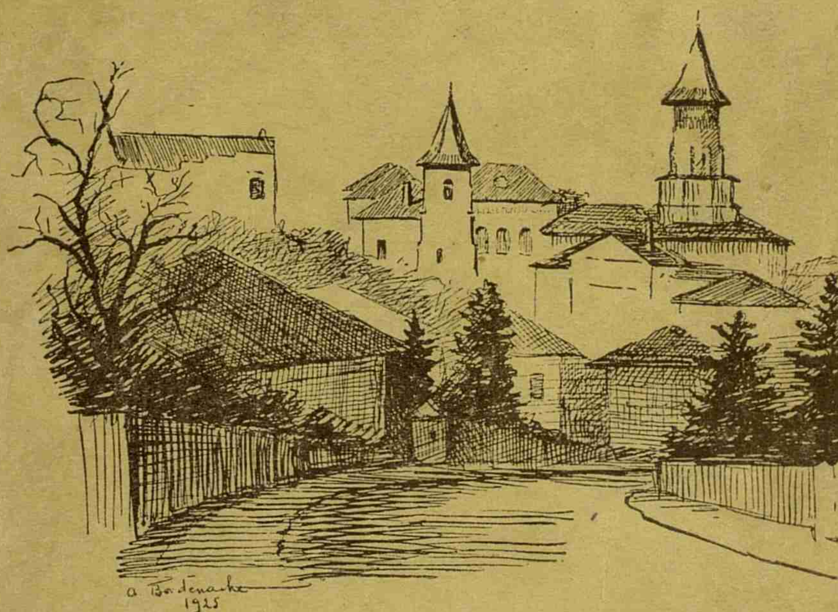
ARTUR GOROVEI

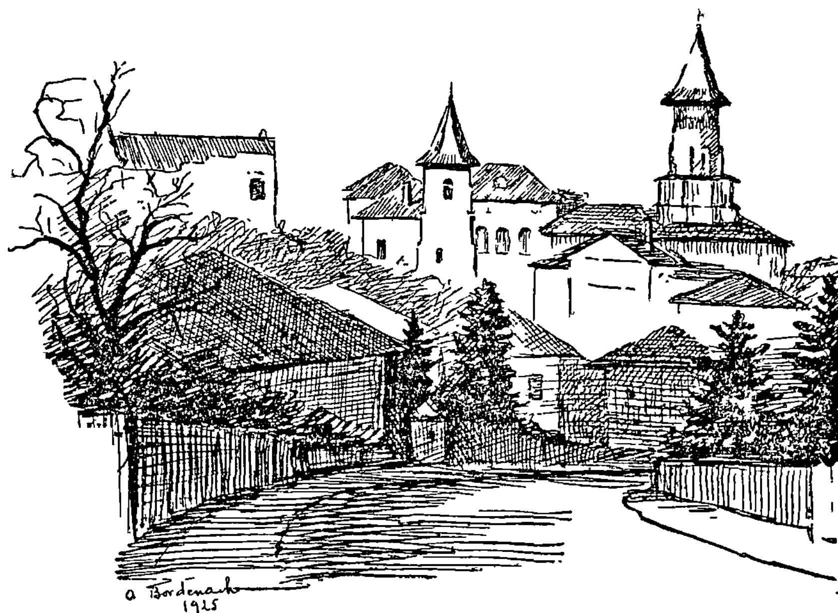
Monografia Orașului BOTOȘANI

Ediția Primăriei de Botoșani

ARTUR GOROVEI

Monografia Oraşului
BOTOŞANI

Ediţia Primăriei de Botoşani

Institutul de Arte Grafice „M. SAIDMAN", Folticeni

D-l Dimitrie D. Hangan, Președintele Comisiunei Interimare a comunei Botoșani, călăuzit de importanța ce o are acest oraș al Moldovei, din toate punctele de vedere, și doritor ca să se poată aduna, într'un mănunchiu, toate datele și cunoștințile privitoare la viața Botoșanilor, a propus, și Comisiunea interimară a admis, să se înjghebeze, sub auspiciile ei, și mai înainte de a fi prea târziu, o monografie a orașului Botoșani.

O asemenea lucrare cerând o muncă migăloasă și obositoare, reclamând cercetări amănunțite prin arhivele publice și răsfoirea documentelor uitate prin saltarele și lăzile particularilor, nu se putea face de un singur om, care să-și fi consacrat o parte din viață pentru acest scop; de aceia Comisiunea interimară s'a gândit că sarcina aceasta trebue împărțită între mai mulți cercetători, și pentru ca să se poată menține o unitate în lucrări, a găsit de cuviință să însărcineze pe cineva care să centralizeze rezultatul cercetărilor, și să dea lucrărei o formă definitivă.

D-l Hangan mi-a propus să primesc această însărcinare, și am primit-o, deși mi-am dat samă, și mi-o dau și acuma, de răspunderea grea, pe care mi-o iau. Am călcat, însă, peste toate considerentele care mă îndemnau să nu mă încumet că voiu putea săvârși o așa de importantă lucrare, pentrucă am văzut cât de mare este dorința, acelui care a conceput-o, de a o vedea înfăptuită, și am crezut că este o datorie să dau tot concursul unui om preocupat de chestiuni sentimentale, în aceste timpuri când cel mai odios materialism s'a abătut, ca o molimă, peste sufletul și peste mintea marei mulțimi, chiar a acelora meniți să fie altfel.

Pentru descâlcirea dosarelor vechi, din arhiva comunei Botoșani, și pentru adunarea materialului ascuns în arhiva Statului din Iași, Comisiunea interimară s'a gândit la omul muncitor care este d-l Traian Ichim, funcționar la acea arhivă, căruia d. Sever Zotta, Directorul arhivei, i-a dat învoirea necesară pentru a ni pune la dispoziție materialul ce va culege.

Socotind că ar fi din cale afară de greu să se ajungă la un rezultat satisfăcător, dacă nu am avea și concursul cetățenilor botoșăneni, păstrători de documente vechi, din care s'ar scoate multe informații folositoare, d. Hangan a adresat un apel călduros cătră toată populația

orașului, rugând să-mi dea concursul, pe care-l ceream și eu, tot printr'un apel către publicul botoșănean.

La apelul d-lui Hangan au răspuns mai multe persoane, fără concursul cărora lucrarea aceasta nu s'ar fi putut alcătui, și cărora li aducem toate mulțămirile.

In fruntea tuturora este d. Norbert Ștefan Dombrowski, magistrat și un fiu al Botoșanilor, care nu a crutat nicio muncă pentru a ni da un ajutor foarte prețios. Dl. Jean Mavrocordat ni-a pus în putință de a cerceta o serie întreagă de documente, din colecția sa, și d. farmacist Semaca a pus la dispoziția d-lui Ichim documentele celei mai vechi farmacii din Botoșani, astăzi proprietatea sa; Dl. avocat Zverdling și d. I. M. Wechsler, comerciant, ni-au încredințat documente, din care am cules informații interesante.

Un concurs prețios ni-au dat și preoții din Botoșani. Cu părere de rău, însă, nu am putut să dau la iveală însemnările lor, din pricină că, dacă ar fi fost să facem istoricul fiecărei biserici, monografia aceasta ar fi trecut peste margenile înlăuntrul cărora urma să fie scrisă. Bisericile din Botoșani pot forma obiectul unei monografii speciale, precum a și făcut Iconomul Stavrofor Al. H. Simionescu, pentru biserica Păpăuți, și care ni-a comunicat, pentru monografie, un rezumat al lucrărei sale.

Amănunte, asupra genealogiei unor familii botoșănene, ni-a dat D-ra Sofia Tăutu, o botoșăneancă de baștină, și D-na Natalia Vârnav, din Folticeni.

D-l Const. Karadja, dela Grumăzeștii Neamțului, ni-a dat o mână de ajutor de mult folos. Din bogata sa bibliotecă, a scos însemnări de prin cărțile călătorilor străini, cari s'au abătut și prin Botoșani, și ni-a dat o fotografie a hărții. cu lupta dela Botoșani, din 19 Martie 1788.

Desenele monumentelor din Botoșani, de pe care s'au făcut clișeele din această carte, sunt lucrate de D-na Maria G. Vârnav, din Folticeni, și unele sunt ale pictorului Bordenachi, pe care ni le-a încredințat Dl. profesor Dr. I. Simionescu.

Din motive lesne de înțeles, ne am oprit, în monografia aceasta, la data Unirii Principatelor.

ARTUR GOROVEI

Folticeni, Februarie 1926

Numirea Oraşului

Botoşanii! De unde să vie numele oraşului şi al judeţului acestuia, unul dintre cele mai însemnate oraşe, şi unul dintre cele mai bogate judeţe ale Moldovei?

In unele cărţi, scrise cu câteva decenii în urmă, pe când studiile filologice şi istorice erau, în ţara noastră, încă în faşă, au dat unii părerea că numele de „Botoşani" s'ar trage dela *Batus-chan*, Hanul Tatarilor, care în anul 1240, a prădat toată partea Europei dela Polonia până în Bulgaria, şi ale cărui hoarde s'au revărsat peste Transilvania şi Serbia, străbătând până în Silezia şi Croaţia.

Ca să explice cum de a ajuns Batus-Chan să-şi lege numele de această localitate, care, pe atunci, trebue să fi fost un loc pustiu, sau cel mult un sătişor sărac şi umilit, se spune că Hanul fioros, neglijând oraşele întemeiate, în care s'ar fi mândrit să-şi implânte steagul, şi-ar fi statornicit reşedinţa la Botoşani.

Adevărul este că Botoşanii îşi trage numele dela un *Botăş*, care din timpurile cele mai vechi va fi avut vreun rost prin meleagurile acestea.

„Botăş e un nume care trebue pus alături cu Bontăş, cu Motăş, cu „Crasnăş, cu Hasnăş. Finala—*ăş* se adăugea la unele nume de oameni „pentru a face nume nouă. Cele de mai sus vin dela Bontea, Motea, „Crasnea, Hasnea, sau dela formele şi mai vechi: Bontul, Motul, etc. „*Botăş* vine deci dela *Botea* sau *Botul*. E un nume care se află în „toate părţile româneşti: în ţara Bârsei, în Banatul Timişean" [1]).

Părerea D-lui Iorga este hotărâtoare.

---

1. — N. Iorga: Inscripţii Botoşănene, p. 5. Bucureşti, 1905; Istoria Romînilor în chipuri şi icoane, p. 168. Editura „Ramuri", Craiova, 1921.

Numele familiei *Botăş* sau *Botăşan* este pomenit în documente foarte vechi.

La 1487 Octombrie 16, Ştefan-Cel-Mare cumpără câteva moşii pe care le dărueşte Mitropoliei Romanului, şi în uricul de cumpărătură se zice aşa: „. . . şi aşijderea veni înaintea noastră şi înaintea a noştri moldoveneşti boeri, Neagşa, fiica lui Băila dela Racova, nepoata lui *Botăş*, de a sa bună voie, de nime nevoită şi nici silită, şi vându a sa dreaptă ocină dela al său drept uric, un sat pe Moldova la Câmpul-Părăului, anume partea lui *Botăş*, unde fu moşul ei *Botăş*, însuşi Domniei Mele, pentru 60 zloţi tătărăşti, şi au plătit Domnia Mea, toţi cei mai sus scrişi bani, 60 zloţi, la mâna Neagşăi, fiicei lui Băila dela Racova, înaintea noastră şi înaintea a noştri boeri". [1])

Familia Botăş este menţionată şi în documente posterioare, ca una din familiile alese ale Moldovei. Doamna lui Ieremia Movilă era fiica unui *Botăşan*, şi un frate al ei a fost pus în ţapă de Ştefan Tomşa, [2]) care a domnit în Moldova între 1611-1615. Chiar în zilele noastre, un *I. Botăş* iscăleşte, la 11 Iunie 1856, actul de adeziune a judeţului Dorohoi la programa Unirei. [3])

In altă parte a românismului, în Maramureş, de unde au descălicat multe familii în Moldova, un *Botăş* figurează printre românii de samă, din partea locului. La 29 August 1566, s'a dat o luptă crâncenă la Sighet, capitala Maramureşului, asediat de armatele Sultanului Suleiman, şi între vitejii cari au căzut, luptând contra păgânilor, a fost şi *Petre Botoş*, comandantul pedestrimei maramureşene. [4])

De altfel, cea mai veche pecete, cunoscută până acuma, a târgului Botoşani, care avea drept marcă un păun cu coada răsfirată, poartă inscripţia: *„Pecetea tărgu Botăş"*, după cum se vede din o carte a târgoveţilor, cu data de 5 August 1670, în care se vorbeşte despre o judecată a vornicilor de Botoşani, Gheorghiţă Logofătu şi Dumitraşco Visternicul, asupra unei pricini dintre Căldăruşă şi Apostol Traistă, pentru un loc de casă din mijlocul târgului. [5])

1.— Melhisedek: Cronica Romanului, I, p. 133.— Bucureşti, 1874.
2.— Tesaur de documente istorice, II, p. 24, unde Papiu Ilarian reproduce lucrarea lui Charles de Joppecourt: Histoire sommaire de choses plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie, Paris 1620
3.— Acte şi documente relative la Istoria Renaşterei României, publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza si Dimitrie C. Sturdza, vol. III, p. 547.
4.— A. Papadopol-Calimach: Notiţă istorică asupra oraşului Botoşani, p. 5.— Extras din Analele Academiei Române, 1867.
5. — Arhiva Istorică, I, partea II, p. 21.

Că acest cuvânt, *Botăş*, este românesc, nu mai încape nicio îndoială, şi în limba moldovenească el însemnează „viţă de vie sădită de un an" [1]), care trebue să aibă înrudire şi cu vorba «butaş».

„Botăş a fost strămoşul. Dela el s'a început viaţa locuitorilor satului care s'a prefăcut mai tărziu, destul de tărziu, într'un târg. El cu ai lui a întemeiat acel sat. Aşezat într'un loc oarecare, departe şi de apa cea mare a Prutului, într'un ţinut care n'avea altă bogăţie decât a vitelor, ce găsau păşune înaltă şi grasă pe povârnişurile dealurilor de lut ce se introlocă aici, — satul Botăşănilor nu făcea să se prevadă prin nimic un viitor mare. Dar unul din drumurile cele mari de negoţ ale Moldovei lui Bogdan întemeietorul, lui Alexandru-cel-Bun şi lui Ştefan-cel-Mare, îl atingea". [2])

1.— A. Papadopol-Calimach, op. cit., p. 5.
2.— N. Iorga, op. cit., p. 168.

Năvălirile Duşmanilor asupra Botoşanilor

Aceasta este explicaţia întemeerei Botoşanilor într'un loc aşa puţin prielnic pentru un oraş şi chiar pentru un sat: era în treacătul unui mare drum de negoţ al Moldovei; şi tot din această pricină erau aţintiţi, spre această aşezare, ochii acelora cari pândeau bogăţiile firesc îngrămădite într'o asemenea localitate de popas al cărăuşilor, cari transportau mărfurile ce intrau în Moldova, şi acelea care ieşeau din ţară.

Atraşi de mirajul prăzilor, tatarii din Crâm au pustiit Moldova, şi, după cum spune Cronica veche a ţării: „In anul 6947 (1439), au venit tătarii şi au prădat până în Botoşani".

De pradă şi de foc, din partea duşmanilor, a mai avut de multe ori parte aşezarea lui Botăş, care dintr'un sat mic, precum fusese la întemeere, se făcuse mai mare şi căpătase şi mai multă însemnătate.

In anul 1505, Bogdan-Vodă, din pricină că sora Craiului leşesc nu voise să-l eie de bărbat, pentrucă era chior de un ochiu, şi Regina mamă se împotrivise, s'a supărat şi a intrat cu oastea în ţara leşască, a lovit Pocuţia, şi a pus oamenii săi în ea, iar el prădând, s'a întors înapoi. Şi atunci, spune cronicarul Grigore Neculcea: „Văzând leşii paguba ce li făcuse Bogdan-Vodă, nu suferiră, ci strânseră oaste cu leafă, şi pre oamenii lui Bogdan-Vodă ce-i lăsase în Pocuţia, i-au împins înapoi. Şi într'acel războiu au pierit doi fraţi, feciori de boeri leşeşti, feciorii lui Trus; şi de acii au intrat oastea leşască în ţara Moldovei, de au făcut multă pagubă şi pieire, şi au prădat până la *Botoşăni*, prinzând pe o samă de boeri de ţară, şi în mânia pentru cei doi fraţi ce au pierit în războiu, pre toţi i-au tăiat în Cameniţă". [1])

Incursiunile duşmănoase ale soldaţilor poloni, în Moldova, continuă, până ce un detaşament mai mare, în 1537, fu distrus în lupta

1·— Cronicile României, ediţia 1872, I, p. 180.

dela Tărăşăuţi, şi la 22 februar se ajunse la o pace pe 6 luni, prelungită apoi pe un an. „In 1538, mercenari lăsaţi de Regele polon la graniţa Moldovei, începură a face incursiuni, au atacat şi prădat Cernăuţii, *Botoşanii*, arzând sate şi alte oraşe moldoveneşti, până la Suceava". [1])

Tot din pricina lui Bogdan-Vodă mai îndură Botoşanii, şi tot din partea leşilor, un alt prăpăd peste câţiva ani, în 1509. Şi anume, ori din dragostea pentru «Elisafta», sora Craiului leşesc, ori din mândria ca să-i fie cumnat, năzuia mereu la sora Craiului, şi neizbutindu-i planurile, a voit să-şi răzbune. A strâns oastea, a trecut Nistrul, în ziua de vineri, iunie în 29, a intrat în Podolia, şi sâmbătă a sosit la Cameniţă. Arzând şi prădând ţara, s'a tras la Liov, „şi zic că singur Bogdan-Vodă au lovit cu suliţa în poarta Liovului, care semn se cunoaşte şi astăzi". Incărcat de prăzi, s'a întors Bogdan-Vodă la Suceava şi-a luat Doamnă din ţară şi s'a liniştit. Dar nici leşii nu s'au lăsat mai pre jos, că a trimes Craiul pe Hatmanul său Kamineţki, Voevodul de Cracau, şi a intrat fără de veste în ţară, „şi au prădat Cernăuţii, Dorohoiul, *Botoşanii* şi Ştefăneştii, neavând cine li sta în potrivă". [2])

In 1529, Petru-Vodă, voind să întoarcă Pocuţia înapoi la ţara Moldovei, „gândi cu sabia să o ia", şi a intrat în ţara leşască, a prădat Pocuţia, şi a ars satele şi târgurile împrejur: Colomeia, Sniatinul, Tismeniţa, pân la Halici, pretutindeni. Leşii, la rândul lor, au trimis pe Hatmanul Tarnovski, cu o oaste mare, „de au prădat şi au ars la Cernăuţi, şi alte sate, până la Botoşani". [3])

1.— I. Minea: O cronică leşească a Moldovei, în revista Ion Neculce, din Iaşi, 1923.
2.— Cronicile României, I, p. 182.
3.— Cronicile României, I, p. 192.

Botoşanii Reşedinţă Domnească

Aşezarea Botoşanilor pe drumul care duce din Suceava la Iaşi, unde călătorii trebuiau să poposască, şi unde de multe ori trebue să fi poposit şi Ştefan-Cel-Mare, când îl îndemna la drum dragostea lui pentru Maria de la Hârlău, cu care a avut pe Petru Rareş, împrejurarea aceasta l-a îndemnat pe marele Voevod să-şi zidească aici o biserică, în care să ridice laude lui Dumnezeu, şi în acelaş timp să fie şi o cetăţue de apărare a Botoşanilor, între zidurile căreia să se poată adăposti, la vreme de nevoe, locuitorii satului, expuşi la furia duşmanilor. Loc mai potrivit decât Păpăuţii n'ar fi putut să găsască, prin împrejurimi, şi aici a ridicat el, în 1496, biserica frumoasă care dăinueşte şi în zilele noastre.

Dacă a zidit Ştefan-Vodă o biserică domnească, în locul unde avea de făcut popas, oare să nu fi avut el, acolo, şi o locuinţă pentru el şi curtenii lui, un palat, cum am zice pe limba de astăzi?

Documentele ne încredinţează că un asemenea palat a existat până într'o vreme oarecare.

Tradiţia, păstrată din bătrâni, spune că în ograda bisericei ar fi nişte pivniţi mari, ale căror urme astăzi nu se mai văd, [1]) şi unele documente ar confirma această tradiţie.

La 1639, Vasile Lupu dă lui Cristea Brăileanul moşia Ruşilor, dela Botoşani, pe care o hotărâseră mai mulţi târgoveţi, între care şi „popa Ionaşcu dela biserica Domniei mele *dela curte din Botoşani*". [2])

In 1661, pe lângă popa Ionaşcu mai găsim, la «curtea domnească» dela Păpăuţi, şi pe Miräuţă. [3])

In un document din 1678, se vorbeşte tot de «curtea domnească» din Botoşani, [4]). Intr'un hrisov al lui Constantin Mavrocordat, din 1733, se vădeşte existenţa acestei curţi domneşti din târgul Botoşani, la a căreia biserică erau pe atunci slujind doi preuţi, un diacon şi un

1.— Icon. Stavrofor Al. H. Simionescu : Mănăstirea Popouţii, p. 7.—Botoşani 1912.
2.— N. Iorga ; Studii şi documente, V, p. 218.
3.— Idem p. 222.
4.— Idem, p. 224.

ţircovnic [1]), şi la 1751 se mai pomeneşte încă despre *curtenii* din Botoşani [2]).

Această curte domnească s'a ruinat, cu trecerea vremii, când şi importanţa Botoşanilor, din punct de vedere comercial, a început să scadă, după cum s'a ruinat şi biserica lui Ştefan-Vodă. Intr'un hrisov din 1752, dela Matei Ghica, se spune: „Luând aminte pentru o sfântă biserică de piatră ce au fost zidită de luminatul răposat Domn Stefan Voevod, cel Bun, la târgul Botoşanii, care după trecerea vremilor rămânând descoperită şi surpată de zidurile ei, au înoit-o din iznoavă răposata Maica Domniei mele . . . *făcând şi chilii.*" [3])

Curtea domnească n'a mai fost înoită, fiindcă nu mai era simţită trebuinţa ei, pe cînd chiliile erau necesare pentru locuinţa călugărilor, de oarece încă din 1751, biserica Sf. Neculai domnesc din Botoşani, fusese prefăcută în mănăstire de călugări.

Pe vremea când Ştefan-Cel-mare a zidit biserica dela Păpăuţi, Botoşanii trebue să fi fost încă un sat, care însă, mulţămită importanţei ce o dobândea mereu, din faptul că prin el trecea drumul pe care se făcea schimbul de mărfuri dintre Polonia şi Turcia, se desvoltă repede [4]), şi ajunge în rândul oraşelor Moldovei, oraş care, pe vremea lui Petru Rareş şi Alexandru Lăpuşneanu, devenise o adevărată reşedinţă domnească.

Din Botoşani, în 1527, Petru Rareş scrie Bistriţei (în Maramureş) la 8 maiu, reclamând pe un medic scos dela turci de dumnialui Logofătul, şi care acuma refuză să vie în Moldova, deşi i se oferă 5000 de aspri şi doi cai foarte buni. [5])

In 1528 scrie, tot „din târgul Botoşanilor", în care se întoarce în 1529, după ce învinse pe saşii din Ardeal, la Feldioara [6]), de unde la 31 iulie îndreaptă întâia lui somaţie cătră Bistriţa, anunţând că Regele Ioan i-a dăruit oraşul, împreună cu castelul Unguraş, reclamând cedarea acestuia în mânele noului Părcalab de Ciceiu, Dracşin Simon, ca să nu mai fie vorbă şi dacă vrea binele lor [7]].

Tot la Botoşani se întoarse Petru Rareş, după asediul Braşovului

1 — Idem, VI, p. 274.
2. — Idem, V, p. 247.
3. — Idem, I, p. 248
4. — N. Iorga; Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p, 169.
5. — N. Iorga; Documente româneşti din arhivele Bistriţei, I. p. XVII.
6. — N. Iorga; Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.
7. — N. Iorga; Documentele Bistriţei, I, p. XXIII.

şi din Botoşani scrie Braşovenilor o scrisoare de afaceri, la 25 ianuar 1530 [1]) şi altă scrisoare de afaceri în anul 1531 [2])

Ca dintr'o adevărată reşedinţă domnească, la 19 Iulie 1546, Petru Rareş, din Botoşani scrie bistriţenilor şi recomandă pe noul Episcop al vidicului bistriţan, Tarasie, „mai mare peste toţi popii români din ţinutul vostru, precum au mai fost alţii şi înainte" [3]).

Petru Rareş nu venia în mod întâmplător în Botoşani, ci aici avea şi afaceri personale. „Din cetatea noastră Botoşani", la 24 noembrie 1552, el expediază spre vânzare, la Bistriţa, o sumă de porci şi scroafe, cerând bistriţenilor să-i repare un ceasornic şi să-i plătească o datorie [4]].

Dar nu numai Petru Rareş petrecea, în Botoşani, o parte din timp, ci şi alţi domni făceau acte de domnie în acest oraş. Astfel, la 29 iulie 1557, Alexandru Lăpuşneanu scrie din Botoşani explicând că el clădeşte la Câmpulung numai un adăpost pentru călători, văzând în drumul său, din anul trecut, locurile acelea în mijlocul munţilor şi stâncilor [5]), şi în veacul următor, la 27 maiu 1635, Vasile Lupu, din Botoşani scrie bistriţenilor pentru unsprezece vaci şi şase boi de pomană, luaţi în post dela călugării din Coşula [6]].

Din vremea domniei lui Petru Rareş, oraşul Botoşani ia o desvoltare şi mai mare. Ceea ce a contribuit la înflorirea oraşului, este faptul probabil că Petru Rareş l-a dăruit Doamnei sale, Elena, fata lui Ioan, Despotul sârbesc, constituindu-i ceea ce am numi noi astăzi un „apanaj". — „De acum înainte oraşul fu cârmuit pe de o parte ca toate celelalte, de un şoltuz şi doisprezece pârgari, iar pe de alta de Vornicii Doamnei" [7]).

Doamna Elena, având tot interesul ca Botoşanii, care se mai numea şi «Târgul Doamnei», să progreseze, din toate punctele de videre, se gândi să-l mărească.

Era femeie învăţată; ea cunoştea foarte bine limba slavonă, care pe atunci era limba diplomatică în Orient, şi scria, cu mâna ei, scrisorile domneşti, către Sultanul Suleiman [8]). Inţelepciunea ei a făcut-o

1.— Ibid., p. XXVII.
2.— Ibid., p. XLIII.
3.— Ibid., p. XLIII.
4.— Ibid., p. L.
5.— Ibid., p. LIII.
6.— Ibid., p. XCV.
7.— N. Iorga: Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.
8.— Magazin istoric pentru Dacia, I, p. 173

să dăruiască târgului Botoşani două biserici de piatră, „făcute întocmai după biserica lui Ştefan-cel-Mare din Păpăuţi, cu un turnuleţ la mijloc şi intrarea pe lature. Discuri de smalţ verde, galben, aşezate în brâuri, le împodobiau. Aveau şi o clopotniţă de o parte, care s'a dărâmat apoi şi au fost înlocuite prin altele“ [1]).

D. Iorga crede că Elena Doamna va mai fi zidit şi o biserică în satul Mănăstirea Doamnei, lângă Botoşani, de unde i-ar fi venind şi numele.

Elena Doamna, care poate să fie socotită printre întemeetorii târgului Botoşani, şi-a sfârşit viaţa într'un mod pe care nu l-a meritat întru nimic. Şi, pentrucă ei se datoresc două monumente, cu care oraşul acesta se poate mândri, se cuvine să avem mai multe ştiinţi despre viaţa acestei femei.

După Petru Rareş, mort în 1547, au rămas doi fii, Ştefăniţă şi Iliaş. Acest din urmă, după o domnie de mai puţin de patru ani, părăsi tronul, lăsându-l fratelui său Ştefăniţă, care se conducea mai mult de sfaturile mamei sale, iar el se duse la Constantinopol şi se turci luând numele de Mehmet, şi Sultanul Suleiman, drept mulţămită, îl făcu Paşă de Dorostor. La 15 iunie 1551, Ştefăniţă fiul lui Petru Rareş, se urcă pe tron, dar nu avu multe zile, căci în septembre 1553 a fost asasinat şi înlocuit cu unul dintre asasini, cu Joldea. Boerii moldoveni, pribegi prin Polonia, luând ştiinţă despre cele ce s'au petrecut cu Ştefăniţă Vodă, au căpătat ajutor dela Voevodul Galiţiei, şi aleseră Domn pe Alexandru Lăpuşneanu. Acesta trimese pe vornicul Moţoc cu oaste leşască spre Suceava, în urmărirea lui Joldea, care se ducea să facă nuntă cu Domniţa Ruxanda, fata lui Petru Rareş. Oastea lui Lăpuşneanu prinde pe Joldea, la Şipote, îi taie nasul şi pe Joldea îl dădu la călugărie. Lăpuşneanu luă de soţie pe Domniţa Ruxanda, iar pe Doamna Elena, fundatoarea bisericei Sf. Gheorghe şi a bisericei Ospenia, o ucise.

Elena Doamna este înmormântată, împreună cu soţul ei, Petru Rareş, în mănăstirea Probota, din judeţul Folticeni, numit mai înainte judeţul Suceava.

1.— N. Iorga, Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p 170.

Târgul Doamnei

Se crede că Petru Rareş a dăruit soţiei sale, Elena, veniturile târgului Botoşani [1].

Nu se cunoaşte actul prin care s'a făcut această danie către Doamnă, danie pe care alţi Domni au reînoit-o, prin hrisoave care s'au păstrat.

Astfel, în 1784, Alexandru Constantin Voevod [Mavrocordat], dărueşte Doamnei Ralu, venitul mortăsăpiei târgului Botoşani şi Focşani, cu următorul hrisov: [2]

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Voevod
Domn al Ţării Moldovei

„Datorie nepregetată iaste, după toată legea, oblăduitorii să să „îngrijască, cu cele spre odihna acelor ci sunt supt oblăduire, sau „pământeni, sau străini şi ori di ce stare vor fi, cu cât mai vârtos „fiind fiicili de Domn, de a nu-i lăsa nepuşi la orânduială, cu cele „câte să cuvin a le ave după dreptate, spre oareşi care agiutor, fiind „ştiut că pre fiii Domnilor, nici înălţime stării, nici obiceiu nu-i lasă „a să împărtăşi cu alte chiverniseli, precum alţii de alte stări, fără „numai cu cuprinderea, prin deosăbit agiutoriu, ce li să dă di către „luminaţii Domni, cu acele rânduite şi nestrămutate mile, şi când de „aceste mile să vor lipsi cu strâmbătate şi fără cuvânt de dreptate va „fi ca să rămâie neîmpărtăşiţi din domneştile orânduite mile. Care a„ceastă bine socotită şi de laudă urmare giudecându-o cu dreptate „şi cu cuviinţă, şi cei mai înainte de Noi fericiţi şi luminaţi Domni „s'au pus la cale cele spre folosul lor. Deci socotit-am Domnie me „şi pentru luminată pre iubita fiica noastră, Doamna *Ralu*, că să cadi „şi cu dreptate este a fi împărtăşită cu oareşicare domnesc agiutoriu; „nu numai că după făgăduială ce cuviincioasă a fiicilor de Domn iaste

1. — N. Iorga; Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.
2. — Colecţia Muzeului Municipal din Iaşi, documentul XII, No. 176.

„cu cale a ave, dar și pentru multe faceri de bine și apărare ce au „avut țara aceasta, în multe vremi, dela fericiții întru pomenire moșii „și părintele Domniei Mele, cum și de cătră Domnie Me, prin câte „ni-au fost cu putință, după cum iaste știut de toți. Pentru aceasta iată „prin acest hrisov al Domniei Mele, hotărâm ca să aibă a lua pre iu- „bita fiica noastră, luminata *Doamna Ralu*, venitul mortăsipiei dela „*târgul Botoșanilor* și de la târgul Focșani, care iaste obicinuit de să „ia câte 24 bani noi de cal, iapă, bou, vacă, ci să vând în târg, adecă „12 bani dela cumpărătoriu și 12 bani dela vânzătoriu. Iar dacă vre- „unii din străini, ori vânzători, ori cumpărători de vite, vor fi din cei „ce trec vitele piste hotar în țară străină, aceia să nu să superi a plăti „mortăsipia, ce pe vitele ce vor vinde ori vor cumpăra unii ca aceia „să să ia banii mortăsipiei deplin, adecă 24 bani, de vită, dela partea „cari va face acest alișveriș cu dânșii, și fiindcă pără acum acest venit „mortăsipie să lua de cătră Vameș, hotărâm Domnie Me ca ori în „vânzare, de va fi vama, ori în credință de se va da, vameșii să nu „aibă a să amesteca, ca să strângă mortăsipie de pe vitele ci să vor „vinde la aceste 2 târguri, ci oamenii ci vor fi rânduiți de cătră pre „iubita fiica noastră, luminata Doamna Ralu, la această slujbă, să aibă „a strânge acest venit în toată vreme, după hotărâre Hrisovului Dom- „niei Mele. Poftim și pe alți frați luminați Domni pe carii sfântul „Dumnezău va rândui, în urma Noastră, la Domnie aceștii țări, să nu „surpe acest puțin agiutoriu, ce mai ales pentru a Domniilor sale „cinste să-l întărească și să-l adaogă, ca pe un obiceiu ci l-au urmat „dintru început precum și noi am păzit și am întărit toate milele ce „am găsit dela cei mai de înainte Noastră luminați Domni.

1784 Septembri 20

Noi Alexandru Voevod.

Ianachi Canta

Vel Visternic. Procitoh

Mai târziu, o parte din venitul Doamnei a început să fie între- buințat pentru scopuri culturale, în special pentru întreținerea școalei domnești din Botoșani.

Astfel, Alexandru Moruzi, prin hrisovul din 17 august 1806, hotărăște ca 620 lei să se deie pe fiecare an, dascalilor elinești și

moldoveneşti ce s'au aşezat spre învăţătura copiilor, afară de venitul bisericei domneşti a Ospeniei, şi în acelaş timp dispune să se mai deie, pe tot anul, «din iratul Luminatei prea iubitei noastre Doamne» cîte trei sute lei.

Iată hrisovul:

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Moruz Voevod Domn al Ţării Moldovei

«Imbrăcaţi-vă cu învăţătura, zice înţeleptul ca să trăiţi împreu-«nându-vă cu cunoştinţa adevărului. Netăgăduită dară şi prin lucrare «cunoscută fiind aceasta, mai luminat de cât soarele şi cătră noi se «arată căci, ori unde înfloreşte învăţătura, întru acea ţară locueşte în-«ţelepciunea, acolo se află şi cunoştinţa tuturor bunătăţilor învăţăturei «şi de acolo se depărtează nesimţirea dobitociei. Drept aceia din ceasul «care s'au încredinţat nouă de la cereasca Pronie oblăduirea aceştii de «Dumnnzeu păzite ţări, nu am cruţat nici osteneala, nici adăogire de «îndestulate venituri, spre a deschide cele încuete uşi a învăţăturei, «prin *şcoli obşteşti*; nu numai în capitala oraşului Domniei, dară şi prin «celelalte târguri a ţărei Domniei mele. Si întru acest chip, prin al «nostru domnesc hrisov ce s'au dat pentru aşezarea şcolilor altor târ-«guri, s'au rânduit şi la târgul *Botoşanii* şesă sute douăzăci lei pe an, «ca să se deie *dascălilor Elineşti şi Moldoveneşti* ce s'au aşăzat spre «învăţătura copiilor, afară din venitul bisericei domneşti a Ospeniei, «care este legat la şcolile aceste, dându-se aceştie câte şesă sute două «zăci lei din venitul şcolilor obşteşti care s'au şi urmat până acum. «Insă înmulţându-se adunarea ucenicilor, ca să se înmulţască şi ro-«dul învăţăturei copiilor săraci, atât în limba *Elinească şi Grecească* «*cât şi Moldovinească,* făcând rugăciune acei ce locuesc acolo, cum şi «epitropii aceştii şcoli ca să se adaugă şi venitul, după care să se «poată aşeza dascăli cu îndestulare de procopsală, iată milostivindu-ne «prin acest hrisov a Domniei Mele hotărâm: întâi, din veniturile şcoa-«lelor obşteşti să se mai deie încă pe tot anul la şcoala din târgul «Botoşanilor câte două sute cincizeci lei, peste şesă sute douăzeci «lei ce să da până acum, după osebit hrisov a domniei mele, ca să «se facă câte opt sute şeptezeci lei pe an din acest venit a şcoalilor «obşteşti. Al doilea să se mai deie pe tot anul *din iratul Luminatei,* «*prea iubitei noastre Doamne* a ţinutului Botoşanii, din ciferturile rân-

«duite, câte trei sute lei, adecă câte şaptezeci şi cinci lei pe tot ci«fertul, scăzându-se în sama ce vor trimite dregătorii ţinutului şi «dându-se nestrămutat la epitropii aceştii şcoli. Al treilea, să aibă a «scuti această şcoală pe tot anul câte două sute boi de negoţ de va«mă i cornărit, fiind şi această milă statornică spre ajutorul aceştii şcoli «întocmai după orânduiala ce se urmează şi la alţii, care au miluire «de boi prin hrisoavele domneşti; fiind datori vameşii a-i scuti de la «sine, afară de suma cumpărăturei. Şi poftim Domnia me şi pe alţi «fraţi luminaţi Domni pe care Sfântul Dumnezeu îi va orândui în urma «noastră stăpânitori ţărei aceştia, să adaugă şi să întărească aceste «mile, spre a Domniilor sale vecinică pomenire; ca să să statorni«cească rodul învăţăturei copiilor săraci a multor şi osebite trepte din «pământeni, ce nu au putinţă a ţinea, şi a plăti dascalilor pentru în«văţătura copiilor, şi să se întindă lauda Patriei şi prin aceasta. Scri«su-s'a hrisovul acesta la scaunul Domniei mele, în oraşul Eşii, întru «a doua Domnie a noastră la Moldaviea, în anul al patrulea.

La Let 1806, Avgust 17.

Alexandru Constantin Moruz Vvd

De altfel, Botoşanii furnizau Curtea Domnească din Iaşi cu multe lucruri.

Din ţinutul Botoşani, în 1742, se duceau 350 cară de lemne de foc la Curte [1]), şi în 1739 se duceau 200 stoguri de fân. [2]) Tot pe vremurile acelea se trimeteau caii de la Curte, la iernat în Botoşani [3]], şi la nevoi mari se făcea apel la punga târgoveţilor de Botoşani, pentru a împrumuta ţara.

In 1742, ispravnicul de Botoşani, ca şi ceilaţi ispravnici ai ţinuturilor Moldovei, primeşte dela Domnie porunca aceasta: «Orânduindu-ne puternica împărăţie cu o sumă de bani ca să dăm în lefile ienicerilor de Bender, şi neputându-se plinì cu rămăşiţa şfertului al doilea a acestui ce a trecut, cheltuindu-se banii la alte trebuinţi şi poronci, am orânduit pe toţi boerii ispravnici de pe la ţinuturi, ca să ni găsască împrumut de pe la neguţitori, de pe la prieteni, precum şi pe dumneta te am orânduit să ni găseşti 100 lei, într'o lună, cu dobândă

1. N. Iorga: Studii şi documente, VI, p. 312
2. Id. p. 438.
3. Id. p. 315, 323, 338.

câte 10 lei de pungă. Se cere ispravnicului să puie grabă în efectuarea acestui împrumut, de vreme ce havalagiii stau aici, şi este să li dăm banii şi să-i pornim cât mai în grabă şi făr de zăbavă. Şi aceşti bani cu dobânda lor ţi-i vei lua dumneata din şfertul al treilea, ce este să iasă acum, la maiu. Căci să nu arăţi dumneta că nu poţi găsi cu atâta dobândă ce dăm; nu poţi să zici. Căci acolo sunt şi neguţitori turci, cari cu dobânda aceasta poţi găsi dumneata. Şi de ni-i face sminteală, să ştii că vom avea părere de rău asupra dumitale". [1]

Pentru conducerea târgului domnesc, şi pentru încasarea veniturilor Doamnei, erau rânduiţi, în Botoşani, doi funcţionari speciali, doi vornici „despre Doamna".

Dacă vornicii despre Doamna au fost numiţi chiar din timpul cînd târgul Botoşani a fost dăruit Doamnei, nu se ştie, dar primul Vornic de Botoşani, pomenit de documentele cunoscute până astăzi, este *Cârstea*, în 1592.

---

1. N. Iorga: Studii şi Documente, VI, p. 351.

Evenimente Istorice

Botoşanii au fost marturii mai multor evenimente însemnate din trecutul Moldovei.

In anul 1498, aici a zdrobit Ştefan-Cel-Mare pe turcii cari, făcând războiu contra ruşilor, după ce au prădat Podolia şi Galiţia, i-a apucat un ger cumplit, şi din 70000, câţi fuseseră la început, mai mult de 40000 au murit de frig, iar restul armatei a fost nimicit, de oastea lui Ştefan, la Botoşani, rămânând 10000, din toată armata Sultanului.

In luna lui Martie din anul 1500, Albrecht Craiul Lehiei intră în Moldova şi pustieşte toată ţara, până la Botoşani. Ştefan Vodă îl întâmpină cu oastea lui, şi la 14 Martie, în lupta de la Botoşani, învinge pe leşi, ucigând o mare parte din ei, iar alţii i-a luat robi. Cronicarul Ion Niculce scrie că robii aceştia au fost puşi in plug de Ştefan Vodă, şi a arat cu ei o câmpie, în care a sămănat ghindă şi a ieşit Dumbrava Roşie de la Botoşani.

Ştefan Tomşa, ales Domn de către boerii răsculaţi contra lui Despot Voda, tăbărise cu oastea la Botoşani, în 1560, aşteptând să deie piept cu oastea leşască, pusă sub comanda lui Dimitrie Vişnovieţki, sau Dumitraşco, precum îi zic cronicarii. O parte din boerimea Moldovei încercau să puie Domn pe Vişnovieţki, şi acesta trimete o armată la Botoşani, să prindă pe Tomşa, iar Tomşa înfrânge armata duşmană.

In vremea asta Vişnovieţki, care nu-şi putea închipui că oastea lui nu va face ispravă, venia în urmă, în trăsură, visându-se pe tronul Moldovei, şi dădu lui Piasovski, căruia îi mai zicea şi Pisacenski, comanda acestei armate. Tomşa aştepta în Botoşani, şi oştenii lui bat rău pe duşman, la Vercicani, prind pe Piasovski, a căruia armată se împrăştie. Vişnovieţki, uitându-şi trufia cu care pornise contra lui Tomşa, văzând ce-l aşteaptă, se ascunse într'o căpiţă cu fân, la marginea Botoşanilor, unde fu găsit şi dus în Botoşani, la curtea lui Tomşa, care-l trimise *pescheş* Sultanului, la Constantinopol.

Se mai pomeneşte despre o întâmplare din Botoşani, în anul 1663, despre care cronicarul Neculai Mustea scrie că în anul 1662, în timpul războiului pornit de turci contra nemţilor, Domnitorii Moldovei şi al Valahiei au primit poruncă, de la Sultan, să pornească şi ei, cu armatele lor, în contra nemţilor. Cu tot ajutorul ce aveau, turcii au fost bătuţi, şi Domnii români erau hotărâţi să părăsască tronurile şi să fugă în Polonia. Grigori Ghica Domnul Munteniei, trece în Moldova, se duce la Suceava şi, prin Botoşani, fuge în Polonia. Grigori Ghica era însoţit de Cămăraşul său, Iştoc, care avea asupra lui toţi banii stăpânului său, doi desagi cu galbeni. Plecarea li-a fost în zori de ziuă, pe o vreme neguroasă, şi Iştoc a rătăcit drumul şi a fost găsit de slujitorii Vornicului Jora din Botoşani. Vornicul a mai luat din galbenii îngrămădiţi în desagii lui Iştoc, pe cari i-a trimis lui Dabija Vodă, Domnul Moldovei, împreună cu rătăcitul lui Camaraş, scriind însă lui Duca Vodă că desagii cu galbeni i-a găsit aşa, despecetluiţi.

Domnitorul Moldovei, Dabija Vodă, sfătuit şi îmbărbătat de soţia sa, Doamna Dafina, şi de marele Postelnic Stamate, nu a fugit din ţară, şi a nimerit-o mai bine de cât Domnul Munteniei.

Peste câţiva ani, la 1683, Botoşanii erau ocupaţi de armata lui Kuniţki, Hatmanul Cazacilor, iar în luna lui decembre 1684, Ştefan Petriceicu Vodă, venind din Polonia ca să ocupe, pentru a doua oară, tronul Moldovei, a trecut prin Botoşani spre Iaşi, scaunul Domniei. Despre aceasta, pomeneşte *Neniolava Formanti* în cartea sa: «Raccolta delle Historie delle Vite degl' Imperatori Ottomani sino a Mehemet IV Regnante.... Venetia, 1684, p. 335, spunând: «Il Palatino di Valacchia Stefano Pietro spedito da Sua Maesta a ricuperare il suo Principato e arriuato della Moldauia nella Citta di Botuszany done a lui come a legitimo Prencipe vengono tutti i piu grandi di quel lo stato» [1])

O vizită neplăcută a mai avut acest oraş în anul 1691, când Sobieski, Regele Poloniei, mânat de veşnicul dor al cucerirei, a trecut în Moldova, a făcut popas în Botoşani, de unde s'a îndreptat spre Iaşi; dar vremea s'a întors în potriva lui, că a pornit un viscol care a ţinut patru zile, cum se întâmplă, pe la noi, în luna lui Noembre,

---

1.— D-l Const. Karadga a, binevoit să ni comunice acest extras din cartea aceasta care este foarte rară. D-l Iorga a cunoscut un exemplar din care lipsesc tocmai paginile cele mai importante pentru noi. Cf Studii şi documente, XI, p. 146.

şi până la Târgul-Frumos, jumătate din armata leşască s'a topit de frig şi de foame, şi mândrul Rege al Poloniei s'a grăbit înapoi spre casa lui, lăsându-şi gândul cucerirei.

Impăratul Rusiei, Petru I, era în duşmănie cu Regele Suediei, Carol XII; Mihai Racoviţă, Domnul Moldovei, ca să facă pe placul Impăratului, se pune la cale cu acesta, că dacă Regele Suediei ar ajunge la Iaşi, Impăratul să trimeată o oaste care să-l prindă.

Ca să-şi puie planul în lucrare, Mihai Racoviţă a început pregătirile necesare, şi pentrucă în Iaşi s'ar fi putut prinde de veste despre gândurile Domnitorului, acesta a pus meşterii din Botoşani să lucreze căruţi şi să facă potcoave pentru cai.

Mihai Racoviţă a plătit scump dragostea lui pentru împăratul, rusesc, pentrucă protivnicii lui dând de veste Sultanului, acesta a poroncit de l-au pus pe Domn în fiare şi l-au dus la Ţarigrad, unde Sultanul l-a aruncat în închisoare.

Letopisiţele pomenesc despre şederea, în Botoşani, timp de zece zile, la 1728, a Domnitorului Moldovei, Grigori Ghica, cu armata sa de peste 7000 de oameni, unde aştepta pe Mustafa Paşa dela Hotin cu care trebuia să plece asupra lui Adâl-Gherei, răsculat înpotriva Hanului Crimeei. Schimbându-se planurile turcilor, Grigori Ghica a plecat din Botoşani la Ismail, de unde apoi a trecut asupra tatarilor.

O-mare luptă, dusă după regulele strategice ale timpului, s'a dat în jurul Botoşanilor, în anul 1788, între trupele austriace, conduse de comandantul Fabry, şi trupele turcilor, ale lui Ibrahim Nazir Paşa, când acesta a fost învins, şi urmărit de trupele lui Fabry, a fost din nou înfrânt în lupta dela Larga, în judeţul Iaşi.

In acel an izbucni un nou războiu între turci şi ruşi, cari aveau de partea lor pe austriaci, şi cari, în afară de o mare armată la Dunăre, mai trimeseră şi în Bucovina, sub comanda Principelui de Coburg, 20000 de oameni. La 10 Mart, Principele de Coburg primeşte vestea, la Cernăuţi, că Ibrahim Nazir Paşa, cu o armată compusă din 500 spahii, 400 ieniceri şi 3 tunuri, înaintează spre Botoşani. Hotărît să împedice pe turci de a-şi atinge planul, ceea ce li-ar fi deschis drumul spre Hotin, Principele de Coburg ordonă colonelului Fabry, care se afla în Dorohoiu, să ocupe Botoşanii. Acesta înaintează, în fruntea unei armate compusă din 4 escadroane de husari Erdödy, 4

companii din regimentul românesc de grăniceri, 50 de muşchetari şi 2 tunuri, şi bate pe turci. La 21 Mart, notabilii oraşului Botoşani roagă pe Fabry să eie oraşul sub protecţia lui. In vremea asta turcii au ocupat Botoşanii, dar Fabry dă o nouă luptă, pune pe turci pe fugă, şi în ziua de 22 Mart, trupele austriece intră în Botoşani, cu muzică şi cu steagurile desfăşurate.

Lupta din Botoşani este pomenită în însemnările unui boer moldovan, care a scris, într'o condică, despre evenimentele petrecute în timpul lui, printre alte însemnări, cu privire la averea şi la gospodăria lui. [1]

Astfel, cu data de 18 Mart 1788, Ion Lupaşcu [2] scrie: „Au mers nemţii în Botoşani şi s'au bătut cu turcii, şi mi-au luat toate oile turcii".

Cu data de 6 Mart 1788, însemnează: „Au mers obărşterul Fabriţian cu nemţii asupra Iaşului, şi au ieşit turcii în Larga înaintea nemţilor şi s'au lovit, şi au înfrânt catanele cu volintirii pe turci, şi au perit 154 turci, şi din catane patru morţi şi râniţi. Sâmbătă pe chindie [8 mart] au fost aceasta, şi au purces nemţii spre Iaşi, şi turcii au fugit la Larga. 1788 mart 9, duminică, au intrat nemţii în Iaşi şi Vodă au vrut să scape de păgâni, şi au venit 600 arnăuţi a lui, şi au zis turcilor să nu fugă. Şi au făcut tropos şi au venit nemţii şi l-au prins cu voia lui, cu toţi arnăuţii şi cu toţi oamenii lui, anume pe Alexandru Ipsilante; şi 18 l-au gătit şi l-au purces la Botoşani, şi 20 au venit la Suceava şi au şezut patru zile în săptămâna cea mare, lângă Paşti".

Panica făcută în Iaşi a îndrumat pe boerii de acolo în pribegie spre Botoşani: «1788 iunie 29. S'au tras nemţii înapoi dela Iaşi şi au fost mare frică şi au fugit toţi boerii şi negustorii din Iaşi cât s'au calcat omul pe om, şi au venit toţi din Iaşi în Botoşani, şi au fost mare frică şi s'au făcut multă pagubă în creştini".

Despre acest războiu s'au scris multe cărţi, şi D. N. Docan a publicat un studiu de mare valoare, întitulat: «Lucrările cartografice despre războiul din 1787-1791» [3], în care la pagina 1317, citează

1.— N. Iorga; Insemnări de cronică moldovenească, 1788-1806, în Studii şi Documente XXII, p. 53-60.

2.— In însemnările scrise de el, Ion Lupaşcu zice: „1770 ghenarie I. Cu vrerea Sf. Troiţă, îmi însemnez întru această condică toate cele ce am avut şi ce am cumpărat anume, după cum arată mai înainte tot pe rând, făr de greş, de când am venit în Moldova şi în numitul târg Botoşani". In aceleaşi însemnări se arată că la 18 Octombre 1770 „m'am însurat şi m'am aşezat cu soacră-mea să-mi deie zestre moşia dela Prut iar eu să fac două rânduri de straie miresei, şi am cheltuit cu totul, până m'am însurat, 750 lei".

3 — *Analele Academiei Române, tom. XXXIV, p. 1250-1360. Memoriile Secţiunei istorice,*

următoarele, cu privire la Botoșani:

1. — „Plan der am 22-ten Marty 1788 zwischen dem K. K. Erdödischen Hussaren Regiments Commandanten Herrn Obrist von Fabri und dem türkischen Bassa Ibrahim Nasir bey Botuschan in der Moldau vorgefallenen Affaire.—Plan în parte colorat, împărțit vertical în două, la stânga planul, la dreapta legendă foarte detaliată; cuprinde regiunea dintre Botoșani și iazul Suliței, numit „Uriskayer Mühl Teich".

2. — «Plan der am 22-ten Marty 1788 zwischen dem K. K. Erdödischen Hussaren Regiments Commandanten Herrn Obricht von Fabri und dem türkischen Bassa Ibrachim Nasir bey Botuschan an der Sikna in der Moldau vorgefallenen Affaire». Semnat: Emeric v. Csanady, cadet in der Ingenieur Academie zu Wien.—Pare a fi o copie a planului precedent.

3. — «Plan des Vorfalles in der Moldau bey Botuschan zwischen dem K. K. Hus. Reg. Com. Hrn. Obr. v. Fabri und dem türk Bassa brah. Nasir den 22-ten März 1788». Plan negru, cuprinzând pozițiunile trupelor indicate in colori, anexat la vol. II al lucrărei „Vollständige Geschichte des itzigen Krieges zwischen Oesterreich, Russland und der Ottomanischen Pforte, von 1788. Wien, Seb. Hartl, 2 vol.

4. — „Vorstellung der Kriegs Geshichte in Kupferstichen zwischen den drey Kaiserhofen, nämlich den Römisch-Kaiserlichen, den Russischen und Türkischen, denn dem nordischen Krieg in den Jahren 1788 bis 1791 . . . ." O colecție de planșe formând un album cu titlul arătat mai sus, fără nume de autor sau editor și fără dată și loc.

Planșa No: 9 e intitulată: „Karte des Scharmützel bey Botuschani am 19-ten März 1788", cu legendă în 6 linii, semnat: Wien, im Jahr 1788. Ponheimer sc.

5. — „Cu prilejul războiului, tipograful vienez Trattner a dat la lumină o serie de mici planuri colorate, a căror publicare trebuește să fi început din 1788, căci în 1789 ieșiseră deja 22. Aceste planuri n'au fost strânse în colecții, astfel încât sunt greu de găsit. Planșele sunt colorate și au de regulă 30|25 cm.; fiecare e imprimată pe hârtie groasă și cuprinde unul sau mai multe planuri colorate și scene de luptă; ele sunt numerotate cu cifre romane, au o explicație tipărită în două coloane, în limba germană și franțuzească și poartă mențiunea: „Wien, bey Thomas Edlen von Trattnern K.K. Hofbuchdrucker".

Planșa VII cuprinde 2 planuri și o vedere. Primul plan e inti-

tulat: „Carte der Attaque bei Botuschani zwischen den K. K. Truppen unter Com-do des Oberst Fabry und dem Ibrahim Nasir Pascha, den 18 März 1788".

6. — „Planul Hotin, No. 27. „Foaie de planuri originale, colorate, nesemnate, arătând poziţiunile luate de trupele lui Coburg în marşul dela Hotin la Roman". In planul 3 se arată poziţia trupelor la Botoşani (bey Bottusan) la 15 octombre ; pl. 4 la Flămânzi (Flamunsen) la 17 Oct.; pl. 5 la Hârlău (Herleu) la 18 oct.

7.— Al. Papadopol-Calimach, în lucrarea menţionată, mai citează un plan: „ Ansicht der stadt Botuschan. Die K. K. Trupen unter comando des Oberst Fabry rüchten mit klingenden Spiele den 22-ten März 1788 in diese Stadt ein, woraus die Türken nach Jassy flohen".

Dintre aceste multe planuri reproducem pe acel din colecţia Trattner, datorit amabilităţii d-lui Const. I. Karadja, dela Grumăzeşti, care ni-a dat o copie fotografiată de pe el, şi vederea oraşului Botoşani, citată de Papadopol Calimach, datorit amabilităţii d-lui Ioan C. Băcilă, Bibliotecar-Ajutor la Academia Română.

Eteria din 1821

Evenimentele din 1821 au avut oarecare răsunet şi în Botoşani.

Iată ce spune Postelnicul Manolachi Drăghici, în „Istoria Moldovei“ : In zilele anarhiei ce izvorise în Moldova din întâmplările Eteriei greceşti din 1821, şi din părăsirea ţării de Domnul Moldovei Mihail, Suţu, boerii, nevrând a se asocia şi a face cauză comună cu eteriştii au pribegit parte în Rusia şi în Bucovina, iar parte s'au tras în Botoşani, unde nu se prea grămădeau eteriştii, pentru frica nemţilor ce se vorbea să vie ca să respingă pe eterişti dela hotarele Moldovei, în unire cu turcii; iar alţii s'au tras la Bârlad şi din Bârlad în jos, adunându-se pe la Focşani în preajma sârhaturilor [etape ocupate de turci] aşteptând să vie oştile turceşti, după jalba ce boerii trimiseră către Sultanul Mahmud şi către Seraskierul de Silistra, spre a împrăştia pe greci.

Cârmuirea Moldovei rămase în mâna lui Pendedeka, locotenentul lui Ipsilante, iar la Botoşani se găsea ispravnic numit de Pendedeka, Stolnicul Grigori Rizu, cu doi comandiri ai eteriştilor, Căpitan Balaşu şi Căpitan Pantazi Spiru, având sub dânşii ca una sută de mavrofori cu arnăuţi, pentru paza oraşului.

Boerii Moldovei nevoind a face cauză comună cu eteriştii şi cerând dela turci ajutor, şi reîntoarcerea vechilor drepturi ale ţării, ţineau în ţinutul Dorohoiului, tainice întâlniri, într'un cătun al Zvoriştei de pe hotar, şi puneau la cale să ridice satele şi să pornească asupra eteriştilor. In acele întâlniri făcea parte Vornicul Teodor Balş, Vornicul Ioniţă Sturza, Spătarul Petrachi Sturza, Vornicul Gheorghe Cuza şi ceilalţi boeri Cuzeşti, Căminarul Iordachi Râşcanu, Hatmanul Costachi Cerchez, Sărdarul Iancu Stavăr, Arhimandritul Ghenadie Roset, Hatmanul Răducanu Roset, Vistiernicul Alecu Balş, Vornicul Ioan Tăutul, şi alţii. Căminarul Ştefanachi Gherghel şi Paharnicul Gavril Istrati, pornindu-se dela Zvorişte, au început a ridica puşcaşii şi locuitorii cu arme, propăşind tot pe malul Siretului în jos, până s'au strâns ca la trei mii

de oameni sub steagurile•lor, ce fluturau pe lănci, făcute din bucăţi de materie roşie, semn de răsboiu şi de moarte. Inştiinţându-se Botoşănenii de apropierea lui Gherghel şi a lui Istrati, cu atâta popor, s'au înarmat şi ei, neguţitorii cu oamenii boereşti de prin ogrăzi şi mergând la Isprăvnicie, au luat administraţia din mâna Rizului, izgonindu-l din târg, şi rânduind Ispravnic pe Petru Vârnav, apoi au pus oraşul în apărare despre eteristi, întărindu-l cu străji la toate drumurile ; iar eteriştii, văzând ţara ridicată, au perit cu fuga din oraş apucând drumurile părăsite, în jos, şi nu s'au oprit până la Ţuţora, înconjurând punctul Sculenii, pe unde nu putea trece în ceea parte din pricina străjerilor lui Pendedeca, ce pedepseau aspru pe oricare din greci ce vrea să fugă în Basarabia, vrând ca să stee cu toţii faţă la războiul ce era să urmeze între dânşii cu turcii, cari veneau asupra eteriştilor.

Ştefanachi Gherghel şi Paharnicul Gavril Istrati, cu urdia lor de săteni, ajungând cătră moşia Stănceşti, au tăbărât în pâlcuri pre câmpiile predomnitoare şesurilor Siretului, şi acolo au rămas trei zile aşteptând hrană şi povăţuri de mers înainte, din Botoşani, unde erau strânşi boerii din toate satele. Dar neprimind nicio înlesnire dela dânşii până în sfîrşit, pentrucă în nedumerirea lor au schimbat planul de a nu ataca, spre a nu veni în conflicte necunoscute, oamenii s'au înprăştiat la casele lor, fără să facă vre-un progres altul decât slobozirea Botoşanilor, şi alungarea eteriştilor din ţara de sus. [1]

Despre cele petrecute, în Botoşani, pe vremea Eteriei, avem o mărturisire în o scrisoare adresată de Procopescu, lui Iordachi Balş biv Vel Spatar, în care se descriu isprăvile ce fac volintirii în Botoşani:

„Ducându-se Monsieu Diubsché la Botuşani m'au luat pre mine „dinpreună, deci îndrăznesc a face ştire dumitale cele ce am văzut. „Turcii la Botoşani erau în număr ca de 150, şi se mai aştepta să „vie încă vro 500. Eu am umblat printre dânşii, Monsieu Diubsché „au vorbit cu cel mai mare dintre dânşii şi au cerut încă şi un bilet „ca satele Joldeştii şi Dolhasca să nu fie supărate la nimica. Bilet „n'au dat, ci au scris într'o condică satele acestea. Lucrurile grecilor „se vând la mezat cu cel mai gios preţ. Bisericile s'au pecetluit şi „dughenile grecilor. Nici un rău nu fac la Moldoveni. Armenii şi

1. — Reprodus de Papadopol-Calimach, în lucrarea menţionată.

„Jidovii sunt cei mai de aproape a lor. Comandantul şede în casele „lui Loiz. Eteriştii au prădat ieri Fântânelele. Alaltăeri şase volintiri „trecând prin sat, s'au sculat oamenii cu unul vatavul Ionică şi „gonindu-i au luat doi cai, şi scăpând au dat de ştire la ceilalţi. tova-„răşi a lor, cari au venit în număr de 50, au căutat pe vatavul Ionică „şi negăsindu-l, au înfricoşat satul, că dacă nu-l vor da pe mâna lor, „pe toţi oamenii îi vor pune sub sabie. Pe Buium, jidovul orândariu „din Fântânele l-au bătut de moarte, pe Gheorghiţă Furculiţă, dela „Băneşti, iarăş l-au bătut, şi pe un popă, pentrucă l-au scăpat pe sub „cumpăt; aceste sunt cele ce am văzut şi mi-au spus şi oamenii de „credinţă vrednici.

„Şi sunt al dumitale, milostive stăpâne, pre plecată şi pre su-«pusă slugă. *Procopescu* [1])

D. Norbert Ştefan Dombrowski, magistrat din Botoşani, îşi aminteşte că bunica sa, Emelina Haynal, istorisea copiilor că mama ei, Ana Binder, povestea, cu groază încă, despre cele văzute de ea, în Botoşani, în timpul Eteriei.

Casa lor părintească (astăzi farmacia Semaca), zidită pe la 1796, era cea mai mare clădire, ca un fel de cetate, în mijlocul târgului. In una din subteranele acestei case, subterane care există şi astăzi, bătrânul Binder ascunsese un turc pripăşit în Botoşani; grecii lui Ipsilanti au descoperit pe turc în ascunzătoarea lui, l-au scos afară, l-au târât până în faţa pităriei, ce era chiar peste drum de spiţăria Binder, i-au tăiat capul în stradă, şi grecii s-au repezit cu toţii în pitărie, au luat de acolo pâne proaspătă, au muiat-o în sângele proaspăt a turcului, şi au mâncat-o, ca o împărtăşenie.

1.— C. Erbiceanu; Istoria Mitropoliei de Iaşi, p. 143.—Iaşi, 1888.

Ocupaţia Rusască

Ţările române au trecut prin multe încercări, şi ocupaţia lor de către armatele ruseşti şi austriace, poate fi socotită ca una dintre cele mai mari calamităţi.

Despre cele ce va fi îndurat Botoşanii, în timpul unor asemenea ocupaţii, multe lucruri nu se ştiu, dar din anul 1832 s'au păstrat câteva documente, care ni dau o slabă idee de cele ce s'au petrecut pe acele vremuri.

La 12 iunie 1832, Vornicia ţinutului Botoşani scrie către «Cinstit Sfat muniţipal al acestui târg», să facă un inventar de toate casele rechiziţionate pentru trebuinţile armatei ruseşti, şi pentru care nu s'a primit nicio plată.

Adresa aceasta e interesantă prin forma ei, şi merită să fie reprodusă în întregime:

Vornicia ţinut. Botoşani către cinstit Sfat muniţipal al acestui târg.

Ca să se poată aduce întru îndeplinire poruncitoarea carte a cinstitului Departament Ministeriei pricinilor din lăuntru supt No. 5617, întru cea ce se atinge de ştiinţele ce cere trebuinţa a avea pentru casele feţelor acelora dela cari s'au luat cu tot pentru spitalurile şi alte trebuinţe obşteşti, pe vremea dela intrarea oştilor rosieneşti în acest prinţipat şi până acum, Vornicia pofteşte pe acest sfat ca fără pregetare să facă o prescriere de toate casele luate cu totul i alte heiuri în trebuinţe oştieneşti şi spitaluri cu preţăluire cuviincioasei chirii, şi pe câtă vreme cât anume, din ce bani, care vidomostie să se trimeată acestei Vornicii spre cea mai departe şi cuviincioasă din partea sa lucrare, şi spre asemine Sfatul se va putea lămuri din acturile desfiinţatei comisii de cvartaruri găsindu-se trecute la dânsul.

P. Asachi, Căminar

No. 1642 — *Someş A. Onicescu*
1832 Iuni 12 — *Stolonacialnic, Buzdugan*

Indeplinindu-şi însărcinarea, Sfatul municipal trimite Vorniciei tabloul următor;

Botoşanii

Vidomostie pentru anume câte case s'au luat în târgul Botoşani pentru spitaluri şi alte magazii pentru oştirile ruseşti care nicio plată nu s'au primit. 1832.

No. hazainilor	Numele boerilor şi a neguţitorilor a cărora au fost casele şi dughenile	No. caselor	Câte odăi	Câte luni au şezut	In ce s'au întrebuinţat acele odăi	Plata pe o lună Lei	Banii ce cuprind peste tot pentru o casă Lei
1	D-lui Medelnicer Grigori Racliş	2	9	10	Pentru General Voinov	160	1600
2	Ştefan Trancu	1	7	8	pentru spital	50	400
3	Grigori sin Cristea Mani	1	7	8	pentru spital	50	400
4	Ioniţă Babic		3	2	„ „	30	60
5	Bogdan Trancu		2	8	„ spiţărie	20	160
6	Andrieş Marcovici		3	8	„ spital	30	240
7	Neculai Trancu		1	8	bucătării	10	80
8	Cristea Popovici		2	8	chitării	20	160
9	Garabet Bolfosu		2	8	—	—	160
10	Andrei Bolboacă	1	2	12	pentru spital	12	144
11	Aron Croitoriu	1	2	3	„ „	10	30
12	Solomon Cepregariu	1	2	3	p. spital	10	30
13	Avram Croitoriu	1	2	3	p. spital	10	30
14	Marcu Croitoriu	1	2	3	„	10	30
15	Gheorghe Cizmariu	1	2	2	„	10	25
16	Iani Cizmariu	1	2	3	„	10	25
17	Ionică Plopeanu	1	2	2	„	10	25
18	Altăr Blanariu jidov	1	2	3	p. caraol	10	30
19	Iancu sin Dascalu Iord.	2	4	12	p. spital	20	80
20	Petrea Conţescu	3	6	12	„	20	90
21	Vasile Bozgan	3	4	12	„	10	72
22	Dobriţa Căvăşoaia	2	4	12	„	10	53
23	Mărioara Vadana	2	2	6	„	20	60
24	Marin Crâşmariu	1	2	12	„	10	30
25	Şarban Blanariu	6	12	12	„	25	200
26	Chiriac Iutuleasa	3	6	12	„	8	220
27	Neculai Bacanu	2	4	12	„	10	110
28	Pavăl a Diaconiţii	4	8	12	„	15	120
29	Leiba Cepregariu	1	2	3	„	10	180
30	Avram Starostele	1	2	2	p. Magazie	10	30
31	Iţic Croitoriu	1	2	3	p. spital	10	25
32	Crâşma Mănăs. Păpăuţilor	2	4	3	„	10	30
33	Avrămică Geambaşu	1	2	3	„	10	35
34	Crâşma lui Iţic Sfeclariu	1	2	2	„	10	35
35	Avram Precupeţu	2	4	5	p. chitării	20	20
36	Hanul lui Moscu Cohos	1	3	2	p. spital	30	100
37	Nusăm Crâşmariu	1	3	2	„	30	60
38	Nichita Popovici şi Tanasă				cu ţinere de cai	10	120
39	Un han cu grajdul lor	1	—	12		S'au plătit cu analoghie dela boeri şi neguţitori. S'au plătit din banii naţiei jidoveşti.	
40	Dughenile Sf. Mitropolii	23	—	6	p. spital		
41	Hanul Reizăl Vadana	1	—	12	p. spital		
42	Maria Brânzăloaia	—	6	6	p. zbarnea		

I s'au plătit din banii cazacilor trecători.

1. — Dosarul Primăriei Botoşani, No. 43 din 1832.

Un alt document interesant, în care se descrie suferinţile botoşănenilor, în anul 1832, este jalba Medelnicerului Grigori Racliş, cătră Ministerul de Interne, jalbă pe care s'a pus rezoluţia: „S'a scris Isprăvniciei", dar despre al cărei rezultat nu avem nicio ştiinţă.

Jalba este aceasta:

Cătră cinstitul Departament Ministeriei Pricinilor din Lăuntru
Medelnicerul Grigori Racliş Jalobă

Luni spre Marţi la 23 Maiu, pe la 6 ceasuri de noapte, au trimes dumnealui Căminarul Petrachi Asachi, Ispravnicul de Botoşani, la casele mele, pe doi slujitori ai săi şi cu un ofiţer rusăsc, anume Alexi Ivanovici, şi cu doi cazaci, şi sărind peste zaplaz în ograda mea, s'a suit în cerdac şi au început slujitorii a izbi în uşă foarte cumplit şi aşa speriindu-ne noi din casă, socotind că sunt tălharii s'au trezit şi slugile din odăile de jos şi începând a-i întreba pe slujitori, cunoscându-i că sînt de la Isprăvnicie, de ce fac aşa huet, ei au zis că aşa au poroncă, să mă scoale din somn ca să merg eu singur să dau cfartir ofiţerului rus, şi suindu-se o slugă la fereastră, mi-au spus pricina, şi îndată chemându-mă de a deschide uşa fiindcă s'au fost spăriet soţul meu, apucând-o estericalele de frică, cum şi o nepoată a mea de un an, răcnea, am zis, pe fereastră, că de li trebue cfartire să-i ducă oamenii mei să li deie, sau să rămâe în odăile de jos până dimineaţă; şi nimică n'au vrut să înţeleagă şi tot strigau slujitorii izbind în uşă să deschid, că au poroncă de la Ispravnicu să strice uşa, dacă nu voiu. deschide, iară ofiţerul şi cu cazacii stăteau de o parte numai şi priveau, nici au pus mâna, şi în sfârşit s'au dus ofiţerul singur, auzind mai ales plânsete în casă, şi au rămas numai soldaţii de au mas în odăile de jos, care ofiţer, cu soldaţii săi, s'au şi pornit dimineaţă, zicându-mi atâta, că ei nu s'au amestecat la nimica.

Pentru care plecat mă rog de o aşa neîncuviinţată faptă a D-sale Comisului Asachi, ce în tot ceasul îmi caută prilejuri de supărări, ca să mi se facă cuviincioasa îndes-

tulare, căci D-lui mi se pare că nu este ertat a rîndui cfartire care se atinge de casa munițipalității, și mai ales la mine, care jertfesc osteneală întru această slujbă, și acuma a treia oară îmi face supărare aceasta, cu trecători musafiri, și nu am jăluit, dar cu aceasta făcând vârv, unde din spaimă mi s'au înbolnăvit soția și o caut cu doftor, alerg cu rugăminte, prin această a mea jalobă, către însuși nacialstfa mea, ca să iau îndestulare satisfacției mele, ne mai putând nici slujba a o purta cu acest fel de tiranie, de către Dregătorul pornită asupra mea.

1832 Maiu 24 [1])

Grigore Racliş Medelnicer

Medelnicerul Grigori Racliş este cel întăi Efor al Botoşanilor, ales după dispozițiunile Regulamentului Organic, pus în aplicare în acel an, și jalba Medelnicerului arată că și pe acele vremuri oamenii erau tot așa de pătimași, ca și în timpurile de astăzi, și pentru răzbunările lor personale, chiar ispravnicii ținuturilor făceau fapte uricioase.

---

1. — Document din Arhiva Statului din Iaşi.

Anul 1848

Despre cele petrecute, în Botoșani, în anul 1848, se găsesc, în Arhiva Statului din Iași, documentele de mai la vale, în care se vorbește de expulzarea fraților Casimirești, prin vama Mihăileni, cărora li s'au dat și 225 galbeni, bani de drum; se vorbește despre niște măsuri ce trebuiau luate contra boerilor, Logofătul Costache Sturza, de la Ruginoasa și Iorgu Ghica, de la Deleni, și despre alte măsuri poruncite de Stăpânire.

No. 94
1925 April 3

Raportul No 2206 al Isprăvniciei ținutului Botoșani către Departamentul Trebilor din lăuntru al Moldovei.

RAPORT

La urmarea poruncii respectivului Departament No. 5687, Secsia 4, cu însăși ducerea de către supt iscălitul a fraților Casimirești de aice până la prigavorul zastavei Mihăileni, s'au și expeduit peste hotar, dându-li-se 225 galbeni, după adeverința ce se însoțește, fiindcă atâta s'au primit de la convoirisitoriul Căpitan de slujitori, iar nu 235 galbeni, precum prin poroncă se însamnă.

Despre care plecat se supune în cunoștință.

Gherghel

Pe acest raport s'a pus rezoluția următoare: «Secția 4, Mai 30, să se puie la dellă, iar acei 10 galbeni opriți de Căpitan, i-am primit eu, din leafa sa, prin d-l Șef Secției a 4-a, Dimitrie Gane».

Iscălește, prin prescurtare,: Mih.

No. 102
1848 April 4

Raportul No. 2218 al Isprăvniciei ţinutului Botoşani cătră Departamentul treburilor din lăuntru al Moldovei.

RAPORT

Inaltele ofisuri sub No. 36 şi 37, poroncitoare de măsurile ce se cuvin a se lua în privirea îngrădirei d-lor boerilor Logofeţi Costache Sturza, cu fii săi, şi Iorgu Ghica, aflători cel dintăiu la moşia Ruginoasa, din ţinutul Sucevei, iar cel al doilea la Deleni, ţinutul acesta, primindu-se cu toată supunerea se răspunde, că cât pentru D-lui Logofătul Ghica, s'a şi comenderuit un înadins cinovnic şi cu doi slujitori, spre a îndeplini poruncita măsură, iară ce se atinge de aceia ce priveşte expediţia pentru Ruginoasa, se va urma. Tot odată însă se însamnă că, după cum cinstit. Departament din alăturata aici dislocaţie a slujitorilor va vedea, mijloacele acestei Isprăvnicii sânt prea puţine pentru ceia ce priveşte puterea slujitorilor, de vreme ce deşi acum s'a regularisit a se mai ştirbi de la privighetori, sânt prea puţini, încât abia ajung pentru paza hasnelii şi a oraşului, după împrejurări. De aceia plecat se face rugăminte a se ridica aceasta din sarcina acestei Isprăvnicii».

Gherghel

Urmează rezoluţia: «Să se puie la dellă, căci pentru slujitorii ce propune, urmează alt raport al acelei Isprăvnicii din 4 April cu No 2219»

No. 103

1848 April 4

RAPORT

Inaltul domnesc ofis cu No. 39, înfăţişat suptiscălitului de către D. Postelnic Petrachi Asachi, cu toată supunerea s'a văzut, şi pentru urmare, cu tot respectul se răspunde că se va păzi întocmai, atât în ceia ce priveşte regulele de privighere (pentru care s'a şi întins îndestule îngrijitoare măsuri), precum şi pentru ceia ce priveşte înăduşirea a or ce rău, când ar veni a se ivi undeva.

Plecat numai se roagă pe cinstitul Departament, că după cum însuşi D. Postelnicul va încredinţa, fiindcă este de neaparat a se înlesni mijloacele acestei Isprăvnicii cu un număr de 20 slujitori, macar dela ţinuturile megieşite, cinstitul Departament să poruncească aceasta, şi cât se va putea mai curând.

Liniştea până astăzi este neturburată, şi după cum se află, la oareşcare încercări din partea feţelor pe care D Postelnicul le va numi, norodul este cu totul neînduplecat de a lua la orice încercări ale unor asemenea feţe, rostind că apăsările li vin dela boeri, iar nu dela Inălţimea Sa".

Gherghel

Sub iscălitura lui „Catargiu", este această rezoluţie: „La vreme dacă va urma trebuinţa, se va regularisi şi aceasta".

No 104
1848 April 8

RAPORT

Potrivit cuprinselor prin Inaltul domnesc ofis No. 60, de îndată s'au întins toate măsurile poroncite în cuprinsul acestui ţinut, atât pentru neîngăduirea întrării în ţară a feţelor ce anume se însemnează, şi care sânt peste hotar, cu pasuri, cât şi pentru prinderea acelor ce au scăpat din desţărarea de peste Dunăre. Iar mai cu samă pe graniţa Bucovinei s'a rânduit înadins pe stegarul cu un număr de slujitori, ca întru înţelegere cu privighitorul de ocol, să fie cu cea mai strictă privighere a se păzi urmare întocmai celor poruncite.

Despre care supus se aduce la cunoştinţa cinst. Departament, cu adăogire că aşa precum prin numerarisitul ofis nu se face excepţie pentru jidovi, apoi să binevoiască a da cuvenita deslegare, dacă şi aceşti urmează a fi opriţi, până când li se vor revizui paşaporturile de către ocârmuire şi până când cinst. Departament ar porunci ce să se păzască în asemine."

Gherghel

Rezoluţia: „Se răspunde Departamentului asupra ofisului cu No. 60 că s'au şi pus în lucrare măsurile prin el rostite. „Sameş Teodoru".

Unirea principatelor: 1857-1859

Despre activitatea şi chipul participărei botoşănenilor la actul Unirei ţărilor române, vorbesc o serie de documente, pe care se cuvine să le cunoască urmaşii acelora cari au contribuit la mărirea şi prosperitatea ţării.

Documentele ce urmează sunt publicate în colecţiunea de „Acte şi documente relative la Istoria Renascerei României", de Dimitrie A. Sturdza, în unire şi cu alţi cercetători ai trecutului nostru.

Iată aceste documente interesante:

1. — Adresa Comitetului Unirei din Botoşani cătră Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 20 Martie (1 Aprilie 1857.)

Onorabili Domni

Ca în toate celelalte ţinuturi, şi ca chiar în capitala d-voastră, a urmat şi la noi oarecare desbinare de opinii, am fost însă totdeauna mai mult decât o partidă, şi chiar astăzi, în apropierea zilei de întrebare, ţinutaşii de Botoşani se pronunţă în unanimitate pentru unirea Principatelor şi pentru reorganizarea lor, pe principiile adoptate de societatea d-voastră de acolo. Sperăm încă a ne pregăti şi mai bine după simpatiile ce ne tovărăşesc, şi după înlesnirea modului ce ni l-aţi comunicat, prin adresa dela 1 Martie, pe care îmbrăţişându-l cu osebită interesare, comunitatea fraţilor de aici a şi numit de îndată Comitetul electoral, compus din subscrişii:

Vornicul Alecu Ventura, Vornicul Sebastian Canano, Post. Teodor Buzdugan, Colonel Costin Vârnav, Aga Costache Ciolacu, Spatarul Neculai Canano, Spatarul George Vasiliu, Banul George Hasnaş, Comisul Costache Bobeică, Sardarul Petrachi Cristea, Sardarul Alecu Belcic, Caminarul Vasile Neculescu şi D-nul Vasile Climescu. Acest Comitet este autorizat a lucra, cu credinţă şi devotament, totul ce va fi de trebuinţă în conformitatea regulei ce ni-aţi prescris; şi mai

avem încă îndatorire de a vă comunica recunoştinţa tuturor ţinutaşilor, pentru zelul cu care vă îndeletniciţi în sprijinirea sfintei cauze, ca adevăraţi patrioţi.

Primiţi stima şi respectuoasele cugetări ale membrilor Comitetului electoral al Unirei pentru ţinutul Botoşani.

(Subscrişi) *Vornicul A. Ventura, Buzdugan, N. Canano, Hasnaş, S. Canano, C. Varnav, G. Vasiliu, C. Bobeica.*

(Volumul IV, p. 193).

2) — Scrisoarea D-lui Buzdugan către Comitetul central a Unirei din Iaşi, din 24 maiu (5 iunie) 1857.

Cu supunere mă închin D-voastră.

Iertaţi-mă, preţuitul meu domn, dacă în mijlocul înţeleptelor ocupaţii îndrăznesc a vă cere perderea a trei minute întru citirea scrisoarei de faţă. — Eu sunt mai mult decât convins că Comitetul din Iaşi a lucrat şi lucrează tot ce se cuvine în privinţa sfintei noastre cauze, şi iarăş sunt tot aşa de convins că şi celelalte comitete ţinutale îşi fac datoriile lor în cea mai deplină măsură. Cu toate acestea cutez a vă ruga să binevoiţi a primi încredinţare, că şi chiar atunci când n'ar mai rămânea în ţară niciun singur individ pentru Unire, totuşi, dacă sistemul rămâne neschimbat, nu este niciun chip să poate eşi la lumină adevăratele dorinţi ale ţării întregi.

Sunt acum două săptămâni, de când unul din amicii noştri politici a întâlnit pe vorniceii satelor a acestui ţinut mergând la isprăvnicie cu peceţile. Sunt acum două zile de când un alt amic mă înştiinţează dela ţinutul Dorohoiu, că privighitorii având jurnaluri pregătite, sau pregândite, pentru acei câte doi oameni de acolo cari să se înfăţişeze la isprăvnicie întru alegerea deputatului, vorniceii duc peceţile din poruncă, spuindu-li privighitorii fiecăruia că ocolul a ales pe cutare şi cutare, va se zică privighetorii fac pe preuţi, şi vorniceii pe dascalii de zic Amin.

Pe lângă acestea, dv. cunoaşteţi mult mai bine decât mine, că răzăşii şi neguţătorii nu sunt departe de ţărani, şi iarăş asemenea cunoaşteţi că aceste clase atârnate, niciodată n'au curajul convicţiei lor, când guvernul se amestecă în trebile ce-i privesc. Cârmuirea ţine în mânile sale interesele fiecăruia, şi îmbrăcată cu putere izbeşte sau loveşte în toate părţile. Şi apoi ce va se zică dacă toată ţara

cere astăzi unirea Principatelor, când guvernul, având majoritatea claselor în dispoziţia sa, a venit la aceia să se lupte împotriva noastră? Ce este partida neunirei decât o mână de oameni, şi aceia cum i-au dat Dumnezeu, va să zică răul nu ni poate veni dela dânsa, aşa dar boala este înţăleasă matematiceşte.

Pentru scrisorile ce am trimes boerului Cogălniceanu, şi în care sunt mai multe persoane compromitate, după însăşi conduita lor, fiindcă unii din aceia se îmbunează la Comitetul din Iaşi ca să poată pune mâna pe dânsele, vă rog, şi iarăş vă rog cu cel mai adânc respect, să mi se înapoiască. Ele sunt numai două, din care una este întovărăşită cu o foaie ce cuprinde în sine observaţiile mele.

Intru aşteptarea cinstitului răspuns, şi recomandându-mă bunelor plecări ce aveţi, sunt şi rămân pe totdeauna

Al vostru, scumpule domn, umilită slugă
(subscris) *Buzdugan*

Cu toată supunerea, respectabilul meu domn, iau îndrăzneală a vă încredinţa că toate cele ce vă lămureşte d. Post Buzdugan sunt mai mult decât sigure, căci în multe m'am convins şi eu şi nădăjduesc a culege neîntărziat dovezi spre a putea merita a d-v. plecată slugă,

(subscris) *Vasiliu.*
(Vol. I, p. 735).

3. — Adresa Comitetului unionist din Botoşani către Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 5]17 iunie 1857.

Domnilor,

Cu cea mai deplină preţuire primind scrisoarea instructivă, acea din 2 a curentei, care aţi bine-voit a ne trimite în alăturarea cu listele câte au eşit până acum, avem onoare spre răspuns a vă comunica, în interesul cauzei, şi ideia următoare, pe care nu cutezăm a o pune în lucrare mai înainte de a se încuviinţa de către Domnia-voastră. Spre exemplu, la ţinutul Botoşanii, după însăşi lista publicată sunt 35 proprietari mari, aleşi chiar după voinţa guvernului. Prin urmare, dacă am putea izbuti ca să treacă în partida noastră macar No. de 20, atunci acea majoritate necontestată, să-şi alcătuiască singură protestul său, în cuprindere că deşi s'au trecut în listă persoane neîndrituite, totuşi iscăliţii în protest alcătuiesc majoritatea clasei proprietarilor mari, cari

doresc unirea Principatelor cu prinţ străin şi cari însă nu pot merge la alegere până când sistemul nu va fi conform tratatului din Paris.

Nişte asemenea protestări ar trebui să se facă de toate ţinuturile, după brulionul ce s'ar compune de către Domnia-Voastră, cerându-se, în cazul de faţă, o mare băgare de samă din partea dv, ca nu cumva, prin exprimarea dorinţelor alăturea cu drumul legal al deputăţiei, sau prin nemergerea noastră la alegere, să fim consideraţi, prin răstălmăciri, ca nesupuşi rostirei înaltului firman.

Bineînţelegându-se că dacă sistemul rămâne neschimbat, atunci locuitorii, răzăşii şi patentarii ce alcătuesc majoritatea claselor, neavând curajul opiniei lor, vor merge cu ochii închişi pe calea ce li va însemna guvernul, şi apoi însăşi proprietarii mari, neavând între dânşii din acele persoane ce li-ar putea da o deplină încredere, dela sine glasurile au a se împărţi, în paguba cauzei noastre.

Intru aşteptarea preţuitului răspuns, suntem ai dv. plecaţi servi (subscrişi) *I. Canano, Buzdugan, G. Vasiliu, Cristea, Pisoţchi.*

Dacă această idee se va adopta de către dv, noi socotim să se aplice şi pentru proprietarii mici, nu mai puţin şi pentru orăşeni.

(Subscrişi) *S. Canano, Buzdugan.*

4. — Protestaţia d-lui Teodor Buzdugan şi celorlalţi proprietari din districtul Botoşani adresată către Comisiunea europeană pentru reorganizarea Principatelor dunărene, în 13/25 Iunie 1857.

A leurs Excellences Messieurs les Membres de la Haute Commission, à Bucarest.

Aux nombreux actes d'opression du guvernement actuel, à l'approche des élections des deputés pour le Divan ad-hoc, vient se joindre un fait d'une importante gravité que nous, soussignés, propriétaires du district de Botoschani, croyons de notre devoir de porter à la connaissance de la haute Commision.

Le 20 du mois courant, le nouveau préfêt de district, M. le colonel Jacob Ranetti, dans son zéle éxagéré pour le systéme actuel, a non seulement opéré plusieurs arrestations parmi les négociants et menacé, à haute voix, d'infliger les peines les plus infamantes à ceux qui signeraient une opinion favorable à l'union des Principautès ou qui signeraient la protestation collective du pays contre l'illégalité des

élections, mais il a poussé l'audace jusqu'à se porter à des voies de fait sur la personne du négociant Georges Sergiu, ex-membre de la municipalité de Botoschani.

Cet acte de barbarie, commis à une heure avancée de la nuit, dans la maison du préfêt, par le préfêt lui-même qui y avait attiré le négociant Sergiu, a été motivé par le refus de celui-ci de se soumettre aux ordres que le préfêt lui intima de ne point signer la protestation collective du district. Le negociant Sergiu fut maltraité pour avoir osé répondre qu'il ne croyait pas commettre une action criminelle en usant de la liberté d'exprimer son opinion, en vertu même du firman de Sa Majesté le Sultan. A cete réponse, le préfêt, exaspéré de trouver de la résistance dans ce simple négociant, oublia toute retenue. Il accabla celui-ci d'invectives grossières, le menaça de le faire condamner aux salines par le gouvernement et finalement, se porta à des actes de violence qui laissèrent des traces évidentes sur le corps et sur le visage de la victime.

Son Excellence le cäimacam a pu constater de ses propres yeux les preuves de violence de son préfêt, car le négociant Sergiu, accompagné de plusieurs notables de Botoschani, est venu porter plainte en personne contre les mauvais traitements qu'il a subis. Nous ferons connaitre ultérieurement à la haute Commission la satisfaction que le gouvernement aura accordé au plaignant dont la présence à Iassy a mis les consuls à même de pouvoir attester l'exactitude de ces faits, pour avoir vu et entendu le négociant Sergiu.

Telles sont les mesures employées par le gouvernement, dans le but de dénaturer la libre expréssion des voeux de la population. Aucune chicane, aucune menace, aucun acte arbitraire, aucun genre de pression illégale ne sont épargnés par lui, pour arriver à ces fins.

Forts de notre droit et confiants dans la justice des grandes Puissances qui ont pris notre pays sous leur garantie, nous avons jusqu'à présent supporté avec un calme absolu les atteintes faites journellement par le gouvernement, à notre dignité et à nos droits; mais il est temps de mettre un terme à un pareil état de choses et c'est dans cet espoir que nous nous adressons à la haute Commission siégeant à Bucarest.

Le postelnik *Theodore Bouzdougan*
Le vornik *P. Canano, propriétaire*

Le postelnik	*Gh. Canano, propriétaire*
L'aga	*Alex. Jian, grand propriétaire*
L'aga	*Lascar Iamandy*
Le ban	*Hasnach, grand propriétaire*
Le spatar	*Georges Basiliou propriétaire*
	Grégore Holban

(Volumul IV, p. 962).

5. — Adresa Comitetului unionist din Botoşani către Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 17/29 Iunie 1857.

Domnilor,

Avem onoare a vă comunica Dv. o foaie lămuritoare de toate lucrările ce s'au încheiat până astăzi de către comitetul de revizie a driturilor electorale din judeţul Botoşani. Această lămurire este agonisită din isvoare destul de sigure. Vă mai alăturăm încă şi listele ce ni le aţi cerut, cu toate explicaţiunile doveditoare de abuz, de neorânduială şi de respingere asupritoare, şi anume:

1. Lista patentarilor neguţători, cu staroste şi delegaţii lor, în care listă, la rubrica întâia, sunt însemnaţi toţi alegătorii ce prin «Buletinul» No. 5 s'au publicat; iar numărul acelor alegători este de 174 persoane aşezate la deosebitele lor condiţii; însă:

113 neguţători patentari publicaţi dela No. 43 până la No. 185;
13 staroşti ai deosebitelor corporaţii ce s'au înfiinţat şi desfiinţat după intenţiile şi interesele guvernului actual, publicaţi dela No. 155 până la 168 ;
47 delegaţi ai corporaţiilor, publicaţi dela No. 169 până la 213
1 alegător care, sub numele de George Cokaneţ, este publicat între No. 194 şi195, fără cifra cuvenită la rostul numelui său.
174 este numărul total al neguţătorilor patentari ;
31 se scad fiind avuţi aşezaţi între alegători, însă:
3 delegaţi închipuiţi ai corpului de cofetari, care n'a existat niciodată după cum nu există nici starostele acestei corporaţii
28 alegători pe cari guvernul i-a îndrituit cu îndoit vot de alegere
31 care după ce se văzură publicaţi la postul neguţătorilor patentari.
143 pentru ca să se alcătuiască numărul de 113 alegători, apoi

îi însemna şi a doua oară la rostul delegaţilor, pentru ca să sporească numărul de 47 de unde rezultă, din 28 voturi nominale, să iasă prin aceleaşi persoane îndoite glasurile de 56.

Prin urmare numai 143 alegători sunt acei necontestaţi, alegători în cari guvernul a mărginit alegerea sa, după ce însă a respins 81 patentari ce au figurat în toate listele trecutelor elecţii municipale.

Restul rubricei a doua arată pe toţi acei respinşi fără dreptate. Cătră aceste de luat aminte ca nu cumva uneltirea de a duplica numele alegătorilor să se fi urmat şi pe la celelalte ţinuturi.

b. Lista proprietarilor de case, în care sunt trecuţi toţi alegătorii recunoscuţi de guvern. Numărul acestor persoane este de îngustat până la câtime de 42, publicaţi dela No. 1 până la No. 42.

Observaţiile însă dela rubrica a doua dovedesc:

Că guvernul a instituit 9 alegători, cari poartă asupră-le greutăţi de ipotecă, zestre şi altele, şi au respins 42 alegători ce posedau toate driturile legiuite. Spre dovadă, aveţi observaţiile dela rubrica a treia, cu arătare de însuşirea fiecărei persoane, şi

c. Lista proprietarilor de moşie în care, la rubrica întâia, sunt trecuţi toţi alegătorii necontestaţi. La rubrica a doua, sunt aceia ce fără dreptate s'au îndrituit, alcătuind împreună 35 alegători, şi la rubrica a treia, sunt acei respinşi fără dreptate şi împotriva firmanului.

In cât priveşte despre protestul ce aţi bine-voit a ni-l trimite, cu toată stăruinţa cuvenită s'a pus în lucrare subscrierea lui şi sperăm că în puţine zile îl vom trimete prin deputaţii ce au să meargă la Bucureşti.

Avem onoare a ne semna ai d-v, plecaţi servi.

(Urmează patru subscrieri) (Volumul IV., p. 1001.)

6. — Adresa Comitetului unionist din Botoşani cătră Comisiunea europeană în Principate, din 13 iulie 1857.

Messieurs,

Nous avons l'honneur de porter à votre connaissance les inconvenances dont s'est rendu coupable le préfêt du district, après notre départ pour la capitale, provoqué par l'affaire des voies de fait dont a été victime le négociant Sergiu.

2. Pendant notre absence, M. le préfêt a rédigé une pétition, soi-

disant de la part des habitants de Botoschani, par laquelle ils demandent l'invalidation des signatures apposées sur la protestation à la Commission de Bucarest, sous prétexte qu'on les aurait induit en erreur, en leur faisant signer cette pétition.

MM. le souldjère Aleco Carali auquel on a promis une nomination de préposé à l'arrondissement de Stephaneşti, le souldjère Iorgou Iacovaki, sous-caissier du district et le boulanger Isaia, ont été chargés de colporter cette pétition et de la faire signer. Ils ont employé les moyens les plus persistants ; ils sont allés jusqu'aux menaces, pour arriver à leur but.

Aux quelques signatures qu'ils ont pu obtenir, ils ont ajouté les signatures des garçons de boutique.

Comme preuves des violences commises par M. le préfêt, nous joignons ici une supplique de la part de plusieurs d'entre les signataires de la pétition rédigée par M. le préfêt.

2. M.le ministre des finances, le logothéte Nicolas Millo, arrivé a Botoschani la veille des élections, a désigné les candidats que le gouvernement avait choisis pour ce district, promettant aux uns et menaçant ceux qui résistaient à ses désirs.

3. Georges Harnav, fameux faussaire, qui, à ce titre, est privé de tout droit civil, s'est aussi rendu, avant les élections, à Botochani, où, durant plusieurs jours, il a siégé parmi les membres du Comité de rêvision. Là, se tenant derrière le préfêt, il a rempli le rôle de souffleur.

4. M. Aleco Braesco, employé du ministère des finances, est aussi arrivé, avant les élections, à Botochani où il se trouve encore et où il promet argent et décrets de noblesse, comme dépositaire de toutes les largesses du gouvernement.

5. M. le préfêt, avec l'aide de ses soubalternes et d'autres affiliées, a semé partout l'intimidation et a dit à M. le spatar Ghéorghiou Vassiliou que jusqu'ici il avait fermé la bouche, mais qu'on allait l'entendre maintenant. Il a fait appelé l'entrepreneur des boucheries et fabricant de chandelles, Michel Tcherkese, arménien, et lui a dit qu'il lui permettrait de se soustraire aux conditions de son contract, s'il s'employait de tout son zèle à amener aux électioons bon nombre de bourgeois qui consentissent à voter pour les

personnes désignées par le gouvernement.

Le vornik Sévastian Canano, le postelnik Th. Bousdougan, le colonel Costin Varnav, l'aga Alex. Sion, le postelnik N. Pisotzki, le ban Vassiliou, l'aga Hasnache, Christi.

(Volumul V, p. 105).

La 13 iulie 1857 aceleaşi persoane adresează o altă adresă Comisiunei europene, tot în pricina cu Sirghi. (Volumul V, p. 107).

7. — Raportul proprietarilor mari din districtul Botoşani către Comitetul central al unirei din Iaşi, din 8|20 iulie 1857.

Messieurs,

Les élections des grands propriétaires ayant eu lieu dans ce district de Botoschani, au jour désigné par le gouvernement, nous avons l'honneur de porter à votre connaissance que, de 40 admis par le gouvernement lui-même, il n'y en a eu que douze qui ont pris part, savoir :

Le vornik Kostaki Rosetti, le postelnik Aleco Sorotchiano, le spatar D. Gavrilache, le comice T. Bouzila, le comice Ianco Tchoulei, le paharnik G. Klopotzel, le stolnik Kostaki Timouche, le sardar B. Arapo, le sardar Ianco Stavri, le sardar Iordaki Issatchesco, actuellement promu à un grade de boyarie, le sardar G. Apostol, le sardar Grégoire Sorotcheano.

Cette faible minorité dont font partie des personnes sans droit aucun, sur lesquelles nous vous enverrons nos observations quand toutes les opérations seront terminées, ont élu pour députés, d'après la feuille ci-jointe, MM. l'aga Kostaki Tcholac qui se trouve à l'etranger et le spatar Démetre Gavrilache.

Nous avons l'honneur, etc.

Le vornik A. Ventura, le colonel C. Varnav, N. Pissotzki, A. Beltchik, Vassilio, Christe, Bouzdougan.

(Volumul V, p. 195).

La 17 Iulie 1857, *S. Canano, C. Varnav, Buzdugan* şi *Belcic*, adresează două rapoarte Comitetului Unirei din Iaşi, prin care se arată abuzurile făcute de guvern, în vederea alegerilor. (Vol. V. p. 277 şi 279). In alt raport, din 26 Iulie, se arată că din 222 alegători din oraşul

Botoşani, numai 28 au luat parte la vot (p, 408). La 29 Iulie, *N. Pisotzki, S. Canano, Buzdugan* şi *Hasnaş*, arată silniciile făcute la alegerea sătenilor.

8. — Extract din o scrisoare a Postelnicului Ţeodor Buzdugan, publicată în ziarul „Etoile du Danube", din 3 septembrie 1857:

.... Au nombre des moyens abusifs que le guvernement a emploуès pour fausser les élections, figurent aussi les décrets qui confèrent des rangs de boyarie, bien que le règlement organique, dont la stricte observation a été recomandée au căimacam par le firman de son installation, refuse expressément au gouvernement provisoire la faculté de conférer des titres de noblesse. Mais la joie de ces nouveaux boyards n'a pas été de longue durée ; car, sous prétexte d'enregistrer ces décrets, on les a fait redemander aux possesseurs, auxquels ils n'ont plus été rendus. Il paraît que les hommes qui ont été chargès de la distribution de ces décrets veulent en tirer profit pour eux-mêmes, après qu'ils auront servi aux élections.

(Vol. V, p. 473).

La alegerile pentru Divanul ad-hoc, au fost aleşi deputaţi, din judeţul Botoşani:

Din partea marilor proprietari: *Vornicul Dimitrie Ralet* şi *Spatarul Neculai Canano*, cel întăi cu 37 şi al doilea cu 35 voturi, din 40 de alegători;

Din partea micilor proprietari: *Clucerul Ştefan Calin*, cu 6 voturi din 9 alegători;

Din partea comunelor rurale: *Simion a Stancii*, din Plopeni,

(Vol. V, p. 609).

9. — *Alegătorii înscrişi pe listele ţinutului Botoşani, pentru alegerile Divanului ad-hoc, sunt arătaţi pe larg, cu moşiile ce aveau, în puterea cărora aveau dreptul de vot.*

Alegătorii primari.

1. *Ocolul Târgului.*

1. Colonelul Costin Vârnav, parte din Pitulăşăni.
2. Comisul Ioan Tăutu, Zăiceştii.

3. Căminar G. Iminovici, Ipoteştii.
4. Clucerul G. Coşteanu, parte din Silişcani, Iacobeni şi Zăiceşti.
5. Dv. Neculai Isăcescu, parte din Ipoteşti.
6. Alecu Moţoc, parte din Coşuleni.

2. *Ocolul Meletinului.*

1. Vorn. Costachi Roset, parte din Tomeşti.
2. Colonel Dim. Fotea, Tomeşti.
3. Spăt. Teodor Gherghel, parte din Sălişcani.
4. Hagi Iancu Stavri, Starosilţa.
5. Vasile Adamachi, asemenea.
6. Sărd. Petru Bobeică, parte din Socrujăni.
7. Nobilul Alecu Cuza, Viforănii.
8. Stolnicul Ştefan Frunzeti, parte din Coşuţeni.

3. *Ocolul Jijiei.*

1. Hagi Iorgu Caruz, parte din Strahotin.
2. Iancu Caruz, asemenea.
3. Spatar Nicu Vasiliu, Ungurenii lui Jian.
4. Nicu Stihi, parte din Buneni.
5. Comis Iancu Ciulei, Ungureni.
6. Sardar Gh. Isăcescu, parte din Ungureni.
7. Stolnic Costachi Jianu, asemenea.
8. Alecu Isăcescu, asemenea.
9. C. Timuş, Şătrărenii.
10. Sluger Cost. Ciogolea, parte din Şătrăreni şi Crăciuneni.
11. Hurmuzachi Tăutu, Petreştii.
12. Comis Mihalachi Dimitriu, parte din Şătrăreni.
13. Sardar Gh. Apostol, parte din Ungureni.
14. Dimitrie Cristea, Cobicenii.
15. Clucer Dimitrie Ciulei, parte din Buneni.

4. *Ocolul Ştefăneşti.*

1. Maiorul Mihalachi Maican, Bărsăneştii.
2. Spatar Dimitrie Soroceanu, asemenea şi Soroceni.
3. Căpitan Alexandru Soroceanu, asemenea.
4. Sardar Grigori Soroceanu, asemenea.
5. Stolnic Damian Soroceanu, asemenea.
6. Banul Gh. Hasnaş, Broşteni.

7. Comis Alecu Maghistan, Odaia Leheştii.
8. Căminar Costacki Maghistan, Sălişcanii.
9. Stolnic Neculai Maghistan, parte din Sălişcani.
10. Petrachi Maican, parte din Bârsăneşti,
11. Teodor Maican, asemenea.
12. Sluger Gh. Negrescu, parte din Sălişcani.

5. *Ocolul Siretului.*

1. Sardar Vasile Mustaţă, Vorona lui Lupaşcu.
2. Pitar Ion Dobrowolski, parte din Vorona.

II. Alegătorii direcţi din reşedinţa ţinutală.

1. Vornicii: Ilie Gherghel
2. Sevastian Canano
3. Iordachi Ciolac
4. Colonel Fotea Mavromati
5. Postelnicii: Mihail Holban
6. Manolachi Mişoglu
7. Gh. Codrescu
8. Teodor Buzdugan
9. Costachi Bobeica
10. Iancu Roset
11. Hagi Costea Foti
12. Costache Cerkez
13. Costache Codrescu
14. Petru Cristea
15. Manoil Vasilievici
16. Vasile Nicolescu
17. Nicu Costandachi
18. Sardari: Gh. Buzilă
19. Neculai Sofian
20. Banul Gheorghe Baltă
21. Comişi: Statachi Figa
22. Petrachi Mărgărint
23. Costache Caimacan
24. Costache Pandelea
25. Leitenent Iancu Cocotă
26. Căminari: Teodor Ioan
27. Costea Haret
28. Ioan Radu
29. Dimitrie Sgârcea
30. Cornetul Matei Roset
31. Sărdari: Neculai Haret
32. Mihail Haret
33. Alexandru Belcic
34. Ioan Călinescu
35. Mihail Cociu
36. Costache Enescu
37. Sluger Adam Haret
38. Sluger Panait Nicolau
39. Pitar Dimitrie Aronovici
40. Comis Ioan Andronic Ţaranu
41. Căminari: Cristea Manea
42. Andreiaş Goilav
43. Sava Bolfos
44. Sărdari: Cristea Goilav
45. Iacob Andronic Bolfos
46. Slugeri: Luca Goilaf
47. Mihail Manea
48. Comisul Teodor Pisoţki.

III. Alegători direcţi în ţinut.

1. Inălţimea Sa Prinţul Mihail Sturza, Flămânzii, Copălău, Prăjăni Lătăi, Dracşani, Suliţa, Cerchejeni, Stroeşti, Băznoasa, Nilipeştii, Novacii şi Gârbeştii.
2. Beizade Alecu Moruz, Bobuleştii şi Băşcătenii.
3. Beizade Alecu Ghica, Stăucenii.
4. Hatmanul Nicu Mavrocordat, Ştefăneştii şi Stânca.
5. Vornicul Teodor Ghica, Delenii şi Macsutu.
6. Vornicul Dimitrie Mavrocordat, Storeştii.
7. Vornicul Alecu Ventura, Jăvârtenii, Răpicenii şi Movila ruptă.
8, Vornicul Costache Ciolac, Călugărenii şi Mihălăşănii.
9. Vornicul Lascar Cantacuzin, Tudora, Voronà, Salcea şi Plopeni.
10. Spatar Iorgu Miclescu, Călineştii, Siminicea, Şăşcămenii şi Berza
11. Dimitrie Gavrilaş, Ionăşănii.
12. Logofăt Anastasie Başotă, Cocorănii.
13. Grigori Crupenschi, Feredienii.
14. Neculai Millo, Guranda.
15. Colonel Iacovachi Ranet, Rădeni.
16. Iancu Brănişteanu, Dorneşti.

Postelnicii:

17. Alecu Mavrocordat, Vlădeni.
18. Iordachi Boian, Curteşti.
19. Nicu Vârnav, Pitulăşăni.
20. Iorgu Aslan, Unţănii.
21. Neculai Canano, Cornii.
22. Hagi Iancu Fotea, Brătenii.
23. Alecu Soroceanu, Costineştii şi din Levârda.
24. Iancu Ralet, Băneştii şi Cotârgacii.
25. Vasile Arapu, Costineştii, Dragomireştii şi parte din Levârda.
26. Costache Miclescu, Băloşănii.
27, Vasile Canano, Hancea şi Corocăeştii.
28. Panait Cazimir, Dobârcenii.
29. Lascar Iamandi, Şoldăneşti.
30. Vasile Stârcea, Cişăneştii.
31. Teodor Buzilă, Dămideni
32. Spătarul Alecu Cristescu, parte din Cristeşti.
33. Gheorghe Clopoţel, Tălhăreştii şi din Sălişcani,

34. Comis Emanoil Sălceanu, Vicolenii.
35. Aga Alecu Beldiman, jumătate din Stânceşti.
36. Spătar Ioniţă Herescu, Soroceni.
37. Comis Teodor Mătăsariu, Mănăstireni.

(Volumul VII, p. 1004-6).

10. *Telegrama alegătorilor din oraşul Botoşani trimisă la Iaşi Domnitorului Alexandru Ioan I, cu ocazia alegerii sale, în 5|15 Ianuarie 1859.*

Intre cele mai frumoase zile ce a putut avea prea iubita noastră patrie, istoria va trebui să cuprindă în sine cu litere de aur strălucita zi de 5 Ianuarie 1859, în care mult îndurătoarea providenţă a binevoit a îndeplini lipsa Prinţului străin prin suirea Măriei Voastre pe tronul ţării pe acel mărit tron, ce l-au împodobit respectabilii deputaţi cu însăşi adevăratele dorinţe ale Românilor din Moldova.

Prin urmare, noi botoşănenii, în a glasului tărie ne grăbim a felicita pe alesul oblăduitor, pe prea înaltul Domn Alexandru Ioan Cuza Voevod, căruia aducem, din mijlocul bucuriei obşteşti, deplină credinţă, adevărată dragoste şi întreagă supunere.

Buzdugan Post; Post. C. Bobeică; Leitenent I. Cocota; Ion Caruz, Agă; Gr. Holban, Post.; Cornet Mihail Rosetti; Ioan Rosetti, Post.; Stefan Gheorghe, Agă; Gheorghe Hermeziu; Neculai Mişoglu; Costache Frim Spatar; Vasile Miclescu; Costache Gregoriadi; Neculai Sofian; Căpitan Vasile Gherghel ; Toma Pisoschi, Post.; Gheorghe Cocotă; Teodor Matasar; D. Soroceanu, Spatar; Vasile Pisoski; Ioan Frâncu; Costache Mavrogheni; Ioan Fătu; Ioan Mătăsar; Alecu Boldescu, Comis Costache Grecu.

(Volumul III p. 358)

11. *Telegrama Comunităţii armene din Botoşani, către Alexandru Ioan I, cu ocazia alegerei sale, la 5|17 Ianuar 1857.*

Comunitatea armeană din oraşul Botoşani, pătrunsă de cele mai adevărate simţiri de bucurie pentru suirea Inălţimei Voastre, pe tronul Moldovei, vine a Vă supune jurământul de credinţă către patria ce vi s'a încredinţat înţeleptei voastre oblăduiri şi, cu lacrămi de bucurie binecuvintează pe alegătorii români cari au ştiut a cunoaşte necontestatele calităţi ce Vă caracterizează.

Primiţi, prea înălţate Doamne, felicitaţiile unor oameni uniţi cu

sentimentul naţional al României, cari din inimă curată Vă doresc mulţi ani de fericire, ani a prea slăvitului veac, ce sub înţeleapta Voastră cârmă negreşit vor produce rodul unei nemuritoare bucurii în toate clasele de societate a Moldovei.

I. Goilav, Spatar; Cristea Manea, Căminar; Ariton Pruncu; Iacob Ivanovici, Comis; Iacob Bolfos; Sava Sahanovici, Căminăr; Luca Stefan Goilav; David Stefan Goilav; Sava Bolfos; Valerian Missir; S. Serghievici, Sardar; M. Baronţi, Căminar; M. Manea; Iacob Sahanovici, Căminar; Andrieş Goilav, Căminar; N. Cerchez, Sardar; Anton Sahan, Sardar; Iacob Goilav; Ion Missir; Iacob Bolfos; Simion Popovici; G. Missir; T. Goilav; Cristea Goilav, Sardar; Luca Goilav, sluger; Ariton Buicliu, Stolnic; Bogdan Buicliu; Avram Buicliu; Iacob Buicliu; Anton Goilav; V. Goilav, Caminar; Iacob Manea; David Luca Goilav, Sluger; Gheorghe Missir; Iacob Barac Kapri; S. Barac Kapri, Căminar; Luca Popovici; Chr. Ciomag; G. Missir; P. Ciolac, Sardar; G. Ţaranu, Paharnic; Ariton Goilav; M. Ţaran, Sardar; Simion Ciomag; Ariton Iacobovici; G. I. Ciomag; I. H. Ciomag; Vartan Maximovici; Paul Maximovici; Ioan A. Ţaranu.

(Volumul VIII p. 360).

Războiul din 1877.

Din vremea războiului 1877, se pot reproduce următoarele documente:

Prescript-Verbal

Astăzi în 15 Maiu 1877, întrunindu-se subsemnatele dame din Botoşani la concetăţeana noastră, d-na Catinca Buzdugan, pentru ca să formăm un comitet executiv, care să primească cu îngrijire banii şi obiectele ce se vor oferi de către filantropii de ambele sexe, în ajutorul ostaşilor noştri râniţi, am discutat mai întâiu asupra formei alegerei şi toate damele într'un glas au găsit de cuviinţă a oferi preşidenţia acestui comitet Măriei Sale Doamnei. După care apoi s'a ales şi următoarele dame care urmează a compune Comitetul:

D-na *Catinca Buzdugan*
„ *Raluca Miclesco* } Vice-preşedinte
„ *Ruxanda Sofian*

D-na *Soltie Hentzesco* } Casiere
„ *Matilda Prunko*

„ *Natalia Sireteano* } Secretare
„ *Maria Iamandy*

Cât pentru celelalte dame subscrise mai jos, vor avea bună-voința de a lucra fiecare în parte întru a primi ofrandele ce li se vor încredința de cunoștințele Domnielor sale, după care le vor înmâna Comitetului spre a le trimite locurilor respective.

Maria A. Văsescu, Raluca Miclesco, Catinca Buzdugan, Maria Iamandy, Hortanse Hentzescu, Marie Stamatine, Tinca Sava, Nastasia Cocotă. Helene Ciulei, Zoe Cocota, Soltie Hentzesco, Smaranda Greco, Aglaia Stefanovici, Eleonora Ciolac, Natalia Boian, Caterina Kiriac, Emeline Hajnal, Theodosie Pisoski, Natalie Sireteanu, Ana Baltă, Profira Borş.

Telegrama Damelor către Măria Sa Doamna

Măriei Sale Doamnei Elisabeta

București

Având în vedere pozițiunea dificilă în care evenimentele au aruncat țara noastră, și simțind ca o sacră datorie de a veni în ajutorul ostașilor români răniți, pentru acest scop, am format un comitet a căruia ființă cu profund respect o punem sub augustul scut al Măriei Voastre, oferindu-Vă preșidenția.

Ale Măriei-Voastre devotate serve.

(Urmează iscăliturile damelor din prescriptul-verbal.).

Răspunsul telegrafic al Măriei-Sale Doamnei

Doamnei Catinca Buzdugan

Botoşani

Primind cu adâncă mulțămire președinția ce-mi oferiți, frumoasa operă a Domniei-Voastre este pentru mine o dovadă de iubire către scumpa noastră patrie, iubire care îmi impune plăcuta sarcină de a vă arăta toată recunoștința noastră pentru devotamentul și sacrificiile ce faceți spre a veni în ajutorul ostașilor noștri.

Elisabeta

(Documente în posesiunea d-lui Norbert Ştefan Dombrowski).

Aspectul Oraşului

Literatura noastră nu cunoaşte lucrări documentare asupra vieţii din trecut; înaintaşii noştri nu ni-au lăsat „memorii", amintiri din viaţa lor, sau descrieri ale locurilor ori ale obiceiurilor din vremea lor, şi dacă sunt câteva pagini de felul acesta, privesc viaţa dela începutul veacului trecut, precum sunt amintirile boerului moldovan Teodor Vârnav, în care se dau amănunte interesante din vremea când a trăit el, între anii 1801-1845, când îşi scrie amintirile [1]).

In lipsa unor asemenea documente, nu se poate cunoaşte aproape nimic despre organizarea vieţii şi despre aşezarea oraşului Botoşani, în cursul anilor din trecutul mai îndepărtat.

Călătorii străini, cari au trecut prin ţările române, şi au avut prilejul să se abată şi prin Botoşani, pomenesc despre el, câte ceva, în lucrările lor, şi acestea ar fi, până astăzi, singurele izvoare din care aflăm câteva date despre viaţa Botoşanilor.

In anul 1684, Johann Christoph Wagner Norimbergensis, istoric şi geograf, în cartea sa: „Delineatio provinciarum Pannoniae ex imperio Turciei in Oriente" (Augspurch, 1684, p. 38) [2]], pomenind despre Botoşani, spune numai atâta: „Botoşanii este o localitate însemnată în Moldova, pe care Hatmanul cazacilor, Kuniţki, la 1683, a ocupat-o cu oardele sale".

Peste 84 de ani, Baronul de Tott, un diplomat francez, de origină ungur, în drumul său spre ţara tătărască, unde trebuia să îndeplinească serviciul de consul al Franţei pe lângă Hanul tatarilor Macsud Gherei, trece prin Botoşani, despre care scrie lucruri interesante, în cartea sa: „Mémoires du Baron de Tott, sur les Turcs et les Tartares", tom. II, p. 170, 185-192. Amsterdam, 1784 [3]],

Din cauza Poloniei se aspresc relaţiunile între Rusia şi Turcia.

1.— Teodor Vârnav; Istoria vieţii mele, editată de Artur Gorovei. Râmnicul-Sărat, tipografia Gazetei Săteanului; o altă ediţie în biblioteca Minerva, din Bucureşti.
2.— Citat de A. Papadopol-Calimach, în op. cit.' p. 19
3.— Pasagii reproduse de A. Papadopol Calimach, p. 24-27.

Sultanul începe ostilităţile, punând la închisoare pe ministrul Rusiei la 25 septembre 1769. Hanul Macsud Gherei e mazilit din tron şi înlocuit cu Hanul Krim-Gherei, şi consulii puterilor străine sunt invitaţi să iasă întru întimpinarea noului han, la Căuşani, în Basarabia. Krim-Gherei, prieten cu Baronul de Tott, îl rugă să înlesnească solului tatar conducerea tratativelor cu reprezentanţii confederaţilor poloni, în vederea declarărei răsboiului. Pentru aceasta Tott şi cu solul tatar trecură în Moldova.

Era vremea aspră, în Noembre 1768. Drumul era greu de făcut, călătorii erau obosiţi şi duceau lipsă de ale mâncărei. Baronul de Tott se mângâia cu gândul că ajungând în Botoşani, se va odihni şi va găsi de toate.

In descrierea ce o face, despre cele ce a văzut în Botoşani, sunt lucruri interesante.

„Drumurile cele rele, pe care le am întimpinat —zice el— ne ar fi desgustat de toate, fără speranţa că voiu ajunge în curând la Botoşani. Mi se spusese că oraşul acesta este unul dintre cele mai mari ale Moldovei, o ţară a făgăduinţii, unde m'aş putea aproviziona pentru restul călătoriei mele. Când am intrat în oraş, era încă ziuă, dar oraşul era cu totul pustiu, şi casele deschise ni îngăduiră să intrăm în aceea care ni se păru mai chipoasă, şi despre care călăuza mea îmi spuse că-i a unui boer. Poziţia aceasta nu ni era de niciun ajutor, şi am înduplecat pe călăuză să ni-l ceară dela Superiorul unei mănăstiri vecine (Păpăuţii). Aşteptam cu nerăbdare întoarcerea călăuzei, când văd intrând în ogradă o caretă cu şase cai, în care era gazda mea. Intrând, îmi spuse că fiind informat de către emisarul meu, despre domiciliul ce mi-am ales, şi despre nevoile mele, a venit el singur, pentruca să nu lese altuia satisfacţia de a-mi veni în ajutor. Un debut aşa de omenos ne-a însufleţit, şi n'am aşteptat multă vreme proviziile. Oricât de simandicoasă ar fi fost gazda mea, am priceput, din conversaţia sa, că nu era un om de mare ispravă (qu'il n'était pas l'aigle du canton), şi că, cedând din slăbăciune de caracter tuturor impulsiunilor care i se dădeau, totdeauna cel din urmă cu care vorbea avea dreptate în judecata lui. Ca urmare, îmi fu lesne să-i demonstrez primejdia la care se expuneau boerii, când nu se opuneau celora cari îşi părăsau casele, ba încă îi îndemnau la aceasta prin pilda lor. Mi-a spus că toţi locuitorii oraşului, în număr de şapte până la opt mii,

spăimântaţi de relele tratamente şi de hoţiile spahiilor, s'au refugiat la mănăstire; că mai mulţi boeri, tot aşa de fricoşi ca şi mulţimea oamenilor, înteţineau această dezordine fără să-i prevadă urmările: am fost şi eu dintre aceştia, îmi spuse el, şi m'ai convertit; haide să faci acelaş serviciu tovarăşilor mei. Plăcerea ce aveam să-i văd pe aceşti nenorociţi pe la vetrele lor, pe cari nu-i amenința nicio supărare, m'a făcut să nesocotesc orice primejdie, la care eram expus încercând această faptă bună, am oprit pe gazda mea în târg, să doarmă în casa lui, şi pentrucă drumul era chiar pe la poarta mănăstirei, ţipetele femeielor, ale copiilor, zgomotul mulţimei îngrămădite şi tabloul mizeriei care se desfăşura, m'au determinat să urmez pe boerul meu. Cu ajutorul lui am străbătut prin mulţime, până la un peron pe care tovarăşii săi m'au primit şi m'au întrodus în salonul în care îşi ţineau şedinţile. Făcusem aşa de mare efect asupra gazdei mele, că încă plin de argumentele mele, încercă să-şi convertească tovarăşii. Dar îndată fu intrerupt cu injurii, care mă încredinţară că omul acesta nu era vreun şef de partid. Atunci m'am crezut dator să-mi desvolt elocvenţa, şi am văzut îndată că nu puteam să am mare succes cu ea; auditorul meu era furtunos, zgomotul lăsa puţin acces liniştei ce voiam să stabilesc. Atunci am recurs la mijloace mai eficace. Dezordinea aceasta pricinuise mare panică; numai o teroare mai reală putea să-i fie de leac. Am schimbat tonul, i-am ameninţat că mă voiu plânge Hanului, care va face îndată dreptate. Scuzam poporul, care se lasă totdeauna să fie condus, inculpam de rebeliune pe acei cari mă ascultau, şi îndată am văzut înaintea mea numai oameni supuşi, cari tremurau. Vorbeşte D-ta mulţimei acesteia înspăimântate, îmi spuse cel mai turbulent dintre boeri; îi vei convinge mai bine decât noi, te vor binecuvânta, şi în loc de a ne acuza pe noi, vei mărturisi despre buna noastră voinţă. M'am codit multă vreme; n'aş fi primit niciodată rolul primejdios ce mi se propunea, dacă revenind pe peron, pentru a pleca, nu aş fi văzut imposibilitatea de a străbate prin mulţimea pe care neliniştea o frământa, dela sosirea mea. Vorbeşte acestor nenorociţi, îmi zise acelaş boer, înaintând în faţa peronului. Trei ieniceri înarmaţi până'n dinţi stăteau acolo, cu toată trufia islamizmului. Aerul lor important arăta în ei nişte protectori, şi nevoit de a pune capăt acestei aventuri, am crezut că era vremea să încep a impune acestor bravi, pentru a îngrozi mulţimea. Ce faceţi aici?, i-am întrebat eu cu

4

un ton hotărît. Apărăm pe aceşti necredincioşi, îmi răspunse unul dintre ei. Ii apăraţi, ziseiu eu, şi contra cui? Unde sunt inamicii lor? Dumnezeu sau Hanul tatarilor? In acest caz sunteţi nişte rebeli şi singurii pricinuitori ai dezordinei care domneşte aici. Vă făgăduesc eu că veţi fi pedepsiţi. N'am sfârşit această scurtă apostrofă, şi mândria turcilor mei s'a prefăcut în frică, s'au sculat ca să mă asculte, au scoborît scările, disculpându-se. Acest prim avantaj, asupra trupelor auxiliare, atrăsese atenţia mulţimei, a căreia tăcere îmi păru un semn bun. Atunci înaintez şi ridicându-mi glasul pe greceşte. aş fi obţinut toate succesele lui Demostene, când un beţiv, ieşind din mulţime, şi erijindu-se în şampion advers, îmi ţinu acest discurs îndrăzneţ: „Ce vorbeşti de supunere, de linişte, de cultură, când noi murim de foame? Adă-ni pâne, răcni acest furios, iată ce ni trebuie». Da, pâne, repetă mulţimea turbată. Văzindu-mi atunci tot edificiul doborât, şi niciun chip ca să scap din pasul în care mă angajasem aşa de imprudent, am scos din buzunar doi pumni de argint: na-vă, răcnii eu, aruncând banii spre mulţime; iată pâne, copiii mei, duceţi-vă la casele voastre, unde veţi găsi belşug. Scena se schimbă într'o clipă, toţi se îmbulzesc ca să culeagă banii, beţivul dispare sub greutatea celor cari se răpăd, binecuvântările iau locul injuriilor, şi graba ce am pus ca să plec, era egală cu zelul indiscret care mă vârîse în acest bucluc. Retragerea mea a avut toate onorurile unui războiu, şi am ajuns la trăsura mea în mijlocul aplauzelor poporului, care-mi făcu loc, şi care a doua zi s'a întors la vetrele lor".

Abatele dalmatin Boscowicz, în 1762, în călătoria ce a făcut prin Moldova, a trecut şi prin Botoşani, despre care scrie lucruri destul de bune.

In ziua de 10 Iulie a plecat din Iaşi, şi după o întârziere din pricină că i s'a stricat căruţa în drum, pe la ceasurile 5 sara a ajuns în POTOCHAM.

Botoşanii, zice el, e un fel de oraş, «una specie de cittá», cu 400 de case şi 5 biserici. In casele din Botoşani vede el mobile de lemn frumos, cu lustru. A rămas surprins văzînd şi geamuri la unele fereşti.

Indată după sosirea lui a venit «guvernatorul» oraşului, să se închine Excelenţii Sale, şi să se scuze că nu a putut să-i iasă înainte pentrucă în acea zi fiind Sfântul Petru, era la biserică. Incurând a

venit şi „comisarul", cu o scrisoare sosită pentru Excelenţa Sa din Cernăuţi (Ciarnouz) [1].

O vedere a oraşului Botoşani, din anul 1789-1790, se găseşte în cartea lui Walenta, citată mai sus, în care se reprezintă intrarea trupelor austriace în oraşul încunjurat cu ziduri, dar care pare a fi mănăstirea Păpăuţii, şi în orice caz, autorul acestei gravuri şi-a pus la contribuţie fantazia.

In 1805 s'a tipărit, în Hermannstadt, cartea lui Andreas Wolf: «Beschreibung der Moldau», şi în vol. I, p 69, spune următoarele:

«Districtul Botoşani (Botuschan), cu un burg (Marktflechen) cu acelaş nume, în care este stabilită şi reşedinţa Ispravnicului. După Iaşi şi Galaţi, ca şi după Focşani, acest burg are un loc de frunte printre toate. In vremurile vechi, acest burg Botoşanii era o localitate foarte importantă, pe care a ocupat-o generalul comandant al cazacilor, Künichi, în anul 1683. Chiar şi mai pe urmă, locuiau în el mulţi unguri şi saşi, dar astăzi numai valahi şi evrei, cari, aceşti din urmă, fac comerţ până în Bucovina vecină, neavând de parcurs un drum mai lung de patru ceasuri până la Suceava».

Tot în 1805, un alt călător, Vincenz Ratthyáni, se abate prin Botoşani, despre care, în cartea sa: „Reise durch einen Theil Ungarns Siebenbürgens der Moldau und Bukovina in Jahr 1805 Pest, 1812, la pagina 77, spune lucruri prea puţin măgulitoare despre Botoşani şi botoşăneni: «Botoşanii au o poziţie şi o temperatură care primeşte vânturile muntoase ale Bucovinei. Emigrărei Armenilor, de care pomeneşte Alexandru-cel-Bun, datoreşte Botoşanii case frumoase şi un comerţ întins. Astăzi se ocupă mai ales cu tutunul, şi-l negustoresc până la Leipzig şi Brody. După Iaşi şi Focşani trece drept cel mai mare oraş din Moldova, nu are însă un aspect mai bun ca un sat prost. Casele sunt joase, uliţile încurcate, murdare şi mai cu samă pustii. Toate se înghesuesc în piaţă, care e destul de spaţioasă şi încunjurată cu o mulţime de magherniţi. Acestea sunt închiriate foarte scump, pentrucă comerţul mic este liber pentru fiecare om şi puţin impus. Aceasta ar avea cele mai bune urmări, dacă toate felurile de meserii productive s'ar găsi în aceiaş situaţie. Dintre cei 10000 de locuitori ai Botoşanilor, cei mai mulţi sunt valahi. Printre poporul de rând, nu

1.— Giornale di un viagio de Constantinopoli in Polonia, publicat in Uricarul, vol. XXIV p. 309

vezi pe nimeni cu trăsături nobile, cu faţa fragedă sau cu o haină curată. Cel mai urât aspect îl au femeile, cu rochia lor de culoare închisă, încinsă peste şold, şi care abia ajunge la pulpe şi la umeri. Pe cap au o capelă rotundă, din care spânzură, până la nas, un păr zbârlit. Tot aici sunt evrei turceşti, cari trebue să fie numeroşi, şi femeile lor se îmbracă mai chipeş. Fizionomiile lor trădează tot atâta foc cât şi un spirit ager. Aici sunt doi ispravnici, pentrucă Botoşanii este capitala unuia dintre cele 12 districte ale Moldovei. Ca cei mai înalţi magistraţi ai districtului, ei judecă certurile, execută poroncile Prinţului şi încasează dările. După obiceiul Orientului, ei trebue să îngrijască şi de hrana străinilor. In fiecare zi li se aduc 12 oameni înarmaţi pentru serviciu. Au leafă bună şi ocazia să-şi producă venituri mari. Din această pricină Isprăvnicia se dă mai ales persoanelor scăpătate distinse, pentru a le ajută. Am fost invitaţi la masă la un boer de aici; masa era acoperită cu pânzături de culori vii, şi de jur împrejur stăteau ţigani cu haine vargate. Musafirii iau locurile cele mai comode pe scaune sau pe divan. Fiecare apuca din farfurie ce-i plăcea mai mult. Bucatele constau din carne de pasere şi de berbec, preparate în diferite chipuri. Unele din tacâmuri erau elegante, altele grosolane, şi toate rău aranjate, după gustul nostru. Bărbaţii vorbesc puţin între ei, pentru că nu trebue să se confieze unul în altul. Femeile nu vorbesc cu nimeni, lucru obişnuit în Moldova. Un simtom trist! Masa dură trei ceasuri, în timp ce trăsurile aşteptau, cu toate că afară ploua neîncetat. M'am mirat de aceasta, şi mi s'a răspuns: «Nu vor muri viziteii, din pricina aceasta». Cu asemenea sentimente, poate să se ceară orice dela supuşii săi, numai dragoste, nu».

Tot în acel an, 1805, un călător inglez, Adam Neale, a vizitat Botoşanii—Botussano—, cum zice el, şi în cartea sa: «Voyage», Paris 1818, tom. II. p. 12, spune: „Botoşanii ni s'a părut mai mare decât Dorohoiul. Am văzut în oraş câteva dughene aranjate după moda orientală. Negustorul era îmbrăcat greceşte, şi sta la marginea ferestrei, cu picioarele încrucişate, fumându-şi ciubucul. Am petrecut noaptea într'un han evreesc. In sara aceea era o nuntă, şi răcnetele sau mai degrabă urletele sălbatece ale oaspeţilor, nu ne au lăsat să închidem ochii până în ziuă, când călăuzile noastre (nos Fuhrmans) intrară pentru a ni anunţa că era vremea de plecat».

La întoarceerea lui Neale din Constantinopol, spune [vol. II, p

235): «Prinţul (Alexandru Moruzi) îmi dădu o scrisoare pentru Ispravnicul Frangopoli, la Botoşani, ruda lui, la care am petrecut noaptea următoare. Această persoană era un grec din Naxos, şi, de nu mă înşel, este acelaş despre care vorbeşte Doctorul Clarke şi care cu Prinţul Alexandru însoţi pe acest călător şi pe ambasadorul turc în călătoria lor pe muntele Hemus». [1])

Alţi scriitori, cari utilizază lucrările călătorilor anteriori, nu ni dau amănunte nouă despre Botoşani.

Fedor Graf von Karaczay, în «Beytrage zur Europäische Landeskunde», Wien, 1818, p. 55, spune: «Botoşanii, după Galaţi şi Roman, cel mai important oraş al Moldovei, are cam 1000 de case; oraşul e aşezat pe un loc înalt, sănătos. Comerţul acestui oraş, făcut mai numai de armeni şi de evrei, se întinde până la Leipzig şi Brody, şi constă în coloniale, manufactură saxonă, pielărie rusască, ceară şi tutun şi este însufleţit».

Un călător englez, Sir Robert Ker Porter, în cartea sa: „Travels in Georgia, Persia, Armenia, Ancient Babylonia, etc., etc., during the yars 1817, 1818, 1819 and 1820". London (Lengman), 1821-22, 2 vol. 40, a trecut şi prin Botoşani, despre care, în vol. II, p. 804, spune: „17 febr. 1820. La 5 după amiază ajunserăm în oraşul *Potoshan*, localitate respectabilă de vreo mie de case, cu 8 sau 10 biserici. Ciuma însă a decimat într'atât populaţia încât de abia jumătate din locuitori mai trăiesc. Am tras la O. Gorgias, agentul austriac.

„18 febr. La 7 dimineaţă am plecat" (spre Bucovina, prin Dorohoi).

Max. Fried. Thielen, în „Die Europäische Türkey", Wien, 1828, p. 48: „Botoşanii, un ţinut mic în partea de Vest a Moldovei, care este în graniţă cu ţinutul Cernăuţului, în Galiţia, udat de *Siena* şi alte riuri mici, şi este bogat în grâu, vin, miere şi ceară şi vite bune".

Riul *Siena* este *Sicna*, al cărui nume este greşit în harta din 1788 despre care am vorbit mai sus.

Despre oraşul Botoşani, Thielen spune: „Botoşanii, oraş şi reşedinţa Ispravnicului, mai sus de micul riu Botoşani, care nu departe de aici se var să în Siena. Are cam 1000 de case numai de lemn, 4000 de locuitori, şi face un comerţ foarte viu, care se întinde până la Brody, Brünn şi Leipzig. Iarmarocul de aici este dintre cele mai vizitate din întreaga Moldovă".

1.— Vezi şi rezumatul D-lui Const. I. Karadja, în Spicuitor în Ogor vecin, 1920, p. 4-12 care a binevoit să ni comunice extrasele din călătorii străinii, publicate în acest capitol.

Date interesante găsim la F. Neigebaur, în a sa „Beschreibung der Moldau und Walachei", ed. Breslau, 1854. p. 16: «Districtul Botoşani . . . . în cele 6 ocoale are 188 de sate (în care vieţuesc 11711 ţărani birnici) şi 7 oraşe. Capitala Botoşani este al treilea oraş din Principat, cu mai mult de 20000 locuitori, între cari sunt 647 supuşi străini, 150 boeri, 3145 evrei şi 2000 armeni, cari au 2 biserici, credincioşii creştini ordoxi au 14 biserici şi evreii 10 sinagogi. Cele 3847 case ale acestui oraş sunt pe nişte strade foarte neregulate şi murdare, ceea ce nu se poate înţelege, de oarece are un venit anual de 114000 lei (Piaster). Din acest ţinut trec producte în Austria de 100000 galbeni şi în Turcia de 2000 galbeni. Din Austria trec tot soiul de mărfuri de 70000 galbeni în Turcia şi de 20000 galbeni în Rusia.

* * *

Despre viaţa orăşenească a Botoşanilor, în timpurile mai vechi, nu ştim nimic.

Cum era, la început, sătişorul în care s'a stabilit Botăş, întemeietorul lui, cum s'a desvoltat, ce progrese treptate a făcut, până ce a ajuns târg, nimeni n'ar putea să spuie, pentrucă nu avem documente care să desvăluie aceste taine, după cum nu ştim nimic despre împărţirea târgului în mahalale, despre uliţile care-l străbăteau.

Abia pe la jumătatea veacului XVIII găsim, în documente, vorbire despre mahalalele şi uliţile târgului Botoşani.

Documentele arată că Botoşanii era împărţit în *târgul de sus* şi *târgul de jos.*

La 1745, Domnitorul Ion Mavrocordat dă o carte *târgoveţilor moldoveni, armeni şi jidovi* din *târgul de sus* din Botoşani, pentru a-şi stăpâni locurile de casă [1]. La 1753, octombre 20, Matei Ghica Voevod scrie lui Tudurachi, biv. Vel Pitar, Vornic de Botoşani, lui Vasile Balş, biv vtori Logofăt, lui Adam Pancul, Pitar, şi lui Miron Gorovei, biv Cămăraş, pentru plângerea lui Manoli, neguţător din Botoşani, contra lui Anfim egumenul dela Sfeti Neculai de lângă Botoşani, asupra unor nemulţămiri ce are dela acesta, izvorâte de când Domnitorul a luat şi moşia *târgului din gios* şi a dat-o mănăstirei [2].

D-l N. Iorga, în volumul VII din „Studii şi Documente cu privire la Istoria Românilor", la pag. 121—152, publică, în rezumat, un număr de 127 „documente botoşănene", foarte interesante şi fără care

1.— Iorga, Studii, V, p. 243
2.— Ibid., p. 248.

am fi încă într'un întunerec desăvârşit, cu privire la această chestiune.

Incepând cu anul 1757, documentele acestea mărturisesc existenţa, în Botoşani, a următoarelor măhălăli:

Mahalaua Armenilor, menţionată în 1757, 1783 şi 1810; la această din urmă dată avem şi amănuntul că această mahala este „din sus de podul cel de piatră, lângă casa Frănzăloaie".

Mahalaua Vrăbienilor, care în 1764 e menţionată astfel: „o căscioară a mea în Vrăghieni, care acea casă este în mahalaua părintelui Panait", iar în 1765: „părintele Popa Panait de Vrăbieni". In 1776 se dă un amănunt;" un loc în mahalaua Vrăghienilor, lângă fântâna lui Merăuţ". Un document din 1796 menţionează numai mahalaua, iar altul din 1805 ni dă altă indicaţie: «mahalaua Vrăbienilor, în poporul pre cuvioasei maica noastră Paraschevi». La 1809: „o casă pe locul mănăstirei în mahalaua Vrăbienilor, lângă casa Lătoiului". La 1813 se zice: „o casă în mahalaua Vrăbienilor, pe locul mănăstirei Sf. Neculai", iar la 1833 se spune că mahalaua Vrăbienii este „lângă pod",

Despre această mahala, D-l Iorga zice: «Vrăbienii, al căror strămoş şi întemeetor trebue să fi fost un anume Vrabie».

Din unele documente ar rezulta că mahalaua Vrăbienilor se mai numea şi *mahalaua grecilor*, nume pomenit încă în 1771 [1]. Intr'un document din 1801, din Arhiva Statului din Iaşi, vorbindu-se de o casă din Botoşani, se spune că-i situată în mahalaua Vrăbienilor, şi peste câteva rânduri, aceiaş casă e indicată pe *uliţa grecească.*

Mahalaua sfântului Neculai cel sărac, la 1814 menţionată astfel: „pe locul mănăstirei ot Păpăuţi".

Mahalaua Sfeti Gheorghe, menţionată în documente din 1780 şi 1795.

Mahalaua Morăreştii, de care pomenesc documente din 1812 şi 1816, şi acest din urmă cu menţiunea: „din gios de podul cel de piatră".

Ţigăniile, la 1815 cu menţiunea: «o casă în Ţigăniile, lângă pod».

Mahalaua cea de sus, la 1805: „aici, în mahalaua cea de sus, pe moşia sfinţilor Arhangheli".

Mahalaua Târgului-nou apare abia în anul 1779, şi se menţionează şi în 1810, în opoziţie cu *Târgul-vechiu*, care este pomenit în documente din 1784, şi în 1844 este indicat în partea oraşului în care era „hramul mănăstirei Vorona".

1.— Iorga, Studii, XXII, p. 53-60.

Poate că *Mahalaua Târgului*, indicată în condica de socoteli a lui Grigori Vodă Calimachi [1], este tot acea mahala care mai pe urmă o găsim cu numele de „Mahalaua târgului nou".

D-l Iorga mai citează *Mahalaua Tataraşilor*, care se numia astfel: „ca şi toate acele părţi ale vechilor oraşe moldoveneşti, unde fuseseră aşezate de Domnie salaşele Tataraşilor învinşi, ale ţiganilor aduşi de tatari şi rămaşi acuma în sama şi în folosul Voevozilor biruitori"

Astfel explicată origina cuvântului *Tataraşi*, concordă cu înprejurarea că astăzi chiar există, în Botoşani, *strada Tatarilor*, în mahalaua pe care o pomeneşte d-l Iorga.

Erau părţi ale oraşului care primeau numirea de „mahala", după numele unor persoane care compuneau o familie mai numeroasă. Astfel în 27 iulie 1816, Vornicia de Botoşani însărcinează pe doi orăşăni, Anania Calistru şi Căpitan Ioniţă, să măsoare un loc din *mahalaua Pelineştilor*, pe care avea să-l vândă Neculai Herariu. „Pelineştii" erau o familie de negustori din Botoşani [2].

Târgul Boilor, pomenit în documente de pe la jumătatea veacului XVIII, era mahalaua cea mai excentrică a Botoşanilor.

In anul 1831, găsim pomenită şi *mahalaua Treisfetitele*, într'un document pe care ni l-a încredinţat d. Norbert Stefan Dombrovski, şi care prezentând mult interes, arătând formele sub care se făceau vânzările de case în târgul Botoşani, pe acele vremuri, îl reproducem în întregime:

> Eu mai gios iscălita, Eufrosina fiica răpousatului Hagi Costandin şi soţia răpousatului Gheorghie Ilie din Botoşani, adeverez prin acest zapis al meu de vecinică vânzare, ce-l dau la mâna d-sale Iordachi Ioan, tot din Botoşani, precum ştiut să fie că eu, de nimene silită, nici asuprită, ci din buna voia me, am făcut cerere către cinstita vornicie, de mi-au dat ţidulă rânduitoare către D-lor Epitropii târgului, care mi-au făcut măsurare locului casei mele ce am în *mahalaua Treisfetitele* din Botoşani, zăstre dela părinţi şi voiesc a vinde de veci, asămine şi hotarnică măsurătoare

1. — N. Iorga: Documentele Callimachi, II, p. 177.
2. — Document în păstrarea d-lui I. M. Wechsler din Botoşani.

pentru locul casei ce l-am oprit pentru odihna mea, şi dându-o la telal în strigare de mezat, după obicei, unde strigându-o în curgere de cinci luni de zile, şi muştireii ce s'au arătat prin ţădulă nu mi-au dat preţul cel de mulţămirea mea, căruie şi eu i-am mai dat doi stănjăni loc în lat, din locul ce l-am fost oprit pentru odihna mea, mai mult din cuprinderea hotărniciei, în faţă, în mijloc şi în fund întru asămine. Deci d-lui Iordache Ioan, mai sus arătatul, ca un megieş şi ne'am ce-mi este, înţelegând de vânzarea ce am făcut cu d-lui Dumitrachi sin Iani Hagioglu, prin rizapazar, s'au sculat cu protimisis să ia d-lui mai bine casa cu locul ce o am făcut vânzătoare, carele mi-au şi dat peste preţul lui Dumitrachi sin Hagioglu, mai mult, rădicând toată cheltuiala unde eu am rămas desăvărşit mulţămită, lăsând în vecinică stăpânire d-sale arătatele mele casă, împreună cu tot cuprinsul lor loc, care şi măsurile locului sunt aceste, adică: întăi măsura începând din locul D-sale Iordache Ioan şi alăture cu *drumul ce merge drept la Treisfetitele*, şi pără în locul oprit pentru mine, din care i-am mai dat doi stânjăni, au cuprins nouăsprezece stânjăni, patru palme gospod faţa şi de acolo alăture cu locul ce l-am oprit pentru mine şi pără în loçul Haretului Gheorghiu, unde iaste fundul livezii, sunt patru zăci şi şase stânjăni, patru palme gospod lungul locului; şi de acolo alăture cu locul D-sale Haretului, şi pără în locul lui Iordache Ioan, sunt douăzeci şi cinci stânjeni gospod fundul în lat, şi din locul Haretului şi alăture cu locul lui Iordachi Ioan, până în drum de unde întăi s'au început cu măsura, sunt trezeci şi şapte stănjăni gospod; s'au mai dat o măsură prin mijlocul locului, în lat, din locul lui Iordache Ioan, pentru fântănă şi şură şi alăture cu casăle până în locul oprit pentru mine unde sunt douăzăci stănjăni, patru palme gospod, care cu aceste măsuri s'au încheet toată starea locului căsăi ce l-am vândut, pe care bani de sus arătaţ, primindu-i toţi deplin în mânele mele, drept aceea i-am dat D-sale Iordache Ioan acest zapis de vecinică vânzare, dimpreună şi toate hărtiile vechi asupra acestor casă, adică: un zapis din let 7224

Septembrie, şi alt zapis din lèt 1774 Mart 20, şi ţidula mezatului din 1830 Mai 11, cu care am scos casa la vânzare şi alte cărţi volnicii hotarnice şi mărturii asupra acestui loc, cu care de astăzi înainte să aibă a stăpâni d-lui Iordache Ioan, copii, nepoţii şi strănepoţii D-sale, ca pe o sa dreaptă ocină şi moşie, nestrămutată şi nerăşuită de către nimene, în veci iară când după vreme s'ar scula careva, oricine ar fi vre un chip de răsculare, pre unii ca aceia la orice cinstită judecată ar merge, să nu li să ţie nici într'o samă, iar d-lui să stăpânească nesupărat în pace, şi eu pentru mai adevărată credinţă, am dat condeiul în mâna duhovnicului meu, de mi-au iscălit numele, şi eu am pus degetul pe sămnul cinstitei cruci, poftind şi pe alte cinstite persoane şi megieşi de s'au iscălit marturi, rugând şi pe d-lor boerii Epitropii târgului şi neguţitorii Epitropi, ca să întărească această dreaptă vânzare, cu iscăliturile D-sale, punând şi pecetea târgului Botoşani. *1831 Maiu 1*

Eu Eufrosina fiica răpousatului Hagi Costandin şi soţia răpousatului Gheorghe Ilie, am făcut această vânzare cu bună voia mea.

Constantin fiul răpousatului Gheorghe Ilie

Ioana fiica răpousatului Gheorghe Ilie.

Vasile fiul răpousatului Gheorghe Ilie.

Domintie Iconom şi duhovnic adeverez.

(Urmează trei iscălituri greceşti)

Anania Stihi, martur.

Vasile Ioan martur.

Cu zisa şi buna primire iscălitei vânzătoare am scris şi sunt martur: *Iancu sin Iordachi Sătrar.*

Epitropia târgului Botoşani

Această pentru de veci vânzare care face Eufrosina fiica săvârşitului din viaţă Hagi Constandin şi soţia lui Gheorghe Ilie, către neguţitoriul Gheorghe Ioan, urmându-să cu bună credinţă prin reza-pazar, să încredinţază şi de către noi de marturi puindu-se pecetea târgului.

No. 47 831 Mai 4

Ion Mavromatis Comis
Anghelachi Climinti Comis.
Ioan Vasiliu martur.
Gheorghe Schipor, Hristodor Ioan.
O iscălitură armenească

Când a început să se facă deosebirea între *Târgul-vechiu* şi *Târgul-nou* al Botoşanilor. adică pe ce vreme a crescut populaţia oraşului aşa de mult, încât a fost nevoe să se întindă şi să se formeze un târg nou, nu s'ar putea spune, dar într'un document din 1753, vorbindu-se de mănăstirea Sf. Neculaiu, se zice că e *lângă Botoşani* ceea ce însemnează că târgul nou nu se întindea, ca astăzi, şi păpăuţii nu făceau parte din oraşul Botoşani.

* * *

La punerea în aplicare a Regulamentului organic, decând începe o organizare sistematică a ţărilor române, s'a făcut, în 1832, o catagrafie amănunţită a populaţiei din oraşele Moldovei ; întâmplarea a făcut să ajungă, până în zilele noastre, catagrafia oraşului Botoşani, care, atunci s'a împărţit în 6 *ceaste* sau cvartale, cu 7 măhălăli, şi anume :

Ceasta I, cu mahalalele Procov şi Murăreştii ;
Ceasta II, formată din mahalaua Sf. Gheorghe ;
Ceasta III, cu mahalaua Târgul-nou ;
Ceasta IV, cu mahalaua Calicimea ;
Ceasta V, cu mahalaua Vrăbieni ;
Ceasta VI, formată din mahalaua Pliaţul târgului.

Incă din 1779 se menţionează despre *Târgul Cailor,* citat şi în documente din 1789 şi 1796, şi unde trebue să se fi făcut tranzacţiile între crescătorii de cai moldoveneşti şi cumpărătorii din Podòlia, şi din alte localităţi, cari veniau la iarmaroacele din Botoşani să cumpere mulţimea de vite moldoveneşti, aşa de căutate pe vremurile acelea.

Nu putem şti cum se numiau, în vechime, stradele din Botoşani se pare însă că unele dintre ele nici nu aveau un nume propriu,

Aşa, găsim, în documente : „uliţa ce merge spre Sfeti Gheorghe“ (1786), „uliţa ce merge spre târgul cailor (1779, 1796), „uliţa ce pogoară spre Pisoţki“ (1796). Găsim, cu toate acestea; şi câteva uliţi

care individualizează anumite caracteristice ; aşa erau : *uliţa băcăliilor* (1742), *uliţa căsăpiei* (1794,) *uliţa târgului vechiu* (1814), *uliţa veche* în documente din 1766, 1780, 1786, *uliţa armenească* (1781) şi *uliţa cea mare* (1799), care era aceiaş cu „*uliţa ce merge spre târgul cailor*", de oarece într'un document din 1779 se zice: „uliţa ce merge spre târgul cailor, uliţa cea mare ce merge în gios".

Cele mai multe din uliţile târgului erau cunoscute sub numele de *drum*. Astfel, la 1807, se face un schimb de casă în mahalaua Târgului nou, megieşite „despre Răsărit cu *drumul cel mare* ce vine dela cişmea" [1]).

Chiar şi mai târziu, în 1816 stradele nu aveau nume, şi unele dintre ele nu se numiau nici macar *huduţă*, ci se întitulau cu numele de *drum*, Astfel, la 4 iulie 1816, „Paraschiva fiica lui Apostol ţigan herari, rob a Măriei Sale Domniţei Ralu", vinde lui „Damian Scripcariu rob a Sfintei Mitropolii", un loc în Botoşani, măsurat „din huduţa, ce se hotărăşte cu Neculai Colţariu", până în drumul ce merge spre Sf. Gheorghe" [2]).

In documente de pe la 1801, se pomeneşte: *uliţa grecească*.

Regulamentul Organic din 1832, prevede obligaţiunea Eforiilor de a da nume la toate stradele din oraşe.

Oricum s'ar fi numit stradele Botoşanilor, ele nu meritau numele de stradă, în înţelesul pe care-l dăm noi astăzi drumurilor care străbat oraşele. Pentru aceasta e destul să ascultăm cum se descrie starea lor într'un hrisov al Domnitorului Mihail Grigori Suţu din 1820: „. . . . , . luat-am aminte la arătarea ce i s'au făcut prin jalba obştiei locuitorilor din târgul Botoşani, boeri, neguţători şi din ale stări, că acest târg se află şi până acuma fără poduri pe uliţele sale, din care pricină toată obştia târgoveţilor se află în cea mai mare strâmtorare de nevoe şi întru pătimire, afară din putinţă de a se mai suferi şi de a se mai putea iconomisi. Căci afară de greutatea aceia a umbletului de a nu putea străbate uneori nici cu sufletul dela un loc la altul, şi de zminteala şi zăticnirea ce li se face prin aceasta, şi lor şi lăcuitorilor din afară, întru ale alişverişului, şi, osebit de vătămarea şi primejdia ce li se întâmplă de apururea în dobitoace, apoi cele mai de multe ori şi îndestularea târgului despre cele trebuincioase ale

1. — Document la Primăria Botoşani.
2. — Document în păstrarea d-lui I. M. Wechsler, din Botoşani.

petrecerei, precum lemne, zahirele, şi alte asemenea lucruri, vine cu totul în scădere, iar uneori şi în cea de istov împuţinare şi lipsă, neputând locuitorii să străbată în târg ca să aducă lucruri de acestea, şi mai vârtos în vremile de ploi, primăvara şi toamna, când toate uliţele târgului se năruesc şi se fac de istov neumblate" [1]).

Stradele Botoşanilor au rămas în aceiaş stare multe vreme încă după 1820, şi sunt printre botoşăneni persoane care-şi mai amintesc despre boerul Contemir care, pentru a face vizite în oraş, înjuga la cupeu boi, în loc de a înhăma cai, şi alte persoane ţin minte că, în copilăria lor, acum 40 de ani, când voia cineva să iasă cu trăsura, trimetea mai întâi vizitiul călare ca să facă recunoaştere, pe care anume uliţi este chip de umblat, căci erau nepracticabile şi pe timp urât şi pe timp frumos: pe vremuri ploioase, din pricina glodului şi a băltoacelor, pe vremuri de secetă din pricina gropilor.

Nici aspectul caselor nu era mai atrăgător, în Botoşani.

Călătorul străin Ratthyàni, în 1805, spune că în Botoşani casele sânt joase, uliţile încurcate şi murdare, iar un document intern, din 1814, ni dă informaţii mai amănunţite despre aspectul dughenilor din târg.

Vornicia de Botoşani, la 12 maiu 1814, dă învoire neguţătorului armean Luca Goilav să facă anumite reparaţii la nişte dugheni ale sale: «Fiindcă în uliţa Târgului Vechiu toate dughenile, şi de o parte de uliţă, şi pe de altă parte, din învechime sînt făcute cu sandramale pe dinaintea dughenilor, care şandramale sînt făcute şi pentru folosul mărfurilor ce sînt pentru dugheni, că nu se strică de arşiţa soarelui şi a vântului, şi, la vreme de ploi şi de gloduri, pentru înlesnirea norodului, având loc de mers pe jos, pe supt acele şăndrămăli, fără să pătimească atâta supărare, în care uliţă, într'un capăt despre apus, în răspintiile drumului, sînt vreo câteva dugheni a neguţătorului Luca Goiliav, arman de aice, şi la celelalte dugheni are făcute trebuincioasele şandramale, iar la dugheana din capăt, care este şi crâşmă, n'au apucat a-şi face şandramaua pe drept locul său, ce înadins l-au fost lăsat slobod, spre a-şi face şandramaua trebuincioasă, şi acuma voind a-şi face acea şandrama, care este de rând şi într'o

1. — N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 669.

linie cu a sale dugheni şi a altora, Sfinţia sa părintele Athanasie, proin iconom, se plânge că se ia lumina la o dugheană a mănăstirei. Nu se poate, „fiind dugheana mănăstirei peste drum. Şi precum toate dughenile au şandrămălile lor, spre alişveriş şi folosul mărfurilor ce ţin prin dugheni, asemine şi această dugheană poate să aibă şandramaua ei".

Vornicul dă învoirea cerută şi pentru consideraţii edilitare, şandramalele fiind «împodobire rândului de dugheni, şi înlesnire celor ce umblă prin târg pe gios» [1]).

Vederea acestor şandramale a făcut pe călătorul inglez Neale să scrie că, în Botoşani, sînt dughene aranjate după moda orientală.

Case de zid nu vor fi fost în Botoşani, în vremurile mai vechi, sau poate foarte puţine. Veşnicile năvăliri ale duşmanilor de peste Nistru, nu îngăduiau construcţiuni cu caracter de stabilitate, totul trebuia făcut în mod provizor, şi prin urmare nici locuinţile oamenilor nu puteau să reprezinte un capital mai însemnat, când la fiecare năvălire totul trebuia să cadă pradă focului şi distrugerei.

Multe case, în Botoşani, erau acoperite cu stuh.

La 1742 se face o judecată între nişte evrei din Botoşani. „O văduvă dintre ei ia pe un jidov Leiba din Bucureşti. Casa fusese „cu acoperemântul ei prost, *cu nişte stuh*, şi după ce au intrat Iosăp în casa aceia, o au tocmit şi ó au coperit cu şindrilă şi au îngrădit-o cu zaplaz, şi au făcut şi alte damuri în ogradă, suind-o la bun preţ" [2]]:

Pe acea vreme, în 1742, o casă locuită de un alt evreu, în Botoşani, era preţuită 250 lei [3]).

Casele de bârne şi de vălătuci erau cele obişnuite; la 1828, Mitropolia din Iaşi are 51 de dugheni în Botoşani, pe care le dă în schimb Vel Vornicului Al. Callimachi, pentru un loc din Iaşi; binalele sînt toate vechi, „unele cu bârne şi vălătuci", şi experţii le evaluiază la 150000 lei [4]).

Aspectul caselor boereşti era, însă, cu totul deosebit.

Incă în 1805, călătorul Ratthyàni menţionează că în Botoşani a văzut case frumoase; dar, ca oricare străin, necunoscător de istoria ţării şi de condiţiunile de viaţă ale poporului, el crede că existenţa

1.— N. Iorga: Studii şi Documente, VII, p. 143.
2.— Id., VI, p. 254.
3.— Ibid., p. 248.
N. Iorga., Documentele Callimachi, II, p. 67 şi 70.

acestor case frumoase se datoreşte armenilor, cari au emigrat în Moldova, neştiind că acele case reprezintă frumosul stil moldovenesc.

Dintre aceste case frumoase, unele s'au păstrat până astăzi. Şi din acest punct de vedere, Botoşanii este—poate— unicul oraş din Moldova, unde se găsesc mai multe amintiri ale unui trecut, de care ne despărţim aşa de lesne.

Moşia târgului

Intemeetorii târgului Botoşani l-au înzestrat cu moşii, precum se făcea de obiceiu la întemeerea tuturor târgurilor.

Cine au dăruit moşiile, şi câte anume moşii, nu se ştie, dar se poate bănui că trebue să fi fost pe aproape, în jurul târgului, pentru ca populaţia să se poată folosi de pământ.

Una din aceste moşii a fost *Păpăuţii*, pe cari la 1673, Ştefan Petru Vodă o ia din stăpânirea târgului, şi o dărueşte lui Andronic Cerchiazul, ce au fost Armaş-Mare: "..... deci Domnia Mea, văzând mila noastră, miluitu-l-am într'a noastră ţară a Moldovei, cu un sat anume Păpăuţii, în ţinutul Hărlăului, care sat au fost drept *domnesc de ocolul târgului Botoşănilor* satul întreg, cu vecini şi cu tot venitul". ([1])

O altă moşie a fost *Tătăraşii*.

Un hrisov a lui Grigori Ghica, din 1748, întăreşte hrisovul lui Ion Neculai Voevod, prin care s'a fost dăruit bisericei Sf. Neculai şi Cămăraşului Ştefan Bosie, câte jumătate din *moşia Tataraşii*, "ce a fost din locul târgului Botoşani", iar Const. Mihail Cehan Racoviţă, la 1751, dărueşte bisericei, pe care el a ridicat-o în rândul mănăstirilor, întregul sat Tataraşii, adică şi partea Cămăraşului Ştefan Bosie. In acelaş timp îi dărueşte şi toată *dijma de pe tot hotarul târgului Botoşani,* cu cuprindere că ori cine ce ar lucra pe acel loc, să deie dijmă mănăstirei, afară de hotarul Tataraşilor ce este dat sfintei mănăstiri cu loc cu tot.

Astfel, de unde până pe vremea lui Ioan Mavrocordat (1744-1747), târgul Botoşani avea întreaga moşie Tataraşii, ajunge în 1751, să plătească mănăstirei Păpăuţi, dijmă pe locurile de pe hotarul târgului, dijmă întărită şi prin hrisovul 12 Mart 1754, al Domnitorului Matei Ghica. Târgoveţii aveau dreptul de a se hrăni pe locul dat mănăstirei, de a ara şi a face fân, de a-şi paşte vitele, însă numai ei, nu şi străinii.

Hrisovul acesta are următorul cuprins, redat de dl. Iorga. ([2])

---

1 N. Iorga: Studii şi Documente, V, p. 222.
2 Studii şi Documente, V, p. 249.

„Dat-am cartea Domniei Mele tuturor târgoveților de la târgul Botoșanilor, pentru locul târgului Botoșanilor ce s'au dat mănăstirei Sf. Neculai, să fie volnici cu cartea Domniei Mele a se hrăni pe acel loc, să are, și pe unde a fi loc de fânaț, să facă fân, și să-și păstorească bucatele lor, să le ție pe locul târgului, și cu alte chipuri de hrană ce vor fi având a-și face, să-și facă; iar alți străini, neajungându-li lor loc să se hrănească pe dânsul, să nu fie volnici a se hrăni pe locul târgului; ce ei să aibă a se hrăni pe tot locul târgului, după cum și în anii trecuți s'au hrănit pe acel loc, și ei încă după obiceiu să aibă a-și da dejmă mănăstirei din toate cele ce ar face pe locul târgului".

Intre călugării greci de la Păpăuți și târgoveții de Botoșani se ivesc mereu certuri, din pricina hotarului care despărțea târgul de foasta moșie a târgului.

In 1774 târgoveții jăluesc la Divan că s'ar fi împresurând moșia lor Botoșanii de cătră moșia Păpăuți, a mănăstirei.

«Au dat jalbă o samă de târgoveți din Botoșani, cum că despre moșia Păpăuți, ce este a mănăstirei Sf. Neculai din Botoșani, se împresoară moșia Botoșanilor, unde locuesc ei, și de apururea se supără, făcând mănăstirea călcare cu Păpăuții, și cerând ca să îndrepteze hotarele moșiilor" [1].

La 1776 egumenul mănăstirei se tânguise că târgoveții, cu întemeerea și adăugirea orașului, au făcut case și pe moșia *Tătărășănii*, și nu se supun a plăti dijma obișnuită, și Domnitorul Grigori Ghica întărește mănăstirei dreptul de a stăpâni moșia Tătărășănii, cu tot venitul.

La 1778, Dimitrie Moruzi Vodă împuternicește pe egumen să-și stăpânească locul din prejurul vetrei târgului, poroncind Isprăvniciei de Botoșani ca să înfrâneze pe acei din târgoveți ce nu se vor supune poroncii, și vor face păgubire mănăstirei.

La 1780, Const. Moruzi Vodă, după jalba egumenului, rânduește hotarnici să deosebească vatra târgului, și aceștia cercetând au descoperit că târgul, din vechime, a fost mai mic, și că atunci s'a fost mărit cu trei părți de cât a fost mai înainte. Hotarnicii au mijlocit cătră egumen de a lăsat pe unde au socotit ei, după care au și stâlpit vatra târgului.

---

1. — N. Iorga, Studii și Documente, V, p. 254.

La 1783, Alex. Mavrocordat întăreşte hrisovul lui Grigori Ghica, din 1776, şi a lui Const. Moruzi.

Conflictul între târgoveţi şi egumeni nu se mai sfârşeşte. In 1794 târgoveţii se jăluesc Domnului, şi Mihail Const. Suţu îi milueşte şi li dă danie vatra târgului Botoşani, unde au case şi dughene, cum şi locul gospod ce, din întâmplare, a rămas fără zidiri, cât până atuncea nu era dat nimănui, afară de locul ce cu deosebite hrisoave de mai înainte este lăsat pentru vânzarea vitelor, şi afară de locul mănăstirei Sf. Neculai, ce este dat când locul era încă domnesc.

Se începe judecată între târgoveţi şi mănăstire, şi asupra acestei judecăţi, la 1803, Domnitorul Alex. Const. Moruzi hotărăşte ca despărţirea între vatra târgului şi între locul mănăstirei, să se urmeze după hotarnica şi hrisovul din 1780, şi câţi locuitori sau târgoveţi vor veni cu casele pe locul mănăstirei, să plătească bezmăn. Mai hotărăşte, după o anafora din 1768, urmată pentru locul ce arendase egumenul unui Ştefan Stihi, asemenea şi pentru că mănăstirea, afară de vitele ce avea, mai făcea şi vite de neguţitorie şi fân de vânzare, s'a fost hotărît ca Stihi să-şi ridice vitele de pe acel loc, şi preţul cumpărăturei să-l deie târgoveţilor spre a li fi locul pentru hrana lor, iar egumenul să nu mai primească vite de negoţ, nici să facă fân de vânzare, şi numai pentru trebuinţa mănăstirei. Care din târgoveţi vor arà sau vor cosi pe locurile nevândute, să deie dijmă mănăstirei, şi mănăstirea să nu mai primească a se mări satele ce ar fi făcut pe moşia mănăstirei, ca să cuprindă loc mult, nici alte închipuiri de strămutare pentru târgoveţi, să nu mai facă, şi nici târgoveţii ce vor voi a face case pe locul mănăstirei să nu cuprindă loc mai mult de cât după învoiala ce vor face.

Pentru imaş se hotăreşte ca să fie la un loc, atât vitele mănăstirei cât şi a locuitorilor şi a târgoveţilor, fără ca aceştia de pe urmă să fie datori a plăti ceva pentru imaş, însă cu aceasta că asemenea loc s'a dat numai în privirea locuitorilor celor săraci.

Călugării greci din mănăstirea Păpăuţi se purtau foarte rău cu târgoveţii, ale căror drepturi le călcau întru una, şi cu toate tânguirile drepte ale târgoveţilor, către Domnul ţării, dreptate nu puteau găsi.

La 1805 târgoveţii se jăluesc; peste câţiva ani se jăluesc iară,

şi la 1820 obştia târgului Botoşani trimete Domnitorului jalba rezumată de d. Iorga astfel: [1])

«Jăluesc Inălţimi Tale, noi, toţi locuitorii din târg Botoşanii, pentru atâte supărări ce pătimim despre Sfinţia sa arhimandritul Ionichentie, egumenul mănăstirei Sfântului Neculai din Popăuţi». Arată cum din biserică s'a făcut mănăstirea. „Apoi la vreme de bejenii strămoşii noştri pierzând hrisoavele moşiei târgului", egumenul ia şi restul acestei moşii", cuprinzând şi o mulţime de casă împrejurul târgului, rămăind numai vatra târgului slobodă, în voie avea cu toţii a sămăna şi a cosî, luându-li din al zecelea şi casele cele ce se cuprinsese în hotarul mănăstirei i-au supus mănăstirea supt bezmăn, fără voinţa lor unde plătesc şi astăzi. Şi la anul 1803, asupriţi fiind de către mănăstire, după jaloba ce am dat fericitului întru pomenire Domn Alexandru Costandin Moruz Voevod, fost-am apropieţi cu anafora înaintea Domniei Sale, de unde ni s'au dat desăvârşit hotărâre, ca mănăstirea să nu aibă voe de a vinde moşia cuiva, nici vite de neguţitorie să facă, nici fân de vânzare, nici vite străine să primească în vitele mănăstirei, ci numai pentru trebuinţa mănăstirei, şi cât va prisosi, să fie pentru a satelor mănăstirei, i nouă a târgoveţilor, şi unde se vor păşuna vitele mănăstirei i a satelor mănăstirei, acolo să-şi păşuneze şi a târgoveţilor, fără nici o plată. Aşişdere, dugheni sau case ce vor fi făcut pe locul mănăstirei cu bezmăn, să aibă a se urma cu plata bezmănului asemenea; iar după aceia, voind careva de a lua loc de casă dela mănăstire, să aibă a se învoi cum va putea. Acum mănăstirea nu se ţine nici de unele. Intăi, moşia o vinde în orândă cu totul, şi orândătorii vând emaşurile pe la neguţitori, şi locuitorilor locul de hrană ce li-au rămas, precum şi imaşurile prinprejurul târgului, nu numai strâmtează cu arături lăcuitorii satelor mănăstirei, ci încă se păşunează şi cu mutări de oi, de nu are acum sărăcimea unde să păşu-

1. — Studii şi Documente, V, p. 260.

neze câte o vacă ce au pe la casele lor; i peste toate aceste asupriri mai adauge cu supărarea şi lăcuitorilor târgoveţi ce au case pe locul mănăstirei, neurmând hotărârei giudecăţii, vrea să li strice aşezările, că de se strică vreun gard cuiva, nu-l îngădueşte de a-şi îngrădi locul său, după cum îl avea din vechi, şi de va voi careva ca să-şi vânză casa sa, li stă împotrivă, vrând de a sui bezmănul şi, lăsându-se cumpărătorii, la cei mulţi se risipesc casele şi rămân săraci. La unii au răşluit locurile, la alţii au adaus bezmănul; pe alţii în bătăi i-au supus; au închis târgul împregiur cu heleşteie şi cu velniţi, cerând dela locuitori şi aşezări înscris despre mănăstire. La care ce aşezare poate să aibă, când se află *drept locul lor domnesc*, şi cu sila i-au supus bezmănului? «Cer ordin către dumnealor dregătorii Botoşanilor de aice şi către vreo doi boeri din locuitori tot de aice», să cerceteze şi să oprească dela abuzuri pe egumeni. Semnează: „toată obştea lăcuitorilor oraşului Botoşani".

«La 29 ianuar 1825, Domnul scrie la «dumnealui Iordache Rosăt Vel Vist.» ca să dea cercetarea „dumnealui Neculai Dimachi biv Vel Vornic", dimpreună cu dumnealor Vornicii de Botoşani, în fiinţa şi a igumenului de Păpăuţi, Prea Sfinţia-Sa părintele Inochentie Iliupoleos».

Dimachi era şi el grec, precum şi mulţi alţii dintre cei chemaţi să judece plângerea târgoveţilor, şi ce fel de cercetare va fi făcut Dimachi, nu se ştie, dar în urma judecăţii, prin anaforaua domnească se împuterniceşte mănăstirea să stăpânească tot locul pe împrejurul vetrei târgului, cât se cuprinde în hrisovul ctitoricesc, împreună cu moşia Tataraşi, şi să-şi eie toate veniturile întocmai precum îşi iau şi alţi stăpânitori a moşiilor.

Incălcările de care se plângeau mereu locuitorii târgului Botoşani că le supăr din partea călugărilor greci dela Păpăuţi, nu încetau; contra acestor uzurpatori ai ţării, nu era niciun mijloc de luptă.

La 1832, când s'a pus în aplicare Regulamentul organic, şi se părea că noul aşezământ mai pune frâu lăcomiei greceşti, târgoveţii se adresează Sfatului orăşienesc, cerând dreptate contra tulburărilor ce sufăr.

Jalba lor este aceasta:

Către cinstit sfatul orăşienesc din Botoşani.
Obştea târgoveţilor.

Jalubă [1]

Epitropia de mai înainte au fost împuternicită pentru ori ce fel, atârnate din împotrivă pentru a obştiei folos. Deci acum ne vídem cu totul împresuraţi în imaşul târgului ce este pentru păşunatul vitelor, căci mulţi din neguţitori cari acum să va arăta mai gios, au aşăzat stâni pe acest imaş a târgului şi cu paşunatul oilor, iar vitele obştiei sunt cu totul împresurate neavând loc de păşunat, care şi văcarii ce s'au pus spre paza acestor vite, ciobanii acelor stâni impotrivindu-i i-au alungat de pe acest imaş. Pentru aceasta facem cunoscut şi poftitoare cerere cinstitului sfat, ca să se pue în cale această obijduire ce pătimeşte târgul nostru, spre a să râdica acele stâni, şi a să strica cu totul cujbile lor depe acest imaş, căci din împotrivă, vom fi siliţi a să arăta cu jalobă către înalta ocârmuire.

1832 Mai 8

Niculai Luca, Vasile Ioan, Dimitrache Teodoru, Ionică Constandin, Alecu Popovici, Constandin Dimitriu, Ilie Bratu, Dumitru Mihail, şi alte iscălituri armeneşti şi evreeşti.

Insemnare de stânele ce sunt:

1) Stâna lui Chir Costache Caraeni ;
2) Stâna Vatavului Mihălache ;
3) Stâna Iconomului dela Vrăbieni, Vasile;
4) Stâna lui Şărban Blănariu şi a altor de pe acasă ci au mai mult de 10 oi.

Aceasta era starea moşiei de care fusese despoiat târgul Botoşani, în folosul călugărilor greci din mănăstirea Păpăuţi, până în 1844,

1. — Din dosarul Primăriei Botoşani, No. 29|1832.

când intervine o judecată a Divanului domnesc, şi mai îndreaptă lucrurile.

Târgoveţii cer să stăpânească tot locul numit „al târgului", afară de moşia Tataraşii, pe temeiu că mănăstirea nu are proprietatea acelui loc.

Hrisovul din 7259, îi dă numai dreptul de folosinţă în dijmă, şi acest hrisov a rămas în nelucrare, de oarece mănăstirea nu l-a executat. La 1820, vornicul N. Dimachi însărcinat să cerceteze pricinile la faţa locului, constată că târgoveţii stăpânesc 1630 fălci, imaş şi arătură.

Inaintea Divanului se înfăţişeză, din partea târgoveţilor, Maiorul Mihail Cogălniceanu, Sardarul Costachi Mavroieni, Sardarul Tudurachi Pisoţki, şi Cost. Lazu, iar din partea mănăstirei Păpăuţi, însuşi proistosul mănăstirei, Prea Cuvioşia sa arhimandritul Kiril, întovărăşit de Postelnicul Vasile Pogor, de faţă fiind şi dumnealui Marele Logofăt a Dreptăţii, şi jurisconsultul Comisul Neculai Docan.

Cogălniceanu a susţinut drepturile târgoveţilor cu toată inteligenţa lui nemărginită şi cu tot focul unei tinereţi nepăngărită. Puterea ui de argumentare şi talentul oratoric, au izbutit să înfrângă prejudecăţile membrilor Divanului, cari altfel nu ar fi îndrăznit să indispue pe reprezentanţii lui Dumnezeu pe pământul Moldovei, pe călugării greci din mănăstirea Păpăuţi, şi Divanul a hotărît: Tot locul târgului dăruit mănăstirei prin hrisovul din 7261 este numai a mănăstirei, iar vatra târgului este dreaptă proprietate a târgoveţilor, după hotarnica din 1780, pe temeiul hrisovului din 1794. Mănăstirea să lese, în folosul locuitorilor săraci ai târgului, 850 fălci, care să se deie jurîmprejurul târgului, începându-se măsura din marginea pământului, pe care se află până acum întinderea locuinţei mahalalelor de prin prejurul vetrei, şi întinzându-se despre o parte până în hotarul despre părăul Dresleuca, iar de cealaltă parte până în părăul Sicna, spre îndemânarea adăpătoarei vitelor, pe cât va fi loc slobod, atât de vii precum şi de satul Teascu, cu locul trebuincios pentru hrana locuitorilor acelui sat, chibzuindu-se a se lăsa şi pentru locuitorii mahalalei ce este pe moşia Tătăraşii, din suma arătată de 850 fălci, locul cuvenit spre înlesnirea şi acelor locuitori, care loc de 850 fălci să se măsoare inginereşte, nefiind volniç egumenul mănăstirei a păşuna pe asemenea imaş vitele mănăstirei sau a locuitorilor satelor, ci să rămâie deapururea pentru păşunatul vitelor târgoveţilor şi a locuitorilor din mahalalele şi de pe moşiile mănăstirei, fără a da niciodinioară vreo plată

pentru aceasta, și dacă, după vreme, s'ar mai mări târgul, cu întinderea mahalalelor, fiindcă asemenea întindere este a se face cu folosul mănăstirei, apoi pe cât loc se va cuprinde de acum înainte cu binale și așezări, sau vii și altele, să aibă a se da din celalt loc al mănăstirei, pe atât iarăș pământ, spre a se păzi deapururea nestrămutat mărimea imașului târgului în sumă de 850 fălci, care imaș va sluji totodată și spre îndemănarea negoțului ce se face în pomenitul oraș și a străinilor ce aduc cele trebuincioase pentru hrana și îndemănarea locuitorilor, după cum și până acum s'a obișnuit. Iar apoi, acei din locuitorii târgoveți cari sunt în stare de a-și închipui îndemănările lor cu alte chipuri, să nu fie nicicum slobozi a cuprinde imașul cu cârduri de vite cornute și herghelii, sau a ținea turme de oi pe acel imaș.

Anaforaua hotărăște apoi bezmănul ce trebuia plătit mănăstirei [1]).

Altă moșie a târgului Botoșani a fost *Curteștii*, pe care, la 1627, Miron Barnoschi Moghila Voevod o dăruiește unui grec, ajuns în rândul boerilor Moldovei.

Următorul document, pe care d. Gh. Mavrocordat a binevoit să ni-l puie la dispoziție, merită a fi reprodus în întregime, pentru unele amănunte interesante din cuprinsul lui :

Suret de pe ispisoc sârbesc dela Miron Barnovschi Moghila Voevod din velet 7135 Mai 22.
1627

Facem înștiințare tuturor cui să cade a ști, pentru adevărat și credincios boierul nostru Duca Comis, carele au slujit mai înainte altor răposați Domni, acum slujăște și Domniei Mele, cu dreaptă credință. Pentru aceea, Noi văzând a lui dreaptă și credincioasă slujbă cătră Noi și pământului nostru, l-am miluit pre dânsul cu deosăbită mila noastră, și i-am dat și l-am miluit pre el de la noi întru al nostru pământ al Moldaviei, un sat anume *Curteștii supt Bucovina* în protiva *târgului Botoșânilor, care acel sat au fost drept domnescu suptu ascultarea ocolului târgului Botoșănilor,* însă Domnia Me i-am dat și l-am miluit pre dânsul pentru a lui dreaptă și credincioasă slujbă, ce au slujit în

1. — Arhiva Statului din Iași, condica No. 27, depusă de Divanul domnesc, la 1853, cu adresa 2455.

zilele Radului Voevod, la Hanul şi la Sahan-Cheri Soltan, când au robit tătarii ţara românească şi au vrut ca să robască şi ţara noastră, şi în zilele Domniei Mele, când mi-au dăruit mie Domnul Dumnezău domnia împărătescul scaun, şi au venit Hanul cu multă mulţime de Tătar din ţara leşască cu mânie asupra Radului Voevod şi au vrut ca să prădi toată ţara noastră, iar el iarăşi au slujit Domniei Mele şi Ţării noastre, pentru aceea acel de mai sus scris sat Curteştii să fie dela Domnia Me, boerului nostru de mai sus zis Ducăi Comis, dreaptă ocină şi danie şi miluire pentru slujire, lui şi feciorilor lui, nepoţilor şi strănepoţilor lui şi a tot neamul lui, ce să va alege mai aproape, neruşuit nici odată în veci vecinici. Iar hotarul acelui de mai sus scris sat să fie lui de cătră toate părţile după hotarăle sale cele vechi, pe unde au umblat din vechi. Şi spre aceasta este credinţa Domniei Mele de mai sus scris, Noi Miron Barnovschi Moghila Voevod, şi credinţa tuturor boierinilor noştri ai Moldovei a mari şi mici, iar după a noastră viiaţă şi Domnie, cine va fi Domnu din fiii noştri sau din neamul nostru, sau iarăşi pre carele Domnul Dumnăzău va rândui a fi Domnu ţării noastre Moldaviei, să nu strice a noastră danie şi miluire şi aşăzare, ci mai ales să aibă a da lui şi a întări pentru că este lui dreaptă dania pentru a sa slujbă, iar cine s'ar ispiti a strămută a noastră danie şi miluire, acela să fie treclet şi proclet de Domnul Dumnezău făcătoriul ceriului şi a pământului şi de precurata maica lui Dumnezău, şi de 12 sfinţi apostoli, şi de 4 evanghelişti, şi de 318 părinţi dela Cetate Nicheia, şi să aibă parte cu Iuda şi cu trecletul Arie şi cu alţi necredincioşi jidovi ce au strigat asupra Domnului Dumnezău, sângele lui asupra lor şi asupra ficiorilor lor, şi este şi va fi, şi pentru mai mare tărie şi întăritură a tuturor celor de mai sus scrise am poroncit cinstit şi credincios boerului nostru dumisali Dumitraşcu Ştefănachi vel Logofăt, să scrie şi a noastră pecete să lege cătră aceasta adevărată carte a noastră.

S-au tălmăcit de Gheorghie Evloghie dascal.

1781 februar 20

Populaţia Oraşului.

Cei mai vechi locuitori ai satului întemeiat de Botăş, de sigur că au fost moldoveni, dintre acei cari au populat Moldova la întemeierea statului.

Că, mai târziu, au început să sosască în localitate şi oameni de peste hotar, aduşi de boeri cu învoirea Domnitorilor, în diferitele lor „slobozii", nu s'ar putea contestá; dar puterea cea mare de asimilare cu care e înzestrat moldovanul, a prefăcut populaţiile acestea diferite într'un popor omogen moldovenesc, cimentat prin forţa misterioasă ce o desfăşură, asupra omului, mediul în care trăeşte şi limba pe care o vorbeşte.

Andreas Wolf, care a trecut prin Botoşani, în anul 1805, spune că chiar după 1683, locuiau în Botoşani mulţi unguri şi saşi, dar că în 1805, populaţia se compunea numai din «valahi» şi evrei.

Suntem în tot dreptul să credem că afirmaţia acestui străin este cu totul neîntemeiată. Că se vor fi găsit, în Botoşani, în cursul vremei, câţiva unguri şi saşi, nu ar fi cu neputinţă; prezenţa lor, în mod sporadic, în diferite localităţi din părţile acestea ale Moldovei, este menţionată în câteva documente, dar o populaţie compactă de unguri şi saşi, în Botoşani, nu o putem admite, pentrucă nu a lăsat niciun fel de urmă.

De altfel, cât de proaste informaţii avea Wolf, cu toate că era medic, se vede şi din faptul că nu pomeneşte nimic despre armeni, cari, în 1805, formau o colonie puternică în acest oraş, al cărui comerţ era în mânile lor, şi acuma se întindeau şi asupra moşiilor boereşti, pe care le exploatau ca arendaşi, sau „posesori de moşii", precum li se zicea, şi cari încă în 1803 erau organizaţi în „breaslă", cum se vede în „Condica liuzilor" pe acel an [1]).

Armenii, deşi veniţi în Moldova pe vremea lui Alexandru-cel-Bun (1402-1433), nu au putut să se stabilească în Botoşani decât după

1.— Uricarul, VIII, p. 315.

ce satul lui Botăş a devenit un centru comercial, un oraş. Afirmarea prinţului Neculai Suţu, că la 1350 locuiau armeni în Botoşani, unde aveau şi o biserică, lucru de care pare a nu se fi îndoit nici Hasdeu, dar pe care îl contestă Episcopul Melhisedek, a fost cu prisos sfărămată de Al. Papadopol-Calimach [2], care a dovedit, că data de 1350, cetită ca an de fundare al unei biserici armeneşti din Botoşani, este cu totul greşită, de oarece armenii socotesc veleatul lor dela 11 iulie 552, iar nu, ca noi, dela anul 1 al naşterei lui Hristos, şi deci, dacă pretinsa dată de 1350 ar fi adevărată, atunci, după calendarul armenesc, epoca bisericei celei vechi armeneşti din Botoşani ar fi anul 1901, lucru cu totul absurd.

Biserica aceasta datează de înainte de 1669, când e menţionată de preutul Luigi Maria Pindou, şi descălicarea armenilor în Botoşani, nu poate să se fi întâmplat cu mult înainte de zidirea primei lor biserici. In 1662 documentele pomenesc despre „David nemesnicul al armenilor din Botoşani“ [3]).

Aceleaşi motive—afacerile comerciale—, care au determinat pe armeni să se stabilească în Botoşani, au îndrumat întracoace şi pe evrei, concurenţii armenilor. Mai puţini, la început, numărul lor trebue să fi crescut treptat cu desvoltarea oraşului.

Evreii au început să vie în Botoşani încă din primii ani ai veacului XVII.

In cartea «B. H.» (Beis Chudas — Casa nouă), a marelui Rabin Ioil Sircş, tipărită în Frankfurt pe Main, în anul 1696 (5457), se tratează despre o femeie al căreia soţ murise, şi aceasta, pentru a se putea remărita, trebuia să facă dovada că primul ei soţ era mort. Această dovadă o făcea cu marturi, înaintea unei comisiuni care încheie următoarea lucrare:

> Inaintea noastră, Comisiunea de trei, a venit Iosub sin Şmil şi l-am întrebat, sub jurământul cel mare şi prin afurisenie, să ni spuie adevărul, şi iată ce a spus: Eu şi cu Haim, ginerele lui Iţic sin Şloim, mergând din Crasna spre Stefanovitz, am fost într'o gospodărie în Valahia, în ceasul când era bătălia cu Mïhl. Ne am temut şi am plecat la hospodar, şi acolo era adunat poporul Valahiei şi poliaci,

2.— Op. citat, p. 11.
3.— N. Iorga: Studii şi Documente, V, p. 222.

pe câmp, la o jumătate de poştă de Botoşani. Şi era mare bătălie, şi în fiecare minut mergeau ştafete încolo şi încoace să afle dacă vine *Mïhl*. Şi am zis eu Iosub lui Haim: are să fie aici mare bătălie cu *Mïhl*, şi ne vom prăpădi, ferească Dumnezeu, hai să plecăm la Botoşani, poate acolo vom scăpa. Şi n'a vrut, şi am plecat singur, şi Haim a rămas acolo. In sfârşit eu Iosub şi alţi evrei din Lemberg am plecat şi sara am fost în Botoşani, şi am auzit că ai noştri au bătut poporul lui *Mïhl* şi s'a retras la Cotnari. Şi ne am temut să rămânem la Botoşani, fiindcă puţină lume era acolo. Am angajat oameni să meargă cu noi la Stefanovitz. In drum am văzut cum Haim zăcea cu faţa în sus, şi avea răni la gât, şi era cu hainele pline de sânge, mort. Eu l-am atins cu mâna şi oamenii cari ne însoţiau au vrut să-l desbrace de jupiţă, şi avea o jupiţă bună de merdşa. Am zis, eu Iosub: nu-l desbrăcaţi, şi ne am dus grabnic la Stefanovitz de frica bătăliei. Asta a fost la 5 zile după ce ne am despărţit. Acesta este raportul celor trei. Astăzi luni 26 teivăs (ianuar) Mzibit 5365 (1604) [1]).

In ţintirimul cel vechiu israelit din Botoşani, este o piatră de mormânt cu următoarea inscripţie: „Aici sunt înmormântaţi cei omorîţi Iziel sin Iosub, Iosub sin Şmil, Ihuda sin Marcu, cari au fost ucişi în ziua de luni, 7 septembre 1724".

In 1742, iscăleşte într'un act: „Mihăl Peveţul şi credincios *breslei jidoveşti*" [2]). Pentru ca la 1742 să fi fost o breaslă a jidovilor în Botoşani, trebue să fi fost ei în număr mai mare, şi prin urmare mai de mulţi ani stabiliţi în oraş, ceia ce mai rezultă şi din faptul că la 1723, Ilie jidovul din Botoşani, venit din ţara leşască, avea ocasă în acest oraş [3]).

Din opreliştea lui Petru Şchiopul, dela 8 ianuar 1579, se constată că pe atunci evreii poloni pătrundeau în Moldova, pentru a cumpără vestitele vite albe ce se exportau până la Danzig şi în Anglia, şi aduceau postavuri leşeşti [4]). Negoţul cel mare cu vite, se făcea, pe atunci, în Botoşani.

1.— Comunicat de D-l I. M. Wechsler din Botoşani. Arătarea acestui martur, făcută în 1604, se referă probabil la evenimentele din 1596, pe timpul lui Ieremia Movilă, Domnul Moldovei, când Mihai Viteazul ocupase Moldova, şi poate că spaima cuprinsese şi Botoşanii. „Mïhl", de care se vorbeşte în acest pasaj, trebue să fie „Mihail".

2.— N. Iorga, Studii şi Documente, VI, p. 250.

3.— Ibid., p. 248.

4.— N. Iorga, Istoria evreilor în ţările noastre. Analele Academiei Române, XXXVI p. 171

Despre numărul populaţiei oraşului, în trecut, până la 1832, avem prea puţine informaţii.

Cea mai veche menţiune este a lui Boscowicz, care spune că la 1762 erau în Botoşani 400 de case, ceia ce ar fi însemnat o populaţie de cel mult 4000 de locuitori.

Baronul de Tott, peste 6 ani, în 1768, ni dă o populaţie de 7-8000, iar Karaczáy, în 1805, socoteşte 10000 de locuitori în Botoşani, ceia ce ar corespunde cu locuitorii celor o mie de case, care ar fi fost în Botoşani, în 1828, cum scrie Thielen.

Cea întăi statistică a populaţiei Botoşanilor, o găsim în „Condica liuzilor" din 1803, dar se referă numai la acei oameni din Botoşani, aduşi de peste hotar, de cătră mănăstiri şi boeri, pentru slujba lor, şi dela care Visteria nu percepea nicio dare.

Iată numărul liuzilor din Botoşani:

No. oamenilor	Banii unui sfert nou de 3 luni	Suma peste tot a birului anului	Târgul Botoşănii	Cei fără bir	De către cine sunt scutiţi
Lăuzi	Lei	Lei		Liuzi	
30	152	608	Mahalaua Morăreştii, meşteşugu ciubotăriei	2	Căminar Ioniţă Başotă
30	152	608	Mahalaua sf. Gheorghe, ciubotari şi croitori	2	Ban I Miclescu
50	232	928	Mahalaua Vrăbieni, asemenea		
44	222	888	Mahalaua Târgu-Nou, asemenea	2	Logof. C. Ghica
90	350	1436	Haimanalele fără nicio stare		
8	20	80	Breslaşii Medelnicerului Neculai Aslan	2	Logof. C. Balş
18	40	160	Oamenii doftorului Samurcaş	1	Stolnic Ioniţă Vărnav
10	35	140	Liuzii Stol. Const. Manole cu 31 breslaşi	4	Pitar C. Dimitriu
				2	Pitar Iord Popa
14	30	120	Oamenii Sărdăresei Casandrei	2	Clucer N. Cristescu
17	30	120	Breslaşii Vornicului Manolachi Dimachi	6	Vist. Gr. Sturza
3	8	32	Liuzii Căminarului Vasile Balş	2	Stol. Safta Cogălnicean
2	8	32	Breslaşii Banului Ienachi Vărnav	2	SmarandaCogălniceanu
14	51	204	Scutelnicii D-sale Banului Const. Miclescu	2	Ilinca fiica Paharn. Gosan
				3	Cluceresa lui Manole
3	10	40	Liuzii ce au fost a Măriei Sale Beizade Mavrocordato	2	Spatar C. Balş
				1	Sulger Ştefan Manole
3	5	20	Liuzii Banului Armaşu	1	Sardar Iord. Gioan
8	10	40	Liuzii Pitarului Ioniţă Brănişteanu	2	Dim. Talianu treti Visternic
				2	Smaranda nepoata Vlădicăi
3	5	20	Liuzii Diaconului Vasile Scânteie		
1	5	20	Liuzii lui Gh. Blanariu	1	Ilinca fiica Rahtivanului
1	3	12	Liuzii lui Trumbale	1	Camin Petrachi Vărnav
1	3	12	Ioan Croitoriu	1	Pitar Neculai Dalamă
3	8	32	Liuzii Polcov. Ioniţă Prăjvan	43	
12	15	60	Liuzii Păhărnicesei Ruxanda Calimah		
365	1403	5612	Mazili		
7	16.60	66	Ruptaşi		
6	15.60	60	Rupte de visterie } De 2 ori pe an		
77	903.30	180660	Negustori hrisovoliţi } De 2 ori pe an		
20	200	400	Breasla armenilor } De 2 ori pe an		
62	1150	2300	Jidovii ce plătesc pe toată luna		
350	—	—		189	

Bresle ce nu plătesc bir

Liuzi	
138	slujitori vorniceşti
40	ciocli
10	Postelnici şi alţii cu cărţi
153	Preuţi
22	Diaconi
363 [1]	

In arhiva Statului din Iaşi, se păstrează dosarul 166, o condică a Visteriei, în care este „Catagrafia pentru birnici şi alţii făr de bir cari se scutesc supt numele unora şi altora aici în târg în 1820". Târgul este Botoşani.

Intre scutiţii de bir găsim pe un liud al Sfintei Mitropolii, şi alţi liuzi ai autorităţilor din localitate. Astfel, Divan Efendi avea un liud; Beşleaga avea 19; Căpitănia Târgului avea 19 liuzi, osebit 27 „vătăjăii cari slujesc la Căpitănia de târg, umblă noaptea cu straja şi cu paza focului, şi pentru împlinirea banilor domneşti dela mahalale"; Ispråvnicia avea 27 liuzi „lumânărari isprăvniceşti", şi bisericile aveau câte un număr de liuzi, sub numele de „breslaşi". Vovidenia avea 3; Sf. Neculai 16; Uspenia, Sf. Spiridon şi Sf. Dumitru câte 17, iar Treisfetitele avea 22 de liudi. „Breslaşii Sămeşiei" erau în număr de 5. Sunt: «ciocli pentru îngroparea morţilor cari după hrisov au să fie 40», şi 16: „cei botezaţi dintr'altă lege şi iertaţi de bir cu cărţi gospod." Intre scutiţi de bir mai erau 65 liudi „sudiţi austrieceşti", şi 14 „sudiţi ruseşti". Mai găsim, însă, o categorie de oameni indicaţi cu un nume care spune aşa de multe: „haimanalele împreună cu burlacii"; aceştia erau cei mai numeroşi: 265, precum şi o altă categorie a cărora situaţie trebue să fi fost destul de critică: «cei ce nu i-au primit mahalalele din lipsa unora şi altora», în număr de 65.

Numărul total al acestor scutiţi de bir este 1400 de indivizi.

Documentul este interesant şi-l reproducem în întregime:

1. — Uricarul, VIII, p. 315.

BOTOŞANII

Catagrafie pentru birnici şi alţii făr de bir cari se scutesc supt numele unora şi altora aice în târg în 1820.[1]

1.	Mahalaua Morăreştii, birnici vechi	21
	Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	23
2.	Mahalaua Târgul-Nou birnici vechi	37
	Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	36
3.	Mahalaua Vrăbienii, birnici vechi	21
	Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	57
4.	Mahalaua Sf. Gheorghe, birnici vechi	21
	Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	36
5.	Breslaşii Paharnicului Ion Brănişteanu	16
6.	Slugi cu cartea Visteriei	8
7.	Breslaşii Sămeşiei	5
8.	Breslaşii D-sale Căminarului Grigoraş	18
9.	Breslaşii D-sale Vornicului Manolachi Dimachi	13
10.	Haimanalele împreună cu burlacii	265
11.	Cei ce nu i-au primit mahalalele din lipsa unora şi altora	65
12.	Breslaşii Stolnicului Iordachi Brănişteanu	15
13.	Băneasa Arghira a răposatului Paharnic Alexandru	24
14.	Breslaşii D-sale Spatarul Iordachi Bucşănescu	6
15.	Breslaşii bisericii Sf. Spiridon	17
16.	Breslaşii Sulgeresei Maria Greaca	7
17.	Breslaşii Bănesei Catinca Armag	4
18.	„ lui Iordahi Făclieriu	7
19.	„ Mariei Vadana a lui Agram Talianu	10
20.	„ Căpitanului Hrâste	6
21.	„ D-sale Stoln. Dumitrachi Oatu	3
22.	„ Spiţărului Ioan Gheorghias	17
23.	„ Bisericei Ospenie cu hrisov gospod	17
24.	Lumânărarii isprăvniceşti	27
25.	Breslaşii Logof. Ioniţă Furculiţă	3
26.	„ Stolnicului Săndulachi Caţichi	1
27.	„ Spatarului Ion Neculce	1
28.	„ Polcovnicului Vasile ot Săveni	3

1. — Arhiva Statului din Iaşi, Tr. 166, Visterie. Condica 17, fila 111-182.

29.	„ Spatarului Costachi Canano	2
30.	„ Bisericei Treisfetitele	22
31.	Breslaşii Spatarului Vasile Balş	4
32.	Beşlegi liudi	19
33.	Breslaşii Bisericei Sf. Dumitru	7
34.	„ Agăi Dumitrachi Ghica	5
35.	„ D-sale Doftorului Caruz	24
36.	„ Spatarului Costache Loiz	2
37.	„ Sulgherului Ştefan Manole	4
38.	„ Bisericei Sf. Neculai	16
39.	„ Căminarului Ştefanachi Gherghel	8
40.	Liuzii făr de bir a Spatarului Ioniţă Vărnav	7
41.	„ bisericei Vovidenia	3
42.	Liuzii Ralîţăi Tălpoaia	1
43.	„ Bănesei Maria Vărnav	1
44.	„ Căpitanului Andrei Ciornei	7
45.	„ Stolnicului Gh. Albineţ	1
46.	„ Paraschivei Oarba, fiica Părcalabului dela Cernăuţi	11
47.	„ Paharnicului Gavril Istrati	1
48.	„ Pitarului Ştefan	3
49.	„ Stolnicului Iordachi Gioan	1
50.	„ Comîsului Vasile Pisoschi	3
51.	„ D-sale Logofăteasa Măriuţa Canta	2
52.	„ Domniţei Mărioara Calimah	6
53.	„ Medelnicerului Stavarachi Tăutu	1
54.	„ Dvornicului Costache Mavrocordat	8
55.	„ Iconomului Darie	3
56.	„ Căpiteniei de târg	19
57.	„ Poroşnicului Şan	2
58.	„ Paharnicului Necula Dalamaci	1
59.	„ Lui Mihai Tăutu	1
60.	„ Stolnicului Costachi Pisoschi	5
61.	„ Sachelariului Ghiaţă	1
62.	„ a lui Garabet Bolfosu	1
63.	„ Căminarului Gheorghe Loiz	6
64.	„ Dvornicului Alecu Ghica	6
65.	„ Paharnicului Sterie	7

66. Un liud al Catrinei Goroviesei s'au trecut la haimanale
67. Liuzii Căpitănesei Maria a lui Pitale 4
68. „ Dvornicului Vasile Roset 2
69. „ Comisului Vasile Crupenschi ce-i păzeşte casa 1
70. „ Lui Divan Efendi 1
71. „ Vornicului Iancu Miclescul 1
72. „ Căminarului Scarlat Miclescul 1
73. „ Logofătului Lupu Balş 1
74. „ Spatarului Vasile Crupenschi 1
75. „ Sfintei Mitropolii 1
76. „ lui Enachi Patraşcu 1
77. „ Preutului Grigori ot Ospenie 1
78. „ Pităresei Zamfira vădana 2
79. „ Zmarandei Cogălniceniţa 4
80. „ D-sale Ene Cocotă 4
81. „ Pităresei Catinca văduva 1
82. „ lui Drumbali 1
83. „ Vornicului Iordachi Catargiu 1
84. „ Bănesei Ruxanda Donici 1
85. „ lui Tudurachi Pisoschi 1
86. „ Sardarului Const. Dumitriu 1
87. „ Spatarului Toader Silion 2
88. „ Polcovnicului Toader Beraru 1
89. „ Stolnicului Vasile Ioan 1
90. „ Vornicesei Catinca Balş 2
91. Vătăjăii cari slujesc la Căpitănia de târg, umblă noaptea cu straja şi cu paza focului şi pentru înplinirea banilor domneşti dela mahalale 27 liudi
92. Ciocli pentru îngroparea morţilor cari după hrisov au să fie 40
93. Cei botezaţi dintr'altă lege şi ertaţi de bir cu cărţi gospod 16
94. Slugi . . . . 7 câte una a D-sale Vornicul Alecu Calimah, a Visternicului Costache Canta, a Sardarului Vasile Manole, a Spatarului Iancul Canano, a Spatarului Alecu Ralet, a Hatmanului Săndulachi Sturza şi a Căminarului Grigoraş
95. Sudiţi austrieceşti, liudi 65
96. Sudiţi ruseşti, liudi 14
97. Negustori hrisovoliţi 18

98. Oamenii ce s'au dat D-sale Visternicului Sandu Sturza după cartea Visteriei după hrisovul gospod ce are 10 liudi
99. Ruptile Visteriei după cum sânt aşezaţi de dau birul lor la un şfert 162 liudi

Tot în 1820 s'a făcut, de către Visterie, o statistică a tuturor supuşilor străini, din Botoşani, lucrare care se păstrează în Arhiva Statutului din Iaşi [1]).

Statistica aceasta cuprinde 70 de numere, dar numărul supuşilor era mai mare, pentrucă sub acelaş număr sunt puşi uneori şi câte doi indivizi.

Iată ce cuprinde această „Catagrafie de toţi sudiţii din târgul Botoşani în 1820“:

Sudiţi Nemţeşti

1. *Neculai Gheorghiu*, moldovan, născut în satul Ropce, din Bucovina; holtei, are dugheană în târgul vechiu. Se neguţitoreşte cu vin, rachiu, în tovărăşie cu Ioan Gheorghiu.

2. *Ioan Caracaş*, arman, născut la Suceava, în Bucovina; a venit în Moldova la 1810; holtei, are dugheană în târgul vechi; breasla lui e bogasier.

3. *Gheorghe Ioan*, moldovan, născut în satul Plopenii, ţinul Sucevii, în Moldova; holtei, şade în casă cu cumnatul seu Manole Teodosă; breasla lui, cu vite se neguţitoreşte.

4. *Manole Teodosă*, moldovan, născut în Botoşani, însurat cu Ileana, fata lui Ionică Blănariu din Botoşani; are 4 copii, are casă de veci în târgul vechi, are şi un loc sterp în mahalaua Morăreştii. Breasla lui e cojocar; are dugheană. Neguţitoreşti şi cu vin, rachiu, că are şi crâşmă.

5. *Ştefan Iacobovici*, leah, născut în Botoşani, însurat cu Teodora, fată de sârb a Crâstii Cuzum Necula din Roman. Are 3 copii. Are casă de veci în mahalaua târgu-nou. Breasla; băcal, are dugheană în târg vechi. Mai ţine 2 dughene cu chirie dela Sf. Mitropolie, tot în târgul vechiu, pentru vin, rachiu; neguţitoreşte şi cu vite de negoţ, ţine imaş cu anul.

---

1. — Condica 23. Tr. 166.

6. *Ioan Boşneagu*, moldovan, născut, în Cernăuţi; a venit în Moldova la 1802. Insurat cu Zamfira fiica lui Constantin Avram, grec din Botoşani. Are un copil ; are casă de zăstre în mahalaua Sf. Gheorghe; breasla: e butnar; ţine dugheană cu chirie dela Garabet Bolfosu, în târgul vechiu. Mai are o dugheană, crâşmă, din casele greceşti a lui Hristodor Cuşu, pentru vin şi rachiu.

7. *Gheorghe Sprânceană*, moldovan, născut în Moldova, însurat cu Smaranda, fata lui Ştefan Bulucbaşa din Eşi, are 3 copii; are un han, 2 dughene, în una vin, rachiu, iar în alta are *cafine* şi *bilart*; are o vie la Eşi de zăstre, pe Valea Nebunii, pe moşia M-rei Cetăţuia.

8. *Neculai şi Ştefan Focşăneanu*, armeni, născuţi la Suceava, în Bucovina; au venit în Moldova la 1810 cu părinţii săi, holtei. Au casă părinţască în mahalaua Sf. Gheorghe. Să neguţitoreşte ţinând un biliart şi cafine, în târgul vechiu.

9. *Toader Bolboc*, moldovan, născut în Moldova. Insurat cu Ileana, fata lui Vasile Herţanu din Botoşani. Are 3 copii. Are casă şi dugheană a sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghe. Mai are o dugheană de zăstre, în Căsăpii, şi un loc sterp în mahalaua Grecimei. Breasla: cojocar.

10. *Constandin Onofreiovici*, rus, născut la Snetin, în Galiţia. A venit în Moldova la 1797. Insurat cu Raliţa, fata lui Gheorghe Mardarie din Bucovina. N'are copii. Şade în casa sa de veci, pe locul Mânăstirei Păpăuţii. Breasla: giambaş de cai.

11. *Manolachi Leonti*, moldovan, născut în Bozance, în Bucovina. De copil cu părinţii săi au venit în Moldova. Insurat cu Maria, fata lui Iftimie Hârtie, din satul Mândreştii, ţinut. Botăşani. N'are copii. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe. Breasla: e precupeţ de vite.

12. *Gheorghe Ludcovţchi*, leah, născut la Cernăuţi, în Bucovina. A venit în ţară la 1814. Insurat cu Maria, fata lui Culcevţchi din Stanislav. Are un copil. Are casă în mahalaua târgul nou. Breasla, e pălărier.

13. *Ivan Gogasievici*, arman, născut la Suceava, în

Bucovina. Insurat cu Hanuş, fata lui Ovanes Ciolacaulu din Suceava. Are 2 copii. Şade în casă cu chirie dela Asfadur Buicliu, în mahalaua armenească. Breasla: tiutiungiu; ţine dugheană cu chirie dela biserica Ospenia în târgul vechiu.

14. *Hagi Ohan Iacobenţi*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Văduvoi cu 2 feciori. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe, şi mai are 2 dughene în uliţa Sticlăriei. E om bătrân, fără nici o negustorie.

15. *Iacob Sava Popovici*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Insurat cu Zanaza, fata lui Ariton din Suceava. Are 2 copii. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe. Breasla: bogasier. Ţine dugheană cu chirie dela Criste Mane, pe Podul vechiu.

16. *Gheorghe Creţu*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. Holtei. Blănar. Are dugheană în dughenile greceşti, în Blănărie.

17. *Ioan Hagienciu*, bulgar, născut în Botoşani, însurat cu Sultana, fiica Stolnicului Ioan. Are un copil. Şade în mahalaua Vrăbienii. Breasla: să neguţitoreşte cu marfă turcească de Lipţca. Are dugheană în târgu vechiu.

18. *Ioan Gheorghiu*, grec, născut la Bisărica Albă, în Banat. Holtei. Şade în târgul vechiu. Breasla: rachieriu, în tovărăşie cu Neculai Gheorghiu.

19. *Gheorghe Fridirih*, neamţ, născut la Bistriţa, în ţara Ardealului. Insurat cu Ecaterina, fata doftorului Peterson din Botoşani. Are un copil. Şade în mahalaua târg-nou. Casă de zăstre. Breasla stoleriu.

20. *Luca Goilav*, arman, născut în Botoşani. La stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căprii, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata lui Gaspar Hău, din Suceava. Are 6 copii ficiori şi 3 fete. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe; are şi 4 dughene ale sale în târgul vechiu, date cu chirie. Breasla: se neguţitoreşte cu vite de negoţ, ţiind 2 moşii cu anul, Crasnaleuca şi Bodiasa, dela ţinut Dorohoiului.

21. *Dumitrachi Teodor*, moldovan, născut în satul Stăncenii, ţinut Botoşani. Tată său birnic au fost. Holteiu.

Are dugheană cu chirie dela casa răpos. Cost. Stroici, în târgul vechiu. Breasla: rachieriu şi cu precupia de vite.

22. *Neculai Damianovici*, grec, născut în Botoşani. Insurat cu Sultana, fiica Marghioalei Pomir. N'are copii. Şade în mahalaua Sf. Gheorghie. Posesorul moşiei Protopopenii, ţinut. Sucevii, cu anul.

23. *Petre Naghi*, ungur, născut la Rap, în ţara Ungurească. Insurat cu Maria, fată străină din Liov. Are 7 copii. Şade în târgul vechiu. Breasla: cofetariu.

24. *Şagan Pavlovici*, arman, născut în Botoşani. Insurat cu Marta, fata lui Balasan, din Botoşani. Şade în casă de veci, în mahalaua Morăreştilor. Mai are şi un loc sterp. Breasla: se neguţitoreşte cu vite de negoţ, ţiind moşii cu anul.

25. *Haralamb Calistru*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil, dat fiind la meşteşugul blănăriei, de părinţii săi. Insurat cu Catrina, fata lui Pintilie Păun. Are 2 copii. Şade în târgul vechiu, şi mai are o casă de zăstre, în mah. Vrăbieni. Breasla: crâşmar, în târgul lemnelor.

26. *Toader Tiron*, moldovan, născut la satul Iceştii, în Bucovina. Insurat cu Aniţa, fata lui Costantin din Iceşti. N'are copii. Statornicit în satul Mătienii, pe partea D-sale Dim. Gane. Este vătav pe acea moşie.

27. *Dimitrie Cărmâz*, grec, născut la Braşov, în Transilvania. Holteiu. Posesor de moşii cu anul.

28. *Karabet Iacobovici Nazaros*, arman, născut peste Dunăre, în ţara turcească. Insurat cu Anica, fata lui Chiriac din Bucureşti. Are 5 copii. Şade în Sf. Gheorghe, în casa sa de veci. Are cumpărate de veci casăle cu dughenile de piatră din târgul vechi, dela d-l Spatar Raletul, în tovărăşie cu Carabet Bolfosul. Breasla: se neguţitoreşte cu moşii, cu vite şi negoţ cu marfă turcească.

29. *Mihail Gheragoşovici*, arman, născut în Basarabia. Venit în Moldova dela anul 1783. Insurat cu Maria, fata lui Ioniţă Armanu din Ţara leşască. Are 2 copii. Şade în Sf. Gheorghe. Breasla: neguţitoreşte cu marfă turcească.

30. *Bogdan Pascalovici Buceliu*, arman, născut la Ruş-

ciuk, peste Nistru. Văduvoi, are 2 fete. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe. Mai are o dugheană de piatră cu casă deasupra şi 3 dughene de lemn pe uliţa Blănăriei. Breasla: neguţitoreşte cu marfă turcească.

31. *Andronic Pelin Albu,* arman, născut în Moldova. Insurat cu Balaşa, fiica lui David Cerchez din Roman. Are un copil. Şade în casa sa de veci din mah. Sf. Gheorghe. Breasla: să neguţitoreşte cu bogasierii, ţiind dugheană cu chirie dela biserica armenească, pe uliţa Blănarilor.

32. *Mezrup şi Andronic Zenean sin Mezrup,* armeni, născuţi la Suceava, în Bucovina. Mezrup Zeneanu este însurat cu Florinca, fata lui Donic Popăscul din Suceava. Are 2 copii, din care Andronic însurat cu Oschehalta, fata dascalului Mihalec din Suceava. Şade în mah. Sf. Gheorghe Breasla; este preotul bisericei armeneşti, iar feciorul său Andronic, e rachieriu.

33. *Constantin Ion Caraeni,* grec, născut în Botoşani. Insurat cu Maria, fata preotului Vasile din Tătăraşi, în Eşi. Are 2 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Vrăbienii. Să neguţitoreşte cu vite de negoţ, posesie de moşie cu anu, cu vin, cu rachiu şi vutcă, are dugheană în târgul vechiu.

34. *Teodosie Dimitriu,* grec, născut în Moldova. Holteiu Şade în casele D-sale Spatar Raletu, în târgul vechiu. Are şi un loc sterp, în mah. Ospenie.

35. *Mihai Cheli-albă,* arman, născut la Suceava, în Bucovina. Insurat cu Ursănica, fata lui Ştefan Sârbul din Botoşani. Are 3 copii. Are case în mah. târgu nou. E precupeţ de mărunţuşuri, purtând negoţ prin sate.

36. *Gheorghe sin Ion Schipor,* moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1808, fiind dat la meşteşugul blănăriei, de maică sa, în Botoşani. E născut la 1792. Insurat cu Aguriţa, fata lui Hagi Manole din Suceava. Are 2 copii. Breasla: chetrariu. Şade în mahalaua Sf. Spiridon. Are şi un loc sterp al său de veci, tot în mahalaua Sf. Spiridon. Breasla chetrar.

37. *Iacob Vorotinschi,* rus, născut în Botoşani. Insurat

cu Maria, fata lui Onofrei Botezatul din Botoşani. Are 3 copii. Şade în mahalaua Vrăbienii. Breasla: chetrar.

38. *Gheorghe Dimitriu,* moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. Venit în Moldova la 1800. Holtei. Şade în târgu vechiu. Breasla: făclieriu.

39. *Petre Sturza,* ungur, născut la Solca, în Bucovina, a venit în Moldova la anul 1811. Fiziognomia lui: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căprii, părul capului negru, portul moldovenesc. Însurat cu Aniţa, fata lui Pavăl din Rădăuţi. Are 5 copii. Şade în casa sa de veci, în Suliţa; mai are şi 2 dugheni în Suliţa, în uliţa mare. Breasla stoler.

40. *Teodor Grosul,* moldovan, născut în Botoşani. Însurat cu Zoiţa, fata lui Costandin din Bucovina. N'are copii. Şade în mahalaua târgului nou. Breasla: e vătav pe moşia târgului Botoşanii.

41. *Grigore Moşorul,* arman, născut în Moldova. Legea catolicească. Portul căzăcescu. Insurat cu Varvara, fată străină. N'are copii. Şade în târgul vitelor. Breasla: rachieriu.

42. *Iosăf Snizinschi,* leah, născut la Bucecea, în Galiţiă. Insurat cu Maria, fata lui Obrăştain din Galiţia. Şade în mahalaua Vrăbienii, Breasla: curălar şi săidăcar.

43. *Martin Grosul,* sas, născut la Braşov, în Ardeal. Insurat cu Sura, fata lui Hinţin din Bistriţă. Are 5 copii. Şade în mahalaua Vrăbienii. Breasla: dulgher.

44. *Agop Iosăţescu,* arman, născut la Suceava, în Bucovina. Venit în ţară la 1800. Insurat cu Măriuca, fata lui Carabet din Botoşani. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: bogasier. Are dugheană în târgul vechiu.

45. *Ignat Sulţi,* neamţ, născut la Liov. Insurat cu Carolina, nemţoaică din Bucovina. Şade în berăria lui Ene Berariul, ţiindu-o cu chirie dela cumpărătorii acareturilor greceşti, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: berar

46. *Ştefan Saliţchi,* moldovan, născut la Cernăuţi, în Bucovina. Văduvoi. Are un fecior însurat. Breasla cojocar.

47. *Grigore Berezinschi,* leah, născut la Sadagura, în Bucovina. Văduvoi, are 3 copii. Breasla: căsap.

48. *Grigore Hulubei,* moldovan, născut la Botoşăniţa,

în Bucovina. Venit în Moldova la 1800. Insurat cu Catrina fata lui Başciauş Anghel din Eşi. Are 4 copii, neguţitoreşte cu pământul în posesie.

49. *Ion Mane,* arman, născut în Botoşani. Legea armenească. Fiziognomia : la stat de mijloc, la faţă bălan, ochii căprii, părul capului cărunt, portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Andronic Ungureanu din Botoşani. Are 5 fete. Şade în casa sa de veci în mahalaua Sf Gheorghie, are şi o crâşmă şi o dugheană în târgu vechi. Breasla : se neguţătoreşte cu marfă de Lipţca, ţiind dugheană cu chirie dela Karabet Bolfosu, în târgul vechiu.

50. *Ioniţ Mane,* arman, născut în Botoşani. Legea armenească. Fiziognomia : la stat înalt, la faţă smolit, ochii negri, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata unei văduve din Suceava. Are 3 copii. Şăde în casa sa de veci, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : se neguţătoreşte cu marfă de Lipţca în tovărăşie cu Ion Mane în dugheană cu chirie dela Karabet Bolfosu, în târgu vechiu, apoi se ocupă şi cu vite de negoţ, şi ţine moşii cu anul.

51. *Andrieş Focşăneanu,* arman, născut la Focşani, în Moldova. De copil mic a venit în Botoşăni cu părinţii săi. La stat înalt, faţa smolit, ochii negri, părul negru, portul nemţăsc. Insurat cu Zumruta, fata lui Ion Mane din Botoşani. Are 3 copii. Şade în casă cu socrul său în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : se neguţătoreşte cu marfă de Lipţca în tovărăşie cu socrul său Ioan Mane, şi cu Ioniţă Mane ; are dugheană cu marfă şi la Eşi, tot în tovărăşie cu numiţii.

52. *Bogdan Ciomag,* arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil, cu părinţii săi. Fiziognomia: la stat mic, la faţă bălan, ochii căprii, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Hagi Andronic din Botoşani. N'are copii. Şăde în casă cu frate său Ioniţă Ciomag, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : e precupeţ de vite şi altele.

53. *Marcul Ciomag,* arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil mic, cu părinţii săi.

Insurat cu Sanda, fata lui Simion Antonaş din Botoşani. Are 3 copii. Şăde în casă cu socrul său în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: se neguţitoreşte cu precupie de vite şi altele.

54. *Ştefan Mane,* arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova în 1802. Fizonomia: la stat mic, la faţă smolit, ochii căprii, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Dolcuţa, fata lui Crâste Tabacarul din Suceava. Are 8 copii. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe, are şi 6 dugheni, 4 în mahalaua târgului nou, pe podul lui Hrisoverghi, şi 2 în Ţigănime. Precupeţ de vite şi de moşie.

55. *Crâste Andronic,* arman, născut la Suceava, în Bucovina; a venit în Moldova la 1807. Holteiu. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Morăreştilor. Se neguţătoreşte cu vite şi alte precupii.

56. *Ştefan Ioan,* moldovan, născut la Bozancea, în Bucovina. A venit în Moldova la 1793. Portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Neculai Căldăraru din Botoşani. Are 4 copii. Şăde în mahalaua Târgu Nou. Breasla: cizmar.

57. *Ioniţ Ciomag,* arman, născut în Botoşani. Fizonomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căprii, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Anica, fata lui Iacob Hristovin din Botoşani. Are 4 copii. Şăde în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe. Se neguţătoreşte cu vite de negoţ, ţiind moşie stearpă cu anul.

58. *Ştefan Ciomag,* arman, născut în Botoşani. Fiziognomia: la stat înalt, la faţă smolit, ochii căprii, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Sarica, fata lui Ştefan Hău din Botoşani. Are 2 copii. Şăde în casa sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghe. Se neguţătoreşte cu vite de negoţ şi ţine moşie stearpă cu anul

59. *Crâste Ciomag,* arman, născut în Botoşani. Fiziognomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căprii, părul negru, portul moldovenesc. Insurat cu Dolcuţa, fata lui Ioniţ Mane din Botoşani. Are un copil. Şade cu chirie la mătuşă-sa Ruja, în mah. Sf. Gheorghe. Breasla: să negu-

ţătoreşte, ţiind moşia Şoldăneşti cu anul.

60. *Neculai Robovici*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1782. Fiziognomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii negri, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Elisaveta, fata lui Ştefan Cioban din Botoşani. Are 1 copil. Şade în casa sa de veci în mah. Sf. Gheorghe. Breasla: să află în slujbile D-sale Vornicului Alecu Calimah.

61. *Anton Bolfosu*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1810. Fizonomia: la stat de mijloc; la faţă smolit, ochii căprii, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Tofana, fata lui Baron Crâste din Suceava. N'are copii. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Sf. Gheorghe, are şi 2 dughene ale sale în târgu vechi. Breasla: să neguţătoreşte cu vite de negoţ, ţiind moşii cu anul.

62. *Crâste David*, arman, născut la Suceava în Bucovina, a venit în Moldova la 1812. Insurat cu Marghiorita, fata lui Apostol Argintariu din Botoşani. N'are copii. Şăde cu socrul său într'o casă în Sf. Gheorghe. Breasla: blănărie.

63. *Enacachi Stamotopulo*, italian, născut la Triest în Italia. Insurat cu Smaranda, fata lui Doncilă din Botoşani. Şade în mahalaua Vrăbienilor. Breasla: zugrav.

64. *Garabet sin Mardiros*, arman, născut în Moldova. Portul nemţesc. Insurat cu Măriuca, fata lui Gheorghe Trancu din Botoşani. Are 2 fete. Şade în mah. Sf. Gheorghe. Breasla: acum fiind scapatat şi căzut din stare, nu face nici o neguţitorie.

65. *Avac Narzis* şi *Mardiros fiul lui*. Armeni, născut la Suceava în Bucovina şi feciorul său în Botoşani. Legea armenească. Fiziognomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii albaştri, părul capului cărunt, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata lui Matos Argintariu din Botoşani. Mai are un fecior, iară Mardiros holtei. Şăde în mahalaua Sfântului Gheorghe, şi mai are o dugheană a sa în târgul vechi. Breasla: bogasier.

66. *Hriste Teodorovici*, arman, născut la Suceava, în

Bucovina. A venit în Moldova la 1802. Insurat cu Ana, fata Popii Marcu din Suceava. Are un copil. Breasla: se neguţătoreşte cu vite, ţiind moşii sterpe cu anul.

67. *Bogdan David,* arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1805. Insurat cu Soltana, fata lui Andronic Halco din Botoşani. Are 4 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Morăreştilor. Breasla: este şufăr la alţi neguţitori.

68. *Gheorghe Ciomag,* arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1820. Fizionomia lui este: la stat de mijloc, faţa smolită, ochii albaştri, părul capului cărunt, portul moldovenesc. Insurat cu Catrina, fata Pruncului din Suceava. Are 2 copii. Şăde în casă cu chirie dela Garabet Vărtan, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: se neguţătoreşte cu vite de negoţ ţiind imaş cu anul.

69. *Ilie Dragomir,* moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. La stat de mijloc, la faţă bălan, ochii albaştri, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Holteiu.

70). *Ariton sin Andronic Bolfosu,* arman, născut la Chişănău. Lege armenească. A venit în Moldova de la 1800. Fizionomia: la stat înalt, la faţă bălan, ochii albaştri, părul castaniu, portul nemţescu.

La punerea în aplicare a Regulamentului Organic, s'au făcut lucrări pregătitoare, şi Primăria de Botoşani a avut norocul să-şi păstreze, până astăzi, o lucrare de mare valoare, un document în care se concentrează activitatea desfăşurată pentru desăvârşirea uneia din aceste lucrări pregătitoare: o statiştică amănunţită a populaţiei oraşului, în anul 1832.

Dosarul este întitulat: *Catagrafia a toată suflarea aflătoare în târgul Botoşănilor din ţinutul Botoşăni în anul 1832.*

Catagrafia este făcută după împărţirea oraşului în 6 «ciaste», sau «cvartale». Statistica ciastei I are data de 14 iulie 1832, a ciastei II, data de 28 iulie 1832, iar la celelalte ciaste nu se arată data când li s'a făcut numărătoarea.

Numărătoarea este făcută avându-se în videre deosebirea de clase sociale. Intăi se enumeră «clasul boerilor» şi apoi «clasul mai de gios»;

se.face o clasă deosebită din „tagma bisericească", şi capitole speciale cuprind: *naţia lipovenească, naţia armenească, naţia jidovească* şi chiar *naţia ţigănească*.

„Clasul mai de gios" cuprinde meşteşugarii, lucrătorii şi slujitorii.

După statistica aceasta, în anul 1832, erau în Botoşani 13796 de suflete, din care 6897 bărbaţi, şi 6899 femei, adică două femei mai mult decât bărbaţii, o egalitate care, în timpurile noastre, s'a transformat într'o proporţie în care covârşeşte numărul femeilor.

In acest total boerimea era reprezentată prin 124 boeri, 130 cucoane, 76 fii de boeri şi 75 fiice de boeri.

Numărul familiilor era de 2853, ceia ce ni dă o proporţie de 4 suflete la un cap de familie.

Supuşi străini erau 423, din care: 113 austrieceşti, 85 franţuzeşti, 95 prusieneşti, 75 rosieneşti şi 55 britaniceşti.

Intre supuşii ţărilor din Occident nu trebue să căutăm numai franţuzi, prusieni, inglezi de baştină; numărul acestora îl conpuneau evreii şi armenii, ca şi mare parte din acei numiţi supuşi austriaci şi ruşi.

Erau în Botoşani 2934 de case, şi apoi 13 „mănăstiri bisericeşti creştineşti", 2 armeneşti, şi 1 catolică, şi 10 «şcoale jidoveşti», adică case de închinăciune.

Mai erau 49 „fabrici", din care: 1 de lumânări, 3 de oloiu, colţuni, boia, tulpane, pălării; 22 fabrici de pânzuri şi piei, 6 de găitan,. 8 de matasă, de lână şi de sopon, precum şi 5 velniţi şi 15 ferării. Mori erau numai 3.

Statistica mai arată că în anul 1831 au murit, în Botoşani, de holeră, 710 persoane.

După această privire generală, cu care începe catagrafia, urmează un „extract statistic pentru târgul Botoşanii din ţinutul Botoşăni alcătuit pe anul 1832", amănunţit şi interesant. In acest extras se arată şi numărul animalelor din oraş, care în corpul statisticei sunt trecute pe numărul lor la fiecare persoană ce le posedă.

In 1832 erau, în Botoşani, pe cvartale:

	cv. I	cv. II	cv. III	cv. IV	cv. V	cv. VI	Total
boeri	10	5	14	10	70	15	124
cucoane	11	6	10	10	77	16	130
fii de boeri	10	4	12	7	38	5	76
fiice de boeri	16	3	7	4	22	3	75
slugi	23	3	91	6	103	21	250
slujnice	16	4	16	5	120	20	181
fii de slugi	2	—	—	4	60	—	66
fiice de slugi	2	—	—	4	27	—	33
ţigani	20	—	9	21	53	80	183
ţigance	28	1	7	26	90	93	245
fii de ţigani	2	—	—	9	25	45	81
fiice de ţigani	4	—	5	10	17	14	50
suma peste tot	147	26	171	116	722	315	1497
clasa de mijloc	1403	1890	1494	2230	842	2168	10027
tagma bisericească cu femei şi copii	38	85	61	55	94	39	372
supuşi străini	30	50	65	33	60	185	423
jidovi	68	108	229	362	45	665	1477
no caselor	334	382	412	643	287	816	2934
no mănăstirilor şi bisericielor	2	3	2	2	4	2	15
no morilor	—	—	1	2	—	—	3
no fabricelor	2	5	1	10	12	10	40
no velniţelor	3	—	2	—	—	—	5
cai	130	284	239	265	311	59	1288
boi	52	300	74	26	64	4	320
vaci	61	103	136	168	98	36	602
mascuri	162	181	325	413	150	—	1273
oi	110	396	267	70	430	—	1231

Cvartalul cel mai populat al boerimei, era mahalaua Vrăbienilor, iar cvartalul al patrulea, mahalaua Calicimei, în care locuiau şi câţiva boeri, şi chiar consulul francez, cuprindea cel mai mare număr al clasei de mijloc.

Evreii, în număr de 1477, reprezentau 10,70 o|o din populaţia oraşului.

Armenii erau în număr de 324 familii, fără a se indica numărul sufletelor. Prin „familie“, catagrafia din 1832 înţelege „cap de familie“; văduvele erau socotite ca familii, având sau nu copii.

In „extractul statisticesc" nu este o rubrică pentru „naţia lipovenească" şi „naţia ţigănească", precum se specifică în corpul catagrafiei. Făcând însă numărătoarea, găsim că erau 58 familii de lipoveni, între care zece văduve, iar ţiganii erau în număr de 73 familii. Numai pentru 13 familii de ţigani nu se arată ocupaţia lor; restul cuprinde numai meşteşugari: ferari, lăutari, în număr de 34, şi chiar 2 croitori. In numărătoarea aceasta a ţiganilor nu intră şi ţiganii din slujba boerilor, cari trebue să fi fost robi, cu un total de 559 suflete, din care 131 copii.

Naţia nemţască se compunea numai din 11 familii, din care doi berari.

Catagrafia din 1832 este alcătuită foarte amănunţit.

Fiecare cvartal începe cu enumerarea familiilor boereşti; familia era luată în înţelesul roman: capul familie, soţia, copiii şi servitorii; ba, la fiecare se arată şi numărul animalelor dela gospodărie.

Aşa, iată cum se indică familii din clasul boerilor:

Dumnealui Spatar Vasile Crupenschi
Dumneei Maria soţia Dumisale

Mihai Ilie	feciori în casă
Catinca femeie Paraschiva fată	slugi în casă
Ştefan bucatar Gheorghe bucatar Ileana Floarea	ţigani robi

cai 4

O altă casă este astfel catagrafiată:

Dumneei Elencu a Dumisale Iordache Canta Spatar
Zoiţa fiica D-sale Aga Scarlat Miclescu
Slugile D-sale: Dumitrache, vătav, burlac; Toader, fecior Ion, viziteu; Aniţa, femeie în casă; Maria, fată în casă.

Țiganii D-sale: Vasile Bucataru; Maria, femeia lui; Gavril, Paraschiva.

La fiecare familie se arată și numele copiilor:

D-lui Aga Scarlat Miclescu
D-nei Maria cucoana D-sale
fii: Iordache, Neculai, Zoița, Zmaranda, Profira.

La casa Agăi Scarlat Miclescu erau 9 slugi și 15 țigani.

După „clasul boerilor" vine tagma bisericească, repartizată pe fiecare biserică. Așa:

Biserica Trei-Erarhi

Erei Sandu Săchelarie
Presvitera Paraschiva soț
fii: Vasile, Neculai
slujnică: Maria
2 cai

Urmează apoi lista meșteșugarilor: făclieri, cizmari, etc., arătându-se numele soției și a copiilor.

Se menționează doi bucătari: *Ion Bucatariu*, care „ține locantă", ceea ce arată că în 1823 era un restaurant în Botoșani; al doilea bucătar, *Iosef Gorschi*, „bucătar la Alecu Ventura", se vede că locuia în oraș, nu la stăpânul său, ceea ce însemnează că era un meșter deosebit.

Un capitol special au „pământenii fără negustorie". Găsim, printre ei, ca pildă:

Neculai Botezatu, logofăt la spițărie
Ileana, soț lui
fii: Dumitrache, Anica, Ilinca, Catinca.

Un altul:

Enacachi Cazacliu, vatav
Maria, soț lui
fii: Fotachi.

Armenii sunt catagrafiaţi deosebit. Preuţii, comercianţii, posesorii, armenii fără negustorie, sunt indicaţi cu aceleaş amănunte.

In mahalaua Calicimei este o rubrică pentru „naţia nemţească" Sânt numai câteva familii:

1. Eva frânghieriţa nemţoaică văduvă
Anton Rozimel neamţ supus austriecesc
Iosef Buţcovschi neamţ ciubotar supus austriecesc
Anica femeia lui
şed toţi în casa Evei frânghieriţă.

2. Iohanos Lorhi neamţ pălărier supus austriecesc
Tudosia femeia lui
Maria fiica lor.

3. Gheorghe fânaragiu burlac, şede în casă cu Iohanos.

„Naţia ţiganilor" ocupă ultimul loc în catagrafie, şi în rubrica „lăutari" pare a se face deosebire între *lăutari* şi *scripcari*, de oarece unii sunt notaţi cu o profesiune, iar alţii cu cealaltă, iar cobzarii sunt trecuţi cu acest nume; ba găsim şi un ţigan doboşăr.

Statistica aceasta ni arată că în 1832 erau trei doctori în Botoşani: *Samurcaş*, *Gheorghe Meţu* şi *Gheorghiade.*

Doctorul Samurcaş avea un număr mare de servitori şi de vite: cinci slugi, şase ţigani, 2 cai, 4 boi, 3 vaci şi 2 oi.

Doctorul Meţu avea 9 slugi şi un ţigan rob; între slugi: „două bucătăriţe nemţoaice", iar doctorul Gheorghiade, mai modest, ţinea numai trei slugi.

Tot aşa de mulţi servitori ţineau şi cei doi spiţări cari erau pe atunci în Botoşani: *Iohan Gorghiaş* şi *Iosef Dobrovoţchi:* cel întăi 8, şi cel al doilea 6 „slugi".

In 1832 era, în Botoşani, un consul franţuzesc, *Zacico Scotu*, care avea soţie pe *Catinca* şi ţinea patru slugi.

Una din casele catagrafiate este numită „Poşta Botoşani", în care locuia *Căpitanu Vasile*, cu soţia sa *Anghelina* şi *Ileana*, fiică.

Poşta din Botoşani avea în serviciu 6 surugii, şi 7 „scutelnici la poştă", singurii scutelnici pomeniţi în această catagrafie,

Boerimea

In fruntea populaţiunei oraşului „Botoşani", catagrafia din 1832 pune „clasul boerilor". Aceasta era concepţia timpurilor de atunci, şi era conformă cu starea de lucruri care predomina în toată lumea, nu doar că făceam o excepţie dela o regulă generală.

Prefaceri s'au făcut şi în rândul boerimei din Botoşani, cum se întâmplă în toate; nume de boeri care figurau în lista din 1803, au dispărut de pe listele din 1820 şi 1832; alţi boeri s'au ivit, ca cetăţeni ai Botoşanilor, fie prin căsătorie cu botoşănence, fie prin dobândire de proprietăţi în judeţ, şi ar trebui nişte cercetări, prea amănunţite, care ar ieşi din cadrul unei monografii ca aceasta, dacă am căuta să alcătuim un izvod al tuturor boerilor, pe care documentele vremurilor îi leagă de oraşul Botoşani. De aceea, în capitolul acesta, vom înşira numai acele familii boereşti, pe care le găsim în Botoşani în listele din 1803, 1820 şi 1832, de care am pomenit până acuma.

Aceste familii sunt următoarele:

Albineţ — *Stolnicul Gheorghe,* în 1820 scuteşte de bir un număr de birnici din Botoşani.

Albineţ — *Zamfira Albiniţoaia* a D-sale *Tudurachi,* în catagrafia din 1932 are fii pe: *Iancu, Tudurachi, Marghioala* şi *Cătinca.*

Alexandru — *Paharnicul,* în lista din 1820.

Arhip — *Ancuţa Arhipoaia,* văduvă; în 1832 are un fiu, *Tudurachi,* registrator la cancelaria giudecătoriei, şi două fiice: *Maria* şi *Safta.*

Intr'o „carte de volnicie" a lui Grigore Ioan Voevod, din 1 Iulie 1762, este vorba de *Iordache Arhip,* nepotul lui *Neculai Gherghel,* cari jălueşte Domnului că nu se poate folosi de jumătate de sat de Brăeşti, dela ţinutul Hârlăului, care li este dată danie de *Gavril Gherghel*

biv vel Căpitan, din pricina *Aniţăi*, giupăneasa lui *Miron Gorovei*, care stăpâneşte cealaltă jumătate de sat din Brăeşti, şi nu vrea să vie la hotărât moşia, cu hotarnicii rânduiţi de Domn. (Document din colecţia mea.)

Armag — Banul, în 1803 are liudi în Botoşani, şi în 1820, Băneasa Armag scuteşte de bir un număr de birnici.

Asachi — Căminar Petrachi, la 1822 are soţie pe *Catinca*. In aceiaş casă locueşte şi cumnatul D-sale, ofiţerul *Grigori Pavlo*, cu soţia sa *Irimioana*, şi fiica lor *Nadejda*.

In „Foile de calităţi a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani", pe anul 1839, găsim :

Petru Asachi, Agă, născut în Cernăuţi, la anul 1799, iunie 28.

A învaţat greceşte, franţuzeşte, nemţeşte, moschiceşte, malorusieneşte, italieneşte, şi leşeşte, 7 limbi de toate.

El este însurat şi are 2 copii adoptarisiţi şi anume *Dumitrache* şi *Maria*.

Are părţi de moşie în Herţa, Buda de jos, şi Sinihău din ocolul Herţii şi în Rusăni din Basarabia, şi o casă în târgul Herţa, şi o casă în Mihăileni, o casă în Dorohoi, un loc de casă în Vaslui, o vie în podgoria Eşii.

In diferite slujbe politice a fost de mai mulţi ani în urmă.

Aslan — *Medelnicerul Neculai*, 1803.

„La anul 1806 în 9 zile a lunei dechemvrie s'au săvârşit matuşă-mea, sora tătîni-meu, Medelnicereasa *Anastasia Aslan*, în Botoşani, şi s'au îngropat tot la biserica din Botoşani, care a fost stearpă de fii".

(N. Iorga : Studii şi Documente. XVI, p. 57.)

Avram — Catinca a Căminarului Costache, la 1832 are fii pe *Costache şi Nastasia*.

Balş — în lista din 1803 sunt trei Bălşeşti :

Logofătul Costache,
Spatarul Toader şi
Căminarul Vasile,

iar în lista din 1820 găsim pe :

Vorniceasa Catinca,

Logofătul Lupu, și
Spatarul Vasile.

Bașotă — Căminarul Ioniță, în 1803

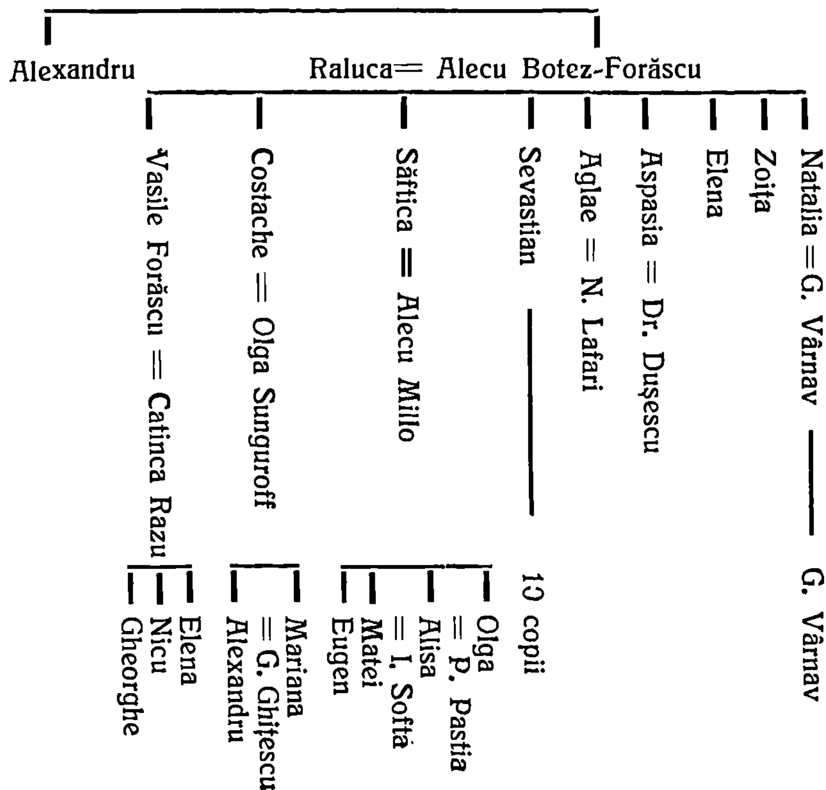
Bașotă — Comisul Iordachi, la 1832 are soție pe Ruxanda.

Familia Bașotă din Botoșani era în strânse legături de înrudire cu Bășoteștii dela moșia Șoldănești, de lângă Folticeni, întemeietorii acestui târg.

Iată genealogia acestora, după informațiile date de D-na Maria Vărnav, strănepoata lui Ioniță Bașotă:

Ioniță Bașotă = cu o Cantacuzin Pașcanu

Andrieș = Zoița Miclescu (sora Mitropolitului Sofronie)

La 14 noembre 1838, *Căminarul Iordache Başotă* arată că prin dieata soacrei sale, Postelniceasa Maria Ventura, din iulie 1836, este numit epitrop dinpreună cu cumnatul său, Comisul Alecu Ventura, şi cere să fie desărcinat din epitropie, că n'are timp pentru asta.
(Dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi).

Beraru — Polcovnicul Toader, în 1820.

Botezatu — Costache, la 1832 are soţie pe *Catinca* şi fiică pe *Smaranda.*

Bou — Medelnicer Antohi, la 1832: soţie *Maria,* fiică *Ileana.*

Bou — Sulgerul Manolachi, la 1832 trecut în catagrafie cu următoarea familie: *Elenco,* soţia sa; fii: *Grigore, Costache, Gheorghe; Maria,* maica D-sale; *Marghioala,* fiica sa, şi *Catinca,* nepoată.

Brănişteanu — Pitarul Ioniţă, 1803.
La 1820 găsim pe *Paharnicul Ioan,* iar la 1832, tot *Paharnicul Ioan* are soţie pe *Ruxanda,* şi o nepoată *Marghioala.*

Brănişteanu — Stolnicul Iordachi, în 1820.
La 1832, catagrafia menţionează pe: *Catinca nepoată* Paharnicului Brănişteanu.

Bucşan — Dumitrachi, la 1832: Logofăt la canţeleria Vorniciei, are soţie pe *Catinca,* şi un fiu, *Vasile.*

Bucşănescu — Spatarul Iordachi, 1820.

Burchi — Gheorghe; la 1832: *Safta,* soţia sa; *Ioan,* fiul său, logofăt la canţeleria Vorniciei; fiică: *Profira,* văduvă; *Costache, Evghenia.*
Un *Ion Burchi* a fost căsătorit cu Maria, sora lui Anastasă Panu.

Călin — Ştefan, vel Căpitan, în 1832 are trei fii: *Vasile, Costache, Toader.*

Calimah — Păhărniceasa Ruxanda, 1803, şi *Domniţa Mărioara,* în 1820.

Despre familia Calimah, şi rolul care l-a jucat în Istoria Moldovei, se va consulta lucrările D-lui N. Iorga: „Documente privitoare la familia Calimahi", Buc., 1902, şi „Cartea neamului Calmăş din Moldova, zis Callimah", Vălenii-de-Munte, 1910, şi lucrarea lui N. D. Xenopol: „Istoria şi geneologia casei Callimachi", Buc. 1897.

Cananó — Spatarul Costache, 1820.
Din familia aceasta se trage *Veniamin Cananău*, fost egumen la mănăstirea Râşca din judeţul Suceava (Folticeni).

Canta — în 1820 menţionată: *Mărìuţă Logofeteasa*, iar la 1832, locuia în Botoşani *Elencu* a D-sale *Iordache Canta*, Spatar, în casa căreia catagrafia arată şi pe: *Zoiţa fiica D-sale Aga Scarlat Miclescu.*

Carp — Polcovnicul Gavril, văduvoiu. La 1832 şade în aceiaş casă cu fiica sa, *Maria*, văduvă, care are doi copii: *Catinca* şi *Scarlat.*

Carp — Căpitanu Iordache, la 1832 are pe soţia sa *Ruxanda*, şi *Catinca*, fiică.

Cărăiman — Gheorghe, holteiu. La 1832 trăeşte în aceiaş casă cu cumnatul său *Enacachi Pătraşc*, care are soţie pe Marghioala.

Caruz — Doctor, în 1820.
La 1832 catagrafia pune pe: „*Dumnealui Domnu Anton Caruz şi Ion*; D-nei *Smaranda*, soţ", fără a se lămuri dacă Smaranda era soţia lui Anton sau a lui Ion, şi nici se ştie ai căruia dintre ei sunt copiii: *Gheorghe, Ion, Zoiţa, Reghina* şi *Maruţa.*
Un *Caruz* a fost căsătorit cu Aristiţa fata lui Greceanu, dela Părăul-Glodului, din Suceava. Greceanu era căsătorit cu Nastasiica Balş.

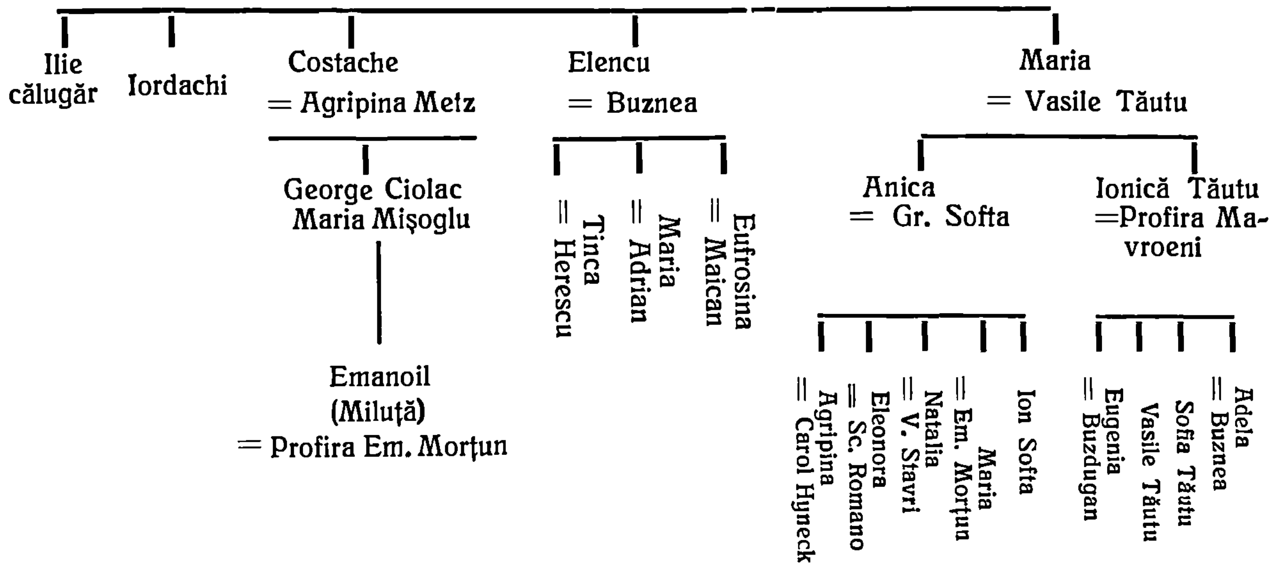
Casandra — Sărdăreasa, în 1803.

Catargiu — Vornicul Iordachi, în 1820.

Catinca — Polcovniceasa, în 1820 şi 1832.

Caţichi — Stolnicul Săndulachi, în 1820.

Ciolac — *Căminarul Costachi* şi *Agripina*, soţ lui, 1832.

Ilie Ciolac = Catinca Pisoski
Ilie călugăr
Iordachi
Costache = Agripina Metz
Elencu = Buznea
Maria = Vasile Tăutu
George Ciolac Maria Mișoglu
Emanoil (Miluță) = Profira Em. Morțun
Tinca = Herescu
Maria = Adrian
Eufrosina = Maican
Anica = Gr. Softa
Ionică Tăutu =Profira Mavroeni
Agripina = Carol Hyneck
Eleonora = Sc. Romano
Natalia = V. Stavri
Maria = Em. Morțun
Ion Softa
Eugenia = Buzdugan
Vasile Tăutu
Sofia Tăutu
Adela = Buznea

Ciornei — Căpitanul Andrei, 1820.

Ciornei — Costache, colețchi reghistrator, cu soția sa Elencu 1832.

Cu zapisul din 12 noemvre 1792, Petrache Pitarul şi fiii săi Iordachi, treti Comis, şi Costache, vând căpitanului *Andrei Ciornei*, o casă cu locul ei din Botoşani, în mahalaua Vrăbienii, lângă biserica Vovidenia.

La 8 iunie 1794, Mihai Constantin Suțu Voevod întăreşte stăpânirea lui *Andrei Ciornei,* biv Căpitan, peste casa cu locul ei din Botoşani, ce a cumpărat-o dela Pitarul Petrache şi dela feciorii lui.

(Din Creşterea colecțiunilor Academiei Române pe anul 1908, p. 94).

Căpitanul *Andrei Ciornei* dă jalbă la Divan, arătând că moşia Starosilții din ținutul Hârlăului este hotărâtă şi stâlpită de 35 de ani, şi acuma un *Ion Romănescu* şi *Grigoraş Timuş* şi cu alți răzăşi ai lor din moşia Socrujăni „ce iaste de ținut Botoşanii, care moşie îşi dă coate din gios cu Starosilții", găsind răzăşii de Socrujăni o piatră în silişțea Starosilților, au dat jalobă lui Alex. Const. VVd, şi s'a rânduit pe D-lui Pah. *Const. Balş* ca să facă cercetare la fața locului; acesta însă, nu a ținut în samă scrisorile ce s'au înfățişat. Divanul rândueşte pe vornicii de Botoşani, D-lui *Grigoraş Sturza* biv vel Spat. şi *Dumitrache Ghica* biv vel Căminar, să facă din nou cercetare. Vornicii având treburi în ținut, au rânduit cu cercetarea pe Vornicu de poartă [rupt locul unde e scris numele Vornicului].

Arapul a hotărît întâi moşia Starosilții. Arapul e fiul lui *Lupaşcu Arapul* şi nepot lui *Udre Gânscă.*

Documente citate:

1632. Ispisoc dela Alex. Vd. din let 7140 iunie 10 „în carele întăreşte pe giumătate de sat de Starosilți cu iaz şi țarină parte de sus, că am dat *Irimii fetii Măriuții nepoată Gorcii Udrii*".

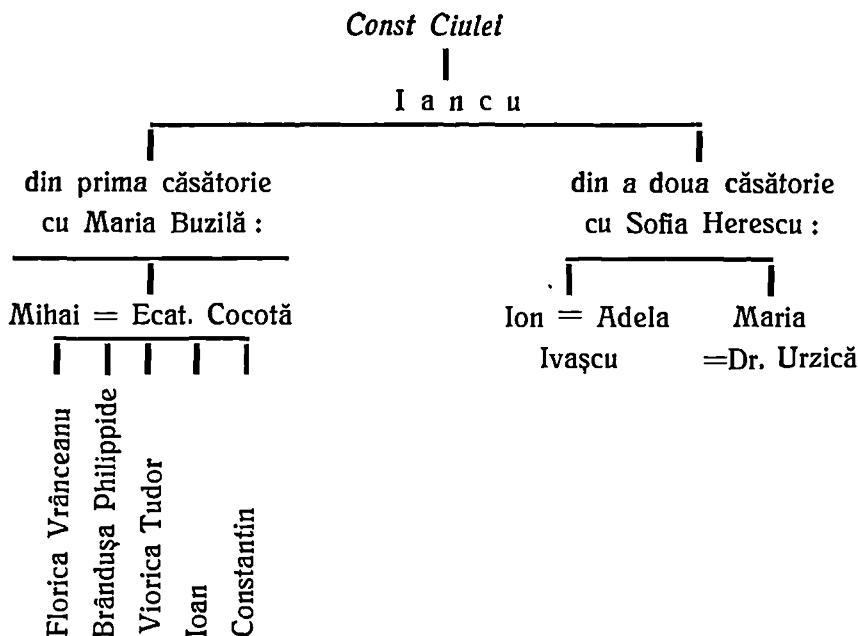
1643. Ispisoc de giudecată dela Vasile Vd. din 7151 maiu 30 „în care scrie şi dă lui *Udre Gânscă* două părți din satul Starosilții".

1755. Hotarnică din 7263 iunie 20 „iscălită de răposatul *Ion Zosin* Şatrar şi de *Iordache Talpă.*

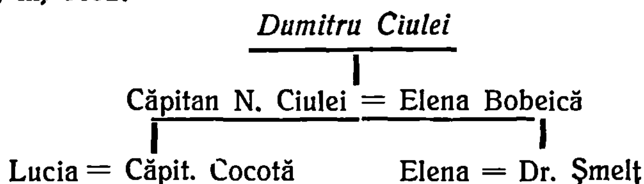
1790 oct. 9.

[Document dela D-l Zwerdling, avocat din Botoşani].

Ciulei — Stolnicul *Costache*; *Zoiţa,* cucoana D-sale; *Iancu,* fiul lor. 1832.

Ciulei — Sulgerul *Ursachi; Ancuţa,* soţia; *Alecu, Dumitru* şi *Neculai,* fii, 1832.

Clement — *Comisul Anghelache; Casandra,* soţie; fii: *Mihalache, Alecu, Marghioliţa, Savasta* şi *Ruxanda.* 1832.

Anghelache Clement a fost primul efor al Botoşanilor, ales după hrisovul lui Mihail Grigori Suţu, din 1820.

Cocea — *Ileana Cocioaia,* văduvă, cu fiii: *Mihalache, Iancu Maria.* 1832.

Cocotă — Ene, 1820.

La 1832 e *Sărdar*; are soţie pe *Maria,* şi fii: *Constantin, Alexandru, Gheorghe, Platon, Iancu, Elencu* şi *Catinca.*

In „Condica foilor de calităţi" din Arhiva Statului dela Iaşi găsim:

Sărdarul *Ioan Cocotă,* prezidentul Epitropiei din Botoşani, în 1839, este născut în oraşul Ianina (Grecia), la 24 Ghenar 1774. A învăţat acolo în patrie şi aici în Moldova la Dascalul Partenie Moraitul, în limba grecească. Vorbeşte greceşte, nemţeşte şi moldoveneşte. E însurat; are 7 copii: 5 feciori şi 2 fiice. Are moşia Căciulaţii, în ţinutul Romanului şi case în Botoşani.

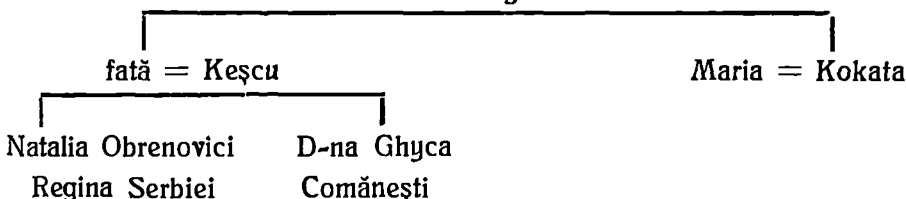
Incă din anul 1811 a fost rânduit vameş la Botoşani, până la anul 1818. Dela 1818 giudecător la ţinutul Putnei, până la 1821, în vremea tulburărilor, iar după întoarcere de peste hotar, la 1823 a fost asupra vămuirei rachiului şi a apaltului cărţilor de joc. La 1824 iar vameş la Botoşani. La 1825 giudecător la Dorohoi. La 1827 vameş la Botoşani, până la 1831. Dela 1831-1836 revizor al vămilor, săvârşind şi alte slujbe, precum în vremea ciumei, goştină şi desetină, cu cărţi gospod. Dela 1834 april 22 giudecător al tribunalului de Botoşani, până la 1838, maiu 2, precum şi în vremea fostului prezident Spatar Iordache Caramfil, când acesta se afla deputat al ţinutului Botoşani, i-a ţinut locul, şi dela 1835 iarăşi giudecător la tribunalul de Botoşani, până la 1838 april 23.

Prezident Eforiei de Botoşani dela 14 decembrie 1837.

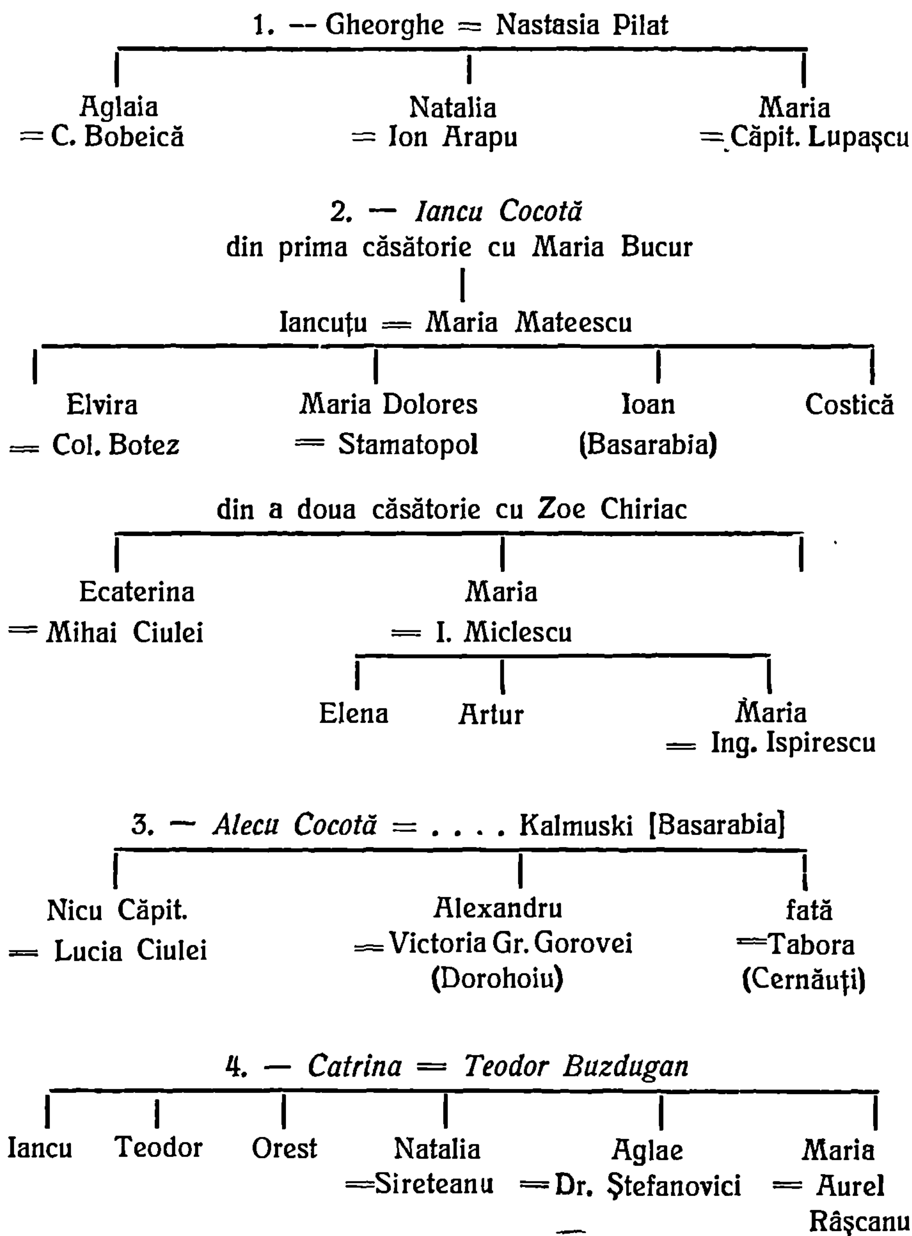
Un alt *Iancu Cocotă,* născut în Botoşani, la 1818 august 3, holteiu, în 1837, era în serviciul giudecătoriei, Botoşani.

Numele adevărat al lui Cocotă, era *Kokata,* şi *Maria,* soţia lui Iancu Cocotă, era născută *Catargi.*

C a t a r g i

Copii lui Iancu (Ene) Cocotă sunt:

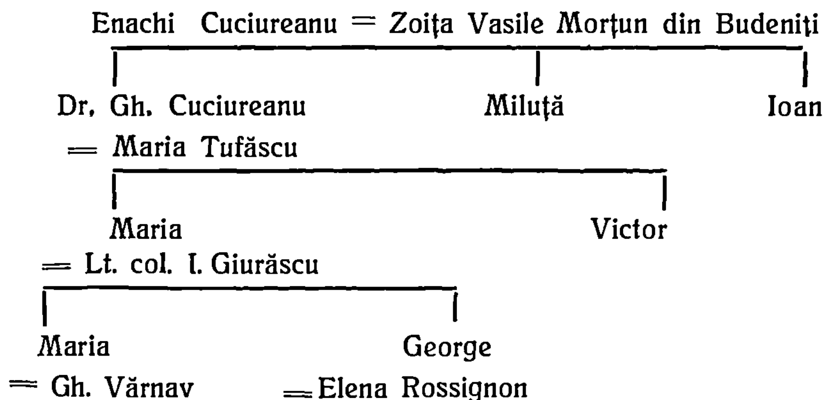
5. — *Elencu* căsătorită cu *Brănişteanu*

Cogălniceanu — *Smaranda*, în 1803 şi 1820; *Stolniceasa Safta* în 1803.

Covrig — *Polcovnicul Dumitru*, cu soţia sa *Anica*. 1832.

Cuciureanu — *Gheorghe*, cu soţia sa *Nastasiica* şi fiul *Ionică*. 1832.

Cuciureanu — *Enachi*, văduv ; *Iorgu*, fiu, 1832.

Enachi Cuciureanu, în afară de fiul *Iorgu*, trecut în catagrafia din 1832, à mai avut 2 copii: *Ioan* şi *Miluţă*.

Cel mai în vărstă, *Gheorghe* sau *Iorgu*, a fost unul din cei mai distinşi fii ai Botoşanilor.

A făcut studii în Pesta, şi a luat doctoratul în medicină, la 23 april 1842, la München, după ce tot acolo luase licenţa în medicină, în 1837.

Reproducem amândouă aceste diplome, probabil cele întăi diplome obţinute, de un român, la Universitatea din München:

SUB AUSPICIIS GLORIOSISSIMIS
AUGUSTISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI DOMINI
L U D O V I C I
BAVARIAE REGIS
IN UNIVERSITATE LITERARIA LUDOVICO - MAXIMILIANEA
RECTORE MAGNIFICO
ILLUSTRISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO
HIERONIMO BAYER
PHILOS., JURIS UTRIUSQUE DOCTORE, PROFESSORE PUBLICO
ORDINARIO ET FACULT. JURID. ASSESSORE.
ILLUSRISSIMUS, EXPERIENTISSIMUS ET SPECTATISSIMUS VIR
IOAN BAPT. WEISSBROD
MEDICINAE ET CHIRURG. DOCTOR. CONSIL. REG. PROVINC., PROFESSOR PUBLICUS ORDINARIUS, FACULTATIS MEDICAE ASSESSOR, P. T. DECANUS ET PROMOTOR LEGITIME CONSTITUTUS, PRAENOBILI ET DOCTISSIMO VIRO
GEORGIO DE KUCZURAN,
BOTTOSCHANENSI, MOLDAVO,
MEDICINAE ET CHIRURGIAE LICENTIATO,
examinibus rigorosis cum nota eminentiae publice exantlatis, nec non praemissa
P R A E S I D E
PERILLUSTRI, DOCTISSIMO ATQUE EXPERIMENTISSIMO VIRO
IGNATIO DOELLINGER
AA. LL. PHILOS., MEDICINAE ET CHIRURG. DOCTORE, CONSIL. IN RE MED. SUPREM., ACAD. REG. MONAC. SODAL, PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ET FACULTATIS MEDICAE ASSESSORE,
DISPUTATIONE PUBLICA EXARATA PORRO, AC TYPIS IMPRESSA, DISSERTATIONE INAUGURALI,
DE INFANTICIDIO, AC DE VARIIS VITAE INFANTIS POST PARTUM ARGUMENTIS
DOCTORE MEDICINAE, CHIRURGIAE ET ARTIS OBSTETRICIAE GRADUM
CUM OMNIBUS PRIVILEGIIS ATQUE IMMUNITATIBUS EIDEM ADNEXIS,
DIE IX. MENSIS FEBRUARII ANII MDCCCXXXVII.
EX UNANIMI ORDINIS MEDICORUM DECRETO RITE CONTULIT.
QUOD QUI FACTUM SIT. HOC SOLEMNE DIPLOMA SIGILIIS MAJORIBUS REGIAE LITERARUM
UNIVERSITATIS ET ORDINIS MEDICI NEC NON ORDINIS EJUSDEM DECANI ADSESSORUMQUE PORRO RECTORIS MAGNIFICI ET UNIVERSITATIS SECRETARII AUTOGRAPHIS MUNITIM TESTATUR.

Dr. Hier. Bayer
p. t. rector. m. p.

Dr. I. B. Weissbrod p. t. decan
Dr. J. Doellinger f. m. Senior
A. Walther Dr.
Dr. Rengseis
Dr. Buchner

Henr. Müller
reg. Univ. Secret.

SUB AUSPICIIS GLORIOSISSIMIS
AUGUSTISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI DOMINI
L U D O V I C I
BAVARIAE REGIS
COMITIS PALATINI AD RHENUM, BAVARIAE, FRANCONIAE, ET
IN SUEVIA DVCIS CT. CT.
IN UNIVERSITATE LITERARIA LUDOVICO - MAXIMILIANEA
RECTORE MAGNIFICO
ILLUSTRISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO
I. A D A M O O B E R N D O R F E R,
JURIS UTRIUSQUE DOCTORE, PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO
ILLUSTRISSIMUS, EXCELENTISSIMUS ET SPECTATISSIMUS VIR
HENRICUS AUGUSTUS VOGEL
PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTOR, PROFESSOR PUBLICUS ORDINARIUS,ACAD. REG. MONAC. SODAL. FACULTATIS PHILOSO PHAE, P. T. DECANUS ET PROMOTOR LEGITIME CONSTITUTUS
ILLUSSTRISIMO ET DOCTISSIMO VIRO
G E O R G I O D E K U C Z U R A N
BOTTOSCHANENSI, MOLDAVO,
MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTORI, OMNIUM NOSOCOMIORUM PATRIAE SUAE INSPECTORI SUPREMO
PROPTER EXIMIUM SUCCESSUM, QUO, DUM AB ANNO MDCCCXXXI. USQUE AD ANNUM MDCCCXXXVII. MONACHII IN UNIVERSITATE NOSTRA VERSARETUR, IN STUDIA PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE INCUBUIT, ET PROPTER ALACRITATEM QUA, IN PATRIA SUA PUBLICAE AEGROTORUM MEDELAE PRAEPOSITUS, OFFICIO HUIC ITA SATISFECIT, UT SIMUL CUM MORBORUM SANATIONE STIDIA DISCIPLINARUM, QUAE NATURAM RERUM ILLUSTRANT, PER ILLAS TERRAS PROPAGARE, AUGERE ET CUM ARTE MEDICA ARCTIUS CONJUNGERE NITATUR
DOCTORIS PHILOSOPHIAE GRADUM
CUM OMNIBUS PRIVILEGIIS ATQUE IMUNITATIBUS EIDEM ADNEXIS DIE XXIII. MENSIS APRLISI ANII MDCCCXLII.
EX UNANIMI ORDINIS PHILOSOPHORUM DECRETO RITE CONTULIT.
QUOD QUI FACTUM SIT, HOC SOLEMNE DIPLOMA SIGILIIS MAJORIBUS REGIAE LITERARUM UNIVERSITATIS ET ORDINIS PHILOSOPHI, NEC NON ORDINIS EJUSDÉM DECANI PORRO RECTORIS MAGNIFICI ET UNIVERSITATIS SECRETARII AUTOGRAPHIS MUNITUM TESTATUR.

Dr. Oberndorfer, k. t. Rector

Dr. Vogel k. t. Decanus

He nr. Müller reg. Univ. Secret.

Intors în ţară, Dr. Gheorghe Cuciureanu este numit medic la „Spitalul central" din Iaşi.

In 1840 noembre 12, «Epitropia învăţăturilor publice în Principatul Moldovei», îi mulţămeşte pentru „ostenelile" ce a „arătat cu tractarisirea tinerilor bolnavi la îmbe instituturile în vremea lipsei D. Doctor Cihak, şi vă pofteşte de a primi mulţămirea şi pentru o asemenea filantropică faptă hărăzită din partea D-tale".

In 1841, Dr. Cuciureanu este trimes, de guvernul Moldovei, să studieze, în străinătate, organizarea spitalelor.

Pentru a-i înlesni această însărcinare, „Secretariatul de Stat a Moldovei", îi dă, la 16 maiu 1841, o împuternicire vizată de consulii austriac, englez şi francez din Iaşi, cu care-l recomandă guvernelor respective.

Imputernicirea aceasta merită să fie cunoscută, şi are următoarea cuprindere:

Le Gouvernement de Moldavie ayant jugé nécéssaire de faire entreprende au Docteur en chef de l'hôpital central de Iassy Monsieur Georges de Kuczuran un voyage scientifique, pour connaître l'état des hôpitaux les mieux organisés de l'Europe et pour réformer à son retour d'après leur modèle ceux de la Principauté, sollicite toutes les autorités civiles et militaires, auxquelles Monsieur le Docteur aura besoin de s'adresser, de bien vouloir prendre en considération le but philantropique de son voyage, et lui faciliter toute information dont il aura besoin, en retour de quoi le Secrétariat d' Etat s'oblige à agir en tout temps avec le même empressement pour des services réciproques.

Le secrétaire d'Etat.

G. Soutzo.

In «Albina Romanească», No. 29 din 13 april 1841, se publică un referat despre o vizită făcută la spitalul central din Iaşi, de ministrul de Interne, Lupu Balş, prin care se aduc mulţămiri epitropilor, Visternicul Alecu Sturza şi Spatarul I. Veisa, cum şi medicilor, pentru buna rânduială ce a găsit în acel spital.

In acest referat, între altele, se spune:

„Din revizia ce au făcut provizornicul Director al o-

spitalurilor din Prinţipat, D. Doctorul Georgie de Kuciurean, să văd, pe lângă altele, următoarele rezultaturi:

Numărul bolnav

In spitalul din Botoşeni s'au tractat dela înfiinţarea lui, 17 april 1839, şi până la 31 dechemvrie acelui an, în 12 crevaturi 128

Iar în cursul anului 1840, în 18 crevaturi 220

Dela 1 Ianuarie şi până la 21 Martie 1841 . . . 44

Urmează apoi statistica pentru spitalele din Roman, Bârlad şi Galaţi.

La 17 maiu 1841, în urma anaforalei Mănăstirei Sf. Spiridon, despre „sârguinţa şi acuratura" cu care şi-a îndeplinit îndatorirea de „doctor premariu" la ospitalul din acea mănăstire, Domnitorul Mihai Sturza îi hărăzeşte rangul de *Vel Agă.*

La 16 iulie 1846, îi hărăzeşte rangul de Postelnic.

In 1842, Domnitorul Mihai Sturdza îi recunoaşte vechimea de boer băştinaş al Moldovei, prin actul următor:

Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Mihail Grigoriu Sturza Vv. Domn ţării Moldovei.

După luarea aminte asupra docomenturilor ce ne au înfăţoşat D-lui Doftoru Gheorghe Cuciureanu Agă, despre tragerea neamului său, încredinţându-ne că familia sa este din acele nobile a acestui prinţipat, după care atât dumnealui Doftoru cât şi fraţii săi, Mihail şi Ioan Cuciuran, urmează a fi cunoscuţi de o evghenie moştenitoare în toate dreptăţile ei, Noi, în priivirea rugămintei ce ni-au făcut, şi în temeiul glăsuirei reglementului orgalnic, cap. IX, secţia I, art. 402, anexa litera B., prin acest al nostru domnesc ofis îi întărim cunoaşterea pomenitului drit, spre a-i sluji de dovadă în vreme».

No. 21

anul 1842 martie 16 zile.

In 1847, Dr. Cuciureanu este numit medic primar al Ospitalului central din Iaşi.

In «Buletin, foae oficială», No. 6, din 19 ianuar 1847, se publică următorul ofis domnesc:

Cinstit credincios Boeriul Domniei Mele, D-ta arhon Post. Doctor Gheorghi Cuciureanul.

Infăţoşinduni-să de către Sfatul Ocărmuitor Anaforaua sa pentru rănduire de Protomedic, a căruia post, după săvărşirea din viaţă a Post. Dimitrie Samurcaş au rămas vacant, Noi am avut în videre atât râvna şi vrednicia ce ai desvălit în ştiinţa medicală în curgere de 8 ani, supt îndatorire de Doctor primariu a ospitalului central, cât şi prielnicele rezultate produse prin a D-tale proectare în urmare culegirilor făcute în călătoria ştiinţifică ce ai întreprins după a noastră însărcinare spre întemeerea unui din nou ospital central în capitală, şi dar preţuind asemine slujbe, precum şi osebite însuşiri ce te caracterează, te rânduim prin acest al nostru Domnesc Ofis Protomedic al Prinţipatului, şi recomenduim D-tale ca să stărueşti cu ce mai de aproape sirguinţă pentru a să urma cu scumpătate regulile prescrisă în art. XCIII sec. II din cap. III a Organicescului Reglement şi osebitele dispoziţii statornicite în acest ram şi a răspunde cu deplinătate la scopul legilor medicale în privinţa omenirei prin care vei trage a noastră şi a publicului osebită încredere.

Document preţios, pentru istoria timpului, este adresa Domnitorului Grigori Ghica, trimeasă lui Cuciureanu, pentru a aduna ajutoare populaţiei oraşului Bârlad, ars în 1851:

Cinstit credincios boeri Domniei mele D-lui Gheorghi Cuciureanu, Postelnic.

Sfatul administrativ extraordinar sub prezidenţia Domniei Noastre luând în priivire pe de o parte că focul întâmplat în oraşul Bârladu la 17 a trecutei luni april au prefăcut în cenuşă cea mai însemnată parte de locuinţe, încât un mare număr de vieţuitori au rămas în desăvârşită lipsă până şi de închipuirea vieţuirei, şi în neputinţă de a se înlesni ei însuşi la desăvârşita sărăcie în care au căzut din stările ce avea, iar pe de alta că nenorociţii de asemenea întâmplare au năzuit şi cu jalobă ca să li se facă o punere la cale de a fi agiutaţi în a lor tristă poziţie, s'au

găsit de cuviinţă ca pe lângă celelalte măsuri ce s'au luat şi se vor mai lua spre a lor înlesnire, să se facă şi o subscriere obştească, prin îndemnarea iubitorilor de omenire ca să contribueze în agiutorul acelor pătimaş cu ceia ce din bună plecare vor voi a hărăzi.

Spre acest sfârşit dar, Domnia Noastră socotind a alege osebite persoane care însufleţite de simbatie omenirei, să se filotimisască a isprăvi o hărăzire însemnătoare, şi fiindcă din numărul acestora sunteţi şi Dumniavoastră cu aceiaş filantropică simţire de compătimire şi firească râvnă cătră fapta bună ce aţi dovedit şi în alte prilejuri, vi se împărtăşeşte o foae de subscriere şi vi se face poftire ca să binevoiţi a priimi asemene însărcinare de a îndemna pe boeri, neguţitori, şi alte feţe a deosebitelor clase din Capitalie, ca să se cuprindă de această de mare cuviinţă agiutorinţă ce li se cere, spre mângâerea nenorociţilor fraţi şi compatrioţi, şi prin urmare să facă jărtfa ce sufleteasca îndurare îi îndemna mai mult în priinţa pătimitorilor, iar suma banilor sau alte osebite ce prin a Dv. sârguinţă se nădăjdueşte că se vor aduna să o triimiteţi la departamentul din lăuntru, cât s'ar putea mai în grabă spre a se da în priimirea comitetului rânduit în acel oraş Bârladu, ca să-i întrebuinţeze după enstructivele îndatoriri ce i s'au pus.

1881 mai 7 zile.

Domnitorul Grigori Ghica, voind a înfiinţa *Institutul Gregorian* din Iaşi, şi să-i deie o organizare conform cerinţelor timpului, s'a gândit că numai Dr. Cuciureanu ar fi în stare să-l ajute în această lucrare, ca unul care se distinsese în ramura aceasta, şi avea şi cunoştinţi speciale, în urma călătoriei de studii ce făcuse în străinătate.

La 11 iulie 1881, G. Suţu îi trimete lui Cuciureanu, care se afla la moşia Soloneţ, o notiţă scrisă de mâna Domnitorului, în care se indicau normele ce trebuiau urmate pentru ajungerea acestui scop.

Suţu îi scrie următoarele:

Monsieur

Par ordre de Son Alt-sse je m'empresse de joindre ici

la note qu'il m'a remise pour vous être expediée tout de suite, elle est écrite de sa propre main.

Je saisis l'occasion pour vous renouveler l'assurance de ma parfaite estime et de ma considération trés distinguée·

G. Soutzo.

Jassy
le 11 Juillet 1851

Plicul, închis cu o pecete în ceară roşie, are următoarea adresă «Dumisale Arhon Agă Gheorghie Cuciuranu, etc., la moşia Soloneţul lângă Bivolari de pe Prut».

Notiţa Domnitorului Grigori Ghica are următorul cuprins:

D. Protomedicu va alcătui proectul pentru care sau vorovit, încât instetutul să aibă 14 crevaturi pentru lehuză, să ţie 24 interne şi să fie de 40 copii.

Va adăugi un art. pentru de ave Epitropie un dohovnic macar pentru acest aşăzământ, şi va pune îndatorire internelor a merge regulat sărbătorile la bisărică.

In 1858, Cuciureanu este numit ministru de culte.

La 23 octombre „Căimăcămia Prinţipatului Moldaviei» îi scrie: „Considerând deosebitele merite ce vă caracterizează, Căimăcămia vă numeşte Ministru provizoriu de Cult şi de Instrucţia publică, rămăind în speranţă că-i veţi da concursul în împlinirea marei sale misii».

Din vremea aceasta trebue să fie o scrisoare, fără dată, ce i-a tirmes-o C. Rolla, invitându-l la teatru;

Mon cher Couchiuran

Je suis chargé de la part du President de vous inviter a venir au Theatre, on y chantera un hymne nous avons la loge d'avant scène vis a vis du Prince, et nous serons tous en habit et cravate blanche.

Tout a vous

C. Rolla.

La 23 april 1860 este însărcinat să îndeplinească ad-interim funcţiile de Ministru al Lucrărilor publice „până la întoarcerea d-lui Sturza dela Bucureşti"

La 22 Octombrie 1866, Dr. A. Fetu, în calitate de «Președinte comitetului electoral dela Primărie», îi face cunoscut că «adunarea alegătorilor dela primărie, în ședința din 17 a curentei, deliberând asupra candidaților ce au să se discute pentru viitoarele alegeri, s'au propus de unii dintre domnii alegători un număr de persoane între care sunteți și domnia voastră desemnat ca candidat pentru senat».

Pentru cunoașterea obiceiurilor electorale din acea vreme, credem interesant să dăm la iveală restul acestei adrese:

„Așa dară conform deciziunilor de mai înainte ale adunărei, sunteți rugat să răspundeți dacă voiți a figura între candidații ce au să se discute. In cazul acesta veți binevoi a declara că primiți discuțiunea asupra vieții publice și sociale a d-voastră, și a trimete subsemnatului profesiunea d-voastră de credință în scris, dacă nu veți putea să vă prezentați la adunare chiar în persoană, spre a vă face această profesiune".

Dr. Gh. Cuciureanu a fost membru al societății de medici și naturaliști din Iași.

Dr. Cuciureanu a tipărit și câteva lucrări, dintre care se menționează: «Povățuiri pentru sătenii Moldovei la tâmplare de holeră».

Cred că sunt interesante, pentru istoria legăturilor intelectuale dintre Moldova și străinătate, pe la jumătatea veacului trecut, diplomele societăților savante date doctorului Gh. Cuciureanu, ales membru al acelor societăți.

Societatea zoologică-botanică din Viena, Societatea științifică a Ducatului «Nassau», Institutul Africei din Paris, l-au ales membru.

Despre Institutul Africei, documentele rămase dela Dr. Cuciureanu, dau oarecare amănunte, care cred că interesează.

Despre alegerea sa ca membuu al acestei societăți, Dr. Cuciureanu a primit următoarea scrisoare:

Paris, la 25 Novembre 1847.

Monsieur

Je m'aquitte d'un devoir en vous informant que, designé aux suffrages du Conseil supérieur de l'Institut d'Afrique,

par son comité de présentation, vous avez été proposé «Membre titulaire de cette Société».

Confiant dans vos sentiments et dans vos lumières, l'Institut espère que vous aimerez concourir par votre suffrage, avec les hommes généreux du globe, à l'oeuvre chrétienne de l'abolition de la traite et de l'esclavage.

Le conseil, après avoir reçu votre adhésion vous fera parvenir, franc de port, votre Diplôme.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de notre haute considération.

Le Secrétaire Général
Hip. de Saint Antoine
chevalier de plusieurs ordres.

Scopul societăţii acesteia era civilizarea Africei, şi primul pas spre această ţintă era abolirea sclăviei şi a vânzărei sclavilor.

Diploma are următoarea cuprindere:

Institut d'Afrique

Le conseil supérieur, par sa délibération du 15 novembre 1847, a nommé membre titulaire à vie de l'Institut d'Afrique, Son Excellence Le Postelnic *George de Kukzuran.*

Le présent Diplôme a été délivré á Paris, le 15 Février 1848.

Le président de la section
G-al Berthemy

Le président
Duc de Valentinois

Le secrétaire général
Hippolyte de St. Antoine

Membrii Institutului Africei se compuneau din *protectori, binefăcători* şi *membri.*

Intre *protectori,* găsim pe regele Suediei, regele Greciei, preşeşedinţii republicelor Haiti, al Equatorului, al Mexicului, şi prinţul

Gheorghe Bibescu al Munteniei, alăturea cu nume ilustre, ca ducele de Montmorency, ducele d'Aumale, prinţul de Rohan-Rochefort, şi alţii, iar între *binefăcători* şi *membri* se găsesc toate celebrităţile timpului.

Se înţelege că cinstea ce a avut Dr. Cuciureanu de a fi primit în o asemenea societate, se răsfrângea asupra ţării sale, asupra Moldovei.

Alt fiu a lui Enachi Cuciureanu, anume *Ion*, a intrat în armata austriacă şi a ajuns la gradul de maior.

Al treilea fiu, *Miluţă*, născut în Botoşani, la 5 noembrie 1819, a făcut studii la gimnaziul din Pesta, pe când şi fratele său Gheorghe studia acolo; vine apoi la Cernăuţi, şi pe când se pregătea să se ducă în Germania, pentru a-şi contiua studiile, îi soseşte vestea despre moartea tatălui său, şi se întoarce în Botoşani, pe la 1837.

După câtva timp, la 1839, Domnitorul Mihai Sturza îl numeşte asesor la tribunalul din Piatra-Neamţ, dar el refuză postul, pentrucă era ocupat de prietenul său, Alecu Russo. In urmă e numit la tribunalul din Folticeni, când i se dă şi rangul de Comis.

In Folticeni leagă prietenie cu tinerii Cantacuzino, şi în timpul unei excursii făcută cu dânşii, răceşte, şi la 5 maiu 1844 moare în Folticeni, la vârsta de 24 ani şi jumătate şi e înmormântat în ţintirimul bisericei Sf. Ilie.

Cuciureanu era în relaţiuni prieteneşti cu tinerimea care, pe atunci, se manifesta în literatură: Alexandri, Kogălniceanu, Negruţi, Ralet, Hrisoverghi, Russo, şi în mediul lor, a scris versuri. Influenţat de cultura germană, pe care şi-o apropiase în timpul studiilor, a tradus din Schiller, poetul care-l mişcase mai mult.

Alecu Russo a scris, în *România Literară*, un necrolog, în care arată calităţile sufleteşti alese ale prietenului său, Mihai Cuciureanu. *(Scrieri*; publicate de Petre V. Haneş. Ediţia Academiei Române, 1908 p. 151).

In vârstă de 20 de ani, la 1839, Cuciureanu a tipărit o broşură de 40 pagini, întitulată: *„Poetice cercări"*, dedicată Domnitorului Mihai Sturza, şi peste un an, la 1840, a scos o a doua ediţie, cu titlul de „Poezii", broşură de 64 pagini, cu unele bucăţi care nu sunt în prima ediţie.

Mihai Cuciureanu a fost membru în societatea *Junimea* din Iaşi.

Doctorul Gh. Cuciureanu, mort în 1885, a avut o fiică, *Maria*, căsătorită cu Lt.-Colonel Ioan Giurăscu, şi un fiu, *Victor*.

Victor Cuciureanu a făcut studiile de liceu la Theresianum, în Viena, și apoi a urmat cursurile facultății de drept din Iași, unde a luat licența. A fost magistrat la tribunalul din Iași și Focșani, apoi a intrat în diplomație, făcând serviciu la Constantinopol, Petrograd, Berlin· la Pesta a fost consul general, și la Belgrad ministru plenipotențiar.

Retras din funcții, s'a stabilit în satul Spătărești, lângă Folticeni, la nepoata sa, D-na Maria Gh. Vârnav, și la 27 August 1916 a murit, de o boală de inimă.

Crupenschi — *Saptar Vasile; Maria*, soție. 1832.

Crupenschi — *Postelniceasa Catinca*. Fii: *Toader, Iancu, Elencu, Profira*, 1832.

Dabija — *Mihail*, directorul giudecătoriei ținutului Botoșani. *Ba lașa*, soție; fii: *Grigore* și *Catrina*, 1832.

Dalama — *Pi'arul Neculai*, 1803. *Paharnic* în 1820.

Dimachi — Stolnicul *Grigori*, cu Todosica, soție. 1832.

Dimachi — Vornicul *Manolachi*, 1803, 1820.

Manolachi Dimachi era frate cu Maria Ion Vârnav.

Un alt Dimachi are soră pe Săftița Paladi, pe Agripina Sturdza Șcheianu și pe Frăsinița Rosetti, mama Diditei Mavrocordat, care a fost căsătorită cu Gh. Lățescu, dela Hudeștii-Mari, și a avut fată pe Natalia Sutzu.

Dimitriu — *Constantin, Pitar* în 1803, *Sardar* în 1820.

Dumitriu — *Iancu; Sultana*, soție. *Neculai, Maria*, fii 1832.

Dumitriu — Capitan *Nastasă; Catrina*, soție; *Manolache* și *Smaranda*, fii. 1832.

Donici — Băneasa *Ruxanda*, 1820.

Donici — *Elenco Donicioaia*, văduvă, cu fiii: *Ștefan* și *Maria*, 1832

Donici — Aga *Iancu*, holteiu, 1832.

„Andronachi Donici, fiul lui Constantin Donici, în 1793 era Clucer. In 1795 e biv vel Medelnicer. In 1819 era Vornic şi prezidentul departamentului Afacerilor Străine. Acest titlu îl purta şi în 1820. In timpul eteriei, în 1821, el era socotit, dimpreună cu alţi boeri, printre carvunari, fiind nevoit să pribegească. Intors din pribegie, în Octombrie 1821, el fu scăzut din rang, prin numirea ca Vornic de aprozi, şi se retrase la Botoşani unde era Vornic, în 1822, *Spatarul Iancu Donici*. Pe urmă el revenind la Iaşi, îşi ocupă rangul şi slujba de mai înainte, redat lui de Ioniţă Sanda Sturza. La 1824 e mare Logofăt, şi moare în anul 1829 Noembrie. El încă din anul 1813, când era vel Agă, a compus o „Adunare din pravilele împărăteşti", care şi-a avut lucrare în Basarabia".

(N. Iorga : Istoria literaturei române, II, p. 451).

Ezovit — Elenco văduvă, cu fiii: *Iorgu, Dumitrache, Soltana, Nastasia* şi *Frăsina*, 1832.

Ezovit — Ralo, cu fiica *Elenco*, 1832.

Florescu — Căminarul Costache, Catinca, soţie. Fii: *Măriuţa* şi *Profiriţa*. — Catagrafia din 1832 menţionează: „în casă cu chirie".

Fote — Spatarul Iordache. Soţie: *Ileana*. In catagrafie (1832) apoi se scrie: «*Iancu Fote, Dumitrachi, Costache, Balaşa Fote cu copiii aceşteia Dumitrache şi Marghioala*".

Furculiţă — Logofătul Ioniţă, 1820. Catagrafia din 1832 adaugă „D-nei *Ruxandra* soţia D-sale. D-lui Sărdar *Dimitrache Filimon*, Catinca soţia D-sale".

Gâlgu — Căpităneasa Maria Gâlguloaia, cu fiica sa Ana. 1832.

Gheorghiade — D-lui Doftoru. 1832.

Gheorghiu — Sărdar Dumitrachi; *Zamfira*, soţie; *Ileana, Zoiţa, Catinca, Anghelea*, fiice. 1832.

Gherghel — Comisul Ilie; *Dochiţa*, mamă D-sale, *Clara*, fiică.

Gherghel — *Căminarul Ştefan*, 1820.

Gherghel— *Comisul Tudurachi*; *Zamfira*, soţie; *Constantin*, fiu 1832.

In „Foile de calităţi a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani" pe anul 1839, găsim:

Mihalache Gherghel Căminar, născut în Şendriceni, ţinutul Dorohoiu, la 1806, Mart 24.

A învăţat la şcoli private.

Cunoaşte elementele artimeticeşti.

Vorbeşte greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte.

Insurat; nu are nici un copil.

Are parte de moşie în Şendriceni, dela Dorohoiu, şi moşia Cerchejăni, ţinutul Botoşani.

A întrat în slujbă la anul 1834 în meliţia pământească, cu gradul de obăr-ofiţer, până la 1837, apoi asesor la tribunalul Dorohoiu, iar de la 1838 asesor la tribunalul Botoşani.

In „Condica foilor de calităţi", pe anul 1848, găsim:

Ilie Gherghel Postelnic, adevărat numit român.

Născut la anul 1802 iunie 12 la moşia Călineşti, ţinutul Dorohoiu.

A învăţat în Eşi şi şcoli particulare: greceşte, nemţeşte, franţuzeşte, ruseşte, leşeşte, turceşte şi moldoveneşte.

Căsătorit, are 6 copii.

Are moştenire moşia Brăeşti, ţinutul Dorohoiu. Are avere mişcătoare şi nemişcătoare, acareturi şi moşii în ţinutul Botoşani.

Dela 1822-1827, a ocupat slujbe sub Ioan Sandu Sturza, de nacialnic gvardiei domneşti, apoi dregător al ţinutului Botoşani, apoi prezidentul giudecătoriei Botoşani, şi alte însărcinări a guvernului, după atestatele ce le are.

Astăzi 1848 se află ispravnic ţinutului, dela anul 1845 iulie 1.

Ghica — Vornicul Alecu, 1820.

Ghica — Logofătul Costache, 1803.

Ghica — Aga Dumitrache, 1820.

Gioan — Sardarul Iordachi, 1803. — *Iordachi Gioan* e Stolnic în 1820 şi în catagrafia din 1832, Stolnicul are soţie pe *Antiţa*.

Gioan — Iordachi, fără nici un titlu de boerie, în 1832 are soţe pe *Savastiţa*, şi tot atunci, în catagrafie figurează: *Soltana Gioan*, văduvă.

Giosan — Paharnicul, 1803.

Gorghias — Spiţăr, cu numele *Ioan*, în 1820, şi cu numele *Iohan* 'n catagrafia din 1832, unde e înscris astfel: „Dumnealui Iohan Gorghias, spiţăr, D-lui Iohan Bendel zăt lui (ginere), D-nei Anica Bendel, soţ lui. Copii: Amalia Bendel, Carolina Bendel, Emelina Bendel».

Iohann Gorgias a jucat un rol însemnat în Botoşani.

Sas de origină, născut în Braşov, în 1768, a căpătat o instrucţie solidă. Vorbea şapte limbi, şi avea întinse cunoştinţi. A învăţat farmacia şi s'a stabilit în Botoşani, înfiinţând farmacia care există şi astăzi, sub firma: „Farmacia Curţii, E. Haynal Succesori" (Semaca).

Gorgias s'a căsătorit în Botoşani, cu fiica doctorului von Ziegler.

Dr. v. Ziegler a studiat, pe la 1760, la Jena şi la Erlangen, în Germania, fiind coleg şi prieten cu poetul *Gellert*. — D. Norbert Ştefan Dombrowski păstrează un album al străbunicului său, Dr. von Z'egler, cu diferite amintiri scrise de colegii lui studenţi, între care o poezie a lui Gellert, care nu-i tipărită în nicio ediţie din operele acestuia.

Iohann Gorgias a avut trei copii:

Ana, născută în 1810, măritată cu Sărdarul *Iohann Binder von 'engefeld*, (Bendel, din catagrafia dela 1832), născut în 1801. Binder a murit în 1865, şi soţia sa în 1873.

Iohann Binder a avut cinci fete:

Amalia, măritată cu farmacistul *Jean de Rossignon* din Rădăuţi (Bucovina);

Carolina, măritată întâia oară cu *Galgotzy von Galgotz*, iar a doua oară cu farmacistul *Frantz Linde von Lindenthal*;

Matilda, măritată cu *Rudolf Führer*, farmacist din Dorohoiu;

Natalia, măritată cu *Anton Lochmann de Muelz*, farmacist din Iaşi, şi

Emelina, măritată cu farmacistul *Emeric Haynal de Varad* (1820-1880).

Haynal, farmacist din Botoşani, era săcuiu din Târgul Mureşului,

adus în Moldova de valurile revoluţiei din 1848. Consulul austriac din Botoşani, *Udritzki*, l-a denunţat guvernului din Viena, şi Haynal a fos nevoit să fugă la Constantinopol, unde a stat vreo doi ani, împreuna cu toţi marii patrioţi unguri de pe vremea aceia. D. Dombrovski păs trează interesante scrisori de ale bunicului său, din timpul când era în exil la Constantinopol.

Emeric Haynal a avut 14 copii, dintre cari numai patru au ajun vârsta matură, şi anume:

Arpad Haynal, Dr. în medicină, în Botoşani, a fost până la moarte medicul, gratuit, al spitalului de copii „Filantropia", din Botoşani, dela înfiinţarea spitalului. Căsătorit cu Natalia Botez Romaşcanu Nu a avut copii.

Geyza Haynal, Dr. în medicină, în Bistriţa (Transilvania), fos medicul şef al Comitetului Bistriţa-Năsăud. Căsătorit cu Mariana Za reczky de Zarieczsi, şi are 4 copii: *Imre*, Dr. în medicină, docent la Universitatea de Budapesta; *Geyza*, călugăr dominican (P. Andrea) la Collegio Angelico din Roma; *Elena*, cântăreaţă la Opera din Budapesta, şi *Jenö* (Eugen), student în drept;

Ştefan Haynal, căsătorit cu *Olga Czengery*;

Etelca, măritată întâia oară cu *Sigismund Stefan de Dameraw Dombrowski*, inginer, fost ofiţer în armata austriacă. A scris o cart în româneşte, despre agricultură. Are trei copii: *Norbert Ştefan Dom browski*, magistrat în Botoşani, căsătorit cu *Zoe I. Mavrocordat*, del Dăngeni; *Victor Alexandru Dombrowski*, Lt.-Colonel în Regimentul 11 Roşiori, căsătorit întâia oară cu *Elena Ilie Văsescu*, şi a doua oară c *Lola Butmy de Katzmann*, dela Rădiul-Mare, în Basarabia; *Eliza* căsătorită întâia oară cu Căpitanul *Const. Văsescu*, mort în septembre 1916, în luptele dela Magheruş; are o fată: *Oana Viorica*. A doua oa ră căsătorită cu colonelul *Ionel Vassiescu*, cu care nu a avut cop'. Moare în 1924.

Etelca Haynal, din a doua căsătorie cu *Ştefan Gh. Ghyka*, mor în 1924, nu are copii.

Al doilea copil al lui Iohann Gorgias a fost:

Catinca, măritată întâia oară cu Dr. *Jeschki* din Focşani, iar doua oară cu *Argenti*, consul olandez din Galaţi.

Enachi Gorgias, fiul lui Iohann, s'a însurat cu *Elena Pisoski*, d'n Botoşani, şi a avut o fiică, *Elena*, căsătorită cu *Iorgu Hârlescu*, di Folticeni, părinţii pictorului Hârlescu.

Iohann Gorgias a murit la 28 decembrie 1841, şi în numărul din 22 Ianuar 1824 al gazetei „Siebenbürger Wochenblat", din Braşov, a apărut următorul necrolog, în care se dau amănunte interesante din viaţa acestui distins bărbat, necrolog pe care a binevoit să ni-l comunice doamna Virginie Dr. Rossignon, din Folticeni:

Necrolog

La 28 Decembrie 1841, dimineaţa la 6 ¾ decedă D. Johann Gorgias, farmacist, staroste de agenţie K. K. şi posesor al medaliei mari austriace de aur, civilă, de onoare. Muri de bătrâneţe, la vârsta de 73 ani.

El a făst născut la Braşov, în Transilvania, la 1768, fiul unui cetăţan onorabil şi membru de comunitate (protestantă) D. Iohann Gorgias se dedă, după absolvirea şcolilor latineşti, ştiinţei farmaciei care o învaţă în anii 1783-88, la D. farmacist Iohann von Becher, practicând. Ca să se perfecţioneze în ştiinţa sa, lucră mai mulţi ani în diferite oraşe şi veni în fine, ca să-şi încerce norocul, la Iaşi, la Dl. farm. Geofroy. Acesta, iubindu-l din cauza firei sale amabile şi a cinstei sale nemărginite, îl numi, fiind el singur străin şi fără copii, moştenitorul său universal. Farmacia, toată averea lui Geofroy, îi fú predată după moartea acestuia din partea stăpânirei moldovene şi a consulatului francez, cu toată forma, dar un an mai târziu fu chemat de nobilimea dela Botoşani, prin D-l Baron Theodor de Mustaţă, ca să-şi strămute farmacia acolo, fiindcă în acest oraş important de provincie nu se afla încă nici o farmacie. Negândindu-se mult, primi această propunere onorabilă şi avantajoasă, mai cu samă, fiindcă şi clima dela Iaşi nu pria sănătăţei sale, şi încă în acelaş an (1793) părăsi Iaşul. La Botoşani ocupă în acelaş timp funcţiunea de staroste, din însărcinarea agenţiei imperiale regale austriace, care îi implica datoria de a reprezenta şi ajuta pe supuşii austriaci înaintea judecătoriilor moldovene. In anul 1801 se căsători cu D-ra Rosalia fiica D-lui Dr. Johann Ziegler, în care căsătorie fericită Dumnezeu îi dărui 9 copii, dintre cari remaseră în viaţă numai 3, două fiice şi un fiu. El se bucură, în afară de

durerea ce i-o pricinui perderea iubiţilor săi copii, de o fericită şi netulburată căsnicie, până la anul 1821, când îi fú răpită soţia după o scurtă suferinţă. Aceasta fu lovitura cea mai mare şi mai dureroasă a soartei care îl ajunse, dar pe care o purta ca un adevărat creştin. Astfel se arătă în mai multe încercări grele din viaţa sa, unde arată un grad rar de putere sufletească şi încredere în Dumnezeu.

Un caz mai cu samă va servi de pildă. Când pe timpul furtunos al revoluţiei, îl vizitase bătrâna sa mamă, căreia la vrâsta ei înaintată îi era dor de fiul său iubit, şi muri, în acelaş an, când pierdu pe scumpa sa soţie, ea era tocmai atunci aşezată moartă pe masă şi el trebui, silit de Turci, să li dee acestora un banchet şi să ascundă doliul său sub o înfăţişare veselă.

Cu toate că era încă un bărbat în floarea vrâstei, nu voi să se mai căsătorească a doua oară şi trăi de acum înainte pentru el şi pentru scumpii săi copii, al căror binefăcător era, împărţind bunătatea sa ori şi unde nevoia făcea apel la el şi în afară de cercul familiei sale. La anul 1836 cerú să fie scutit de slujba Agenţiei din cauza stărei sănătăţei sale debilitate. După multă rugăminte şi stăruinţă obţinu aceasta, împreună cu multe mulţămiri şi un decret de laudă, şi deacum trăi anii cari îi mai rămâneau în linişte netulburată, în sentimentul mulţămitor de a-şi fi îndeplinit datoriile cu cinste, până ce moartea nemiloasă îl zmulse din cercul familiei sale.

Gorgias se arătă în viaţa sa privată demn de stima tuturor celor buni. Nu mai puţin îl arată activitatea sa oficială ca pe un barbat plin de loialitate şi energie. Desinteresarea şi cinstea sa, şi marele său zel în îndeplinirea îndatoririlor slujbei sale, îi dobândise un important renume, aşa că în curând după întrarea sa în slujbă, ca staroste al Agenţiei austriace, şi celelalte consulate, ca cel rusesc, francez, englez şi prusian, îi încredinţară soarta supuşilor lor respectivi, şi îşi văzură încrederea lor îndreptăţită cu prisosinţă, prin faptele sale nobile şi demne de laudă. Până la anul 1818 se putù arăta în acest cerc de activitate ca un bărbat

muncitor și cinstit, pe urmă soarta îi oferi un câmp de activitate mai mare în anul acesta și cel următor: în amândouă provinciile izbucni ciuma și, răspândindu-se cu iuțeala fulgerului, făcù ravagii teribile și îngrozitoare. Aici arătă Gorgias o activitate neobicinuită. Cu primejdia vieței sale, se consacră serviciului omenirei suferinde, luptă cu putere încontra prejudițiilor locuitorilor și luă măsurile cele mai energice contra răspândirei flagelului îngrozitor, închizând orașul, ducând bolnavii de ciumă într'un spital, separând pe cei bănuiți de cei sănătoși, și dând acestora mijlocul de a se feri de molipsire. Aicea vizita cu abnegație zilnic pe bolnavii din spitalul de ciumați, li dădea curaj, îi sfătuia să aibă răbdare, resemnare și încredere în Dzeu. El li dădea zilnic, din propriile sale mijloace, hrană precum și medicamentele necesare, și ajuta tot așa, cu vorba și cu fapta, pe cei separați ca suspecți. In tot timpul acesta lung și teribil, fú în corespondență cu K. K. Kreisamt și cu Comanda generală din Cernăuți, precum și cu înaltul gubernium al țărei (Landesgubernium] din Galiția, unde trimetea de 2 și 3 ori pe săptămână rapoarte despre situația boalei, și contribui mult ca statele imperiale și regale să fie ferite de această pedeapsă a lui Dzeu. O mulțime de decrete de laudă dovedesc marile merite, care le a dobândit în acest timp dela Stat și dela omenirea suferindă.

In curând după aceste teribile evenimente izbucni revoluția (1821). Aici glasul umanităței îl chemă din nou, să se facă ocrotitorul celor obijduiți. El se impuse voluntarilor, împiedică cât putù nedreptățile și faptele lor arbitrare și îi opri de a comite barbarii, față de cei de altă opinie. Când mai târziu turcii ocupară țara și panica cuprinse pe toți locuitorii, așa că toți fugeau, care cum puteau, chiar și autoritățile părăsiră orașul, lăsându-l în prada grozavei tulburări, atunci el se erijă singur ca ispravnic, ca să stăpânească grozavele tulburări, puse și drapelul austriac, pe care Turcii îl respectau. In timpul acestei grozave catastrofe, casa sa fù asilul tuturor celor prigoniți; bătrâni, barbați, femei și copii, fără deosebire de religie, găseau ocrotire la el, ba

zmulse multe victime, cu vitejie, din mâna turcilor, în momentul când trebuia să fie supuse unei morţi în chinuri. Multor boeri şi negustori li salvă avutul şi îi feri de grijile doborâtoare ale sărăciei. Alerga în toate părţile, unde prezenţa sa era necesară, făcea admiraţia tuturor, care chiar Turcii i-o aratau şi îl stimau. Multe oraşe au fost arse atunci de revoluţionari, sau de Turci, în turbare oarbă, şi Botoşanii datoresc numai energiei ocrotitorului lor de a f scutiţi de o asemenea soartă. Astfel de merite nu puteau rămâne fără răsplată. Măria Sa Domnitorul Ioan Sturdza îl ridică, în anul 1823, cu un chrisov domnesc, la rangul de boer moldovan de clasa întâia, şi Majestatea Sa Imparatul Austrei, Francisc I, îi dădu, la 1830, pentru marile sale virtuţi cetăţeneşti şi merite, medalia de aur, civilă, de onoare care îi fù prinsă pe pieptul său nobil de D. Agent al Curţei, Iohann Lippa, în prezenţa multor personaje distinse, cu mare solemnitate. Cea mai mare răsplată o găsi însă în sentimentul frumos de a-şi fi împlinit îndatoririle ca soţ tată, cetăţean şi slujbaş, precum şi misiunea sa de om aici pe pământ, care îl întări în ceasul morţei şi îl făcù să-ş dea liniştit sufletul în braţele copiilor săi, cari îl adorau. La 30 decembre rămăşiţile acestui bătrân venerabil fura duse la locaşul de veci. Immormântarea poate fi numită măreaţă. După o cruce simplă, acoperită cu văl negru, urma pastorul (preot protestant), D. Holzschucher, după care urma măreţul car acoperit de un baldachin şi tras de 4 cai acoperiţi cu negru. Innainte mergeau în şiruri lungi jandarmii şi pompierii locali, în urmă veneau copiii, funcţionarii mari şi mici ai oraşului, toată boerimea, toţi negustorii de clasa întâi, într'un şir nesfârşit de trăsuri, şi pe jos mai toată populaţia oraşului şi puţini se vedeau cu ochii fără lacrimi; plângeau pe tatăl, pe binefăcătorul, prietenul şi sfătuitorul lor. Cu tot timpul rău, toată lumea îl urmă până la ţintirimul nemţesc, destul de departat, unde fù immormântat.

Pace cenuşei sale!

Gorovei — Catinca Goroveiasa, 1820.

Grigoraş — Căminar, 1820.

Harizan — Catinca, văduvă 1832.

Herescu — Paharnicul Gheorghe, văduvoiu; fii: *Alecu, Anica, Maria.* 1832.

Herescu — Căminarul Ioan; *Profira,* soţie; *Dumitru, Iancu, Antoni, Maria,* fii. 1832.

Holban — Stolnicul Mihalachi; *Soltana,* soţie; *Iorgu, Catinca Gripina, Ruxandra,* fii 1832.

In „Foile de calităţi a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani", pe anul 1838, găsim:

Căminarul Mihalache Holban, prezident tribunalului, născut în s tul Buda, ţinutul Dorohoiu, la 1799.

A învăţat în casa părinţască greceşte şi moldoveneşte.

Insurat şi are 8 copii: 2 fii şi 6 fiice.

Are părţi de moşie în Buda şi pol sat în Călineşti ot Dorohoiu.

Dela 1818 ispravnic în ţinutul Herţii până la 1834.

Agripina, fiica lui Mih. Holban, s'a căsătorit cu Dr. Jian, şi *Ruxanda* cu N. Sofian.

Hrănaci — Ioniţă, Vornic de poartă; *Casandra,* soţie, 1832.

Iamandi — Banul Iordachi, văduvoiu; *Lascarachi,* fiu, 1832.

Lascar Iamandi, dela Fântânele (Botoşani) a fost căsătorit de două ori; din prima căsătorie cu *Catinca Vârnav Liteanu* are copii, pe 1). *Mihai Iamandi,* căsătorit cu *Olga Ilie Gherghel,* şi 2) *Maria,* căsătorită de trei ori:

Din prima căsătorie cu *Haret Iancu,* are pe *Eliza,* căsătorită *Lucinescu*;

Din a doua căsătorie cu *General Tobias Gherghel,* are:

Adela, căs. *Dr. Cerbureanu.*

Corina, căs. Mălinescu, şi doi băieţi.

A treia oară s'a căsătorit cu Col. Persiceanu.

Iftodi — Logofătul Costache, la canţeleria Vorniciei. *Safta*, s - ţie, 1832.

Ioan — Stolnicul Vasile; soţie *Casandra*; fii: *Iordachi, Necul i, Nastasiica, Maria, Elena şi Catinca*, 1832.

Despre un *Teodor Ioan*, canditat la Eforia de Botoşani, în 1839, găsim în „Condica foilor de calităţi“:

Teodor Ioan, candidat în locul prezidentului. Născut în Botoşa i, la 1798 noembre 21. A învăţat greceşte şi moldoveneşte, a scrie, a ceti. Insurat; are un fecior. Are o casă şi 6 dugheni în Botoşani. I a 1832, când s'a înjghebat Eforia, el a dăruit, din a sa avere, o tulumbă iar la 1837 a dăruit Eforiei 11 stânjeni de hurtum de aţă, la una d n tulumbe. Ales de obştie canditat în 2 rânduri. Vrednic, credincios şi sârguitor pentru folosul obştesc, cinstit şi cu bune purtări.

Ionaşc — Sardarul Ioniţă; soţie *Ilinca*; fii: *Vasile* şi *Neculai*. 18 2

Ioniţă — Marghioala sin Căminar Ioniţă, văduvă; *Neculai* fiu. 18_2

Iordache — Mihalache sân Pitaru Iordache. 1832.

Catagrafia adaugă: „Căpitan *Vasile Horodişte*; *Catinca*, so e D-sale; fii: *Alecu, Dumitrache, Marghioala, Agripina.*

Iordachi — Polcovnicul; *Balaşa*, soţie; *Maria*, fiică. 1832,

Iorguleasa — Zoiţa, văduvă, cu fiii săi *Iancu* şi *Alecu*. 1832.

Irimia — Manoli; *Zmaranda*, soţia sa. *Gheorghe*, fiul său, Logofăt la Vornicie în canţelerie. *Soltana*, fiică. 1832.

Istrati — Paharnicul Gavril, citat la 1820, iar în catagrafia d'n 1832: „D-lui *Agachii, monah*, şi *Paharnic Gavril Istrati* şi *Necul i*, fiul D-sale“.

Leon — Paharnicul *Enacachi*; *Marghioala*, soţie; *Alecu, Elen u, Catinca* şi *Profira*, fii. 1832.

Alecu Leon este tata d-lui *Dr. Leon*, profesor la Universita ea din Iaşi şi al d-lui *Dr. Grig. Antipa*, profesor la Universitatea din Bucureşti.

Loiz — Spatarul *Costache,* 1820.

Loiz — Căminarul *Gheorghe,* 1820.

Lupeiu — Pitarul *Stefan*; *Catinca,* soţie; Dumitrachi, Costachi, Alecu, fii, 1832.

Manoli — Stolnicul *Costantin,* 1803.

Manoli — Sulgerul *Ştefan,* 1803, 1820.

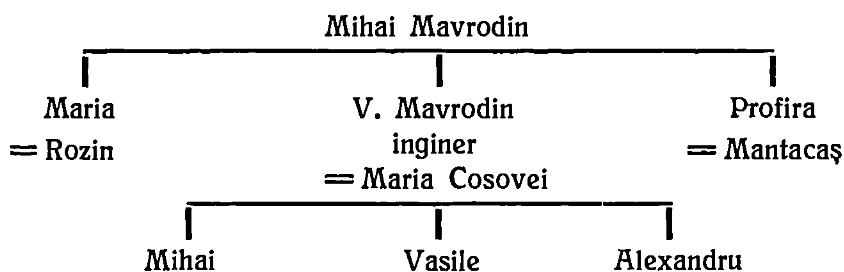
Manu — Hatmanul *Manoil*; Măria sa Domniţa *Soltana Mavroeni*; fii: *Savel, Marghioala, Manolachi, Catinca, Frosina, Zmaranda,* 1832.

Mavrocordat — Măria Sa Beizade, 1803.

Mavrocordat — Vornicul Costache, 1820.

Mavrodin — Stolnicul *Mihai*; *Maria,* soţie; *Profira* şi *Maria,* fiice, 1832.

Stolnicul Mihai Mavrodin a fost căsătorit cu *Maria Iuraşcu,* soră cu mama lui Eminescu:

Juraşcu a avut patru copii:
Maria, căs. Mavrodin,
Raluca, soţia lui Eminovici,
Olimbiada, maică la Agafton, şi
Fevronia, maică la Agafton, iar la bătrâneţe s'a făcut schivnică, luând numele de *Sofia.*

Mavromati — Comisul *Ioan*; *Marghioala*, soţie; *Teoder Bantăş*, nepot, 1832.

Ion Mavromati Comis, fost epitrop pe la 1830, supus austriecesc, moare în anul 1834 mart 17, după cum se vede din o jalbă a fratelui său mai mic, Neculai Mavromatis. Mai avea încă un frate Gheorghe *Caraghiozu* zis şi *Mavromatis*.

(Dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi).

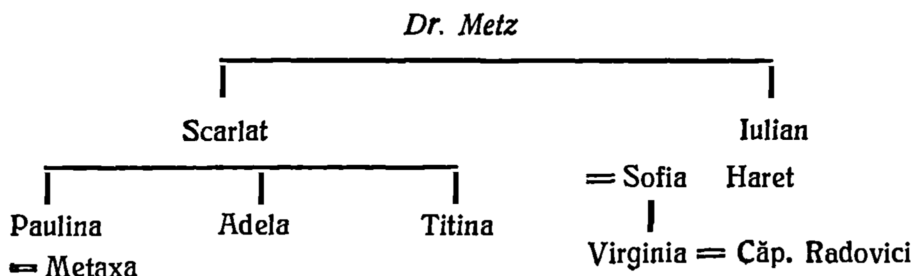
„La anul 1837, în 14 zile ianuarie, s'au săvârşit mai mică sorămea Maria Mavromati, care a fost starpă de fii şi s'a îngropat la biserica Sf. Dimitrie din Botoşani, alăturea cu soţul său, Comisul Ion Mavromati, care şi el săvârşindu-se din viaţă înainte de ea, la anul 1834 la 16 zile a lui martie, s'au îngropat tot acolo, ca un ctitor şi întâi începător a acei bisărici".

(N. Iorga: Studii şi Documente, XVI, p. 57).

Meţu — *doftorul Gheorghe*; dumneei *doftoroaia Vârvara*; fii: *Scarlat* şi *Iulian*, 1832.

Doctorul *Metz* a fost însurat de două ori.

In prima căsătorie:

In a doua căsătoria:

Dr. Metz

Agripina = Cost. Ciolac

- Ecaterina = C. Ghelleme
- Ion = Eleonora Canano
  - Keti = Sin Gioan
  - Nicu = Marie Jean Mavrocordat
  - Alina = M. Cerchez
  - Ioana = Matei Balş
- Ilie Ciolac (Luţă) = 1. Eleonora Foti = 2. Natalia Caniola
  - 1.
    - Ilie Ciolac
    - Elena Rusela = G. Pilat
    - Marga. = G. Petcu
    - Rozina = M. Manoli
  - 2.
    - Anibal Ciolac
- Gheorghe = Maria Mişoglu
  - Constantin Ciolac
  - Ion Ciolac
  - Miluţă Ciolac
- Elena = Vasile Botez Romaşcanu
  - Eugenia = Al. Saintgeorges
  - Ioan Botez Col.
  - Natalia = Dimitrescu
  - Aneta = Hagiescu

Miclescu — Banul *Constantin*, 1803.

Miclescu — Banul *Iancu*, 1803. Vornic în 1820.

Miclescu — Aga *Scarlat*; *Maria*, cucoana D-sale; fii: *Iordachi*, *Neculai*, *Zoiţa*, *Zmaranda*, *Profira*, 1832.

In aceiaşi catagrafie, *Zoiţa* „fiica D-sale Aga Scarlat Miclescu" e trecută ca locuind în casă la Elencu a D-sale Iordachi Canta Spatar.

Aga *Scarlat Miclescu* era frate cu *Sofronie Mitropolitul* Moldo vei, şi cu *Zoiţa* lui *Andrieş Başotă* dela satul Şoldăneşti, lângă Fol-ticeni.

La 1823 era în slujba tribunalului de Botoşani, şi în „Condica foilor de calităţi" găsim:

Alecu Miclescu, născut în satul Cerviceşti la 1803, mai 12.

A învăţat în Eşi: greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte.

Insurat; are un băiat.

Are moşia Cerviceşti dela Botoşani.

Mihail — Paharnicul *Vasile*, văduvoiu. D-lui *Mihalachi*, nepotul său. 1832.

Milu — Pastelnicul *Andrei*; *Safta*, soţie; *Neculai*, fiu. 1832.

Mitescu — Polcovnicul *Simion*; *Ruxandra*, soţie: *Marghioala*, *Safta şi Catinca*, *fiice*.

Catagrafia din 1832 zice; „şede în casa preotului Dominte".

Morţun — Stolnicul *Ioan*; *Maria* soţie; *Dumitrachi*, *Gheorghe*, fii. 1832.

Stolnicul Iancu Morţun a fost căsătorit cu *Maria Moldovanu*.

Dela 6 oct. 1848 a fost privighitor la ocolul Jijiei, ţinutul Botoşani. In „Condica foilor de calităţi" se spune:

Stolnicul Ioan Morţun, român, născut la 1802, în satul Budeniţa din Bucovina.

A învăţat la şcoli private.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

E căsătorit şi are 2 copii.

Are moştenire o parte din trupul moşiei Budeniţa din Bucovina şi a cumpărat o parte din trupul moşiei Socrujeni, ţinutul Botoşani.

A mai fost cinovnic la giudecătoria Botoșani 13 ani.
(Despre Iancu Morțun se pot găsi informații și în volumul „V. G. Morțun", de D. Ioan Nădejde.—București 1924).

Moțoc — *Panaite*, mazil. *Nastasia*, soție; *Ilie, Alexandru, Elisaveta, Maria*, fii. 1832.

Murguleț — Căminăreasa *Elencu*, văduvă; fii: *Iancu, Costantin, Iorgu, Alecu, Scarlat și Calipso*. 1832.

Mutencu — *Vasile*, mazil. *Casandra* soție; *Gheorghe, Maria*, fii. 1832.

Neculce — Spatarul *Ion*. 1820.

Negruți — Sărdaru *Iordachi*; *Catinca*, soție; *Dumitrachi* și *Iorgu*, fii. 1832.

Onicescu — *Anton*, sameșul ținutului Botoșani. *Teodor Buzdugan* umnat; Elencu, fiica sameșului, 1832.

Ouatu — Stolnicul *Dumitru*. 1820.
La 1825, *Sardarul Iordachi Ouatu* „era amestecat în administrația poștilor Moldovei", prin părțile botoșănene, și era nepot al bătrânei Rarița Talpă, femee bogată, care pe lângă moșii în Basarabia și în Moldova, avea și case în Botoșani, lângă Sf. Neculai, în mahalaua Sfântului Gheorghe. (N. Iorga: *Familia Ouatul*, în Analele Academiei Române. Memoriile secțiunei istorice. Tom. XXXVI p. 931.)

Papadopol — *Constantin*, văduvoiu. *Zoița*, fiică. 1832.

Pavalachi — Sărdăreasa *Zmaranda*, văduvă. 1832.

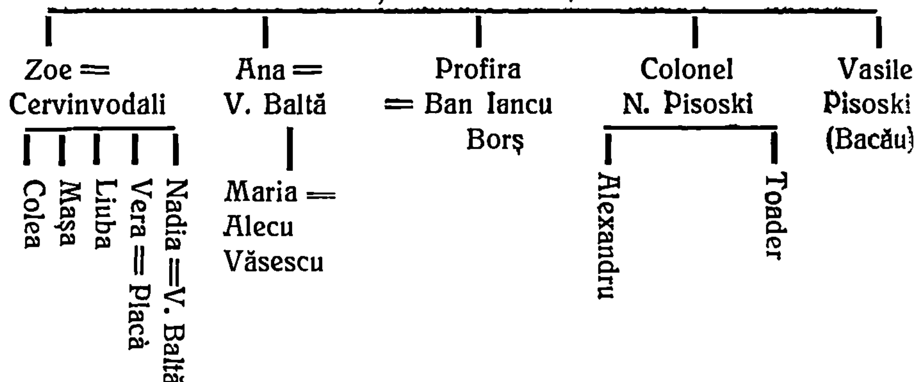
Petreu — Polcovnicul *Grigori*; *Ileana*, soție; *Profira, Măranda, Zoița, Soltana*, fiice. 1832.

Pisoțchi — *Catrina*, văduvă. 1832.

Pisoțchi — Stolnicul Costachi, 1820.

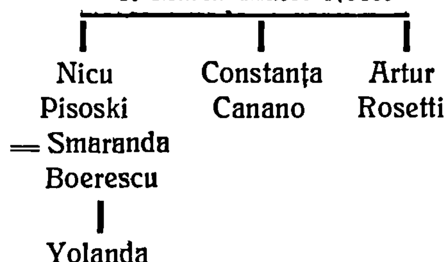
În catagrafia din 1832, trecut cu soția *Maria*, și fiii: *Vasile, Anica, Profira, Zmăranda.*

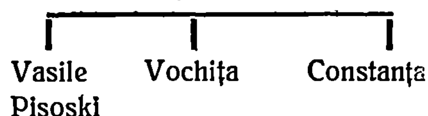
Stolnicul *Costache Pisoțchi* = o Brănișteanu din Basarabia.

Vasile Pisoski căsătorit de două ori:

1. *Maria Matei Roset* 2. *Maria*

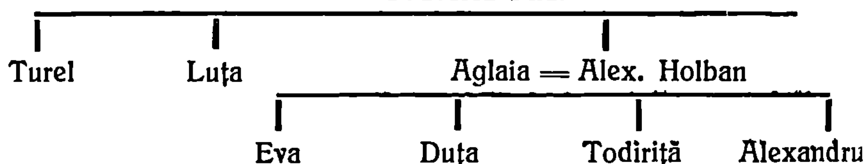

Stolnicul *Costache Pisoski* a mai avut doi frați și trei surori. Un frate, *Tudurachi*, numit și *Deli-boer*, n'a fost căsătorit.

Al doilea frate.

Alistar = Todosica Pilat

Surorile Stolnicului au fost:

Catinca, căs. cu Ilie Ciolac.

Zenaida, maică la Agafton și

Safta, căs. Banul Vârgolici, care a avut o fiică *Maria*, căsătorită de trei ori: cu *Miclescu*, cu *Şerban Canano* şi cu *Păladi*, şi la urmă s'a călugărit la Agapia.

Pisoţchi — *Dumitrachi*, biv vătav la Vistierie; astăzi Poliţmaistru. 1832.

Pisoţchi — *Ioan*; *Ileana*, soţie; *Costachi*, *Tudorachi*, *Maria Savastia*, fii. 1832.

Pisoţchi — Sărdarul *Tudorachi*, holtei. „*Casuţa*, cumnată-sa văduvă; Toader şi Maria fii săi." 1832.

In „Condica foilor de calităţi" pe 1841:

Sărdarul *Tudorachi Pisoţchi* prezidentul Eforiei, născut în Botoşani la 1791 august 3. A învăţat în şcoli publice, moldoveneşte şi greceşte. Vorbeşte: moldoveneşte, greceşte, sârbeşte, turceşte şi armeneşte. Holteiu la 1841. Are o casă, 40 dugheni şi 3 locuri sterpe în Botoşani.

Pisoţchi — Căminarul *Vasile*. 1820.

Pitali — Căpităneasa *Maria*. 1820.

Popa — Pitarul *Iordachi*. 1803.

Popovici — Sărdarul *Costantin*; *Elenco*, soţie; *Iordachi* fiu, 1832

Prăjvan — Polcovnicul *Ioniţ*. 1803.

Racliş — Medelnierul *Grigori*; *Maria* soţie. 1832

Răhtivanu — *Ilinca*. 1803.

Ralet — Spatarul *Alecu*; soţie *Marghioala*; fii: *Dumitrache*, *Iancu*, *Catinca*, *Elencu*. 1832.

Romanov — Sărdarul *Enache*; *Safta* soţie. 1832.

Ruset — Vornicul *Vasile*. 1820.

Ruset — Spătarul *Costachi*; *Marghioala*, soţie. 1832. Ziditorul bisericei Roset, din Botoşani, la 1826.

Ruset — Paharnicul *Niculai*; soţie *Zoiţa; Iancu* şi *Marghioală* fii. 1832.

Sacară — Paharnicul *Ioniţă; Ralu*, soţie; *Marghioala* şi *Casuţa* fiice 1832.

Samurcaş — Doftor, citat în 1803, şi în catagrafia din 1832, cu fiii: *Pamenonda, Casandra* şi *Profira*.

Samurcaş — Comisul *Iordachi; Zamfira*, soţie 1832.

Sângiorzu — Medelnicerul *Toader; Catinca* soţie; *Gheorghe* fiu. 1832.

Sârbu — Polcovnicul *Petre*, văduvoiu. 1832.

Scobihorn — Păhărniceasca *Maria* văduvă. Fii: *Costache* şi *Elenco* 1832.

Silion — Spatarul *Toader*. 1832.

Spătarul Toader Silion a avut trei fii: *Stefan, Costachi* şi *Teodor*

Costachi a fost căsătorit cu *Catinca Vârnav Liteanu* şi are un fiu: *Teodor Silion*.

Stefan Silion în 1849 sept. 5 a fost numit în slujbă la Isprăvnicia ţinutului Botoşani, şi în „Condica foilor de calităţi" găsim:

Stefan Silion, român, născut în anul 1821, în Moldova.

A învăţat şi în Universitatea din Germania la Heidelberg.

Este doctor de pravile.

Ştie: franţuzeşte, nemţeşte, greceşte, şi moldoveneşte.

Nu e căsătorit.

Sinescu — Logofătul *Gheorghe*, „Iftimia văduvă, Gheorghe fiul ei, Manolachi tij, şi Maria, şed în casele Sărdarului Ene Cocotă". 1832.

In „Foile de calităţi a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani", pe anul 1837, găsim:

Gheorghe Sânescu, născut în Eşi, la 1806 iulie 20.

Ştie ruseşte, greceşte şi moldoveneşte.
Insurat, fără copii.

Sterie — Paharnic. 1820.

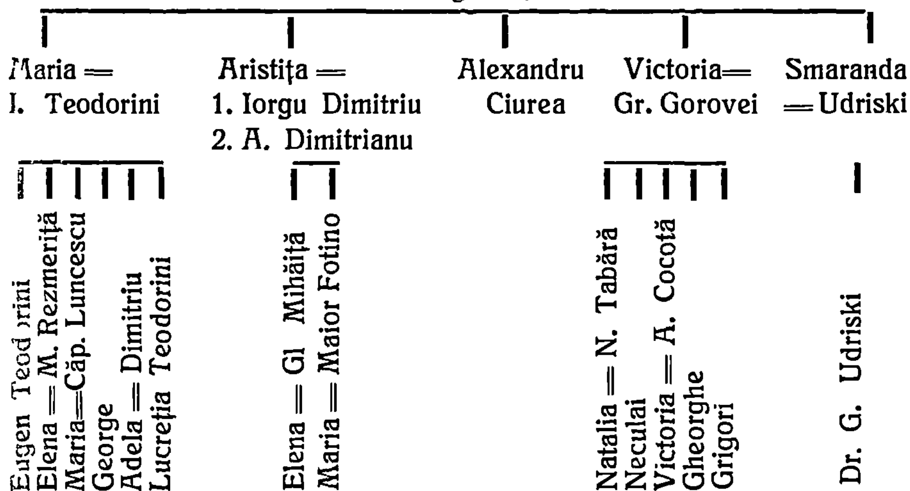
Stihi — Clucerul *Gheorghe*; *Catinca*, soţie; *Costache*, *Vasile*, *Elenco*, *Profira*, *Zamfira*, fii. 1832.

Sturza — Visternicul *Grigoraş*, 1833.

Sturza — Visternicul *Sandu*. 1820.

Şanu — Maiorul *Anastasă*; *Mariu*, soţie; *Anica*, *Savasta*, *Soltana*, fiice. 1832.

Savasta, fiica Maiorului Şanu, s'a măritat cu *Gheorghe Dimitriu*, fiul Casandrei, fata lui Vasile Ciurea, dela Tâmpeşti, lângă Folticeni, şi are următoarea genealogie:

Şendre — Paharnicul *Costache*; Elenco, soţie. 1832.

Talianu — *Dimitrie*, treti Visternic. 1803.

Talianu — Agram. 1820.

Tăutu — Mihai. 1820.

Tăutu — Medelnicerul *Stavarachi*. 1820.

Tăutu — *Medelnicereasa Catinca Tăutuleasa*, văduvă, cu fiii *Iordache* şi *Iancu*. 1832.

Văduva Catinca Tăutuleasa este soţia lui *Valachi Tăutu*, şi fiu ei *Iordache*, este poetul *Gh. Tăutu*.

Gh. Tăutu s'a născut, în Botoşani, la 17 iulie 1823.

Despre el a scris d. Ion Gane un mic studiu, în ziarul „Epoca", din 14 iulie 1923, cu prilejul împlinirei a 100 de ani dela naşterea poetului. Reproducem, în întregime, acest interesant articol:

Gh. Tăutu

La 17 Iulie se împlinesc o sută de ani dela naşterea poetului *Gh. Tăutu*.

Comemorările care, dela un timp încoace, se ţin lan şi la noi în ţară, mai scapă din vedere, din când în când, pe câte un scriitor mai modest, dându-l uitării. E cazul lu' Tăutu.

Acest poet trebue însă cu atât mai mult amintit, cu cât versurile lui nu formează numai obiectul de studii a istoricilor literari, ci ele rătăcesc şi azi pe buzele copiilo de şcoală, fără a se pomeni autorul :

A trecut iarna geroasă,
Câmpul iată-l înverzit,
Rândunica cea voioasă,
La noi iarăş a sosit..

E constatat doar faptul că, în toate literaturile exist' opere cari trăesc în conştiinţa poporului mai mult decât autorii lor şi invers, autori despre care se vorbeşte mereu fără a le fi cunoscută îndeajuns opera. Tăutu face parte din prima categorie şi poate e mai bine aşa.

Născut în Botoşani, Tăutu se trăgea, după tată, din vechea familie moldovenească Tăuteleasă, iar după mamă din familia Adamescilor. In viaţă a întâmpinat multe nevoi.

Rămas încă de mic orfan de tată, fu crescut şi îngrijit de mama sa. In urma unui proces însă, mama pierdu cele două moşii rămase dela soţul ei, din venitul cărora se întreţinea ea şi copilul. Tăutu, după ce făcu clasele primare în oraşul natal, ne mai putând studia mai departe din lipsă de mijloace, intră funcţionar la ministerul de justiţie din Iaşi. Dar, după doi ani şi jumătate îşi dădu demisia şi ajutat de amicii săi, rămase să studieze în particular. S'a amestecat şi în politică, luând parte în 1848 la mişcarea progresiştilor împotriva aristocraţiei. In acelaş an se însură şi se retrase la ţară, ocupându-se cu agricultura tot restul vieţii.

Activitatea literară şi-a început-o Tăutu pe la 1840 când, în satire biciui moravurile societăţei româneşti de pe atunci. Primul volum de versuri îl tipări în 1862 la Iaşi, mulţumită abonamentelor făcute dinainte pe la cunoscuţi. Cele 38 de poezii din acest prim volum se caracterizează printr'un fond limpede şi o versificaţie corectă şi uşoară, cum rar se mai întâlneşte la scriitorii contimporani. Nu e nimic silit în poezia lui Gh. Tăutu.

Unele din poeziile lui,—după cum am arătat,—au devenit populare, cum ar fi cu bucata „Românul" din primul volum:

Veacuri triste, întunecoase,
Peste capu-mi au trecut,
Cu mii oarde furioase
Prea adesea m'am bătut...etc.

Acelaş lucru s'a petrecut şi cu cea întitulată „Ţara mea", pusă şi pe muzică şi din care să-mi fie permis a desprinde, pentru sinceritatea şi frumuseţea lor naturală, câteva rânduri;

Ţara mea are câmpii mănoase
Dealuri înalte cu mândre flori......

şi aşa mai departe:

Ţara mea are neveste brune,
Neveste blonde cu ochii vii,
Cu sânuri albe, cu inimi bune,
Cu cosiţi negre şi aurii.

Are copile ca nişte zâne,
Ce-or ce durere cumplită, grea,
Cu-a lor privire pot să aline,
Ah, eu sunt mândru cu ţara mea!

Sentimentul dragostei de ţară revine adesea în poeziile lui. Tăutu a mai scris epistole, cântece comice, canţonete, fabule, drama „Un ajutor la timp" tragedia „Văduva Carpaţilor", precum şi poema istorică „Rarişa sau cerdacul lui Ferenţ".

Meritul lui stă însă mai cu seamă în poeziile satirice. El satirizează scăderile societăţii de pe atunci, cu un spirit destul de înţepător:

S'a schimbat mitologia!
Muzele prin lux s'avânt,
Iar „Pegas", bată-l urgia,
Cere şea şi frâu d'argint.
„Pastorale" n'ar mai face
Nici chiar însuşi Florian:
Omului azi banu-i place,
Fie-n rasă sau caftan.

...Desigur că poeziile lui Gh. Tăutu nu sunt creaţiuni. Dar aşa cum sunt, prin limpezimea, sinceritatea şi forma lor curgătoare, ele dovedesc îndeajuns talentul acestui poet.

Faptul că în nici o istorie de până acum a literaturii noastre nu se vorbeşte aproape nimic despre Gh. Tăutu, constitue fără îndoială o *nedreptate*, care să sperăm că până la 1970—centenarul *morţii poetului*,—va fi înlăturată.

Tăutu — Sardarul *Filipachi*. Anica, soţie; *Gheorghe*, fiu. 1832.

Teodor — Stolnicul *Neculai*. *Ileana* soţie. Fii: *Manole*, *Zoiţa*, *Anica*, *Balaşa*, *Marghioala*. 1832.

Un *Panaite Teodor* era cilen Eforiei de Botoşani, în 1843. Despre el se spune în „Condica foilor de calităţi":

Născut în Botoşani la 1798.

Căsătorit; are trei băeţi şi o fiică.

Are două dugheni şi o casă.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

In condica pe 1846, când era „candidat" la Eforie, avea 4 fii şi 2 fiice.

Teohari — Paharnicul *Costantin. Ecaterina*, soție. Fii: *Anastasă, Ileana, Agripina.* 1832.

Timuș — *Zmaranda* Timușoaia, văduvă. „Fii; *Gheorghe Timuș* supus austriecesc, și Costachi". 1832.

D. George Mavrocordat a binevoit să ni puie la îndămână documentele moșiei Curtești, din care am cules următoarele informații:

Un document din 1827 vorbește despre *Gheorghe Timuș* fiul *Smarandei,* soră cu *Zoița,* mama lui *Fotachi* și *Iordachi Romanóv,* cari au un unchiu pe *Dumitrachi Radu,* poreclit *Bran,* care a măritat pe *Smaranda* după *Iordachi Timuș.*

Zoița, după un document din 1805, este fiica lui *Neculai Șeptelici,* cumnată cu *Iordachi Timuș;* are judecată cu *Dumitrachi Radu* fratele Mariei, mama lor, cea întâi a mortului *Șeptelici.* După moartea Mariei, s'a însurat cu *Maria,* fata *Perjului,* cu care a făcut o fată, *Catrina.*

Document din 1806: *Iordachi Timuș,* ginere lui *Dumitrachi Radu* Căpitan, e căsătorit cu *Smaranda,* fiica lui *Neculai Șeptelici,* nepoata lui *Radu.*

1828: *Fotachi* și *Iordachi Romanov* frați, sunt fiii *Zoiței,* sora *Smarandei,* amândouă fiice ale lui *Neculai Septelici* și a *Mariei* fiica *Radului Cekmak* (Ciokmak?).

1790: *Kiriac Cărstian* are nepot pe *Dumitrachi Radu,* feciorul *Ilincăi Radu* și *Sardarul* Kiriac Cărstian se judecă cu Medelnicereasa *Zoița Jionesei,* care i-a împresurat moșia Curtești.

1786: *Safta Brănoae,* fiica răposatului *Gheorghiță Cărstian,* are frate pe *Pitar Kiriac Cărstian.*

1812: *Vasile Kiriac, Sardar,* are moșia Curtești, alăturea cu sătenii lui *Zaharia Juan.*

1817, februar: Testamentul lui Dumitrachi Radu.

1795: Dieata Sardarului *Kiriac Cărstian*; are fii pe *Iordache, Costache, Panaite, Dumitrache, Stefan,* îi lasă moșie in județul Putna], și *Vasile,* căsătorit. Are soție pe *Smaranda.*

1805: *Ceauș Dumitrachi Cristian* are Curteștii. Hotarnică de Paharnicul Ioan Tăutu.

1809: *Dumitrachi Kiriac* „biv ceauș de aprozi"

1828: *Spatarul Toader Kiriac* vinde *Mariei Roset* moșia Curtești.

1844: *Gheorghe Timuş* vinde *Banului Iordachi Bolan* cinci părţi din a opta parte din Curteşti. Are soră pe Balaşa.

1828: *Dumitrachi Radu* moare.

Ureche — Sulgereasa *Marghioala*, văduvă. 1832.

Varlaam — Căminarul *Costachi. Nastasiica*, soţie. 1832.

La 1843, *Aga Costachi Varlaam* era prezident al Eforiei la Botoşani, şi în „Condica foilor de calităţi", găsim:

Aga Costache Varlaam, prezident Eforiei, născut în Botoşan la anul 1800.

Căsătorit, fără copii.

Are casă şi dugheană în Botoşani.

A fost la 1828 ispravnic ţinutului Herţa.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

Varlaam — Spatarul *Gheorghe. Smărăndiţa*, soţie. Fii: *Ioan* ş *Elencu*. 1832.

Varlaam — *Grigore. Elencu*, soţie. *Costache*, fiu. *Maria* soacr D-sale. 1832.

Varlaam — *Profira*, văduvă; şede la *Enache Hăgienciu*, supu. austriecesc, văduvoiu 1832.

Vârnav — Stolniceasa *Catinca*, văduvă. *Marghioala*, fiică 183

Vârnav — Banul *Enache*. 1803.

Vârnav — Stolnicul *Ioniţă*, la 1803: Spatar la 1820.

Vârnav — Comisul *Iordache. Nastasica* soţie. 1832

Vârnav — Postelnicul *Ioan. Maria*, soţie, *Profira*, fiică. 1832

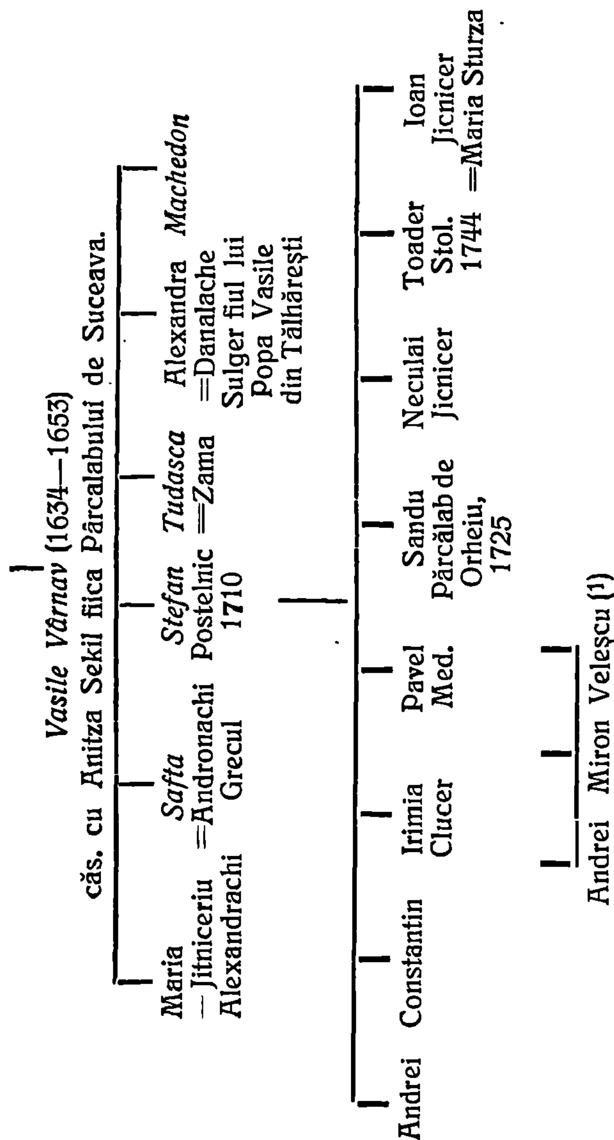
Vârnav — Băneasa *Maria*. 1820.

Vârnav — Căminarul *Petrache*. 1803.

Vârnav — Postelnicul *Petrache. Nastasica*, soţie. Fii: *Alecu, Grigore, Neculai, Costantin, Ion* şi *Ileana*. 1832.

Familia Vârnav, veche şi foarte numeroasă, are un arbore de fa milie începând de prin 1631, alcătuit din vechime; originalul nu se cu- noaşte, dar d. G. Vârnav, din Folticeni, posedă o copie din 1868, pe care este scris: „Prescris pe curat de mine subsemnatul la 1868, octombre 20 zile, *Gedeon fon Varnav*, numitul în mirenie *Iordachi fon Varnav*, fi

a Post. Ioan Varnav“. Acest arbore a fost complectat de d. G. Vârnav.

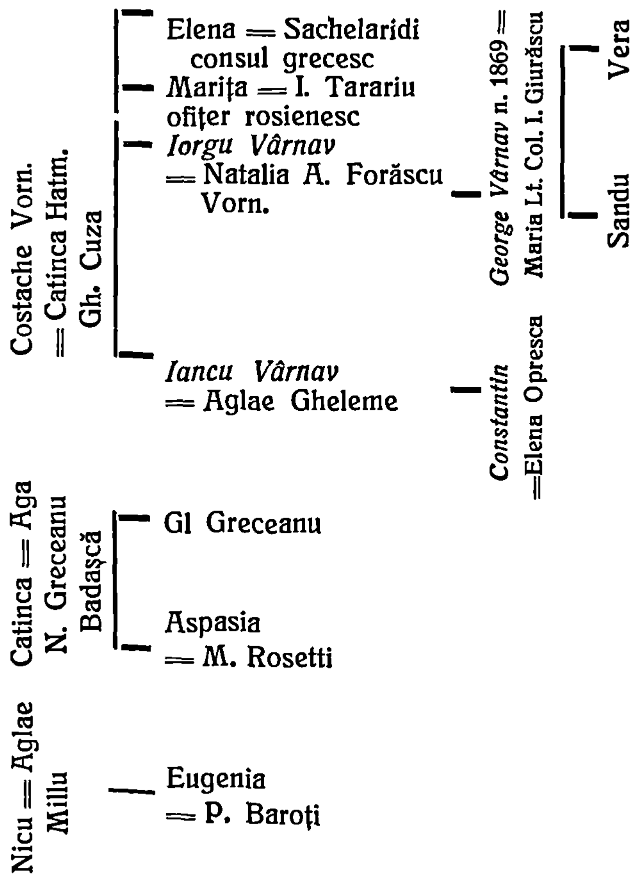
1.— In arborul lui Ghedeon fon Varnav, este această însemnare: „Aceşti trei sânt coborâtori a lui Irimie Varnav Clucer, şi a lui Pavăl Varnav Medelnicer, din cari aceştia se trag Varnaveştii ce sînt în ţinuturile din gios, şi Toderaşcu Varnav dela Petie de lângă Folticeni, a căruia fiu este Iordache Varnav, ginerile Ghiţescului dela Dorohoiu, iar despre Varnaveştii din Basarabia se arată mai sus“.

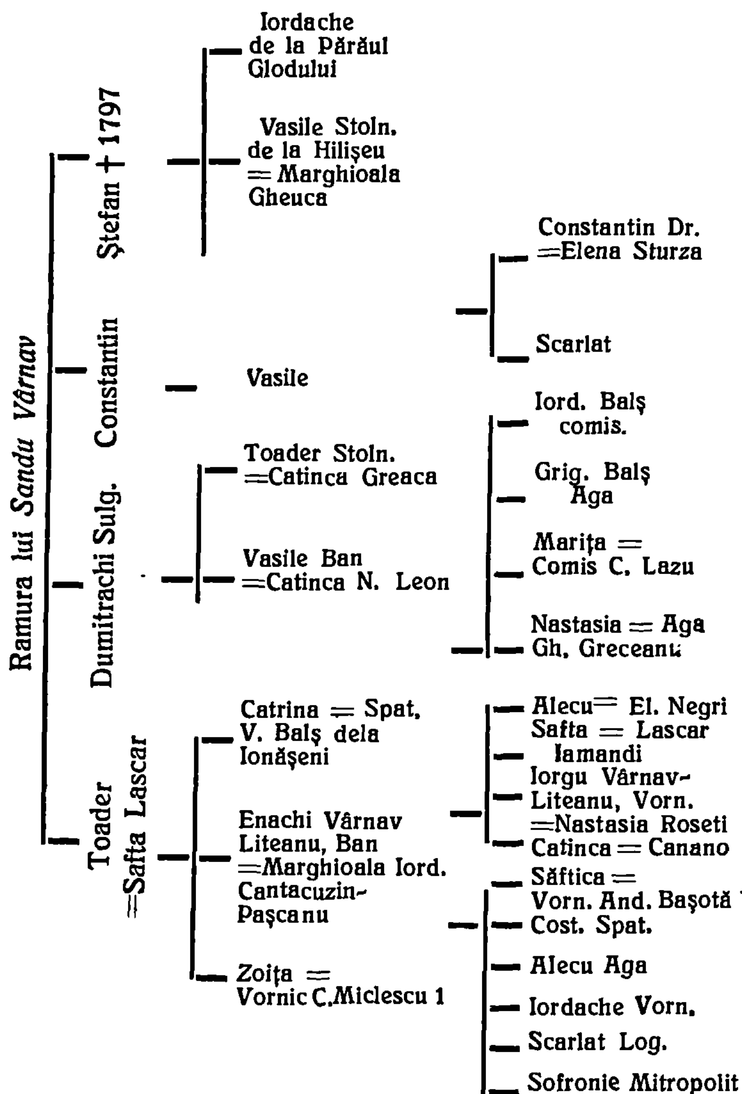
Ramura lui *Ion Vornav*

Constantin, Ban, 1770 = Safta Sturza, vară primară a Logof. Mihai Sturza [1]

- *Ilinca* = Const. Roset Aga
- *Zoiţa* = Lupu Balş Logof.
- *Petrache* Post. = Nastasiica lui Man. Dimachi Log.
  - *Alecu* Vârnav Spat.
  - *Nicu* = Aglae Millu
  - *Costin*
  - *Ierodiacon Ilarion*
  - *Catinca* = Aga M. Greceanu Badaşcă
- *Smaranda* = Andronachi Donici Logof.
- *Mărioara* = V. Krupenski Spat.
- *Manolachi*, Stol. = Todosiica Rusu (Basarabia)
- *Ioan*, = Post. 1815 = Mariţa fata lui Toma Dimachi Post apoi Shimonah Teodor
  - *Costache* Vorn. = Catinca Hatm. Gh. Cuza
  - *Iordachi* fon Vârnav
  - *Ştefan* fon Vârnav
  - *Catinca* = Post. V. Krupenski
  - *Profiriţa* = Vorn. Andrieş Başotă
- *Safta* = Ilie Cantacuzin Aga
  - Iancu Cantacuzin Logofăt
  - Kniazu C. Cantacuzin =Catinca Giurge Căm.
  - Alecu Cantacuzin = Elena Gl. Mavru
  - Ilisei Cantacuzin Spat.

1.— D-l Octav George Lecca arată că Banul Const. Vârnav a fost căsătorit cu Ilea a Buhuş.

Costache Vorn.
= Catinca Hatm.
Gh. Cuza
Elena = Sachelaridi
consul grecesc
Mariţa = I. Tarariu
ofiţer rosienesc
Iorgu Vârnav
= Natalia A. Forăscu
Vorn.
George Vârnav n. 1869 =
Maria Lt. Col. I. Giurăscu
Vera
Sandu
Iancu Vârnav
= Aglae Gheleme
Constantin
=Elena Opresca
Catinca = Aga
N. Greceanu
Badaşcă
Gl Greceanu
Aspasia
= M. Rosetti
Nicu = Aglae
Millu
Eugenia
= P. Baroţi

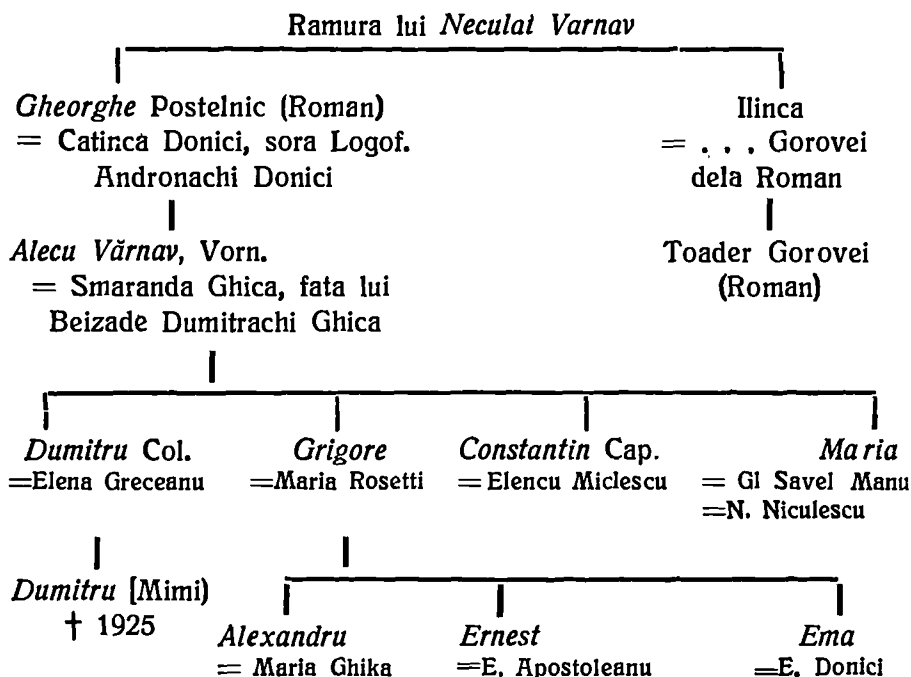
1.— Vornicul Const. Miclescu este fiul Banului Sandu Miclescu şi a Saftei, fiica Paharnicului Iordache Silion.

Constantin Dr.
=Elena Sturza

- Maria
- Vasile
- Scarlat

Iorgu Vârnav Liteanu Vorn.
=Nastasia Roseti

- Iorgu dela Liteni = Catrina Silion
- Smaranda = D. Henţiescu
- Maria = Col. E. Casimir
- Natalia = I. Paladi
- Safta = G. Beldiman
- Elena = T. Cristescu
- Alexandru = Lucia Cogălniceanu
  - Lucia = C. Crupenschi
  - Caterina = Col. Romanescu
  - Mihai
  - George = El. Corjescu
    - Alexandru

Ghedeon fon Varnav, care a transcris arborul vechiu al familiei Vârnav, scrie următoarele;

Istoria boerilor Varnaveşti ce sînt în Basarabia

Până a nu se deslipi Basarabia de Moldova, se afla la moşia Ionăşenii, lângă Dolina, în ţinutul Dorohoiul, trei boeri fraţi: Ilie, Costache şi Neculai (sau Toader) de familie Perjeşti, carii după luarea Basarabiei de către Rusia s'au mutat cu locuinţa în Basarabia, la ţinutul Hotinului, şi după statornicirea guvernului rosienesc, rânduindu-se o comisie cercetătoare de toţi adevaraţii dvoreni (nobili) ce se afla în acea nouă gubernie, au voit şi D-lor trei fraţi Perjeşti de a fi trecuţi în Cniga dvorenilor, însă cu numire de Varnaveşti, iar un moş al meu, ce era trăitor în Basarabia, Stol. Manolachi Varnav, fratele a tatălui meu, au protestat a lor numire de Varnaveşti, şi au rămas d-lor netrecuţi în

Cniga dvorenilor. Apoi la 1822, când turcii se aflau în Moldova, şi eu subsemnatul eram bejănărit în Bucovina, cu toţi ceilalţi boeri moldoveni, am trecut cu familia mea în Basarabia, mergând să mă aşez cu locuinţa la moşia Jorile din ţinutul Orheiului, ce era zestre a soţiei mele, necunoscând însă locurile pe acolo am rătăcit drumul şi apucându-ne noaptea pe o vreme ploioasă şi cumplită, umblam prin întuneric nemernici pe câmpii pustietăţii, iar un glas a unui câne ne-au îndreptat la un sat ce era tocmai pe moşia acelor trei boeri Perjeşti, şi întâlnind pe un ţăran ne au dus la casa stăpânească târziu pe când boerii se culcase, trezindu-i însă o slugă şi spuindu-le că un boer din Moldova, Comisul Iordachi Varnav se află la poartă, s'au sculat d-lor boerii îndată şi ne au primit cu mare dragoste. După ce am intrat dar în odaia de primire, am întrebat pe d-lor în a cui casă am cinste şi norocire a mă adăposti în această noapte, iar unul dintre d-lor mi-au răspuns: Noi sântem trei fraţi, Ilie, Costache şi Neculai (sau Toader, bine nu ţin minte), iar istoria noastră vom spune-o dv. mai pe urmă. După obişnuitele dar ceremonii a unei nobile primiri, istorisindu-mi despre d-lor cele de mai sus arătate, adică, cum d-lor au vrut să se treacă în Cniga dvorenilor sub nume de Varnaveşti, şi cum moşul meu Manolachi i-au împotrivit, m'au rugat apoi să-i ajut, dându-li o mărturie că d-lor sunt cu adevărat Varnaveşti, spre a se putea trece în Cniga dvorenilor. Eu dar acel ce deapururea am simţit o nespusă mulţămire în sufletul meu la tot prilejul ce mi se înfăţişa de a ajuta la soarta altuia aseminea mie, le-am răspuns că mărturia poate fi socotită falşă, dar după vre-o două luni, când eu voi fi cunoscut guvernului, să meargă unul dintre d-lor la Chişănău, şi fără a spune că d-lor au avut intâlnire cu mine, să deie o proşenie la comisia dvorenştii cu rugăminte, fiindcă au auzit că un boer dela Moldova de familia Varnav, anume Comisul Iordachi Varnav, fiu a Post. Ioniţă Varnav, au venit acum în Basarabia, şi se află cu locuinţa la moşia Jorile, în ţinutul Orheiului să se facă întrebare acelui boer

de suntem noi Varnaveşti ori ba, după care comisia îmi va face mie întrebare, şi eu voi face răspuns care va fi mult mai bun decât mărturia. Urmând dar d-lor după a mea povăţuire, şi făcându-mi comisia întrebare prin povescă, am răspuns că d-lor trei fraţi Ilie, Costache şi Neculai sunt cu adevărat nu numai de familie Varnav, dar şi în înrudire de aproape cu mine. După care apoi d-lor trei fraţi s'au trecut în Cniga dvorenilor cu numire de Varnavi, din carii se trag Varnaveştii cei din Basarabia.

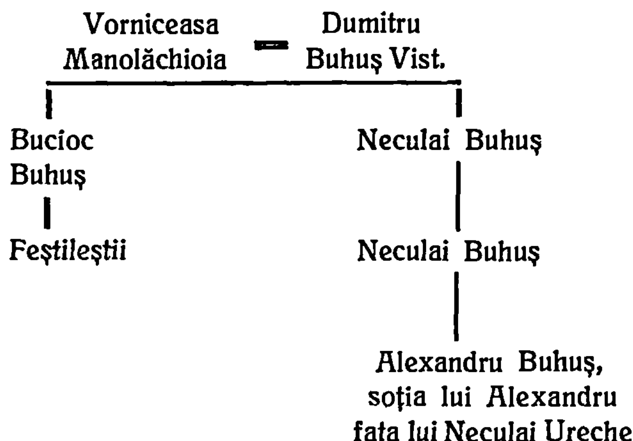
1868 octombrie 20.

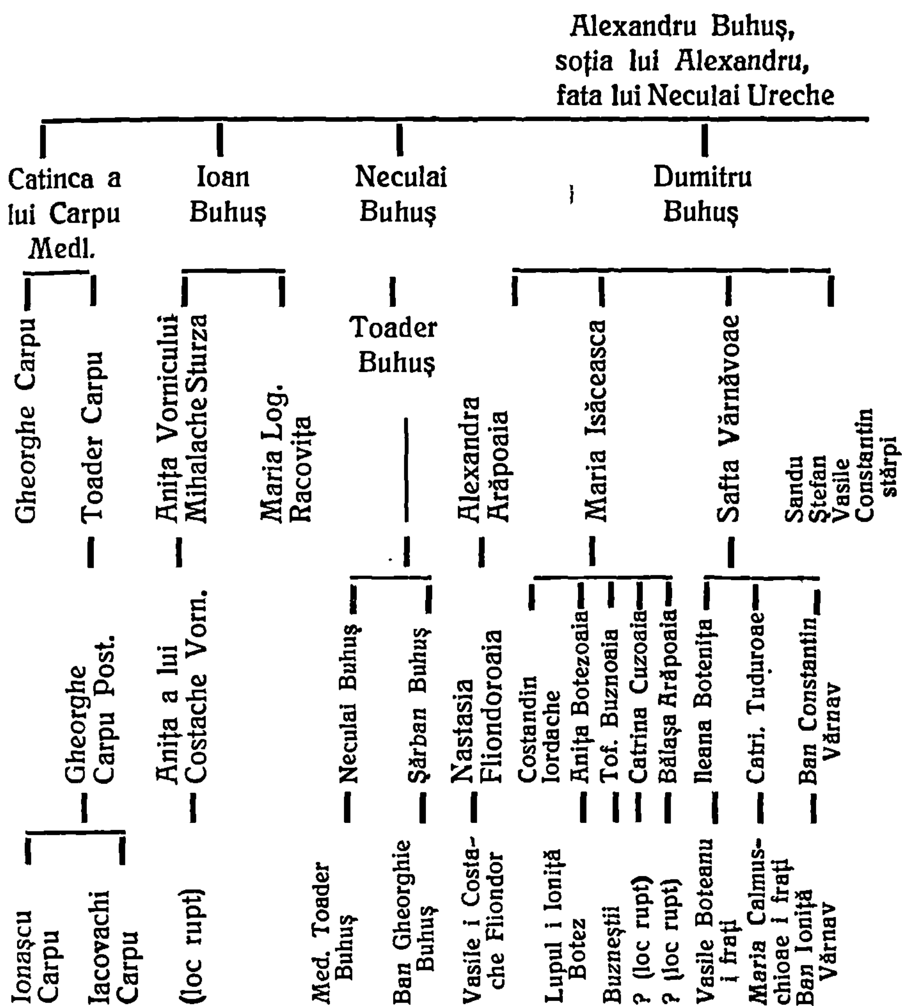
Ghedeon fon Varnav, numit în mirenie Iordachi fon Varnav.

Familia Vărnav se înrudeşte cu familiile *Luca* şi *Buhuş*.

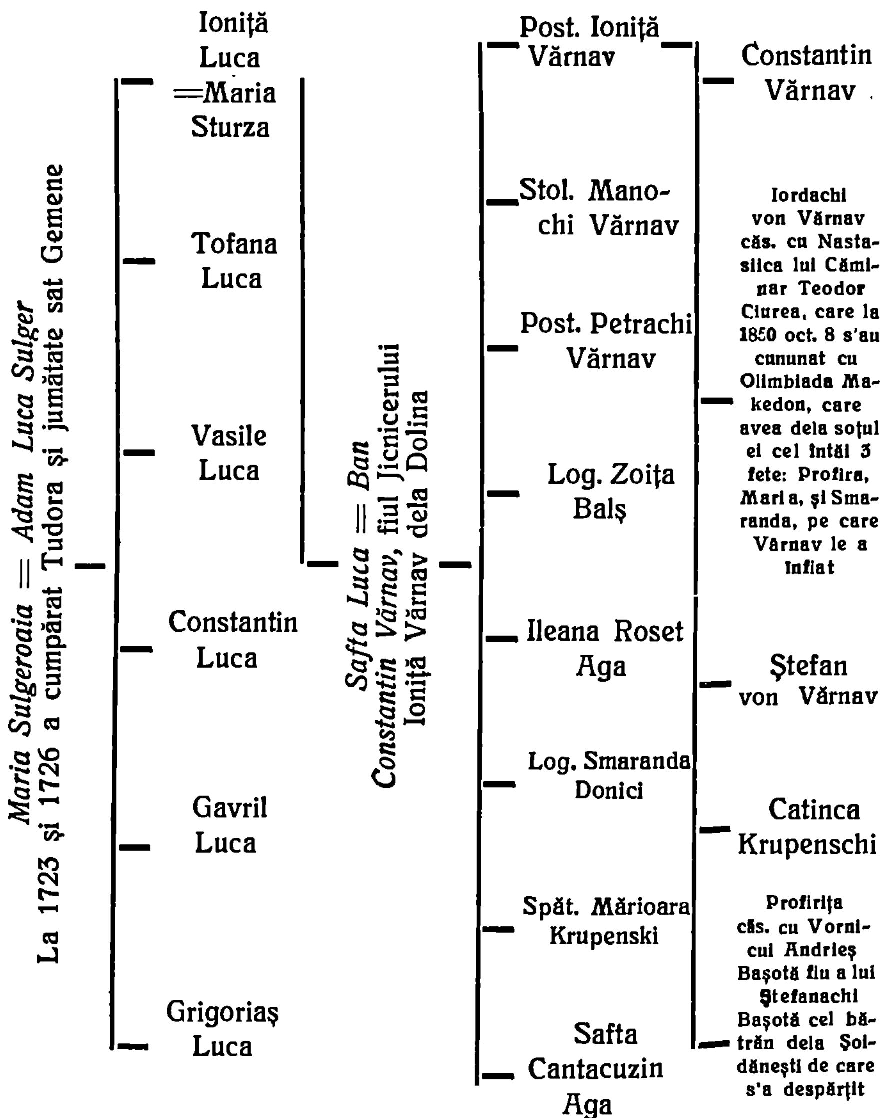
D. George Vărnav ni-a comunicat două spiţe de familii. Pe una este această însemnare: „Copie de pe spiţa neamului întocmai după aceia ce este la Dumnealui Stolnic Ioan Keşcu. 813 dechemvri 22".

Spiţa este aceasta:

Alexandru Buhuş,
soţia lui Alexandru,
fata lui Neculai Ureche
Catinca a lui Carpu Medl.
Ioan Buhuş
Neculai Buhuş
Dumitru Buhuş
Gheorghe Carpu
Toader Carpu
Aniţa Vornicului Mihalache Sturza
Maria Log. Racoviţa
Toader Buhuş
Alexandra Arăpoaia
Maria Isăceasca
Safta Vărnăvoae
Sandu Ştefan Vasile Constantin stărpi
Gheorghe Carpu Post.
Aniţa a lui Costache Vorn.
Neculai Buhuş
Şărban Buhuş
Nastasia Fliondoroaia
Costandin Iordache
Aniţa Botezoaia
Tof. Buznoaia
Catrina Cuzoaia
Bălaşa Arăpoaia
Ileana Boteniţa
Catri. Tuduroae
Ban Constantin Vărnav
Ionaşcu Carpu
Iacovachi Carpu
(loc rupt)
Med. Toader Buhuş
Ban Gheorghie Buhuş
Vasile i Costache Fliondor
Lupul i Ioniţă Botez
Buzneştii
? (loc rupt)
? (loc rupt)
Vasile Boteanu i fraţi
Maria Calmuschioae i fraţi
Ban Ioniţă Vărnav

Spiţa familiei *Luca* este aceasta:

In «Condica foilor de calităţi» găsim ;

Dumnealui *Colonel Costin Vărnav,* român, născut la anul 1816, în Botoşani.

A învăţat în pensioane şi şcoli publice.

Ştie: româneşte, franţuzeşte şi nemţeşte.

Nu e căsătorit.

A fost 16 ani aghiotant domnesc.

Astăzi 1852 este adjutant domnesc şi ispravnicul ţinutului Botoşani.

In dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi, se vede că a 3 octombrie 1834, *Costache Vărnav,* fiul răposatului *Căminar Vasile Vărnav,* cere a se rândui un epitrop asupra averei rămasă dela părintele său, şi dela moşul său, răposatul *Căminar Iordachi Vărnav,* fiindcă dumnealui voeşte a merge în altă ţară, şi aice mai rămâne un frate al său nevârstnic.

Căminarul *Vasile Vărnav,* fiul *Medelnicerului Constantin Vărnav,* ı are în 1813, şi fusese însurat cu Maria Gheuca, fiica Stolnicului C nst. Gheuca, şi-i mai rămân trei copii nevârstnici.

Testamentul său are data de 28 februar 1813.

După moartea Căminarului, nevasta lui se mărită cu un Spatar Roset.

Vasiliu — *Iani. Maria,* soţie. Fii: *Tudurachi, Eufrosina, Ileana, Dimitrie, Zamfirachi.* 1832.

Ventura — Comisul *Alecu.* 1832.

« La anul 1838 în 8 zile a lunei noemvrie s'au săvârşit soacră-ı ea Postelniceasa Maria Ventura şi s'au îngropat la biserica Vovidenia, din Botoşani, unde s'au adus şi oasele soţului ei, Postelnicul Grigori Ventura».

(N. Iorga, Studii şi Documente, XVI, p. 57)

Zapan — *Ilinca* Zăpănoaia, văduvă. *Sandulachi, Maria* fii. 1832.

Tagma bisericească

In catagrafia din 1832. după ce se înşiră toate familiile boereşti care locuiau, în acel an, în Botoşani, se arată familiile slujitorilor bisericeşti, cu aceiaş amănunţime ca şi la boeri. Slujitorii fiecărei biserici sunt indicaţi cu soţiile, copiii şi servitorii lor, ba chiar şi cu numărul de animale ce posedă fiecare.

Deşi preoţii sunt înglobaţi sub aceiaş numire: „clasul mai de gios", împreună cu meseriaşii, armenii, evreii, şi ţiganii, este incontestabil, însă, că a existat o mare deosebire între aceste clase, atât, în drept, faţă cu legile care ne au cârmuit totdeauna, cât şi în consideraţia pe care o avea clasa diriguitoare, boerimea, pentru preuţi şi pentru ceilalţi locuitori.

Trebuind să vie în contact cu preuţii, ca interpreţi între Dumnezeire şi oameni, boerimea nu-i putea considera ca nişte „paria", ca pe mulţimea populaţiei. Intre boeri şi preuţi erau oarecare relaţiuni impuse de tradiţiuni. La botezuri, la nunţi, la inmormântări, trebuia ca preuţii să facă parte dintre persoanele care mâncau la masa familiei; cu ocazia spovedaniilor, preuţii intrau în intimităţile şi misterele vieţii boerilor. Era, prin urmare, lucru aşa de firesc că nu se confunda un preut cu marea mulţime, şi faţă cu înprejurarea că un fiu de preut nu se întorcea niciodată în masa poporului de ţară, din care se recruta preuţimea, preuţii ar putea să fie socotiţi ca sâmburele în jurul căruia s'a născut burghezimea noastră, care, în ţările române, nu a ajuns la desvoltarea pe care o are în occident.

Tagma bisericească din Botoşani, în 1832, se compunea din următorul personal:

Biserica Trei-Erarhi.

Erei Sandu, săchelar. Presvitera *Paraschiva. Vasile, Neculai, fii.*

Erei Aftanasă. Catrina presviteră. *Gheorghe, Chirilă, Dumi-*

trache, fii.—Teodosie psaltul la această biserică, în ogradă la Dumneei *Elencu Costin.*

Erei Gheorghe. Maria presviteră. *Vasile,* fiu,

Biserica Sf. Ion Botezătorul.

Erei Ion.

Erei Vasile. Maria presvitera.

Erei Gheorghe. Savasta presvitera. *Ana,* soră presviterei.

Manolache Vasiliu, psalt.

Matei Ivanovici, dascal. *Maria,* soţia lui.

Biserica Sf. Necnlai.

Iconom Ilie. Maranda, presvitera. *Luca, Gheorghe, Ruxandra, Profira,* fii.

Sakelarul Dimitrie. Maria presvitera. *Costache, Mihalache, Ioan, Vasile, Safta,* fii.

Erei Aftanasie. Catrina presvitera. *Zoiţa* fiică. *Mihalache* „brat" sfinţiei sale.

Dimitrie dascal. *Maria* soţ.

Iconom Ilie dela Sf. Gheorghe.[1] *Ana* presviteră. Fii: *Costache, Anastasache, Zamfira.*

Ion Corvin, pălimar la Sf; Vasile. *Casandra,* soţ lui. Fii: *Gheorghe* şi *Măriuţa.*

Erei Gheorghe zet Erei Petre, fără popor. *Catrina* presvitera. Fii: *Dumitru, Elisaveta, Maranda, Maria, Soltana.*

Dumitrachi Zugravu, dascal la Sfinţii Voevozi. *Maria* soţ. *Maria* presviteră a preutului *Sileon,* văduvă.

Chirilă, dascal la Sf. Gheorghe. *Smaranda, Ileana,* fiice.

Rariţa presvitera, văduvă a preutului *Gheorghe.* Fiică: *Zamfira. Calinica* monahia, mama presviterei.

Biserica Sfinţii Voevozi.

Iconomul Gheorghe 1). *Maria* presvitera. Fii: *Iancu, Smaranda* şi *Catinca.*

Preutul Manole. Nastasia, soţie. Fii: *Costache, Maria, Catinca şi Elencu.*

1. — Iconomul Gheorghe Popovici Gheorghiu este tata Mitropolitului Iosif Gheorghian.

Sachelarul Constantin. Balaşa, soţie. Fii: *Gheorghe şi Alexandru.*
Iftime dascal. *Domnica,* femeia lui.

Biserica Sf. Spiridon.

Iconomul Iftime, văduvoiu.
Preutul Gheorghe. Ana preuteasa.
Preutul Iordachi, văduvoiu.
Preutul Neculai. Ileana, soţia sa.
Mihalache psalt. Zamfira, soţie.
Preutul Aftanasă. Paraschiva preuteasă.
Preutul Teofan, văduvoiu.
Iordachi pisált. Smarandá soţie.
Ion Diaconu. Safta soţie.
Maria preuteasa, văduvă. *Catincá* fiica sa.

Biserică Pogorârea Duhului Sfânt.

Preutul Manole. Ileana preuteasă. Fii: *Gheorghe, Apostol,* fratele lui Manole.
Preutul Vasile. Sávastia, preuteasa. Fii: *Costuchi, Ioan,* şi *Ileana.*
Preutul Niculai. Safta preuteasă.
Mariá preuteasa, văduvă. Fii: *Vasile* şi *Zoiţá.*
Aná preuteasa, văduvă. Fii; *Ioán* dascal, *Olimbiadá.*
Ierodiaconul Gheorghe, văduvoiu, zet Ana preuteasa.
Dumitru, brat, *diiacon.*
Sultana preuteasă, văduvă. Fii: *Costache, Catrina.*

Biserica Sfinţii Apostoli.

Preutul Vasile, Iconóm. Aná, preuteasă. Fii: *Neculai, Ion, Maria Ecaterina.*
Preutul Vasile. Ecaterina, preuteasă. Fii: *Grigori, Zoiţa.*
Vasile, dascal bisericei.
Maria, preuteasă, văduvă.
Caterina, preuteasă, văduvă.

Preutul Ion. Zoiţa, preuteasa. Fii; *Neculai, Anica.*
Ioana preuteasa, văduvă. Fii: *Tudorache, Catrina.*

Biserica Preacuvioásei.

Preutul Vasile Icònómul. Catinca, preuteasa. Fii: *Manòlică, Maria, Zoiţa, Dafina.*
Preutul Ion, văduvoiu. *Iancu,* fiul său. *Costachi* nepotul său.
Gheorghe Bădărău, dascal.
Ilie eclesiarh.
Preutul Gheorghe. Ileana preuteasă. *Vasile* fiu.
Preutul Tudorache. Profira, presviteră. *Zamfira, Catinca,* fii.
Diaconul Costandin. Ecaterina, diaconiţa.

Biserica Sfinţii Impăraţi Constantin şi Elena

Preutul Tanasă Iconom. Maria Iconomiţa. *Neculai, Ileana, Rabeica,* fii.
Gheorghe, dascal, holteiu.
Dumitru sin Neculai, holteiu; tij.

Biserica Sf. Dimitrie.

Preutul Dominte Iconom, văduvoiu. Fii: *Neculai, Toader Smaranda.*
Părintele Dimitrie, săchelar. Ecaterina, preuteasa. Fii: *Vasile, Ion, Maria, Zamfira, Casandra, Zoiţa.*
Preutul Gavril. Evdochia, preuteasa. Fii: *Mihalachi, Neculai, Maria, Catinca, Ileana.*
Gheorghe Ilie, psalt.
Dumitru eclisiarc.

Biserica cu hramul Vovidenia.

Preutul Iordachi. Iustina, preuteasă. Fii: *Alexandra, Ioan,* Nastasia.

Preutul Ioniţă. Zoiţa, preuteasă. Fii: *Ileana* şi *Profira.*
Diiaconul Neculai. Ileana diiaconiţa. *Ion,* fiu.
Dumitrache, dascal. Nastasia, maica sa, văduvă.
Preutul Gheorghe, fără popor. *Paraschiva,* preuteasa. Fii: *Iordache, Vasile, Iancu, Zamfira.*

In cvartalul VI, „mahalaua Pliaţul târgului", personalul bisericesc e indicat fără arătarea bisericei la care serveşte. Sub titlul: „tagma bisericească"; găsim:

Preutul Ion, protopopul ţinutului.
Preutul Grigori, Iconom. *Zamfira,* soţie. Fii: *Ioan, Costache, Vasile, Profira, Ileana, Ecaterina,*
Preutul Ioan Săchelarul. Zoiţa, soţie. Fii: *Dimitrie, Gheorghe, Tofan, Neculai, Ana, Sofia, Catinca,* şi *Teodora,*
Preutul Gavril. Soltana, soţie.
Preutul Aftanasie. Paraschiva, soţie. Fii: *Iancu* şi *Catrina,*
Părintele Teofan. Maria, fiica lui, văduvă.
Diiaconul Teodor. Maria, soţie. Fii: *Ion, Anica, Ecaterina.*
Diiaconul Vasile. Domnica, soţie. Fii: *Gheorghe, Ioan, Maria.*

Clasul mai de gios.

Se înţelege că rubrica aceasta este cea mai lungă, în catagrafia populaţiei Botoşanilor, din 1832.

După „tagma bisericească", se înşiră, pe fiecare cvartal, numărul familiilor împărţite după meserii. Aşa, în cvartalul I, rubrica începe cu *făclierii*, rânduiţi fiecare după normele urmate pentru clasa boerească. De pildă:

Haretu Gheorghiu, hrisovolit. *Sofia*, soţ. Fii: *Neculai, Mihalachi, Adam, Sultana.* 4 slugi şi unu la făclierie.

Urmează apoi, cu aceleaşi indicări, celelalte profesiuni: *solonari, c'zmari, băcali, precupeţi*, etc., a cărora listă se va vedea mai la urmă.

In rubrica „pământeni fără negustorie", sunt trecute diferite persoane, dintre care unele au „profesiune", după înţelesul de astăzi al cuvântului. Astfel, găsim: Haralamb Calistru, sudet nemţesc; Gheorghe s n Panaite, sudet rusăsc, dar şi pe Neculai Botezatu, *logofăt la spiţărie*; Enache Cazacliu, *vătav*, etc.

Armenii, ca străini, sunt catalogaţi deosebit. Intăi vin „preuţii armeni", apoi diferiţii meşteşugari: *solonari armeni, cizmari armeni*, etc. ş' o rubrică specială au *posesorii armeni*, adică *arendaşii de moşii.*

La urma catagrafiei vin *ţiganii* şi *jidovii.*

In unele cvartale străinii sunt indicaţi sub denumirea: *naţia armenească, naţia jidovească, naţia lipovenească, naţia ţigănească* şi meşteşugarii sunt clasaţi în bresle: *breasla blanarilor, breasla bărbierilor*, etc.

Armenii erau consideraţi străini, ca şi evreii, şi, în această privinţă, nu era nicio deosebire între armeni şi evrei, în raporturile lor faţă cu pământenii.

De altfel, armenii ei înşăşi se socoteau străini, şi chiar la 1859, când locuitorii oraşului Botoşani trimet o telegramă de felicitare Domnitorului Cuza, armenii, dintre cari unii erau alegători. nu iscălesc în telegrama aceasta, ci trimet o telegramă deosebită, în numele *comunităţei armeneşti* din Botoşani.

Intre semnatarii acestei telegrame, unii armeni îşi adaugă titlurile de boerie. Aceste titluri, însă, ei nule aveau din timpurile vechi, ci au început a le dobândi când boeriile se acordau acelora cari puteau să le cumpere cu bani, dela domnitorii fanarioţi.

Cei întăi armeni din Botoşani cari obţin ranguri de boerie, sunt fraţii Goilav.

La 25 iulie 1857 se dă o *mărturie de neam* fraţilor Goilav şi anume că: Sărdarul Gaşpar Goilav, Slugerul David Goilav, Căminar Valerian, Sărdarul Teodor, Ion şi Coleţki secretar Garabet Goilav, toţi fraţi, fiii Sulgerului Luca Goilav şi nepoţi răposatului Clucer David Goilav, din cari Garabet şi Ion Goilav se află trăitori în Basarabia Rosiei (în anul 1857), iar Gaşpar şi Valerian se află în Moldova, *cu paşporturi din Rusia,* proprietarii moşiei Sarata, *sunt cunoscuţi de boeri pământeni,* cinstindu-se bunicul lor anume David Goilav, la anul 1804, cu rangul de boer Clucer de către Domnitorul Alexandru Moruzi Voevod, *pentru serviciile făcute ţării.*

Mărturia este iscălită de boerii divaniţi: A. Mavrocordat, Logofăt; Teodor Balş; A. Cantacuzin, Vornic; Scarlat Roset, Vornic; Costache Carp, Postelnic [1]).

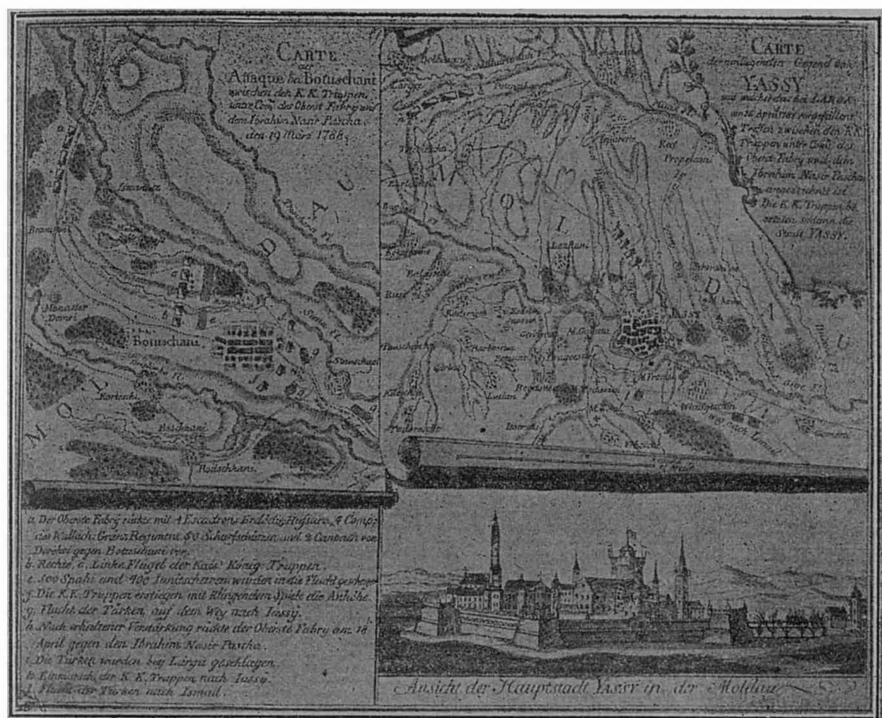
Membrii unui Divan cari afirmă că sunt *boeri pământeni,* armenii cari stăteau, în Moldova, *cu paşpoarte din Rusia!*

La 1832, după catagrafie, erau în Botoşani 155 familii de breslaşi armeni. In numărul breslaşilor erau trecuţi şi „posesorii", adică arendaşii de moşii.

Incepuse procesul de părăsire a agriculturei de către proprietarii boeri, cari, ademeniţi de un traiu mai larg, în oraşe, sub influenţa civilizaţiei din occident, trebuiau să lese altora locurile goale ce rămâneau în curţile boereşti dela sate; armenii au umplut aceste goluri, au început să exploateze moşiile şi, nu după multă vreme, au devenit proprietari pe unele dintre cele mai mari şi mai bogate, graţie numai înprejurărei că erau creştini, şi nu li era interzis, ca evreilor, să dobândească pământ rural.

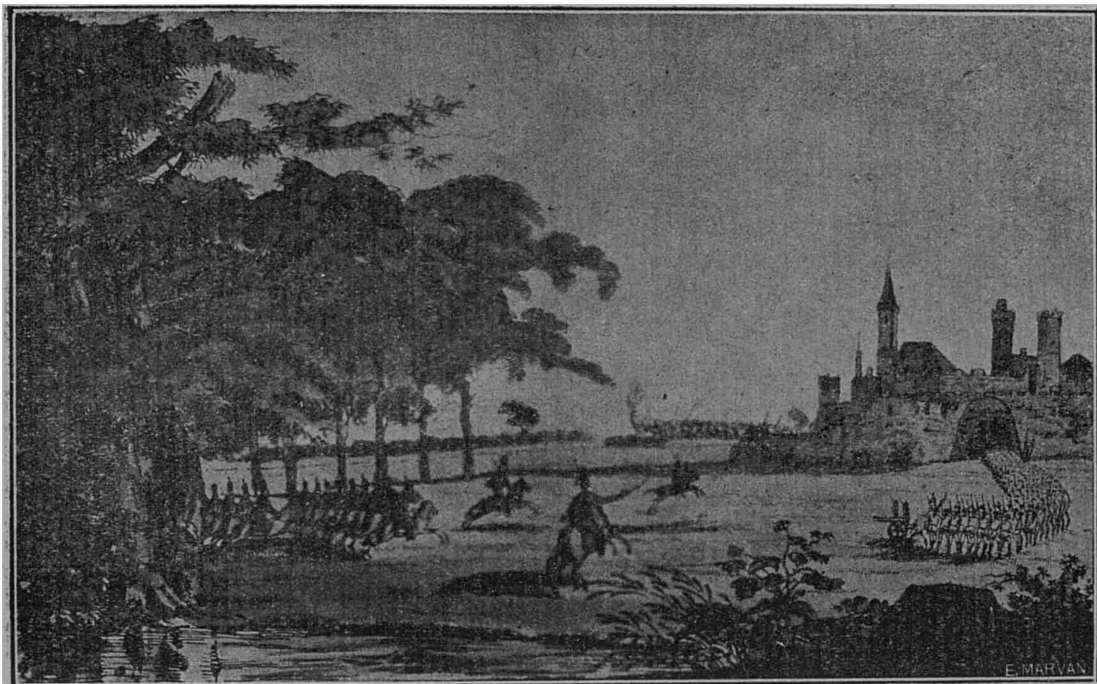
In 1832 erau, în Botoşani, 43 familii de posesori, dintre care 38 armeni.

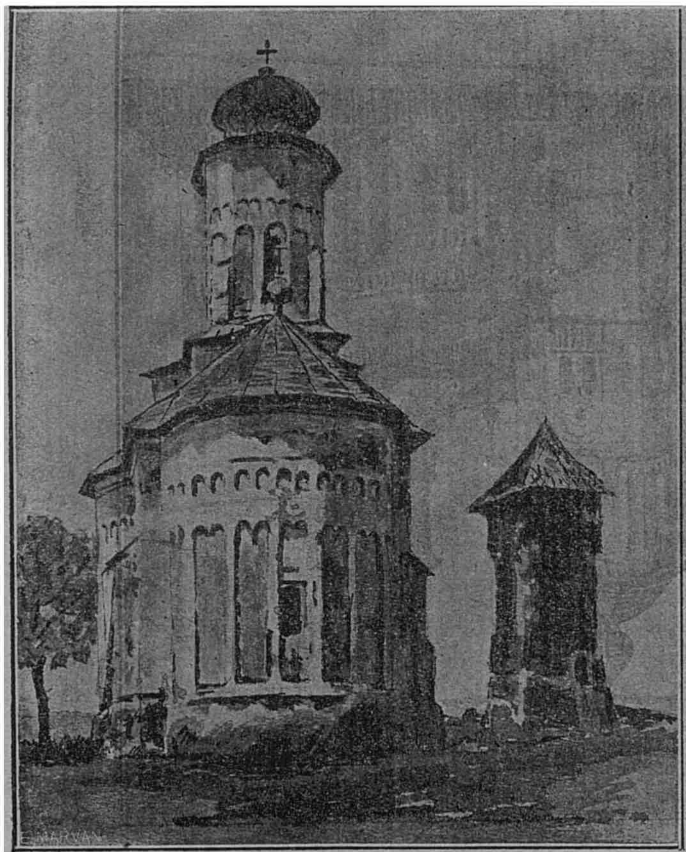
1.— Arhiva Statului din Iaşi, Condica 23, Tr. 166.

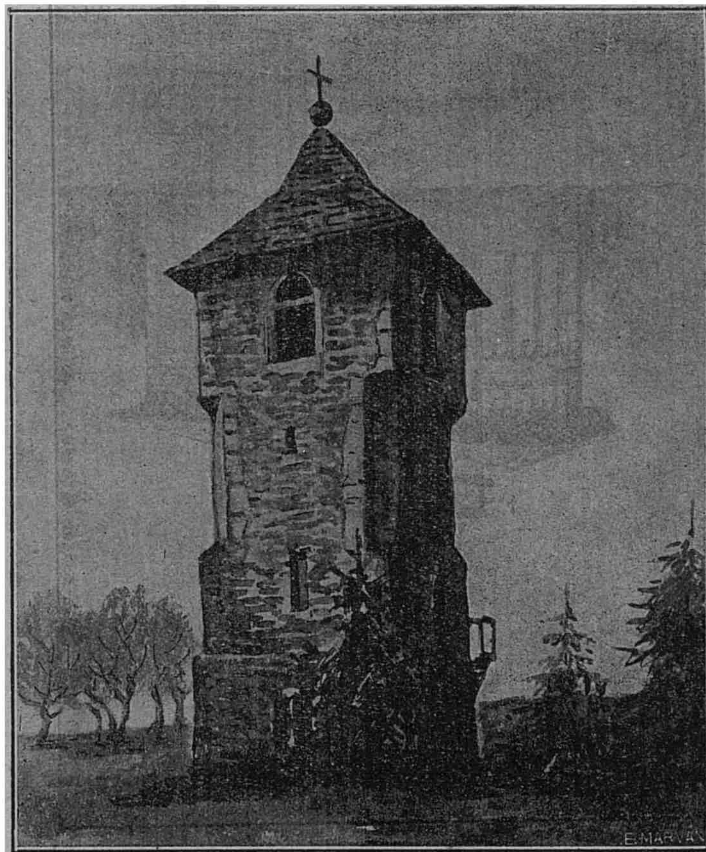
HARTA ATACULUI DELA BOTOŞANI
dintre trupele austriace, sub comanda lui Fabry şi trupele turceşti ale lui Ibrahim Nazir Paşa, la 19 Martie 1788

„In vremea asta turcii au ocupat Botoșanii, dar Fabry dă o nouă luptă, pune pe turci pe fugă și în ziua de 22 Martie, trupele austriace intră în Botoșani cu muzică și cu steagurile desfășurate". (pagina 18)

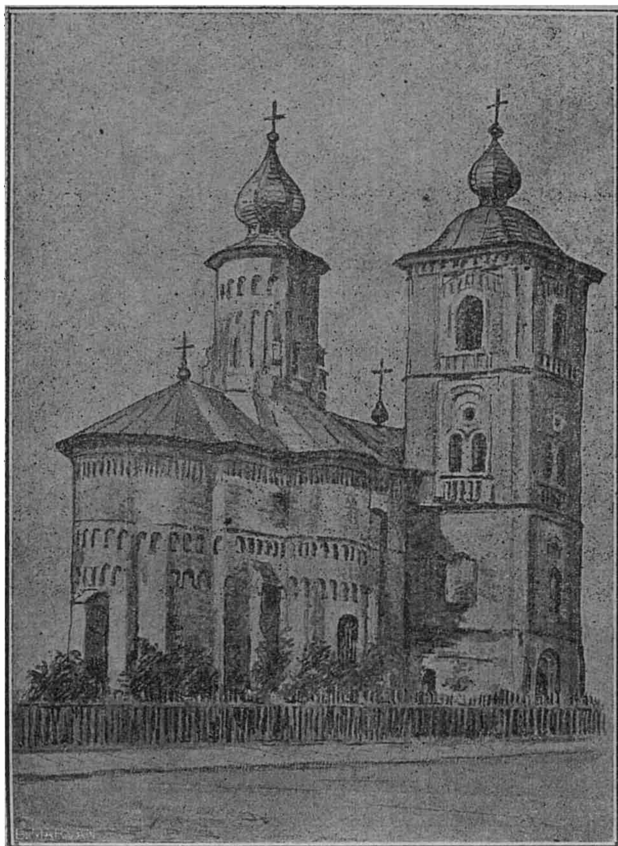

BISERICA PĂPĂUȚI
înainte de restaurare

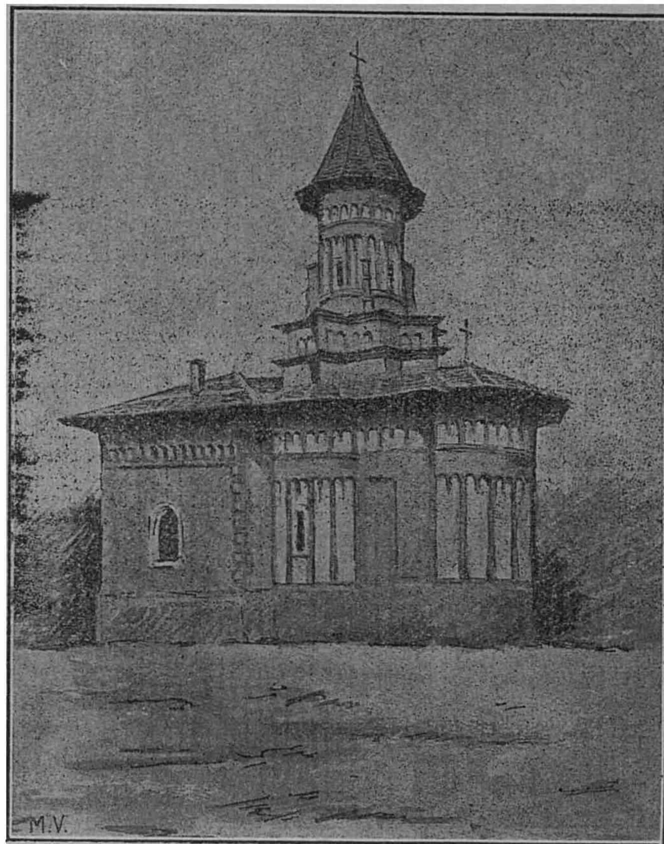

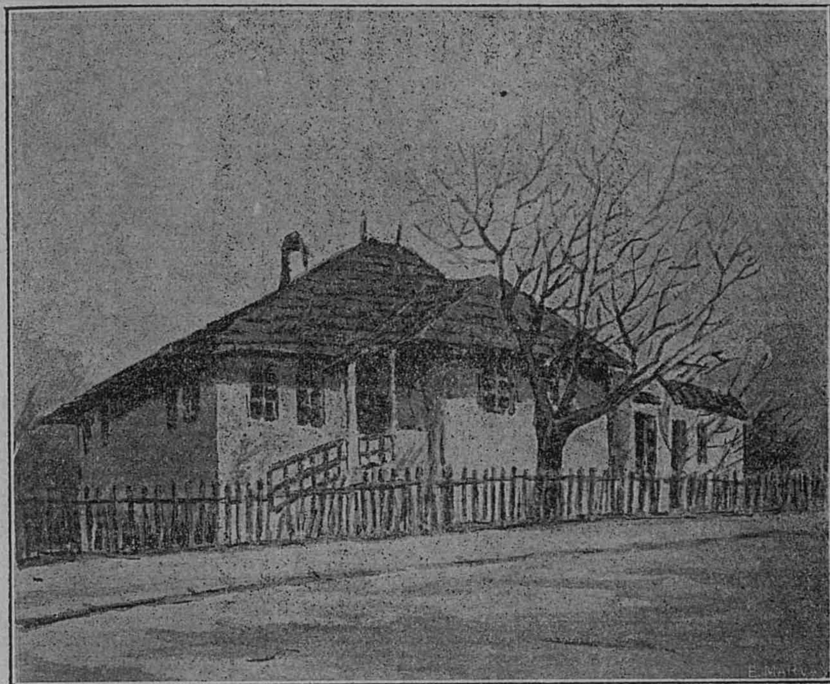
TURNUL BISERICEI PĂPĂUȚI

BISERICA SF. GHEORGHE
înainte de restaurare

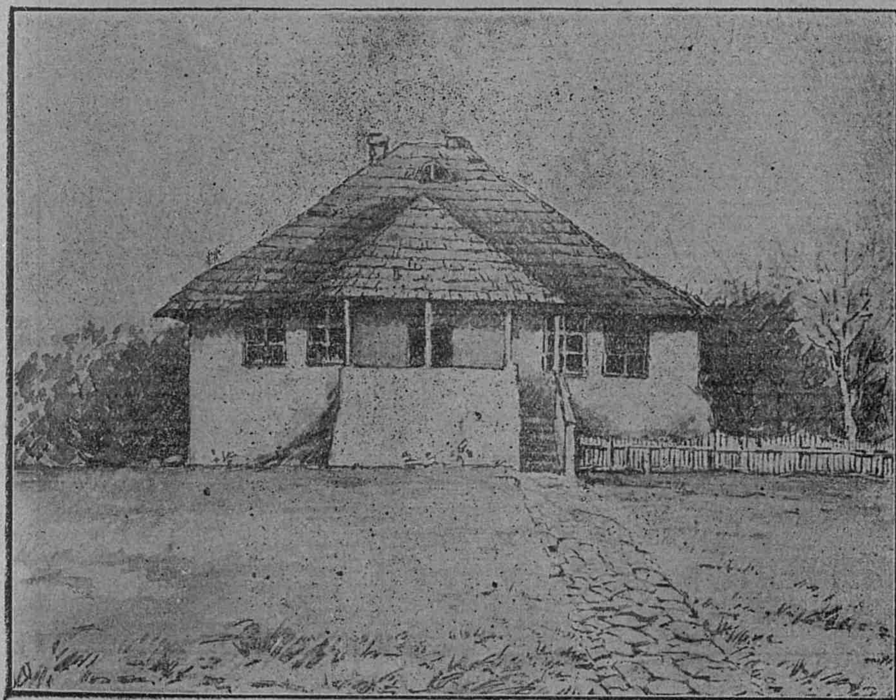

BISERICA SF. GHEORGHE
după restaurare

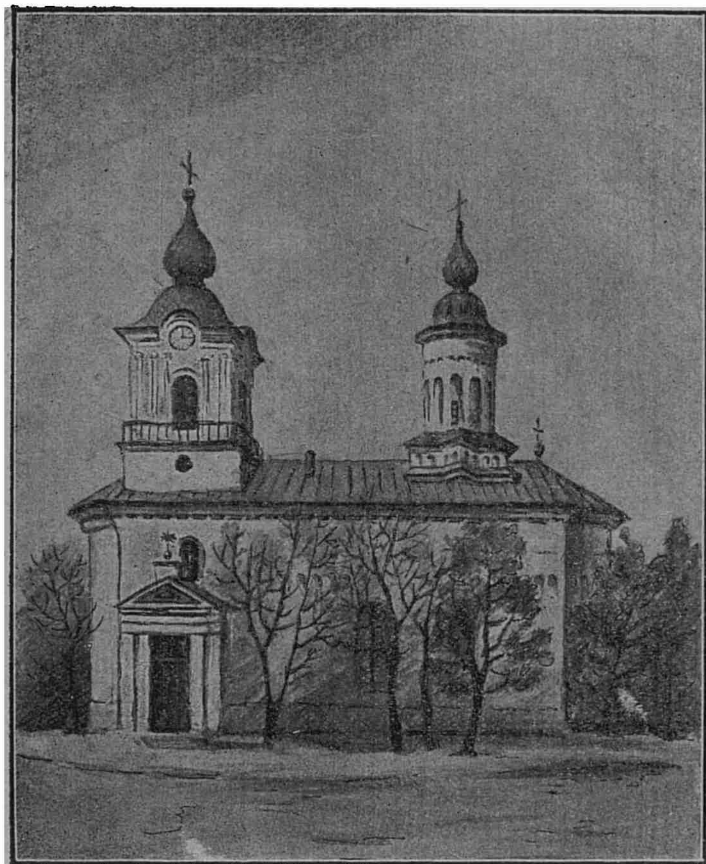

CASĂ DIN STRADA EMINESCU

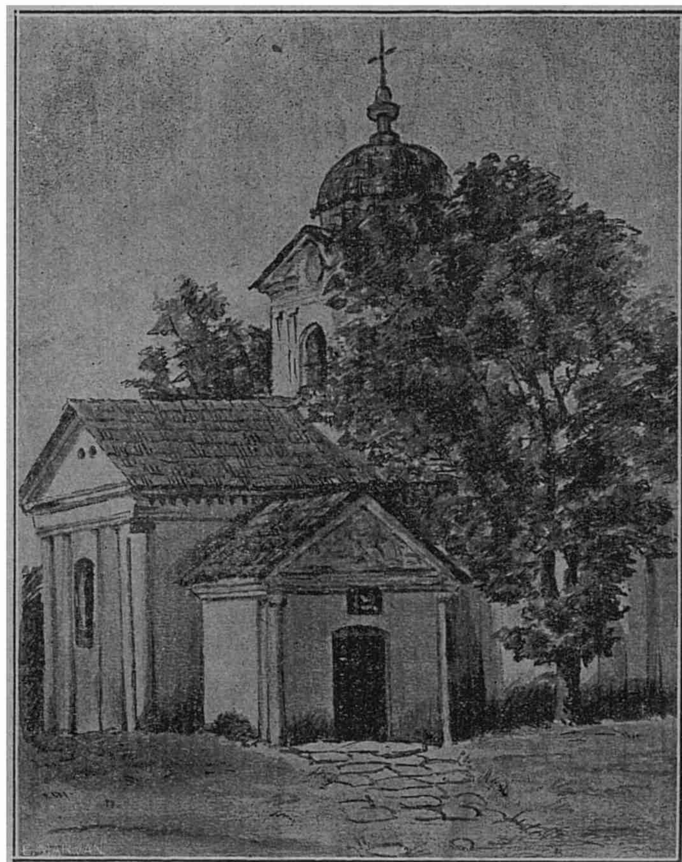

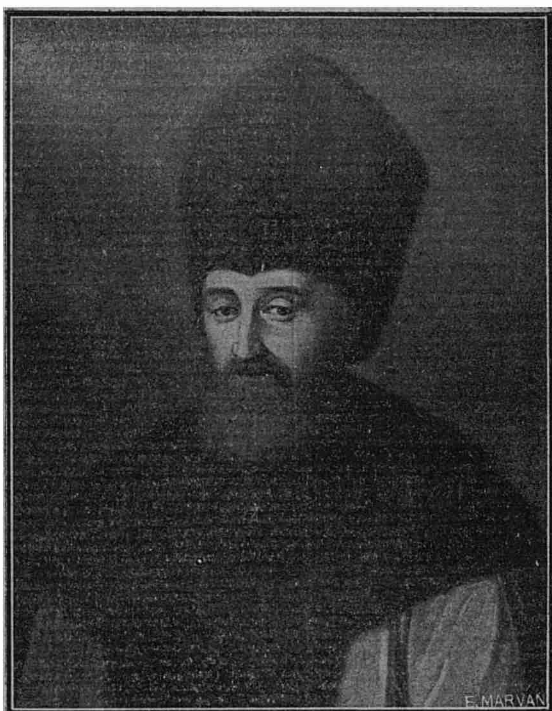
CASA DIN STRADA LAHOVARY

BISERICA OSPENIA

BISERICA ROSET

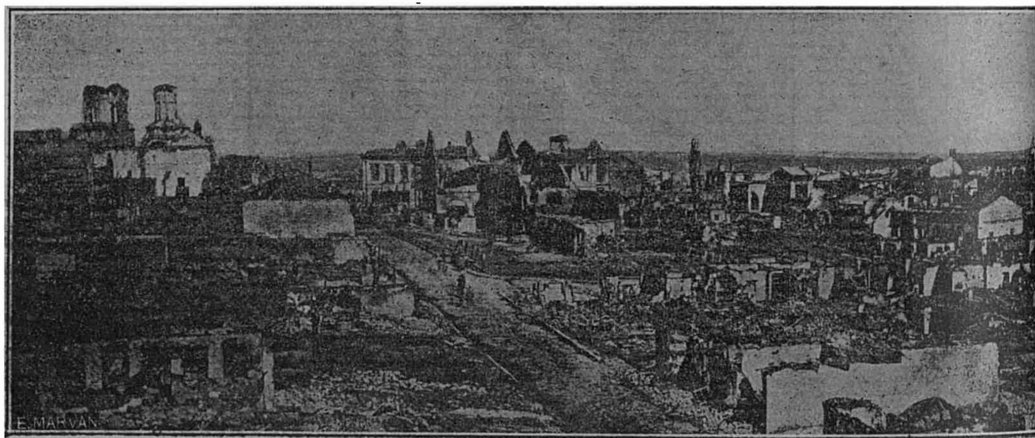

VORNICUL AL. CALIMAH

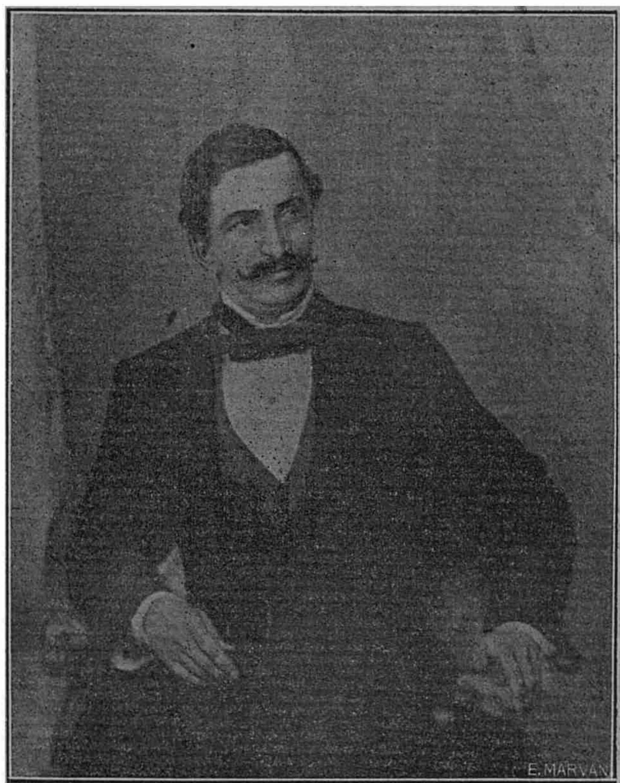

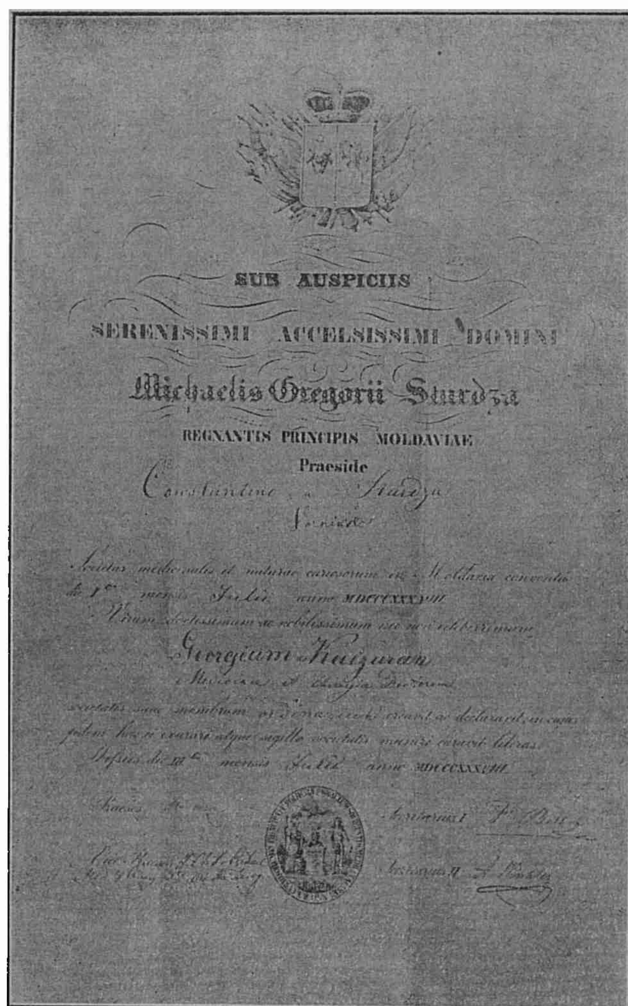
IOHAN GORGIAS ŞI SOŢIA SA

BISERICA OSPENIA ŞI O PARTE DIN TÂRG
distruse de focul din Iunie 1887.

DR. CUCIUREANU

SUB AUSPICIIS

SERENISSIMI ACCELSISSIMI DOMINI

Michaelis Gregorii Sturdza

REGNANTIS PRINCIPIS MOLDAVIAE

Praeside

DIPLOMA DE MEMBRU

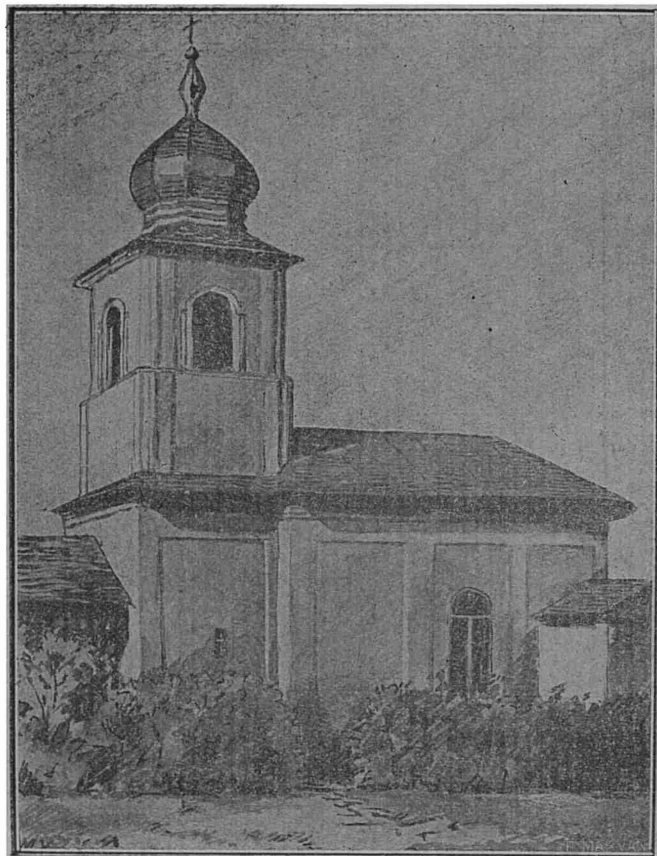
a Societăţei de medici şi naturalişti din Iaşi, a D-rului G. Cuciureanu.

DIPLOMA DE MEMBRU a Societăţei de Zoologie şi Botanică, din Viena

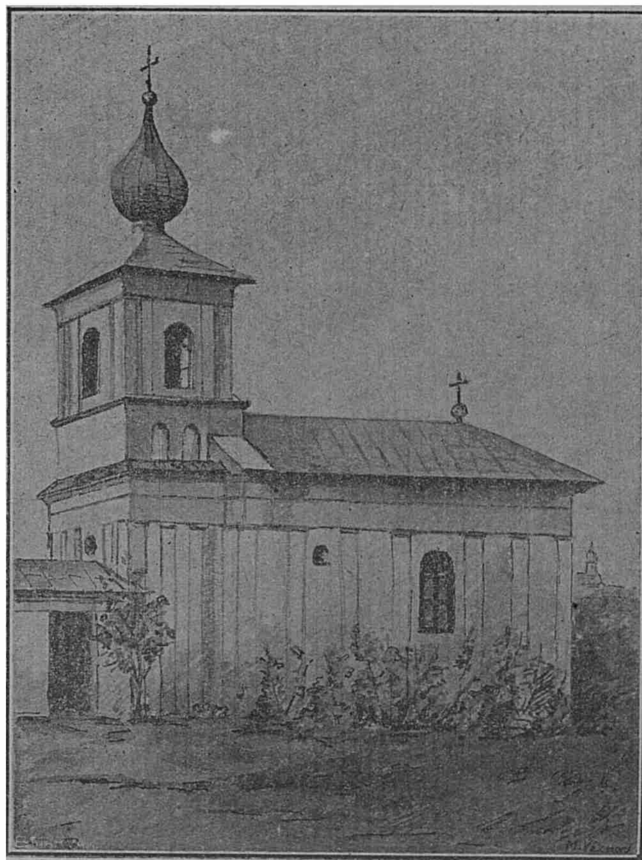

DIPLOMA DE MEMBRU a Societăţei ştiinţifice a Ducatului Nassau.

BISERICA CUVIOASA PARASCHIVA

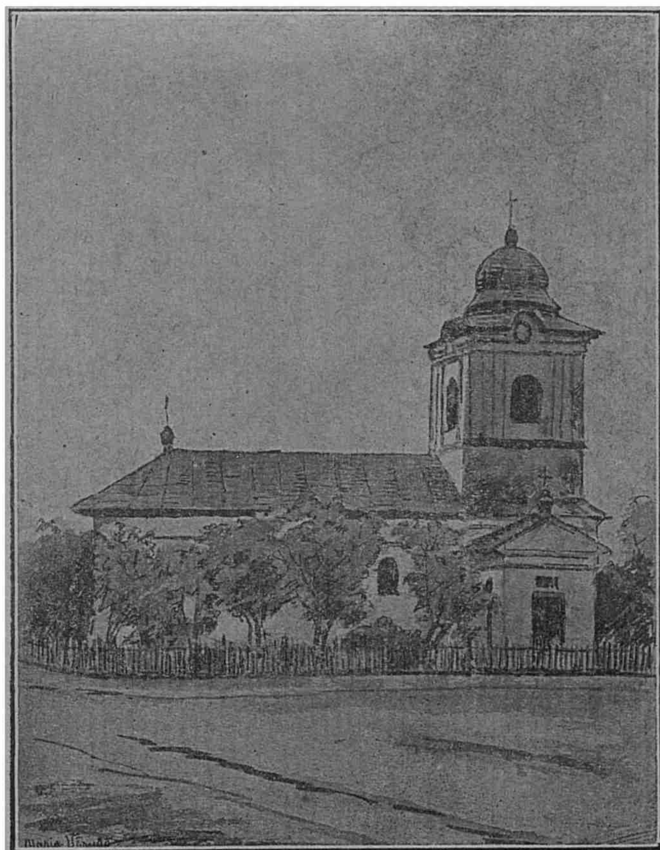

BISERICA SF. IOAN

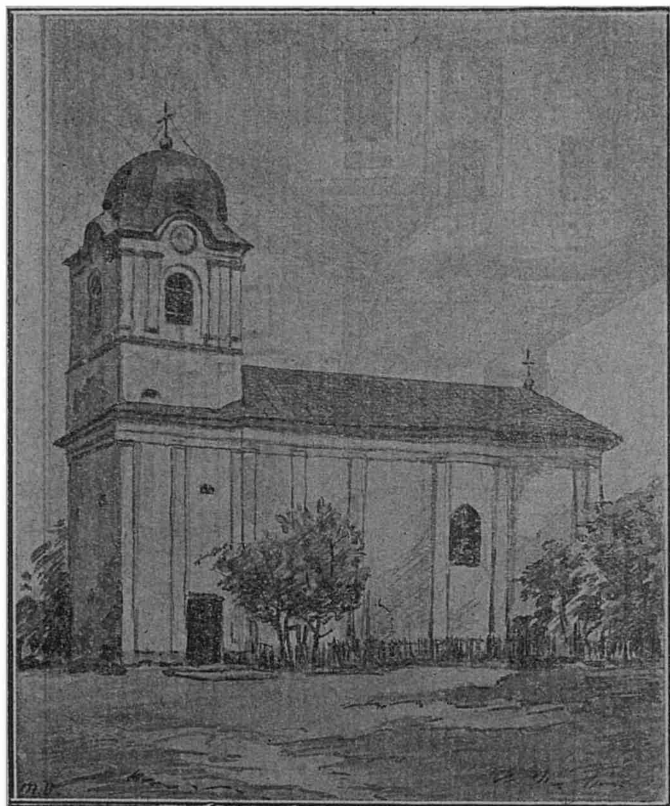

BISERICA SF. NECULAI

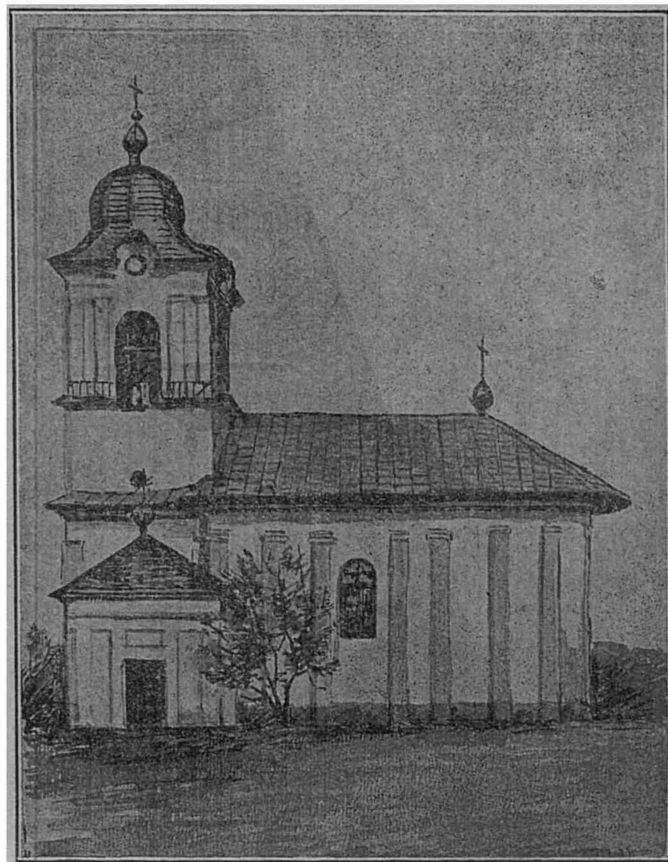

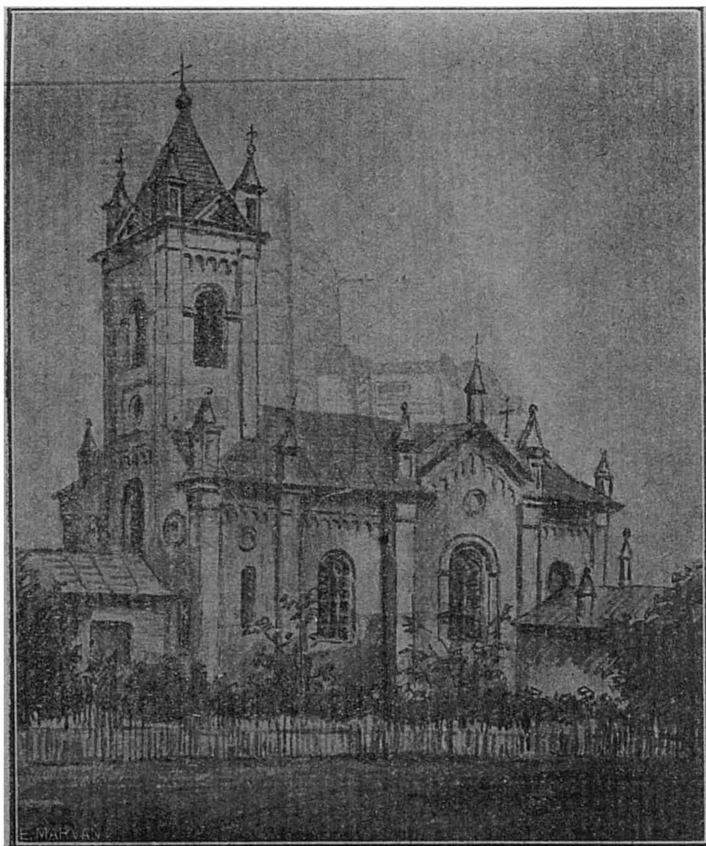
BISERICA SF. TREI-IERARHI

BISERICA SF. DUMITRU

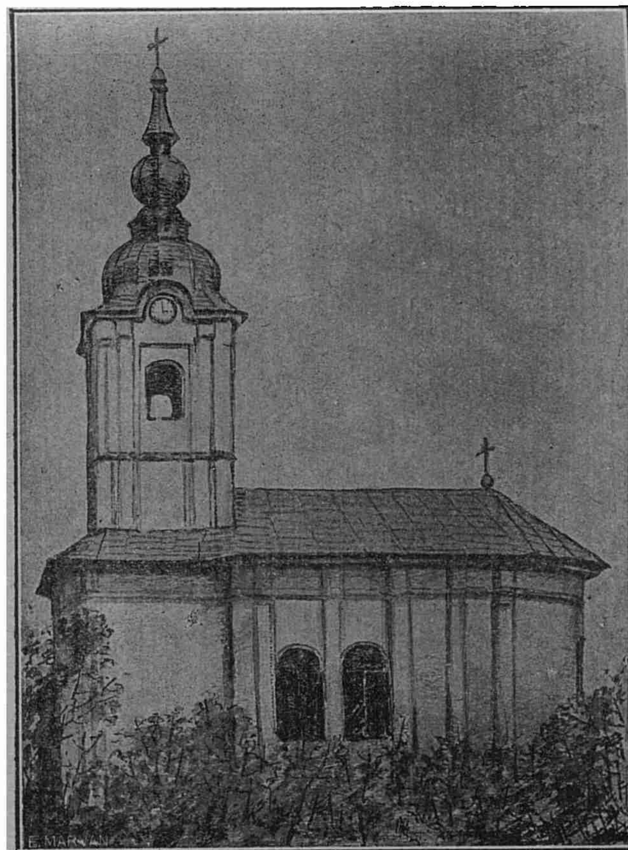

BISERICA POGORÂREA SF. DUH

BISERICA SFÂNTA TREIME

BISERICA VOVIDENIA

BISERICA ARMENEASCĂ SFÂNTA TREIME

BISERICA SF. ILIE

Posesorii armeni, cei mai mulţi supuşi străini, adică veniţi de curând în ţară, trecuţi în această catagrafie, sunt:

Ştefan Ciobanu sin Garabet,
Bogdan Teodorovici,
Grigori sin Cristea Mătăsar, sudit nemţesc,
Grigori sin Mane,
Luca Goilav,
Gaşpar sin Luca Goilav,
Ioniţă sin Gheorghe Trancu,
Andreieş Focşăneanu, sudet nemţesc,
Vartan sin Lazăr Antonaş, sudet nemţesc,
Gheorghe Ciomac, sudet nemţesc,
Cristea sin David Goilav, sudet nemţesc,
Gheorghe sin Toader Goilav, sudet nemţesc,
Sava sin Popovici, sudet nemţesc,
Ioniţă sin Toros Sucevean, sudet nemţesc,
Mane sin Criste Mane, sudet nemţesc,
Ioniţ sin Zaharie, sudet nemţesc,
Mihai Merzec, sudet nemţesc,
Pavăl Suceveanu sin Toros, sudet nemţesc,
Andronic sin Zaharia, sudet nemţesc,
Iacob Lebădă, sudet nemţesc,
Criste Teodorovici, sudet nemţesc,
Ştefan Ciomag, sudet nemţesc.
Criste Ciomag, sudet nemţesc,
Mardiros Ciomag, sudet nemţesc,
Cerchez sin Gheorghe Ceauş, sudeţ nemţesc,
Iacob Ştefanovici, sudet nemţesc,
Cristea Moisă, sudet nemţesc,
Mihai Pleşănschi, sudet franţuzesc,
Ştefan Pleşănschi, sudet franţuzesc,
Cerchez sin Ioniţ Balasan, sudet nemţesc,
Neculai sin Ştefan Trancu,
Mihai Suceveanu,
Hacires Goilav,
Ştefan Goilav, supus franţuzesc,
Andrieş Marcovici, neguţător de boi, supus austriecesc,

Ştefan Hagi Rafailă,
Lohan Grigorovici,
Bogdan Hudic, supus austriecesc.

Restul populaţiei armeneşti se compune din breslaşi şi din „armeni fără negustorie".

La 1832 pare a fi fost un singur preut armenesc, în Botoşani, *Preutul Iacob Crăciun,* care avea soţie pe *Ana,* şi fii pe: *Ovanes, Toderaş, Criste, Hatuna, Hopesa,* iar *Papiga* era „maica preutului".

„Naţia lipoveneasca", care locuia numai în mahalaua Târgulu' Nou, cuprindea 48 de familii, şi 10 familii de văduve.

Ţiganii erau cuprinşi în două categorii deosebite : robii şi servitorii erau clasaţi în familiile boereşti, cărora aparţineau, iar ceilalţ' erau indicaţi după ocupaţii: ţigani ferari, lăutari, scripcari, cobzari, ş' câte unul trecut ca bucătar sau vezeteu.

Breasla lăutarilor, în 1832, era reprezentată prin următorii :

Ion, nepot lui Patachi Tălpălar, lăutar,
Gheorghe Enachi, lăutar,
Petre sin Grosu, cobzar,
Petre Chişcariu, scripcar,
Ion Ţiganu, covasliu,
Niţă şi Vasile Răţilă, scripcari,
Gheorghe Ţiganu, doboşar,
Vasile Grasu, scripcar,
Ion Răţilă, scripcar,
Ion Genănuş, scripcar,
Vasile Guşu, cobzar,
Toader Fandole, Gheorghe şi Paraschiv, cobzari,
Petrea, scripcar,
Ioan, muscalagiu,
Lupu Buiuc, diiaragiu,

iar starostele lor era Ioniţă Sărăcuţu, cobzarul.

Evreii, în marea lor majoritate, erau comercianţi. Se enumeră şi 132 „fără meşteşuguri", cari trebue să fi fost bătrâni ce nu mai pu-

teau munci, și statistica lor se încheie cu: „jidovi cu tot felul de meșteșuguri și negutitorii proaste", în număr de 202 familii.

In privința repartizărei meseriilor între cele trei clase de locuitori ai Botoșanilor: *moldoveni, armeni* și *evrei*, statistica din 1832 ni arată unele lucruri caracteristice.

Așa, pe când unele meserii erau exercitate numai de moldoveni, altele erau numai în mânile evreilor sau ale armenilor.

Intre abageri, blanari, boengii, butnari, cojocari, dulgheri, furmagii, olari, pălărieri, păscari, străchinari, rotari, șlicari, talpalari, nu era niciun armean sau evreu, pe când toți pitarii, cușmarii, lipscanii, sacagii iși trăistarii erau numai evrei. Comercianți exclusiv armeni, intre cari nu figurează niciun moldovan și nici un evreu, erau bogasierii și mindirigiii.

Celelalte meșteșuguri le făceau toate aceste trei clase, dar pe când ciubotarii erau, în mare majoritate, moldoveni, 82 la număr, evreii erau 29, iar armeni nici unu; croitorii erau 98 evrei, și numai 32 români și 3 armeni.

Un comerț, pentru care aveau multă dragoste moldovenii, era crâșma. Erau, în Botoșani, la 1832, un număr de 79 crâșmari și rachieri moldoveni, 6 armeni și 46 evrei.

La 1832 erau, în Botoșani, și trei berari nemți.

Din tabloul ce urmează se vede că numărul total al familiilor de meșteșugari, afară de berari, era de 1351, dintre cari 638 moldoveni, 155 armeni și 558 evrei.

	români	armeni	evrei
abageri	5	—	—
argintari, alamari	2	—	15
bacali	24	9	—
bărbieri	4	2	—
blănari	45	—	—
boengii	5	—	—
bogasieri	—	22	—
brașoveni	2	3	—
bucătari	2	—	—
butnari	5	—	—
cafengii	4	12	—
cârciumari, rachieri	79	6	46
casapi	10	—	22
cavafi	1	—	—

	români	armeni	evrei
chetrari	32	1	—
chitari	—	—	12
ciocli	3	—	5
ciubotari	82	—	29
cizmari	19	29	—
cojocari	15	—	—
croitori	32	3	98
curălari	4	1	—
cuşmari	—	—	33
dulgheri	21	—	—
făclieri	4	1	—
furmagii	7	—	—
lipţicani	—	—	42
mahali	—	—	2
mindirigii	—	5	—
moşănaşi	1	—	—
muncitori	72	—	—
olari	6	—	—
pălărieri	11	—	—
păscari	17	—	—
pastramagii	1	—	—
posesori	7	38	—
precupeţi	33	—	23
rotari	2	—	—
sacagii	—	—	5
solonari	8	20	—
soponari	11	2	—
steclari	—	—	11
stoleri	1	—	—
străchinari	2	—	—
şlicari	2	—	—
talpalari	45	—	—
trăistari	—	—	9
zugravi	2	—	—
cu tot felul de meşteşuguri	10	—	202

Cea întăi statistică în care se arată mişcarea populaţiei oraşelo Moldovei, este din 1838, când în toată Moldova au fost 25.374 naşteri şi 15.035 morţi, deci un excedent de 10.339 suflete.

In Botoşani, statistica aceasta ni arată următoarele: (1)

	născuţi			căsătorii	morţi		
	bărbaţi	femei	total		bărbaţi	femei	total
creştini ortodoxi	1203	1140	2324	727	632	540	1175
atolici	2	1	3	—	3	2	5
a meni	33	26	59	20	15	16	31
j ovi	186	148	334	43	28	34	61
	1424	1315	2739	790	681	592	1273

1.— Spicuitorul Moldo-român, jurnal ştiintific, literar şi industrial, redigiut de o soţi- te de literaţi. April, maiu, iuni. Iaşi, la Institutul Albinei, 1842.

Cârmuirea oraşului în vremurile vechi.

Prea puţine lucruri se ştiu despre cârmuirea oraşelor noastre în vremurile vechi; se ştie numai că, în fiecare oraş, Domnul ţării, în persoana căruia se întruneau toate puterile statului, avea reprezentanţii lui. In Botoşani, care era oraş domnesc, şi ale cărui venituri aparţineau Doamnei, aceşti reprezentanţi erau „Vornicii despre Doamnă" cari, pe lângă atribuţiuni administrative şi judecătoreşti, aveau şi însărcinarea de a încasa veniturile stăpânei lor. Pe lângă vornici ma erau şi *ispravnici*.

Cel mai vechiu Vornic, pomenit în documentele din Arhiva Statului din Iaşi, care va fi avut vre-un amestec în treburile târgului Botoşani, este *Cârstea*, „Vornic de ţara de sus", în 1592, iar cu titlu de *Vorn c de Botoşăni*, găsim pe *Pătraşcu*, în 1590.

In Botoşani, documentele ni mai arată şi *dregători* sau *urednici*.

Pe la 1600, jupân Gheorghe Pârcălabul de Hotin, socrul lui Eremia Movilă Voevod, scrie, din Suceava, la 6 maiu, „fiului său prea iubit, pan Pătraşcu", care e *urednic* la Botoşani. (1)

Iliaş Alexandru Voevod, porunceşte la 18 iulie 1668, lui Gheorghiţă Cheanchea, *dregătorul de Botoşani*, să facă o cercetare pentru un hladnic din apropierea Vlădenilor, pentru care se ceartă Andronic Comisul şi cu Albotă. (2).

Negustorii oraşelor aveau, pe vremuri, un rost însemnat în conducerea treburilor. Ei erau reprezentaţi prin 12 delegaţi, cari se nu meau *pârgari*, sub prezidenţia unui şoltuz.

Probabil că pârgarii şi şoltuzul erau aleşi, dar cine anume îi alegea şi în ce chip, rămâne încă un mister.

Cea mai veche amintire, despre şoltuzii de Botoşani, o avem din anul 1610, când, la 31 iulie, Gavril cu soţia sa Anisia, pune în

1.— N. Iorga, Studii şi Documente, XVI, p. 347.
2.— Uricarul, XX, p. 241.

zălog, drept opt taleri, o casă din Petia, dumisale Patraşcului, Ispravnic de Botoşani, şi în zapisul scris de Gheorghe Diiacul din Botoşani, iscăleşte ca martur: *Maxim Şoltuzul.* (1)

In cursul vremei, documentele menţionează existenţa şoltuzilor la Botoşani.

La 1639 se pomeneşte *Grigore Şoltuzul* (2);, la 1653, *Dumitrachi Soltuzul şi cu 12 pârgari* (3) întăresc un zapis; la 1661, găsim pe *Grigori*, la 1662 pe *Vasile*, ca *şoltuzi*, şi tot în 1662 îl găsim pe *Ivan Şoltuzul* cu 12 pârgari; la 1678 era *şoltuz* un *Grigori* (4). In 1742 se mai pomeneşte un *şoltuz cu 12 pârgari* în Botoşani (5) şi dela acea dată documentele nu mai vorbec despre şoltuzii de Botoşani.

In veacul XVIII apar şi alţi funcţionari în oraşe. La 1736 şi 1752 este vorba de Sandul, *judele* dela Botoşani (6); la 1775 găsim un *cupar*, care împarte măsurile de vinuri, numite *bour*, şi încasează taxa anuală pentru această măsură, având şi leafă de 30 lei pe lună. *Vameşul* e plătit cu 60 lei pe lună.

Despre Vornici nu se ştie dacă şi ce leafă aveau, dar Vornicul de Botoşani lua a treia parte din mortăsăpia oraşului. (7).

Pentru anul 1776, din vremea lui *Anania Vornicul de Botoşani*, avem o listă de cheltuiala Vorniciei, în care se vede plata havaetului unor alţi slujitori, dar Vornicul nu-i trecut între ei : (8).

Lei	Bani	
657	30	suma pe 239 ughi.
328	75	banii zaharelei câte 55 parale.
21	109	banii Giudecătoriei
2	39	havaetul lui ftori i treti Visternic
1009	117	

1.— Uricarul, XVI, p. 10.
2.— Iorga, Studii, V, p. 218.
3.— Iorga, Studii, XVIII. p. 72.
4.— Iorga, ibid., p. 221-234.
5.— Iorga, Studii. VI, p. 325
6.— Iorga, Studii, V, p. 108.
7.— Iorga, Studii, XXII. p. 19.
8.— N. Iorga, Studii, VI, p. 115.

Din diferitele documente ce s'au putut cerceta, am alcătuit următoarea listă a Vornicilor de Botoşani, care se va putea complecta când toate documentele, care stau încă ascunse, vor fi cunoscute sau date la iveală.

Isvoarele din care s'a alcătuit această listă, sunt: *Uricarul*, lucrările d-lui Iorga, *Arhiva Genealogică* a d-lui Sever Zotta, şi documente inedite din Arhiva Statului din Iaşi, şi câteva documente din colecţia mea.

In lista ce urmează, se arată data din documente, la care este menţionat Vornicul.

1592 Cârstea, Vornic de Ţara de sus.
1599 Pătraşcu.
1611 noemb. 30. Gheorghe Vornic şi Toma Vornic.
1625 ghenar, 12. Pătraşcu Udrea biv Vornic de Botoşan
1633 april 12 Constantin Ciogole,
1637 april 7 Costin Ciogole.
1639 iunie 7 Toderaşca Şoldan.
1641 Gligori Postelnicul
1644 Chiriac Vornic.
1645 august 24 Dimitrie Roşca
1646 august 6 Dumitru Vornic
1648 iunie 3 Solomon Vornic
1659 august 1 Gheorghe Vornic
1661 octomb. 5 Moţoc, biv Post. şi Chiriac Vornic
1662 februar 15 Toderaşcu Jora
1669 februar 4 Dumitraşcu Boul
1670 Idem
1670 februar 29 Jora, Medelnicer
1670 august 5 Gheorghiţă Logofătul şi Dumitraşcu Visternicul.
1673 Toderaşcu Vornic
1678 ghenar 1 Toderaşcu Şoldan
1690 Ilie Zbiera
1700 Burghele Armaşul
1702 octomb 6 Toderaşcu Şoldan
1703 sept. 1 Costaşco Pancul

?	Cârstea Vornic
1712	Pancul şi Maxut
1731 martie	Hurmuzachi Camaraşul şi Cârste Vornic
1734	Pancul Vornic
1737	Dumitrache Calmaş
1738 iunie 6	Dumitraşcu Callimachi, (frate cu Ion Vodă Callimachi)
1741 noemb. 2	Constantin Roset
1742 februar 6	Antohi Caragea şi Dinul Armaş
1742 april	Ion Izmană Şătrar şi Neculi Vornic
1743	Vasile Macri şi Neculi Vornic
1744 mart. 18	Andronachi Vornic şi Dumitrachi Vornic
1745 iunie 22	Necula Vornic
1751 april 21	Anania Vornic
1753 octomb. 20	Tudurachi biv Vel Pitar
1754 octomb. 22	Idem
1756 iulie 1	Ivan
1757 decemb. 9	Răducanul Vornic
1761	Gh. Lefter, biv. Vel Armaş
1765	Teofan Vornic
1765 noemb. 12	Manolachi Dimachi, Stolnic
1768 ghenar 1	Manoli Clucer
1774 april 2	Constantin Crupenschi, Paharnic, şi Tanasă Giosan, Paharnic.
1774	Mihalachi Talpă, biv Vel Logofăt
1775 aug. 14	Necul, biv Vel Portar, şi Manolachi Dimachi, biv. Vel Jitnicer
1777 octomb. 9	Manolachi Dimachi, Stolnic
1778 iulie 2	Ianachi, biv Vel Paharnic
1780 decemb. 15	Manolachi Dimachi, Stolnic
1783 iulie 5	Ionachi Callimachi, biv Vel Pah, şi . . . . . Ban.
1786 iulie 1	Iordachi Lazul, Paharnic, şi Neculai Aslan, Medelnicer.
1790 octomb. 9	Grigoraş Sturza biv vel spatar, şi Dumitrache Ghica, biv vel Căminar.
1791	Grigoraş Sturza, Spatar

1794 decemb. 15	Matei Millo, Ban
1796 martie 18	Matei Millo, Ban şi Iordachi Haretu, Paharnic.
1797 iunie 24	Matei Millo, Ban
1798 aug. 12	Iordachi Bucşănescu, biv Vel Pah. şi Dimitrachi, biv Vel Pah.
1800 april 2	Iancu Miclescu Ban, şi ?
1809 iulie 3	Alexandru Callimachi
1810 feb. 23	Negel Spatar şi Alexandru Calimah
1812 iunie 6	Constantin Canta şi Başotă Căminar
1815 iunie 1	Costache Ban, şi Teodoros
1817 noemb. 19	Balş Căminar. şi ?
1822 noemb 22	Iancu Donici, Spatar, şi ? Spatar
1825 mart 21	Scarlat Miclescu Agă şi . . . . . Ban
1827 aug. 22	Petrache Postelnic, şi Neculai Greceanu
1828 febr. 17	Alecu Ghica, Agă, şi Ralet, Spatar
1831	Teodor Silion, Spatar
1832 iunie 12	Petru Asachi, Căminar
1832	Ionică Gherghel, Comis
1834 sept 11	Grigori Carp, Spatar
1835	Iordachi Cristescu, Spatar
1837	Iordachi Caramfil, Spatar
1838	Scarlat Miclescu, Agă
1845-1846	Alecu Sturza

Administrația comunală după Hrisovul din 1820.

Despre o administrație comunală, în înțelesul de astăzi al cuvântului, nu se pomenia în vremurile vechi. După cum toată administrația țării era alcătuită numai în videre ca să se poată încasa birurile, care intrau în punga Domnitorului, tot asemenea administrația, în special a orașului Botoșani, avea ținta principală de a încasá veniturile, care erau apanajul Doamnei.

Pentru a se putea încasa veniturile, trebuia să fie liniște în oraș; de aceea Vornicii, rânduiți în numele Doamnei, aveau și atribuțiuni polițienești, și în acelaș timp îndeplineau și îndatorirea de judecători, pentru pricini de mai puțină însemnătate.

O împrejurare binefăcătoare dădu Botoșanilor un început de viață municipală, în anul 1820, un privilegiu exclusiv al acestui oraș din Moldova.

Locuitorii din Botoșani, „boeri, neguțători și din alte stări", s'au plâns Domnului, care pe atunci era Mihai Suțu, despre starea de mizerie în care zăcea târgul lor, fără uliți practicabile și fără nicio înlesnire de traiu. In plângerea lor, locuitorii „au făcut obștească cerere și rugăminte ca să se facă și târgului acestuia o punere la cale, alcătuindu-se adică o cutie de oareșcare venit, și făcându-i-se și o așezare de privilegii, în temeiul hrisoavelor și a cărților domnești, ce le are târgul dela luminați Domni, cei de mai înainte, pentruca prin acest ajutor să se poată înlesni a îndrepta ulițile târgului și a se ridica nevoia și pătimirea întru care se află, alcătuindu-și poduri sau șosele, după trebuința următoare. Și dar, Domnia Mea, cu milostivire asupra acestei obștești arătări de jalobe, și cu bunăvoință asupra cererei și rugămintei ce ne au făcut, care o am găsit a fi nu numai cu cale și cu toată dreptatea lor, și ca o trebuință neaparată pentru acest târg, care, după întinderea lui, este al doilea politic a țării acesteia, și care după tot cuvântul, se cuvine a fi adus în starea cea mai îndămănatecă, spre odihna norodului locuitor întrânsul".

Veniturile necesare în acest scop nu se puteau strânge, bineînţeles, decât prin nişte dări impuse populaţiei, la care toţi botoşănenii se plecau cu mulţămire, şi astfel apar dările comunale, în oraşul Botoşani.

Dările hotărâte prin hrisovul lui Mihai Suţu, din 15 decembre 1820, erau următoarele:

1.— Două parale să se ia dela carăle încărcate ce vor intra în târg, cu orice fel de marfă, de tot giugul, iar dela căruţele cu cai, câte două parale de tot calul.

2.— Zece parale să se ia de toată vadra cu horilcă şi rachiu ce va intra în târg, pentru vânzare, luându-se această plată dela vânzători, iar fiind în transit, să se ia numai câte două parale de giug.

3.— Zece parale să se ia de toată vadra de păcură sau dohot ce se va vinde acolo în târg, şi acest alişveriş să fie slobod a-l urmà oricine, plătind venitul hotărât la cutia târgului.

4.— Doi lei de toată butea şi un leu de tot polobocul cu vin, ce va intra în târg, spre vândut, să deie la cutia târgului. Şi pentru tot acest venit, vătăjii de harabagii, ce este a fi afierosit şcoalei acolo din Botoşani, nu are a se păgubi întru nimica şi cât de puţin.

5.— Zece parale să se ia de toată vadra de rachiu sau horilcă ce va ieşi dela velniţile lucrătoare acolo în târg, şi afară de cfitul legiuit; iar pentru aceia ce se va ridica de acole, şi se va duce în alte părţi, să nu se ia venit.

Toate veniturile acestea alcătuiau un fond destinat lucrărilor de edilitate, pe care trebuia să le administreze *Casa podurilor*, adică a stradelor care, în Iaşi, erau unele pavate cu scânduri: „poduri". *Casa podurilor* se înfiinţa, în Botoşani, prin hrisovul care fixa şi dările de mai sus.

In afară de aceste venituri, Mihai Suţu mai acordă Botoşanilor şi nişte privilegii, tot numai în vederea îmbunătăţirei stradelor.

Casa podurilor avea dreptul să-şi aleagă un sat din apropiere de oraş, cu o populaţie de optzeci gospodari, ca să fie pentru întocmirea uliţelor şi pentru lucrul podurilor oraşului. Locuitorii acestui sat urmau să plătească birurile, iar de havalele şi despre orice altă dare erau scutiţi, în schimbul muncelor ce trebuiau să facă în oraş.

Acelaş hrisov institue şi prima *prestaţie* comunală. „Locuitorii birnici ai mahalalelor, precum şi scutelnicii de acole, ori a cui a fi,

să aibă a lucra fiştecare câte cinci zile pe an în trebuinţile uliţelor oraşului; cei ce vor avea cară cu boi, cu carăle, iar cei fără de cară, cu trupul numai, fără să se ia vreo plată pentru lucrul acestor zile.

„Carăle şi salahorii ce vor trebui spre îndreptarea uliţelor şi lucrul şoselelor, să se deie de ţinut, prin dumnealor dregătorii, luându-se cu analoghie cea după cuviinţă, şi cu săptămâna, şi *epitropia podurilor* să li plătească câte un leu de un salahor fără car, pe zi. Acest ajutor însă de salahori şi cară să se deie numai în vremea până ce se va sfârşi lucrul şoselelor, iar nu mai mult".

Tot în 1820, şi prin acelaş hrisov, Mihai Suţu orândueşte şi o administraţie comunală propriu zisă, în Botoşani, înfiinţând o *Casă obştească,* compusă din şase persoane, alese de cătră obştie, adică un *consiliu comunal.*

Membrii *Casei obşteşti* trebuiau să fie aleşi din toate clasele sociale: doi dintre boerii şezători în Botoşani, doi dintre neguţitorii fruntaşi, moldoveni sau greci, şi doi din fruntaşii armeni.

Aceşti aleşi, numiţi *epitropi,* erau îndatoriţi să strângă veniturile şi „a fi lucrători spre facerea şoselelor, precum şi altor întâmplătoare trebuinţi a târgului".

La sfârşitul anului, epitropii târgului trebuiau să încheie socotelile şi să facă samă lămurită de venitul ce s'a strâns şi de toate cheltuelile urmate, şi în ce trebuinţă anume. *Sama* aceasta trebuia pusă în cunoştinţa Obştiei, care «de se va găsi fără pricină», trebuia „să o iscălească".

Epitropii Casei Obşteşti aveau şi atribuţiuni care nu priveau numai îngrijirea stradelor. „Orânduiţii epitropi aceştia să fie cu purtare de grijă şi pentru căsăpii, mumgerii, pitării şi cele asemenea, ca să fie pururea întru îndestularea târgului, şi să nu se pricinuiască târgoveţilor vro asuprire în preţul acestor lucruri, adică epitropii să fie slobozi a găsi muşterii spre ţinerea acestor lucruri, şi a alcătui tocmală cu dânşii pentru preţ, pe cât vor putea mai uşor".

Era o adevărată intervenţie a statului în transacţiunile dintre producători şi consumatori, ceia ce însemnează că, în 1820, se simţeau oarecare greutăţi în procurarea mijloacelor de traiu, pentru lumea care era târâtă spre viaţa orăşănească.

Pentru a da o mai mare solemnitate actelor ce trebuiau să săvârşască epitropii, sau pentru mai multă siguranţă a corectitudinei lor,

hrisovul lui Mihai Suţu hotărăşte modul cum trebue să urmeze aceştia: „Contracturile tocmelei să ia încheerea lor în Vornicie, unde au să se ia acele contracturi iscălite de contractieri, şi să se dea şi contractierilor asemenea contracturi iscălite de epitropi şi de dumnealor Vornicii".

Indrumaţi pe această cale, în organizarea vieţii orăşăneşti, epitropii mai capătă şi rolul de apreciatori, de judecători în unele chestiuni edilitare: „Aşijderea şi pentru pricini de locuri de case şi dugheni, epitropii să fie slobozi a face cercetările cuviincioase, şi a desbate acele pricini, şi, după acele cercetări, fiind bune şi adevărate, să se facă şi lucrarea cuviincioasă din partea dregătorilor, spre a nu intra adică unii în locul altora, sau în locurile uliţelor şi a medianelor slobode, şi alte asemenea pricini. Iar în vânzări sau schimbări de case, dugheni şi orice alta, epitropii vor iscăli numai ca nişte marturi, punând şi pecetea târgului; care pecete a să stea în toată vremea la epitropi, şi în urma zapiselor acelor vânzări sau schimburi, le vor întări şi dumnealor dregătorii".

Epitropii se alegeau numai pe un an, şi nu aveau leafă. Hrisovul domnesc arată şi motivul acestei scurte durate: „pentru ca să slujască pe rând, şi nu numai unii, întru această trebuinţă de folosul a toată obştia târgului".

In arhiva Primăriei de Botoşani nu se găseşte nicio urmă despre alegerile făcute în puterea acestui hrisov domnesc; dosarele vechi au fost vândute, ca netrebnice, prăpădindu-se astfel un material aşa de important, care ar fi descoperit multe lucruri din trecut, care vor rămânea învăluite în mister. D-l N. Iorga a publicat hrisovul lui Mihai Suţu [1]) şi alte documente, cu ajutorul cărora se poate şti ceva din istoria epitropiei târgului Botoşani.

Hrisovul lui Mihai Suţu, din 1820, a fost reînoit de Ion Sandu Sturza, la 23 ghenar 1828, în aceleaşi cuvinte, aşa că nu se deosebeşte de cel întâiu decât prin iscălitura Domnului [2]).

Cel întâi epitrop ales prezident al Casei Obşteşti, conform cu dispoziţiile hrisovului, a fost *Comisul Anghelache Climent*, şi care a fost reales până în 1824, când Obştia nefiind mulţămită de administraţia lui Climent, alege epitrop prezident pe *Spatarul Iordache Canta*,

1.— Studii şi Documente, V, p 669.
2.— Documentul se găseşte în Arhiva Statului din Iaşi, litera B., dosar 92, fila 7.

care era ajutat de *Banul Ioan Brănişteanu*. Canta fu casier, „casa", numai până la 1 februar 1825, şi muri, lăsând încurcate socotelile epitropiei.

Unul dintre epitropi, *Alecu Callimachi*, biv Vornic, fu recunoscut ca efor, prin poroncă domnească, în martie 1825, urmând să se aleagă noi epitropi, cari să strângă actele şi să încheie socotelile încurcate din trecut. Poronca domnească mai indica epitropilor să facă, în mijlocul oraşului, un loc îndestulător pentru un «pliaţ», adică o piaţă.

La întrunirea ce se făcu în casa boerului *Alecu Ralet*, sub îngrijirea *Agăi Scarlat Miclescu*, *Vornic de Botoşani*, se aleseră noii epitropi, dintre negustori nesupuşi unei protecţii străine, dându-li-se prezident pe *Spatarul Costache Roset*. *Manolache Iorga* era să strângă „ca un cinstit bătrân şi vechiu târgovăţ", documenturile risipite ale oraşului.

In noua epitropie intrau armanul *Garabet Bolfos*, ca *taxildar*, şi păstrător al arhivei, apoi un *Iani Vasiliu* şi un alt arman, *Ştefan Goilav*, ca „epitropi lucrători", iar *Tudurachi Bucalbaşa*, starostele băcanilor, şi *Andronic Zaharia*, erau „ostenitori la trebuinţile târgului".

Alegerea aceasta a urmat după ce mai întăi s'a făcut „înălţarea de mulţămitoare glasuri la Pronie şi rugătoare pentru îndelungarea străluciţilor ani a Prea Inălţatului nostru Domn şi stăpân, Prea Luminatul Scaun al oblăduirei, semnul acel de milostivire ce au revărsat asupra acestui târg."

Acest nou consiliu comunal a luat în desbatere socotelile anului 1823, a „iraturilor", dela dumnealui Anghelachi Climent, şi a anului 1824, dela casa răposatului Spatar Iordachi Canta, s'a dat „bilanu", anume şi pre larg arătător de toate datoriile şi „luaturile" precum au urmat, la mâna „volnicitului zapciu", ca aducându-le la cinstita Logofeţie, să le pliroforisască.

Iată însa că Eforia târgului Botoşani, instituită pentru a se pune rânduială în trebile oraşului, deschide pofte în inimele unora din botoşăneni. Fie că poftele acestea erau numai nişte veleităţi de mărire, dorinţi de a fi în fruntea treburilor oraşului, fie că interesul personal, dorinţa de a se înfrupta din veniturile comunei, care făcuse pe Anghelachi Clement să comită acte necinstite, ispitea şi pe alţii, poftele acestea au născut vrajba între botoşăneni, şi au întemeiat luptele politice care, pe atunci, se puteau manifesta numai la alegerea epitropilor Casei Obşteşti.

In jurul lui Anghelachi Climent se grupează un partid de opoziţie, care urmăreşte răsturnarea lui Al. Callimachi din prezidenţia Eforiei.

Membrii acestui partid, în majoritate, nu erau vechi boeri botoşăneni, sau negustori de baştină; mulţi dintre ei erau „căftăniţi ai ultimelor vremi de prefaceri şi parvenire", oameni veniţi de curând de peste hotare, ca supuşi ai altor state, mai cu samă supuşi austriaci, cari dădeau bani cu împrumut şi exploatau moşiile boereşti luate de ei în arendă.

Acţiunea acestor opozanţi nu ar fi putut să aibă nici o înrâurire asupra cercurilor conducătoare dela Iaşi, dacă în fruntea lor nu ar fi fost şi câteva persoane cu vază în Botoşani. Comitetul partidului îl compuneau : *Postelnicul Petrache Varnav, Paharnicul Ioan Brănişteanu, Sardarul Ştefanache Racliş, Paharnicul Gheorghe Herescu, Sardarul Constantin Popovici, Iordachi Negruţ, Sardarul Ioan Cocotă, Stolnicul Dumitrachi Ouatu, Paharnicul Costachi Teohari, Căminarul Alestar Pisoţchi.* Bine înţeles că Comisul Anghelache Climent era sufletul mişcărei, ajutat de un străin, *Dumitru Sărghievici,* care a jucat un oarecare rol în această luptă electorală, şi de un preut, *Iconomul Ilie,* care trebue să fi avut oarecare rost prin mahalalele Botoşanilor.

Opozanţii trimet o jalbă Domnitorului Ioan Sandu Sturza, contra epitropilor din Botoşani, învinuindu-i că s'ar atinge de „iratul casei în bani ce s'ar fi strâns din iratul podurilor până acum, mâncându-se şi răşluindu-se acei bani", şi odată cu jalba, înaintează Domnitorului şi un proiect de o nouă organizare a Eforiei, proiect întitulat de ei: „Ecstrucţie de închipuire epitropiei acestui târg şi urmare ce au să păzască după cuprinderea hrisovului şi socotinţa obştească. 1837, noemvre 15».

Organizarea propusă cuprindea cinci puncte şi anume :

1.—Epitropii să fie aleşi, câte doi, din boerii pământeni cu locuinţa în Botoşani, doi dintre negustorii moldoveni şi greci, doi dintre armeni şi 2 dintre negustorii jidovi; alegerea să se facă de toată obştia, pe timp de un an. Toţi epitropii să aibă drepturi egale, să nu aibă «mai mult unul decât altul şi niciunul va putea fi poruncitor, decât împreună închipuitori şi împreună toţi şi lucrători."

Acest punct din revendicările opoziţiei lovea în Callimachi, care era boer pământean, dar cu locuinţa nu era în Botoşani, ci conducea treburile Botoşanilor din satul Stănceşti, unde locuia.

Pentru că aceste cereri trebuiau încuviințate de Domnitor, care nu ar fi admis îndepărtarea boerilor din Eforie, opozanții îndulceau întrucâtva relațiunile cu aceștia, și adaugă: «Dar, pentru că firește se înțelege că toată pornirea căutatului trebuințelor are să curgă dela acei doi boeri însărcinați epitropi, aceștia amândoi la toate deopotrivă vor fi sărguitori, avănd întru ajutor și pe ceilalți însărcinați epitropi, și la sfătuirile, închipuirile celor drepți, și la toate săvărșirile lucrărilor, precum obștescul interes va cere.»

Aceste drepturi se recunoșteau boerilor numai în ceace privește lucrările în curs de executare: „întru cele conoscute și organisite". Cănd va fi, însă, vorba despre o lucrare din nou, hotărârile se vor lua de către adunarea obștească, și epitropii vor executa deciziunile dunărei.

2.—Casierul, „casa iraturilor veniturilor târgului", va fi unul din neguțitori, acel mai cinstit și mai de credință, singur, care se va socoti și se va alege de către toată obștia. La finele anului, casierul va da samă de încasările lui.

3.—Pecetea târgului să se împartă în două bucăți, din care jumătate va sta, în toată vremea, la casierul epitropiei, și jumătate la unul cinstit din negustorii armeni.

4.—Epitropii vor plăti doi funcționari, cel mult cu câte 30 lei pe lună fiecare, și de va fi nevoe și de alți funcționari, se va consulta dunarea obștească. In niciun caz, însă, „epitropii dela sine nu vor putea nici tocmi deosebiți oameni, nici a spori lefile».

5.—Ultimul punct din programul opoziției, atingea o chestiune gingașă. Se prevedea că epitropii vor sluji fără leafă, dar se accentua că „tot epitropul se va feri de tot particularnicul interes, sau vreo cerere de plată pentru osteneală, care sub niciun cuvânt este ertată". Sancțiunea, pentru cel ce ar urma din potrivă, era că «va fi îndepărtat din epitropie».

Jalba târgoveților către Domn a fost adusă la cunoștința lui Al. Callimachi, de către Postelnicul Ioan Canano, și Callimachi adresează Domnului o plângere, arătând că el nu știe că s'ar fi mâncat banii strânși din iratul podurilor, și roagă să se trimeată, cu carte de blăstăm, Aga Scarlat Miclescu și Paharnicul Ioniță Brănișteanu, cari împreună cu Canano să cerceteze dacă, în curgerea vremei cât a fost el efor, s'a cunoscut vreo rea voință din partea lui, cât venit s'a

strâns de epitropi şi pe ce lucrări s'au cheltuit banii. Calimach sfârşeşte astfel scrisoarea; „Insfărşit, ca pe un domn şi părinte, te rog ca să cercetezi şi lucrările mele, şi să-mi fii apărătòr cinstei haractirului meu».

Domnul admite cererea şi însărcinează pe Canano să facă cercetarea, împreună cu Miclescu şi Brănişteanu.

Cunoscând obiceiul pământului, târgoveţii cari cereau Domnului să dee un hrisov nou de organizarea epitropiei târgului Botoşani, în sensul propunerei lor, trimet la Iaşi un împuternicit care făgădueşte Domnului Ioan Sandu Sturza o recompensă de 150 galbeni, pentru darea hrisovului. Era o „mită" în toată regula, dar consacrată prin obiceiu. Calimachi intervine la Vel Visternicul Ghica, unul din curtenii Domnului, ca să-i dea concurs în această afacere, adică să puie stăruinţă să nu se aprobe cererea târgoveţilor, şi la 11 ianuar 1828, Ghica îi răspunde că «neştiind intrigile urmate acolo», poruncise să se facă hrisovul, dar că primind scrisoarea lui Callimachi, a oprit facerea hrisovului, până va veni Calimachi la Iaşi. Ii pune însă în videre ca, la venirea lui, să aibă gata «atât ceasornicul cât şi acei 150 galbeni, şi care din două va voi a primi Măria Sa, aceia se va da».

Pe atunci Domnul ţării se cumpăra cu un ceasornic sau cu 150 galbeni.

La 24 ianuar 1828, Vel Visternicul Ghica îl înştiinţează pe Callimachi că se urcă preţul licitaţiei, şi că acum i se oferă Domnului douzeci de mii de lei, ca să dee hrisovul cerut de târgoveţi, şi-l sfătueşte pe Callimachi să nu zăbovească de a veni mai curând la Iaşi.

Callimachi mai avea un prieten, la Curtea domnească, pe Vornicul Iordachi Drăghici; acesta, însă, lucrase tocmai împotriva intereselor lui Callimachi, aducându-i aminte lui Vodă pentru darea hrisovului. La scrisoarea de nedumerire a lui Callimachi, Drăghici îi răspunde, scuzându-se că mijlocirea lui a făcut-o după cererea Visternicului Rosnovanu, pe care-l rugaseră târgoveţii de Botoşani să li steie întru ajutor. La sfârşitul scrisoarei acesteia, din 25 Ianuar 1828, Drăghici zice; «Tălmăceşte bine cele scrise din sus; tot este cum ni-i ţara şi tocmala; luaţi, mâncaţi. Destul ţi-i atâta".

Callimachi—în sfărşit—a înţeles cum ni-i ţara şi tocmala, şi pe lângă ceasornicul sau suma de bani ce va fi dus cu el la Domnie, a

mai luat o jalbă, cătră Domn, iscălită de boeri botoşăneni, ca Aga Scarlat Miclescu, Spatarul C. Roseti, Spatarul Iordachi Foti, Constantin Hagi Arbure, Spatarul Toader Silion, prin care arată turburările ce le fac în oraş, semnatarii jalbei cari cer hrisovul; «care proecturi au adus târgul în nelinişte şi în nenorocire pentru vremea viitoare». Boerii cer ca tot ce se face pentru târg să fie cu obşteasca socotinţă a botoşănenilor boeri, iar nu să se alcătuiască de cu sară, de cătră doi, trei, ceace pe a doua zi se hotăreşte"; mai cer «ca alegerea de epitropi din boeri să se facă prin de isnoavă adunare,şi schepsis a toată sistema boerească din Botoşani, care aceasta să se săvârşască prin înadins diiac rânduit, şi la acea adunare ce se va face, dacă vreunul din boeri nu va putea merge, din încungiurări de boală sau altceva, să i se ceară în scris socotinţa, nu numai pentru alegerea de epitropi cât şi pentru toate trebuinţele târgului, ce se vor socoti de folos, de podoabă şi de îndemânare la alişveriş şi vieţuire".

Glasul ceasornicului a influenţat pe Domn, care aprobă cererea boerilor, şi făcându-se o nouă .alegere, ieşiră biruitori opozanţii, cu Climent în frunte.

Al. Callimachi, la 3 martie 1828, scrie Domnului că „toate pricinele de scandarăsăre şi de dihonie ce urmează în târgul Botoşani, se pricinuesc numai de cătră un comis Anghelachi Climent, un Pisoţchi şi de fraţii Manoleşti, întemeindu-se doi dintrânşii asupra sudiţilor". La alegere luaseră parte supuşii străini; aceştia erau «sudiţii».

Pe această cerere a lui Callimachi, Domnul pune încheiere, cu mâna lui, că „întrucât şi la cea intăi epitropie, Anghelachi Climent s'a arătat interesat, şi că tovarăşii lui nu sânt dintre boerii şi neguţitorii cei mai întăi, să fie îndepărtaţi şi să se facă o altă alegere", iar în cartea ce o trimete Vornicilor de Botoşani, cu privire la această nouă alegere, Domnul ordonă ca pentru noua epitropie să se aleagă câte doi, din boeri, din neguţitorii creştini şi neguţitorii jidovi, iar nu cum s'a făcut la alegerea din urmă, când au eşit epitropi „un Comis Anghelachi Climent, un stolnic Costachi Pisoţchi şi fraţii Manoleşti», cari sunt doi supuşi străini, fără nici un drept, şi alte persoane, cari nu au nici case în oraş, nici moşii în ţinut. Domnul aminteşte în cartea cătră Vornici, că Climent este cunoscut „din chipurile cele abătute ale sale, încă la epitropia sa din anul 1832, când cu zapciu s'au împlinit banii casei târgului" dela Climent, şi mai amin-

teşte de îndrăzneala acelora cari au făcut „instrucţia" pricinuitoare de neînvoiri şi de dihonii, „care nici într'un chip nu se socoteşte iertată", şi care ar fi meritat să fie pedepsiţi cu surgun, dar trece cu vederea din bunătatea Domniei lui. De aceia Domnul porunceşte ca epitropii aleşi dintre neguţitorii creştini, armeni şi jidovi, să rămâe bine aleşi, iar pentru cei dintre boeri ce au moşii şi locuinţă în acel oraş, precum dumnealui Vornic Alecu Calimah, Vornic Costantin Miclescu, Spatar Vasile Crupenschi, Spatar Alecu Ralet, Aga Scarlat Miclescu, Spatar Cost. Roset, Spatar Toader Silion, Aga Iancu Donici, Spatar Iordachi Foti, şi alţii ce mai sânt şezători în acel oraş, şi au moşii la acel ţinut, din boeri, oameni cunoscuţi întru bunele cugetări. La această adunare boerii vor rândui alţi epitropi din partea lor, «îndepărtând cu totul pe persoanele ce s'au pomenit mai sus de a se amesteca în ceva de ale oraşului, sau de a mai înfiinţa adunări, sau obşteşti sau în parte care s'au dosloşit şi s'au dovedit că sânt numai spre adăogire neliniştei şi folosului persoanelor lor». Ca încheiere, Domnul spune curat că cea mai mică mişcare de vor mai face, vor fi pedepsiţi şi izgoniţi din oraş.

Alecu Callimachi avu satisfacţie deplină: fu ales preşedinte al epitropiei târgului Botoşani.

La 28 octomvre 1830, Divanul Moldovei, prin cartea cu No. 26685 cere epitropiei târgului Botoşani să-i trimeată o copie întocmai «de pe hrisovul ce-l are târgul acesta pentru driturile şi eraturile care sânt hărăzite de către luminaţii Domni de mai înainte şi de care se va lua pre largă pliroforie». Epitropia trimete copia, cu lămurire că venitul iratului ce se strânge în tot anul după hrisov, nu are potrivire un an cu altul, pentrucă uneori acest venit este de 6 până la 7 mii lei, şi prea rar de 7 până la 9 mii lei pe an, «cari bani se întrebuinţază în lucrul drumurilor acestui oraş».

Bugetul Epitropiei Obştiei Botoşanilor.

In volumul V din «Studii şi Documente cu privire la Istoria Românilor», Dl. N. Iorga publică foarte interesante acte care arată ce venituri a avut târgul Botoşanii, din taxele puse prin hrisovul lui Mihai Suţu din 1820, şi ce cheltueli s'au făcut. Avem, astfel, icoana celui întâi buget al unei comuni din Moldova.

In „Samă de banii iratului podului târgului Botoşăni pe anul de la 1 fevruar 1823 şi păr la 1 fevruar 1824, cu aceia ce s'au adunat în toamna anului 1822 de la vasele ce au întrat în târg, în care vremi au fost casă d-lui Anghelachi Climent, epitrop, şi D. Paharnic Vasile Tăutul", se cuprind următoarele sumi:

496 lei	venitul din toamna anului 1822;
10000 »	iratul după hrisov, vândut cu contract D-sale Garabet Gligorovici pe anul acesta;
250 » 60	bani, luaţi de la podarii ot Băiceni pentru vremea ce n'au lucrat în târg.
10746 lei 60	

Scăderile, adică cheltuelile, au fost:

2575 lei	daţi D-sale Tudurachi Pisoschi, care luase în exploatare iratul, şi luând un altul iratul, cu preţ mai mare, s'au restituit banii lui Pisoschi;
36 lei 96 b.	dobândă la 908 lei, de la 21 Maiu şi păr la 30 Iulie", pe vremea peste vadeaua numărătoarei banilor».
48 lei 60 b.	cheltuiala unui drum la Iaşi a lui Tudurachi Bacalbaşa.
200 lei	lui Vârtan Antonaş, luaţi cu împrumut la facerea hrisovului;

6 lei 60 b.		costul a două cazmale pentru lucrul drumurilor;
1315	„	plata podarilor din Băiceni;
480	„	lefile slujitorilor în lucrul drumurilor;
180	„	daţi Comisului Ioan Tăutul ca să facă harta târgului vitelor, pentru neînpresurare;
141 lei		cheltueli de poştă a drumului făcut de Spatar Alecu Sturza şi Comis Ioan Tăutul, ce au mers în pricina stricărei velniţelor din târg, după jaloba târgului.

La aceste cheltueli mai trebue adăogată o sumă, necuprinsă în documentul publicat de d. Iorga, dar care se arată că a fost: «împrumuturi la facerea hrisovului de la Spatar Costache Roset, Hatman Manuil Manu, Postelnic Petrachi Vârnav şi Spatar Cost. Lipan, cu sinet de la Ion Gorghias", cu care totalul cheltuelilor se urcă la suma de 5686 lei 96 bani.

«Suma», aceasta ni dă samă despre un obiceiu al pământului perpetuat până în zilele noastre: venalitatea funcţionarilor publici.

Cei 2575 lei avansaţi de Tudurachi Pisoschi s'au cheltuit, după cum arată documentul, «la înoirea hrisovului prin D. Spatar Lipan», şi altă sumă s'a cheltuit la facerea hrisovului.

Cine a încasat aceşti bani? Domnul ţării primea un ceasornic, sau 150 galbeni, ca să deie un hrisov, dar când se reînoia hrisovul, tot el va fi primit mita?

Asupra sumei prezentată de Anghelachi Climent, casierul casei podurilor, trebuia să se pronunţe Obştia, care face mai multe obiecţiuni consemnate în documentul publicat, şi cu ocazia aceasta se descopere cine a fost plătit în chestia hrisovului.

Obştia cere să se arate lămurit cui s'au dat cei 2575 lei, «condeiul de scădere ce se arată că s'au plătit lui Tudurachi Pisoschi, cu care s'au împrumutat D. Spatar Lipan la facerea hrisovului", şi Spatarul Lipan răspunde că 2000 lei a dat ruşfet Visternicului Costache Sturza, iar 575 lei a cheltuit cu facerea hrisovului, cu plata poştei drumului Eşului.

Visternicul ţării mituit!

Obştia se mai opune la plata sumei de 180 lei, daţi Comisului Ioan Tăutul, ca să facă harta târgului vitelor, mai întâi fiindcă nimeni

nu a cerut să se facă acest fel de hartă, şi afară de aceasta, nici se vede făcută acea hartă; apoi cu ce cuvânt s'au dat banii ?

Suma aceasta, însă, nu era să fie perdută. In „sama" cheltuelilor se arată că Comisul Ioan Tăutul «nefiind faţă, urmează a se cere de la fratele D-sale, Paharnicul Vasile Tăutul, sau se va cere dela însuşi după intoarcerea de la Ţarigrad».

Bugetul pe anul dela 1 fevruar 1824 până la 1 fevruar 1825, cât a fost „casă" răposatul Spatar Iordache Canta, fiind epitrop cu Banul Ioan Brănişteanul, a fost acesta:

Veniturile

8500 lei		vânzarea iratului podului, şi în plus 20 stejări.
516 »	3 bani	pentru rândurile de la poduri pe vremea ce n'au lucrat.
241 lei		ce se cuvine a-i răspunde Laba Leibiş jidovul, pentru birul şi havalelele vierilor ot Băiceni, ce i-au plătit casa, şi dela dânsul nu s'au luat.
9257 lei	3 bani	

Scăderile.

1350 lei	54 bani	şferturile şi havalelele pentru Băiceni. (Intre altele s'au plătit „cibotele ocolaşului").
705 »		lefile slujitorilor
100 »		pentru tăetul lemnelor de pod (pavaj)
140 »		plata imaşului pentru boii podarilor.
120 »		plata poştei pe 8 cai, dus la Eşi şi întors, a boerului rânduit în trebuinţa târgului.
835 »		ce s'au plătit *bani împrumutaţi la* facerea hrisovului de la Domnul Mihai Suţu Voevod.
3250 lei	54 bani	

Nu se cunosc bugetele altor ani; documentele ni destăinuesc însă oare care frământări în viaţa orăşănească a Botoşanilor, de acum 100 de ani.

Aga Scarlat Miclescu, în o scrisoare din martie 1825, mulţămind lui Al. Callimachi pentru „însoţitele dulci luminate cărţi ale Dumitale,

lăudatului întru patrioţi», îi spune cum în casa Spatarului Alecu Ralet „simpatriotul nostru», s'a făcut alegerea de epitropi buni, sub preşidenţia Spatarului Costache Roset; că socotelile vechilor epitropi nu sânt încheiate şi că sânt multe rămăşiţi de bani rătăciţi, „afară de acei ce vor fi asupra celui în neputinţă de boală boer, ce au fost epitrop», adică asupra lui Anghelachi Climent, căruia Miclescu îi doreşte însănătoşire. Mai arată Aga Miclescu că unii dintre jidovii sudiţi, adică supuşi altor state, au ridicat pretenţia că ei n'ar trebui să plătească taxa pentru horilca lor, precum este statornicită în hrisovul lui Mihai Suţu. Vechii târgoveţi n'au voit nici să dea ascultare acestor sudiţi, dar Aga îl previne pe Callimachi că sudiţii puşi la cale de epistaţi, se pregătesc să plece la Iaşi, pentru a da o jalbă, şi Miclescu îl sfătueşte să sârguiască a li se da cel de cuviinţă răspuns, ştiind pe Callimachi «un lucrător de binele obştesc».

Se temea Aga Scarlat Miclescu că jidovii din Botoşani, vor duce şi ei vre-un ceasornic la Iaşi, care se va întoarce cu cheia de aur, care deschide toate inimile.

Vechii epitropi de pe vremea lui Climent, nu mai dădeau socoteală de excedentele bugetare, destul de însemnate, şi la 21 mart 1825, Vornicia Botoşanilor, prin o adresă iscălită de Aga Scarlat Miclescu, arată aceste împrejurări Logofeţiei celei Mari, şi cere ca să fie executaţi epitropii ce au fost în acei doi ani trecuţi, ca să deie socoteala curată şi nevătămătoare de suflet, după carte de blăstăm de tot venitul târgului: câte s'au adunat, la ce s'a întrebuinţat, şi banii ce vor rămânea asupra acelor epitropi, să se împlinească, şi să se deie în mâna târgoveţilor, spre întrebuinţare la cele de folos târgului.

Ce s'a mai petrecut, în Botoşani, după această intervenţie a Vorniciei, nu se ştie, căci nu se mai găsesc documente privitoare la această chestiune. Se pare însă că s'a pus oarecare rânduială în administraţia veniturilor târgului, deoarece ‹în Arhiva Statului din Iaşi se găseşte «Sama lui Kir Iani Vasiliu", de câţi bani s'au primit din eratul târgului, din anul 1830 până la 3 iulie 1831, cum şi sama primită de Vasile Ioan, casier, din eratul podăritului anului 1831 până la 24 fevruar 1832.

Documentele aceste fiind interesante, le reproducem în întregime.

Sama lui Kir Eni Vasiliu de câţi bani s'au priimit din eratul târgului Botoşani din anul 1830 şi până la 1831 iulie 3.

Lei	Par.	
4480	—	Am primit dela răposatul Stati Ioan, cari bani au fost rămas din eratul anului 1820.
2083	20	Am primit dela jidovul ce au ţinut eratul din 1830-1831, iar din câştiul dintâiu au mai rămas să deie 1300 lei jidovul Leizăr.
12563	20	lei banii ce s'au priimit

Samă de banii ce au dat şi cheltuit D-lui Ene Vasiliu până la 1831.

Lei	Par.	
4480	—	Au dat pentru un loc ce s'au cumpărat pentru târg dela D-lui Hatmanul Todiraşc Sturza;
450	—	s'au dat hacul lui Nastasă pe 10 luni;
540	—	unui scriitor a epitropiei leafă pe 11 luni;
141	—	la 2 oameni pe 5 luni, pentru curăţitul drumurilor.
1360	—	pe 20 cară ce au lucrat la drumuri, pe 31 zile câte 68 lei fieştecare car;
91	—	au dat la pristavii ce au umblat cu carăle;
22	20	pe 10 conţuri hârtie ce au dat la epitropie;
22	20	pe 3 condici;
2	12	pe 1 coală hârtie turcească pentru copia hrisovului.
660	6	la ciocli, în 4 rânduri, cu răvaşul epitropilor în vremea holerei.
1137	20	s'au dat Comisului Anghelachi ca să cumpere făină pentru săraci în vremea holerei.
180	—	au dat leafa Căpitanului Nastasă pe 4 luni;
150	—	au dat lui Neculai Luca, cu răvaşul Comisului Anghelachi, pentru aducerea sfintei icoane dela Eşi;

150	—	a dat, cu ravaşul Comisului, pentru întoarcerea sfintei icoane la Eşi.
9836	38	scăzut din suma de 12563,20, rămân lei 3176 cu 22 parale, bani în naht au numărat Ene Vasiliu, D-sale Vasile Ioan, casier.

Sama de câţi bani au primit Vasile Ioan casier din eratul podăritului anului 1831 şi până la 24 februar 1832

Lei	Par.	
3176	22	a primit dela D-lui Ene Vasiliu după soma din urmă.
1300	—	a primit din banii eratului, tot din căştiul dintăi, ce a fost rămas rămăşiţă dela Ene Vasiliu;
2387	20	a primit dela Zeilic, căştiul al doilea.
261	—	a primit dala nişte lumânări de său şi dela formagii.
7152	22	s'au primit până astăzi 24 fevruar 1832.

Scăderea de câţi bani s'au cheltuit

Lei	Par.	
12	25	a dat pe hărtie, cerneală, buline, la epitropi.
8	30	la poştă pe 2 scrisori în pricina tulumbelor;
180	—	a dat leafa lui Nastasă pe 4 luni;
180	—	leafa unui scriitor pe 4 luni, până la sfârşitul lui ghenar, 1832:
15	20	pe pari şi nuiele de s'au îngrădit locul târgului;
10	20	pe 6 conţuri hărtie la epitropie ;
207		lui Grigori şi Vasile Ciomag de cheltuială cu mergere la Eşi.
400	—	pentru meremetul canţelariei, pe scaune, mese, dulapi şi altele ;

1014 15 se scade din 7125 cu 22, rămân 6110 cu 27, adică aceşti bani să află în naht la casa Epitropiei, avându-se a se lua încă pe 2 căştiuri din erat, rămase de pricină, ce se împlineşte la 20 maiu 1832, după contract, cari bani fac pe 3 câştiuri 4765 lei.

Ion Brănlşteanu

Activitatea Casei Obşteşti.

După cum s'a văzut, venítul iratului târgului Botoşani era totdeauna mai mare decât cheltuelile făcute de epitropi, cu trebuinţile edilitare, şi excedentele bugetare niciodată nu se ştie încotro apucau.

Infiinţată, prin hrisovul lui Mihai Suţu, cu principalul scop de a face „poduri", adică pavaje de lemn, în Botoşani, precum erau la Iaşi, şi de a construi şosele în oraş, Epitropia pare că nu s'a ocupat tocmai mult cu aceste chestiuni. Din sămile ce dădeau epitropii, la finele fiecărui an, se vede cât de mult se cheltuia pentru orişice, afară de întreţinerea stradelor. Ce strade se puteau face cu *două cazmale*, cât se vede că cumpărase Epitropia pentru facerea drumurilor? In primul buget, pe 1823, la o cheltuială de 5686 lei, sânt numai 1321 plătiţi pentru drumuri, din care 1315 lefuri la podari, iar în al doilea buget, la capitolul „scăderilor", sânt numai 100 lei, plătiţi pentru tăiatul lemnului de poduri.

Era, însă, o altă chestiune care preocupa pe epitropi, de care erau legaţi prin un interes particular al lor.

Botoşanii având casele construite din lemn, unele din ele, cele mărginaşe, acoperite cu paie, cădeau mereu jertfa focului. Şi focurile acestea mistuiau oraşul, nu numai când năvăleau duşmanii, ci şi în zile liniştite, şi l-au mistuit şi după ce barbarii n'au mai năvălit în ţară, în timpurile noastre.

Apărarea contra focului cere un corp de pompieri, de „tulumbagii", apoi pompe de incendiu: „tulumbe", şi alte unelte. Tulumbagiii ar fi trebuit plătiţi, şi tulumbele cumpărate, şi acest lucru Epitropia nu putea să-l facă, pentrucă, nu intra în cuprinderea hrisovului din 1820. De aceia orăşenii au hotărît să cumpere tulumbele şi celelalte unelte cu cheltuiala lor, iar pentru personalul necesar au găsit o soluţie destul de practică.

După mai multe sfătuiri între dânşii, botoşănenii hotărăsc să cum-

pere, cu banii lor, patru tulumbe, 14 săcăli şi celelalte unelte trebuincioase, dar li „s'a înfăţişat deodată nedumerire pentru oamenii trebuincioşi spre întrebuinţarea tulumbelor şi a uneltelor".

Ca să scape din această încurcătură, târgoveţii adresează o jalbă Domnitorului, cerând patruzeci de scutelnici din târgoveţi, cari să fie *tulumbagii, sacagii, căngeri, toporaşi, hornari* şi *clopotari*. Clopotarii erau observatorii cari, din turnul bisericei Ospeniei, trebuiau să deie de ştire când zăriau vreun foc în oraş, şi înştiinţarea o făceau prin tragere de clopot.

In aceiaş jalbă, târgoveţii arată că *podarii* ce sânt lăsaţi din târgoveţi, lipsesc în jumătate, fiind unii morţi, alţii fugiţi şi ticăloşi, şi cer ca pentru podari să se deie iarăşi satul Băiceni.

Jalba aceasta este semnată de un mare număr de târgoveţi, boeri şi negustori, între cari se pot ceti: C. Rossetos (iscălit pe greceşte); Sardarul Ion Cocotă; Samurcaş (pe greceşte); Georges Metz, med. doctor; Konte Karousos (pe greceşte); Enacachi Dragoş; Iordache Carale; Ilie Iconom; Vasile Iconom; Ioniţă Giosan; Costachi Ciornei; Neculai Davidel; Manolachi Gheorghiu; Vasile a Diiaconiţei; Ioan Mitrovici; Dumitru Neculai; Grigori Hortopan; Panaite sin Neculai a Diiaconului; Ştefan Moga; Dumitru Eremia; Ioan Vasiliu; Costandin Caraiani; Costandin Eşanu; Dimitrachi Braşovanu; Nicola Apostol; apoi armeni şi evrei, iar din partea Obştiei s'a pus şi pecetea târgului.

La 17 august 1827, mai mulţi târgoveţi scriu lui Alecu Callimachi şi-l roagă să stăruiască, la Iaşi, pentru aprobarea cererei cu privire la scutelnicii ceruţi să fie lăsaţi în serviciul pompieriei, adăugându-i că „aceasta va fi întru adevăr faptă întru tot prielnică, aducătoare de laude, şi însuşi a dumitale".

La 22 august 1827, Vornicia Botoşani face cunoscut cinstitei Visterii că a primit ordinul pentru tulumbe şi altele, «a cărora păstrare şi întrebuinţare cu chipul cuviincios să fie supt povăţuirea dumnealui Vel Vornic Alecu Callimachi, eforul acestui târg, şi în acelaş timp Vornicia intervine la Visterie ca să se deie 30 liude, în trebuinţile târgului.

In aceiaş zi, Petrachi Postelnicul şi Neculai Greceanu Vornicul, scriu lui Callimachi să stăruiască pentru patruzeci de scutelnici, din târgoveţii ce au fost podari, dintre cari şi «păzitori în clopotniţa Ospeniei, *unde s'au şi pus doi oameni*».

Scrisoarea către Callimachi se încheie astfel: „De aceasta rămâne

ca dumneata, ca un efor şi patriot, să mijloceşti împlinirea aceste cereri, ca să se facă desăvârşit binele, pentru acea şi a dumitale desăvârşită cunoştinţă din partea târgului".

Târgoveţii de Botoşani se îndatoresc să susţie ei singuri cheltuelile cerute pentru înfiinţarea şi întreţinerea corpului de tulumbagii rânduind şi dările benevole. Pentru uneltele de foc, ajutorul târgoveţilor era „analoghisit pe acareturi, adică câte cinci lei de toată binaue mare, casă, dugheană, din târg şi mahalale, cu toate cele cuprinse în ograda lor, şi întru asemine câte doi lei de toată dugheana şi casa de rând». Banii aceştia îi plăteau toţi locuitorii, fără deosebire: tagma boerească şi tagma neguţătorească, de toate naţiile, iar ceilalţi lăcuitori şi cei săraci nu plăteau nimic [1]).

La 1832, după rânduelile Regulamentului Organic, înfiinţindu-s Poliţia în Botoşani, paza oraşului în contra focului, a fost dată în atribuţia ei.

1.— Documentele privitoare la această chestiune, sânt publicate de D-l Iorga, în „Stud i şi Documente", vol. V.

Administraţia Comunală după Regulamentul Organic.

Organizarea administrativă a Botoşanilor, creiată prin hrisovul lui Mihai Suţu din 1820, a ţinut până la punerea în aplicare a Regulamentului organic, din 1832, când s'au organizat, în acelaş fel, toate oraşele din Moldova.

Conducerea intereselor comunei era încredinţată unei *Eforii*, compusă din cinci membri, la Iaşi, şi câte 3 membri în celelalte oraşe, deci şi în Botoşani. Membrii erau aleşi, în fiecare an, la începutul lunei noemvre, şi nu primeau nici o leafă. Unu dintre membri era casier, şi altul preşedinte, numit de guvern. Eforia mai avea un secretar, pentru conducerea cancelariei, şi un număr de servitori, după trebuinţă.

Membrii Eforiei se alegeau de către locuitorii oraşului. Pe lângă cei trei membrii, se mai alegeau doi candidaţi, adică supleanţi, cari trebuiau să înlocuiască pe membrii cari, din o pricină oarecare, ar fi eşit din' Eforie.

Aveau dreptul de a alege toţi locuitorii de rit creştin, în vârstă de 25 de ani, anume:

a.—Boerii pământeni, cari aveau domiciliul şi un imobil în oraş;

b.—Negustorii din cele trei clase de patentari, cari aveau proprietate în oraş,

c.—Staroştii tuturor breslelor.

Puteau să fie aleşi membri ai Eforiei numai pământenii stabiliţi în oraş, cari aveau vârsta de 30 de ani şi posedau un imobil în oraş, în valoare de opt mii lei.

Un străin putea fi ales membru al Eforiei dacă, având vârsta de 30 de ani, şi fiind stabilit de 2 ani în oraş, dădea o declaraţie scrisă către Eforie, cel puţin cu şase luni înainte de alegeri, că este hotărât să se supuie tuturor îndatoririlor impuse locuitorilor indigeni a oraşului, pentru a putea să obţie, ca şi ei, aceleaşi drepturi municipale.

Convocarea alegătorilor se făcea de autoritatea superioară, prin publicaţii, şi alegerea se efectua în localul Eforiei, sub preşidenţia Ispravnicului.

Eforia întocmea şi afişa lista alegătorilor, în cursul lunei sept. Lista era revăzută şi contrasemnată de Ispravnic, care primea, în cursul lunei octomvre, reclamaţiile care i s'ar fi adresat, cu privire la dreptul de înscriere în listă. Lista şi cererile de înscriere se înaintau, de ispravnic, Logofătului din lăuntru.

Eforia, odată instalată, trebuia să ţie o listă exactă de toţi locuitorii oraşului, cari aveau dreptul să fie alegători, sau membri ai Eforiei.

Alegerea se făcea cu majoritatea alegătorilor. Majoritatea o forma jumătate din numărul alegătorilor, plus unu. In caz când numărul necesar de membri nu putea să fie complectat, pentrucă nu avea numărul cerut de membrii, se lua dintre candidaţii cari ar fi întrunit mai multe voturi, un număr întreit de membri, cari ar fi rămas de ales, şi prin balotaj între aceştia se complecta operaţia.

Alegerea se făcea la zi întâi noemvre, şi rezultatul se aducea la cunoştiinţa Logofătului din lăuntru, care supunea confirmărei Domnitorului alegerea prezidentului, dintre membrii aleşi. Casierul era ales de membrii Eforiei.

Numirea prezidentului fiind făcută, eforii intrau în funcţiune, la 1 ianuar, şi erau instalaţi de către Ispravnic.

Hotărârile membrilor Eforiei se luau cu majoritate; în caz de paritate, prevala opinia de partea căreia era prezidentul.

Fiecare membru al Eforiei putea să expuie afacerile care intrau în atribuţiunile consiliului.

Casierul era îndatorit să încaseze şi să păstreze veniturile, să facă plăţi numai după ordinul scris al membrilor Eforiei, şi să prezinte conturi.

Astfel organizată Eforia, eforii aveau îndatoriri determinate prin un anume articol al Regulamentului organic.

Indatoririle impuse eforilor aveau de obiect:

a). Veniturile oraşului;

b). Cheltuelile oraşului;

c). Conservarea sumelor care intrau în casa Eforiei, şi darea socotelilor.

d). Ingrijirea de înfrumuseţarea şi îmbunătăţirea oraşului;

e). Executarea măsurilor luate de guvern pentru asigurarea mijloacelor de subsistenţă în oraş;

f). Protecţia contra piedicilor ce ar întâmpina comerţul;

g). Supravegherea tuturor aprovizionărilor populaţiunei.

Această ultimă chestiune era regulamentată în modul următor:

Se înfiinţa breasla pitarilor şi a casapilor, şi li se fixa la epoci determinate, preţul pânei şi al cărnei, pe care Eforia le aducea la cunoştinţa şefului poliţiei, care trebuia să privigheze să fie observate şi executate cu stricteţă.

Pentru a îndemna pe săteni să aducă provizii în oraş, Eforia avea dreptul să înlăture ori ce stânjenire li s'ar aduce de oamenii poliţiei şi de revânzători, şi pentru a reprima abuzurile, Eforia trebuia să eie înţelegere cu Poliţia, sau cu administraţia districtului.

Alimentele stricate şi vătămătoare sănătăţii se confiscau de Poliţie, după o examinare ce se făcea împreună cu un membru al Eforiei, care, în caz de nedreptate din partea Poliţiei, trebuia să facă raport la Eforie, şi aceasta să refereze guvernului.

Eforia era obligată să se îngrijască de paza oraşului contra focului, sà construiască localuri pentru şcoli, pentru închisoare, să îngrijască de salubritatea şi înfrumuseţarea oraşului, de fântâni, de poduri, de luminat, de întreţinerea pavajului, în fine de tot ce se atinge de bunul traiu al locuitorilor.

Veniturile municipale.

Pentru a putea satisface toate aceste cerinţi, oraşul avea nevoie de venituri. Veniturile erau fixate tot prin Regulamentul Organic.

Veniturile se compuneau din:

a. O zecime din patente şi din capitaţia tuturor contribuabililor, şi din taxa asupra evreilor;

b. Taxa asupra vinului: doi lei de fiecare poloboc de 30 până la 70 vedre; patru lei de polobocul dela 50 vedre în sus, şi un leu pentru balerca dela 30 vedre în jos;

c. Trei lei de vadra de rachiu şi spirt.

Dările pe băuturi se plăteau numai pentru vasele care intrau în oraş, nu şi pentru acele care ieşiau;

d. Un leu de vadra de păcură, la intrarea în oraş;

e. O plată de jumătate galbăn pe lună asupra trăsurilor, şi cinci lei asupra căruţelor de piaţă. Proprietarii acestor trăsuri publice erau scutiţi de plata patentei şi a capitaţiei;

f. Taxele din cântărit.

Regulamentul organic desfiinţează unele privilegii, supunând, în mod expres, la plata taxei asupra băuturilor întroduse în oraş, pe toate clasele în general, fie dintre clerici, fie boeri, fie negustori. Aceste taxe nu se percepeau, însă, pentru marfa care intra în oraş ca transit.

g. Doi lei pentru oca de tutun turcesc importat în ţară. Acest venit era dat în licitaţie; se percepea la Galaţi şi la Focşani, şi se împărţea anual în modul următor: 10000 lei Eforiei din Galaţi, 5000 lei Eforiei din Focşani, şi câte 4000 lei eforielor din Botoşani, Roman şi Bârlad. Ceea ce întrecea, se vărsa Eforiei de Iaşi.

Taxa jugăritului a fost desfiinţată.

Cheltuelile şi contabilitatea.

Membrii Eforiei fiind aleşi la zi întâiu a lunei noembre, se întruneau cu ispravnicul, cu prezidentul tribunalului şi cu deputatul ţinutului, pentru a revizui, până la 20 noembre, socotelile de veniturile şi cheltuelile efectuate în cursul anului, de către membrii epitropiei precedente, lucrările săvârşite sau începute, acele proiectate pentru anul viitor şi cheltuelile cerute pentru aceste lucrări nouă. Astfel se întocmea bugetul anului viitor.

Bugetul se confirma sau se respingea de ispravnic, şi dacă se aproba, era pus în executare de la 1 ianuarie viitor.

Eforia avea dreptul să facă cheltueli neprevăzute în buget, până la 300 lei, după propria ei decizie, după ce se dresa un proces-verbal, care constata motivele necesităţii acestei cheltueli. Dacă cheltuiala trecea de 300 lei, părerea Eforiei era înaintată Logofătului din lăuntru, de către ispravnic, pentru a se obţine autorizarea Domnului, în urma unui raport al Consiliului administrativ.

Cheltueli extraordinare putea să facă Eforia numai cu autorizarea guvernului.

Toate cheltuelile oraşului trebuiau să fie astfel combinate, ca să poată să fie acoperite, în fiecare an, de veniturile anului, şi fără ca să fie nevoie de a se contracta datorii.

Alegerile la Eforia de Botoşani.

Cea întâi alegere a Eforiei târgului Botoşani, după cerinţile Regulamentului organic, s'a făcut la 2 ianuar 1832, când au fost aleşi „într'un glas", ca membri ai Eforiei, dintre boeri: *Medelnicerul Grigori Racliş,* dintre negustorii creştini: *Gheorghe Ioan, Costache Caraiene* şi *Neculai Placa,* iar dintre negustorii armeni a fost ales *Andrieş Focşăneanu.*

Alegerea aceasta este constatată prin un proces-verbal încheiat în acea zi, în următoarea cuprindere:

> Anul 1832 ghenar 2. Noi neguţitorii obştiei acestui târg adunându-ne în cănţelaria Vorniciei, la 27 dechemvre, şi ascultând cartea cinstitului Divan împlinitoriu, din 22 a aceiaşi luni dechemvre, supt No. 126, împreună şi cu alăturata copie al anexului, ca păr în trei zile să facem alegere a trei mădulari cu un secretar şi doi scriitori, spre a se aşeza şi aici în târg muniţipalitate (adică sfat orăşienesc), să ocârmuiască materialnice interesuri a acestui oraş, în mercurea trecută, când am avut această vadè, pusă pentru alegerea acelor mădulări, neputându-ne cu toţii a ne aduna la un loc de a-i putea socoti şi alege, astăzi dar adunându-ne în cănţălerie şi mai cetindu-ni-se de iznoavă cartea cinstitului Divan din cuvânt în cuvânt, şi cu pătrundere înţelegând bunul şi lăudatul acest obştesc folos, carele înalta Ocârmuire ni l-au hărăzit, toţi într'un glas am ales adică: din boeri pe d-lui Medelnicerul Grigori Racliş, din neguţătorii creştini: D-lui Gheorghe Ioan, Costache Caraiene şi Neculai Placa, şi din neguţătorii armeni pe d-lui Andrieş Focşăneanul, cari vor alcătui trupul numit sfatul orăşienesc cu săcritariul ce s'au socotit d-lui Costache Caraiene, carele va avea şi doi scriitori, în cuprinderea poroncilor, şi carele sfat va lucra acele ce prin instrucţiile ce au a se trimite, se va cuprinde, fiind aleşi aşa precum cartea cuprinde trecuţii cu vrâsta peste treizeci ani, cu stările lor, pentru care iscălim.
>
> Hriste Ioan — Grigoraş Neculau
> Ştefan Moisa — Hriştodor Ioan

Haralambie Iordache
Manolachi ?
Grigori Sava
Anastasă Paraschiv
Vasile Gheorghiu
Vasile Diiaconiţei
Dumitrache Sârghie
Ilie Dragomir
Vasile Corne
Ionică Radul
Vasile Viţul
Şărban Popovici
Iordache Popa Isac
Dumitrachi Paraschiv
Iancu Cerneţchi, arhitect
10 iscălituri armeneşti
2 iscălituri greceşti ([1])

Gh. Gheorghiu, boengiu
Dimitrie Vasiliu
Neculai Boţan
Grigore Beşăte
Ionică Petrovici
Panaite Diiaconu
Pricop Ancăi
Chiriac Muste
Apostol sîn Acsiniei
Niţă Colăcel staroste
Vasile nepot Curcan
Vasile Ojog ciubotar
Dumitru Scânteie ciubotar
Dumitru Marcu ciubotar
Tomache Enache
Constantin Fotin

Cum se vede, boerimea se abţinuse de la alegere.

Medelnicerul Grigori Racliş aduce la cunoştinţa Departamentului din lăuntru alegerea sa, şi Departamentul îl confirmă, anunţându-l că-i va trimete şi o instrucţie lămurită, de care să se conducă în administraţia oraşului. La poronca Departamentului, alesul Botoşanilor răspunde:

Către cinstit Departament Ministeriei din lăuntru
Medelnicer Grigore Racliş

Poronca cinstit Departament din 10 a următoarei luni fevruar sub No. 1090, întăritoare slujbei mele, după alegerea obştiei de aice, la sfatul muniţipal din acest oraş, cu supunere am primit astăzi 23, pentru care înţelegând cele poroncite, şi pre cât îmi va fi cu putinţă, mă voiu sârgui împreună cu celelalte mădulări neguţătoreşti a aduce poroncile ocârmuirei întru o îndeplinire, aşteptând numai întâi enstrucţia lămurită de cele ce avem a urma, precum ni se scrie că se va trimete.

Grigori Racliş, Medelnicer.

1.— Arhiva Statului din Iaşi. Ministerul de Interne, Dosar 526.

Indată după alegerea sfatului orăşănesc, se alcătueşte şi «statul canţăleriei", după poronca ocârmuirei, stat întărit de «Ministerul pricinilor din lăuntru".

Statul era acesta:

Medelnicerul Grigori Racliş, prezident sfatului muniţipal,
Hristea Ioan (1) cilen din partea neguţătorilor,
Niculai Placa, tij cilen,
Sărdar Ştefan Racliş, secretar muniţipalităţii,
Neculai Dimitriu, scriitor,
Vasilea Stârcea, tij,
Comisarul Sulger Manolachi Bou pe ciasta al 3-le şi al 6-le,
Comisarul Iordachi Carp, pe ciasta al 4-le şi al 5-le,
Comisarul Ionică Anghel, pe ciasta 1-le şi 2-le,
Nastasă Dimitriu, epistat asupra drumurilor,
Vasile Cuciureanu, dejurnie în cănţălerie,
Dumitru sîn Ioniţă Vierul, tij în cănţălerie.

Statul mai cuprindea 14 *cfartalnici*, 17 *fânaragii*, 2 *clopotari*, 2 *hornari*, 1 *doboşar* şi 30 *ciocli moldoveni* [2]).

La 12 decembre 1832, personalul Eforiei se complectează cu *Ionică Anghel*, numit *telal-başa*, care avea „o vrednică chizăşie", şi care el singur trebuia să strige, prin mezat, orice i se va poronci, precum: vânzări de binale, de lucruri, şi alţii să nu fie volnici a umbla cu straie de telălie, fără ştirea lui telal-başa, care din toată vânzarea prin mezat, trebuia să primească un „havaet", după socotinţă [3]).

Divanul împlintor al Moldovei cere Vorniciei de Botoşani să puie în vedere membrilor Eforiei ca să arăte ce lucrări cred ei că s'ar putea înfăptui pentru „îmbunătăţirea şi înflorirea interesurilor oraşului". La această întrebare, membrii Eforiei încheie un proces-verbal, la 6 ianuar 1832, care cuprinde toate desideratele Eforiei:

> Anul 1832 ghenar 6 zile. Intru adunarea de obştie cetindu-ni-se cuprinderea poroncei cinstitului Divan împlinitoriu, acea către cinstita Vornicie de Botoşani din let 1831 dechenvre 28, supt No. 137, şi înţelegându-se pre larg cele cuprinse către urmarea de trei prusmeturi a îmbrăţoşărei

1 — Este o nepotrivire în acest nume, de oare ce în procesul-verbal de alegere, se vorbeşte de Gheorghe Ioan, nu de Criste.
2.— Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 49 din 1832.
3.— Arhiva Statului din Iaşi. Tr. lit. M. No. 526, vol. 17.

lucrurilor spre îmbunătăţire şi înflorirea interesurilor oraşului acestuia, întru o conglăsuire de obştie se pun înainte următoarele:

La I pont de alegerea mădulărilor sfatului obştesc, această săvârşire s'au îndeplinit după încheiatul jurnal din 832 ghenar 2, care s'au pristavlisit.

La al 2-le pont, de îndreptările acele mai de nevoie care trebuesc a se face în acest târg, cătră liniştita petrecere i siguranţia şi înfrumuseţarea oraşului acestuia.

De odată s'au închipuit aceste care mai gios se arată şi cu ce cheltuială s'ar putea face, adică:

Pont 1. Drumurile mari i a o somă din a uliţilor şi a pliaţurilor, care după măsura ce li s'au făcut sânt în lungime de 3136 stânjeni (afară de drumurile altor uliţi ce sânt mai în dos şi a măhălălilor care şi aceste în urmă sânt de nevoie a se face, precum se va socoti), să se facă din piatră, la care trebuesc 784 coşuri piatră, care socotindu-se în preţul ce urmează câte 380 lei coşul de piatră, cu lucrătorii împreună, se alcătueşte suma de 297920 lei.

Al 2-le. Adusul apei de izvoară, pe oale, cu depărtare aproape cale de un ceas (căci mai cu apropiere nu se găseşte), i facerea unei case de ape cu cişmea în pliaţu târgului, 5000 lei.

Al 3-le. Două tulumbe să se cumpere şi să se aducă cu năimala tulumbagiilor, 10000 lei.

Al 4-le. Şăse sacale cu cai şi oameni, i 10 căngi şi 20 topoare pentru întâmplarea de foc, 2500 lei.

Al 5-le. O casă obştească să se facă cu patru odăi, cu cumpărătura locului, 2000 lei.

Al 6-le. Pentru un an, cheltuiala casei obştei i leafa a doi scriitori, i a 4 slujitori, i a 2 epistaţi asupra facerei drumurilor şi măsurătura locurilor, precum şi chiria casei de adunarea orăşienească, pe anul dintâiu, 3000 lei.

Fac peste tot: 320420 lei.

Aceste sânt cheltuelile care se socotesc de nevoie târgului acestuia de ocamdată, iară a fânarelor, a fânaragiilor şi a clopotarilor, precum s'au obişnuit aici, fiind a du-

ghenilor datorii să poarte şi se vá purtà şi de acum înainte, precum trebuinţa va cere.

La pontul al 3-le, pentru veniturile din care să se poată face cuprinsele prin al doile de mai sus prosmet şi închipuirea din nou către veniturile din vechi, ce are târgul acesta spre arătatele lucrări:

Vechi hărăzite prin hrisoave venituri are târgul acesta, care precum întru acest an s'au vândut, însemnează suma de 9500 lei, şi este a se lua două parale de tot jugul cu marfă ce va intra în târg, 10 parale de toată vadra de păcură, zece parale de toată vadra de horelcă ce va intra în târg, asemenea doi lei de butea de vin şi un leu de polobocul de vin ce va intra în târg. Acest vechiu venit care are acest târg este văzut că nu poate fi de ajuns la întimpinarea cheltuelilor însemnate care trebuesc. Şi pentru sporirea de alte din nou venituri spre însemnatele lucruri, alăturându-se şi legiuita zeciuială banilor patentelor din acest târg, socotim că cu vremea vom putea a săvârşi înfrumuseţarea oraşului cu cele însemnate mai sus, şi dacă văzând că nu va fi de ajuns aceste eraturi, atunci ne rugăm cinstitului Divan de a avea deschis drum spre a închipui noi obşteşti acestui târg şi alte eraturi care se vor găsi de cuviinţă.

La această adresă, Departamentul răspunde, la 1 februar 1832, următoarele:

Asupra ponctului I Departamentul, spre răspuns, însemnează jurnalul acelui sfat din 6 ghenar la pontul I, cuprinzând (cu ce scopos nu se ştie) în fruntea punerilor la cale că cu pietruirea tuturor uliţelor ar trebui 297920 lei li s'au făcut luare aminte că o aşa lucrare nu se poate face din veniturile de peste an a oraşului, ce de ar urma o aşa protimire a avea aşa uliţi, apoi trebue să urmeze şi pildei Eşului, şi spre aceasta li au arătat şi chipul şi înlesnirea spre facerea şoselelor. Şi dar de vreme că şi una şi alta nu este de închipuire ce are târgul acum, nici trebuia dar pusă prin jurnalul mai sus pomenit, ci să se fi îngrădit a însemna pentru îndreptarea uliţelor deodată numai astuparea

batacurilor, ce îngreuiază comunicaţia, atât între lăcuitori, cât şi între drumeţi, cu lesnitorul chip ce mai jos la rândul lui se va arăta.

La al 2-le pont, şi pontul aducerei apei, dacă oraşul au avut înlesnire de puţuri, precum arată acum, pentruce atunce prin acel jurnal o au arătat ca un lucru din cele ma' întâi de nevoie a oraşului, şi de vreme că arată că au puţuri vii, să întrebuinţeze de carele au, căci Departamentul n'au scris sfatului să închipuiască izvod de cheltueli pentru lucruri de prisos târgului, ci de acele de nevoi.

Al 3-le. Pentru tulumbe, sau dela Braşov, sau dela Liov, pre pilda Romanului, a Focşanilor, a Galaţilor, în care târguri neguţitorii ce au alişverişul cu Braşovul şi Liovu, dela sine s'au alcătuit a le aduce, câte cu 2000 lei una, cu toate ale lor, aşa urmeze şi Botoşanii, de n'au vroit a fi î frunte.

4. Pentru opt sacale câte patru adică de o tulumbă, şi 10 căngi şi 20 topoare, alcătuiască-se precum scrie c preţul ce se va putea mai jos. Este de luat aminte însă ca la tulumbe şi la sacale trebuesc cai.

5. Numai se face luare aminte că pe lângă şură, tre bueşte şi un grajd de cai.

6. Pentru secretar şi scriitori negresit că nu vor pute sluji fără leafă, şi mai jos se va vedea punere la cale asemine şi pentru epistaţi şi slujitori.

1. Oraşul şi mahalalele va rămâne împărţit în 6 ciastve, şi va avea rânduiala în jos: fieştecare ciastă va avea comisarul ei, pe lună câte 60 lei.

2. Fieştecarele comisar va avea în a sa ascultare 4 cvartalnici cu leafă de 30 lei pe lună.

3. A patru ciocli de fieştecare ciastvie, însărcinaţi ş cu cercetarea sănătăţii, peste tot ciocli 24, cu leafă a 20 lei pe lună,

4. 12 hornari peste tot, adică câte 2 de fieştecare ciastvie, să fie sub ascultarea comisarilor.

5. Pentru luminarisirea oraşului, 150 fânare să se aşeze la uliţele generalnice, în depărtare de 15 stânjen unul de altul, iar la celelalte uliţe la 25 stânjeni.

6, Pentru 20 fânaragii câte 20 lei pe lună de unul,
7. Două tulumbe cu toate ale lor, 4000 lei, câte 2000 lei una.
4 cai câte 150 lei unul, cu hamuri.
4 tulumbagii câte 40 lei pe lună de unul.
6 sacale câte 60 lei una
6 sacagii câte 30 lei pe lună de unul.
20 topoare,
8 cară cu giugurile lor, câte 40 lei unul.
8 părechi boi, câte 240 lei părechea,
Argaţi câte 3 la 2 cară, câte 40 lei pe lună.
4 lopeţi, 4 hârleţe.
Secretarul muniţipalităţii cu leafă de 200 lei pe lună.
Chiria casei muniţipalităţei pe un an 400 lei, iar pentru slujba la casa muniţipalităţii, se va lua cu rândul dela fieştecare cvartal câte unul pe fieştecare zi.

Cu raportul No. 158, din 1 fevruar 1832, cătră Departamentul din lăuntru, se arată că faţă de răspunsul care l-au primit ei, relativ la proiectul de îmfrumuseţare a târgului, membrii sfatului orăşănesc sânt foarte desnădăjduiţi, neavând încurajare de loc pentru binele ce ei îl doresc obştei. Din toţi cei aleşi la început, doi membri se retrag, din care Gheorghe Ioan fiind pătimaş, iar Costache Caraiene, care a fost însărcinat a fi secretar, iar se retrage, ne mai găsindu-se printre alţi negustori cineva care să poată fi secretar. Intre altele, sfatul cere să se facă o nouă alegere, de oarece nici acei doi cari au rămas, Andrieş Focşăneanu şi Neculai Placa, singuri nu pot lucra.

Alegerea din 1833.

Conform Regulamentului organic, trebuia să se facă o nouă alegere de membri ai Eforiei pe anul 1833.

La 16 april 1833, Obştia târgoveţilor dă o jalbă la Departamentul din lăuntru, cerând să nu se mai facă o nouă alegere, ci să rămâe tot acei aleşi în anul 1832, în frunte cu boerul Grigori Racliş, Medelnicer, care „cu chipurile cele mai blânde şi priincioase omenirei s'au purtat cu noi, şi în fapte, dovadă că informăluirile şi îmfrumuseţarea târgului cu toate cele de nevoe". Obştia mai cere să se facă

prezidentului Eforiei şi o leafă lunară, din sporul iraturilor târgului, pentru vremea ce şi-o perde în nevoile obştiei.

Această cerere a obştiei nu putea fi ţinută în samă, şi făcându-se o nouă alegere, au fost aleşi vechii membri: Medelnicerul Grigori Racliş, prezident, Hristea Ioan şi Neculai Placa, cileni, iar Sulgerul Ştefan Racliş, secretar.

Se păstrează lista boerilor şi a negustoriior cari au ales sfatul municipal pe anul 1833, şi anume:

Boerii: Spatar Costache Roset, Spatar Gheorghe Varlaam, Căminar Costache Varlaam, Căminar Costache Ciolacu, D-lui Enachi Cuciureanu, Costantin Popazu, Stolnicul Costache Mavroieni.

Neguţitorii: Ene Vasiliu, Hriste Ioan, Gheorghe Ioan, Neculai Luca, Costantin Dimitriu, Ananie Stihi, Ştefan Moisa, Ştefan Iacobovici, Dumitrachi Marin, Dumitrachi Sărghievici, Alexandru Dimitriu, Cost. Neculau, Gheorghe Neculau, Manolachi Nicşoi, Cost. Gheorghiu, Dimitrie Neculau, Dumitru Sava, Teodor Dragomir, Vasile a Diiaconiţei, Gheorghe Stihi, Neculai Placa, Pavăl Cazacliu, Chiriac Muste, Niţă Colac, Sava Brânzilă.

Alegerea din 1834.

Se vor fi petrecut nemulţămiri în administraţia oraşului Botoşani, se vor fi desfăşurat şi pe atunci patimi politice, al căror rezultat este totdeauna dăunător binelui public, şi probabil că tot unor intrigi se datoreşte tulburarea intervenită, în anul 1834, în conducerea Eforiei Botoşanilor.

Sfatul orăşănesc, în frunte cu prezidentul, Medelnicerul Grigori Racliş, face o adresă către Departamentul din lăuntru, prin care arată că dela întemeierea Eforiei, din 1832, ei şi-au făcut slujba cu sfinţenie, şi cu toată osârdia pentru binele obştesc, fără nici o leafă, pentru toate ostenelele, şi cer să fie scutiţi de asemenea însărcinare, după ce îşi vor încheia semile Eforiei pe anii 1833-1834.

Rezultatul acestei cereri a fost altfel de cum îl aştepta sfatul orăşănesc. Cârmuirea nu a aşteptat ca ei să-şi împlinească mandatul, până la finele anului, şi să se facă o nouă alegere, ci a înlocuit deadreptul pe membrii sfatului, instituind, ceiace am numi o *comisie interimară*, numind pe stolnicul Costache Mavrogheni prezident, iar pe Andrei Focşăneanu şi Hristodor Ioan, membri,

Iată şi ordinul Departameutului. cătră Vornicia de Botoşani, prin care se fac aceste numiri:

Cătră cinstita Vornicie de Botoşani

Fiindcă după încungiurările de aicea am găsit de trebuinţă a ridica mădulărilor sfatului orăşănesc sarcina îndatoririlor ce li au fost încredinţate, şi am împuternicit la aceasta, prin rezoluţia Prea Inaltulut Stăpân, am însărcinat vremelniceşte împlinitori îndatoririlor în locul mădulărilor Eforiei, pe D-lui Stolnicul Costache Mavrogheni, iar pe D-lor Andrei Focşăneanu şi Hristodor Ioan, mădulări.

De aceia fac cunoscut şi Vorniciei spre ştiinţă.

A. Balş [1]).

No. 11.—1834 august 8.

Comisia aceasta interimară nu a putut să aibă multe zile, pen- ucă peste câtva timp, la 16 august 1834, s'a făcut alegere de obştia rgului, alegându-se ca membri *Spatarul Gheorghe Varlaam, Andrieş ocşăneanu şi Vasile Ioan.*

Anul 1834 august 16. Intrunindu-se adunarea obştiei târgului Botoşani, supt prezidenţia D-sale Agăi Alecu Balş, în casele D-sale Spatarului Iordachi Caramfil, fiind mai încăpătoare decât presusdsfiile Vorniciei şi a Eforiei, pentru alegerea mădulărilor sfatului orăşănesc, din acest târg, după publicarisirile urmate, gios iscăliţii am ales cu a noastră mulţămire şi slobodă întrunire fără dezbinare măcar de un glas:

1. Pentru a fi mădulări sfatului orăşănesc, pe D-lor Spatar Gheorghe Varlaam, Andrieş Focşăneanu, Grigori Scurtu.

2, Pentru a fi candidaţi, pe D-lor Stolnicul Costachi Mavrogheni, Vasile Ioan.

Drept aceia am socotit a se încheia acest jurnal, că aleşii având cerutele însuşiri, să se poată pridstavlisi şi întări.

1.— Arhiva Statului Iaşi. Dosar 325, Tr. 1833,

Calimah, Vornic
Costache Roset, Vornic
Iordachi Foca, Spatar
Iancu Cocotă, Sardar
Ion Brănişteanu, Paharnic
Costantin Teohari, Paharnic
Gheorghe Stihi, Clucer
Ion Morţun, Stolnic
Tudurachi Pisoţchi, Sardar
Neculai Luca
Neculai sin Hagi Anastasă
Dumitru Mihail
Vasile Gheorghiu, staroste de bacali.
Nastasă staroste de bărbieri

Ioniţă Teodorovici
Paraschiv Dimitriu
Const. Hariton
Hristodor Ioan
Vasile Ioan
Ştefan Iacob
Gheorghe Schipor
Costache Haretu
Tudurachi Ioan
Ştefan Goilav
Cerchez Balasan
Gheorghe Săulică
Ioniţă Suceveanu
Ioniţă Zaharia

Niţă Molinschi, staroste de precupeţi de vin
Iordachi Corban, staroste de păscari
Mihalache Popovici, staroste de precupeţi
Ştefan Ioan, staroste de cizmari
Iordachi Radu, staroste de croitori
Andrei zăt Grecu, staroste de ciocli
Ştefan sin Hristea, staroste de blanari
Ilie Strechie, staroste de tălpălari
Ilie (?) staroste de curălari şi soponari
Ivanov, staroste de marchitani
şi alte semnături greceşti şi armeneşti, [1]).

Alegerea din 1835

Formele administrative, care de obiceiu se repetau în mo stereotip, în cancelaria din vremurile trecute, încep a evoluá şi ele De unde, până acuma, procesele-verbale a membrilor Eforiei indi cau numele tuturor alegătorilor cari luau parte la alegere, în 1835 când se face o nouă alegere, Spatarul Dimitrie Gane, ispravnicul ţinutului, incheie un „jurnal", care constată că au fost aleşi membri ai Eforiei: *Costache Ciornei,* ca prezident, iar membri : „mădulări lu-

1.—Arhiva Statului Iaşi, Minist. Interne, Dosar 857 fila 25

crătoare", *Gheorghe Ioan* şi *Panaite Teodoru*, cum şi 2 supleanţi, *Feodor Vasiliu* şi *Coste Haret*:

Jurnal

Anul 1835 septemvre 15 zile. In sala caselor Dumisale Iohan Gorghias [1], supt prezidenţia gios iscălitului dregător ţinutului Botoşani, întrunindu-se obştia boerilor şi a neguţitorilor din oraşul Botoşani, cari după convocaţia urmată, s'au adunat spre alegere prezidentului şi mădulărilor Eforiei, s'au sfetit după mulţime glasurilor în cinste de prezident D-lui Costache Ciornei, iară mădulări lucrătoare: Gheorghe Ioan, Panaite Teodoru, şi candidaţi: Feodor Vasiliu şi Coste Haretu, precum dovedeşte foaia de alegere care se va înainta respectivului Departament al trebilor din lăuntru, pe lângă raport din partea ţinutalei isprăvnicii, spre cuviincioasa întărire.

Dimitrie Gane, Spatar. [2].

Iată însă un lucru neaşteptat: la 21 octomvre 1835, Isprăvnicia ţinutului Botoşani face cunoscut Departamentului din lăuntru, că a uitat să arăte în raportul făcut asupra alegerei din 15 septemvre, că prezidentul ales, Costache Ciornei, nu a fost faţă când s'a făcut alegerea, fiind dus la Odobeşti, la viile ce le are acolo, şi că alesul este şi „supus rosienesc", dar că obştia negustorilor cari l-au ales au garantat că D-sa va primi slujba de efor, şi că el va da un înscris Eforiei că, deşi e supus rosienesc, se va supune legilor în tot timpul cât va purta slujba. Cu toate acestea Dumnealui Costache Ciornei, venind dela Odobeşti, a declarat că nu primeşte alegerea sa în slujba de prezident.

Motivat de aceste împrejurări, Departamentul dispune să se facă o nouă alegere, şi un jurnal din 24 noemvre 1835, iscălit de ispravnicului ţinutului, Spatarul Dimitrie Gane, şi de sameşul ţinutului, constată că făcându-se alegere, în şala caselor D-sale Iohan Gorghias,

1.—Astăzi farmacia D-lui Semaca.
2.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 53, Ministerul de Interne,

au fost aleşi ca prezident *Spatarul Costache Roset*, cilenuri lucrătoare, neguţitorii Capitan de lefegii *Ştefan Goilav* şi vel *Căpitan Hriste Ioan*, iar candidaţi: *Teodor Vasiliu* şi *Coste Haret.*

Alegerea din 1836

Foarte interesante, pentru istoria Botoşanilor, sânt lucrările privitoare la alegerea de efori, făcută în 1836, de oarece găsim o lista amănunţită a alegătorilor cari au luat parte la alegere, şi la fiecare boer alegător se indică vârsta ce o are, şi ce imobile posedă, pentru a putea să aibă dreptul de alegător, conform Regulamentului organic.

Iată jurnalul alegerei şi lista alegătorilor;

Jurnal

Anul 1836 noemvrie 1. In şala caselor D-sale Iohan Gorghias, sub prezidenţia D-sale dregătorului ţinutului Botoşani, potrivit cu poronca Departamentului din lăuntru No. 20761 şi hotărârea art. 8 din instrucţiile pentru organizarea orăşieneştilor eforii, întrunindu-se obştia boerilor şi a neguţitorilor din acest oraş Botoşanii, cari se adunase şi după convocaţia urmată, spre alegere de prezident şi a mădulărilor Eforiei orăşieneşti, s'au arătat după mulţimea glasurilor în cinste de prezident pe D-lui *Spatarul Costache Roset*, precum şi cilenuri lucrătoare şi candidaţi tot pe cei cari au fost pără acum, adică pe neguţitorii Căpitan de lefegii *Ştefan Goilav*, vel Căpitan *Hriste Ioan*, ca cilenuri, şi pe *Toader Vasiliu* şi *Coste Haretu* candidaţi, pentru care se va pristavlisi şi la Ministeria din lăuntru.

Secretar, Ştefan Racliş.

Lista alegătorilor este aceasta:

a. *Boerii.*

1. D-lui Bragadirul Ion Başotă de 70 ani, are în oraş o casă şi o vie
2. Postelnicul Petrachi Vârnav, 64 ani, o casă, 5 dugheni.
3. Aga Scarlat Miclescu, 47 ani, o casă, o dugheană şi o vie.
4. Spatarul Alecu Ralet, 61 ani, casă, vie, dugheană,

5. Spatar Costache Roset, 50 ani, 11 dugheni, o casă, o moşie şi o biserică cu chiliile ei în târg.
6. Spatar Gheorghe Varlaam, 42 ani, o casă.
7. Spatar Iordache Costache, 47 ani, o casă.
8. Spatar Costache Varlaam, 40 ani, o casă.
9. Spatar Iordache Cristescu, 39 ani, 4 dugheni.
10. Banul Iordachi Iamandi, 49 ani, o casă.
11. Banul Grigori Varlaam, 39 ani, o casă, o moşie şi 4 dugheni
12. Banul Ioniţă Gherghel, 38 ani, un loc sterp.
13. Comis Iordachi Başotă, 53 ani, o casă şi o moşie.
14. Comis Iordachi Vârnav, 67 ani, o casă.
15. Comis Neculai Roset, 41 ani, o casă şi o moşie.
16. Comis Teodor Gherghel, 37 ani, o casă şi o moşie.
17. Comis Dimitrie Sirghievici, 41 ani, o casă.
18. Dvorenin Costache Miclescu, 32 ani, o casă,
19. Dvorenin Alecu Miclescu, 31 ani, o casă.
20. Căminar Ioan Herescu, 38 ani, o casă şi o moşie.
21. Căminar Costache Ciolacu, 36 ani, o casă.
22. Paharnic Ioan Brănişteanu, 74 ani, o casă şi o dugheană.
23. Paharnic Gheorghe Herescu, 54 ani, o casă şi o moşie.
24. Paharnic Enacache Leon, 40 ani, 2 case şi 6 dughene.
25. Sardar Ioan Cocotă, 55 ani, o casă.
26. Sardar Alexandru, 50 ani, o casă.
27. Sardar Teodor Pisoschi, o casă şi o dugheană.
28. Sardar Ştefan Racliş, 44 ani, un loc sterp.
29. Sardar Filip Tăutu, 40 ani, o casă.
30. Sardar Ioniţă Jiianu, 43 ani, o casă.
31. Sardar Ioniţă Şendrea, 44 ani, o casă.
32. Sardar Const. Popovici, 43 ani, o casă.
33. Sardar Enachi Romano, 38 ani, casă, dugheană, o moşie.
34. Stolnic Costache Pisoschi, 53 ani, o casă.
35. Stolnic Vasile Ioan, 53 ani, o casă şi o dugheană.
36. Stolnic Costache Ciulei, 41 ani, o casă.
37. Stolnic Mihalache Mavrodin, 41 ani, o casă,
38. Stolnic Iancu Dimitriu, 40 ani, o casă şi 3 dugheni.
39. Stolnic Neculai Teodor, 53 ani, o casă, un han.
40. Stolnic Cost. Mavroieni, 43 ani, o casă.

41. Medelnicer Antohi Bou, 53 ani, o casă.
42. Medelnicer Teodor sîn Giorzu, 63 ani, o casă.
43. Clucer Gheorghe Stihi, 48 ani, o casă, 2 dughene.
44. Clucer Mihai Dabija, 43 ani, o casă,
45. Sulger Ursache, 74 ani, o casă.
46. Sulger Costache, 35 ani, o casă.
47. Pitar Ştefan Lupeiu, 65 ani, o casă.
48. Pitar Vasile Călugăreanu, 53 ani, o casă.
49. Dvorenin Alecu Cuza, 40 ani, o casă.
50. Dvorenin Gheorghe Cuciureanu, o casă.
51. Dvorenin Gheorghe Codrescu, o casă.
52. Dvorenin doftoru Samurcaş, 66 ani, o casă.
53. Dvorenin Iohan Ghiorghias spiţăr, 71 ani, o casă.
54. Doftorul Antonie Caruz, 61 ani, o casă.
55. Dl Gheorghe Timuş, 37 ani, o casă.
56. Dumitrachi Ciulei, 41 ani, o casă.
57. Costache Draguş, 40 ani, o casă.
58. Postelnic Dumitrachi Bogdan, 46 ani, o casă.
59. Costache Dimitriu, 47 ani, o casă,
60. Costache Iorga, 31 ani, o casă.

Neguţitorii de starea I.

Anania Stihi
Vasile Ioan
Pavăl Dărângă
Gheorghe Schipor
Neculai Luca
Haretu Gheorghiu
Ştefan Moisa
Panaite a Diaconiţei
Panaite Teodoru
Neculai Placa
Const. Placa
Const. Eşanu
Iordachi Stihi
Const. Dimitriu
Vasile Diaconiţei
Vasile Stanciu
Andrieş Avedic
Axinte sîn Petreanu
Neculai Anastasiu
Ştefan Psaltu
Dumitru Sava
Dumitru Gheorghiu
Hristodor Cazacliu
Nastasă Paraschiv
Vasile Ioan
Ion Petrovici
Neagu Vasile
Constantin Frângefier

Gheorghe Mavroieni
Neculai Păun
Luca Goilav
Cerchez Balasan
Ioniţă Bogos
Andronic Zaharia
Iacob Lebădă
Bogdan Misir
Ioniţă Bolfosu
Grigore Matasaru
Bogdan Hudic
Grigori Braşovanu
Mane Suceveanu
George Nazarie
Manolache Gheorghiu
Vasile Viţu
Iacob Pleşea
Tudurachi sîn Manoli
Enachi Ursachi
Costache Zota
Costea a Fotei
Vasile Teodoru
Vasile Cerbu
Ilie Strechie
Dumitru Făşneaţă
Ion Zodieriu
Mihai Rusu
Ion Bucioc
Ilie Topan
Petrea Olariu

Neguţitori de starea II.

Agache Ioan
Ştefan Iacob
Vasile Troscu
Ştefan Pilug
Dumitru Leahu
Chiriac Mustea
Ştefan Ciordic
Vasile Teodoru
Manea Haneş
Cristea Popovici
Ioniţă Pânzariu
Gheorghe Mârzac
Grigori Toniţ
Garabet sîn Ariton
Ioniţă Trancu
Hacic Mindirigiu
Ştefan Sîrghie
Gheorghe Deliu
Ionică Polonic
Şerban Blanariu
Vasile Jocu
Ilie Munteanu
Vasile Goian
Dimitrie Covăşel
Iordache Huluţă
Nastasă Ursache
Iordache Coţovanu
Vasile Sohaţchi
Ionică Covalcic

şi alţi patentari de clasa III, precum şi 22 de staroşti a osebitelor corporaţii, cu casierii lor,

Spatarul Costache Roset trebue să fi fost stimat şi iubit de târgoveţii botoşăneni, de vreme ce acei cari nu au putut lua parte la vot, dau o declaraţie scrisă că consimt şi ei la acea alegere.

Declaraţia este interesantă şi o reproducem:

Declaraţie

Fiind că noi jos iscăliţii, având particularnice ale noastre interesuri, n'am putut fi la sorocita zi la adunarea obştiei târgului, pentru a doua alegere a prezidentului şi a mădulărilor Eforiei, aşa precum ne-am încredinţat pentru alegere, că toată obştia cu un glas împreună cu D-lui Spatarul Alecu Ralet, au ales de prezident Eforiei pe D-lui Spatarul Costache Roset, nu mai puţin şi noi fiind într'o unire la această alegere şi cu totul mulţămiţi, pentru care avem de pildă patrioticeştele sale osârdii, ce cu liniştire au arătat acestui oraş, în anii trecuţi, când a fost epitropul târgului, că cu acel puţin venit ce avea casa Epitropiei, a făcut o somă de stânjeni cu pavé de piatră, poduri şi altele, care erau neapărat trebuincioase pentru înlesnirea orăşănilor.

Şi pentru că suntem mulţămiţi, nu lipsim cu aceasta a aduce la ştiinţa cinstitei Isprăvnicii.

1835 Noemvrie 25

Iacob Pleşea
Vasile Gheorghiu
Panaite Teodoru
Nechita Popovici
Bogdan Alaci
Teodorache Dragoman
Vasile a Diaconiţei
Iordache Stihi
Ion sîn Hriste Anghel
Dumitru sîn Gavril
Gheorghe Simionovici

Panaite Bacalu
Grigore Gheorghiu
Vasile Neagu
Gheorghe Petcu
Ion Petrovici
Vasile Cerbu
Vasile Corne
Ştefan sîn Ioan
Manolachi Drăgoi
Ţintă Gheorghe

şi alte semnături greceşti şi armeneşti (1)

1.— Arhiva Statului din Iaşi. Dosar 53 fila 139. Minist. Interne.

Altă declaraţie de aderare la alegere face şi Petrache Vârnav;

Cătră cinstita adunare a alegerii de prezident Eforiei oraşului Botoşani.

Gios iscălitul Postelnic Petrache Vârnav, cu 'cinste îşi însemnează gnomia a alegerii de prezident oraşului pe dumnealui Spatar Costache Roset, de care sântem mulţămiţi întru îndestul pentru jertfirea slujbelor dumisale din anul trecut, dorindu-l din suflet şi pentru anul următor, ca să ne slujască tot dumnealui Spatarul Costache întru acest predmet.

Petrache Vărnav, Postelnic. 1836, Noemvrie 1

Tot aşa de interesantă este şi adresa pe care Spatarul C. Roset. ı urma alegerei sale ca prezident al Eforiei, o face Departamentului 'n lăuntru:

Prezidentul Eforiei orăşieneşti din Botoşani
Spatarul Costache Roset
cătră
Cinstitul Departament trebilor din lăuntru.

Astăzi la 10 a curgătoarei luni, cu supunere am primit poronca cinstitului Departament din 7 ghenar supt No. 286, împreună şi cu înalta poroncă domnească de întărirea în slujba de prezident Eforiei oraşului Botoşani, asupra cărora plecat răspund că astăzi prin d-lui dregătorul ţinutului am şi intrat în slujbă, şi că voiu sârgui întocmai a aduce întru împlinire cuprinderea instrucţiilor i a pravelilor obşteştei adunări şi după poruncile ce voiu primi, voiu fi următor pentru totdeauna în folosul obştesc.

C. Roset, Spatar

In anii următori, alegerile de efori se fac cu mai puţină înfrigurare: lumea se obişnuise lesne cu acest sport, care, cu trecerea vremei devenise banal, plictisitor.

La 28 noembre 1837, tot în casele lui Iohan Gorgias, şi sub prezidenţia dregătorului de Botoşani, se aleg efori:

Sardarul Ioan Cocotă, prezident;
neguţătorul *Andronic Zaharia*, şi
Ionică Radu, cilenuri lucrătoare, iar
Neculai Licu şi
Gheorghe Schipor, candidaţi.

Tot atunci se alege secretar Eforiei pe *Neculai D. Nebuneli*, c leafă de 200 lei pe lună [1].

In 1839 găsim efor pe *Ioan Cocotă*, Sardar, şi mădulari pe *Cor stantin Haretu* şi *Neculai Placa*, iar secretar era *C. Dragoş* [2].

In 1840, Eforia se compunea astfel:

Tudurachi Pisoţki, Sardar, efor.
Neculai Placa, mădular, casier;
Iorgu Schipor, mădular.
Clucer Neculai Luca şi
Grigore Matasar, candidaţi.
Secretar era *C. Pavlov* [3].

Aceiaşi eforie o găsim în 1841 [4], când la 1 noembre se aleg ş doi candidaţi: *Grigori Matasar* şi *Teodoru Ioan*.

In 1842 erau:

Tudurachi Pisoţki, Sardar, efor.
Grigori Matasar, cilen.
Neculai Placa, casier.
Gheorghe Schipor, cilen.
Gheorghe Matasar şi
Teodor Ioan, candidaţi.
Iorgu Hristofor, secretar [5].

In 1843:

Costache Varlaam, Agă, efor.
Gaspar Goilàv, şi
Panaite Teodor, mădulari.
Coste Haretu, Sardar, şi

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 524, Tr. 1333.
2.— Sd., Dos. 413, Tr. 1772.
3.— Sd., Dos. 619, Tr. 1333.
4.— Sd., Dos. 620, Tr. 1772, şi Dos. 736, Tr 1333.
5.— Sd., Dos. 1448, Tr. 1772.

Costache Moşcovici, candidaţi.
Medelnicer Iorgu Hristofor, secretar,
'ar în 1844, în locul lui Gaspar Goilav este mădular Medelnicerul Iorgu Hristofor [1]).

La alegerea din 1845, iau parte ca alegători: 93 feţe de boeri, '6 neguţitori creştini, 19 corporaţii şi 34 armeni, şi se aleg:
Neculai Placa, Sardar, efor.
Ion Radul, Sulger, şi
Ştefan Goilav, Pitar, mădulari.
Ioan Teodor, Sulger, şi
Neculai Anastasiu, candidaţi.
Secretar: *Alecu Stroja.*

In 1846 găsim în Eforie pe: *Sardarul Teodor Ioan, Panaite Teo-*
c'ɔru, Sulgerul Ion Radul, Sulgerul Cost. Placa, iar secretar pe *Ioan*
, ıţureanu [2]).

In anul 1847, dosarele arată că Eforia de Botoşani se compunea stfel:

Efor: *Teodor Ioan, Sardar.*
Mădulari: *Ion Radul, Sluger,*
C. Placă,
P. Teodor

Pentru acest an avem şi listele alegătorilor mădulărilor Eforiei.

Izvod pentru alegătorii mădulărilor Eforiei oraşului Botoşani pe anul 1847. [1]).

1.	Vornicul Scartat Miclescu	de 59	ani, are	case
2.	„ Costache Roset	„ 61	„	case dugheni biserici
3.	„ Iordache Crâstescu	„ 43	„	loc.
4.	„ Alecu Miclescu	» 39	„	case
5.	Postelnic Ilie Gherghel	„ 43	»	case, vii
6.	Aga Neculai Rosset	„ 51	»	case
7.	„ Costache Varlaam	„ 49	„	casă
8.	„ Iorgu Canaris	„ 37	»	loc

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 5850, Tr. 1772.
2.— Sd., Dos. 7845, Tr. 1772.

9.	Aga Dimtrie Ralet	de 31	ani	case şi vii
10.	„ Emanuil Holztreger	„ 46	„	case
11.	Spatar Gheorghe Costachi	„ 57	»	case
12.	„ Mihalache Holban	„ 51	»	case
13.	„ Gheorghe Buzilă	» 49	»	case
14.	„ Gheorghe Varlaam	» 51	»	case
15.	„ Costache Miclescu	» 43	»	Un han şi dughe1
16.	„ Ion Cocotă	» 61	»	case
17.	„ Costachi Pisoschi	» 61	»	case şi dugheni
18.	Spatar Iordachi Ciolak	» 39	„	case
19.	Banul Iordache Iamandi	» 53	»	case, vii
20.	Grigori Varlaam Ban	» 46	»	case, dugheni
21.	Ban Mihail Mavrodin	» 51	»	case
22.	Comisul Iordachi Başotă	» 61	»	case
23.	Tudurachi Gherghel	» 49	»	case
24.	Nicu Varnav	» 31	›	casa
25.	Iordachi Sămurcaş	» 47	»	case şi dugheni
26.	Comis. Cost. Florescu	» 41	»	case
27.	Teodor Buzdugan Comis.	» 37	»	case
28.	Comis. Gheorghe Codrescu	» 51	»	»
29.	„ Costachi Vizanti	„ 41	»	„
30.	Căminar Ion Herescu	„ 51	„	»
31.	„ Vasile Florea	» 57	„	„
32.	„ Costachi Ciolac	„ 46	«	„
33.	„ Costachi Codrescu	» 46	»	»
34.	„ Gheorghe Iminovici	» 46	„	»
35.	Căminar Neculai Pisoschi	„ 37	„	loc
36.	Paharnic Ionache Leon	„ 53	„	case şi dugheni
37.	„ Gheorge Herescu	» 61	„	case
38.	„ Mihalache Brănişteanu	» 51	„	loc şi vii
39.	„ Alexandru Tăutul	„ 53	„	case
40.	„ Panaite Cozmulici	„ 57	»	„
41.	„ Dimitrie Botez	„ 43	»	„
42.	Sardar Ioniţă Juan	„ 59	»	„
43.	„ Alex. Belciuc	„ 63	„	„
44.	„ Tudurachi Pisoschi	» 51	»	„
45.	„ Vasile Arapu	„ 39	„	„

46.	Sardar	Cost. Mavroieni	de 53	ani	»
47.	"	Cost. Popovici	» 56	»	»
48.	"	Neculai Placa	» 52	»	case şi dugheni
49.	"	Teodor Ioan	» 49	»	» »
50.	"	Cost. Haretu	" 46	»	» »
51.	"	Mihail Gociu	» 29	"	» »
52.	"	Ioan Călinescu	» 51	"	case
53.	"	Neculai Haret	» 41		dugheni
54.	"	Hristea Goilav	» 48	"	case şi dugheni
55.	"	Gaşpar Goilav	» 46	»	» «
56.	Stolnic	Vasile Ioan	» 61	"	» "
57.	"	Ioniţă Panaite	" 51	"	case
58.	"	Iancu Dimitriu	" 51	»	»
59.	"	Ion Morţun	» 47	»	»
60.	"	Gheorghe Izovit	" 29	"	"
61.	"	Alecu Iorga	» 31	»	"
62.	"	Neculai Sofian	" 34	"	case şi dugheni
63.	"	Ariton Buiucliu	" 46	"	» "
64.	Medelnicer	Iorgu Hristofor	" 38	»	case
65.	"	Gheorghe Cogeanu	" 36	"	dugheni
66.	"	Gheorghe Popovici	" 38	»	—
67.	"	Enachi Ionaşcu	» 34	"	dugheni
68.	Clucer	Gheorghe Mavroiani	" 39	"	case şi dugheni
69.	"	Alecu Corlaţan	" 35	"	case
70.	Sluger	Scarlat Gheorghiu	" 46	"	case
71.	"	Ioan Radu	" 37	"	case şi dugheni
72.	"	Manole Bou	" 48	"	case
73.	"	Cost. Ciogole	" 45	"	"
74.	"	Cost. Marcù	" 35	"	"
75.	"	Tanase Moşcovici	" 56	"	"
76.	"	Costache Placa	" 45	"	case şi dugheni
77.	"	Luca Goilav	" 58	"	case şi dugheni
78.	Pitar	Stoian Coman	" 51	"	case şi dugheni
79.	"	Vasile Călugăreanu	" 58	"	case
80	"	Neculai Popăscul	" 58	"	case
81	"	Stefan Goilav	" 56	"	case şi dugheni
82.	Şatrar	Neculai Teodoru	" 33	"	case şi dugheni
83.	"	Gheorghe Apostol	" 32	"	case şi dugheni

Fil de boeri

84. Alecu Miclescu	are 32	ani	are	case
85. Alecu Cuza	„ 40	„	„	case
86. Gheorghe Sânjiorji	„ 36	„	are	case
87. Todiraşc Buzilă	„ 51	„	are	case
88. Manole Sălceanu	„ 38	„	„	case şi dughen
89. Gheorghe Baltă	„ 31	„	are	case
90. Alecu Stroja	„ 42	„	are	case
91. Vasile Pisoschi	„ 28	„	are	case
92. Dumitrachi şi Costachi Lupei	„ 40	„	—	
93. Gheorghe Cocotă	„ 29	„	—	

Neguţitori patentari

Panaite Teodor,
Cost. Eşanu,
Vasile Viţu,
Neculai Hagi Anastasiu,
Neculai Apostol,
Dimitrie Sava,
Ion Hristea Anghel,
Anastase Gheorghiu,
Şărban Popovici,
Tanásă Neculau,
Ianachi Neculau,
Gheorghe Simionovici,
Hristea Neculau,
Ioniţă Bolfosu,
Gheorghe Nazari,
Grigore Braşovan,
Hristea Macsâm,
Luca Macsâm,
Manea Suceveanu,
Grigori Daru,
Andriaş Marcovici,
Bogdan Săulică,
Isaia Trancu,
Constantin Danu,
Gheorghe Necşoi,
Vasile Ioan,
Dănilă Ioan,
Dimitrie Popovici,
Ion Gheorghiu,
Fotachi Neculau,
Grigori Trancu,
Ioniţă Soponaru,
Gheorghe Hulubei,
Tanasă Soponar,
Ilie Strechie,
Tudurachi Manoliu,
Dumitru Fâşneaţă,
Gheorghe Mustea,
Gheorghe Huluţă,
Dumitru Moscu,
Ilie Talabă,
Gheorghe Dimitriu,
Grigori Beşăte,
Alecu Stihi,
Ionică Dorohoiceanu,
Gheorghe Lencuţă,

Ioniță Pânzaru,
Luca Marcovici,
Ion Petrovici,
Gheorghe Facăș,
Neculai Călimănescu,
Teodor Neculau,
Costachi Simionovici,
Andrei Dimitriu,
Grigori Popovici,
Vasile Călin,
Anania Popovici,
Hristea Hotinceanu,
Ion Zodieru,
Constantin Covășăl,
Ion Burcă,
Iordache Oghială,
Ioan Creangă,
Vasile Goran,
Grigori Malbaș,
Iacob Tanta,
Anton Pesenschi,
Bogdan Bur dea,
Ioniță sin Ariton,

Starostii Corporațiilor

Enachi Neculau	staroste	de bacali și crâșmari
Toader Neculau	„	de formagii
Gheorghe Conțăscu	„	de blănari
Grigori Cozmulici	„	de buingii
Grigori Brașovan	„	„ bogasieri
Garabet Balin	„	» solonari
Toader Gheorghiu	„	„ făclieri
Neculai Vasiliu	„	» cojocari
Dumitrachi Croitoru	»	» croitori
Ion Mindirigiu	»	» mindirigii
Gheorghe Mustea	»	» cizmari
Ion Popa	»	» ciubotari
Ion Bărbieriu	»	„ bărbieri
Gheorghe Huluță	»	» talpalari
Gheorghe Soltan	„	» brânzari
Toader Stănceanu	»	» păscari
Iacob Pălărieru	»	» pălărieri
Dimitrie Voina	„	„ precupeți
Alexie Avram	»	„ marchitani
Dumitru sin Toader	„	» dulgheri
Toader Poclitaru	»	» ciubotari
Iordachi Ciritel	»	» cărămidari

Pe anii următori Eforia de Botoşani era astfel compusă:

1848.

Prezident: *Costache Varlaam, Aga.*
Mădulari: *Iorgu Hristofor, Medelnicer,*
Dimitrie Aronovici,
C. Placa.
Secretar: *Clucer Riga* [1]).

1849.

Prezident: *Cost. Varlaam,* Agă.
Mădulari: *Dumitrie Aronovici,* casier;
Iorgu Hristofor, Sardar,
Candidat: *I. Còman,* Pitar.
Secretar: *Càrale* [2]).

1850.

Prezident: *Mihalache Holban, Spatar.*
Mădular: *Iorgu Hristofor, Sardar.*
Candidaţi: *D. Aronovici,*
I. Coman.
Secretar: *Ion Carale* [3]).

1851.

Prezident: *Teodor Buzdugan,* Spatar, apoi
Vasile Niculescu, Clucer.
Casier: *Dumitru Aronovici.*
Mădulari: *Neculai Teodor Şatrar,*
I. Coman.
Secretar: *Alecu Carale* [4]).

1852.

Prezident: *Vasile Niculescu,* Clucer.
Casier: *D. Aronovici.*

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos, 11819, Tr. 1772.
2.— Id., Dos. 20170, Tr. 1772.
3.— Id.
4.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 2946, Tr. 1772.

Mădular: *Nec. Teodorul,* Şătrar.
Candidaţi: *I. Coman,*
Ion Radul, Sulger [1]).

1853.

Prezident: *Gh. Sinescu, Căminar.*
Casier: *D. Aronovici.*
Mădular: *Iorgu Hristofor, Căminar.*
Candidaţi: *Ion Radul, Sluger,*
Gheorghe Apostol, Şatrar.
Secretar: *C. Volcinschi* [2]).

1854.

Prezident: *Ion Radul.*
Casier: *D. Aronovici.*
Mădular: *Neculai Teodorul, Şatrar.*
Candidat: *Gh. Apostol.*
Secretar: *Volcinschi* [3]).

1855.

Prezident: *M. Brănişteanu, Paharnic.*
Casier: *D. Aronovici.*
Candidaţi: *Gh. Hamuzov, Medelnicer,*
Neculai Teodor, Şatrar,
Iorgu Hristofor,
Vasile Rigu, Clucer [4]).

1856.

Prezident: *Mihai Brănişteanu,* Paharnic.
Casier: *D. Aronovici.*
Mădular: *I. Rigu.*
Candidaţi: *Gh. Hamuzov,*
Iorgu Hristofor, Căminar.
Secretar: *Volcinschi* [5]).

1.— Id., Dos. 26025, Tr. 1772.
2.— Id., Dos. 28220, Tr. 1772.
3.— Id., Dos. 31261, Tr. 1772.
4.— Id., Dos. 34472, Tr. 1772.
5.— Id., Dos. 35343, Tr. 1772.

1857.

Prezident: *Gheorghe Cocotă.*
Casier: *D. Aronovici.*
Mădular; *Gh. Hamuzov,*
Candidaţi: *Iorgu Cristofor*, Căminar,
Vasile Rigu [1]).

1858.

Prezident: *D. Aronovici*, apoi
I. Niculescu.
Casier: *C. Ionescu.*
Mădular: *Gh. Hamuzov.*
Candidaţi: *Gh. Mavroiani,*
Z. Atanasiu.
Secretar; *Carale* [2]).

1859.

Prezident: *Nec. Placa.*
Mădulari: *D. Aronovici,*
Vasile Hazu.
Candidaţi; *Nec. Teodoru,*
Z. Atanasiu.
Secretar: *N. Scripcă* [3]).

1860 şi 1861.

Prezident: *Gheorghe Cocotă.*
Mădulari: *Nec. Teodoru,*
Vasile Timuş.
Candidaţi: *Zamfir Atanasiu,*
Costache Hazu.
Secretar: *Georgescu.*

1862.

Prezident: *Gheorghe Cocotă.*
Mădulari; *Nec. Teodoru,*
Zamfir Atanasiu.
Candidaţi; *Cost. Hazu,*
Andrei Dumitriu.

1.— Id., Dos. 39142, Tr. 1772.
2.— Id., Dos. 41913, Tr. 1772.
3.— Id., Dos. 43618, Tr. 1772.

Bugetele Eforiei.

Cu punerea în aplicare a Regulamentului organic, se produce o adevărată tulburare în viaţa orăşănească, şi eforii aleşi nu erau de loc dumeriţi.

Inainte de înfiinţarea eforielor, dregătorii ţinuturilor aveau însărcinarea de a se ocupa şi cu aprovizionarea oraşelor cu cele trebuitoare pentru hrana locuitorilor; mai era, în oraşe, o *căpitănie*, cu menirea de a supraveghea pentru paza şi siguranţa locuitorilor, adică straja nopţii, pentru făcători de rele şi pentru întâmplările de foc. După dispoziţiunile Regulamentului organic, ispravnicii judeţelor nu mai aveau atribuţiuni municipale, iar despre „căpitănii" nu se mai vorbea. Atunci Eforia de Botoşani cere desluşiri departamentului: «cine va purta aceste griji".

La această întrebare, Departamentul răspunde că de acuma Eforia va avea grijă de toate acestea, luând măsurile cuvenite şi făcând închipuirea cheltuelilor celor mai de nevoie lucrări, trimete Eforiei următorul proiect de buget pe anul 1832:

Inchipuirea iraturilor casei munitipalităţei.

Lei	
60000	Pentru 20000 vedre rachiu ce negreşit se socoteşte că ar întra în târg pe fieştecare an.
10000	Pentru buţile şi poloboacele cu vin ce intră în târg pe socoteala de 2 lei de poloboc şi 4 de bute.
1500	Venitul păcurei ce intră în oraş, câte 20 parale de vadră.
6000	Zeciuiala patentelor.
77500	Afară de cele ce s'ar socoti a se lua la întrarea carelor cu marfă, pe pilda şi a altor oraşe, precum Focşani, Galaţi şi altele, care au aşezat a se lua 2

lei până la 16 lei de car, potrivit cu preţul şi osebirea mărfii, fără a atinge cele spre îndestulare obştiei oraşului, care, ori cum şi ori cât de uşor, ar putea aduce un venit de la 6 mii lei la 10000 lei pe an, fără a se simţi şi prinde locul harabagilăcului, care pentru catahristicosul şi împiedecătorul său chip este desfiinţat în tot Prinţipatul.

Neaparatele cheltueli pe tot anul.

Lei	
4320	Leafa la 6 comisari, câte 60 lei pe lună de om.
8640	24 cfartalnici, câte 4 de fieştecare ciastă, supt ascultarea comisarului, câte 30 lei pe lună.
5766	24 ciocli, câte 4 de fieştecare ciastie, însărcinaţi şi cu starea sănătăţii locuitorilor, câte 20 lei pe lună de cioclu.
12000	Pentru lumânările de său trebuitoare la 150 fânare cu iarnă, cu vară.
4800	Hacul a 20 fanaragii, câte 40 lei pe lună unul
1920	Leafa a 4 tulumbagii, câte 40 lei pe lună unul,
30	Unsul şi întocmitul tulumbelor.
1000	Hrana la 10 cai a tulumbelor şi a sacalelor.
2160	Hacul a 6 sacagii, câte 30 lei pe lună unul.
5760	Hacul a 12 argaţi de la 8 cară, câte 3 adică la 2 cară, pe lună de unul 40 lei.
800	Hrana a 16 boi de la 8 cară, ce au a sluji în curăţirea oraşului.
2400	Leafa secretarului Munitipalităţii, câte 200 lei pe lună.
1200	Leafa scriitorilor, câte 100 lei pe lună.
400	Chiria casei Munitipalităţii.
300	Cheltuiala canţelariei, încălzitul şi luminarisirea.
—	12 hornari, câte 2 pe ciastă, fără osebită leafă din casa Munitipalităţii, rămâind a-şi lua după vechiul obiceiu acele câte 2 parale de hogeac, şi vor fi în ascultarea comisarilor, pentru că li se dă numai lor această dreptate şi nu se îngăduesc ca alţii a face acest meşteşug.

Cheltueli pentru odată

Lei	
500	100 fânare câte 5 lei unul, care au a se aşeza în depărtare unul de altul la generalnicele uliţi, 15 stânjeni, iară la celelalte uliţi, la câte 25 de stânjeni unul de altul.
150	Intocmirea a 150 fânare vechi, câte 1 leu de unul.
4000	Două tulumbi cu toate ale lor, câte 2000 lei una.
360	6 sacale, câte 60 lei una, fieştecare având câte 4 cercuri de „fiher“, şi cu cotiugile lor bune alcătuite.
720	6 cai cu hamurile lor, câte 120 unul.
200	20 căngi şi 20 topoare, câte 5 lei una cu alta.
320	8 cară cu giugurile lor, câte 40 lei unul.
1920	8 părechi boi, câte 240 părechea.
24	4 cazmale, 4 lopeţi şi 4 hârleţe.

Perilipsis.

Lei	
77500	iraturile, venitul lor pe an.
60290	cheltuelile, însă:

Lei	
8794	cheltuelile pentru odată.
51496	cheltuelile pe tot anul.
60290	

17210 prisosul, care în cât poate folosi la proiectul împietruirei uliţelor sau a facerei unor şosele, obştia lesne poate judeca, pentru că în anul întâiu prisosesc 17210

şi cu . . . . 8794 cheltuelile care de la anul al 2-lea nu au a urma, adică 26004 lei pe fieşte care an, cu care iată în 10 ani şi chetruirea făcută şi cişmeaua făcută şi ori ce alta ar mai avea oraşul nevoie. Iar cu facerea de şosele şi în mai puţină vreme, uliţile în cea mai bună stare şi oraşul va urma de a face orice.

Cum să se încaseze veniturile? Cari funcţionari aveau aceast˘ însărcinare.

Iată alte nedumeriri pentru Eforie, pe care Departamentul le lă mureşte, cerând ca de îndată să se strige la mezat venitul iraturilo târgului pe anul 1832-33, mai adăugându-se încă şi darea aşa zisă · „cada târgului", câte un leu de cadă, venit care, din vechime, a fost al Doamnei. Deci velniţile de rachiu, care vor avea cadă,. vor plă câte un leu de cadă, înlocuind venitul ce era pe giugărit, şi care s' desfiinţat dela 1 ianuar 1833.

Noua viaţă care se înfiripa, în oraşe, cerea servicii publice pentr întreţinerea cărora era nevoie şi de venituri mai mari.

Eforia face cunoscut Departamentului, în 1832 martie 5, că pentr înfrumuseţarea şi paza oraşului, a luat următoarele hotărâri:

S'a făcut schepsis după întinderea uliţelor şi s'au mai pus înc 18 fânaragii, pe lângă cei 9 cari sânt din vechime, cu hacul câte 28 lei pe an de om, *cu lumânările lor,* ce se plăteau de dughengiii d pe la uliţe;

A tocmit şi 2 clopotari, ce neaparat trebuiesc, câte 280 lei unu pe an, cari vor supraveghia neîncetat ca la un caz de primejdie de fo. să tragă clopotul la cea mai apropiată biserică;

S'a dat să se facă 60 fânare, pentru toate uliţile acestui târg ele vor fi de tinichea, şi 6 stâlpi cu deosebite fânare la cele trei pl aţuri;

Iar pentru astuparea batacurilor ce sânt atât la uliţe cât şi l mahalale, neputându-se trece uliţa, mai ales în timpul când se dispra· măvărează, se hotărăşte ca fieştecare locuitor de pe la mahalalele tâ gului să steie câte cinci zile de om, acei ce au trăsură cu boi sau cu cai pentru caratul prundişului dela Siret, ca să se astupe batacurile.

De sigur că s'au născut mari nemulţămiri, în lumea comercială a Botoşanilor, prin birurile puse, dela 1 septembre 1832, asupra pre· cupeţilor cari aveau tărăbi şi scaune, în piaţa târgului, şi cari trebuia să plătească, pe an;

35 lei un precupeţ fruntaş,

22 lei un precupeţ mijlociu,

12 lei un precupeţ codaş.

Veniturile acestea trebuiau să fie trecute între iraturile târgului.

La sfârşitul anului 1832 se încheie socotelile, şi se arată ce suma

a rămas în casă, din încaserile anului 1831, şi cât s'a încasat pe 7 luni şi 10 zile din anul 1832:

Casa Sfatului orăşienesc din Botoşani.

Samă de câţi bani are casa târgului din eraturile vechi a anului 1831 şi de câţi bani anume au intrat în casă din eraturile nouă ce s'au informat pe 7 luni şi 10 zile, adică dela 21 maiu 832 şi până la 31 dechemvrie 1832 după socotinţa obştiei.

Lei	Par.	
6465	20	s'au primit dela casierul Vasile Ioan, bani în naht, din eraturile vechi.
3360	9	din luna iunie
3960		de pe un loc a târgului ce s'a vândut în luna iulie lui Gheorghe Nazarie.
1852		venituri dela eraturi nouă pe luna iulie.
5444	7	venituri din eratul nou pe august.
21091	6	s'au priimit până la 1 oct. 1832.
16482	20	venit ce are a se mai luà.
37573	26	se cuprinde pe acest an 1832.

Samă de câţi bani s'au cheltuit şi s'au dat în lefi şi altele dela 1 ghenar 1832.

	Lei	Par
Pe luna februarie	610	
martie	1499	21
april	1781	21
maiu	2477	11
iunie	3560	4
iulie	1935	17
avgust	1690	11
septembre	2912	24
Peste tot	16456	29

Samă de câţi bani se cere neaparat a se da şi a se mai cheltui pe trei luni, până la 1 ghenar 1833, adică pe lunile octombre, noembre şi dechembre.

Lei		
600		pentru 6 cai la 3 tulumbe şi 2 sacale
2891		pentru o tulumbă ce neaparat trebuie
50		pentru 3 sacale cu cotiugile lor
60		pentru 3 hamuturi la tulumbe şi sacale
240		leafa a 2 tulumbagii pe 3 luni câte 40 lei
360	10	hrana la 6 cai pe 3 luni
50		o căruţă de curăţit gunoaiele
600		pentru câteva cară spre întocmirea drumurilor
1650		are a se da birul a 30 ciocli precum sunt alcătuiţi
950		pentru meremetul şcolilor ce s'ar putea face fiind cu totul stricate, bez altele, mese, scaune, cercuri de fier
5957	5	lefile tuturor slujbaşilor Eforiei pe 3 luni, şi anume ;
600		leafa secretarului, Sărdar Ştefan Racliş
300		leafa scriitorului Neculai Dimitriu
240		leafa comisarului Sulger Neculai Bou
360		leafa a 2 comisari, câte 60 lei pe lună de om
1080		leafa a 12 cvartalnici
1060	25	leafa a 17 fânaragii pe 3 luni
180		leafa a 2 clopotari pe 3 luni
60		leafa doboşarului, câte 20 lei pe lună
75		leafa unui slujitor a canţelariei
252		leafa la 7 sacagii pentru hrana cailor
45		leafa unui străjăr
180		leafa unui scriitor la Poliţie
844	20	pe 360 ocă lumănări de său ce se pun la fânarele aşezate pe uliţe, pe 3 luni
150		cheltuiala canţelariei
180		leafa la doi nemţi aduşi spre uciderea cânilor şi curăţirea mortăciunilor din oraş, câte 30 lei pe lună de om

180	leafa la 2 slujbaşi la grijîrea cailor dela tulumbe
50	pardosala grajdului ce are a se face
180	pentru o sobă de fier
134C8 25	peste tot, au a se cheltui până la 1 ghenar 1833

Grigori Racliş, Medelnicer; Hriste Ioan; Neculai Placa Secretar, *Sardar Stefan Racliş.*

Bugetul anului 1833—1834 avea oarecare baze, pe care putea sa fie alcătuit, după experienţa unui an, şi „Sama" arată un venit de 45833 lei, cu o cheltuială de 37144 lei 80 bani.

Samă de veniturile şi cheltuelile Eforiei de Botoşani. pe anul 1833-1834.

	Lei	B.
1. Poşlina vinului, a holercei şi a păcurei, suma ce au ieşit la a 3-a strigare a mezatului	30150	—
2. Venitul cântarului vândut în mezat	2825	—
3. Venitul de la scaunele precupeţilor închipuit pe un an . . .	1465	—
4. Zeciuiala patentelor şi a birnicilor din mahalale cu a supuşilor străini . .	11393	—
Cuprind suma iraturilor . .	45833	—

Inchipuirea cheltuelilor.

	Lei	B.
Leafa secretarului, câte 200 lei pe lună 1,	2400	—
Leafa unui cinovnic, căte 120 lei pe lună, 1	1400	—
Leafa tulumbagiilor, câte 40 lei pe lună, 2	960	—
Leafa cvartalnicilor, câte 30 lei pe lună, 12	4320	—
Leafa fânaragiilor, câte 250 lei pe an, 17	4250	—
Leafa clopotarilor, 2	720	—
Leafa vizitiului pentru grija cailor tulumbei	360	—
Birul hornarilor, 2	72	—
Birul sacagiilor alcătuiţi a fi pururea cu caii şi sacalele lor cu apă pentru toată întâmplarea, 8	285	60

Leafa doboșarului pentru publicații, câte 20 lei pe lună, 1	220	—
Leafa cânerului, câte 30 lei pe lună, 1	360	—
Leafa cioclilor, 30	1807	60
Hrana a 4 cai a tulumbelor și 6 a sacagiilor	1980	—
Luminarisirea orașului cu lumânări de său, 1250 ocă	3125	—
Incălzirea și luminarisirea școlii	500	—
Incălzirea, luminarisirea și cheltuiala canțelariei, cerneală, hărtie și altele	600	—
Chiria canțelariei Eforiei	442	—
Are a se da zeciuală dela cântar la mănăstirea Păpăuții, după învoială.	282	60
Cu tahmin în adăogirea școlilor ce au a se face	1500	—
Chiria casei pe un an pentru profesoru școli	200	—
Cu tahmin pentru 20 coșuri de piatră ce trebuesc socotiți de arhitecton, câte 400 lei coșul, cu lucru cu tot, spre pietruirea unei uliți de piață în lungime de 125 stânjeni.	8000	—
Cu tahmin pentru facerea unui gros	3000	—
Alte cheltueli mărunte.	300	—
	37144	8

Instrumenturile de pojar

Tulumbe	2
Cai a tulumbelor cu tacâmul lor	4
Sacale pentru apă de rezervă	2
Sacale cu cai și tacâmurile lor	8
Topoare	6
Căngi	12

Mădulările Eforiei

1. Medelnicer Grigori Raclîș, prezident.
2 Hristea Ioan } cileni (1)
3. Neculai Placa }

1.—Arhiva Statului Iași, Dosar 29, Tr. 1772.

Prevederile bugętare, însă, au fost întrecute, şi în sama anului dela 1 ghenar până la 31 dechemvre 1834, veniturile şi cheltuelile se cifrează astfel:

Venituri

1. Suma intrată pe întreg anul 1834, după adetiurile prin mezat.	43515	30
2. Are a se lua adetiul scaunelor precupeţilor din pliaţ, pe 1|2 an din 1834.	875	60
3. Are a se lua rămăşiţa din zeciuala dajnicilor din târg, pe anul 1833, pe cursul hazneli	4703	—
4. Are a se lua zeciuala dajnicilor pe 1834.	9233	—
5. Are a se lua 100 lei dela Dumitru calfă de pietrari.	100	—
6. Ce are a intra rămăşiţa pietrei rămasă din anul 1834 cătră anul 1835.	1014	69
Peste tot	61241	30

Cheltueli

	pe an	
1. Leafa casierului, câte 150 lei pe lună	1800	—
2 .Leafa scriitorului, câte 200 lei pe lună	2400	—
3. Leafa a doi comisari, câte 100 lei pe lună	2400	—
4. Leafa moaşei, câte 100 lei pe lună	1200	—
5. Hacul a 2 tulumbagii, câte 40 lei unul pe lună.	960	—
6, Leafa desătnicilor, câte 30 leî pe lună opt la număr.	2880	—
7. Luminarisirea oraşului cu lumânări de său	3037	60
8. Leafa fânaragiilor, câte 250 lei pe an, 10 la număr.	3000	—
9. Hacul a doi clopotari.	720	—
10 Hacul doboşarului, câte 30 lei pe lună	360	—
11 Birul a doi hornari.	72	—
12 Facerea a 8 sacale din nou, boite, cotiugile şi caii lor, precum şi meremetul altor două	2000	—

13. Leafa a 10 sacagii, câte 30 lei pe lună	3600	—
14. Leafa a 2 vezetei dela 2 tulumbe, câte 30 lei pe lună.	720	—
15. Incălzirea şi luminarisirea şcolii	500	—
16. Chiria canţelariei Eforiei în casele lui Ariton Bolfos.	442	—
17. Chiria cântarilor a mănăstirei Păpăuţi	282	6
18. Cheltuiala canţelariei Eforiei	700	—
19. Chiria locuinţei profesorului şcolii	300	—
20. Impetruirea a 140 stânjeni de uliţă	8960	—
21. Hrana a 14 cai de serviciu	3350	—
22. Cheltueli mărunte	300	—
23. Prefacerea unei ţevi dela o tulumbă	85	
24. Cheltuiala secretarului în mergerea la Eşi cu sama Eforiei pe anul 1833	383	—
25. In meremetul a 5 căzi în piaţă	54	—
26. Leafa poliţmaistrului pe 3 luni	450	—
27. Facerea şi meremetul a 6 podeţe	784	6
28. Pe o hartă a Moldovei	38	3
29. In facerea grosului ţinutului, adaos	1000	—
30. Meremetul a 2 ţevi de tulumbe	32	—
31. Lăcuirea unui cal de dalac	18	—
32. Progronu a opt cai	144	8
33. In facerea din nou a unui grajd şi o şură la Eforie.	1424	6
34. In îngroparea a 2 copii orfani	17	6
35. Căutarea şi hrana unei slăbănoage străine	22	—
36. Hacul mancelor în creşterea copiilor orfani	466	—
37. Mobilarisirea şcolii publice dela Sf. Dumitru	779	6
38. Facerea a 32 stâlpi cu fânarele lor	712	—
39. Meremetul instrumentelor de pojar	212	6
40. Leafa a 7 păzitori	300	—
41. In strângerea iraturilor	300	—
42. Birul a 30 ciocli	1864	10
43. Meremetul şoselelor şi astuparea batacurilor	1000	—
Peste tot	42848	10

Perilipsis

Lei	Bani	
56622	79	suma iraturilor
		47574 72 din sumele după buget, bez 7942 lei 108 b. ce lipsesc din sumele bugetului.
		9048 3 mai mult decât bugetul
		56623 75
39219	16	toate cheltuelile
		29326 76 după buget
		9892 60 peste buget, cu deslegări
		39219 16
17403	59	adică şaptesprezece mii patru sute trei lei cu

59 bani, rămân din veniturile anului 1834, capitalul Eforiei care se vor încărca în sama anului 1835, împreună cu cursul de 2497 lei 117 bani pentru 25944 lei ce s'au primit de Eforie în cursul haznalei, şi s'au dat în cursul pieţii, care amândouă condeiele alcătuesc capital pentru anul 1835 nouăsprezece mii nouă sute un leu 56 bani...

Iord. Caramfil, Spatar; Cost. Carp, Spatar; Gheorghe Varlaam, Spatar; Grigori Neculau.
Secretar, *N. Dimitriu.*

Bugetul Eforiei Botoşani, pe anul 1835, cuprinde 73683 lei 57 bani la venituri, şi 49392 lei 75 bani la cheltueli, deci cu un excedent de 24290 lei şi 102 bani.

In urma alcătuirei acestui buget, Eforia, la 5 ianuar 1835, cere Departamentului a se mai admite nişte cheltueli, de care se simte nevoie, şi anume pentru cumpărarea unei case de fier, în care să se ţie banii Eforiei şi toate documentele de valoare, care până atunci se aflau împrăştiete, şi în interesul obştesc a se face 2 cotiuge cu boi şi a se plăti 2 rândaşi pentru curăţirea uliţelor de gunoiu, pentru astuparea batacurilor şi meremetisirea gropilor ce se vor ivi pe uliţe şi pe la mahalale.

Suma necesară era;

600 lei casa de fier,

700 lei 4 boi şi 2 cotiuge, câte 350 lei una, cu câte 2 boi
1300 bez plata a 2 oameni care este
720 pe an, câte 360 lei de unul
2020 face lei peste tot.

Departamentul admite şi această adăugire. şi dispune ca din economii să se mai adauge:

1000 lei pentru astuparea batacurilor de pe uliţi, care în anul 1834 nu s'au meremetisit
600 lei adăugirea lefei casierului
600 lei leafa unui scriitor agiutor secretarului, că nu poate dovedi singur
480 lei leafa unui odagiu pe an
480 lei leafa unui telal, ce neaparat Eforia are nevoie, în orânduirea facerei publicaţiilor ce se urmează necontenit, câte 40 lei pe lună
3160 lei se cuprinde peste tot.

La alcătuirea bugetului pe anul 1835, Eforia a avut în videre veniturile încasate în cursul anului trecut, din care o parte însemnată o forma taxa asupra băuturilor spirtoase şi a păcurei, venituri compuse astfel:

Vidomostie de câţi bani s'au strâns de Eforie din venitul holercei, a vinului, a rachiului şi a păcurei, dela 1 noembre 1834 şi până la 24 ghenar 1835.

Lei	Bani	
2549	66	S'au strâns dela 1274 vedre, 9 ocă holercă ce au intrat în târg şi s'au măsurat dela 1 noemvre şi până la 31 dechenvre 1834.
298	—	S'au strâns dela 40 vase, 68 antale şi 2 balerce vin ce au intrat în oraş şi s'au descărcat.
290	60	S'au luat dela 290 vedre pol păcură, ce au intrat în târg şi s'au descărcat.
3138	06	adică trei mii una sută treizeci şi opt lei cu şase bani se cuprind adunaţi pe vreme de 2 luni în cursul haznelei.
58	—	S'au luat dela 21 antale, 4 vase vin ce au intrat

în târg, dela 1 ghenar până la 24 dechenvre.

164	—	S'au luat dela 164 vedre păcură ce s'au măsurat.
660	—	S'au luat dela 330 vedre holercă ce au intrat în târg.
4020	6	

Intre veniturile Eforiei târgului era şi zeciuiala cuvenită Eforiei dela *dajnicii* acestui târg. Sumele care alcătuiau această zeciuială, pe anii 1832, 1833 şi 1834, sânt arătate de către Visteria Moldovei, cu raportul No. 606 din 2 fevruar 1835, către Departamentul din lăuntru, şi anume:

Lei	Bani	
8626	—	pe anul 1832, însă:
		Lei Bani
		6913 — dela patentari
		1713 — dela birnici
		8628
8595	60	pe anul 1833, însă:
		6890 — dela patentari
		1705 60 dela birnici
		8595 60
8348	60	pe anul 1834, însă:
		6944 60 dela patentari
		1404 60 dela birnici
		8348 60
…5570	—	în care sumă se însemnează şi 5561 lei zeciuiala cuvenită dela jidovii intraţi în taxie, care urmează a se plăti cu analoghie pe 4 ani viitori, până la împlinirea *eptastiei,* fiindcă toate rămăşiţile anilor trecuţi ce au fost asupra jidovilor, după aşezarea taxiei, s'au împărţit pe toţi anii următori şi înainte până la împlinirea taxiei după contract.

Şi au rămas a se plăti cu analoghie precum se zice împreună cu celelalte dări, după pilda celor din oraşul Eşii [1]).

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 68, Tr. 844. fila 117.

Un mic conflict se naşte între Eforia de Botoşani şi Inochent' Iliopoleos, egumenul mănăstirei Păpăuţi, din pricina *venitului cântarului.*

După un hrisov din 1752, se percepea o taxă pentru orice f l de marfă care se cântărea în târg, taxă care îngroşa veniturile călu gărilor greci, stăpâni pe averile imense ale mănăstirelor Moldove' Regulamentul organic trece acest venit în folosul Eforielor. Supăr de această ştirbire a veniturilor sale, egumenul adresează Domnitoru lui următoarea jalbă:

Pre Inălţate Doamne,

Mănăstirea Sf. Ierarch Neculai din Botoşani, între alte eraturi ce au avut legiuite prin hrisoavele luminaţilor Domnı au avut şi venitul cântarului din Botoşani, care s'au păz cu nejignire până la anul 1832, şi de atuncia s'au ridic cu totul numai în singur folosul Eforiei, iar acest erat est legiuit prin hrisovul răpeosatului Domn Constantin Miha Cehan Racoviţ Voevod, din anii 7260, de se lua câte 4 pa rale de suta de ocă de orice fel de marfă ce se trăgea c cântarul, care cuprindea pe fiecare an până la o mie patr sute lei, iar acum peste acest legiuit preţ s'au sporit pân la 5000 lei pe an şi se nădăjdueşte ca în sfârşit să m sporească, pentru care deşi în această despăgubire a S. mănăstiri ar urma o stavilă despre organicescul Reglemen' dar dacă Inălţimea Voastră veţi binevoi, lesne s'ar face ispravă cumpănită la aceasta, ca nici mănăstirea, nici Efor' să-şi jignească folosurile sale din acest erat, precum adic mănăstirea să rămâe pentru totdeauna a lua pe an câte un mie patru sute lei, hotărâţi prin pomenitul hrisov, care s poate titlui, pentrucă şi cântarele lucrătoare sânt şi acu ale acestei mănăstiri, sau cu o dreptate, precum s'au urm pentru eraturile mănăstirei Sf. Spiridon. Dar mai mult z când nădăjduesc în lucrarea proniei, care au ales în treapt ocârmuirei acestei ţări pre cel plin de milostivire bărbat iu bitor de dreptate şi ocrotitor sfintelor lăcaşuri. Aşa Inălţ'-mea Voastră, privind cu milostivire către acest dumnezees' lăcaş, vă veţi încredinţa că pe lângă împuţinarea venitul

ce-şi are, este golită şi de tot avutul ei, după prada urmată pe la anul 1821, precum de obşte este ştiut. Iar Inălţimea Voastră, binevroind precum vă şi rugăm a se îngrădi această mănăstire cu acest puţin erat, se va face o nouă ctitorie a toată familia Inălţimei Voastre, pre care îndurătorul Dumnezeu să o întărească întru toată fericirea.

Inochentie Iliopoleos.

Pe această jalbă se pune rezoluţia domnească, din 12 fevruar 1835, iscălită de însuş Domnitorul, în următoarea cuprindere:

D-lui Logofătul din lăuntru.

Fiindcă după noul aşezământ acest fel de iraturi s'au lăsat în folosul Eforielor numai, pentru aceia cererea jăluitorului nu poate fi îndestulată, decât dacă cântarele vor fi ale mănăstirei; se va chibzui cumpărarea lor din veniturile Eforiei în folosul căreia se legiuesc şi veniturile acestui irat [1]).

Sturza Voevod.

Cântarele au fost cumpărate de Eforie, cu suma de 2257 lei, după ce încă dela 13 ianuar 1835 le şi luase în stăpânire :

Insemnare de numărul cântarelor şi de câte ocă are fiecare fiind în stăpânirea Eforiei de Botoşani în 1833 ghenar 13

No.					
1	cântar mare de	1015	ocă, costă	800	lei
1	tij mai mic de	515	ocă, costă	515	lei
1	tij mic „	332	„ „	332	„
1	tij mic „	250	„ „	250	„
1	tij mic „	230	„ „	230	„
1	tij mic „	130	„ „	130	„
6	adică şase cântare şi trei pietre de fier			2257	„

Adică două mii două sute cincizeci şi şapte lei cuprinde, ce cere mânăstirea.

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 68, Tr. 844, fila 80.

In anul 1835 pe petrece o mare tulburare în Botoşani: Mihalache Sturza face o inspecţie în oraş, cu ocazia întoarcerei sale din Târgul *Mihăileşti*, sau *Mihăileni*, cum i se zice astăzi, şi ia în deaproape cercetare actele de administraţie ale Eforiei.

Târgoveţii dăduseră o jalbă Domnitorului, asupra „vânzărei prin mezat a eratului holercei, a vinului, şi a păcurei", adică asupra licitaţiei cu care se dăduse in intreprindere aceste venituri, şi Vodă, îndată cum a sosit în oraş, a cerut dosarul iraturilor şi contractul încheiat cu Leiba Carniol, antreprenorul iraturilor, şi cercetând della (dosarul), Inălţimea Sa a poroncit „slovesnoi",—verbal—ca să se desfiinţeze contractul „otcupciului", şi să se caute acest erat „în credinţă" până va eşi preţul cel mai folositor, după timpul ivit cu rodirea pânei.

Vodă se ocupă apoi de economiile ce se puteau realiza, prin reducerea cheltuelilor prevăzute în buget.

La 1835, maiu 31, Eforia mai raportează Departamentului că la întoarcerea Prea Inălţatului Domn dela târgul Mihăileşti, de îndată cum a sosit Inălţimea Sa, a cerut bugetul întărit şi cercetându-l îndeosebi, l-a chemat pe prezident şi i-a dat o însemnare de economia ce a mai scăzut din buget asupra cheltuelilor, din care condeie unul e şi a luminarisirei oraşului, făcând socoteala la 100 fânare a se da pe sară, de un fânar numai câte o lumânare de acele 32 la ocă, şi vara şi iarna. Eforia i-a pus înainte motiv că vara ar ajunge o lumânare la un fânar, dar iarna se trece două lumânări şi mai bine, că o lumânare de acele nu ţine mai mult decât 4-5 ceasuri, dacă nu va fi vânt, iar mai ales că iarna nopţile sânt până la 14 ceasuri, nu ar ajunge o lumânare. Inălţimea Sa a redus şi numărul fânarelor din 18 câte erau la 10, apoi ce se face un târg ca al nostru numai cu zece fânaragii. Afară de acestea, Inălţimea Sa a mai făcut şi alte economii din buget, după anumită însemnare care se alăturează;

Economia ce s'ar putea face din buget după poronca Inălţatului Domn.

1. Din leafa secretarului 250 lei, pe lună	50 lei
2. Din leafa casierului 150 lei, toată	150 „
3. Din 8 desătnici să rămâe 6, leafa la 2 pe lună	60 »

4. Din 18 fânaragil să rămâe 10, leafa la 8 pe lună va rămâne	170	„
5. Din numărul cioclilor vor face îndatorire la 2 clopotari. a căror leafă rămâne	80	„
6. Din economia lumânărilor	120	»
7. Din hrana cailor economie	210	„
8. Hacul a 2 argaţi	60	»
Total	900	»

Despre cele ce se petreceau între membrii Eforiei, pe vremurile acelea, vorbeşte plângerea adresată Ministerului de Interne, de către Medelnicerul Grigori Racliş:

Către cinstitul Departament al trebilor din lăuntru.
Medelnicerul Grigori Racliş

Jalobă

In trecere Prea Inaltului Domn pe la târgul Botoşani la revedaţia canţelariei Eforiei ce au făcut Inălţimea Sa, găsind oareşcare cusururi în lucrările ei, Dumnealui Spatarul Gheorghe Varlaam, prezidentul Eforiei, ca să să poată astupa greşelile acele şi să mă păteze pe mine cu ele, au început a parastisi Inălţimei Sale pricinele cu totul de altfel, având şi prilej că eu lipsam din Botoşani la ţară, după care a D-sale pâri au şi poroncit Inălţimea Sa ispravnicului ca să-mi pue execuţie la casa mea, să împlinească 1000 lei pentru nişte material a grosului ţinutal, ce a fost poroncă ca în anul trecut să se facă, de care eu cu supunere şi umilit vă rog ca să puneţi la cale cum veţi socoti odihna mea, pentru că D-lui Spatarul în tot prilejul ce va găsi, nu mai conteneşte a mă supăra.

Grigori Racliş, Medelnicer

Asupra acestei cereri s'au făcut cercetările cuvenite : Medelnicerul a prezentat socotelile şi pentru acei 1000 lei ce au fost cheltuiţi cu groapa grosului, şi Departamentul a hotărât ca D-sa să rămâe nesupărat de nimeni.

Din dosarele dela Arhiva Statului din Iaşi, se stabileşte bugetul Eforiei de Botoşani pe anii următori, din care vom reproduce numai sumele globale la venituri şi cheltueli.

Făcându-se verificarea actelor la venituri şi cheltueli a bugetului pe anul 1836, de către prezidentul tribunalului, Spatarul D. Gane, şi ispravnicul ţinutului, Spatarul Ianachi Leon, s'a găsit:

la venituri	66697 lei 57 bani
la cheltueli	41843 lei 15 bani
Economii	24854 lei 42 bani

trecuţi în bugetul anului 1837. (1).

Pe ceilalţi ani situaţia a fost astfel:

	Venituri	Cheltueli
1837	112312, 15	49581, 31
1838	138199, 69	62177,105
1839	123105,108	96241, 81
1840	108927	103381, 68
1841	116310, 96	106710
1842	153367, 93	106360, 95
1843	165638, 64	96823, 67
1844	175330, 17	110717,108
1845	165870, 97	148885, 61
1846	147703,111	130411, 86
1847	124470, 56	123102, 9
1848	119158, 47	114733, 73
1849	113075, 76	110379, 62
1850	115989, 87	112064, 23
1851	126789,117	115416, 31
1852	133753, 29	128828, 23
1853	146240,	145326,
1854	164048,117	166808,115
1855	168677, 55	168368, 70
1856	235823, 17	216282, 8
1857	230494,114	219788,108
8858	241073, 1	194307, 23
1159	192253, 78	179288,109

1.— Dosar 125, Tr. 844 şi Litera P. No. 664.

In toţi anii bugetul se încheia cu excedente, numai în anul 1854 a fost un deficit de 2819 lei, provenit din cheltuelile făcute cu rupele austriace, iar în 1859 a fost un deficit de 12964 lei, nexplicat.

Din excedentele anului 1837, s'a dat oraşului Galaţi, cu împrumut, suma de 37800 lei, în 1200 galbeni, pentru facerea carantinei.

Stradele

Chestiunea stradelor a fost, totdeauna, în Botoşani, chestiunea care a pus mai mult pe gânduri pe cârmuitorii oraşului.

Dacă Botoşanii nu ar fi avut strade aşa de rele, nu ar fi ieş' la iveală hrisovul din 1820, al Prinţului Mihai Suţu, care poate fi socotit, cu drept cuvânt, ca prototipul organizărei noastre comunale

La înfiinţarea eforielor, după Regulamentul organic, s'a pus mult râvnă pentru înbunătăţirea stradelor, şi fiindcă veniturile târgului n erau îndestulătoare pentru mulţimea cheltuelilor cerute, Sfatul orăşănesc a făcut apel la negustorii mai cuprinşi, ca să contribue şi ei l îmfrumuseţarea şi la nevoile oraşului. Cum se întâmplă, de obiceiı, apelul acesta nu a avut mult răsunet în inimile negustorilor, şi numai doi dintre ei s'au lăsat influenţaţi: *chir Iani Vasiliu* a dăruit târgului o tulumbă, cu tot tacâmul ei, pe care a adus-o dela Braşov iar *Hristea Matasariu* a adus 7 coşuri de piatră, pe a sa cheltuial˘, pentru astuparea „batacurilor", adică a gropilor cu glod depe uliţel. târgului.

„Batacurile" acestea erau o mare nenorocire. Pentru astuparea lor Eforia încheie, la 22 april 1832, următorul contract:

> Adică eu Sachilariu preot Gheorghe şi cu Diiaconul Iordachi din satul Vorniceni, încredinţăm prin acest zap s al nostru ce-l dăm la cinstitul Sfat a oraşului Botoşa ı', precum să fie ştiut că ne am alcătuit cu îndatorire ca d n satul Vornicenii să avem a scoate 30 de cară câte în doi boi, şi a duce moluz câte de două ori pe zi dela satul Cucorăni, de pe moşia D-sale Hatmanului Manu, şi a astupa baltacurile pe unde ne va arăta rânduitul din part a cinstitului Sfat; însă carăle avem a le încărca bine, cu va e de o lună de zile, şi cinstit Sfat are a ne da de fieştecare car pentru treizeci şi una de zile lucrătoare, câte 90 l i

care acum înainte am primit şase sute lei. Pentru aceasta dar ne îndatorim ca la zi întăi maiu să ne aflăm cu toate carăle şi a fi următori, iar când din împotrivă nefiind următori, atunce cinstit Sfat are a ne trage pe noi pentru ori ce fel de pretenţie s'ar întâmpla, care pentru mai multă credinţă am iscălit însune cu mâna noastră.

1832 april 2.

Iordache Sachelar ot Vorniceni

Gheorghe Diiacon ot tam, adeverez.

Incă din anul 1830 târgoveţii din Botoşani cumpăraseră, dela Hatmanul Teodorache Sturza, un loc din târg, cu 140 de galbeni, în interesul deschiderei unui drum de care, dela trunchiurile casapilor, să iasă în drumul pieţii târgului, pentru ori ce întâmplare, „ferească Dumnezeu şi de foc", şi la 15 maiu 1832, cu voinţa obştiei, s'a vândut jumătate din acel loc, cu 120 galbeni, neguţitorului Nazarie Armanul, rămânând şi drumul deschis, şi Eforia primind, în casa ei, suma de 130 galbeni, pentru întâmpinarea altor nevoi ale târgului.

La 27 iulie 1833 Eforia face cunoscut Departamentului că o samă de drumuri întocmite din anul trecut, s'au stricat cu totul, dar găsindu-se nişte moluz dela o biserică armenească ce s'au risipit, Eforia a şi tocmit vreo zece cară câte cu doi boi, cu oamenii lor, pe 15 zile, câte 4 lei pe zi, ca să care acel moluz, spre astuparea batacurilor şi meremetesirea drumurilor.

Biserica aceasta se numea *Sf. Acsinte* (1).

De asemenea Eforia a găsit un meşter cu salahorii lui, ca să pietruiască pliaţurile cu piatra ce o are Eforia adunată încă din anul trecut şi cere învoirea Departamentului.

In 1834 văzând Eforia că toate încercările ei de a astupa baltacurile, sânt zadarnice, cu toată nespusa cheltuială ce se face cu salahorii şi cu carăle pentru caratul moluzului, cere Departamentului să mijlocească la Domn, să hărăzească o milă asupra acestui târg, ca 100 de locuitori din prisosul catagrafiei, să fie întrebuinţaţi pentru facerea uliţelor şi alte îmfrumuseţări ale târgului. La această cerere Departamentul răspunde că asemenea hrisoave, prin Regulamentul organic, s'au desfiinţat cu totul.

1.—Biserica armenească cu hramul Sfânta Treime, este zidită pe locul în care a fost vechea biserică Sf. Axinte, care era de lemn.

Pe vremea aceia se făcuse în Botoşani şi o stradă pavată cu lemn, »uliţă podită", care în scurtă vreme s'a stricat, şi Eforia adre sează Departamentului următorul interesant raport:

In urmarea poroncii cinstit. Departament, Eforia în feluri de chipuri şi publicaţii s'au sârguit a tocmi oameni de a căra piatră, în pardosirea uliţelor din oraş, şi asemenea oameni, din pricina secetei urmată, nu s'au putut găsi, mai mult decât un coş de piatră s'au plătit a-l căra un preut Costache ot sat Dracşăni, şi uliţa din piaţul târgului ce era începută din anul 1833 a rămas în anul acesta nelucrată, şi fiindcă una din uliţe mai însemnată, tot din piaţul târgului, ce se află în rândul bogasierilor şi a lipscanilor, în lungime de 25 stânjeni, şi lată de 2 stânjeni şi 2 palme, *care uliţă fiind podită cu scânduri până la un loc*, acum cu totul se află stricată şi la vremea de sloată nu numai că *trecătorii cu sloboda nu pot umbla*, dară cu trăsurile apoi nici cum. Şi după jaluba dughengiilor din acea uliţă, Eforia a găsit de cuviinţă a se face în anul acesta măcar acel pod din piatra rămasă a anului 1833, şi de vreme ce piaţul nu s'au putut găti în anul acesta, din pricina cărărei pietrei, şi pentru asemenea punere în lucrare, cu supunere facem cunoscut cinstitului Departament rugându-ne a avea poroncă de îmbunătăţire.

Gheorghe Varlaam, Spatar; Grigori Neculau.

La această intervenţie Departamentul răspunde că încuviinţează facerea acestei uliţi.

La 12 noemvre 1834 Eforia cere Departamentului ca să aprobe cheltuiala ce trebue să se facă pentru un pod din nou, unde este pe acolo drum mare al ţării de jos, pe unde vin în oraş carăle cu sare, vin, păcură şi altele, care pod fiind acuma stricat, carăle trec pe alăturea, după uscăciunea ce este, iar dând vreo sloată, atunci nu se va putea trece de loc pe alăturea, şi Departamentul aprobă suma de 350 lei, cerută pentru facerea podului.

In 1835, când Mihalachi Sturza a vizitat Botoşanii şi a văzut în ce stare proastă sunt uliţele târgului, a revenit asupra interpretărei ce dăduse dispoziţiunilor din Regulamentul organic, care abrogase

toate hrisoavele domnești cu privire la sarcinele impuse sătenilor pentru lucrul ulițelor în târguri, și a dat poroncă Eforiei ca să găsască un sat, ca de 40 locuitori, cărora Eforia să li plătească birul, iar ei să fie îndatoriți a lucra a treia săptămână pe lună în „meremetisirea» și curățirea drumurilor, cum și la alte lucruri de nevoie.

Vizita Domnitorului a fost simțită de Eforia Botoșanilor, care a făcut mai multe cheltueli, cu primirea Inaltului oaspete. Cea mai însemnată cheltuială a fost cu facerea a trei poduri din nou, și reparația unui al patrulea, „în drumul ce merge pe unde s'au îndreptat drumul poștei".

Lista ce urmează dă amănunte interesante asupra costului acestor poduri:

Lei	Bani	
		1 pod în colț dela poarta bisericei Sf. Dimitrie
		1 pod mai la vale, în dreptul caselor Sf. Dimitrie
		1 pod în colț dela casele D-sale Enachi Cuciureanu
		3 adică trei poduri din nou ce s'a făcut, însă:
430		86 stânjeni talpă câte 5 lei stânjenul
66		22 amnări câte 3 lei unul
24		8 dulapi câte 3 lei unul
64		32 stânjeni costoroave
24		8 ocă piroane mari, câte 3 lei oca
120		plata dulgherilor
76		plata chetrarilor și a salahorilor ce au făcut bolțile și șanțurile
11	30	150 dimerlii năsâp a 7 lei 20 parale suta
52	60	10 merțe var, câte 5 lei 10 parale merța, bez 10 picioare piatră ce au intrat la boltituri, din piatra adusă la pardosirea ulițelor
85		zugrăvitul a 3 poduri
48		2 stâlpi cu 2 fânare ce s'au făcut din nou, bez din stâlpi ce s'au mai pus din numărul a 32 făcuți în anul 1834.
		Meremetisirea podului mare ce este mai la vale, însă:
20		4 stânjeni talpă câte 5 lei

20		lucrul dulgherului
20		zugrăvitul cu totul din nou care până acum n'au fost
1060	90	peste tot s'au cheltuit cu aceste 4 podeţuri.

Gheorghe Varlaam, Spatar.

La 25 iunie 1835, Eforia raportează Departamentului că la trecerea Inălţimei Sale Domnului Mihail Sturza prin Botoşani, umblând Măria Sa pe uliţe, şi chiar prin mahalale, a observat pe la multe locuri, uliţele foarte strâmte şi strâmbe, din pricina acelor locuitori cu locurile lor ce au strâmtat uliţele cu facerea gardurilor din vreme în vreme. „Inălţimea Sa cu asprime a poroncit Eforiei ca toate acele garduri ce se vor găsi ieşite din linie, din a cărora cauză uliţele sânt strâmte şi strâmbe, să se taie şi să se lărgească drumurile". Eforia făcând cunoscut acelora poronca Inălţimei Sale, nici n'au vrut să audă. Cere Eforia instrucţii în ce fel să urmeze cu dânşii, câţi stânjeni să lese pentru drum, şi cum să urmeze pe viitorime cu acei ce nu se vor supune ordinului.

Departamentul ordonă ca Eforia să îndeplinească prin măsurile poliţieneşti ceea ce a poroncit Inălţimea Sa, iar gardurile să fie alíniete atât în „ţentru", cât şi la mahalale [1]).

Străduinţile Eforiei rămâneau fără niciun rezultat, uliţile Botoşanilor nu se mai îmbunătăţiau. Despre starea în care se găseau, în 1835, ni poate da o ideie petiţia adresată Isprăvniciei de către câţiva locuitori ai târgului:

Către cinstita Isprăvnicie a ţinut. Botoşani, noi târgoveţii din mahalaua Sfinţilor mari Voevozi

Jalubă

In uliţa unde ne aflăm lăcuitori cu casele noastre sânt două batacuri, pline cu noroiu şi cu apă, unde nu este cu putinţă a trece trăsuri cu încărcatul nici cu deşertul, măcar a ni aduce câte un car de lemne şi altele, *nici măcar pe jos a trece*, că în trecutele zile vrând un copil a trece a dumisale neguţătorului Vasile Gheorghiu pe acea uliţă şi ţinându-se de zaplaz, s'au scapatat şi au căzut într'un batac, şi de nu s'ar fi întâmplat un om pe acolo de a-l scoate, putea a se îneca, pentru care noi plecaţi ne rugăm cinstitei

1.— Dosarul No. 68, din Arhiva Statului dela Iaşi.

Isprăvnicii ca să binevoiască a poronci ca acele batacuri să se astupe şi a se meremetisi acea uliţă, după cum s'au meremetisit şi altele, că nu sântem în stare a trece cu sloboda şi nici cu încărcatul a ne aduce cele trebuincioase pentru casele noastre, şi sântem încredinţaţi că respectiva Isprăvnicie va stărui pentru mulţămirea obştiei oraşului acestuia.

1835 sept. 13.

Gheorghe Iconom, slujitor la Sf. Voevozi
Vasile Gheorghiu
Petre Naghi
Vasile Ursachi
Ilie Birnoschi.

Luminatul oraşului.

Până la punerea în aplicare a Regulamentului organic, neexistând niciun fel de administraţie comunală, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu putea să fie vorba despre acte de edilitate, şi prin urmare nici despre iluminatul oraşelor.

Erau, în Botoşani, înainte de 1832, un număr de 9 fânaragii, cari aprindeau lumânări de său înfipte în vârful unor pari, dar lumânările şi fânaragiii erau plătiţi de dughengiii de pe la uliţi.

In 1832, când se face primul proiect de buget, de către Eforia Botoşanilor, se înscrie o sumă de 12000 lei pentru lumânările de său trebuitoare la 150 fânare, cu iarnă cu vară, şi 4800 lei leafa la 20 fânaragii, câte 20 lei pe lună de unul. Acestea erau „neapărate cheltueli pe tot anul", şi în acelaş timp se prevede o sumă de 500 lei, costul a 100 fânare, câte cinci lei unul, care au a se aşeza în depărtare unul de altul, la «generalnicele uliţi», 15 stânjeni, iar celelalte uliţi, la 25 stânjeni unul de altul, cum şi 150 lei «întocmirea» a 150 fânare vechi, câte un leu de unul — acestea ca «cheltueli pentru odată».

Se vede însă că veniturile Botoşanilor nu permiteau acest lux de lumină, şi la 5 mart 1832, Eforia face cunoscut Departamentului că a dat să facă 60 de fânare de tinichea, pentru toate uliţile târgului, iar la cele trei „pliaţuri" vor fi 6 stâlpi „cu deosebite fânare", şi că s'au mai pus încă 18 fânaragii, pe lângă acei 9, cari sânt din vechime, plătindu-li-se o leafă de 280 lei pe an, «cu lumânările lor».

La 22 octombre 1833, Eforia raportează Departamentului că târgul are 65 fânare, numai prin uliţile din centru, iar la mahalale nu-s de loc, şi că în slujbă sunt 19 fânaragii.

Tabloul alăturat la acest raport este interesant, pentru ştiinţele pe care ni le dă despre viaţa oraşului din acea vreme.

Insămnare
de câţi fănaragii sânt alcătuiţi şi de câte fânare sânt aşezate pe uliţile din oraşul Botoşani care mai gios anume se arată:
1833 octomvre 22

No. fănarelor	No. fănaragiilor	
2	1	Pe uliţa din lemnărie, pe la Haim.
3	1	Pe uliţa tărgului vechiu, în rândul lui Hudic, adică din capătul dughenei sale şi pănă la dugheana Gh. Nazarie.
3	1	In dosul dughenilor lui Hudic şi în faţa cafenelei lui Ioniţă Şchiopu.
3	1	Pe uliţa dela hanul lui Ion Vasiliu şi pănă în dughenile lui Hudic, între două rănduri, pănă la buiengeria lui Dumitru.
3	1	In rândul uliţei spiţăriei lui Dobrovoţchi, adică dela buiengeria lui Dumitru şi până la abageria lui Hristea Ioan.
3	1	Pe uliţa lui Ioniţă Armanu, în pliaţul târgului vechiu, adică dela pităria lui Costea Panaiti şi până la Aron Roşu, jidov.
3	1	In rândul dughenilor lui Ştefan Bacalu şi Ştefan Psaltu, adică dela bolţile D-sale Solomon Lihtman şi înainte până la băcălia lui Lazăr Grecu, tot în pliaţul târgului vechiu.
3	1	In rândul dughenilor dela poarta Ospeniei, adică dela Lupul jidovul şi pân la bolţile D-sale Avram Şumer, şi peste uliţă, din. casa lui Iosip Meier şi până în colţul dughenilor lui Gheorghe Argintariu, tot în pliaţul târgului vechiu.
3	1	Pe uliţa Lipţcanilor, adică din colţul dela Tanasă Formagiu i peste uliţă până în rândul dughenilor blănăriei.
3	1	Pe uliţa blănăriei, adică din colţul dela Neculai Abageriu şi până la dughenile lui Ştefan Spâncenatu.

4	1	Pe rândul boltelor lui Şmil Lipţcanu, adică dela crâşma lui Vasile Neagu şi până la crâşma lui Iţic jidov.
4	1	In rândul bogasierilor, adică dela dughenile lui Ştefan Spâncenatu, între două rânduri, până la Moşcu Cohăn.
3	1	Pe uliţa în rândul Hanului D-sale Spatar Costache Roset, adică dela Moşcu Cohăn şi până la hanul lui Lupu Rachieriu în spre târgul vitelor.
3	1	Pe uliţa dughenilor lui Hristoverghi, între 2 rânduri, adică dela Vasile a Diiaconiţei şi până la crăşma neguţitorului Anania Stihi.
3	1	Pe uliţa pliaţului târgului vitelor, adică dela Gheorghe Formagiu şi până la dughenile lui Tanasă Formagiu.
2	1	Pe podul vărăriei, pe 2 rânduri, adică dela Dumitru Sava şi până la Panaioti Teodoriu.
3	1	Pe rândul dughenilor lui Nastasă Grecu, adică dela Anania Stihi şi până la Lupu Rachieriu, între 2 rânduri.
3	1	Pe rândul dughenilor înspre pliaţul târgul' vitelor adică dela Constantin Frenţiher şi până la Tudurachi Dragomir.
3	1	In rândul hanului lui Avramică Geambaşu, adică dela jidovca Credincioasa şi până la Haim Zosineanu.
56	19	Adică cincizeci şi şase fânare ce sânt împărţite

pe uliţe, şi 19 fânaragii ce sănt alcătuiţi însă:

4 fânare sânt date la canţelaria Vorniciei
2 fânare sânt date la gros
3 fânare sânt date la Eforie
65 fânare se află lucrătoare

Iar la toate aceste fânare se dau lumânări tot din casa Eforiei.

Peste câteva zile, la 3 noemvre 1833, D-lui Dimitrie Pisoţchi poliţmaistrul din Botoşani, face un raport Departamentului că «grosul"

în care se țin închiși vinovații, se găsește „pe loc de drum"; și la vremea nopții este neapărat trebuință a se lumina cu un fânar din față și altul din dos, precum și înlăuntrul grosului, unde stăruesc și păzitorii, spre a se vedea vinovații la vreo faptă închipuitoare de scăparea lor, să poată vesti străjării, «și cere să fie mărită cantitatea de lumânări, la 8 ocă pe lună, că și grosul se găsește în „cea de istov slăbăciune».

In 1834 numărul fânarelor se sporise la 72, iar numărul fânaragiilor scăzuse la 22, și în bugetul pe 1833-34 se prevăzuse 3125 lei pentru „luminarisirea" orașului, cu lumânări de său: 1250 ocă. Dar nici acest număr de fânare nu se mai simțea îndestulător nevoilor târgului, și la 14 august 1834 se mai fac 28 fânare, peste cele 72 existente, așa să numărul lor se urcă la 200, sporindu-se și numărul fânaragiilor până la 18.

Oricât s'ar fi înmulțit fânarele pe străzile Botoșanilor, Eforia nu putea să facă față stăruințelor celor cari apreciau necesitatea unei lumine, macar ca a unei lumânări de său, împrejurul caselor lor, și dealungul ulițelor pe care aveau de umblat, pe întunericul nopții, și Eforia se vedea nevoită să sporească mereu numărul fânarelor.

La 28 septemvrie 1843, Eforia raportează Departamentului că a mai sporit numărul fânarelor încă cu 30, pe unde este mare nevoe, dar că a făcut fânare cu stâlpi „după pruba Eșului", și că un asemenea fânar costă 20 de lei. Trebuia o cheltuială de 600 lei, pentru care Eforia cere aprobare.

Este interesant devizul costului unui fânar, „după pruba Eșului":

Smed pentru facerea a 30 stâlpi cu fânarele lor după pruba Eșului. Insă:

Lei	
9	Facerea unui fânar de tinichea și cu sticlele lui
8	Facerea unui stâlp
3	Boitul unui stâlp și cu cârligele de fier ce ar trebui
20	Adică douăzeci lei se cuprinde facerea unui stâlp cu fânarul lui, iar pentru 30, costisăscu 600 lei.[1]

Adică șase sute lei.

G. Varlaam, Grigori Neculau.

1. — Arhiva statului din Iași, Dosar 35, fila 435.

Conform ordinelor domnești, Eforia face reduceri în buget, și pe anul 1835 luminarea orașului se face cu 100 fânare, în care ard 1405 ocă lumânări de său, câte 2 lei 12 parale oca, și se plătesc 18 fanaragii, cîte 250 lei de om pe an.

Economia se scotea și din împuținarea timpului de iluminat, și în bugetul pe 1825, în care costul lumânărilor era de 3415 lei, se vede următoarea mențiune: „Această sumă se socotește numai pe 9 luni adică la 100 fânare câte 2 lumânări pe sară, din cele 32 la ocă, car fac 5 ocă 200 dramuri, scăzându-se 3 luni din 12, pentrucă la nopțil cu lumină n'au a se arde lumânări la fânare, potrivit după pilda bugetului din 1834, și adăugirea a încă 18 fânare, care dela septembre urmează a se pune".

Din pricina întunericului, locuitorii orașului sufereau multe neplăceri, și la 1 noemvre 1835, Eforia raportează Isprăvniciei că acum nopțile fiind mari și întunecoase, din pricina vremei cu pâclă, se fac multe tălhării, mai ales pe la mahalale, și cere să se încuviințeze cel puțin două lumânări pe noapte, de fiecare fânar, mai ales pe ulița unde se află grosul, și Departamentul a încuviințat ca târgul sa fie luminat toată noaptea.

In 1845, orașul Botoșani face un mare progres în luminatul stradelor: trece dela lumânările de său la lămpile cu oloiu.

La 1 decembre, Eforia încheie un contract cu Patatie Macarov prin care acesta se obligă să-i procure cantitatea de 2541 ocă de oloi trebuitoare pentru luminarisirea a 56 fânare cu lampe din oraș, pe întreg anul 1846, cu preț de 3 lei 20 parale oca.

Ca totdeauna, progresul a început cu centrul orașului; cele 56 fânare cu lămpi nu puteau să ajungă pentru luminatul întregului oraș, și marea mulțime a stradelor s'au luminat tot cu lumânări de său.

Această schimbare a cerut și o prefacere în bugetul Eforiei, cu privire la luminatul orașului.

In adevăr, pe anul 1846 se găsește:

Regularisirea fânaragiilor în lefi

Lei	Bani	
2700		Leafa a 5 fânaragii pentru lampe, câte 40 lei de unul pe lună, pe întreg anul.
99	117	Pe 32 ocă, 100 dramuri lumânări de său, câte

		o lumânare de 32 la ocă pe noapte, la fieştecare lambagiu, spre aprinderea lampelor în cursul a 204 nopţi pentru un an.
5304		Leafa a 17 fânaragii, câte 26 lei pe lună, de fieştecare, pentru paza a 104 fânare cu lumânări de séu.
286	54	Pentru lumânările ce trebue la 14 fânare ce s'au sporit de acum, care s'au aşezat pe drumul poştii, şi pe alte uliţe unde era neapărată nevoe.
8390	51	total pentru luminarisirea târgului pe anul 1846 [1]).

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 8168, Tr. 1772.

Paza contra focului

Când majoritatea caselor din Botoşani erau acoperite cu stuh ş' cu paie, când în ogrăzile gospodarilor se înălţau trufaşe stoguri d fân şi girezi de paie, era firesc lucru ca focul să mistuiască, adeseor' părţi întregi din acest oraş, care a cunoscut spaima şi jalea focului chiar şi în timpurile din urmă, când Botoşanii nu mai avea aspectu unui sat.

Am văzut cum, încă prin 1820, târgoveţii de Botoşani se încercau să întroducă un serviciu de pompierie, râvnind să aibă tulumb› şi oameni pregătiţi pentru mânuirea acestor instrumente, pe care n le cunoşteau oamenii „căpităniei", însărcinaţi cu paza oraşului contr hoţilor şi a pojarului, dar măsuri preventive în contra focului au fos luate numai după înfiinţarea eforielor, prin Regulamentul organic, când înfiinţându-se Poliţia, unul dintre comisarii poliţiei avea şi atribuţiuni «asupra lucrărilor pojărniceşti».

In 1832 Eforia opreşte pe negustorii cari prefac rachiul, de a încălzi căldările lor cu foc de lemn. Negustorii, înţelegând scopul luărei acestor măsuri, răspund Eforiei că „pentru chivernisala alişverişului dughenilor lor nu pot fi opriţi", dar se obligă să lucreze, în viitor, cu mangal.

Măsuri, care par ridicule, au fost luate de Departamentul trebilor din lăuntru, prin porunca din 22 fevruar 1834, către Vornicia de Botoşani:

> Târgul-Frumos, din ţinutul Cârligătura, la 18 a curgătoarei luni fevruar, pe la ceasurile 10 din zi turceşti, pe de o parte din pricina unui vânt silnic, iar pe de alta din pricina slabei îngrijiri a dregătorului ţinutului, cu mare nenorocire s'au prefăcut în cenuşă, rămânând neprimejduite numai mahalalele impregiurate. Această neaşteptată întâmplare şi plină de toată mâhniciunea veste, agiungând la ştiinţa ocârmuirei, ea, ca una ce deapururea se îngrijeşte pentru fericirea şi liniştita petrecere a vieţuitorilor de prin

toate târgurile Prinţipatului, şi ţinteşte cu neadormire la nedărămarea stărei lor, grăbeşte a porunci că aşa precum vânturile când vremea pleacă spre primăvară sunt silnice, apoi Isprăvnicia să aibă grijă şi neadormită privighere ca fieştecare proprietar de casă sau dughene să aibă de obştie căngi, otgoane, scări, vase cu apă, să privigheze a fi totdeauna hogeagurile bine curăţite, a nu se face focuri pe afară, prin şuri şi alte locuri unde poate aburi vânt, a nu fi slobozi vezeteii a umbla cu liulelile aprinse prin grajduri şi locuri cu fân, *să nu se îngăduiască pe nimeni, orice faţă ar fi, să umble cu ciubucile aprinse prin uliţi şi mahalale, ci numaĭ în casă a se afumi*, şi în sfârşit să se întrebuinţeze toate chipurile cu chibzuinţă pentru a se feri târgul de orice nenorocire [1].

Alexandru Ghica, vel Logofăt.

In 1835 Eforia dispunea de mai multe unelte necesare la paza ontra focului:

Insemnare de lucrurile pojărniceşti ce se află la Eforia oraşului Botoşani. 1835 ghenar 28.

2 tulumbe bune sănătoase
4 cai, însă 2 suri, şi 2 murgi, la aceste 2 tulumbe cu ştreangurile lor, i căpiţele de curea la aceşti cai
10 sacale cu cercurile de fier şi cu cotiugele lor, însă două şinuite
10 cofe de lemn cu cercurile de lemn
10 cai la 10 sacale, adică 7 cai şi 3 iepe
10 părechi de hamuturi de curea cu tot tacâmul lor.
14 harari de păr cu căngile lor la 14 cai
20 topoare bune
20 căngi tij
8 căzi mari ce sânt puse cu apă în piaţ
1 căruţă de cărat gunoiu
2 căruţi de câte de 2 cai de cărat fân
14 căpestre de frânghii, însă 4 căpiţele de curea

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 323, Tr. 133.

1 cleşte de fier întrebuinţat la tulumbi
128 Adică una sută două zeci şi opt de bucăţi.
Intocmai după cum se află
Secretar, Neculai Dimitriu

Desigur că reprezentanţii oraşului au simţit oarecare mândri când au văzut că, întrebuinţându-se aceste unelte, se poate pune stavilă unui foc, care altfel ar fi putut să prefacă în cenuşă, poat oraşul întreg.

Despre isprava pojarnicilor ei, Eforia raportează Departamentu lui următoarele;

> Mercuri sara, la 19 spre 20 mart 1835, pe la un cea din noapte, s'a aprins foc mare la o casă a unui jidov î uliţa Ţigănimei nu departe de Eforie, şi am alergat noi cı toţii cu toate instrumenturile pojărniceşti, şi cu tot silnicul vânt ce era, şi care făcea de zbura scânteile departe, to am reuşit să nu se întindă răul mai departe. Casa care a ars nu este de o calită vrednică, şi jidovul n'a fost următor instrucţiilor poliţieneşti, căci la dugheana lui n'a avut nici cadă cu apă, nici scară, nici otgon, nici cange, nici topor.

Departamentul a dispus să se „publicarisască" acest caz, pentru ca toată lumea să aibă instrumentile pojărniceşti contra focului naprasnic, care loveşte pe orişicine.

Pentru a preîntâmpina încendiile, Departamentul din lăuntru face cunoscut Eforiei, să ia grabnice măsuri ca toţi meşterii cari lucreaza fierăria cu foiu şi cu ciocane, prin baratce de lemn din mijlocul târgului, să fie îndepărtaţi la mahalale, spre marginea târgului, că în mijlocul târgului nu se poate ca *între case acòperite cu stuh* şi atâtea baratce dugheni, să se lucreze cu foc; de aceea târgul se primejdueşte în totdeauna la pojaruri, mai ales în timpul iernei. (1)

Conform unui vechiu obiceiu, cioclii erau datori să sară în ajutor, în caz de foc. In 18 iulie 1835, un cioclu, anume Tanasă Grosu, la un foc mare ce s'a iscat în mahalaua târgului nou, în vreme d noapte, din mare răpegiune în mergerea tulumbelor şi a sacalelor, a

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 849, Tr. 1333.

căzut jos, l-au călcat o tulumbă şi a trecut peste dânsul, şi i-a rupt un picior, rămânând olog, bietul om. Despre păcătoasa stare a lui, având şi o casă de copii, Eforia cere Departamentului să i se deie un ajutor pentru hrana zilnică, şi de a fi scăzut de bir.

Departamentul încuviinţază a se „răportui" cazul Inălţimei Sale, iar Inălţimea Sa pune rezoluţia: „Să se sloboadă 100 lei din veniturile acelui oraş. In 5 iulie 1835», şi iscăleşte: «Sturza Voivod».

Indestularea oraşului cu carne

După punerea în aplicare a Regulamentului organic, administra ţia comunală trebuia să se intereseze de îndestularea oraşului cu articole de prima necesitate, pentru hrană.

La 12 noembre 1835 intervine un contract, între Sfatul orăşie nesc din Botoşani, şi între casapii «moldoveni şi jidovi", din acel oraş prin care aceştia se îndatoresc a vinde carne de vacă, în condiţiuni care să satisfacă toate cerinţele.

Iată acest act:

Condract

Noi mai gios căsapii moldoveni şi jidovi din târg Botoşani, încredinţăm prin acest contract al nostru, ce-l dăm în canţelaria cinstitului Sfat orăşienesc din Botăşăni, că după publicaţia ce s'au făcut, după înalta poroncă a ocârmuirei, nime alţii nu s'au arătat a lua asupră-le căsăpiile din acest târg, ci numai noi casapii vechi, întru care ne îndatorim cu aceste condiţii mai gios însămnate, adică:

1. Ne îndatorim a tăia carne bună, grasă şi cu îndestulare a toată obştia, pe un an de zile începător dela 14 Ghenar 1834 şi până la 14 Noemvrie 1835.

2. Ne îndatorim a tăia vitele în afară de târg, şi a aduce numai carne curată şi bună, pe la trunchiurile unde vor fi aşezaţi, care trunchiuri vor fi acoperite bine, pentru de a nu să pricinui vreo mârşăvire şi putoare.

3. Ne îndatorim a vinde atât carne de vacă, precum şi de oaie cu preţul câte 18 parale oca dreaptă, fără a da lipsă un dram măcar şi alţii nu vor fi slobozi a tăia vite şi a vinde carne afară de iscăliţii prin contract. Iar pentru carne cuşăr, ne îndatorim a vinde câte 24 parale oca dreaptă, după cum se arată mai sus, osăbit de taxia ci ni va veni.

4. Ne îndatorim ca tot săul verde, ce va ieşi dela căsăpiile noastre să-l avem a da numai mumgiilor din acest târg, care vor fi alcătuiţi, şi cu preţul câte un leu oca, iară nu mai mult şi săul să-l avem a-l da curat fără nici un amestec.

5. Ne îndatorim a da carne bună, grasă, şi cu îndestulare obştiei pe timp de un an, şi pentru mai adevărată credinţă şi a fi următori întocmai, ne-am iscălit însuşi cu mânile noastre fiind şi chizăşi unul pentru altul. 1835 Noemvrie 12.

Neculai Troscu
Ştefan Lazăr
Gheorghiţă Mitrulachi
Gheorghe Cebâzgan, casap.

Asistenţa Publică

Ceiace numim noi astăzi „asistenţă publică", în vremurile vechi se numea *ajutor*, *ajutorinţă* a celor nevoiaşi.

Ajutorinţa aceasta se simţia pe vremuri de epidemii: holeră, ciumă, la întâmplare de foc şi la lipsă de hrană, din pricina secetei sau a altor calamităţi.

Sistemul listelor de subscripţie s'a practicat şi în Moldova.

La 25 iunie 1833 a fost în Iaşi un mare foc, şi dela obştia târgului Botoşani, a adunat Comisul Ioan Gherghel, suma de 1428 lei, pe care, prin Departament, a trimes-o ajutor celor nenorociţi.

La 1831 a fost holeră şi, în arhiva Primăriei de Botoşani, se păstrează dosarele No. 62 din 1832 şi 120 din 1834, din care extragem actele de mai jos, relative la măsurile ce s'au luat, pentru ajutorul acelora cari aveau nevoie de a fi ajutaţi.

Samă de banii ci s'au cheltuit prin mine şi care s'au luat dela Casa Epitropiei târgului Botoşani pentru a să împărţi producturi locuitorilor lipsiţi de hrană în vremea epidemiceştii boale a holerii

Lei	par.	1831
825	—	In douăzeci şi cinci galbeni bez cinci galbeni ci s'au dat D-sale Comisului Anghelachi, spre cumpărătura a douăzeci de merţe făină de popuşoi, care s'au împrăştiet pe la săraci prin Dumnealui.
320	—	Lui Avram făinarul, pentru făina ce s'au dat săracilor la 7 iunie, precum să cuprinde pre larg în ţidula Vorniciei către neguţitori.
66	—	S'a dat cioclilor la 28 Iunie bez banii ce s'au dat mai dinainte dela Casa Epitropiei...

214 20 Pentru treisprezece merțe făină de popușoi cumpărată dela Mândrești.
30 — Pentru două cară ce s'au luat dela oameni din Popouți pentru râdicarea morților.
198 — Paguba dela 2 părechi boi care s'au cumpărat cu nouăsprezeçe galbeni pentru râdicarea morților care boi după trecerea boalei s'au vândut numai cu treisprezece galbeni, precum să arată în țâdula Vorniciei pentru prețăluirea lor.
828 20 Adică opt sute douăzeci parale cheltuiți și trec mai mulți peste banii luați, trei lei douăzeci parale.

1831 Octomvrie 13
Botoșani.

(semnătura indescifrabilă)

Vornicia de Botoșani
No 4871
1834 Septemvrie 16

Către cinstita Eforie a acestui târg

Spre a se împlini poronca cinstitului Departament din lăuntru cuprinzătoare a să propune închipuire magazalii trebuitoare pentru punerea zaharelelor pentru îndestularea lăcuitorilor din acest târg și tot odată a să raportui de urmare, Vornicia face cunoscut D-tale Prezidentul Eforiei ca mâne Luni Septembre 17 să vii în presudsfia Vorniciei, spre a să face punere la cale pentru asămine magază împreună cu mine dregătorul ținutului, pentru ca tot odată să să poată răportui Vorniciei de ispravă.

Carp, Spatar
Sameș, Derecliu Sulger

Higiena şi Salubritatea publică

Stăpânitorii ţărilor române n'au fost mai de loc preocupaţi de chestiunea higienei şi a salubrităţii publice, care, în timpurile de astăzi, este una din preocupaţiile de căpetenie ale edililor noştri. Dar chiar dacă ar fi avut cineva intenţii oricât de bune, nu avea putinţa să le puie în aplicare, pentrucă lipseau mijloacele.

Ce ar fi putut să facă, bunăoară, cârmuitorul cel mai bine dispus, pentru a pune stavilă prăpădului lăsat în urma ei, de holeră? Ce mijloace de combatere se cunoşteau în vechime, contra întinderei acestui flagel? Clopotele bisericelor şi rugăciunele preoţilor puteau să întărească sufletele credincioşilor, dar erau neputincioase de a împedica răul, ca şi fumul de gunoaie care-şi lungea şfara pe la porţile ţarinelor dela sate.

Holera a făcut multe victime în Moldova, şi dacă, în cursul vremilor nu am ajuns la adevărate dezastre, aceasta se datoreşte numai împrejurărei că erau prea puţin întinse relaţiunile între centrele de populaţie, se călătorea prea puţin, şi astfel era puţin contact între oameni.

In 1813 a fost ciumă în Moldova. Consulul austriac, Raab, raportează, la 12 noembre, lui Metternich, că un negustor sârb, ocolind carantina din Galaţi, şi umblând cu afaceri prin ţară, a ajuns în Iaşi, de unde a plecat spre Botoşani, şi acolo a murit de ciumă. [1])

Cu toate acestea ciuma nu s'a întins, în Iaşi şi în Botoşani, şi la 26 noembre 1813, Raab raportează că ciuma se întinde tare, dar „Iaşii şi Botoşanii sânt sănătoase", iar la 13 decembre face cunoscut că în Galaţi şi Tecuci face ravagii, dar în Iaşi şi Botoşani e linişte.

In 1832, când se introduce în Moldova organizarea comunală, după Regulamentul organic, s'au luat măsuri pentru păstrarea curăţeniei pe uliţile oraşului şi prin ogrăzile locuitorilor, care însă nu prea înţelegeau rostul dispoziţiilor prescrise de cârmuirea oraşului.

---

1. — N. Iorga: Documentele Callimachi I, p. 191

La 18 maiu 1833, Eforia raportează Departamentului că de mai înainte vreme a luat măsuri prin poliţie ca toţi dughengiii să aibă la dughenile lor, cele trebuincioase pentru a se apăra contra focului, precum cadă cu apă, căngi, odgoane şi scară, şi în acelaş timp să fie datori *a-şi curăţi în dreptul dughenei lui, şi în faţă şi gunoiul de din dos.* Cei mai mulţi s'au supus acestor măsuri, numai câţi-va sudiţi austrieceşti nu s'au supus şi nici că vor să audă de toate acestea. Aşa, în ziua de 30 april 1833, pe la ceasurile 6 de noapte, s'a iscat un foc straşnic din dosul dughenilor din pliaţul târgului, şi cu ajutorul lui Dumnezeu în ceasul ce au ajuns şi tulumbele cu alte unelte de foc, îndată s'au tăiet focul; asemenea şi la un han al lui Zadurovici, ce i-au dat foc un frate al lor lipsit de minte. Şi din toţi negustorii aflători cu dughenile în pliaţ, s'au supus la hotărârea acestei eforii, numai o samă din supuşi străini, mai ales spiţărul *Iosup Dobrovoţchi* supus austriecesc, cu totul se împotriveşte totdeauna, nefiind supus la nicio îmbunătăţire de a Eforiei, precum de pildă şi la curăţirea uliţei pe dinainte dughenei sale, unde acum venind din megieşi neguţători, au făcut arătare, tânguindu-se de acest Dobrovoţchi, că au desbrăcat pe nişte copii a lor în uliţi, supt cuvânt că ar fi dat nişte gunoaie din dosul caselor lui, făcându-se dela sine giudecător şi împlinitor, şi nici de poliţie nu înţelege. Ca să nu mai fie, pe viitorime, o pildă rea şi pentru alţi locuitori, să se supuie cazul locului cuviincios.

Departamentul intervine la Agenţia austriacă, cerând să se înfrâneze sumeţia acestui supus, şi de a fi îndatorit, ca şi ceilalţi locuitori, să execute măsurile luate pentru binele obştesc [1]).

La 19 iunie 1834, *Doftorul Samurcaş* din Botoşani, face cunoscut Departamentului că din pricină că în mijlocul oraşului sânt aşezate la un loc 16 scaune de căsăpie, se pricinueşte stricarea aerului, iar aceasta aduce boală locuitorilor, şi cere ca acele trunchiuri să se împrăştie pe la margenile târgului, în diferite locuri, nu la un loc, ca să se ferească pe locuitori de orice molimă.

Iată şi Insemnarea de numărul trunchiurilor de căsăpie din Botoşani, în anul 1834 septembre 2:

1 pe locul lui Gheorghe Neculai Făclierul
1 pe locul lui Mihai zet Cornea

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 531, vol. 13, Tr. litera M.

1 pe locul lui Luca Goilav
2 pe locul lui Gheorghe Cazacu
7 pe locul lui Zima Botezatu
1 pe locul lui Neculai Adam
5 pe locul bisericei armeneşti
21

Prin o altă cerere cătră Departament, Eforia intervine să i se aprobe măsura ce a luat ca fiecare mahalagiu, care vine în pliaţul ce este pardosit, dar *plin de gunoaie şi de tină, ca de două palme*, sa cureţe pe rând, ca unii ce se folosesc de pliaţul pietruit, dar fac gunoaie pe urma lor, şi n'are cine să le cureţe.

Departamentul încuviinţează această măsură, şi dă ordin Isprăvniciei să se execute.

La 29 maiu 1835, Eforia raportează Departamentului că atunc' când Domnitorul Mihalache Sturza a vizitat Botoşanii, s'a interesat de chipul cum execută locuitorii dispoziţiunile luate de Eforie pentru paza focului şi curăţenia oraşului, şi i s'a spus lui Vodă nesupunerea unora dintre orăşăni, *boeri şi neguţători,* care nu păzesc de loc poroncil Inaltei ocârmuiri; că atunci Prea Inalţatul Domn a poroncit Isprăvn'ciei ca pe acei mai însemnaţi la asemenea nesupunere pentru binele şi liniştea obştescului folos, *să se ştrăfuiască,* în folosul Casei Eforie, iară pe acei *mai de gios,* să se înfrâneze prin poliţieneştile măsur spre pilda şi a altora. Eforia întreabă: pentru asemenea nesupuşi, c anume ştraf să se poată lua, sau ce fel de înfrânare să se pilduiască

La această întrebare, Departamentul răspunde că: pe *fruntaşi* s se ştrăfuiască cu preţul ce ar «costisi pojarniceştile enstrumenturi ce fieştecare este dator a le avea la binaua sa, în folosul Eforiei, car ştrafuri să se încarce prin sămi, iar pe *acei neavuţi să se înfrânga înaintea binalei sale câte cu zece lovituri,* spre pildarisirea şi a altora îndatorindu-i apoi, atât pe cei dintăi cum şi pe cei de al doilea, a fac îndată asemenea enstrumenturi. Aceasta va sluji de pravilă şi pentru alte târguri în asemenea înpregiurări" [1]).

In viderea apărărei oraşului contra primejdiei unei epidemii, dir pricina necurăţeniei, s'au luat măsuri de higienă destul de serioase.

Departamentul trebilor din lăuntru, având cunoştiinţă că la târgul

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 68, Tr. 884.

Botoşani este cea mai mare neorânduială în ceace se atinge de curăţenia târgului, că pe toate uliţele ar fi aruncate gunoaie de prin ogrăzi, că mulţi locuitori ar fi făcut anume şanţuri de scurgere de prin ogrăzile lor în uliţe, de pe la cuhni şi fântâni, că toate carele şi căruţele ce aduc lucruri de vânzare, ar fi şezând în pliaţul pardosit cu piatră, încât gunoiul s'ar fi făcut nesuferit locuitorilor; că păscăriile nu s'au scos din târg, încât urmează putoare vătămătoare sănătăţii, şi precupeţii strâmtoresc peste măsură pliaţul târgului şi uliţile; că lucrarea lumânărilor şi tăerea carnei se face tot în târg, şi altele de acestea, Departamentul dispune să se eie următoarele măsuri:

1.—Să nu se îngăduiască mai mult aruncarea gunoaelor pe uliţi şi prin ogrăzi, nici jghiaburi eşite la uliţi din ogrăzi, prin care se scurge udeală sau necurăţenie de pe la cuhni, ci aceste gunoae fieştecare stăpân de casă să le scoată cu a lor căruţi afară din oraş, şi întru aceasta să se facă şi publicaţie, ca să nu rămâe nimărui cuvânt de parapon asupra măsurilor ce s'ar lua, când s'ar vedea nesupunere şi neurmare din partea cuiva.

2.—Carăle şi căruţile ce aduc lucruri spre îndestulare şi spre vânzare târgoveţilor, să nu steie mai mult în pliaţul cel pardosit cu piatră, nici să se poarte pe toate uliţile târgului, ci să li se hotărască un loc aiurea, îndemănatec şi pentru orăşăni, ca cu acest chip să lipsască gunoaiele ce fac ele.

3.—Păscăriile să fie scoase la marginea târgului, ca să lipsască putoarea ce aduce vătămare sănătăţii, urmare ce şi până acuma trebuia să se păzască.

4.—Tăerea cărnii să nu se îngădue a fi în oraş, ci afară, la marginea oraşului, şi să se ducă apoi la scaune în târg atâta numai cât ar fi de trebuinţă pentru zilnica vânzare, dar şi aceia prin căruţe acoperite. Asemenea urmare se va păzi şi cu facerea lumânărilor.

Caracteristică este jalba dată Eforiei de către un negustor din Botoşani, care se tângue de «putoarea» pe care n'o mai poate suferi:

Neguţitorul Iosub Meier
către Eforia târgului
Cu plecată jalubă

Fiindcă înaintea dughenei mele s'au pus un precupeţ, anume Harbuz, cu taraba de peşte sărat, încât din pricina

a multei putori ce sufăr din această pricină au rămas să-mi închid dugheana, nefiind în stare a putea şedea în dugheană, atât eu cât şi cei ce vin de-mi fac alişveriş, şi fiindcă eu ştiu că este poroncă ocârmuirei ca tot peştele sarat să se afle şezând pe la margine, iar nu prin piaţă, şi încă prin lipţcănie, din care pricină se poate smirdui îndestul oraşul, eu plecat rog pe cinstita Eforie, ca în puterea poroncilor ocârmuirei să mă mântue de această putoare în care mă aflu petrecând, şi de o parte şi de alta, căci în altfel trebue să-mi închid dugheana.

1834 noemvre 16.

Iosub Meier

Pentru prinderea cânilor vagabonzi şi ridicarea cadavrelor de animale moarte, de pe stradă, Eforia angajase încă din 1832 oameni speciali, şi în anul 1835 face chiar un contract cu doi *hiţili :*

Gios iscăliţii Vasile Cervinschi şi Vasile Velniceriu facem ştiut prin acest înscris ce-l dăm în canţeleriea orăşieneştei Epitropii din Botoşăni, că noi ne am alcătuit pe un an de zile de a fi *hiţil* spre ucidirea şi stârpirea cânilor ce umblă bezmetici pe uliţele târgului şi prin mahalale şi fac stricăciuni cu muşcarea oamenilor.

Nu mai puţin suntem îndatoriţi a ridica şi a curăţi orice hoituri moarte se vor găsi aruncate pe uliţi, asemenea şi hoiturile cânilor ce îi vom jupi, îndată cu a noastre căruţele vom scoate afară din oraş, la locul unde ni se va hotărî. Şi pentru a noastră osteneală avem a priimi peile cânilor ucişi şi a le vinde cui vom vroi, nedându-ni Eforia nici o plată alta.

1835 septemvre 15.

Prima farmacie şi primii medici din Botoşani,

Cel întăi medic, în Botoşani, trebue să fi venit în anul 1793, când Domnitorul Mihail Suţu, în urma tânguirei târgoveţilor că nu au *doftor*, şi din pricina asta viaţa li se primejdueşte, li dă voie ca „ori pe care doftor vor găsi şi se vor mulţămi ei cu dânsul, să-l ţie la târgul Botoşanilor".

Hrisovul domnesc, care dă botoşănenilor această învoire ni-a fost pus la dispoziţie de d. farmacist Semaca, şi are următoarea cuprindere:

Noi Mihail Costandin Suţul Voevod cu mila lui Dumnezeu Domnu Ţării Moldaviei

Să face ştire cu acest hrisov al Domnii mele, pentru că prin jalba ce ni-au dat târgoveţii din târgul Botoşăni, au arătat că neavând *doftor* acolo, la mulţi viaţa li să primejdueşte, cerşând ca să aibă voia, să ţie doftor cu a lor plată, şi pi care ei îl vor găsi şi se vor mulţămi cu dănsul, cum şi spiţărie a deschide ei şi nu alţii. Deci văzând Domnia mea că a lor cerire iaste cu cale şi nu de stricăciune, iată li să dă voe, ca ori pe care doftor vor găsi şi să vor mulţămi ei cu dănsul, să-l ţie la târgul Botoşanilor. Pe care doftor poroncim Domnia mea, nimine din doftorii Curţii Gospod, să nu-l supere întru nimică. Şi el ca un arhiatros a târgului să fie datoriu a apăra târgul de doftori minciunoşi carii cu neştiinţa lor aduc primejdie vieţii omineşti. Şi fiind că i se plăteşte de către obştie, să fie datoriu a căuta cu silinţă şi cu cuget nevătămat şi pe acei săraci de care va fi chiemat şi spre agiutoriul doftorului orânduim Domnia mia ca să aibă «opt» liudi scutelnici pentru care poroncim Domnia Mia Dumitale Vel Visternic, să-i treci la izvodul de scutelnici cu pecete gospod ce

iaste în Vistierie şi să-i aibă nestrămutat, cum şi spiţăria să aibă toată voia a avea acolo în Botoşani, iar fără voe târgoveţilor să nu poată alţii a avea spiţărie acolo, urmândusă şi plata doftorilor, precum şi la alte spiţării de aicea din Eşii. Poftim dar Domnia Mia pe alţi fraţi luminaţi Domni pe carii svăntul Dumnezău să va rândui în urma noastră la Domnie aceştii ţări, să nu strice această aşezare, ci mai vârtos să o întărească pentru a Domniilor sale' vecinică pomenirea. Scrisu-sau hrisovu acesta, la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii întru cea dintâi Domni a noastră la Moldavie în anul dintăi.

1793 octomvre 5

Io Mihail Suţu Voevoda.

Prin acelaş hrisov, în 1793, li se dă voe târgoveţilor de Botoşan' să aibă şi o *spiţărie*.

Prin hrisovul din 11 ianuar 1796, Alexandru Calimah Voevod, apără şi întăreşte «privileghiul» dat de Mihail Suţu Voevod, în 1793, târgoveţilor de Botoşani, pentru a-şi alege un doftor şi a-şi deschid spiţărie în acel târg.

Din cartea domnească a lui Alexandru Constantin Moruzi, ce o dă, la 5 august 1806, şpiţărului Ion Gorghias, se vede că acesta a avut prima farmacie, în Botoşani, în 1793, şi în 1806 nu se îngădu să se mai facă o nouă farmacie:

Io Alexandru Constandin Moruzi Voivod cu mila lui Dumnezău Domn ţării Moldovei.

Ioan Gheorgiu spiţăr dela Botoşăni prin jaloba ce a dat cătră Domnie me, au arătat că de 12 ani ţine spiţăr' în târgul acesta la care au fostu cu toată silinţa să se af în toată vreme îndestulare de tot felul de doftorii fără lipsi vreodată cel mai mic lucru şi doftorii bune, şi în cur gere acestor ani, n'au dat cât de puţin cusur, nu numai c lipsă de doftorii sau cu neplăcere lor, dar nici la urmare purtării lui cu orăşănii, după cum prin mărturie înscris c i-au datu toţi orăşănii de acolo arată şi încredinţează mu ţămire ce au despre dânsul şi pentru doftoriile ce ţine

spiţărie, şi pentru purtare sa cu dânşii, care mărturie este încredinţată şi de cătră D-lor Vornicii de Botoşăni, şi ca unul ce ţine spiţărie de atăţia ani cu toată îndestulare şi odihna târgoveţilor, au făcut rugăminte ca să nu fie slobod a să mai deschide şi altă spiţărie de cătră alţii, *nefiind oraş la care să să poată afla mai multe spiţării.* După cum este cunoscut că întratâţia ani de când ţâne el spiţărie s'au îndestulat şi s'au mulţămit toţi târgoveţii, după a căruia jalobă rânduindu să de cătră Domnie Me pe *Arhiatros Antonie Fotino* ca să-i facă cercetare, întăi de este adevărat vrednic di treaba aceasta, are îndestul praxii şi învăţătură a meşteşugului spiţării şi al doilea de ţine doftorii bune şi cu îndestulare şi al treilea de este îndestul a să afla numai o spiţărie în oraşul aciala, şi nu cere trebuinţa să se mai deschidă şi alta, şi al patrule de are mărturia şi încredinţarea ce prin jalobă au arătat dela orăşăni de acolo că este primită şi sunt cu toţii mulţămiţi şi de doftoriile ce ţâne şi şi de urmările lui, după cercetarea ce cu amăruntul pentru toate aceste i s'au făcut de către *Arhiiatros*, cu anafora ne înştiinţează că şi toate arătările lui sunt adevărate şi că el este cu îndestulă învăţătură la *meşterşugul spiţării*, şi mărturii dela toţi orăşănii încredinţată şi de D-lor boerii Vornici de Botoşăni are, prin care încredinţază că şi de doftorii că ţine cu toată îndestularea şi bune, şi de urmările şi purtarea sa cu dânşii sunt pre mulţămiţi. Pentru aceasta de vreme ce şi de cătră orăşăni este priimită şi cerută şi slujba sa o păzeşte cu toată silinţa şi făr de cusur şi meşterşugul său este bun, şi sânt trecuţi 12 ani de când prin silinţa sa au îndestulat oraşele de trebuincioasele doftorii, *Hotărâm* prin carte aceasta a Domniei Mele ca nimene alţii să nu poată deschide şi ave spiţării în târgul Botoşăni fără numitul spiţăriu *Ioan Gheorgiu* cari şi pără acum au avut şi au îndestulat pe orăşănii cu trebuincioasele doftorii având şi el însă purtare de grijă ca şi deacum înainte să ţii doftorii cu îndestulare şi bune proaspete, dându-le cu preţul cuviinciosu. Şi poruncim Domnia Me şi D-lor Vornicii de Botoşăni ca pe nimene alţii să nu îngăduie a ţine spiţărie ce

numai acesta, urmându-să întocma după porunca şi hotărâre Domniei Mele precum mai sus să arată. Iar când după vreme nu va păzi slujba sa, după cum pân acum şi va face vreun cusur, atunci dând jalobă orăşănii de acolo, să va pune la cale precum va cere trebuinţa.

1806 August 5

La 9 iunie 1813, Scarlat Alexandru Calimah Voevod, prin Cartea Domnească ce o dă lui Gorghias, îi întăreşte dritul ca şi de acum înainte să aibă a ţinea spiţărie în Botoşani, pentru binele obştesc şi a celor de prin afară de târg, şi hotărăşte, spre ajutorul lui, ca să aibă şi 15 liudi oameni străini, pentru slujba sa şi a spiţăriei, care oameni, aducându-i de peste hotar, străini şi fără niciun amestec cu locuitorii acestei ţări, să fie ei scutiţi de tot birul Visteriei şi de orice alte dări şi havalele [1]).

Un alt spiţer, „Franţi Xaiver Naiman" cere, în 1813, să aibă voe a deschide o spiţărie în târgul Botoşani, în care să ţie şi să lucreze tot felul de doftorii curate şi alcătuite cu cea mai scumpă purtare de grijă, după rânduiala meşteşugului spiţericesc, şi pe lângă aceasta să le dea şi cu preţuri mai eftine decât se urma până acum dela *spiţăria ce se află.* Aduce şi adeverinţă dela dumnealui Arhiiatros Spiridon Asani şi dumnealui doftorul Efstatie. Domnitorul strică privilegiul acordat spiţărului Gorghias, ca spiţăria lui să fie singură numai în poliţia Botoşani, şi-i dă scutire pentru o calfă şi trei slugi [2]).

Documentul este destul de limpede: în 1813 era o singură farmacie, în Botoşani, acea a lui Iohann Gorgias; în cererea lui Neuman de a i se acorda dreptul să deschidă o nouă farmacie, se obligă să vândă medicamentele cu preţuri mai eftine decât se urma până acuma dela *spiţăria* ce se află; dacă ar mai fi fost încă o spiţărie, nu ar fi întrebuinţat Neuman acest singular.

Documente din 1813 şi 1814 pomenesc despre un farmacist *Lochman,* în Botoşani.

La 15 ghenar 1813, Marghioala Calimah scrie lui Lochman:

Proschino, chir Locmane.

Poftesc pentru un şip de cerneală, ca să-mi dai, şi cu

---

1. — Documentele menţionate până aici sunt ale d-lui Semaca.
2. — N. Iorga; Documentele Callimachi, I, p. 509.

ţidula aceasta ţi se va plăti, că-mi trebueşte pentru cuconaşi, şi sminteală să nu se facă.

Spiţerul notează: „Rp. Atramenti Hij". [1])
La 24 februar 1814, îi scrie:

Săor Locmane
Trimete-mi trei dramuri spirt de afion că îţi voi plăti
Mari Calimachi.

Spiţerul notează: „Rp. K. anod. 31. 30" [2]).
Maria Callimachi era o clientă veche a farmaciei. La 3 maiu 1812 scrisese, fără a arăta numele farmacistului: «Arhon spiţăr, triimete-mi nişte picături licfor anodinu» [3]).
Din acestea ar rezulta că Lochman era farmacist în farmacia lui Gorgias, dar nu proprietarul unei alte farmacii.
Din hrisovul lui Ion Sandu Sturza, dela 8 noembre 1822, se vede că s'a mai fost înfiinţat o farmacie, în Botoşani, prin un hrisov al Domnitorului Scarlat Kalimah, dar Sturza hotărăşte: „spiţăria aceia care s'au fost deschis acolo prin hrisovul luminatului Domn Scarlat Kalimah V. Vod., va rămâne după cum până acum, asemine şi de acum înainte în nelucrare, rămâind a fi în târgul acesta numai spiţăria numitului Giorgias".
Mai târziu, în 1833, documentele vorbesc despre spiţăria lui *Iosup Dobrovoţchi,* supus austriecesc, care funcţiona în Botoşani.
Despre calităţile şi meritele farmacistului Iohan Gorgias am vorbit, pe larg, în alt loc din această lucrare; reproducem acuma hrisovul Domnitorului Ion Sandu Sturza, din 4 noembre 1822:

Cu mila lui Dumnezău Noi Ion Sandu Sturza
Voevod Domn Ţării Moldovei

Cu cuget neadormit şi cu tot gândul fiind Domnia Me, către lucrarea facerilor de bine ce stăpânitorii sănt îndatoriţi purure a sta către toate stările ce se află supt ocârmuire lor, spre ce de obştie a lor mulţămire şi fericire

1.— N. Iorga: Documentele Callimachi, II, p. 48.
2.— Id., p. 52.
3.— Id., p. 46.

pentru ca prin aceasta să să arăte mulţămitoriu cătră pronie cerească ce ne-au învrednicit oblăduirii şi Domniei aceştii păzită de Dumnezău ţări a Moldaviei, iubita noastră patrie, prin urmare. în faptă a facerii de bine încât putinţa va sluji cătră toţi de toate stările, împărtăşind pe fieşte care după cuviinţa stării sale, cu daruri, mile şi agiutoriu de darurile Domneşti, luat-am sama la jalba ce ni-au dat D-lui Iohan Gheorghias spiţăriu din poliţie Botoşani, arătând că pentru slujba ce au adus oraşului acestuia cu lucrare spiţăriei sale, unde se află ţâind-o de 30 ani şi mai bine, şi pentru alte osebite săvârşiri cu care s'au aflat după vreme a oraşului trebuinţi, Luminaţii Domi de mai înainte i-au făcut oareşicare cuprindere de priveleghiu şi miluire, făcând rugăminte ca să i să întărească acea cuprindere şi prin Hrisovul Domniei Mele. Deci după jaloba ce mi-au dat încredinţându-ne Domnie Me prin cercetare că numitul cu adevărat au adus purure slujbă osârdnică, şi cu mărturisita vrednicie spre obşteasca mulţămire a lăcuitorilor din oraşul acesta, arătând cătră aceasta îndestule dovezi în scris atât din partea lăcuitorilor târgoveţi şi de alte stări cât şi din partea dregătorilor ci s'au aflat după vreme la ţinutul acela, după care dovezi s'au văzut că şi întru întâmplare de boala ciumei ci s'au întâmplat în pomenitul târg, chemat şi însărcinat fiind de a sluji, au jărtvit nu puţină osteneală şi nevoinţă şi au împlinit cele mai vrednice săvârşiri spre curăţirea şi mântuirea oraşului de răul acesta.

Asâmine şi la întâmplările aceste de curând a răzvrătirilor au fost nelipsit, purtând de grijă cu toate chipurile ce au putut spre apărarea şi paza oraşului de întâmplări primejdioase. Am socotit şi după aceste viderate mărturii a râvnei şi a vrednicilor sale purtări, am găsit cu cale şi cu toată dreptatea de a avea şi dela noi, o asămine cuprindere de priveleghiu şi miluire.

Drept aceia dar spre oareşcare răsplătire a ostenelilor sale dovezi vrednice de toată credinţa, Hotărâm şi prin acest al nostru Domnesc Hrisov adiverind toate cele de

mai sus însămnate pentru D-lui şi pentru slujbile sale, îi întârim privileghiul care mai din vechiu prin cărţi şi hrisoave l-au avut şi îi facem cuprindere pronomium ca socotit fiind D-lui întru stările cele de bun niam a pământului acestuia, să i se de şi toată cinste cuviincioasă ca unuia din starea aceasta, folosindu-să şi cu legiuitiul priveleghiu a stării aceştia, de a scuti toate bucatile ce va ave drepte a sale, oi, stupi sau râmători şi vinul din adevărate viile sale, de plata goştinei, a desătinei şi a vădrăritului fără să să supere de către slujbaşi cu cât de puţină plată. Iar pe lângă aceasta hotărâm ca în târgul acesta să aibă a fi numai a sa spiţărie, fiind aceasta şi cu de obştie mulţămire a orăşănilor, iar spiţeria aceea care au fost deschis acolo, prin hrisovul Luminatului Domn Scarlat Calimah Voevod, va rămăne după cum pără acuma asămine şi de acum înainte în nelucrare, rămăind a fi în tărgul acesta numai spiţăria numitului Gheorghias care au mărturisit destulă destoinicie spiţăriei şi vechiu spiţăriu de samă de a fi acolo, precum să mărturiseşte şi i să dă acest drit şi prin hrisovul fericitului întru pomenire Domn Alexandru Moruz Voevod şi prin hrisov şi carte gospod din trecutul an 1820, fără să fie altul volnic de a deschide altă spiţărie în tărgul acesta, îndatorîndu-să însă numitul Iohan Gheorghias de a fi cu căzuta sârguinţă spre a ave doftorii bune şi curate cu toată îndestulare, urmând şi vânzarea lor cu preţul cuviincios, fără asuprirea lăcuitorilor orăşăni. Să aibă a scuti şi una crâcimă ce va avé cu băutură în târgul acesta şi de toate alte orice dări adică banii agiutorinţii şi alte havalele. De osăbit să aibă a scuti şi 15 liuzi oameni străini aduşi de piste hotar adiveriţi prin mărturia dregătorilor şi cercetaţi de către Visterie că sănt străini aduşi de piste hotar fără amestec de bir cu lăcuitorii ţării precum se hotărăşte. Poftim dar Domnie Me şi pe cei din urma noastră luminaţi Domni, fraţi noştri, care din pronie cerească să vor rândui întru ocârmuire ţării aceştie, nu numai să nu strămute această cuprindere de milă şi privileghiu, ce mai ales să întărească şi să adaugă pentru a

Domniilor sale laudă și purure fericită pomenire. S'au scris hrisovul acesta la scaunul Domniei Mele în orașul Eși întru ce dintăi Domnie a noastră la Moldavie în anul dintăiul *la let 1822 Noemvre 8.*

Ioan Sandu Sturza Voevoda [1]).

Prin zapisul de vecinică vânzare, din anul 1846 Ghenar 19, Iohan Gheorghias, spițăr, fiul răpăusatului său părinte Iohan Gheorghias tot spițăr, vinde cumnatului său Iohan Binder, spițăr, a treia parte rămasa clironomie din spițăria numită *spițăria veche,* pe lângă partea ce a cumpărat-o dela sora lui, D-na *Catincă Argentie,* cu preț de 1000 galbeni, iar prin zapisul din 8 iunie 1855, Iohan Binder vinde ginerelui său Emerich Hajnal, dreptul farmaciei numită „Ighia", astăzi farmacia Semaca.

Hrisovul din 1793 al lui Mihai Suțu dă învoire târgoveților de Botoșani să aibă doftor, care «ca un arhiatros a târgului să fie dator a apăra târgul de doftorii minciunoși cari, cu neștiința lor, aduc primejdie vieții omenești» ; dacă au găsit un medic, și pe cine anum nu se știe.

Se pare însă, că încă mulți ani dela data acestui hrisov, nu fost medic în Botoșani, unde farmacistul Gorgias îndeplinea și aceasta sarcină.

La *1813* era un doctor *Iani.*

O rețetă latină din 29 august, dată pentru cucoana Maria Callimachi: «Pro coc. Mariora Calimachi», e semnată : „Scarl. Ian. Dr. Iani" [2])

In 1817 d. Iorga menționează un *Dr. Schef* [3]), iar alte documente citate în această lucrare, pomenesc despre un *Dr. Peterson,* care ar fi fost în Botoșani, pe la 1820.

In „Condica liuzilor" din 1830, *doftorul Samurcaș* din Botoșa scutește un număr de liuzi, și tot în 1820, găsim pe *doftorul Caru* scutind un număr de birnici.

Catagrafia din 1832 menționează trei *doctori* în Botoșani: *Samurcaș, Gheorghe Mețu* și *Gheorghiade.*

1). Toate documentele acestea sunt reproduse și de d. Iorga în lucrare sa :
2. — N. Iorga : Documentele Callimachi, II, p. 49.
3. — Id., p. 157.

In 1833, pe lângă doctorii Metz şi Samurcaş, mai găsim pe Dr. *Schmidt* şi Dr. *Caruzi* (Carouzi) Teodor.

La 1 ianuar 1836, doftorul *Cron* reclamă Vorniciei de Botoşani că sâmbătă noaptea, spre duminică, nişte hoţi i-au furat sania cu doi cai, telegari murgi, cu hamurile şi cergele pe dânşii, tocmai când el trebuia să plece spre căutarea bolnavilor, prin ţinut.

Atribuţiunile medicilor de oraşe erau cam numeroase, în vremurile vechi.

Astfel, cu decretul No. 321 din 20 april 1844, *Doctor Max* este numit *doctor şi mamoş* a târgului Botoşani, cu însărcinare de : a căuta bolnavii scăpătaţi fără nicio plată ; a vizita morţii ; iscându-se niscaiva epidemii, a le părăsi după putinţă; a privighia oprirea poamelor, şi a verdeţurilor crude. Pe lângă acestea, să caute de doftorirea pojarnicilor, bolnavii grosului, apoi vizitarea căsăpiilor şi a cârdurilor de vite.

Leafa lui era : 5500 lei pe an. [1]

Farmaciştii, mai înainte vreme, îndeplineau şi însărcinările rezervate medicilor, prin firea lucrurilor.

Am văzut actele de devotament făcute de spiţerul Gorgias, în timpul holerei, când a înlocuit, cu atâta succes, pe doctorii cari se vede că nu erau încă în Botoşani. Servicii identice a adus populaţiunei oraşului şi farmacistul *Emerich Hajnal*, ale cărui merite sunt recunoscute prin o mărturie ce-i dă obştia Botoşanilor, la 10 octombrie 1852, în următoarea cuprindere:

> Suptiscăliţii, obştia din târgul Botoşani, dorind a arăta stima şi consideraţia ce păstrează din mai multe motivuri d-sale d-lui Emeri Hainal, spiţăr a mai sus zisului târg, se grăbesc într'o unire a-i da această declaraţie. Cu cinste se propune în asămine împregiurare a arăta d-lui Hainal omagiul sentimentelor de stimă şi recunoştinţă ce în vreme de 11 ani a împlinit în acest târg, cu cea mai vrednică şi şi de laudă sârguinţă în însărcinarea sa de spiţăr atât a târgului cât şi a spitalului. Lăsând interesele sale, n'avea înaintea lui decât binele obştesc; dorind a fi totdeauna trebuitor societăţii, întrebuinţa zelul şi activitatea cea mai mare de a fi în toată vremea şi în tot locul, acolo unde

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dos. 8468.

umanitatea suferitoare cerea a sale slujbe.

In anul 1848 îndurarea sa s'a desvălit în totul mai cu deosebire. Pe când cumplita holeră făcea triste pustiiri în târgul Botoşani, dumnealui Hainal a fost încă cu mare zel şi activitate expuindu-se în mai mult primejdii, el mergea în tot locul unde ar fi fost trebuitor spre a îndeplini nemărgenitele sale binefaceri, la sărmanii bolnavi. La săraci alerga cu cea mai mare grăbire spre a împrăştia neobositele sale binefaceri.

Suptiscăliţii sunt norociţi după atâta părere de rău ce li pricinueşte absinţa d-sale de a putea înoi astăzi expresia sentimentelor ce la fiecare vine din dragostea inimei şi datoriile conştiinţei.

In urmarea acestor sentimente iscăliţii îşi fac o sfântă datorie de a arăta lui Hainal a lor vie recunoştinţă prin declaraţia de faţă, pe care îi rugat a o primi drept mărturie şi ca o recomandaţie pe lângă persoanele cu care ar avea onoare de a fi în relaţie. [1]).

Mărturia aceasta este iscălită de un mare număr de boeri din Botoşani şi este întărită de Giudecătorie şi de agentul consulatului grecesc din localitate.

---

1. — Revista Miron Costin, An III, 1915, p. 10.

Incercări de aducerea apei în Botoșani.

Botoșănenii au făcut, încă de multă vreme, încercări de a aduce apă în orașul lor.

La 1828 au cerut Sfatului orășănesc să se facă, în mijlocul pieții, „un havuz în care să se aducă apă pe oale, care să se verse întrânsul, prin o cișme făcută lângă havuz, și în toată vremea să fie havuzul plin de apă" [1]).

In 1832 se trecuse, în buget, o sumă pentru facerea unei conducte, dar Departamentul trebilor din lăuntru a găsit inutilă o asemenea cheltuială.

Nevoia de apă, însă, nu se putea satisface numai cu împotrivirea Departamentului, și în 1836 Eforia însărcinează pe doi arhitecți, pe Halek Zamvel și pe franțuzul Fideal, să facă săpături împrejurul orașului, pentru a găsi apă bună de izvor, pe care să o aducă, pe oală, in oraș, dar după o muncă de trei săptămâni, nu au găsit niciun izvor. Atunci Eforia se învoește cu Comisul Alecu Ventura, ca pe locul ce acesta îl avea mai la vale de biserica Ospenia, să facă o fântână adâncă de 10 stânjeni, și largă de un stânjen, cu două ciuturi pe lanț de fier, care a costat suma de 4615 lei 60 bani.

La 1844 se fac, pentru încercare, mai multe fântâni cu pompă, în diferite locuri ale orașului.

Abia mult mai târziu, chestia apei a fost rezolvată în Botoșani.

1. — N. Iorga :Studii și Documente, V, p. 283.

Piaţa oraşului

Din vremuri vechi exista o piaţă în Botoşani, un loc pe care se adunau negustorii, în zilele de iarmaroc, cu vitele şi alte lucruri ce aveau de vânzare. Locul acesta era destul de încăpător, ca să cuprindă mulţimea vitelor şi a carălor cu mărfuri, care se îngrămădeau într'un centru comercial, aşa de însemnat, precum erau Botoşanii.

In 4 maiu 1776, Grigori Alexandru Ghica Voevod dă un hrisov cu privire la piaţa târgului Botoşani, care „cu mila şi buna rânduială ce s'au urmat de către Domnia mea, au mers şi merge spre întemeiere şi adăogirea oamenilor, *ce năzuesc din părţi străine*, şi se aşaza la numitul târg Botoşanii, fiind loc cu toată îndestularea hranei trebuincioasă şi cu lesnire a face agonisită şi orice chip de neguţătorie". Drept aceia, aflându-se acolo la Botoşani un loc slobod, carele dintr început au fost menit pentru adunarea oamenilor ce se strângeau la zi de târg, ţiindu-şi vitele ce aveau de vânzare pe acel loc, acum, din adăugirea şi înmulţirea lăcuitorilor ar fi început unii a se întinde ca să eie şi dintr'acel loc, şi cu această pricină de împedicarea alişverişului ce se face la toate zilele de târg, neavând cei ce năzuesc cu vite de vânzare unde să le ţie, care lucru nesuferind Domnia mea a face împedicarea alişverişului locuitorilor", a poruncit lui Nanul, biv vel Portar şi lui Manolache Dimachi, biv Vel Jitnicer, Vornici de Botoşani, de au măsurat acel loc, şi au găsit că din colţul gardului de sus a visternicului al doilea, Costandin Gheuca, şi până în gardul lui Pavăl a Anii, locul are o întindere de 120 stânjeni gospod, iar lungul locului este de 280 stânjeni gospod, din marginea drumului ce vine printre dughenile Visternicesei Catrina Catargi şi printre dughenile Stolnicesei Cogălniceniţei, pe din sus de cerdacul vămii Târgului-Boilor, din marginea drumului la vale upre Sâcna. Acest loc l-au hotărît cu pietre, „fiind loc slobod şi fără pricină." Domnul porunceşte ca nimeni să nu se atingă de acest loc, şi cine ar înfrânge porunca domnească, să fie oprit şi împedicat de Vornicii de Botoşani. [1])

1. — N. Iorga. Studii şi Documente, V. p. 254.

La 1828 târgoveții «întru o unire, mari, și mici, boeri și neguțitori, ca niște răzăși a târgului Botoșani», se adună și fac o jalbă cătră Sfatul orășienesc, prin care, între alte deziderate, cer ca «în mijlocul pliațului târgului să se facă un havuz, în care să se aducă apă pe oale, care să se verse întrînsul prin o cișme făcută lângă havuz, și în toată vremea să fie havuzul plin de apă»; în acelaș timp cer să se pietruiască piața: «Pliațul, ulițile și drumurile târgului, pentrucă din vreme în vreme acum au ajuns a se face, mai vârtos toamna și primăvara, *o prăpastie a glodurilor,* din care pricină de multe ori *se închide și târgul,* neputându-se aduce de pe afară producturile și cele trebuincioase spre vânzare, și, deși se aduc câte puțin, numai din acea pricină urmează o scumpete nesuferită, și pătimește saracul norod o mare lipsă și multă nevoie, pentru aceia trebuința cere neapărat și o dreaptă închipuire *a se face toate de piatră,* cu cât se va putea mai în grabă, ca să lipsască nevoia și să se aducă întru eftinătate toate spre obștescul bine». [2])

Dorința târgoveților a fost îndeplinită, și cu trecerea vremei piața a fost pietruită.

De glod, însă, nu au scăpat botoșănenii, și în anul 1832, Paharnicul Ion Brănișteanu adresează Ministerului de Interne o jalobă care merită să fie cunoscută:

Cătră cinstitul Departament Ministeriei
Pricinilor din lăuntru

Paharnicul Ion Brănișteanu

Plecată Jalobă.

De când au început a se aduna nărodul și a se face târgul Botoșanii, în mijlocul târgului s'au lăsat un piiaț unde se adună femeile de aduc de vânzare zarzavaturi și altele de ale mâncărei și precupeți de vând sare și alte lucruri, în care piiaț se obișnuia dela o vreme de se strângea și cară cu fân și cu lemne, și ne mai curățindu-se de gunoiul ce se făcea dela cară, când ploua mai ales toamna și

2. — Ibid, p. 283.

primăvara, se făcea o glodărie de nu putea omul pe gios să umble şi nici femeile ce aduceau legume de vânzare, şi nici precupeţii nu puteau să şază în glodărie. In anul trecut Eforia cu sfatul obştesc au pus oameni de au curăţit gunoiul şi pardosit cu piatră şi s'au făcut un lucru prea bun ; când plouă se scurge apa şi rămâne piatra curată, şi poate umbla nărodul pe gios. Dar nu s'a putut dezbăra ca să lipsască carăle din piiaţ. Din pricina a câteva dughene băcălii şi rachierii ce se megieşesc cu piiaţu, care mai mult de zece dugheni nu sânt, care ţintărisesc ca să vândă câte un pahar de rachiu mai mult la acei cu carele, şi din piiaţ se face o uliţă mare, şi acolo în uliţă se strâng care cu fân şi cu lemne, de se iezeşte uliţa şi nu poate nimenea să treacă, D-lui Spatarul Gheorghe Varlaam, eforul, văzând acest lucru necuviincios, au pus oameni de au curăţit pii aţul şi uliţa de gunoiu, şi au găsit un loc unde au fost casele răposatului Ban Vârnav Petrachi, tot aproape de târg, care loc se stăpâneşte acum de către casa răposatului Căminar Mavromati, şi au pus oameni în piiaţ, şi când vin carele cu lemne şi cu fân, le duc acolo, pe care loc pot să încapă peste 200 de cară, pentru care loc poate să se puie la cale casa Eforiei cu casa răposatului Mavromati, să-i dea ceva plată pe an ca să statornicească strângerea carălor pe acel loc, şi să rămâe piiaţu şi uliţa curate, pentru sănătatea obştiei. După ce am văzut piiaţul şi uliţile curate, nu numai eu m'am bucurat, dar şi toată obştia, acei ce înţeleg şi cunosc această bună rânduială.

Se vorbeşte prin târg că acei băcali şi rachieri cari nu voesc să fie piiaţul şi uliţile curate, se sfătuesc ei ca să vie la Eşi să dea jalobă, cerând ca iar să fie carăle în piiaţ ş' în uliţă. Apoi de vor veni cu jalobă aici, să nu li se ţie în samă, că cererea lor este neprimită de obştia celor ce înţeleg binele; căci după cum s'au pus la cale de către D-lui Spatarul Varlaam, ca să fie în toată vremea piiaţul şi uliţile curate, bine s'a făcut şi toată obştia s'au bucurat văzând o curăţenie care n'au mai fost altădată Şi acei bacali rachieri

care voesc să fie carăle în piaţ şi în uliţă, se înţelege că sânt îndemnaţi de o samă de oameni ce sânt învăţaţi a face răzvrătiri.

Ion Brănişteanu, Paharnic.

Departamentul a încuviinţat dispoziţiile luate de Eforie.

Nemulţămiţi de strămutarea făcută, o samă de negustori, bacali şi rachieri, dau o jalbă la Iaşi, chiar lui Vodă, plângându-se în contra eforului prezident şi a mădularilor, că-i necinsteşte în alişverişurile lor, că li-a mutat piaţa pentru cele trebuitoare hranei şi alişverişului, tocmai în târgul vitelor, ba că pe unii i-au şi bătut, şi pe ţaranii cari vin cu carăle tot îi bate şi-i trimete la pliaţul nou, ba în cele din urmă că li-a cerut şi bani pentru diferite motive. Pe această jalbă, însuşi Vodă pune următoarea rezoluţie: „Dumnealui Logofătul din lăuntru va face pătrunzătoare cercetare asupra banilor ce li se cer, punându-se răspunderea asupra Ispravnicului pentru neîngrijirea sa, şi prin anafora mi se va face cunoscut, iar celelalte se cunosc pornite din îndemnările altora, şi li se va poronci a se părăsi de asemenea uneltiri, căci vor cădea în urgie".

20 dechemvre 1834.

Sturza Voevod.

Spatarul Grigori Carp, Vornicul de Botoşani, din înaltă poroncă făcând pătrunzătoare cercetare, a găsit că prezidentul Spatar Gheorghe Varlaam şi mădulările Eforiei, sânt nevinovaţi, căci chiar acei ce s'au găsit iscăliţi în jalba cătră Vodă, au declarat că ei nici nu ştiu cine i-a iscălit în acea jalbă, şi că în contra administraţiei n'au nimic de raportat.

Clădirile publice ale Eforiei

Casa Municipalităţii

Până la 1820 nu putea să fie vorba, în Botoşani, despre o clădire publică, din acele destinate pentru satisfacerea nevoilor obşteşti; până la acea dată nu se ştia ce-i aceia o cancelarie comunală. Funcţionarii cari aveau atribuţiuni de administraţie comunală, cum era şoltuzul, îşi scria actele în casa lui; documentele nu ni vorbesc de vreo cancelarie a dregătorului, şi numai din 1820 se face menţiune despre «cancelaria Vorniciei», dar din faptul că din câteva semi ale Vorniciei, pe care le găsim, nu se vede cheltuiala cu plata chiriei acestei cancelarii, putem bănui că şi cancelaria Vorniciei era in casa unuia dintre cei doi vornici.

In primul buget al Eforiei, din anul 1832, găsim la cheltueli suma de 400 lei, pentru „chiria casei muniţipalităţii", dar în septemvre 1832 Eforia scrie Departamentului, că deoarece canceleria sfatului orăşănesc se află în o casă cu chirie de 330 lei pe an, bez 400 lei pentru meremetul ei, şi fiindcă proprietarul acestei binale, dumnealui Mihai Bolfosu, voeşte să o vândă, casă bună, îndămănatecă, cu ogradă, şi *aproape de pliaţul târgului*, Eforia cere învoire să o cumpere, cu preţul cel mai gios de 10.000 lei, pentru ca târgul să-şi aibă cancelaria sa proprie pentru deapururea. Dar, fiindcă în casa Eforiei nu sânt atâţia bani, cere ca Departamentul să închipuiască restul.

Casele lui Bolfosu erau în uliţa Ţigănimei, şi erau expuse şi ele să ardă, în 1835, odată cu altă casă din apropiere, pe care a mistuit-o focul.

Abia în 1851 Eforia şi-a cumpărat un local propriu pentru cancelarie, casa care a fost pe locul unde este astăzi palatul Primăriei.

Casa aceasta a fost a Stolnicului Enachi Codrescu, dela care a trecut la Gheorghe Loiz, prin testamentul Stolnicului din 15 april 1806, şi Ioan Loiz, fiul Stolnicului, a vândut-o Hatmanului Anastasă Başotă, cu următorul act :

Zapis

Casele cu locul lor din Botoşani, care prin diiata răpăosatului Stolnic Ianachi Codrescu, unchiul răpăosatului meu părinte Gheorghe Loiz, ce este din anul 1806 april 15, îndatoritoare părintelui meu ca să le deie unuia din fiii săi ce va fi de parte bărbătească, după această pomenită diiată, s'au cuvenit mie aceste case, precum încredinţează şi maica mea acum Maria Loiz Căminăreasă, prin scrisoarea D-sale dela 5 a trecutei luni mart, încredinţată de pământescul sud, ţinutului Hotinului, a le stăpâni sau a le vinde. Pe care deşi după a mea cerere, giudecătoria ţinutului Botoşani încă dela 14 a trecutei luni ghenar, au formăluit mezatul acestor case, acolo în Botoşani, dar pentru cea mai departe lucrare desăvârşirei fiind oprită, cinstita Giudecătorie prin a mea jalbă către cinstitul Divan, am cerut voie Giudecătoriei de a le harecilui vânzarea caselor, şi cinstitul Divan au găsit de cuviinţă a se publicarisi în toată ţara vânzarea acestor case, în vade de 40 zile, precum s'au şi urmat, şi după adresul cinstitului Divan către Giudecătorie, s'au încheiet mezatul cu 40000 lei asupra D-sale Hatmanului Anastasachi Başotă, pe care bani priimindu-i deplin în mânuli mele, am dat şi eu D-sale împreună cu zapisul acesta toate scrisorile ce am avut, şi de acum înainte şi în veci, în puterea mezatului şi a zapisului meu acesta, să aibă D-lui şi moştenitorii D-sale din neam în neam a stăpâni aceste case cu locul lor, ca pe unele ce le a cumpărat prin mezat, cu bună credinţă, precum spre aceasta urmează a mea iscălitură.

Ion Loiz, vânzător, adeverez. (1)

Domnitorul Moldovei Grigori Ghica, în semn de dragostea ce avea pentru Botoşani, de care-l legau amintiri de familie, cumpără casele şi le dărueşte Eforiei, în anul 1851.

Obştia boerilor şi a negustorilor adresează Domnului o mulţămire călduroasă, pe care Ministerul de Interne o publică în «Buletinul Oficial», spre obştească ştiinţă:

1.—Urmează întăritura Giudecătoriei Botoşani din 5 dechembre

Departamentul Trebilor din Năuntru

No. 1229, anul 1851.

Se publică aice spre obştească ştiinţă înscris mulţămirea ce obştia oraşului Botoşani au adresarisit Prea Inălţatului Domn stăpânitor, pentru bunavoinţă ce au arătat cu hărăzirea cumpărărei caselor de încăperi a autorităţilor acestui oraş.

Pre Inălţate Doamne.

Hărăzirea casei cumpărate de Inălţimea Voastră dela D-lui Hatmanul Başotă, pentru încăperile autorităţilor oraşului Botoşani, este o binefacere cu atâta mai însemnată cătră ţinutul ce în a sa rezidenţie au fost norocit a privi leagănul vostru, cu cât mijloacele sale nu-i înfăţoşază putinţa de a-şi procura asemena îndămănatecă şi statornică aşezare.

Drept care întreaga obştie a boerilor şi a neguţitorilor, pătrunsă de sentimentul cei mai afunde recunoştinţe, preţuind darul vrednic de sporita voastră bună cugetare, fiind menit pentru sălăşluirea dreptăţii şi al administraţiei, şi în încredinţare că Inălţimea Voastră aflaţi adâncă şi îndestulă plăcere în însuşi făptuirea binelui, încheie a sa plecată mulţămire cu unita ferbinte rugă cătră cerescul părinte, pentru îndelungarea străluciţilor ani ai Inălţimei Voastre, dela a căruia suflet ales şi generos, pe lângă folosinţa pildei puternice, derază şi închizăşluirea liniştei şi a fericirei Patriei.

Ai Inălţimei Voastre pre plecate slugi [2]).

(Urmează iscăliturile boerilor şi ale neguţitorilor).

Grosul (arestul).

In 1835 Eforia a construit o casă specială pentru *grosul ţinutal*, adică pentru închisoare sau arest.

S'a păstrat şi însemnarea de suma cheltuită cu zidirea „grosului", un document interesant al timpului:

2.— Buletinul Oficial pe 1851, pagina 27.

Insemnare de câți bani s'au cheltuit cu facerea grosului ținutal din orașul Botoșani, de către Eforia orășănească.

Anul 1835 octombre 4.

No.	*Arătare anume*	Lei	Bani
6	Coșuri de piatră câte 233 lei 20 par. un coș	1517	48
70800	cărămizi mari și mici, câte 13 lei 30 par. mia, câtă mare, câtă mică	976	
235	merțe var câte 5 lei 30 par. merța	1318	114
5290	dimerlii năsip și lut câte 6 lei 26 par. suta	353	28
15	ciubere, frânghie, funii la schele, 4 bădănăli și alte	86	12
919	salahori ce au lucrat în 67 zile, adică pe o zi câte 10 salahori și 4 aristanți, câte un leu de om pe zi, și la salahori câte 25 parale de unul	818	105
304	zile pietrarii ce au lucrat câte 2 lei de om pe zi și 400 lei arhitectului și a unei calfe	1006	60
168	zile la 49 dulgheri ce au lucrat în 44 zile câte 2 lei 20 par. de om pe zi	419	60
48	amnari și 5 scânduri facerea ușorilor dela uși, 2 lei 18 par.	127	90
209	dulapi și 9 lătunoi pe pode și acoperemânt, 2 lei 17 par.	530	108
86	costoroave și grinzi, tij câte 2 lei 33 parale	244	45
111	lătunoae, tij ce au intrat și la divanuri câte 1 leu 20 par.	166	54
321	scânduri de sută tij la acoperemânt, câte 23 parale	185	
5	scânduri ulm și 8 scânduri brad uscate, câte 3 lei 17 parale una	44	70
34	leațuri	17	
	meșterului pentru facerea a 7 uși	30	
	meșterului pentru facerea a 7 ferești de steclă cu cercevelele lor	35	

6000	cuie de bătut scândurile la acoperemânt, 3 lei 21 par. suta cuie	214	
32 1|2	ocă piroane ce au intrat la ridicarea acoperemântului, câte 2 lei 35 par.	91	105
228	ocă fier lucrat adică în 9 gratii de fier şi legarea a 7 uşi, câte 2 lei 30	627	9
2	tacâmuri de sobe	28	
150	ocă var bun de feţuit mai în urmă, câte 8 parale oca	30	
17	rogojini ce s'au pus la 10 divanuri, câte 2 lei una	34	
3	lăcăţi mari	28	
	Preoţilor pentru aghiazmă şi mâncarea a 10 vinovaţi, când s'au băgat în grosul nou sfinţit	6	
	Zugrăvit din faţă stâlpii cu negru şi cercevelele fereştilor	12	
	Chiria unei başte pe vreme cât au şezut arestanţii	120	
		9068	57

Adică nouă mii şasezeci şi opt lei cu 57 bani se cuprind cheltuiţi cu o aşa tamelnică zidire ce s'au făcut tot din piatră şi cărămidă.

Gheorghe Varlaam, Spatar; *Grigori Neculau*.
Secretar: *Neculai Dimitriu* [1]).

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar Minister Interne No. 25.

Slujbaşii Eforiei

Despre unii efori am dat oarecari amănunte în capitolul care tratează despre populaţia oraşului, şi anume despre acei cari figurează în catagrafia din 1832; mai sunt însă unii, despre care aflăm câte ceva din „condicile foilor de calităţi", a funcţionarilor, păstrate în Arhiva Statului din Iaşi.

In condica 10, din 1839, găsim următoarele:

Costandin Haretu, cilen al Eforiei Botoşani.

Născut în Botoşani, la anul 1803 februar 3.

A învăţat, la osebiţi dascali, moldoveneşte şi greceşte, gramatica şi hristoitia.

Insurat. Are 3 copii: 2 fete şi un fecior.

Are o casă de piatră şi 2 dugheni, şi 2 locuri sterpe în târgul Botoşani.

La 1832, la înjghebarea Eforiei Botoşani, el a fost candidat ales de obştie, în mai multe 'rânduri, şi în prezent, acum de un an este ales de obştie cilen a Eforiei.

Este silitor, cinstit şi cu bune purtări.

Neculai Placá, cilen Eforiei Botoşani.

Născut în Botoşani la 1794 maiu 9.

A învăţat la osebiţi dascali a ceti şi a scrie greceşte şi moldoveneşte.

Insurat. Are 2 fiice şi 2 feciori.

Are o casă la mahala şi 4 dughene la piaţă.

Dela 1832 a fost ales de obştie cilen casier al Eforiei, până la 1854, iar dela anii 1836-1838 casier de corporaţie în strângerea banilor haznalii. Astăzi se află cilen casier, fără leafă.

Vrednic, credincios, sârguitor pentru folosul obştesc, cinstit şi cu bune purtări.

Costache Dragoş, secretar.
Născut în Botoşani la 1803 februarie 5.
A invăţat greceşte şi moldoveneşte.
Insurat. Copii nu are.
Are o casă şi un loc sterp.

Vasile Rigu, scriitor Eforiei.
Născut în Botoşani la 1818 dechemvre 18.
A învăţat greceşte şi moldoveneşte.
Holteiu, cu şederea în casa părintească.
Dela 1832 a fost scriitor şi pe la giudecătorie; astăzi, în 1839 e tot scriitor la Eforie.

Căpitan Anastasă Dimitriu, comisar.
Născut în Roman la 1784 iunie 29.
A învăţat greceşte şi moldoveneşte.
Insurat. Are o fiică şi un fecior.
Are o casă şi un loc sterp în Botoşani.
La 1825 a fost epistat la Epitropia târgului Botoşani, la facerea drumurilor şi altele, până la 1832, apoi comisar.

Neculai Cambani, comisar.
Născut la 1804 febr. 14, la Parnaxoi, în ostrovul Paros.
A învăţat, în patria sa, greceşte şi aici moldoveneşte.
Insurat. Are trei copii, un băet şi 2 fete.
Are o casă la mahala.
A fost comisar şi este.

Gheorghe Ursachi, comisar.
Născut la 1805 april 5, în Moldova.
A învăţat moldoveneşte.
Holteiu. Cu şederea în casa părintească.

Mihail Licachi, comisar.
Născut la 1776 noembrie 7, în Grechia, în Smirna.
A învăţat, în patria sa, greceşte. Vorbeşte greceşte, moldoveneşte, turceşte şi ruseşte.
Insurat. Are o fată şi 2 băeţi.
Are o casă de veci în târgul Mihăileni.

In condica 11, pe 1841:

Gheorghe Schipor, cilen.
Născut în Bucovina, la 1792.
A învăţat moldoveneşte şi nemţeşte.
Insurat. Are 3 feciori şi 5 fete.
Are o casă şi 2 dugheni, în Botoşani.
Dela 1830 a fost ales de obştie epitrop al târgului Botoşani şi în mai multe slujbe.

Grigori Matasariu, candidat,
Născut în Bucovina, la Suceava, în anul 1810.
A învăţat, la şcoli particulare, armeneşte şi moldoveneşte.
Insurat.
Are 3 case în oraşul Botoşani.
De multe ori a ţinut şi locul de prezident al Eforiei şi alte slujbe.
Cu bune purtări şi cinstit.

Costache Pavlov, Secretarul Eforiei.
Născut în Chişănău, Basarabia, la anii 1816.
A învăţat moldoveneşte şi ruseşte.
Văduv. Are un fecior.
Scriitor şi stolnacialnic dela 1833.
Secretar la Eforia de Botoşani din 1840.

Costache Hagioglu, comisar.
Născut în Botoşani la 1812.
A învăţat moldoveneşte şi greceşte.
Insurat. Are 3 feciori şi o fiică.
Comisar din 1820.

Ştefanache Romanó, comisar.
Născut la Deleni ot Botoşani la 1811.
Holteiu.
A învăţat moldoveneşte.

In condica 12, pe 1843:

Sardarul Costache Moscovici, candidat Eforiei.

Născut la Botoşani în 1812 noembre 8.
Căsătorit, fără copii.
Are un loc sterp de casă.
Ştie greceşte, nemţeşte şi moldoveneşte.

Gaspar Goilav, cilen şi casier Eforiei.
Născut la 1803, în Botoşani.
Căsătorit. Are 4 fii şi o fiică.
Are o casă şi o dugheană în Botoşani.
Ştie armeneşte, turceşte, leşeşte, nemţeşte, ruseşte şi moldoveneşte.

Medelnicer Iorgu Hristofor, Secretar Eforiei.
Născut la 1809 dech. 6, în Eşi.
Căsătorit. Nu are copii.
Are o casă în Botoşani.
Ştie moldoveneşte şi greceşte.
A avut mai multe slujbe în vremea ocârmuirei ruseşti.

Ion Balasan, candidat Eforiei,
Născut la 1801, în Botoşani.
Căsătorit, cu 6 copii: 5 băeţi şi o fată.
Are o casă şi o dugheană în Botoşani.
Ştie armeneşte, turceşte, nemţeşte şi moldoveneşte.

Costache Hazu, comisar Eforiei Botoşani.
Născut la 1818 dech. 16, în Botoşani.
Holteiu.
La 1836 a fost supleant la şcoala publică din Botoşani.

In condica 15, pe 1845:

Ion Radul, cilen şi casier Eforiei.
Născut în Botoşani la 1808.
Holteiu.
Are 2 dugheni şi o casă.
Dela 1833 a fost casier de corporaţie, pentru strângerea banilor haznelei.

Ştefan Goilav Pitar, cilen Eforiei.
Născut la 1782, în Botoşani.
Căsătorit. Are 4 feciori şi o fată.
Are 4 case şi 2 bolţi de piatră. Are şi o moşie de veci în Bucovina.

La 1825 a fost epitrop târgului Botoşani, timp de 3 ani. Dela 1829 a fost însărcinat de obştia târgului în paza târgului despre lipicioasa boală a ciumei. La 1834 maiu a fost ales deputat din partea neguţitorilor de au mers la Eşi spre urarea suirei pe tron a I. S. Domn Nostru Mihail Grigoriu Sturza Voevod, apoi a fost ales cilen casier al Eforiei ca un om cinstit şi credincios obştiei.

A învăţat moldoveneşte şi armeneşte şi vorbeşte turceşte, armeneşte, moldoveneşte, şi ruseşte.

Neculai Anastasiu, candidat Eforiei.
Născut la 1800, în Botoşani.
Căsătorit. Are 4 fii şi 4 fete.
Are o casă şi 2 dughene.
A învăţat greceşte şi moldoveneşte.

Alecu Stroja, secretarul Eforiei.
Născut la 1805, în Botoşani.
Căsătorit. Are 2 fii şi 2 fete.
Are o casă.
A învăţat greceşte şi moldoveneşte ; ştie şi ruseşte.

Iftime Vicolovici, comisarul Eforiei.
Născut la 1807, în Botoşani.
Căsătorit. Are un copil.
A fost însărcinat cu catagrafia lăcuitorilor din ceasta 4.
A învăţat moldoveneşte şi ruseşte.

In condica 18, pe 1846-7:

Sulgerul Constantin Placà, Cilen Eforiei.
Născut la 1802 febr. 2, în Botoşani.
Căsătorit. Are 3 fii şi 3 fete.
Are o casă şi 2 dughene.
Ştie greceşte şi moldovneşte.

Costandin Eşanu, candidat Eforiei.
Născut la anul 1800, în Botoşani.
Căsătorit, cu 7 copii: 4 fii şi 3 fiice.
Are o casă şi 2 dugheni.

Ion Buţureanu, secretar Eforiei.
Născut în Botoşani la anul 1820.
Căsătorit; 2 fii şi o fiică.
A învăţat în şcoala publică din Botoşani, apoi în Institutul naţional al Capitaliei, unde a învăţat ştiinţele gimnaziale, filozofia, dritul natural, legi şi alte ştiinţi.
Ştie moldoveneşte, latineşte, franţeză şi nemţască.

Numirea lui Ion Buţureanu, ca secretar al Eforiei, s'a făcut în urma unei plângeri pe care a adresat-o el ministrului Ghica, şi care a dispus să fie numit în slujba aceasta, în locul titularului.
Petiţia lui Buţureanu, şi rezoluţia ministrului, sunt foarte caracteristice.

Excelenţa Voastră,

Părintele meu Iconomul Grigorie Buţureanu protoiereul de ţinut Botoşani după ce aproape de 40 ani de când necontenit să găseşte slujind Patriei, n'au vrut a să folosi cu agonisire de avere spre sprijinul *căruntețilur sale,* de cât încrezut în recunoştinţa Patriei au nădăjduit ca şi fii săi să fie iarăşi trebnici spre slujba patriei pentru a-i fi şi căruntețilur sale sprijinitori. Spre acest sfârşit din pruncie m'au dat la învăţături unde învăţându-mă filosofia şi cunoştinţa legilor dreptului natural şi a dritului pozitiv, pentru a fi mai priincios slujbelor patriei, am şi slujit până acum neîntrerupt Patriei piste 9 ani.

Milostive Stăpâne, tristu şi de jălitu este pentru mine acest timp în care soarta m-au adus a jărtvi cei mai scumpi ani ai tinereţilor mele în slujba Patriei pentrucă acum când cu venirea Excelenţiei Voastre pe scaunul Ministeriei în privirea făgăduinţilor ce atât Excelenţia voastră cum şi cucoana Porfiriţa au dat părintelui meu că mă veţi agiuta de a mă

înainti, mă socotem norocit a mi să sfârşi apăsările ce pănă acum am suferit şi a ave o înaintire potrivită cu făgăduinţa ce aţi dat, şi acum din contra mă văd din pomoşcic ce am fost la secţia al 3-le, oborât a fi scriitoriu.

Milostive stăpâne, ştiu că nu pentru alt interes aţi intreprins acest post de cât a lăsa veacurilor viitoare în istoria Patriei o strălucită urmă că aţi fost adevărat părinte a Patriei.

Mare este numărul celor ce au stătut pe scaune împărăteşti şi au avut scheptru cârmuirei în mână, dară puţini sunt din ei pe carii istoria îi numesc barbaţi mari, căci acest strălucit nume nu li-au dat driturile tronurilor pe care au stat, ci nobilul haractir de dreptate şi faptile bune ce au săvârşit pe ele.

Un asămine mare nume ştiu că vreţi să vă rămâie şi Excelenţiei voastre şi în această nădejde şi îndrăznesc a vă alătura aice spre lămurire de meritile mele osăbite atestate şi docladul Şefului secţiei la care slujăscu şi cu supunere vă rog ca priivind la nedreptatea ce mi s'au făcut cu această din nou regularisire a Statului să nu îngăduiţi asuprirea mea ca să nu rămân a lăcrăma că m-am nenorocit în timpul Ministeriei Excelenţiei Voastre acel ce aţi făgăduit pentru mine ocrotire. *1845 Noembrie 17.*

La mila Excelenţiei voastre
pre plecat
şi supusă slugă
Ion Buţureanu

Rezoluţie. Secţia I. Pe acest iscălit să să facă poroncile de orânduirea sa în slujba de secretar a Eforiei Botoşanilor în locul acelui care să găseşte acum, iar în locul său la secţie se va amploiarisi pe Scarlat Botez dela secţia II şi la o II-a pe Alecu Manu în locul lui Botez.

1845 Noembrie 18,

Ghica Logofăt [1]).

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 6962, Tr. 1772.

Dimitrie Aronovici, cilen şi casier.
Născut la 1811, în Botoşani.
Căsătorit. Are 4 copii.
Are dugheană şi casă în Botoşani.
Ştie moldoveneşte, ruseşte şi nemţeşte.

Clucerul Vasile Niculescu, candidat.
Născut la 1817, în Botoşani.
A învăţat, în şcolile particulare, greceşte şi moldoveneşte.

Pitar Stoian Coman, candidat.
Născut la 1798, în oraşul Eşii.
Căsătorit. Are 6 copii.
Are dugheană şi casă în Botoşani.
Ştie moldoveneşte şi greceşte.

Stefan Stamati, scriitor Eforiei.
Născut la 1824, în Botoşani.
Holteiu.

In condica 21, pe 1848:

Dimitri Volcinski, Medelnicer.

Născut adevărat român din familie noblesă în anul 1814 august, în târgul Herţa, ţinut Dorohoiu.

A învăţat în casa părintească şi particulare mijloace a ceti, a scrie moldoveneşte, artimetica şi altele.

Vorbeşte şi scrie naţional, rosieneşte şi leşeşte puţin.

Căsătorit. Are 2 copii.

Moştenire are în părţi de moşie în oblastia Basarabiei, care fiind căzute în gâlcevire de proţăsuri, servirea lui în slujbele patriei nu l-au pozvolit a stărui în desbaterea lor. Zăstre numai i s'a făgăduit, iar închipuirea lipseşte de a se putea răspunde. Are avere mişcătoare dintr'o zi până în alta, şi nemişcătoare case în târgul Mihăileni şi în oraşul Botoşani.

Dela 1832-35 a fost scriitor şi locţiitor de sameş la Isprăvnicia de Herţa, apoi dela 1836-41 nacialnic mesei criminale şi arhivar, apoi poliţmaisiru, etc.

Neculai Albotă, Pitar.
Născut la 1779 oct. 14, în satul Hrişcanii, ţinut Botoşani.
A învăţat în şcoala domnească, în Botoşani.
Căsătorit. Are 6 copii.
Are parte de moşie în trupul moşiei Ipoteştii, ţinut Botoşani, şi case în Botoşani.

In condica 26, pe 1849:

Teodor Schipor, român.
Născut la anul 1826, în Botoşani.
A învăţat în pansioane şi şcoala publică, în Botoşani, 6 ani, iar în Academia Mihăileană 4 ani.
Ştie religia, geografia, istoria, retorica, poezia română şi latină, istoria naturală, moldoveneşte, latineşte, franţuzeşte, greceşte şi nemţeşte.
Holteiu.
Are acareturi în Botoşani.
Dela 1846 este pomoşcicul mesei I la Isprăvnicie.

In condica 28, pe 1850-51:

Vasile Niculescu, clucer
Născut la anul 1822, în Botoşani.
A învăţat, la osebiţi dascali, moldoveneşte, greceşte şi nemţeşte.
Căsătorit, cu copii.
A mai ocupat slujbă şi în Divanul apelativ, 7 ani.

Breslele din Botoşani.

Incă din vremuri vechi trebue să fi existat bresle în Botoşani despre care se găsesc urme în alte oraşe ale Moldovei.

In Iaşi era breasla *pograbacilor* (a cioclilor) încă prin 1675; î Focşani o găsim prin 1674, iar breasla cizmarilor şi a solonarilor din Iaşi, o pomenesc documente de prin 1733 [1].

Cea mai veche menţiune, cunoscută până acuma, despre vreo breaslă din Botoşani, este din anul 1690.

Grigori Goilav, un om cult şi un cercetător pasionat al trecutului armenilor din România, a publicat în revista «Arhiva», din Iaşi [2], u studiu despre „Statutele breslei tinerilor botoşăneni, ieşeni şi romaş cani", utilizând un manuscris din anul 1690, din Gheorghe Sânmicloş.

Breasla aceasta era o corporaţie în genul confraternităţilor franc masonice şi ale societăţilor de ajutor reciproc, pentru cazuri de boale şi deces, cum există şi astăzi în sudul Italiei.

Tinerii aveau un şef, *vatav*, sau *vatavul cel mare*, la care mai pe urmă se adause un ajutor, *vatavul cel mic.*

Vatavul avea putere discreţionară asupra membrilor breslei, putând chiar să-i puie în lanţuri, în caz de anumite abateri.

Fondurile breslei erau afectate cultului bisericesc.

In manuscrisul din 1690 sunt şi listele membrilor acestor bresle până în 1738.

In anul 1716, un arhiereu, adresează o scrisoare, din locurile sfinte, *breslaşilor din Botoşani*, în care trimete harul apostolic şi dumnezeeştile nenumărate binecuvântări întregei *bresle botoşănene*; «întâ a *tinerilor*, după aceia a *dubălarilor, alămarilor, cizmarilor* şi a *tuturor altora*, la mare şi la mic».

Alte documente vorbesc despre un Tanasă, *staroste de croitori* în 1781, şi tot atunci despre un *staroste de ciocli* şi despre un *staro-*

1.— N. Iorga, Studii şi Documente, VI, p. 420, 428, 433.
2.— An. VII, 1896, p. 632—639.

ste de jidovi; iar în 1815 despre *staroste de dulgheri.* [1])

Breasla blănarilor din Botoşani se dovedeşte, cu acte, de prin 1768, şi despre dânsa se cunosc amănunte foarte interesante, pe care d-l Iorga le-a dat la iveală [2]).

La 1832, când, după cerinţele Regulamentului organic, trebuiau să se organizeze toate breslele, în vederea dreptului de alegător pentru eforii, pe care-l aveau starostii breslelor, erau în Botoşani 63 de bresle, după cum arată lucrările păstrate din acea vreme [3]).

Aceste bresle, rânduite după ordinea alfabetică, erau următoarele:

Abagerii

Aftârlicarii (negustori cari vindeau mărunţişuri, precum: cercei, nasturi, mărgele, oglingioare, etc.).

Alămarii, în 1832 fac breaslă cu căldărarii.

Argintarii

Bacalii — fac breaslă cu marchitanii, şi au starosti pe Dumitru Giansus şi Vasilca sin Ion.

Bărbierii — staroste: Nastasă sin Ursache.

Berarii

Blănarii — staroste: Dumitrache Scârcea.

Boengiii

Bogasierii

Braharii

Braşovenii

Cafengiii

Căldărarii — fac breaslă cu alămarii.

Cărămidarii — staroste: Neculai Străchinariu.

Căsapii jidovi — staroste: Iţic.

Cavafii (lucrează pantofi şi papuci).

Cepregarii

Chetrarii — staroste: Costache Pânzariu.

Ceasornicarii

Ciubotarii — staroste: Niţă Colăcel.

Ciubotarii jidovi — staroste: Avram sin Iosub.

Ciubotarii ruşi — staroste: Vasile Sohoţchi.

Cizmari moldoveni — staroste: Manolachi Drăgoiu.

1.— N. Iorga: Studii şi Documente, VI, p. 129—141.
2.— Breasla Blanarilor din Botoşani, în An. Acad. Rom. XXXIV.
3.— Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 7 din 1832 şi 28 din 1833.

Cojocarii — staroste: Costantin Eşanu.
Crâşmarii — fac breaslă cu rachierii.
Croitorii moldoveni — staroste: Nedelcu.
Croitorii jidovi
Curălarii — staroste: Neculai Beşăte.
Cuşmarii — fac breaslă cu şlicarii.
Ferarii — staroste: Miron sin Antohi.
Formagiii — fac breaslă cu pitarii. Staroste: Tanasă Ioan.
Harabagiii
Lăcătuşii
Lefticarii
Lipovenii — staroste: Avacum Dascalu.
Lipţcanii

Mahalii — staroste: Polcovnicul Toader.
Marchitanii — fac breaslă cu bacalii.
Mindirigiii — staroste: Andrei Răcleanu.
Mumgiii
Muzicanţii — staroste: Petrache Suceveanu.

Pălărierii
Pascarii — staroste: Iordache Corban.
Pitarii — fac breaslă cu formagiii.
Plugarii (lăcuitori plugari muncitori) — staroste: Florea Ciubotariu.
Posesorii de moşii.
Precupeţii moldoveni — staroste: Mihalache Pantovici.

Rachierii — fac breaslă cu crâşmarii.

Slujitori cu hac — staroste: Simion Harabagiu.
Şlicarii — fac breaslă cu cuşmarii.
Solonarii (acei cari curăţă grăsimea de pe vitele dela abator) — staroste: Tanasă a Cristei Cojocaru.
Soponarii — staroste: Neculai Beşăte.
Spiţerii
Sticlarii

Tălpălarii

Telalii
Teslarii — staroste: Toader Hârjoabă.
Trăistarii
Tutungiii

Velnicerii

Zarafii
Zugrafii

După dispoziţiunile luate de Cârmuire, breslaşii de toate soiurile trebuiau să aleagă patru starosti, cărora li se dădeau atribuţiuni administrative, şi la 3 noembre 1832 se face alegerea, al cărei rezultat este consemnat în următorul act:

Alegere.

Noi mai gios iscăliţii din toate breslele târgului Botoşăni, astăzi adunându-ne în canţeleria cinstitului Sfat orăşănesc, după atâtea poronci ce ni s'au făcut cunoscut, ca să alegem doi starosti asupra neguţitorilor patentari şi doi asupra meşterilor din acest oraş, spre strângerea banilor de pe la acei cari au luat patentă şi totdeodată ne îndatorim a ni pune staroste la fieştecare breaslă. Pentru aceasta dar luând în băgare de samă această vajnică lucrare, de a alege oameni de credinţă şi vrednici, şi cu bună ştiinţă la lucrare şi strângere banilor de pe patente hotărâte de Visterie, şi unindu-ne noi toţi la un loc, am ales pe D-lui *Anania Stihi* şi *Gheorghe Săvulică,* starosti asupra neguţitorilor patentari, *Hriste sin Bogos Macsim* şi *Lupul Ceauşul,* starosti asupra meşterilor, iar *Meer* să fie agiutor Lupului.

De care D-lor numiţii neguţitori de mai sus ce s'au ales de noi toate breslele a fi staroste spre înplinirea şi povăţuirile ce li se vor da de către cinstita Vornicie de Botoşăni, a le aduce întocmai întru îndeplinire şi a-şi da sama până la un ban, iară din împotrivă vreunul dintre aceşti aleşi nedându-şi sama cu banii haznelei ce-i vor strânge atunci noi toate breslele să avem a răspunde cu averile

noastre şi a împlini până la un ban, şi pentru mai adevărată credinţă ne am iscălit cu mânile noastre.

1832 noembre 3.

Gheorghe Neculau
Gheorghe Vasiliu
Vasile a Diaconiţei
Anastase Paraschiv
Gheorghe Chebariu
Eu Cheşu Gheorghe
Eu Ionică sin Pavăl
Eu Lazăr a Săvoaei
Eu Vasile sin Arhiri
Eu Lupu sin Iacob Casap
Starostele Niţă Colăcel
Starostele de precupeţi Mihalache Pantovici
Vasile zet Ojog adeverez
Ioan Popovici
Dumitrache Scânteie
Eu Grigori sin Ion Livadariu
toţi ciubotari de ciubote moldoveneşti
Eu Toader Răchiţanu
Eu Toader Hârjob
Eu Costantin Chetrariu
Eu Ilie feciorul lui Vasile Vinograschi
Eu Ioan Zablău
Eu Mihalache Chetrariu
Eu Costache Chetrariu

(Urmează încă 2 semnături armeneşti şi 14 evreeşti).

Cu cioclii, Eforia încheie un contract la 2 ianuar 1834, prin care aceştia se obligă a face serviciile de îngroparea morţilor, şi în acelaş timp de a da ajutor la caz de foc:

Adică noi cari mai gios ne vom pune numele şi degetele, încredinţăm prin acest zapis al nostru, ce dăm în cănţălăria cinstitului Sfat orăşănesc din Botoşăni, precum să fie ştiut că ne am alcătuit a fi treizeci ciocli la acest

târg, însă numai la naţia creştinească, pe un an de zile, începător dela 1 ghenar 834 şi până la 1835, şi cu îndatorire ca în toată săptămâna să avem a fi câte zece oameni de rând spre îngroparea celor răposaţi, şi al doile a umbla cu sănătoşii după povăţuire ce ne se va da, şi a sta neclintiţi la cinstita cănţălărie, acei cari vom fi de rând a treia săptămână. Asemenea ne îndatorim ca cerând în altă săptămână mai mulţi ciocli spre îngroparea celor răposaţi, să avem a da, şi a sta cu toţii întru ajutor de va cere trebuinţa, precum şi din întâmplare (Doamne fereşte) de vreun foc, iarăşi ne îndatorim a sări cu toţii şi a sta păr ce se va potoli. Iar pentru osteneala noastră, cinstitul Sfat orăşănesc are a ni plăti birul după patentele ce vom avea, şi a fi scutiţi ori de ce havalele, nefiind supăraţi întru nimică, rămânând a căuta numai această îndatorire, precum mai sus se arată. Şi spre mai adevărată credinţă ne-am rugat de ni au scris numele şi noi am pus degetele, fiind chizăş unul pentru altul, rugând şi pe cinstita Vornicie de au încredinţat.

1834 ghenar 3.

Eu Ştefan Cojocaru adeverez. [1]

In lumea cioclilor se petreceau aceleaşi nemulţămiri ca şi între toţi breslaşii din lume. Doi din cei cari se credeau nedreptăţiţi, se jăluesc Domnului şi capătă dreptate.

Iată jalba :

Pre Inălţate şi mult milostive Doamne!

Cu ferbinţi lacrămi jăluim milei Inălţimei Voastre că noi sântem doi fraţi, carele peste 25 de ani am slujit în toate perestasurile vremilor trecute, în felurimi de boale lipicioase, unde noi n'am fost în alt amestec de dări, ce numai a căuta această slujbă de ciocli şi a fi întru acele supuse de a păzi cioclia, după hrisov. Apoi acuma, de un an de zile păşind pe doi ani, un Andrei Brânzariu, ce este

1. — Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 1|1834.

vătav de ciocli, împreună cu un Sava, ce se porecleşte *Mic Bâtrân*, prin chipurile ce între dânşii au uneltit, în locul nostru oameni cu bir, adică pe un Petrea Vlasăi şi un Alexandru Codăcel, pentru care cu îngenunchere rugăm mila Inălţimei Voastre, ca să priviţi cu milostivul ochiu asupra sărăciei noastre, şi din Inalta poruncă să vă milostiviţi asupra noastră, ca să fim rânduiţi iarăşi în breasla ce mai înainte am fost, şi va rămânea numelui Inălţimei Voastre o veşnică şi nemuritoare pomenire.

La mila Inălţimei Voastre
pre plecaţi şi supuşi
Ion Mocanu şi *Vasile Mocanu*
ciocli vechi din târgul Botoşani.

1834 noemvrie 5.

Pe această jalbă urmează următoarea rezoluţie :

Fiindcă ei au slujit obştiei în vremuri grele chiar cu primejdia vieţii lor, să nu se îndepărteze acum, în favorul altora.

In 12 noemvre 1834
Eşi.
M. Sturza Voevod. [1])

---

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 25, Ministerul de Interne, fila 473.

Breasla Blanarilor.

Ce organizație vor fi avut celelalte bresle, nu avem documente care să ne lămurească; cunoaștem, însă, în amănunțimi, organizarea breslei blanarilor din Botoșani, una din cele mai însemnate. D-l Iorga a publicat catastihul și actele acestei bresle.

La 13 maiu 1768, Gavriil Mitropolitul Moldovei, întărește privilegiul întemeietor al acestei bresle, cerut de blănari, cari doriau „ca să osebească și ei breasla lor cu catastih, după obiceiul altor bresle de printr'alte târguri și orașe". Mitropolitul li așază breasla, întărindu-li săvârșirea praznicului ce au ales, la Sf. Ilie.

Privilegiul Mitropolitului Gavriil era dat, cu următoarele îndatoriri:

1. Praznicul trebuie să fie ținut în fiecare an, cu cazută creștinească cuviință, fiind datori toți breslașii să meargă la casa starostelui în ziua praznicului, iar care nu va merge, să se globească, după obiceiu.

2. In biserică să fie o cutie în care să se adune banii strânși din milostenie, și cutia să se deschidă în ajunul hramului, și banii să se întrebuințeze pentru nevoile bisericei.

3. Cine nu va cinsti și nu va asculta pe staroste, să plătească gloabă 6 zloți, „după obiceiul vechiu".

4. Cine nu va veni la îngroparea vreunui breslaș, să fie globit.

5. Oricare meșter va smomi ucenicul altui meșter, cel ce va smomi să fie globit cu 12 zloți, iar ucenicul să primească 100 lovituri de toiag.

6. Ucenicul care ar vrea să iasă calfă cu dugheana lui, cu știrea starostelui și a breslei, să plătească „bărbânța" [1]) lui 5 zloți, iar feciorul de meșter ce va învăța meșteșug dela tată-său, să dea jumătate de bărbânță.

7. Un blănar străin care ar vrea să se așeze la breasla aceasta, să plătească bărbânța întreagă.

1,—Bărbânță însemna bir, amendă, taxă.

8. Străinii nu aveau voe să scoată pelcele ce erau de meşteşugul breslei, şi cine ar face altfel, i se va lua pelcelele, şi va da şi gloabă 24 zloţi.

La 1768 erau în Botoşani 30 de blanari «fraţi», toţi moldoveni, cari aleg staroste pe Andrei Şlicariu şi alţi patru *epitropi*, «ca să fie luători de samă şi purtători de grijă la toate trebile şi orânduelile breslei.

Epitropii au fost aleşi pe toată viaţa, şi la moartea lor au fost aleşi alţii, cu învoirea protopopului.

După câtva timp, starostelui i se creiază oarecare venituri: 10 parale dela calfa care „se tocmeşte", un leu dela tovarăşii cari se scriu în breaslă, iar la fiecare praznic întreaga breaslă trebue să-i deie o păreche de papuci.

Starostele Andrei Şlicariu, supărat de neajunsurile ce i se vor fi făcut, îşi dă demisia, dar la 25 iulie 1772, înduplecat de rugăminţile breslaşilor, rămâne la locul lui, iar nesupuşii sânt obligaţi să deie breslei 5 ocă de ceară, şi 10 lei gloabă „judecătorului de Botoşani». Pe lângă aceasta cei vinovaţi de supărarea starostelui, mai primesc şi 50 beţe la tălpi.

Breasla blanarilor începe să decadă, şi la o nouă alegere de staroste, la 6 august 1795, iscălesc numai 11 breslaşi.

Decadenţa blanarilor moldoveni se datoreşte concurenţei bogasierilor armeni, cari vindeau în dughenile lor blăni lucrate.

Blanarii s'au plâns Domnului, care a hotărât ca această concurenţă să înceteze, şi atunci armenii, printr'un act din 1797 maiu 8 s'au obligat să nu mai cumpere şi nici să ţie, prin dughenile lor, niciun fel de «gujulii», iar strae gata blănite, malotele şi caţaveici, să aibă voie a vinde, ca şi mai înainte, cum şi sângeap şi blăni gata să cumpere, dar numai pentru blănitul straelor de vânzare ce vor face, dar să nu poată vinde tanele de sângeap sau blăni.

La 1820, Mitropolitul Veniamin reînoeşte privilegiile breslei blanarilor din Botoşani date de Gavriil Mitropolitul, şi fixează „ponturile" următoare:

1. Ziua praznicului este tot Sf. Ilie, când toţi breslaşii sunt datori a merge la biserică, iar care nu va merge, se globeşte cu o ocă ceară.

2. Banii din cutia cu milostenii vor fi pentru trebuinţele bisericei.

3. Cine nu se va supune ascultărei povăţuitorilor breslei, va fi globit cu 5 ocă de ceară.

4. Cine nu va veni la îngroparea unui breslaş, va fi globit cu o ocă ceară.

5. Meşterul care va smomi ucenicul sau calfa altui meşter, va fi globit cu şase ocă ceară, iar ucenicul va primi cincizeci de toiege.

6. Un ucenic nu va putea deschide dugheană deosebit, ci va sta cu leafă la stăpân şase ani, şi când va deschide dugheană, să plătească mai întâi 40 lei „testir“ [1] la cutie, iar de va fi fecior de meşter, va plăti 20 lei.

7. Un blanar străin care se va aşeza în breaslă, va plăti testirul întreg.

8. Străinii nu au voie să scoată pelcele ce sânt la meşteşugul acestei bresle; cei ce vor contraveni, vor plăti gloabă 30 de lei, şi li se vor confisca pelcelele.

9. Breslaşii vor putea angaja calfe, cu ştirea povăţuitorului breslei, şi calfa va da din leafa lui câte o para de leu la cutie; cine va tocmi calfă fără ştirea breslei, va fi globit cu trei ocă de ceară.

10. Când un breslaş va cumpăra o marfă şi alt breslaş ar vrea să aibă şi el de aceia, trebue să-i deie o parte, şi asupra preţului cumpărăturei va pune la cutie câte 20 parale de suta de lei.

11. Cine va face tovărăşie fără ştirea povăţuitorilor, va fi globit cu patru ocă ceară.

12. Niciun breslaş nu poate primi ucenic dintre armeni şi jidovi.

13. Armenii blanari din alte oraşe nu au voie să se aşeze în Botoşani.

14. Blanarii cari lucrează pe la casele lor, şi numai la ziua târgului obicinuesc «de scot câte puţină marfă cu rogojina la uliţă», îşi vor plăti contribuţia la cutie, după putere.

Contribuţiile breslaşilor, «bărbânţele meştereşti“, erau trecute într'o condică, cu însemnare că s'au plătit în mânile starostelui sau în adunarea breslei.

La 1832, când s'a făcut catagrafia cea amănunţită a populaţiei din Botoşani, erau în acest oraş 45 de blănari, toţi români; peste câţiva ani, însă, la 1852, breslaşii blanari dau o jalbă isprăvniciei, in

1.—Acelaş înţeleş ca şi „bărbânţa“.

care arată că după privilegiile ce au prin hrisoavele mitropoliţilor, nu *au voie să se amestece în breaslă naţii străine, armeni şi jidovi,* dar dela o vreme breasla se vede ştirbită în aceste privilegii, de oarece jidovii «s'au nărăvit a intra şi în acest meşteşug» şi speculând această meserie, li strică alişverişul.

Era concurenţa contra căreia se plâng blănarii botoşăneni cerând să fie opriţi jidovii de a practica acest meşteşug, ceiace mai ceruseră şi Domnitorului, cu câţiva ani mai înainte.

Faţă cu ideile de libertate, care pluteau şi în atmosfera Moldovei, cerinţile blănarilor din Botoşani nu au putut să fie satisfăcute.

Breasla lăutarilor

In Botoşani au fost totdeauna lăutari vestiţi, şi corporaţia lor avusese, cândva, o organizare care, dela o vreme, se desfiinţase.

In o jalbă către Eforie, dată de lăutari în 1836, se vorbeşte de «breslaşii lăutari" din oraşul Botoşani şi despre cutia „bisericei unde sântem închinaţi", recunoscând că „acum de când au lipsit stărostia dintre noi, ce purta ocârmuirea noastră a tuturora, au lipsit şi unirea noastră şi alişverişul dintre noi".

Aceasta dovedeşte că a existat breasla lăutarilor în Botoşani, pe care o mai găsim în 1832, când s'a făcut catagrafia locuitorilor, şi când se menţionează şi un staroste al «muzicanţilor".

La 29 noemvre 1832, Eforia primeşte următoarea jalbă dela neguţitorii din Botoşani:

Către cinstit Sfat orăşănesc din Botoşani
Neguţitorii din acest oraş

Jalobă

Aducem la ştiinţă că în acest târg, după aşezământul nou, toate de mai înainte catahrisuri ce se urma s'au desfiinţat, dar numai havaetul scripcarilor se vede crezut. Pentru aceasta facem cunoscut cinstitului Sfat, că o mare supărare şi obijduire avem dela starostele de scripcari că la ori ce nuntă trebuindu-ne scripcari, până nu dăm câte doi galbeni havaet starostelui nu putem tocmi nici un scripcar, şi acel havaet videm că-l pune în a lui socoteală, de care ne rugăm să se puie şi aceasta la cale după cuviinţă. 1832 noemvre 9

Gheorghe Săvulică, Mihai Bolfosu, Ioniţă Ariton, Luca Macsim, Avedic Marcovici, Munuc Suceveanu.

Ca rezultat al acestei plângeri, Departamentul din lăuntru opreşte pe staroste de a mai lua havaet, ci numai tocmala dela început, pentru orice angajament de nuntă, cumătrie şi altele. [1]

Probabil că această oprire de a se mai lua havaet, a motivat desinteresarea starostelui breslei lăutarilor, şi prin urmare desorganizarea breslei.

Dar nevoia de a se reorganiza în breaslă, a făcut pe lăutarii din Botoşani să adreseze următoarea cerere:

Către cinstita Eforie a târgului Botoşani
Dela breasla lăutarilor din târg Botoşani

Plecată jalobă

Cu supunere facem cerere cinstitei Eforii, noi breslaşii lăutari de aici din oraş Botoşanilor, că acum de când au lipsit stărostia dintre noi, ce purta ocârmuirea noastră a tuturora, au lipsit unirea noastră şi alişverişul dintre noi, cât şi a cutiei bisericei unde sântem închinaţi, şi pentru aceasta ne-am sfătuit, cu toţii de obştie, ca să facem plecată cerere cinstitei Eforii, ca să binevoiască a face alegere dintre noi, pe care se va găsi de cuviinţă, şi să ni se puie un staroste după cum şi în Eşi şi în alte târguri s'au pus, ca să nu umblăm tot besmetici ca albinele fără de matcă, *să se urmeze precum s'au urmat din învechime*, să fim folosiţi şi noi şi sfânta biserică unde sântem închinaţi, şi pentru această punere la cale va rămânea în veşnica pomenire D-voastră, şi care va rămânea staroste să aibă a da în folosul casei, în bani cât se va putea.

1836 septemvre 15.

Eu Petrache sin Niţă Sucevean, adeverez
Eu Vasile Buiuc, adeverez
Eu Ioan sin Niţă Sucevean, adeverez
Eu Iordachi Strahotin, adeverez
Eu Anastasă sin Toader, adeverez
Eu Gheorghe Sărăcuţu

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 652 litera M, fila 457.

Eu Gheorghe Bortă
Eu Gheorghe Buiuc
Eu Lupul Buiuc
Eu Fandole Gheorghe, cobzar [1]

Eforia raportează Departamentului:

Cinstitului Departament Trebilor din Lăuntru
Eforia oraşului Botoşăni

Raport

Lăutarii muzicanţi din acest tărg au arătat cu jalobă spre a li se pune şi lor staroste, precum de pildă sânt regularisiţi în Eşi, de Eforia de acolo, de a se păzi buna orânduială şi unire între ei, precum au fost şi mai înainte, cu aceasta însă ca starostele ce va fi, să aibă a da în folosul casei Eforiei în bani cât se va putea, bez ceia ce au a strânge la cutia care au a da sfintei *biséricei Adormirea Maicei Domnului unde se găsesc închinaţi avându-şi şi făclia lor*, care jalobă a lor se pridstavliseşte cinstitului Departament spre pliroforie, însă totodată un muzicant slovesnoi au făgăduit că va da la casa Eforiei până la 400 lei pe an, spre folos, de aceia ne rugăm să avem poroncă în ce chip să urmăm şi de se poate a se lua un asemenea venit în folosul casei Eforiei, ca un lucru ce de a lor bună voie pe tot anul vroiesc a hărăzi spre înlesnirea cheltuelilor Eforiei.

Costache Roset, Hriste Ioan, Ştefan Goilav.

Departamentul aprobă cererea lăutarilor, şi pe raportul Eforiei se pune această rezoluţie: „Pe pilda urmată la Eşi, se încuviinţează iar banii însemnaţi, de nu se vor putea lua mai mulţi, se vor da în câştiuri la Eforie. [2]

1. 2.—Arhiva Statului Iaşi. Dosar 115, Tr. 1772.

Ispravnicul ţinutului Botoşani, Spatarul Dimitrie Gane, prin raportul No. 12196 din 6 octombre 1836, arată Departamentului că pentru alegerea starostelui de lăutari, adunându-se pe toţi lăutarii la Poliţie, li s'au dat poruncă ca să-şi aleagă pe acel asupra căruia vor avea ei mai multă încredere, şi lăutarii, în număr de 40, au ales de staroste al lor pe *Petrachi Paraschiv*, ce-i zic şi *Ciocoiu*, care de către Isprăvnicie s'au şi statornicit.

Dar după trei zile, la 9 octombre 1836, Eforia oraşului face cunoscut Departamentului că ţiganii lăutari s'au împărţit în două tabere: unii alegând-l pe *Petrachi Paraschiv*, şi alţii alegându-l pe *Vasile Buiuc*, mai mulţi fiind cu acesta din urmă, iar Eforia, ca să nu rămâe păgubaşă de acel venit de 400 lei, care se şi depune la casa Eforiei, prezintă Departamentului actul de alegere, spre statornicire.

Actul de alegere era acesta:

Către cinstita Eforie oraşului Botoşani.

Dela breasla lăutarilor din acest târg

După jaloba ce am dat noi cinstitei Eforii, la 15 a trecutei luni septemvre, pentru de a ni se pune staroste breslei noastre, acum arătându-ni-se porunca cinstitului Departament ca să facem alegere şi să punem staroste mai mare între noi, precum au fost şi mai înainte, de care noi următori fiind, după numerarisita poruncă, am şi ales de staroste pe D-lui *Vasile Buiuc*, cu aceasta însă ca să aibă a da în folosul casei cinstitei Eforii 400 lei pe fieştecare an, în cursul haznelei şi în câştiuri pe an să se deie, şi noi să avem a fi supt ascultarea pomenitului staroste, şi la ori ce nuntă sau alte cântări, fără ştirea starostelui niciun lăutar să nu aibă voie a se tocmi, ci numai D-lui starostele să poftească şi să se tocmească el, de unde să-şi ia şi havaetul obişnuit a stărostiei. Pentru care spre ştiinţă, plecaţi facem cunoscut şi cinstitei Eforii, şi totodată o rugăm a binevoi de a face şi întăritura cuvenită după formă.

1836 Octomvre 7

Eu Petrache Sucevanu
Eu Ionică Sucevanu

Eu Iordache Strahotin
Eu Gheorghe Buiuc
Eu Neculai Naingiu
Eu Fandole Cobzarul
Eu Ionică Săcăluș
Eu Gheorghe sin Pavăl
Ion Muscalagiu
Eu Lupu Buiuc, și toată breasla fruntașilor atât cei iscăliți cât și ceilalți.

Peste un an, la 13 octomvre 1837, spatarul Leon, ispravnicul ținutului raportează Departamentului că scoțindu-se la mezat, pentru un an de zile, *adetiul* stărostiei lăutarilor, care este în folosul casei Eforiei, cel mai folositor preț l-au dat *Nastasă Paraschiv*, adică 605 lei, în cursul haznelei.

In noemvre 1838, făcându-se iar mezat pentru adetiul stărostiei lăutarilor, a ajuns havaetul acelei stărostii asupra lui *Vasile Buiuc*, în sumă de 640 lei, dar după cinci ceasuri, înainte de a se încheia contractul, vine *Petrache Paraschiv*, fostul staroste, și dă 800 lei, pentru care s'a încheiat și următorul contract:

Contract.

Anul 1838 noemvre 13 zile, după publicațiile urmate și în urmarea poroncei cinstitului Departament din 5 noemvre, luând parte la strigările prin mezat a adetiului stărostiei lăutarilor, cu preț de 800 lei pe an, eu Petrache Paraschiv voiu urma pe timp de un an, începător dela 26 octomvre 1838 și până la 26 octomvre 1839, după următoarele condițiuni mai gios arătate:

1. Dator să fiu eu gios iscălitul a cârmui cu bună chibzuială pe toată breasla lăutarilor, întocmai după catastiful ce avem, având a lua dela toți lăutarii havaetul stărostiei după catastif, adică dela nunți și cumătrii câte se vor face.

2. Osebiți bani ce este obiceiu a se strânge la cutia ce avem de pe la breslași, se va păstra la stărostie, fiind dator a-i da bisericei Sf. Adormirea Maicei Domnului, unde ne găsim închinați, spre pomenirea breslei.

3. Suma de 800 lei ne îndatorim a răspunde Eforiei în două câştiuri, iară când din înpotrivă nerăspunzând banii la arătatele vadele, atuncia Eforia fără a lua în privire orice punere înainte, nu numai ca să aibă a mă scoate din această stărostie, dar şi toţi banii să aibă a i se împlini din orice avere a mea sau a chizăşului meu, mişcătoare sau nemişcătoare, neavând cuvânt de răspuns la orice instanţie giudecătorească ne vom arăta.

4. Toţi lăutarii atât aceşti de loc, cât şi acei străini cari vor veni în acest târg, spre a se hrăni, datori să fie a-mi da cuviincioasa ascultare şi cinste, ca la un staroste, şi mai ales acei cari vor veni străini întâi să se învoiască cu stărostia, după obiceiu, şi apoi vor fi primiţi a cânta, şi fără ştirea stărostiei să nu aibă voie niciun lăutar a se tocmi la nunţi şi cumătrii, ci numai prin mine gios iscălitul să aibă a se tocmi, spre a-mi lua havaetul hotărât de stărostie, iară din împotrivă când din lăutari se va dovedi că s'au tocmit la vreo nuntă sau cumătrie fără ştirea stărostiei, apoi pe unii ca aceia să se globească la cutia breslei, având a-mi trage şi eu havaet stărostiei, însă prin ştirea poliţiei.

5. Orice gâlcevire se va întâmpla între lăutari, şi neputându-i eu împăca, atunce se vor îndrepta la poliţie, spre punere la cale.

Şi dară, spre siguranţia Eforiei că voiu fi următor tuturor ponturilor cuprinse mai sus, şi cu darea banilor la vadele, pe lângă osebită chizăşie ce am dat, am mai pus amanet trei bucăţi hărtii documenturi a caselor mele din acest oraş, pentru care am şi făcut două asemine contracturi încredinţate şi de Isprăvnicie.

1838 noemvre 21.

Venitul Eforiei din darea starostelui de lăutari creşte în fiecare an.

Pe 1839-40, la licitaţia făcută, la a treia strigare, *Ionică Paraschiv* a oferit 1260 lei, şi a încheiat un contract, tot în cuprinsul celui de mai sus; pe 1840-1841, starostele *Ion Negrei* a dat 1515 lei; pe 1841-1842, *Iordachi sin Toader* a urcat adetiul la 1630 lei, iar pe

anul 1842-1483, stărostia lăutarilor trece asupra lui *Ion sin Niţă Suceveanul*, cu 1780 lei pe an, făcând contract cu Eforia şi dând şi un act de chizăşie a Dvoreninului *Coştachi Vizanti*, în cuprinderea următoare:

Chizăşie.

Eu gios iscălitul închizăşluiesc prin aceasta ce dau în cănţeleria cinstitei orăşieneşti Eforii de Botoşăni, că pentru orice din potrivă urmare a condiţiilor contractului a D-sale Ionică Sucevanul, ce au încheiet, luând în otcup stărostia lăutarilor, voiu răspunde eu. Drept aceia urmează a mea iscălitură, rugând totodată şi pe cinstita Isprăvnicie ţinutală de au încredinţat formalnic.

1842 noemvre 19.

Costache Vizanti.

Pe anul 1843—1844, stărostia lăutarilor trece, prin mezat, asupra lui *Nastasă sin Toader*, cu preţul de 2050 lei [1]).

Din viaţa intimă a breslaşilor de Botoşani, nu ştim nimic.

D. Iorga a descoperit inventarul unui *furmagiu*, din 1828: Lucruri date „în mâna lui Mihai furmagiu“, şi anume: 3 hambari şi 1 covată, câmpiu de trei mâni, 1 gripcă de pâne, 4 site, 1 coti de cuptor, 5 lopăţi, 2 poslovaci (?), 1 capac de gura cuptorului, fereşti de sticlă bune, 2 fereşti mici tij de sticlă, 1 masă de plăcinte, 6 mese înlăuntru şi din faţă, 11 lăiţi, 2 culmi de pus panacoade, 1 trunchiu de tăiat carne, 1 broască la uşa din faţă, 1 cuptor gata sănătos, 1 ladă mare de pus pâne şi una veche, 1 sâtă de cernut făină, 1 pat, 1 ladă tij din faţă, 1 tavă mare de fript. Toate aceste lucruri se vând cu 100 lei [2]).

La 1819, Iani Lăcătuş se îndatoreşte a face giupânului Luca sin Davind Goilav patru gratii de fier cu flori, cum i-a plăcea dumisale, „şi cu fierul meu“. Va primi de ocă câte doi lei zece parale. Va mai face patru obloane cu fierul dumisale, adică taplele după ce se vor căndări; cât fier oiu mai pune eu adaos la pervazuri, sau aiure, unde va trebui, are să-mi plătească tot cu acest preţ. Apoi alte gratii «sade, pitrecute una într'alta, câte şaptezeci de parale pe ocă» [3]).

1.— Toate datele din acest capitol sânt luate din Arhiva Statului Iaşi. Dosar 115 1836, Tr. 1772.
2.— Studii şi Documente, VII, p. 147.
3.— N. Iorga, Studii şi Documente, VII, p. 146.

Eforia oraşului Botoşani, cu raportul din 1835 Iunie 21 cătră Departament, face cunoscut că, în acest oraş, vin feliuri de oameni, de meşteri, unii de pe la alte târguri, alţii de peste hotar, unii cu paşaporturi, alţii fără paşaporturi, cari cu dela sine samovolnicie se împuternicesc a lucra meştesugul lor, fără însă a vroi să să înfăţoşeze sau la Eforie, sau la breslele la care sunt cu ştiinţă de asemenea meşteşuguri, cu care a lor răle urmări şi nebăgare de samă, nu fac alta de cât o războire şi o tulburare între toţi ceilalţi meşteri de aici din oraş, cu feluri de chipuri înşălătoare, că nici nu sunt supuşi la vre-o dare.

Departamentul încuviinţază ca Eforia prin măsurile poliţieneşti să-i îndepărteze de îndată, mai ales acei care n'au pasporturi în regulă, pentru liniştea celor localnici, fără a-i stingheri în alişverişul lor.

Comerțul în trecutul Botoșanilor.

Din timpuri vechi, iarmarocul din Botoșani era vestit în țările vecine, ai căror negustori făceau un comerț întins cu Moldova: cumpărau dela noi, în special, vite, și ni aduceau obiecte de care aveam nevoie, și noi nu ni le puteam procura din țară.

Intr'o carte gospod a lui Petru Șchiopul, din 8 ianuar 1579, dată cătră negustorii din Liov, se vorbește despre târgul Botoșani, în care se ținea cel mai vechiu iarmaroc din toată Moldova [1]), iar călătorii cari au trecut prin acest oraș, în cursul veacurilor, pomenesc despre comerțul ce se face în Botoșani, cu vite, cu tutun, și altele, mărfuri care se exportează până la Leipzig și Brody.

Negustori, în vremurile vechi, în Botoșani, erau și moldoveni, dar armenii, cu legăturile lor comerciale în țările vecine, și cunoscători de limbi străine, făceau comerțul internațional, și autoritățile locale li dădeau tot sprijinul.

In Arhivele Bistriței (Ardeal) se pastrează o scrisoare, pe care Vornicii din Botoșani o trimet autorităților din Bistrița, în interesul unui arman, Avan Baronce, la 25 ianuar 1706. Scrisoarea are această adresă: „La ai noștri cinstiți și buni prieteni, dumnealui giudețul și dumnealui harmițașul dela „cetatea Bistriței, cu bună sănătate să se dea„, și cuprinsul este acesta: [2])

> Ai noștri cinstiți și buni prieteni, dumnealui giudețul și dumnealui harmițașul dela cetatea Bistriței, sănătate și tot bunul poftim dumilorvoastre dela milostivul Dumnezeu. Pricina acestei scrisori a noastre, întâiu ca să cercăm de buna sănătate și viața a dumilorvoastre; a doua iar vă poftim pentru acest negustor anume Avan Baronce, carele este de aici dela oraș dela Botășeni: venind acolo în țara dumilorvoastre, și având datorii la niște negustori ce trăesc

1. Uricarul, XVIII, p. 220.
2.—N. Iorga, Documentele Bistriței, II, p. 100.

acolo, poftim să aibă dreptate, să i se facă plata pe zapis ce are. Ce noi încă la dreptate, ce ar fi pofta dumilor· voastre, gata ne vom afla în slujbă; că, neplătind banii acestui negustor s'a fi dator, apoi s'a da știre Măriei Sale Vodă, și se face zeberală, că acei negustori au boi aice.

Ce poftim dreptate să fie, și milostivul Dumnezeu să fie cu Dumneavoastră.

† A dumilorvoastre buni prieteni:
Vornicii din Botășeni,

1706 ghenar 25.

Probabil că iarmarocul de care se pomenește, în 1579, erau cele patru iarmaroace care se țineau, în Botoșani, la Vinerea Mare, la Sfântul Teodor, la Sfeti Ilie și la Sfânta Maria Mică, despre care se face mențiune la 1740 [1]).

Afară de armeni, se mai ocupau cu comerțul, în Botoșani, și alți străini.

Despre turci, pomenesc documente de prin 1742, că aveau fân de vânzare în Botoșani [2]); alte documente, tot de pe atunci, vorbesc despre negustori greci, cari ar fi trăitori de multă vreme în Botoșani [3]).

Negustorii turci nu erau oameni pașnici, ca armenii; ei se purtau rău cu locuitorii țării, și autoritățile locale se arătau neputincioase de a li pune stavilă. La 1742, Domnitorul Constantin Mavrocordat pare că a luat oarecare măsuri contra abuzurilor turcești, și trimete Ispravnicului de Suceava o poroncă, în care-l mustră pentru îndolența lui; și-i, spune: „Cartea ce ne-ai trimes, am luat, și pentru supărările ce fac turcii oamenilor, și-i bat, și banii ce au dat oamenilor pe poame și pe altele își plinesc dela dânșii îndoit și întreit, și la poronca noastră nu se supun, și ni arăți că n'ai ce a li face, că fac ce li este voia, și nu poți să-i oprești,—aceasta este blăstămăția ta: pentru ce să nu aperi pe oameni, și pentru ce să-i lași în voia lor, să facă ce li este voia? Sau, dacă nu poți tu și nu ești harnic de slujba aceasta ca să aperi pe lăcuitori, să știm, să punem pe altul, carele va putea

1.—N. Iorga, Studii și Documente, VI. p. 442.
2.—N. Iorga, Studii și Documente, VI p. 254.
3.—Ibid. p. 326.

să li stea împotriva lor, şi să apere pe oameni. Ni arăţi că sânt in Bosance vre-o 7-8 Adalai, şi pe aiurile, şi numele lor nu le scrii. Pentru ce să nu-i scrii anume: ce turci sânt, şi de unde sânt, şi ce fel de răutăţi şi supărari au făcut, şi cui au făcut anume, una câte una. Că iată şi ceauş împărătesc am adus, cu care să li putem veni de hacul lor. Pe care ceauş l-am orânduit să vie şi la iarmarocul dela Botoşeni şi acolo la Suceava. Şi să cauţi să dai izvod ca acela anume, de toţi turcii şi de faptele lor cu amănuntul, şi el îi va prinde, ori de acolo dela Botoşeni, ori dela Suceava, şi cui ce vor fi luat rău şi cu strâmbul, vor plini dela dânşii şi se vor răsufla lăcuitorii. Numai să nu cumva să tăinueşti pe vreunul şi să nu-i arăţi pe toţi, căci altfel el va da toată paguba. De vreme că noi în tot chipul silim ca să răsuflăm şi să odihnim pe lăcuitori». [1])

Mai răi decât turcii, însă, trebue să fi fost grecii.

Unul dintre greci care a făcut, în curs de multe zecimi de ani, multe neajunsuri acelora cu cari avea afaceri, era unu *Manoli*, al cărui nume îl găsim amestecat în toate judecăţile. Acest Manoli făcea tot felul de tovărăşii, cu orişicine, cu evreii, cu armenii, şi toţi aveau a se plânge de el.

In Botoşani nu se făcea negoţ numai cu vite. Un articol care se căuta mult, şi se găsea în cantităţi mari, era *mierea* de albine. In 1740 vestitul negustor Manoli cumpără dela Constantin Tăutul, *şase vedre* de miere, o afacere nenorocită pentru Tăutul, şi pentru a se putea plăti de Manoli, acesta i-a scos în vânzare partea lui din moşiile Rudeşti şi Dubova, în ţinutul Sucevei [2]). Tot cu Manoli, şi tot pentru miere, au procese şi alţii. Preutul Iftimie, dela Drăguşăni, în vremea tulburărei muscalilor, „s'au vorovit ei cu un Verdiş căpitan, şi cu un diiacon dela Stroeşti, şi s'au dus ei la Botăşeni, şi au luat acest preot şi cu diiaconul 15 lei arvonă pe miere, dela Manoli, cupeţ, iar Verdiş Căpitannl au luat singur 15 lei pe miere dela Manoli, şi s'au apucat ei să-i ducă mierea gioi, şi neputând ei să-i ducă mierea gioi, i-au dus mierea la săptămâna, duminică, şi când au intrat cu carăle cu miere în ogradă, iată şi cazacii venia să încarce târgul şi să prade, şi ei au îngiugat şi s'au dus până la Drăguşăni. Şi agiungându-i cazacii, şi-au apucat boii şi au fugit, iar mierea a rămas peitoare

3.—Ibid. p. 281.
4.—N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 237.

de cazaci. Şi cer plată dela Manoli. Acesta arată «că li-au zis să descarce mierea şi să o puie într'o groapă, în taină, să arunce gunoiu, că doară a scăpa, şi ei n'au primit, şi au îngiugat şi s'au dus cu mierea acasă, „zăbovind apoi şi până'n duminică, şi atunci a fost prada. Un diiacon, martur, arată că „s'au păgubit neguţitorul de *8 poloboace de miere*, şi i-au luat şi 370 lei, bani, cazacii, dintr'un sicriu".—Manoli căştigă procesul [1]).

Negustorii din Botoşani îşi exercitau comerţul şi în afară de oraşul lor. In 1761, în Suceava, unde negustorii bogasieri, mătăsari, blănari, abageri, jidovi şi armeni, ce veniau cu marfă dela Botoşani, şi dela Roman, aveau un loc anume rezervat, „în dricul dughenilor din capul târgului", unde să-şi întindă marfa lor, „la faţa târgului", la uliţă".

Negustorii pământeni din Botoşani dau o jalobă Domnitorului Mihail Suţu, pentru unele neajunsuri pe care le întimpinau, în negustoria lor, şi cer sprijinul Domniei. Domnitorul prin hrisovul din 7 mart 1794 constată că negustorii au «hrisov gospod dela cei mai înainte de noi luminaţi domni, de aşezarea rânduelei lor», care hrisov s'ar fi pierdut «în răzvrătirea trecutelor vremi». Ca dovadă a existenţei acelor hrisoave, negustorii au înfăţişat cărţi care li se dăduseră în conformitate cu acele hrisoave, din care Domnul s'a încredinţat că ei «sânt negustori de Botoşăni şi şi-au păzit orânduiala aşezării lor nesmintit».

In temeiul acestor dovezi, şi în consideraţia că neguţitorii aceştia «nu puţin folos aduc cu negustoria lor şi Cămării gospod, şi lăcuitorilor înlesnire la alişverişul lor», încuviinţează cererea de a li se acordă „privileghii", şi hotărăşte următoarele :

> Negustorii pământeni din târgul Botoşăni avănd hrisov gospod dela cei mai înainte de noi luminaţi Domni, de aşezare rânduelei lor, în răzvrătirea trecutelor vremi s'ar fi prăpădit. Numai, spre încredinţare, au scos de au arătat cărţi date de atuncea, după cuprinderea acelui hrisov, la mâna lor, de putea fi cunoscuţi că sânt negustori de Botoşăni, şi s'au păzit orânduiala aşezării lor nesmintit, cerând hrisov pentru preveleghiile lor, ca unii ce nu puţin folos

1.—N. Iorga, Studii şi Documente VI, p. 258.

aduc cu negustoria lor şi Cămării gospod şi lăcuitorilor înlesnire la alişverişul lor. Hotărăşte deci : la vremea desătinii, pe drepte bucatele lor ce vor avea, să plătească desătina până la trei lei bucata, câte patru parale vechi de stup şi de râmător, pentru rest dând ca şi ceilalţi lăcuitori. Cu cai de olac, cu alte rândueli de cară, salahori, chereste, chile la rânduiala zaharalei, şi cu alte angării ce vor fi pe alţi lăcuitori, aceştia întru nimică de acestea să nu se supere ci să fie apăraţi; fără numai birul lor să aibă a-l plăti după aşezare, iar la cheltuelile târgului ce se vor întâmpla acolo în Botoşăni să dea şi ei agiutor celorlalţi târgoveţi, câte treizeci bani pe an, de casă. Feciorii lor, fraţii lor, cum şi calfele lor, umblând cu marfă pe la iarmaroace şi pe la zile de târg pentru alişverişul lor, să nu se supere de către dregători, nici să li ia vreun ban cu pricină de bir, fiindcă ei plătesc birul lor la ţinutul Botoşani, adeveriţi fiind prin mărturia dregătorilor ot Botoşăni că sânt de breasla negustorilor birnici ot tam. Păstorii şi argaţii ce vor avea pe la bucatele şi căşlile lor, cum şi la alte negustorii a lor, fiind mazuri, ruşi, oameni străini, să nu fie supăraţi de către nimine pentru bir; asemine şi flecăi pământeni neînsuraţi şi cu părinţi, fiindcă plătesc părinţii lor bir, la satul unde se află şezători; iar, fiind însuraţi, şi nu se vor afla legaţi cu birul la vreun sat, pe unii ca aceia să-i puie dregătorii la bir după starea şi putinţa lor. Asemine şi flecăi pământeni neînsuraţi şi fără părinţi, fiind de vrâstă şi de n'or fi legaţi cu birul la vreun sat. Pentru boii ce se rup cârduri de prin cirezi şi fug, cum şi cai, iepe din herghelii, să aibă a da colacul la cine i-ar găsi, numai câte doi lei de cârd; iar, când s'ar răzleţi din cireadă câte un bou sau doi, cum şi din herghelii câte un cal, iapă, sau câte două, atunci vor da colacul câte un leu de bou, cum şi de cal, iapă. Umblând aceşti negustori prin ţară pentru alişverişul lor, având niscaiva pricini cu cineva, poruncim dumneavoastră ispravnici giudecători de pe la ţinuturi, să aveţi a giudeca cu dreptate prin carte de giudecată, sau, nemulţămindu-se cu giudecata de acolo, cu zi de soroc şi cu mărturia dumneavoastră

să vie la Divanul gospod. Pentru moşiile care le ţin cu anul pentru păşunatul bucatelor, şi pentru fânul ce fac pentru hrana vitelor lor, şi fac arătare că unii din lăcuitori fără tocmală şi cu silnicie intră de ară şi cosesc, cum şi fân gata li iau, poroncim Domnia mea: întăi pentru cei ce li s'ar cădea protimisire la cumpărat veniturilor de moşii cu anul, până la Sfeti Gheorghe fieştecine să aibă a-şi căuta protimisire după dreptate, iar după sorocul arătat, nimine să nu fie volnic a cere protimisire. Al doilea, pentru cei cari n'or fi având loc îndestul de arat şi de cosit pe moşia care se află şezători, nici veţi afla venitul acei moşii vândut la alţii pentru negustorie, de nu se vor putea învoi cu stăpânii moşielor ca să li dea loc cu dijmă pentru arat şi cosit atuncea dumv. să le găsiţi loc pe moşiile ce se megieşesc înpregiur, cu dijmă şi învoială, să-şi facă arături şi sămănături şi fâneţe pentru vitele lor, însă numai pentru trebuinţa lor, iar nu şi de negustorie, dându-li-se loc de o parte, iar nu împrăştiat, cu stricăciune moşiei. Iar care va îndrăzni şi va intra cu silnicie în alte moşii, sà are sau să cosască fără învoială sau fără ştirea Dumv., sau să năvălească a lua fânul cuiva fără tocmală, pe unii ca aceia să-i cercetaţi şi să-i înfrânaţi, şi nici de cum să nu-i îngăduiţi, fiindcă voinţa Domniei Mele este să se păzască dreptate de cătră toţi, spre folosul obştiei. Drept aceia poroncim Domnia mea dum. ispravnici, giudecători, cum şi tuturor dregătorilor, căpitani sau zapciii slujitori, pentru toate să aveţi a urma întocmai şi pe deplin după cum mai sus se cuprinde prin hrisovul acesta. (Hrisovul este întărit la mart 1796 şi 31 august 1799)" [1]).

Negoţ mare cu blăni se făcea în Botoşani, unde se găsea marfa cea mai aleasă. Un ordin, din 1822, a lui Chehaia-beiu, ni dă ştiinţi interesante, în această privinţă:

Chehaia-Bei
Cătră cinstita Vornicie de Botoşăni

Fiindu trebuinţă pentru unu tulumbu pacé de samuru cu profiluri loru, întregi samurĭ cumu şi unu tulumu de

1.— N. Iorga, Studii şi Documente, VII, p. 132.

sniihi (sic), cu profilurile de snihi, buni osăbiţi, însă cu preţulu celu mai de pe urmă până la două mii două sute lei, pentru care să scrie Dumnv. ca să cercetaţi pe la blanarii ce sântu acolo sau la alţi ce voru fi avându aceste două tacămurĭ de blane cu preţulu arătatu mai susu, şi găsindu-să, pe acel cu blanile să să trimată aice ca să să vadă şi să-şi priimască banii. Insă aceasta se cere dela dumv. cătu de în grabă şi fără zăbavă.

1822 April 8.

Sait-Efendi. Blanile găsindu-se, să să de înu mâna aduçătorului scrisorii aceştii, preţul să va plăti de cătră noi la Vistierie.

Porunca s. Chihae-beiu pentru 2 tacâmuri de blani şi s'au făcutu răspunsu că nu să găsăscu.

1822 April 2.

Cărie triimisu i-am datu huzmetu, de frică, 160 lei. [1]]

1—Revista istorică, I, N. 11-12, 1915.

Târgul Făinei.

Din vremuri vechi se făcea, în Botoşani, un întins negoţ de făină şi dughenile negustorilor fiind grupate în partea de jos a oraşului, parte în care erau aşezate mulţimea aceasta de dughene, se numea *Târgul Fâinei.*

In aceiaş parte a oraşului, printre dughenile negustorilor cari vindeau făină, mai erau amestecate şi dugheni în care se desfăcea altfel de marfă, ca băcănii, şi tot pe acolo era şi «meserniţa», adică abatorul, cum se numeşte astăzi. Oraşul desvoltându-se, comerţul cu făină devenind mai întins, era firesc lucru să se înmulţască şi numărul neguţitorilor de făină, şi fiecare având interesul ca dugheana lui să fie la faţa uliţei, şi locul neîncăpând pentru alte clădiri, pe la anul 1720 s'a mutat Târgul Făinei în deal, pe lângă ţintirimul Bisericei Albe unde erau aşezaţi o sumă de evrei, şi alţi târgoveţi moldoveni.

Mutarea Târgului Făinei din vale în deal, nu convenia negustorilor cari aveau dughenile în vale; şi cu drept cuvânt, pentrucă târgul fâinei făcându-se din duminică în duminică, cumpărătorii se adunau numai în locul destinat pentru acest comerţ, şi fostul târg din vale rămânea pustiu, chiar dacă s'ar fi încăpăţinat vreun negustor săşi continue, în vale, comerţul de făină.

Sperând că vor izbuti să strămute Târgul Făinei iar la vale, un număr de târgoveţi evrei şi moldoveni din Botoşani, se jăluesc lui Grigori Vodă că «neîncăpând să-şi facă case mai înăuntru, unde se vinde făina şi se face târg din duminică în duminică, de căştigă şi ei hrana lor», şi acuma «unii şi alţii se scoală cu lăcomie şi cer să se mute Târgul Făinei iarăşi în vale, şi Domnul hotăreşte ca: Târgul Făinei să nu se clătească din deal, din locul lui, de unde s'au vândut şi până acum. Aşijderea şi băcăliile, şi negoaţe, şi meserniţa, şi pităria să stea toate la locul lor, şi să nu se mai strămute, trăgând unii la alţii, şi să aibă hrană cu toţii.

In 1742, pe vremea lui Constantin Mavrocordat, Vornicul de Botoşani, Visternicul Antiohie Caragea, văzând desbinările dintre neguţitori,

din pricina Târgului Făinei, a luat în cercetare pricina şi constatând că târgul este în deal de vreo 20 de ani, «şi este cu cale aşezat, de vreme ce din vale, unde s'a vândut făina mai în trecută vreme, îndesându-se casele, n'au unde sta carăle, a găsit o soluţie mijlocie, făcând dreptate la amândouă părţile, şi a hotărît ca târgul Făinei să rămâe în deal, dar altă marfă, afară de făină, acolo să nu se vândă, iar băcălii şi pânea (pita) şi alte mărunţuşuri să se vândă de la vale, în Târgul Vechiu, în faţa uliţei, «ca să aibă cu toţii alişveriş şi hrană.»

Constantin Mavrocordat aprobă hotărîrea lui Caragea, îi scrie să deie poroncă tuturor târgoveţilor ca să urmeze toţi precum au hotărît el, şi să nu mai umble amestecând lucrurile şi purtându-se cu cheltuială pe la Iaşi. In acelaş timp Domnul poronceşte dcă acá medeanul acela, unde se făcea Târgul Făinei din deal, va fi loc domnesc «fără pricină", nimeni să nu-l astupe cu case sau dughene, ci să rămâe loc slobod.

Ca sancţiune a măsurilor acestora, Domnul hotărăşte ca „de acum această pricină să nu se mai poarte", căci acei cari se vor amesteca se vor pedepsi.

Cei interesaţi făceau, însă, mereu stăruinţi la Iaşi, pentru a se muta Târgul Făinei iarăşi în vale, şi Constantin Mavrocordat poronceşte Vornicului Caragea, să nu se lase a fi înduplecat. Ii spune Domnitorul, că jidovii şi târgoveţii «s'au agiuns cu Vornicii de Botoşani», adică i-au conrupt cu *mâzdă*—cu mituire—ca să li mute târgul unde li convine, şi-l previne pe Caragea că «măcar de ţi-ar şi da ceva dumitale, să nu cauţi la aceia, ci să cauţi poronca noastră; şi unde a fost acel târg de veac, iarăşi acolo să fie; şi mai mult jalobă să nu vie». [1])

1. — N. Iorga, Studii şi Documente, VI, p. 237, 350,446.

Şcoala Domnească

Cea mai veche şcoală din Botoşani, pe care o pomenesc documentele cunoscute până acum, este cea înfiinţată prin hrisovul din 28 decemvre 1759 al Domnitorului Ioan Calimah.

In acest hrisov se spune că în Botoşani a fost «şi mai înainte» o şcoală domnească pentru învăţătura copiilor, dar se vede că acea şcoală, cu timpul, s'a părăsit, şi Domnitorul Calimah o reînfiinţează.

Nu rămâne îndoială că se învăţa carte, în Botoşani, şi înainte de 1759, dar «şcoală», în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu va fi fost, afară doar de acea şcoală domnească, de care vorbeşte hrisovul lui Calimah. Preoţii şi dascalii bisericelor au fost, în vremile trecute, îndrumătorii în ştiinţa cărţii a strămoşilor noştri.

Iată hrisovul lui Ioan Calimah Voevod: [1])

Noi Ioan Teodor Voevoda Bojiio Milostivo
Gospodar Zemlii Moldavskoi

De vreme ce ne am încredinţat Domnia Mea că la târgul Botoşanii este trebuinţă ca să fie o şcoală domnească, pentru învăţătura copiilor, *după cum au fost şi mai înainte*, iată dar şi Domnia Mea am dat voie să se facă această şcoală la târgul Botoşani. Şi s'au poroncit la Vornicul de Botoşani ca să găsască dascal să puie la şcoala aceia, şi pentru osteneala dascalului s'au făcut orânduială din banii Botoşanilor, adică din tot şfertul câte 5 lei, care bani să deie Vornicul de Botoşani, de vreme ce i se ţine în samă la socoteală. Aşijderea am mai făcut Domnia Mea milă cu dascalul ce va fi la şcoala aceasta; întăi el să fie scutit de bir pe capul lui şi de toate alte dări şi angării, oricâte ar fi pre alţii în ţara Domniei Mele, el nimănui ni-

1.—Uricarul, II, p. 51.

mică să nu deie. Aşijderea şi la vremea desătinei şi a goştinei, pe cinzeci de stupi şi pe cincizeci oi să aibă a plăti boereşte, şi pentru un om străin ce şi-ar fi găsit, făr de bir în Visterie, încă l-am ertat Domnia Mea să fie scutit de bir pe capul lui şi de toate alte dări şi angării, oricâte ar fi pre alţii el nimănui nimică să nu deie, ca să fie numai pentru slujba casei lui, şi pentru ca să nu se strămute niciodată această şcoală dela târgul Botoşăni, le am întărit Domnia Mea târgoveţilor de Botoşăni cu acest hrisov al Domniei Mele. Şi poftim Domnia Mea şi pre alţi luminaţi Domni ce Dumnezeu îi va orândui în urma noastră, cu Domnia acestei ţări, să nu strice mila aceasta ce am făcut Domnia Mea cu lăcuitorii acestui oraş, ce mai vârtos să întărească pentru a lor veşnică pomenire.

Let 7267 (1759) dechemvre 28.

Noi Ioan Voevoda.

In această şcoală, pe la 1785, se învăţa şi greceşte, [1]) dar ce alte cursuri se mai predau, şi cum era organizată şcoala, nu se ştie.

Se pare însă că după 1785, şcoala aceasta n'a mai funcţionat, de oarece Domnitorul Mihail Suţu, în hrisovul dela 30 septemvre 1793, prin care înfiinţază şcoala dela Ospenia, spune; „Deci luând samă Domnia Mea că *în târgul Botoşăni nu se află şcoală*, şi socotind că se cade, *n'am lăsat a nu se rândui* şi acolo şcoală."

Mihail Suţu creiază venituri pentru această şcoală, înstitue o epitropie a şcoalei, şi dispune să funcţioneze dascal de *limba elină* şi dascal de *carte bisericească* şi de *carte moldovenească.*

Iată acest hrisov : [2]),

Noi Mihail Constantin Suţul Voevòdı cu mila lui Dumnezeu Domn ţării Moldavei

Neamurile carele numea acei vechi Elini varvari, acum le vedem cele mai împodobite şi cine vra să cerceteze pricina iscusirii lor, alta nu va găsi numai însăşi pe învăţătură; învăţătura este pricinuitoare a tuturor bunătăţilor

1.—N. Iorga, Istoria Literaturei Române, II, p. 80.
2.—Uricarul II, p. 60.

ea împodobeşte pe trup, ea luminează pe suflet, ea este nălţimea stăpânitorilor şi rădicarea smeriţilor, ea este po doaba fericiţilor şi scăparea săracilor, ea este comoara bo gaţilor şi agiutoriul scăpătaţilor, ea este înfrânarea poftelor ea păzăşte bogăţia şi micşorează sărăcia, ea este cetate oraşelor şi întemeierea caselor, toiagul bătrâneţilor şi po văţuirea tinereţilor, pentru aceasta şi Solomon cel înţelep' nimică altă n-au cerut dela prea Inaltul Dumnezău fără nu mai pe înţelepciune şi învăţătură de care învrednicindu-s zice: venitu-mi-au împreună cu dânsa toate bunătăţile ş' la mâna ei am găsit bogăţie şi slăvire; aceasta dar mare şi dumnezeească bunătate, vrând şi Domnia Me a înpodob pe supuşii noştri, urmând prea înalţilor de mai înainte lu minaţi domni carii au întemeiat şcoalele, am întărit şi Dom nia Me, şcoala elinească în oraşul Eşii în care se para-doseşte învăţăturile. Deci luând samă Domnia Me că în târgul Botoşani nu se aflä şcoală şi socotind că se cad, n'am lăsat a nu se rândui şi acolo şcoală şi dascal Elines şi spre întemeerea acestei şcoale cu sfatul Preosfinţiei sal Mitropolitului Chir Iacov, şi a dumisale veliţilor boeri, ia ă dăm danie şi afierosim pe biserica de obştie ce se numeşt *Ospenia* la care să prăznueşte Adormirea Prea Curat Maicei Dumnezăului nostru, *ca să fie la şcoala de acol dimpreună cu toate dughenile şi afierosirea ce are şi va ave de acum înainte această biserică* şi rânduim Domnie Me s Epitropi atât asupra şcoalei cât şi asupra bisericei doi ne-guţitori ce se află cu locuinţa în Botoşani, pe Teodori Mus taţă şi pe Grigoraş Avram, cari Epitropi să fie datori a priveghia totdeauna şi a ave purtare de grijă spre intemee-rea şcoalei şi a bisericei, *şi din venitul bisericei ci va pri-sosi afară din trebuinţa bisericii să aibă a agiuta pe uce-nicii săraci iubitori de învăţătură care vor năzui la acea şcoală*, şi oricând va veni la lipsă de dascal Elinescu s' aibă a arăta la Preosfinţia sa părintele Mitropolitul şi la Dumnealor Epitropii şcoalei cei mari de aicea din Eşi, ca să orânduiască dascal de aice şi leafa dascalului Elinesc cât şi a *dascalului de carte bisericească* şi de carte *mol-*

dovenească să să deie din venitul școalelor nelipsit, și spre agiutoriul școalei aceștia, hotărîm Domnia Me ca să aibă și doisprezece liude scutelnici, pentru care poroncim Domnia Me dumisale Vel Visternic ca să-i treacă la izvodul de scutelnici ce este cu pecetea gospod în Visterie și să-i aibă nesmintiți de acum înainte, păzându-să de către toți întocma precum mai sus să cuprinde prin hrisovul acesta. Poftim dar Domnia Me pe alți frați luminați Domni, pe care sfântul Dumnezău îi va orândui în urma noastră cu Domnia acestei țări, să nu strice această milă, ce mai vârtos să adaogă și să întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenire.

Scrisu s'au hrisovu acesta la scaunul Domniei Mele, în orașul Eșii, întru cea dintăi Domnie a noastră la Moldavia, în anul dintăiu. *La let 1793 Septemvrie 30.*

Noi Mihail Suțul Voevod (L. P.)

Procitoh, vel Visternic.

S'au trecut în condica Vistieriei

Constantin Burchi, Pitar.

La 1796, Domnitorul Alexandru Calimah întărește hrisovul lui Mihail Suțu, în urma jalbei ce i-a dat *Feodor Musteață* și *Grigoraș Avram*, epitropii școalei din Botoșani, afierosind la școală toate veniturile bisericei Ospenia, și luând măsuri ca nu cumva să ducă lipsă școala de *dascal elinesc*, care avea a primi leafă dela «școala cea mare» din Iași, ca și dascalul de *carte bisericească* și de *carte moldovenească.*

Hrisovul este acesta: [1].

Cu mila lui Dumnezeu Noi Alexandru Ioan Calimah
Voevod Domn țării Moldovei.

Se face știre cu acest hrisov al Domniei Mele că prin jaloba ce au dat epitropii rânduiți asupra bisericei Ospeniei și a școalei de acolo din Botoșăni, anume Feodor Musteață și Grigoraș Avram, au făcut arătare că au hrisov gospod

1.— Uricarul, II, p. 55.

dela fratele nostru Mihail Costandin Suţu Voevod, cuprinzător că dă danie şi afieroseşte pe biserica Ospenia la şcoala din Botoşăni, dinpreună cu toate dughenile şi afierosirile ce are şi va avea şi de acum înainte, rugându-se ca să se întărească şi de către Domnia Mea această aşezare. Dec' cercetând Domnia Mea şi văzându-se şi hrisovul gospod, şi *socotind a fi cu cale a se afla şcoală acolo în târgul Botoşăni*, iată şi de către Domnia Mea asemene se hotărăşte prin hrisovul acesta ca biserica Ospenia să fie afierosire la şcoala de acolo din Botoşăni, cu toate dughenile şi afierosirile ce are şi va avea, şi tot numiţii de mai sus să fie epitropi atât asupra şcoalei cât şi asupra bisericei, îndatoriţi fiind a priivire totdeauna şi a avea purtare de grijă spre înţemeierea şcoalei şi a bisericei, şi din veniturile bisericei ce va prisosi afară din trebuinţa bisericei, să aibă a agiuta pe ucenicii săraci, iubitori de învăţătură, cari vor năzui la acea şcoală, şi oricând vor veni la lipsă de dascal elinesc, să aibă a arăta la preosfinţia sa părintele Mitropolitul şi la D-lor epitropii şcoalei cei mari de aice din oraşul Eşii, ca să rânduiască dascal de aice, şi leafă dascalului elinesc cât şi a dascalului de *carte bisericească* şi de *carte moldovenească* să-i deie din venitul şcoalelor, nelipsit; şi spre agiutoriul şcoalei aceştia hotărîm Domnia Mea ca să aibă şi doisprezece liudi scutelnici. Drept aceia poroncim Domnia Mea D-tale Vel Visternic ca să-i treci la izvodul de scutelnici, ce este cu pecetea gospod în Visterie şi să-i aibă nesmintiţi de acum înainte. Poftim dar Domnia Mea pe alţi fraţi luminaţi Domni pe cari Sfântul Dumnezeu îi va orândui în urma noastră la Domnia acestei ţări, să nu strice această rânduială, ci mai vârtos să o întărească, pentru a domniilor sale veşnică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii, întru cea dintâiu domnie a noastră la Moldavia, în anul al doilea.

La let 1796 fevr. 15.

Tot Domnitorul Alexandru Calimah văzând că veniturile rânduite pentru şcoala domnească din Botoşani nu ajung, mai dă un hrisov,

în iulie 1797, prin care hotărăşte că şcoala să aibă voie a scuti câte trei sute boi de negoţ de vamă şi de cornărit, ceia ce trebuie să fi reprezentat un venit destul de însemnat [1].

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Ioan Calimah
Voevod Domn Ţărei Moldavei

Cel mai întăi temeiu de laudă şi adevărată arătare a sufleteştii cunoştinţi de milostivire a Eghemonilor Domni este facerea de bine, căci rămâne şi după moarte neuitată, şi aduce vecinică pomenire, mai ales când se urmează la locuri cuviincioase. Şi fiind că din ceasul ce milostivul Dumnezeu ne-au înălţat la scaunul Domniei aceştia, tot scoposul şi voinţa Domniei Mele au fost şi este ca, mai întâi decât toate altele să cercăm şi să aflăm locurile acelea care sânt lipsite de cele trebuincioase, şi să punem la cale cu chipuri cuviincioase spre agiutorul lor.

Intre altele aflat-am Domnia Me că şi în târgul *Botoşăni* se află şcoală pentru învăţătura obştiei în limba *Elinească* şi *Moldovinească*, dar pentru că cu veniturile ce are rânduite până acum, nu este îndestul de a se cuprinde plata dascalilor şi a se agiutora şi din ucenicii cei străini ce năzuesc la învăţătură, am socotit că se cade a se face un agiutoriu din partea Domniei mele la această şcoală, precum eată şi prin hrisovul acesta hotărăm ca în toată vremea să aibă a scuti această şcoală câte trei sute boi de negoţ de vamă şi de cornărit, nesupărându-se de către cineva cât de puţin. Pentru care poroncim Domniea Me Dumnw. Vameşi de Carvasara, ca să aveţi a urma întocma şi pre deplin după cum se cuprinde prin hrisovul acesta. Şi poftim Domniea me şi pe alţi fraţi luminaţi Domni, pe carii sfântul Dumnezeu îi va orândui în urma noastră la Domniea acestei ţări, să nu strice această milă ce cu cale s'au făcut, ce mai vârtos să adaogă şi să întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul Domniei mele,

1. — Uricarul, II, p. 57.

în oraşul Eşii, întru cea dintâi Domnie a noastră la Moldavia în anul al treilea (L. P.)

La anul 1797 Iulie,

Noi Alexandru Calimah Voevod

Iordachi Roset vel Visternic procitoh

S'au trecut în condica Visteriei.

Constantin Burchi Clucer,

Alexandru Moruzi Voevod văzând că numărul elevilor, al «ucenicilor», se înmulţeşte la şcoala domnească din Botoşani, şi veniturile nu ajung, prin hrisovul din 17 august 1806, dispune ca pe lângă cei 620 lei ce se dădea, până atuuci, ajutor din veniturile şcoalelor obşteşti, să se mai deie încă 250 lei, din aceleaş venituri, şi în acelaş timp dispune ca din veniturile Doamnei, pe care le trăgea din Botoşani, să se deie şcoalei câte 300 lei pe an.

Din acest hrisov mai aflăm că in această şcoală se învăţa limbile *elinească, grecească, şi moldovenească.*

In anul 1820, această şcoală nu mai funcţiona.

Locuitorii din Botoşaui înaintează o jalbă Domnitorului Mihai Suţu, care prin hrisovul din 5 mart 1820, spune că «dela o vreme cuprinderea venitului şi a miluirei ce avea (şcoala) smintindu-se şi perzăndu-se, *au venit şi şcoala în zăticnire şi cu totul în nelucrare*„, şi în dorinţa de „*a aduce în fiinţă un lucru ca acesta de trebuinţă*», confirmă hrisoavele vechi cu privire la şcoala domnească din Botoşani şi la veniturile ei, şi dispune ca din venitul şcoalelor obşteşti din Iaşi să se deie, pe fiecare an, câte 750 lei la şcoala din Botoşani, şi din venitul târgului, pe care-l încasa Doamna, să se deie 300 lei. Mai statorniceşte să fie al şcoalei şi „venitul vătăjiei de harabagii din târgul Botoşanii, care mai dinainte este dat afierosire bisericei Ospeniei şi şcoalei". Mai dă scutire şcolii, plata vamei şi a cornăritului pe 500 boi de negoţ, «plătind însă şcoala analogul câte un leu de bou al casei răsurilor, după hotărârea obşteştei anaforale, precum şi acele câte opt parale de bou iarăşi pe an hotărâte prin hrisov gospod, spre agiutorul cutiei milelor». Se scutesc de asemenea zece liude, oameni străini aduşi din alte părţi de locuri de peste hotar. Hrisovul mai rândueşte ca epitropii şcoalei să fie aleşi din boeri şi negustori orăşăni, şi să se plătească dascali pentru limba elinească, pentru limba grecească şi cea moldovenească

Ce se va mai fi petrecut cu şcoala domnească din Botoşani, vreme de zece ani, nu ştim, dar la 1831, în vederea aplicărei dispoziţiunilor din regulamentul organic, „Vornicia Mare din lăuntru a ţării româneşti» dă o circulară „cătră ocârmuitorii din toate giudeţele acestui Prinţipat", la 7 septembre, prin care li pune în videre că trebuind să fie şcoli în toate oraşele de căpitenie unde vor fi fiind mănăstiri sau mitoace, şi în case mănăstireşti sau „obşteşti", să hotărască pentru şcoala ce ar găsi întocmită acolo într'acel oraş *o casă din cele mănăstireşti sau obşteşti*, iar nefiind asemenea casă, să se închirieze de cătră orăşăni, cu încăpere destulă, adică trei odăi, pentru locuinţa a doi dascali, şi alte două săli măricele pentru învăţătură [1])

La 1 fevruar 1832, „Epitropia învăţăturilor publice a Prinţipatului Moldaviei», cu o adresă iscălită de Veniamin, Mitropolitul Moldovei şi de G. Asaki, referendar, trimete Departamentului din lăuntru o „publicaţie" care, fiind interesantă, o reproducem în întregime :

Publicaţie

Epitropia învăţăturilor publice a Prinţipatului Moldaviei.

Intre măsurile cele mântuitoare carile înfiinţându-să în urmarea organicescului reglement, vor întemeie fericire lăcuitorilor pământului acestuia şi îi vor face vrednici de stima altor naţii, sunt îmbunătăţirile ce au a să aduce ramului de publica învăţătură în capitalie şi aşăzarea din nou a şcolilor începătoare prin celelalte de căpitenii politii a Prinţipatului.

Spre a pute spori buna creştire a tinerimii, împlinind sfânta datorie prin însufleţire credinţei cătră ziditorul, cătră familia aproapelui şi ocârmuirea, nu mai puţin prin lesnicioasa împărţire a cunoştinţelor aducătoare fieşte căruia în parte şi Statului de dorite folosuri, Epitropia să îndeletniceşte, întru luarea măsurilor nimerite şi potrivite trebuinţelor şi mijloacelor de astăzi luând în a sa de aproape privighere şi povăţuire tot ramul de învăţătură şi pe tagma învăţaţilor pământeni şi străini, preţuind o epanghelmă în care razămă nădejdea părinţilor şi a Statului, guvernul, nu numai că au

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 1, fila 1, Tr. 1772.

întărit vechile ei pronomii ce încă prin legiuirile îmbunătăţitorului aşăzământ au hărăzit corposului academicesc din Moldova drept de a-şi alege diputat la obşteasca extra-ordinară adunare, rămâind mădulările acestei tagme scutite de orice dare şi de cfartira oştienească.—Iar tinerilor ce în public vor petrece regulatul curs a învăţăturilor rânduite s'au închizăşluit drept de a să protimisi la dregătoriile politiceşti şi militare când pentru creşterea acelora afară de sus arătatele şcoli, şi de o sistematică academie în Eşi ori a să zidi în apropierea acestuia un institut unde pentru învăţătură pe rând să vor primi cu şăderea şi hrana fiii dregătorilor Statului şi alţi tineri săraci carii prin a lor talent s'ar învrednici de îmbrăţişarea guvernului.

Asămine în apropierea Eşilor un institut pentru cuviincioasa creştire şi învăţătura fiicelor de dregătorii Statului şi tot pentru fete să va aşăza în politie o şcoală publică elementară spre învăţătura datoriilor creştineşti a cetirei, a scrierii şi lucru de mănă.

Numai puţin spre înbunătăţirea lucrării pământului ce este izvorul avuţiei acestei ţări să va închipui un institut agronom iconomicesc unde să vor învăţa teoritichi şi practica acestui ram după metodul cel mai nimerit, iar săminaria de la Socola îndeplinite cu toate cele cuvenite unui asăminea mântuitori aşăzământ, să va deschide spre a priimi la învăţătură pe acei ci vor ave plecare pentru sfânta taină a preoţiei.

Insă până la rânduirea şi înfiinţarea acestora cerând trebuinţă a să aşăza la *Botoşani*, la *Roman*, la *Bărlad*, la Galaţi şcoli începătoare, şi pentru de a să pute rândui pe la acele locuri persoane cu ştiinţă potrivită unei asămenea însărcinări, de cuviinţă este ca cei ci vor voi a lua astfel de îndatorire să fie deprinşi cu metodul după care să povăţuesc învăţăturile naţionale din Eşi. Drept acęea Epitropia au rânduit ca dela 1 februarie viitoriu să să paradosască deosăbit în ghimnazia Vasiliană în curs de trei luni toate obiecturile ci au a să învăţa la şcolile începătoare pentru acei care având cerutele însuşiri vor dori să încapă şi

candidaţi pentru a să orândui profesori pentru însămnatele politii unde pe lângă lăcuinţa de două odăi, lemn de foc şi lumânări, este hotărât a să da din casa şcolilor o leafă câte de *două mii cinci sute lei pe an.*

Pe asemenia temeiuri dumnealor învăţătorii sau aceia ce au plecare a îmbrăţişa această însărcinare fiind de religia ortodoxă cu deplină ştiinţă de limba *moldovenească, de catihisis, cu ştiinţă de istorie, gheografie şi aritmetică,* şi atestături de bune purtări atât acei din Eşi cât şi di pi la ţinuturi să să adresuiască în scris şi în persoană la epitropie spre a fi trecuţi în numărul candidaţilor cu îndatorire a urma aicea sus arătatul curs de pedagogică, după care făcându-li-să epitropiceasca eczamenie vor primi decret de profesorat cu instrucţiile ce au cu sfinţănie a le păzi întru împlinirea însărcinărilor lor.

Eşii 15 Ghenar 1832.

Veniamin Mitropolit Moldaviei.
Constantin Mavrocordat Vornic.
Mihail Sturza vel Visternic.
Gheorghe Asachi referindar.

La 16 iulie 1832, Epitropia învăţăturilor din Iaşi dispune să se cerceteze pe candidaţii pentru profesoria şcoalelor ţinutale, spre a cărora deprindere în metodică şi paradosire s'a fost rânduit un curs special dela 1 februar. In urma examenului, s'a socotit în stare a putea paradosi în limba românească învăţăturile începătoare, şi anume clasul elementar şi clasul normal, şi dintre ei s'au ales şase, acei mai în vârstă, dintre cari *Anton Gheorghiu* a fost trimes la Botoşani.

Leafa lui Gheorghiu era 2599 lei pe an, din Casa Şcoalelor, iar 500 lei pe an, se plătea leafa vatavului şi simbria argatului şcoalei, din fondurile Eforiei târgului [1])

Gheorghiu se prezintă la Eforie, şi aceasta face următorul raport la „Ministeria din läuntru».: [2])

1.—V. A. Urechilă, Din istoria şcoalelor I, p. 200.
2.—Dosarul Primăriei Botoşani, No, 51 din 1832, fila 2.

Cătră cinstitul Departament al Ministeriei din Lăuntru
Sfatul orăşienesc.

Raport.

La acest sfat s'au arătat D-lui Anton Gheorghiu profesor şcoalelor în limba moldovenească din acest târg a Botoşanilor cu osebite instrucţii dela înalta ocârmuire de datoriile ce are a se păzi cu învăţătura copiilor, cerând de la acest sfat tot cuviinciosul agiutor adecă meremetul şcoalelor *ce au fost mai înainte* la biserica *sfântului Dimitrie*, ca scaune, mese, lemne de foc şi luminarisirea precum şi altele ci va cere trebuinţa. Pentru aceasta sfatul face cunoscut Cinstitului Departament, rugându-se a ave poroncă cu dezlegarea în ce chip să urmeze şi din ce bani anume să să dea în aceste cheltuieli, căci Casa Eforiei după informarea iraturilor nu-i rămâne nici un chip a înmulţi şi alte cheltuieli piste acele ci s'au îmbunătăţit de cătră obştiea târgului.

Grigori Racliş Medelnicer — 1832 Septemvrie 13
Hriste Ioan — No. 93
Neculai Placa

Articol 28 din instrucţii. Mobilele şcoalei precum scaune, mese, cercuri şi table, profesorul va priimi prin Inspector dela muniţipalitaea locului, pentru a cărui priimire va iscăli un dublicat exemplar din carele unul va sta la Inspectorul iară altul să va triimete la Epitropi.

Articol 31. Locuinţa, lemnele de foc şi luminarisirea profesorul va priimi dela Muniţipalitatea locului.

Articol 33. Răpiraţia celor trebuincioase la şcoale se vor face de muniţipalitatea prin mezat la acei cu preţul mai gios după ce va răportui profesorul şi Inspectorul cătră Epitropi.

Anton Gheorghiu, profesorul şcoalelor din Botoşani.

Departamentul trimete Eforiei următoarele instrucţii: [1]

1.— Acelaş Dosar, fila 4.

Departamentul Trebiior din Läuntru cătră sfatul Munițipal din târgu Botoşăni.

Epitropia învățăturilor prin adres cu No. 43 cătră acest Departament face cunoscut că în casele alcătuite pentru şcoale la acel târg a rânduit împlinitor de profesor pentru paradosirea învățăturii tinerilor pe d-lui Antonie Gheorghiu numind şi *inspector şcoalii* pe d-lui Spatar Alecu Ralet. Insă fiind că în acele odăi trebuesc mese, scaune, şi mobile care de şi este datoria Epitropiei a le face cu dela dânsa cheltuială, dar spre mai grabnica lor gătire au cerut săvârşire lor prin înlesnirea acestui sfat cu chipul mezatului şi cu întâmpinarea banilor ce ar trebui a să da. Drept aceea să scrie sfatului că îndată ce să va arăta acolo, dumnealui împlinitoriul de profesor dând foaea şi pruba precum ar trebui a să face acele prin ştirea şi a Isprăvniciei, să se strige la mezat sârguindu-să acel sfat a să pute face cu acel mai îngiositoriu preț, dând şi banii trebuincioşi din casa sa, şi după săvârşirea acelora împreună cu cvitanția luată dela profesor pentru a lor priimire, să să pridstavlisască la acest Departament prin Vornicie şi foaia mezatului anume arătătoare prețului fieştecăruia lucru încredințată şi de Inspectorul şcoalei ca după priimirea lor aice, să se poată triimite acelui sfat banii cheltuiți pentru gătirea lor. Iar pentru că această şcoală are neapărat trebuință de lumânări de său pentru iluminarisire i lemne pentru foc, cu al doile să va triimite de aice dezlegare.

Implinitor datoriilor trebilor din läuntru.

Derector Departamentului, Vasile Veisa Spatar.

Şef secției, Dumitrii Drăghici Medelnicer

Secția III
No. 11.006
1832 Sept. 20

Pentruca şcoala să poată funcționa, avea nevoie de un material specificat în lista următoare: [1])

1. — Acelaş dosar, fila 25, 26.

Lucrurile ce trebuesc în şcoală.
1832 septemvre 13.

12 scaune nemişcătoare
12 mese nemişcătoare
16 telegrafuri
15 cercuri de fier cu cârligele lor de atârnat
42 macavale
20 arătătoare
2 mese mişcătoare
3 scaune mişcătoare
3 tabele
1 catedră
16 table de tiniche
1 clopoţel
1 fluer mic
De acestea este neaparată trebuinţă.

Meremetul caselor

Fereştrele câte cu două rânduri
Păretele odăiei cei mici de scos afară
Meremetul cuhnii
Pe dinainte gard şi poartă
Sobele meremetisite
Tencuite şi văruite toate casele.

Prima şcoală, fundată prin hrisovul din 1759, a funcţionat în ograda bisericei Ospenia; mai pe urmă s'a mutat în ograda bisericei Sf. Dimitrie, şi acuma, în 1832, casele reparate pentru şcoală erau tot acele dela Sf. Dimitrie.

La 31 octombre 1832, profesorul Antonie Gheorghiu primeşte dela Eforia târgului, pe sama lui, lucrurile de mai sus şi casele meremetisite.

Zestrea şcolii a costat 747 lei şi 20 parale şi lucrurile s'au făcut prin mezat.

Pe ziua de 1 noemvre 1832, Epitropia învăţăturilor publice a numit *Inspector la şcoala din Botoşani,* pe *Vornicul Alecu Calimah.*

N'au trecut nici două săptămâni dela instalarea profesorului Anton Gheorghiu, şi el adresează Inspectorului şcoalei acest raport:

Către cinstit D-lui Cuconu Alecu Calimah biv Vel Vornic
dela împlinitorul profesoriei

Raport.

Şcolerilor cari sânt peste şasezeci, ce s'au adunat pentru a priimi şi a se pricopsi cu învăţătura din şcoala ce acum s'au informat în această politie, făcându-li după a mea datorie cercare, am aflat că mai mulţi din giumătate ar fi vrednici a intra la clasul normal, care încă nu s'au format, din pricina lipsei ce este încă de o casă, şi pentru care toate lucrurile sânt gata. Eu dar, ca cel ce sânt dator, după cuprinderea art. 25 a instrucţiilor, a raportui de toate împregiurările, sau Epitropiei, sau Eforiei de aice, care însuşi D-vostră sânteţi, cu supunere dar înştiinţindu-vă de aceasta, vă rog să binevoiţi a face punere la cale, pentru a se da aceasta ca şi tinerimea ce s'au aflat destoinică să nu-şi piardă vreme în clasul elementar [1]).

Antonie Gheorghiu
împlinitor profesoriei.

Inspectorul şcolar scrie, din Stănceşti, Eforiei de Botoşani, cerând casă pentru clasul normal:

Către cinstita casă a Muniţipalităţei din
oraşul Botoşani

Insărcinat fiind cu eforia şcoalei din acest oraş la 12 a următoarei supt No. 4 am priimit raportul profesorului de acolo. Deci dar după neapărată trebuinţă ce se cere a se închipui şi clasul normal, cinstita Casă va binevoi a lua măsurile cuviincioase ca să se închipuiască şi lipsa aceia de casă ce cere trebuinţa a se îndeplini pentru clasul acesta. Gios iscălitul, făr îndoială crede că această propoziţie se pune înainte, fiind de o datorie aşa sfântă, care

1. 1.—Acelaş dosar. fila 25 26.

priveşte şi la ale religiei şi la ale omenirei, fără a se întinde mai departe, şi a cerca altă mijlocire, se va unelti din partea acei case cea mai nezăbavnică lucrare întru aceasta care aduce şi cinste şi laudă unei aşa râvni.

Al. Calimah, Vornic.

La acest raport, Sfatul orăşănesc răspunde că alte case mai în apropiere de şcoală nu sânt, decât casele locuite de un preot Dimitrie, pentru care Epitropia bisericei Sf. Dimitrie cere chirie [2]

Acest caz aducându-se la cunoştinţa Departamentului din lăuntru, acesta răspunde că chiria acestor case în care s'a aşezat şcoala, trebue să se plătească din veniturile muniţipalităţii, atât pentru acele de mai înainte odăi luate, cât şi pentru aceste de acum cerute, dacă sânt neapărat trebuitoare. Chiria acelor dintăi case pe an, era de 747 lei, pentru care s'a scris epitropiei şcoalelor ca să trimeată arătaţii bani la Departamentul din lăuntru, iar acesta Sfatului.

Eforia cere dela Epitropia bisericei Sf. Dimitrie oarecare relaţii, şi aceasta răspunde ;

Epitropia bisericei Sf. Dimitrie
din acest târg Botoşanii
1832 dech. 22.

Cătră cinstit Sfat orăşănesc.

S'au priimit cartea cinstitului Sfat din 20 a următoarei luni, prin care face întrebare de alcătuirea pentru bezmănul şcolilor, în ce chip au fost între epitropii Ospeniei cu epitropii acestei biserici. Şi se răspunde că toate acele hărtii de alcătuire ce au fost făcute dela anul 1816 în pricina aceasta, împreună cu alte lucruri a bisericei, dintru o ladă ce au fost pusă în Ospenia, s'au prădat de cătră ieniceri, în vremile tulburărilor trecute şi neaflându-se hărtiile, această Epitropie nu poate da lămurit răspuns, atâta numai că această biserică se află păgubaşă de bezmăn dela anul 1819 şi păr acum. Cinstitul Sfat va binevoi a face întrebare şi D-lor epitropilor bisericei Ospeniei, unde negreşit poate fi hărtiile de alcătuire în această pricină [1]

Ioan Mavromati, Comis

1.— Acelaş dosar, fila 47,50.

Departamentul cere ca Epitropia târgului numai decât să caute încă o casă pentru şcoală, căci casa în care se află acum şcoala, este neîncăpătoare pentru toţi copiii, după cum se constată şi din următorul raport al D-sale Al. Calimah, Vornicul dela Stănceşti, epitropul şcoalelor: [2]).

Cătră cinstitul sfat orăşienesc.

Pentru neaparata trebuinţă ce are şcoala publică de case mai încăpătoare decât aceste în care se află acum, cu încredinţare ştiu că încă odată m'am mai adresarisit acelui cinstit Sfat, arătându-mi părerea de rău ce avem pentru nenorocirea ce s'ar putea întâmpla tinerilor ce primesc învăţătură, şi cărora acum şi văz că s'au întâmplat bolnăvindu-se mai mulţi de giumătate din pricina otrăviciosului aer ce naşte din îndesimea cea mare, grămădiţi fiind în o aşa mică casă peste una sută cincizeci copii, fără însă a vedea după aceaia mea adresuire, vreo mişcare de punere la cale gios rămâind nădejdea ce aveam că poate şi acel cinstit Sfat ar favorisi acest lucru obştesc ce de toată lumea se socoteşte astăzi de sfânt.

Gios iscălitul însă pe lângă acestea face acelui cinstit Sfat a doua oară, şi cea mai de pe urmă poftitoare cerere (nădăjduind că poate până acum se vor fi isprăvit gândirile spre aceasta şi fără de a urmá vreo altă corespondenţie), să binevroiască a face să se sloboadă şcolii, nu o odaie care este vremelnicească, ci toate în care au petrecut Dlui Hatmanul Manul, şi care sânt în număr de opt, cu cele de gios, şi încă de ar urma şi vreun meremet, fără de îngreuiere a-l săvârşi, ca nişte adevăraţi patrioţi şi lucrători în favorul publicului, încredinţat fiind atât că de către Epitropia bisericei se dau, cât şi că acel cinstit Sfat va stărui a întruni un aşa lucru ce se socoteşte sfânt de toată lumea, după cum am mai zis, şi osebit fiindcă ieri am avut şi osebit slovesnoi întâlnire cu D-lui Comisul Mavromati, epitropul acei biserici, şi l-am cunoscut cu multă protimie în pricina

2.— Acelaş dosar, fila 47,50.

aceasta, mai ales că şi casa unde se află şcoala, tot aceştii biserici este, şi rămân şi întru aceasta înlesnire.

Calimah, Vornic

1833 ghenar 1.
Din Stănceşti.

Epitropul bisericei Ospenia răspunde Sfatului munițipal, în 30 decembre 1832, că dintru o condică de socoteli, din vremea epitropiei gramaticului Leon, se vede că biserica Ospenia, din eraturile ce avea, da câte 50 lei bezmăn, pe an, pentru şcoalele Sf. Dimitrie.

In 1833, profesor la şcoala din Botoşani era *A. Vele*, care invită pe fruntaşii târgului să asiste la examenul de iarnă. Invitația o face prin o „publicație", şi prin invitații speciale fiecărui dintre fruntaşi. Publicația este aceasta:

Publicație.

In urma reglementului sholastic având a se face examen, adecă cercetare la învățăturile ce s'au paradosit tinerilor sholeri din şhoala publică a aceştii politii a Botoşănilor, Eforia de aice face poftire cuviincioasă atât părinților cari îşi au copiii dați la această şhoală, cât şi celorlalți doritori a vedea aceasta, să binevoiască a fi față la această publică cercetare ce se face gioi în 9 a aceştei luni fevruar, la 9 ceasuri evropieneşti dimineața, adică la 4 ceasuri turceşti, în shoala poblică din ograda bisericei Sfântului Dimitrie.

Calimah, Vornic

1833 fevruar 2. *A. Vele, profesor.*

Publicația aceasta a fost trimeasă Sfatului orăşienesc, pentru a o aduce la cunoştința publicului, cu următoarea cerere:

Către cinstit Sfat orăşienesc
Shoala publică din acest oraş

Raport.

Trebuința fiind ca numai decât astăzi atât cuprinderea

acestor publicații a se face știut locuitorilor din acest oraș cât și aceste bileturi a se da locurilor adresarisite, propuindu-se însă cele ce se ating de acel cinstit Sfat, cinstitul Sfat binevoind va priimi poftitoarea cerere ce se face din partea aceștei sholi, care nicio închipuire spre aceasta nu are, deși atârnă de datoria ei, totodată și puind în lucrare aceasta.

A. Vele, profesor.

No. 8 Anul 1833. fev. 3.
Botoșani.

Pe această publicație, scrisă foarte frumos, de însuși profesorul Vele, se văd mai multe iscălituri în dos, sub răspunsurile invitaților. Răspunsurile aceste sânt interesante:

Priimind biletul voiu împlini.
Bașotă Logofăt.

Biletul am priimit, voiu îndeplini.
Milu.

Biletul am priimit zaif aflându-mă.
A. Ralet.

Neaparat voiu fi următor.
Varlaam Căminar.

Eu Stolnicul cel ce priimind biletul voiu întimpina și cerere și am dorință. (Nu iscălește)

Am priimit biletul, și în locul socrului meu am iscălit eu,
Iohan Binder, spițăr.

Voiu fi și eu cu toată bucuria.
Canta.

Am priimit biletul.
I. Mavromati.

Vom fi şi noi următor.
Dr. Samurcaş.

Am priimit beletul şi aflându-mă acasă la ziua însemnată voiu îndeplini a urma.
C. Varlaam.

Priimind biletul voiu veni spre a fi faţă.
D. Sîrghievici, Comis. 5 fevruar 833.

Biletul am priimit şi mă voiu afla la vreme.
Asanachi, Comis.

De m'a ierta slăbăciunea boalei în care mă aflu, oiu veni şi eu la acea vreme.
Ioan Jora, Postelnic.

Eu mă aflu în slăbăciunea bătrîneţelor, nu pot ieşi din casă.
Crupenschi, Spatar.

Urmează o întreagă corespondenţă între Vornicul A. Calimah, in spectorul, şi Sfatul orăşienesc, în privinţa localului de şcoală neîncăpător; inspectorul cere să se mai deie o casă pentru clasul al doilea normal, şi propune ca Sfatul să eie casele locuite de Sachelarul Dimitrie, care să se mute în altă parte, plătind Sfatul cei 50 lei pe an, bezmănul bisericei Ospenia.

In timpul iernei, clasul acesta normal s'a ţinut cu «milostenie» în o casă boerească, «dar acum cere a se muta clasul normal lângă cealaltă clasă pregătitoare, căci i s'a stricat gardul şi casa».

Insfârşit, la 30 april 1833, profesorul *A. Velini* face un raport către Eforia oraşului, arătând că întârzierea cu căutarea unei case, aducând mare stinghereală acestei şcoli, este nevoit ca chiar de mâne să închidă clasul al doilea numit normal, până ce se va găsi o casă, căci până acuma, „*parădosindu-se afară învăţătura copiilor,* pricinueşte neregularisirea venirei copiilor la procopsala învăţăturei iar mie boală grea".

In cele din urmă, după o lună, se încheie un contract între Eforia oraşului şi epitropia bisericei Sf. Dimitrie, pentru închirierea unei case, pentru şcoală, pe timp de 10 ani.

Contract

Se dă acest contract din partea Eforiei orașului Botoșani, dumilorsale epitropilor bisericei Sf. Dimitrie, că casele din aceiaș ogradă în care locuește Săchilarul părintele Dimitrie, slujitorul acei biserici, în știință să fie că s'au luat acele case pe zece ani de zile, începători dela 10 mai 1833 și până la 1843 maiu 10, pentru statornicirea școlilor publice, și cu bună învoire să aibă a se da din partea Eforiei câte trei sute lei pentru fieștecare an și regulat totdeauna pe o jumătate de an banii înainte. Socotindu-se aceste dela încheierea acestui contract, precum mai sus se arată că s'au luat pe zece ani, urmează ca această Eforie să aibă a le ținea pentru totdeauna în bună stare, și chiar acuma la statornicirea școlii publice are a se face cu puțină cheltuială pentru a se lungi pe acele vechi până în păretele casei ce s'a luat în chirie și împregiur are a se împregiura cu zaplaz sau cu gard, osebit de cele ce va mai cere trebuința înlăuntru, și spre întocmai urmare s'au făcut două asemenea condracturi din partea amândurora.

Grigori Racliș, Medelnicer
Gheorghe Ioan
Neculai Placa

No. 157
1833 maiu 4

Logofătul Alecu Ghica, ministrul Departamentului trebilor din lăuntru, la 12 iunie 1833, cere Eforiei orașului Botoșani să-i trimeată o listă de cât număr de tineri sânt adunați în școala acelui târg, spre procopsala învățăturei, în care listă să se arăte și numele părintelui, din ce târg, sau din ce sat este, și numele tânărului.

Lista trimeasă este următoarea.

Numele părinților	Locul	No. copiilor cu numele lor
1. Iconomul Grigori	dela Ospenie	Are pe Iancu și pe Costache
2. Iconomul Ioan	dela Ospenie	are pe Alecu
3. Sachelarul Ioan	dela Ospenie	are pe Ștefan
4. Iconomul Dominte	„ sf. Dimitrie	are pe Hristofor și Neculai

5. Sachelarul Dimitrie	» sf. Dimitrie	are pe Ioan
6. Paharnic Gh. Herescu	din Botoşăni	are pe Alecu
7. Stolnicul Cost. Ciulei	»	are pe Iancu
8. Sulgerul Manoli Bou	»	are pe Grigorachi
9. C. C. Catinca Bălămoae	„	are pe Iancu şi Gheorghe
10. C. C. Zamf. Albiniţoae	»	are pe Toader
11. C. Catinca Krupenschioaia	»	are pe Tudor
12. Paharnic C. Teohari	»	are pe Nastasă
13. D-lui Iancu Pisoţki	„	are pe Costachi şi Teodor
14. C. C. Zoiţa Georguleasa	«	are pe Iancu
15. Iordachi Hagiu	»	are pe Toader şi Alexand.
16. Stolnic Ion Bobeică	din Socrujăni	are pe Costache
17. Sudet Grigori Hulubei	din Socrujăni	are pe Gheorghe
18. Vameşul Lupu Focşa	din Truşăşti	are pe Grigorachi
19. Hriste Abageriu	din Botoşani	are pe Pętrachi, Costantin
20. Neculai Mustaca	„	are pe Grigori
21. Maria Vadana a lui Iordachi Comisul	„	are pe Iancu
22. Vasile Viţu, blanar	„	are pe Polihron
23. Atanasă Furmagiu	»	are pe Iancu şi Gheorghe
24. Zoiţa vadana lui Chistol	„	are pe Vasile
25. Căpitan Vasile	„	are pe Gheorghe
26. Smaranda Bălăneasa Vadana	„	are pe Dimitrachi
27. Glafira Vadana	„	are pe Ilie
28. Teodora Vadana a lui Mane Abageru	»	are pe Gheorghe
29. Maria Popoviciţa	»	are pe Gheorghe
30. Maria Vadana	„	are pe Enacachi
31. Gheorghe Burchi	»	are pe Vasile
32. Ioan Spânu	»	are pe Zamfirachi
33. Iconomul Ştefan	din Bursuceni	are pe Enacachi
34. Elena Polcovniceasa	din Botoşani	are pe Gheorghe
35. Teodor Borcilă	din Soroceni	are pe Gheorghe
36. Iconomul Manoli	din Hânţşăti	are pe Enachi şi Neculai Vasile Ioan şi Ştefan
37. Preotul Manoil	„	are pe Enachi
38. Preutul Neculai	„	are pe Manolachi
39. Căpitanu Matei	„	are pe Ioan
40. Maria Vadana	din Botoşani	are pe Vasile
41. Preutul Gavril	din Eşi	are pe Mihail şi Neculai
42. Ecaterina Vadana	din Botoşani	are pe Costachi
43. Iord. Huluţă, tălpălar	„	are pe Vasile
44. Preutul Gheorghe	din Văculeşt	are pe Grigori şi Filip

45. Preutul Constantin	»	are pe Zamfirache
46. Preutul Ioan	»	are pe Manoil și Teofil
47. Paharnic Enachi Leon	din Botoșani	are pe Alecu
48. Smaranda Sărdăreasa	"	are pe Alecu
49. Neculai Cerchez	din Soci	are pe Gheorghe
50. Vasile Prisacariu	din Botoșani	are pe Gavril
51. Acsinte Bucatariu	"	are pe Teodor
52. Căpitanu Manoli	"	are pe Dumitrachi
53. Stolnic C. Mavroieni	"	are pe un Vasile slugă
54. Grigori Patrașc	"	are pe Iancu
55. Elena Porușnicița Lascar	"	are pe Iancu
		peste tot 69 tineri

In iunie 1833, numărul elevilor era peste 200, după cum se vede din raportul ce adresează profesorul cătră Eforie, cerând să se facă reparații la casă,

Profesorul mai cere lumânări de său și lemne, pentru trebuința școaleì, și Departamentul dispune ca părinții copiilor, prin analoghie, să contribue la cheltuiala aceasta.

Eforia face atunci apel la populația orașului, în modul următor:

Eforia orășienească din Botoșani

După poronca cinstitului Departament supt No 11738 ce au priimit această Eforie, pentru lumânările de său și lemnele trebuitoare pentru încălzirea acestei școli, ne hotărește ca cu analoghie să se dee de cătră părinții copiilor care învață la acea școală. Pentru aceasta dar se face cunoscut dumilorvoastre ca întru aceasta să vă îndemnați a da fieștecare lemne și lumânări pentru trebuința școlei, după analoghia ce veți face cu dumnealui profesorul rânduit, ca unii ce copiii dumniavoastră se folosesc cu învățătura, iar alta nu aveți a da nimica, căci Eforia după poroncile Ocârmuirei s'au sârguit și au făcut îndestule cheltueli cu informarea și pregătirea acestor școli, numai pentru unii ca Dumiavoastră, apoi dar la această mică cheltuială ce ar ajunge pe fieștecare persoană, este încredințată Eforia că dumiavoastră vă veți îndemna prin analoghie și veți face îndestulare cuviincioasă și de priimire în punere în lucrare veți face cunoscut și Eforiei.

Grigori Racliş
Hriste Ioan
Neculai Placa

Pe dosul acestei adrese iscălesc mai mulţi târgoveţi, pentru analoghia ce-i va ajunge pe fiecare în parte.

In 1833, noul profesor al şcolei domneşti, A. Velini, face următoarea publicaţie: [1])

Shoala publică din Botoşani

Fiindcă după instrucţiile sholastice se împlineşte vacanţia în această lună, socotindu-se începută dela examenul trecut din 6 august, această inspecţie publicariseşte dar că de luni din 25 a acestei luni septembre, shoala aceasta publică începe lucrările ei din cursul al doilea, şi ḑar toţi părinţii cei ce au plecare a-şi folosi pe fiii lor, să se înfăţoşeze în persoană cu ai lor copii la această shoală, pentruca să se înscrie toţi aceia în catalogul cursului al doilea.

A. Velini, profesor.

1833 sept. 23

Pentru examinarea elevilor în iarna anului 1834, luna fevruar, profesorul face invitaţii ca şi anul trecut, iar boerii şi negustorii cari au primit învitaţii sânt: Postelnicul Petrachi Vărnav, Bragadirul Ioan Başotă, Căminarul Ioan Herescu, Costache Varlaam, Alecu Ralet, Erei Ion preut, I. Mavromati, Cuciureanu, Varlaam, Ştefan Racliş, Dimitrie Pisoski, Anton Onicescu, D. Gavrilachi, Cost. Ciornei, Grigori Ichim, Dominti Ichim, Stolnicul Ioan Bobeică, Costandin Hagiul, Paharnicul Ioan Brănişteanu, Neculai Placa, cari toţi au iscălit de primirea biletului.

Despre rezultatul acestui examen, Eforia raportează Departamentului.

Aşa precum la 18 a următoarei luni făcându-se examenul de iarnă a copiilor adunaţi în şcoalele publice de aici,

1.—Toate informaţiile acestea sânt din dosarul citat al Primăriei Botoşani

care în ființa atât a o numeroasă parte de boeri şi de neguţitori, precum şi a părinţilor copiilor, au dat vii dovez tinerimea de sporirea în învăţătura noului metod la care cui îndestulă plăcere şi mulţămire privitorilor, precum prelarg se va încredinţa cinstitul Departament din alăturata hârtie de mulţămire a obştiei ce au făcut ei către Inalta Ocârmuire, pentru informarea şcolilor şi părinteasca îngrijire, a binelui obştesc ce se revarsă din zi în zi, cu sporire, de care Eforia după datorie cu supunere le pridstavliseşte.

Costache Mavroieni, Stolnic
Hristea Ioan
Andrieş Focşăneanu

Vornicul A. Calimah, inspectorul şcoalei publice, la 16 maiu 1834 face cunoscut Eforiei oraşului că profesorul Anton Velini pleacă la Iaşi, şi Eforia să primească pe samă toate lucrurile scolastice şi zestrea şcoalei, şi la 17 maiu, Velini predă casierului Eforiei următoarele lucruri: [1])

16 cercuri de fier aşezate în păreţi
8 mese aşezate în clasuri elementare, cu scaunele lor şi cu 16 telegrafuri, din care mese şi scaune sunt câteva smintite.
16 table de macavale la păreţi în lancăstru.
4 mese cu scaunele lor pentru clasul normal ce se află neaşezate, care scaune n'au nidecum picioare fiindcă sânt hărbuite
50 de plăci, din care nouă sânt stricate,
13 Intăile cunoştinţe gratis.
20 coale hărtie tipărite cu cuvinte pentru ordine,
3 exemplare Intăile cunoştiinţe,
3 trupuri table tipărite.
1 tablă neagră pentru socotele.
1 portret Biruinţa ce au făcut Ştefan cel Mare asupra Sultanului Baiazit,
1 cutie cu 2 rânduri ordine pentru lancăstru în No. 95.
2 mese cu scaunele lor mişcătoare.

1.—Dosarul Primăriei Botoşani, No. 13 din 1834. Din acest dosar sânt şi informaţiile care urmează.

1 rând de cărţi geografice la No. 5
5 exemplare Regule pentru lancăstru, compuse de Cleobul
1 clopoţel cu cumpâna lui aşezat în ogradă.
1 tablă mare ţintuită deasupra porţii.
3 condice şcolastice
1 clopoţel mic pentru lancăstru.
12 coale tipărite de table pentru lancăstru.
1 una catedră.
8 prube la teligrafuri şi copiile cataloagelor dela începerea şcoalei.

170 Adică una sută şaptezeci bucăţi se ailă până acum informăluite de orăşienească Eforie din Botoşani, priimind şi eu asemenea cvitanţie, şi spre a fi ştiut am dat şi eu aceasta supt a mea iscălitură.

A. Velini, profesor,

1834 maiu 17

Insămnare de lucrurile ce au avut D-lui fostul aice profesor în comisioane, dela Dlui Aga Asaki

9 exemplare Istoria Rosiei, partea întăia,
18 exemplare, partea a doua,
2 exemplare Anticile Romanilor,
2 exemplare Dregătorului de bună creştere.
10 Abeţcdare franţeze româneşti.
23 Pravile pentru proprietarii de moşii,
15 caete litografice şi
1 potret Biruinţa ce au făcut Ştefan cel Mare asupra Sultanului Baiazit.

80 Adică optzeci bucăţi cărţi ce au avut fostul profesor în comisioane, care s'a priimit de Eforia orăşienească din Botoşani, iarăşi după adresul D-sale Vornicului Alecu Calimah, epitropul acestei şcoli, care cărţi au a se înainta noului profesor ce se va rândui.

A. Velini, profesor

1834 Mai 17

Insemnare de alte cărţi iarăşi date în comisioane dela Dlui profesorul Săulescu.

No. 93 Intăile cunoştinţe
40 gramatice româneşti
10 Antice a Romanilor
5 exemplare Dregătorului bunei creşteri.
148 Adică una sută patruzeci şi opt bucăţi de cărţi ce au avut fostul aice profesor în comisioane, care s'au priimit de Eforia orăşienească din Botoşani, după adresul D-sale Vornicului A. Calimah, inspectorul acestei şcoale, care cărţi au a se încredinţa noului profesor ce se va orândui.

A. Velini

1834 maiu 17.

In locul lui Velini, vine profesor *Alecu Corlaţan,* care face cunoscut Eforiei că şcoala este închisă mai bine de 7 săptămâni, şi copiii s'au împrăştiet dela şcoală, din pricina strămutărei profesorului Velini, şi cere ca Eforia să publice în tot cuprinsul oraşului ca să se adune copiii iarăşi la şcoală. Asemenea cere să se facă cunoscut că după cererea obştiei, el va învăţa pe copii în şcoala publică şi *limba germană*, pentru care Epitropia l-a însărcinat, după metodul ce se întrebuinţază şi la şcoala Vasiliană din Eşi, iar începerea paradosirei va fi la 4 iunie.

Zvonindu-se că Departamentul are de gând să aducă profesor, în locul lui Alecu Corlăţan, pe un preot Ioan, profesor dela Huşi, obştia locuitorilor dă o jalbă către Eforie, prin care se opune la această schimbare:

Cătră cinstita Eforie a oraşului Botoşani
Obştia Politiei Botoşani
Jalobă

Din particularnică ştiinţă (însă în bună încredinţare ce astăzi am auzit) că un preot Ioan, profesor din târgul Huşi ar veni la Botoşani spre a fi în locul D-sale Alecu Corlăţanul, profesor la şcoala din această politie, apoi aşa pre-

cum noi la publicul examen săvârşit de D-lui Corlăţanul în anul acesta pentru osârdia ce au jărtfit cu îndeletnicirea şi sporirea copiilor în învăţătură, atât în *limba patriei* cât şi *acei ghermane*, am rămas cu toţii în deplină mulţămire, priivind că nemargenita sa luare aminte, cătră folosul tinerimei, s'au văzut de o simţitoare înaintire dela venirea D-sale aice. Noi prin aceasta aducem la ştiinţa cinstitei Eforii că nu vom fi mulţămiţi cu acel orânduit, întăi că nu are ştiinţă de limba ghermană, care nouă ni este de mare nevoie, şi al doilea că prin această strămutare se pricinueşte nu puţină sminteală în cursul învăţăturilor. Pentru aceasta dar ne rugăm cinstitei Eforii ca să binevoiască, a răportui Epitropiei învăţăturilor publice, că mulţămirea noastră este de a fi tot D-lui Corlăţanul ca unul ce s'au arătat vrednic şi cu purtări bune în diastimă de un an de zile.

1835 april 29 zile.

Cererea aceasta este iscălită de următoarele persoane: Gheorghe Varlaam, Spatar; Iordache Juoan, Sardar; Grigori Iconom, protopop; Ioan Iconom, protopop; Gheorghe Papandopolos; Vasile Davidel, Paharnic; Ioan Morţun, Stolnic; Mihail Dabija; Grigori Neculai; Neculai Damianovici; Anastasă Huşu; Constantin Haretu; Constantin Dimitriu; Marcu sin Hagi Dimitriu; Marcu sin Hagi Simion; Alecu Zarometu; Iancu Foca.

Numărul elevilor creşte, şi profesorul Corlăţan, având oarecare nedumeriri, la 9 februar 1836 cere lămuriri dela Epitropia învăţăturilor din Iaşi arătând că: „dela o vreme încoace pe fieştecare zi sporeşte numărul elevilor trecuţi încă peste paragrafia anilor primirei în şcoală, mai ales fiind mulţi de aceştia şi *gospodari*", şi întreabă «cum şi în ce fel trebue să urmeze, căci numiţii cer a li paradosi numai o samă de obiecturi, fără a urma regulate cursuri a învăţăturei statornicite pentru o şcoală ţinutală, după care şi pretindirisăsc a li se slobozi şi atistaturi» [1]).

In anul 1837 erau la şcoala din Botoşani 87 şcolari, din cari 27 învăţau şi limba germană.

In 1839, la şcoala domnească era adaos un profesor de limba

1.— V. A. Urechiă, op. cit., p. 245.

germană, și la 13 maiu 1841, se numește profesor de limba *franceză*, *G. Olivari*, și i se dă, pentru prelegere, orele dela 4-6. [2]

In 1842 găsim profesor la școala domnească din Botoșani, pe *Vasile Paulini*, din Iași, și pentru acel an avem și lista tuturor elevilor, cari erau următorii:

1. Costache, a neguțitorului Ioan Popovici, din Botoșani
2. Teodor, a neguțitorului Iordache, tij
3. Teodor, a neguțitorului Neculai Burghelea, tij
4. Iorgu, a preutului Vasile, tij
5. Iancu, a lui Costache Stamatopulo, tij
6. Costache, a neguțătorului Ștefan Iacovachi, tij
7. Costache, orfan supt epitropia lui Gheorghe Sinescu, tij
8. Dimitrie și
9. Vasile, a văduvei Savasta Chetruș, tij
10. Costache a văduvei Zamfira din satul Terchei
11. Neculai, a neguțitorului Vasile Gheorghiu, din Botoșani
12. Costache a văduvei Catinca Dimachi, tij
13. Alecu, orfan supt epitropia Maicei Susana, tij
14. Dumitru, a văduvei Suzana Bogdan, tij
15. Iorgu, a D-sale Ioan Pisoțki, tij
16. Dimitrie, a neguțitorului Ion Mândrescu, tij
17. Alecu a clisiarhului Vasile, tij
18. Dimitrie, supt Epitropia D-sale Nastasă Dimitriu tij
19. Mihail, a lui Costache Stamatopulo, tij
20. Ion, supt epitropia D-sale Alecu Davidel, din satul Șătrăreni
21. Alexandru a precupețului Petru, din Botoșani
22. Mandache a vatavului Dimitrache, din Mănăstireni
23. Vasile a preutului Gheorghe, din Botoșani
24. Alecu, a vatavului Gheorghe, din satul Henerișul
25. Costache, a chelarului Gheorghe, din Botoșani
26. Chirică, a vatavului Ilie, din satul Borolea
27. Gheorghe, a lui Vasile Hazu, din satul Stănceni
28. Ioan a mazilului Vasile din satul Sârbi
29. Gheorghe și

2.— Ibd., p. 199.

30. Ioan, a diiaconului Iacob, din Botoşani
31. Costache a văduvei Varvara Cerneftki, tij
32. Costache a neguţitorului Dimitrie Moscu, tij
33. Ioan a cojocarului Tanasă, din satul Boghiceni
34. Iancu, a neguţitorului Dimitrie Sucevanul, din Botoşani
35. Ioan, orfan supt epitropia D-sale Comisului Teodor Gherghel, tij
36. Costache, a văduvei Irina tij
37. Neculai, orfan supt epitropia neguţ. I. Popovici, tij
38. Petru a lui Pavăl feciorul din satul Bucecea
39. Zazonti, a vechilului Vasile Ungureanu din Storeşti
40. Iorgu a neguţitorului Const. Eşanul din Botoşani
41. Tanasă, a preutului Ioan, tij
42. Iancu şi
43. Mihalachi, a văduvei Maria Holban tij
44. Alecu, a preutului Dimitrie, tij
45. Nastasă a vatavului Alecu Strâjescu din Cepleniţa
46. Gheorghe a blanarului Petrea din Botoşani
47. Alecu, a neguţitorului Ştefan Moisa, tij
48. Haralamb, a D-sale Gheorghe Borcea, tij
49. Iorgu şi
50. Dimitrie a neguţitorului Gheorghe Deliu, tij
51. Iancu, orfan supt epitropia D-sale Cost. Pisoţki, tij
52. Apostol, a văduvei Smaranda, tij
53. Ioan a chelarului Costandin, tij
54. Iancu, a condicarului Pastii Petrovici, tij
55. Ştefan, a lui Nichifor, tij
56. Vasile, orfan supt epitropia unui arnăut Toader, tij
57. Alecu, a neguţitorului Gheorghe Zgârcea, tij
58. Iorgu, a neguţitorului Neculai Cheptănescu, tij
59. Ioan, a vatavului Enuţă Vasiliu, tij
60. Gheorghe orfan supt epitropia mătuşă-sa Marghioala, tij
61. Dimitrie a blanarului Gheorghe Ivaşcu, tij
62. Dumitru şi
63. Iordache, a neguţitorului Iordache Braşovanu, tij
64. Gheorghe a neguţitorului Manolachi Covazi, tij
65. Alecu, a lui Vel Căpitan Panaite Carpovici,
66. Iordache, orfan supt epitropia D-sale Sardar Teodor Ioan, tij

67. Dumitru şi
68. Petrache, a văduvei Catinca Popovici, tij
69. Arghir a Iconomului Alexandru din satul Vorniceni
70. Iancu, a văduvei Ileana Abageriul, din Botoşani
71. Dimitrie a croitorului Gheorghe, tij
72. Mihail a văduvei Zamfira din sat Terzim
73. Feodor, a neguţ. Mihalache Stăucean, din Botoşani
74. Vasile, a lui Gheorghe Fotea, tij
75. Iorgu, a D-sale dvorenin Dimitrie Beldiman, tij
76. Dimitrachi, şi
77. Ioan, şi
78. Alecu, a bărbierului Nastasă Muntean ot Ţigăneşti
79. Alecu, a lui Iancu Dima din sat Socrujăni.

79 peste tot şcolerii, iară supleant este *Dimitrie Popăscu* din satul Pomârla. [1])

In 1842, Referendarul Gh. Asaki cere să i se comunice tabloul şcoalelor primare judeţene, cu numărul şcolarilor dela 1832 până la 1842, şi rezultatul, pentru Botoşani, este următorul: [2])

Anul	Şcolari
1832	39
1833	24
1834	33
1835	29
1836	26
1837	25
1838	32
1839	31
1840	20
1841	23
1842	15
	306

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 388 fila 184, Tr. 1772.
2.—V. A. Urechia, op. cit., II, p. 221

In 1843, situaţia şcolii publice din Botoşani, sub profesorul V' Paulini, era aceasta:

Clasul lancastric, cu obiectele ; cetirea, memorizaţia, scrierea şi numerarea, 74 elevi.
Clasul I normal, cu obiectele: religia, gramatica română, geografia, aritmetica, caligrafia, 34 elevi.
Clasul II normal, cu obiectele: religia, cetirea, cetire latină, gramatica română, geografia, biografia, aritmetica, caligrafia, 14 elevi.

In 1842 mai găsim, în Botoşani, o şcoală elementară, care avea în clasa I un număr de 94 elevi, 23 în clasa II şi 7 în secţia II [1])

Cu trecerea timpului se înmulţesc şcolile publice în Botoşani. In 1850 se hotărăşte să se înfiinţeze şcoli de fete în toate reşedinţele ţinutale, iar deocamdată cel puţin în *Botoşani,* Roman, Bârlad, Huşi, Bacău şi Galaţi. In 1858 se înfiinţează încă 19 şcoli primare, prin ţinuturi, din care una în Botoşani, şi în acelaş an, la 1 septembre, se deschide şi şcoala de fete din acest oraş.

La finele anului 1859 se face o statistică a şcoalelor din Moldova, şi pentru şcoalele din Botoşani se arată următoarea situaţie şcolară:

In 1855 au fost	151 şcolari	cu	9 absolvenţi
In 1856	132		8
In 1857	151		6
In 1858	139		5
In 1859	163		10

In bugetul Eforiei Botoşani, pe 1856, se vede trecută, la cheltueli, suma de 14800 lei, preţul pe jumătate pentru cumpărarea de veci a caselor din oraş, proprietate a Vornicului Dimitrie Ralet, pentru şcoala publică, şi altă sumă de 11380 lei, pentru reparaţia acestor case care, după ocupaţia oştirilor austriace, au rămas în ruină. Arhitectul comunei refereazăcă suma aceasta nu ajunge pentru »meremet“, şi Eforia se împrumută dela Casa Şcoalelor, fară dobândă, pentru cumpărarea caselor şi repararea lor.

1.—A. V. Urechia. op. cilat II. p. 260

Şcoli particulare.

Chiar după ce s'a înfiinţat, în Botoşani, şcoala publică, au continuat să funcţioneze şcolile particulare, care încă cu multă vreme înainte trebue să fi avut fiinţă. Aceste şcoli erau prin casele preoţilor ori a psalţilor, cari învăţau pe copii să citească în ceaslov.

Despre unul dintre aceşti profesori, despre *Psaltul Iordache*, care a avut o asemenea şcoală în Botoşani, înainte de 1830, ni-a rămas amintire din o corespondenţă a boerului *Gheorghe Cantemir*, din Bacău, cu comisia epitropicească din Iaşi, document dat la iveală de d-l Traian Ichim.

La 17 februar 1861, Comisia epitropicească trimete lui Gh. Cantemir o adresă, foarte frumos scrisă cu litere latine, în o chestiune care-l interesa. Cantemir, neputând să citească slova aceia nouă, restituie adresa, pe care scrie, sub formă de rezoluţie, cu litere chirilice «Nici franţuzeşte, nici lătineşte, nici păsăreşte n'am învăţat. Să fiu câne de am putut ceti literile de mai sus, şi prin urmare nu înţeleg ce se mai cere dela mine, căci eu toate dările le am plătit, după cvitanţiile ce păstrez».

Comisia îi face o nouă adresă, tot cu litere latine, pe care Cantemir iar o restitue, cu altă rezoluţie: «Am mai răspuns pe un asemenea adres, că n'am învăţat franţuzeşte, nici lătineşte, ba nici chiar păsăreşte. Pe când m'au dat tatăl meu *la şcoală în Botoşani la Psaltul Iordache*, Dumnezeu să-l ierte, şi să-i fie ţărina uşoară, nu se sluja Moldova cu litere străine. De aceia nici cunosc aseminea schimonosituri de slove. Prin urmare, fiindcă după două ceasuri de straşnică muncă n'am fost în stare a mă lămuri din adresa de faţă, apoi rog ca să mi se trimeată odată cu ea şi pe amploiatul ce au scris-o, ca să mi-o cetiască» [1]).

La 28 noembre 1836, Epitropia învăţăturilor cere dela ispravnici şi dela agiile orăşieneşti, să deie ştiinţă despre şcolile şi pensioanele

1.— Revista Ion Neculce, 1923, fasc. 3, p. 233.

aflate prin târguri, cu numele elevilor şi a învăţătorilor, şi din răspunsul primit dela Botoşani, aflăm că în anul acela erau, în acest oraş, 9 şcoli, conduse de 9 profesori. Probabil însă că în aceste 9 şcoli nu intra şi şcoala publică, adică foasta şcoală domnească. In adevăr, fiecare din aceste şcoli avea un prea puţin număr de elevi, pentru a putea să fie socotită vreuna din ele ca şcoala publică, şi între profesori nu figurează numele lui Corlăţanu, pe care-l găsim, în 1838, conducând şcoala lui. Aceste nouă şcoli erau, prin urmare, ale unor dascali sau altor persoane care se ocupau cu învăţământul.

Iată cari erau aceşti profesori: [1]).

1. Neculai Panaite, cu 19 elevi, pentru greceşte
2. Grigori, cu 5 elevi, pentru greceşte
3. Constantin, cu 2 elevi, pentru greceşte
4. Ioan, cu 5 elevi, psaltichie bisericească
5. Vasile, cu 7 elevi, limba naţională
6. Nică, cu 29 elevi, „ „
7. Simion, cu 7 elevi, „ „
8. Ion, cu 8 elevi, „ „
9. Preut Iordan, cu 17 elevi, limba naţională

In 1837, şcolile particulare din Botoşani numărau 280 elevi, şi profesorii şcoalelor publice se plâng în contra şcoalelor particulare [2]).

In 1839, Epitropia învăţăturilor cere Departamentului din lăuntru ştiinţă despre numărul pansioanelor şi a tuturor şcoalelor particulare din ţară, şi numărul învăţătorilor şi al şcolarilor, şi din răspunsul Departamentului se vede că, în Botoşani, afară de şcoala publică dela Sf. Dimitrie, mai erau următoarele şcoli particulare: [3]).

No. şcoalelor	No. elevilor	Numirea învăţătorilor	Aşezământ şcoalelor şi a dialecturilor ce paradosesc.
1	40	Dascal Ioan Siretenovici	Greceşte şi moldoveneşte. Plata dela părinţii copiilor.
1	10	Dascalul Enachi Popovici	Moldoveneşte. Plata dela părinţii copiilor.

1.— V. A. Urechiă, op. cit. I, p. 374.
2.— V. A. Urechiă, op. cit.
3.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 338, Tr. 1772.

No. şcoalelor	No. elevilor	Numirea învăţătorilor	Aşezământ şcoalelor şi a dialecturilor ce paradosesc.
1	10	Dascal Iordachi Popovici	Greceşte şi moldoveneşte. Plata dela părinţi.
1	8	Iconomul Iordachi	Greceşte, moldoveneşte şi pisaltichi, cu plată dela părinţii copiilor.
1	2	Preotul Ioan	Moldoveneşte cu plata dela părinţii copiilor.
1	3	Preotul Vasile	Moldoveneşte cu plata dela părinţi.
1	15	Dascalul Dumitrachi	Moldoveneşte, cu plata dela părinţi.
1	8	Dascalul Ionică	Moldoveneşte şi greceşte, cu plata dela părinţii copiilor
1	4	Preotul Aftanasie	Moldoveneşte cu plata copiilor dela părinţi.
1	4	Pisaltul Manolachi	Pisaltichie cu plata dela părinţi.
10	104	peste tot.	

In 1840, prin decretul cârmuirei din 14 iunie, se înfiinţază, în Botoşani, un pension de fete şi unu de băieţi, conduse de *George Olivari*, venit din Franţa, şi căsătorit cu o *Profiră*, din Roman, iar în 1842, afară de pensioanele Olivari, care la 21 octombre aveau 19 eleve şi 18 elevi, mai erau în Botoşani încă două pensioane de băieţi: al lui *Adolf de Naihaus*, din Lemberg, cu 9 elevi, şi a lui *Icobo Bitru*, din Franţa, cu 12 elevi.

„Izvodul" întocmit de sameşul I. Silion, sfârşeşte cu aceste cuvinte: „afară de aceste patru pensioane a cărora derectori şi derectoriţe se însamnă mai sus, şi şcoala publică, altele nu se află în dialecturi străine" [1]).

In acelaş an, 1842, pensionul doamnei Olivari, avea 21 eleve:

1.— Arhiva Statului Iaşi, idem.—In Hârlău erau trei şcoli particulare: a Dascalului Grigori, cu 4 elevi, în care se învăţa franţuzeşte şi nemţeşte; a Dascalului Ilie, cu 21 elevi şi a Dascalului Neculai, cu 8 elevi, în care se învăţa moldoveneşte.

Pansionul Madamii Profira Olivari care singură este
şi Directoriţă, iară fetele ce învaţă sânt
acestea, în anul 1842 noembre 5: [1]

1. Profira } a Dumisale Vornicului Scarlat Miclescu din Eşi
2. Agripina }
3. Aglaia a D-sale Banului Iordache Iamandi din Botoşani
4. Maria a D-sale Comisului Costache Fotea din sat Tomeşti
5. Marghioala a D-sale Comis Costache Fotea din Botoşani
6. Eufrosina a D-sale Aga Alecu Ventura, tij
7. Cleopiţa a D-sale Comis Teodor Gherghel, tij
8. Elena a D-sale Spatar Mihalache Holban, tij
9. Catinca } a D-sale Costandache Neculau din Flămânzi
10. Eufrosina }
11. Catinca a D-sale Banului Scobihorn din Herţa
12. Maria a D-sale Sardarului Iancu Scheting, tot Herţa
13. Elena } a D-sale Stolnic Mihalache Mavrodin ot Mihăileni
14. Profira }
15. Elena a Sardarului Arghiri din Botoşani
16. Emilina } a D-lui Binder spiţăr din Botoşani
17. Matilda }
18. Maria a D-sale Catinca Crupenski din Botoşani
19. Marghioala a D-sale Gheorghe Baltă din Botoşani
20. Elenca a D-sale Iancu Stroici dela Dorohoiu
21. Catinca a D-sale Elencu Gorgheas din Botoşani

21 peste tot, iară profesori de limba franţuzască pe D-lui *Pavăl Corombahion*, de nemţască pe D-lui *Moris Orinstein*, şi de romăneşte pe D-lui *Ioan Dimitriu.*

Despre studiile care se făceau în pensionul doamnei Olivari, şi despre profesorii cari le predau, avem cunoştinţi din două atestate ale acestei şcoli, care s'au păstrat.

Din ele se vede că, în 1843, profesori erau: *Mihail Bacinschi, J. de Gérine, Maurice Orenstein, Pulchérie Olivary şi G. Olivari,* iar în 1844, afară de soţii Olivari, iscălesc în atestat; *Dumitru Pavăl* şi *Moritz,* adică acel Maurice Ohrenstein din 1843.

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 388, fila 187, Tr. 1772,

In aceste atestate, pastrate de d-l Norbert Ştefan Dombrowski. se arată şi materiile predate:

Atestat
Pentru Dumneei Duduca Emilie Binder din pensionul dumilorsale George şi Pulheria Olivari

Mihail Bacinschi	religie limba românească	foarte bine şi purtare
J. d. Gérine	„ franțezi	
Maurice Ohrenstein	„ nemțască şi cusuturi	
Pulchérie Olivary	istoria	
	geografie	G. Olivari 843 mart 31 Botoşani
	aritmetica	

Atestatul din 1844 e mai amănunţit, şi din el se vede că erau eleve care învăţau şi limba grecească, dar nu se ştie cu care profesor:

Pansionul lui Gheorghe şi Profira Olivari
în
BOTOŞANI
după decretul stăpânirii din 14 Iunie 1840
Buletin dat dumisale Emilii Binder pentru II-le Patrar anului 1844

Obiecte		Notă	Iscălitura
O. în limba română	religia	0	(iscălit) *Dumit. Păvăl*
	cetirea	bine	
	caligrafia	bine	
	gramatica	bine	
	aritmetica	bine	
	cetirea	bine	
Obiecte în limba franceză	caligrafia	mijloc.	(iscălit) *Olivari*
	gramatica	bine	
	sintacsul	bine	
	mitologhia	0	
	retorica	0	
	geografia	bine	
	istoria universală	bine	
În limba germană	cetirea	f. bine	[iscălit] *Moritz*
	caligrafia	bine	
	gramatica	f. bine	
	sintacsul	0	
În limba grecească	cetirea	0	
	caligrafia	0	
	gramatica	0	
	traducţia	0	
lucrul		bine	(isc) *P. Olivari*
sănătatea		bolnavă	
puntarea		foarte bine	(is *Olivari*

Clas III-le

Avem şi lista elevilor din pensionul lui Olivari:

Pensionul D-lui Iordachi Olivari care este derector şi profesor de gheografie şi istoria universală, iară cei ce învaţă sânt aceştia:

1842 noemv. 5.

1. Iorgu
2. Grigori
{ a D-sale Mihalachi Holban din Botoşani

3. Iancu
4. Matei
{ a D-sale Aga Neculai Roset din Botoşani

Temă scrisă de eleva Emelina Binder, din pensionul Olivari

5. Iancu
6. Toma
{ a D-sale Stolnic Vasile Stârcea din Şfefăneşti

7. Dimitrie a D-sale Comis Costache Fotea din sat Tomeşti
8. Nicu a D-sale Căminăreasa Catinca Avram din Botoşani
9. Nicu a D-sale văduvei Elencu Hermeziu dela Mihăileni

10. Nicu
11. Csinofon } a D-sale Stolnicului Vasile Ioan din Botoşani
12. Vasile a Cluceresei Catinca Stihi, tij
13. Iancu a D-sale Comis Feodor Gherghel, tij
14. Iancu a D-sale Paharnic Ştefan Scânteie din Bârlad
15. Petrachi a D-sale Stolnic Ioniţă Panaite din sat Perieni
16. Iancu a D-sale Aga Alecu Ventura din Botoşani
17. Edmond a D-sale Starostelui austriecesc Odriţki, tij
18. Conrat a D-lui Gepar Scoto, tij
19. Anfert a Madamei Perla, tij
20. Iorgu orfan supt epitropia D-sale Costachi Vizanti, tij
21. Alecu a D-sale Sluger Scarlat Gheorghiu, tij
22. Neculai a D-sale Căminar Costandachi Neculau ot Flămânzi

22 peste tot, iară profesor de limbă franţuzască pe D-lui *Pavăl Kernbah,* din Lemberg, de limba nemţască *Moris Orinstein* din Galiţia, şi de limba moldovenească pe D-lui *Ioân Dimitriu* din Botoşani, şi petagog pe D-lui *Daniil Nătanzi* din Ungaria.

Alt pensioane din Botoşani:

Pensionul domnului Iacob Vitru care singur este şi director, iar acei ce învaţă sânt aceştia, în anul 1842 noemvre 5:

1. Alexandru, fiul D-sale dvorenin Dimitrie Beldiman, din Botoşani
2. Neculai Calinov, fiul Căminăresei Marghioala Calinov, din Botoşani
3. Iancu, fiul Căminarului Ioniţă Herescu, din Botoşani
4. Neculai
5. Ilie } fii a D-sale Ioan Călinescu din sat Trestiana
6. Iancu, fiu a D-sale Căminar Mihail Mironescu, dela sat Păltinişu [1])
7. Tobcar
8. Anibal } a D-sale Aga Ilie Gherghel din Botoşani
9. Vasile, fiul D-sale Păhărnicesei Smaranda Bejan, dela Roman
10. Gheorghe, a D-sale Comisul Costache Ciobanu, ot Botoşăni
11. Iorgu
12. Iancu } a D-sale Contesei Smaranda Caruzi, din Botoşani
13. Gheorghe
14. Costache } fii a răpausatului Stolnic Mihalachi

1.— Iancu Mironescu s'a stabilit în Folticeni, unde s'a însurat, şi a lăsat urmaşi.

14 peste tot, iară profesor de limba nemţască este Domnul *Naihaos* din Austria, şi de limba românească *Alecu Savastos,* din sat Levărda

Pansionul Madamii Olimpia Gro care singură este directoriţă, iară cele ce învaţă sânt acestea 1842 noemv. 5.

1. Zmaranda
2. Savasta — a D-sale Comisul Costache Florescu, Botoşani
3. Solic, a domnului Odriţki, din Botoşani
4. Smaranda
5. Frosiniţa — a D-sale Gheorghe Calino, din Piatra
6. *Maria,* a domnului Cnipu, din Botoşani

6 peste tot, iară profesor de limba nemţască este domnul *Naihaos* din Austria.

In 1846 cele două pensioane Olivari aveau următorul personal didactic:

Listă de pansioanele particulare din acest oraş Botoşănii. 1846 maiu 21.

2 pansioane a D-sale Gheorghe Olivarul, unul de cuconaşi şi unul de duduci în care se află derectorii însămnaţi mai gios:

1. Pentru limba românească doi profesori, *Ioan Cernătescu* şi *Dimitrie Pavlescu.*

2. Pentru limba franţeză, *Josef Dejerné* şi *Ioan Duber*, amândoi de naţie franţuzi.

3. Pentru limba germană, *Moreţ* cu porecla *Orenştein,* de naţie neamţ.

4. Pentru clavir, *Iosef Held,* neamţ.

5. Două guvernante, *Rozalia Şliend* şi *Josefina Şain,* amândouă nemţoaice.

Personalul pensionului Gros:

Pansionu a D-sale Fridirih Gro cu soţia sa
1846 maiu 25

2 pansioane a D-sale Fridrih Gro, unul de cuconaşi şi unul de duduci, în care se află derectori însămnaţii mai gios:

1. Pentru limba românească un profesor anume *Ion Dimitriu.*
2. Pentru limba franțuză, *Simon fon Acsînte.*
3. Pentru limba germană un profesor *Iulius Tonosi* de nație ungur
4. Trei guvernante: *Luiza Muțăs* pentru clavir, și *Țețilia Mervilhia* cu *Idalia Treter* pentru lucru, și sânt de nație germană.
5. Pentru limba ungurească și pentru chitară, d-l *Carolus Tașiadin,* de nație ungur.
6. Pentru *danțis* d-l *Iosef Helt,* de nație germană.

In 1858 se mai înființază șase pensioane de băeți prin ținuturi, din care două în Botoșani: al lui *Ferderber* și al lui *Kvitniski,* și în acel an se mai vede existând un pension al lui *Metei,* iar în 1859 funcționau, în Botoșani, încă trei pensioane: *Blanchin, Danilan* și *Simionovici.*

Persoane din Botoșani își amintesc că, în acest oraș, au mai avut pensioane de fete, polonezele: *Soculska, Zawirska, Glovaska* și *Zelinska,* și au mai fost și două pensioane pentru băeți, al lui *Mironescu* și al lui *Mărgineanu.*

Numărul școlilor particulare crescând pe fiecare an, în Moldova, Ministerul Instrucțiunei începe a se ocupa mai serios de ele, și având informații că în aceste școli se dă puțină atenție studiului limbei române, trimete o circulară către direcțiile acestor școli, punându-li în videre că de acuma devine obligatoare predarea „limbei naționale" [1]).

1.— V. A. Urechiă, op. cit., III. p. 170.

Şcoli străine

Afară de şcolile particulare, au fost, pe vremuri, în Botoşani, şi şcoli străine.

Evreii trebue să fi avut şcoli, dela începutul aşezărei lor în Botoşani, însă nu sânt pomenite în documente; nu se interesa nimeni de ele, precum nu se interesa nici de şcolile moldoveneşti ale preuţilor şi ale psalţilor dela biserici.

O şcoală armenască, în Botoşani, este amintită prin veacul XVIII, şi abia pe vremea lui Mihalache Sturza s'a dat o recunoaştere oficială şcoalelor armeneşti din Moldova, când s'a întemeiat şi aici o şcoală armenească, în temeiul hrisovului dat cu privire la ele, şi în 22 octombre 1842 se serbează, cu mare pompă, la şcoala armenească din Botoşani, aniversarea hrisovului lui Mihai Sturza pentru şcoalele armene.

In Iaşi fiinţa o Direcţie a şcoalelor publice armeneşti, care cere Epitropiei învaţământului autorizare de a se face o uniformă specială elevilor din şcoalele armeneşti, pentru a se deosebi de ceilalţi şcolari, şi Epitropia încuviinţează această uniformă: frac, pantaloni şi şapcă de postav albastru închis, iar gulerul şi vipuşca de postav vişiniu deschis [1].

In 1843 funcţiona, în Botoşani, o şcoală armenească cu două clase, cu programul şcoalelor publice, dar în care se mai preda limba armenească şi germană. Şcoala avea 56 elevi [2].

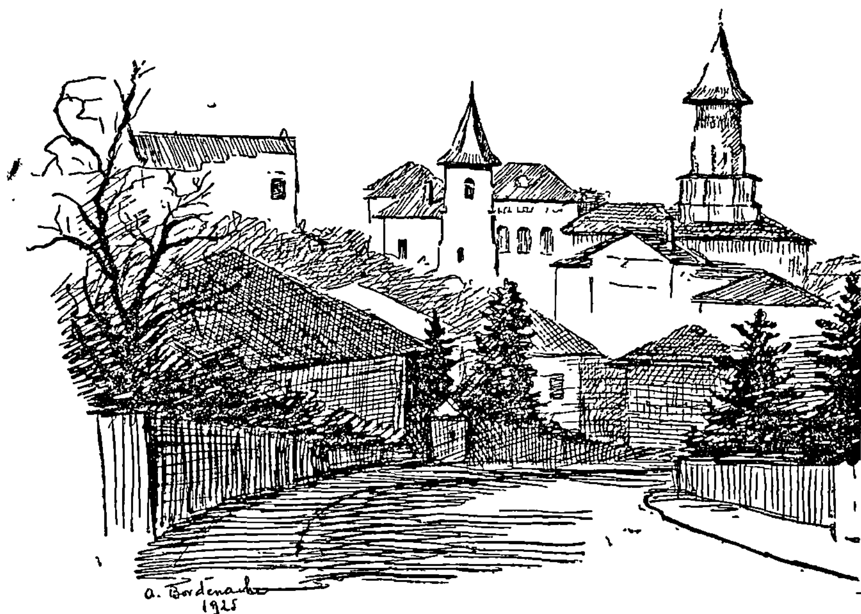
In statistica şcoalelor din Moldova, la finele anului 1859, se arată că şcoala armenească din Botoşani a avut următoarea mişcare şcolară:

în 1855 70 şcolari şi nici un absolvent
în 1856 136 şcolari, 8 absolvenţi
în 1857 82 şcolari şi nici un absolvent
în 1858 41 şcolari şi nici un absolvent

1.— V. A. Urechia, op. cit., II, 259.
2.— Idem, p. 259.

pentru 1859 nu se arată nicio situaţie, dar în 1858 se mai înfiinţase o şcoală armenească în Botoşani [1]).

După ce s'a aprobat înfiinţarea şcoalelor armeneşti, referendarul Gh. Asaki a făcut un raport, către Epitropia învăţăturilor, cerând să se aprobe şi înfiinţarea de şcoli evreeşti, în Moldova, dar nu se vede să se fi înfiinţat vreo şcoală evreiască în ţinuturi.

Vedere din Botoşani

1.— Idem, vol. III.

Tribunalul Giudecătoresc.

O organizare judecătorească, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu am avut, în Moldova, până la Regulamentul Organic din 1832.

Nu intră în cadrul acestei lucrări să se facă istoricul vechilor noastre instituţii judecătoreşti; vom aminti numai că în Botoşani, la diferite epoci, se face pomenire despre existenţa unor *judecători.*

Astfel, în actele privitoare la breasla blănarilor din Botoşani, se vorbeşte, în anul 1772, despre *judecători,* cari interveneau în conflictele dintre breslaşi.

Judecăţile erau aspre, şi se vede că unii vinovaţi erau condamnaţi la moarte, de oarece la 1780 era şi spânzurătoare în Botoşani.

In hotărârea Domnescului Divan din 1844, în pricina dintre târgoveţii de Botoşani şi mânăstirea Sf. Neculai, se citează o hotărnicie din 1780, în care să zice: „.... s'a găsit piatra hotar dela vale de *spânzurătoarea* care desparte Tataraşii de locul târgului vitelor" [1]).

Un document, care poate să prezinte interes pentru cercetătorii trecutului nostru judecătoresc, este actul prin care Sărdarul Ioan Gorovei, bunicul meu, este numit, la 15 iulie 1825, judecător la ţinutul Herţii.

Acest *decret* are următorul cuprins:

> Io Ion Sandu Sturza Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn ţării Moldovei.
>
> Indoită datorie socotind către această ţară încredinţată nouă dela pronia cerească, aceia adică ce se atinge de dreapta oblăduire şi aceia unei adevărate patrioticeşti simţiri, cu prisosinţă şi mai strimtătoare se alcătuesc îndeletnicirile noastre, spre a dovedi cu fapte domneasca noastră îngrijire şi milostivnica plecare către toate stările, şi părintescul nostru ochiu este neadormit spre înplinirea tuturor mijloacelor care privesc spre fericirea supuşilor noştri, şi spre a ridica din mijloc toate acele ce li îngreunează liniş-

1.— Copie în Arhiva Primăriei Botoşani.

tita lor petrecere. De pildă ni sânt cunoscute neîndemânările cele până acum a celor ce avea pricini de giudecăţi, cari erau datori a alerga la divanurile de aice, a perde câteodată cele mai gingaşe şi mai scumpe vremi a anului, din pricina că divanurile îmbulzite de nenumăratele pricini, nu era în stare a cerceta în grabă toate pricinile, şi după îndestulă stăruire urmând la unele din pricini a se face cercetare la faţa locului, se întorcea cu poronci către dregători spre a se da de acolo mai întâi lămuriri acestora, şi după a doua sau şi a treia năzuire a jăluitorilor la divan, abia putea să se facă curmare după dreptate, încât unora se pricinuia dintru aceasta zăticnire dela alte interesuri, iar altora de istov sărăcire. Pentru aceasta de cuviinţă am găsit *a înoì şi a îndrepta aşezarea a celor de mai înainte obicinuite giudecătorii pe la ţinuturi*, socotind că la aceste având a-şi lua începere cercetarea tuturor pricinilor de giudecată, acele mai mici vor putea a-şi lua dela aceste curmare a lor, fără a mai fi silit jăluitorul să alerge pe la Divan cu simţitoare cheltuială, iar acele mai mari care nu se vor putea sfârşi acolo, vor veni lămurite întru înfăţişarea şi cercetarea divanurilor de aice, şi aceasta va sluji şi spre buna dumerire şi uşurinţa giudecătorilor şi spre mai mare grabnică hotărâre pricinelor prin care se alcătueşte cruţare de vreme acelor ce se giudecă.

Şi dar făcând înadins ponturi cu lămurită arătare datoriilor acestor giudecători şi a întinderilor în pricinele ce li se vor înfăţoşa, precum şi a datoriilor acelor ce vor avea pricini de giudecăţi, iată dela 15 a lunei lui iulie, rânduesc la ţinutul Herţii giudecător pe D-lui *Sărdarul Ioan Gorovei*, în locul Sărdarului Mihalache Botezat, care va urma întru toate datoriile sale ce se cuprind prin ponturile Domniei Mele, fără a se abate din potrivă, poroncind şi D-lor dregători de ţinutul acela ca să deie rânduitului giudecător tot cuviinciosul agiutor, spre urmare întocmai acelor cuprinse prin ponturile arătate mai sus, pe care sânteţi datori a le păzi întocmai. 1825, iuli 15.

La 1832 se înfiinţează, în Botoşani, ca şi în celelalte oraşe capitale de judeţ, câte o *giudecătorie*, adică tribunal, sau, cum îi mai zicea: *tribunal giudecătoresc.*

Cei întâi judecători la tribunalul de Botoşani, în 1832, au fost: *Alecu Ralet*, preşedinte, *Ioan Brănişteanu* şi *Anghelache Climent*, asesori, iar *Mihai Dabija*, era Directorul giudecătoriei, sau grefier, cum se zice azi.

Judecătorii de pe vremurile acelea nu erau nişte oameni pregătiţi pentru această misiune, oameni cu studii de drept, ci se alegeau dintre acei cari aveau trecere la Stăpânire. Era destul să ştie cineva a ceti şi a scrie, poate chiar că numai a iscăli, pentru a putea pretinde o numire în magistratură.

Giudecătoria din Botoşani a fost instalată, la înfiinţarea ei, în 1832, în casele lui Neculai Damianovici, pentru care i se plătea o chirie de 500 lei pe an [1])

Din diferite dosare din Arhiva Statului din Iaşi, s'a alcătuit lista personalului Giudecătoriei Botoşani, dela înfiinţare:

Anul 1832

Prezident: *Alecu Ralet*
Asesori: *Ion Brănişteanu*, Paharnic
Anghelaghe Climent, Comis.
Director: *Mihai Dabija.*

1833

Prezident: *Petrachi Asachi*, Agă.
Asesori: *C. Ciulei*, Stolnic
C. Florescu, Comis.

In martie 1833, erau asesori: *I. Brănişteanu*, Paharnic şi *C. Caţichi*, Comis.

1834.

Prezident: *Ion Gherghel*, Comis, dela 28 maiu până în 16 august, iar dela 17 august: *Iordache Caramfil*, Spatar.
Asesori: *Ion Cocotă*, Sardar
I. Neculce, Stolnic.

1.— Arhiva Statului Iaşi — Postelnicie, dosar 2.

1835

Prezident : *Iordache Caramfil*, Spatar.
Asesori; *Vasile Davidel*, Paharnic
Gheorghe Senjorj.

1836

Prezident : *Nec. Bibire*, Căminar
Asesori: *Iôn Cocotă*, Sardar
Gheorghe Senjorj,

1837

Prezident : *E. Gane*, Spătar.
Asesori: *Ion Cocotă*, Sărdar
Gheorghe Senjorj.

In dosarul Arhivei Statului din Iaşi, Tr. 1382, No. 966|837 se află „Foile de calităţi a cinovnicelor tribunalului giudecătoresc din Botoşani pe 1837", în care găsim :

Spătar *Enache Gane*, prezidentul Giudecătoriei Botoşani, născut la satul Ciumuleştii părinţăsc, în anul 1787 noemvrie 30.

A învăţat cu dascali la casa părintească, greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte.

Insurat şi are 8 copii: 3 fii şi 5 fete

Are moşie părintească la Ciumuleşti, ţinut Sucevei, moşia Antileşti şi parte din Petii, de zăstre.

Dela 1805 până la 1812 a fost în slujba Visteriei pământeşti.

Dela 1814-1821 a fost guberskii.secretar, pe vremea Ex. Sale Domnului Guvernator Sturza.

Dela 1821-1827, ispravnic la ţinutul Roman, apoi asesor la Giudecătoria Sucevei, apoi prezident de tribunal [1]).

Despre *Gheorghe Sânjorj* se spune :

Născut în Eşi la 1807 iunie 15.

A învăţat acasă, cu dascali, greceşte. franţuzeşte şi moldoveneşte.
Holteiu.

Are moşie în Basarabia, anume Filinţii, şi Ionăşănii ot Dorohoiu

1 — Despre familia Gane, vezi volumul; Pe aripa Vremei, de C. Gane. Buc. 1923

1838

Prezident: *E. Gane*, Spatar, până la 30 august, iar dela 1 Septembrie: *M. Holban*, Căminar.

Asesori: *Ion Cocotă*, Sardar
Gheorghe Senjorj.

1839

Prezident: *Mihalache Holban*, Căminar, până în martie, apoi *Petrachi Asaki*, Aga.

Asesori: *Dimitrie Botez*,
Gheorghe Senjorj
şi în acelaş an este asesor: *Mih. Gherghel*, Căminar.

1840

Prezident: *N. Vărnav*
Asesori: *Mihai Dabija*
Gh. Senjorj
Director: *C. Bobeică*, Clucer.

1841

Prezident: *D. Ralet*, Agă.
Asesori: *M. Dabija*, Căminar.
N. Vărnav.

1842

Prezident: *D. Ralet*, Agă
Asesori: *M. Dabija*, Căminar
C. Florescu, Comis.

1843

Prezident: *D. Ralet*, Agă
Asesori: *N. Vărnav*
M. Dabija, Căminar,
Director: *A. Iorga*.

1844

Prezident: *T. Buzdugan*, Comis, iar din septembre este prezident *A. Meriacre*, Spătar,

Asesori: *C. Ghenadiu*
Director: *Haretu.*

1845

Prezident: *A. Meriacre*, Spatar
Asesori: *T. Buzdugan,* Comis
C. Ghenadiu.

1846

Prezident: *Gh. Varlaam*, Spatar
Asesori: *D. Botez,* Paharnic
C. Ghiţăscu, Stolnic
Director: *Ciogole.*

1847

Prezident: *D. Ralet,* Agă.
Asesori: *A. Guriţă*
C. Ghiţăscu, Stolnic.

1848

Prezident: *D. Ralet,* Agă
Asesori: *C. Florescu*
A. Guriţă
Director: *M. Vasilievici.*

1849

Prezident: *S. Greceanu*
Asesori: *C. Florescu*
M. Brănişteanu

1850

Prezident: *C. Bobeica,* Stolnic
N. Vărnav
Asesori: *S. Greceanu*
A. Guriţă

1851

Prezident: *N. Vărnav*
Asesori: *C. Bobeică,* Stolnic
V. Greceanu.

1852

Prezident: *N. Vărnav*
Asesori: *C. Bobeică*
A. Aslan, apoi *V. Greceanu*

1853

Prezident: *A. Crâste*
Asesori: *C. Bobeica*
Al. Aslan apoi *Lepădatu*

1854

Prezident: *A. Crâste*
Asesori: *C. Bobeică*
Al. Aslan.

1855, 1856

Prezident: *A. Juan*
Asesori: *M Vasilievici* [1])
Gh. Ventura
Director: *Misihănescu*

1857

Prezident: *S. Greceanu*
apoi *Iancu Cocotă*
apoi *Iamandi*
Asesori: *Man. Vasilievici*
D. Soroceanu
Director: *Juan*

1858

Prezident: *Iamandi*
apoi *C. Bobeică*
Asesori: *M. Vasilievici*
D. Soroceanu

1859

Prezident: *C. Bobeica*
apoi *M. Vasilievici*
Asesori: *D. Soroceanu*
Juan
Director: *Costin*
apoi *I. Pisoski*

1.— Lui *M.* Vasilievici îi mai zicea şi *M*anolache a Popei, personaj cunoscut, în Botoşani, şi despre care s'a vorbit mult, pe vremuri.

1860-1861

Prezident: *M. Vasilievici*, Agă
Asesori: *D. Soroceanu*, Spatar
Juan

1862

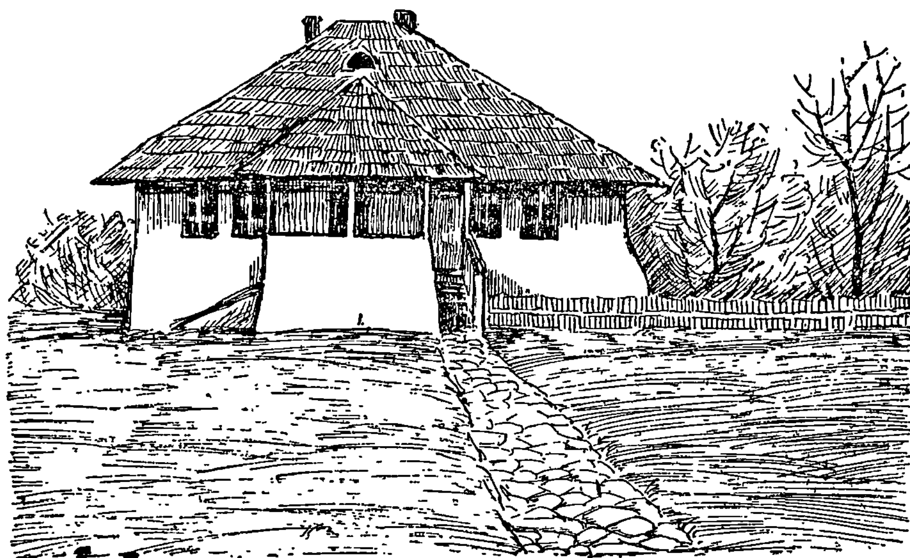
Prezident: *M. Vasilievici*
Asesori: *D. Soroceanu*
D. Davidel

1863, 1864, 1865

Prezident: *M. Vasilievici*
Asesori; *D. Soroceanu*
I. Juan

1866

Prezident: *A. Juan*
Asesori: *I. Hermeziu*
Grefier: *I. C. Climescu*

Casă veche din Botoşani

Moravuri Sociale

O întâmplare, petrecută în Botoşani, în 1853, ni dă o idee despre modul cum îşi trecea vremea o parte din populaţia oraşului, şi despre nemulţămirile produse de unii tineri mai turbulenţi.

Ispravnicul ţinutului Botoşani, C. Vărnav, cu raportul din 2 mart 1853, aduce la cunoştinţa Departamentului următoarele:

> Asară la balul măscuit din acest oraş, ce a fost în casele d-lui Costachi Bobeica, Stolnicul, supt a d-sale direcţie şi a d-sale Colonel Iacovachi, urmând oare şi care price între D-lor Grigori Holban şi Comisul Nicu Vasiliu, Sameşul ţinutului, cu cuvinte amenințătoare de răzbunare, după măsurile luate de iscălitul, au întrodus linişte petrecerii fără vre-o bântuială, însă după trecerea vremii, ca de vre-o 3 ceasuri, s'au auzit deodată zgomot în odaia garderobului, unde alergând acolo am auzit dela unii cum că d-lui Vasiliu, în timpul când să dezbrăca D-l Holban de costiumul măştei, l-ar fi pălmuit, iar dela alţii că nu, dar pentru mai bună linişte a petrecerei am găsit trebuitor a-l depărta din bal, şi totodată l-am trimes acasă.
>
> Intre cei ce făceau zgomot mai mare, strigând despre drepturile poporane, am depărtat din bal pentru dărjie şi cuvinte amenințătoare şi pe d-lui Petrachi Maican, acesta care în timpul când era scos afară de un jandarm, l-au pălmuit pre acesta, pentru care faptă l-am închis la cazarmie.
>
> A doua zi au venit în presudsfia Isprăvniciei fraţii Holban, rostind cà pe nedreptul s'a arestuit pe D-l Maican.

Ispravnicul cere să se numească o comisie, care să cerceteze la faţa locului, şi Departamentul numeşte în comisie pe Postelnicul Costache Negruţi, Aga Ştefan Silion şi Colonel Iacovachi.

In aceiaşi zi, mai mulţi boeri, în frunte cu Spatarul Mihalachi Holban, Banul Juan, I. Holban, N. Sofian, adresează o jalbă către „Sfatul extraordinar şi locotenent al Prea Inălţatului Domn", prin care se plâng :

> Mai multe familii vieţuitoare în Botoşani am ajuns a ne vedea înconjuraţi de atâtea ameninţări primejdioase, încât viaţa, cinstea şi averea fieştecăruia, stă fără cea mai mică asigurare.
>
> Aşa, în trecutele zile, la o soţietate destul de numeroasă, dată de d-lui Stolnicul Neculai Sofian, ne-am trezit de odată cu ferestrile sparte de un bolovan, a căruia intrare în salon, numai prin agiutorul providenţii ne-au ferit de cruntă lovire şi omor. Administraţia n-a luat nici o măsură. Acum iar în sara de pe urmă a Carnavalului, după ce în mijlocul balului masche au venit deodată fraţii Vasiliu, nepoftiţi, înarmaţi cu beţe, respingând maştele dela locurile cuviincioase, cu o manieră răzvrătitoare, şi cu adăugiri de maltrataţii asupra maştei purtată de D-l Grigori Holban.

Petiţionarii cer ca, spre pilduire, să se pedepsească pe vinovaţi.

Comisia rânduită pentru cercetări, vine în Botoşani, şi ia mărturiile tuturor boerilor cari au fost la balul mascat, şi anume: Sardarul Gh. Cocută, Cost. Mavroieni, Paharnicul Dimitrie Beldiman, Sărdarul Alex. Belcic, Sărdarul Cost. Enescu, Stolnicul Ioniţă Panaite, Iancu Romano, Iorgu Ezovit, Alecu Cozmulici, Şatrarul Petru Mărgărint, Ioan Tăutu, Alecu Iorga, Iancu Caruz, Iancu Cocotă, Grigore Softa, D. Carale, Petrache Cristea, Stolnicul Cost. Bobeica, şi toţi arată că Grigore Holban prea făcea pe «magnatul», că doar cu 6 lei «taxa unei antrele» era egal pentru fiecare.

Mai arată marturii că d-lui Director al balului, D-lui C. Bobeică, i s'a atras atenţia de multe ori pentru ţinuta fraţilor Holban şi P. Maicanu, dar d-lui Bobeica, pe lângă că n'a luat nici o măsură, dar pe de alta l-a încurajat pe Holban să înceapă tulburarea.

Se dovedeşte că în târziu, au venit în sala de bal şi slugile Holbăneştilor cu bâte, înconjuraţi de Bobeica şi fraţii Holban.

D-l Beldiman a venit la bal cu fiicele D-sale, dar ele speriindu-se de huet şi încăerare, au fugit.

Fiind pricină de răzbunare mai de nainte între fraţii Vasiliu şi neamul Holban, când au intrat în bal fraţii Vasiliu, atunci Grigore Holban care-şi da aere de baron, s'a adresat cu gura mare că cei nepoftiţi n'au ce căuta în bal, şi dacă nu pleacă, îi va trage palme. In timpul când se dănţuiau maştele, Grigore Holban se duce până sub policandru şi anină o mănuşă a sa de coada policandrului. Intrebându-l P. Maicanu, i-a răspuns că de acum poate să înceapă bătaia, fapt care era încurajat şi de Directorul balului, Dl. Bobeica. Fraţii Vasiliu l-au bătut pe Grigore Holban şi ai lui, aşa că balul s'a spart, unii fiind închişi.

Când fu vorba de depunerea mărturiilor, fraţii Holban văzând că toţi boerii marturi depun în contra lor, şi numai în favoarea fraţilor Vasiliu, au încercat să mituiască pe un boer, anume pe *Petrachi Mavrodin,* cu suma de 30 galbeni. Acesta a mărturisit adevărul, a luat cei 30 galbeni şi i-a depus Ispravnicului. Ispravnicul cu adresă trimite acei 30 galbenl D-sale Spatarului Costache Pisoţchi, epitropul Spitalului din Botoşani, spre a-i întrebuinţa pentru nevoile bolnavilor.

Comisia cercetătoare a încheiat următorul jurnal:

Că de vreme ce din cercetarea făcută, după jăluirea d-sale fraţilor Holbăneşti şi cu pâră asupra fraţilor Vasilieşti şi cu împutare asupra autorităţilor, să vede că D-lor Holbăneşti la propunerile lor nu au produs dovezi şi prin urmare jăluirea nesprijinită de dovezi să socoate ca o clevetire; apoi D-lor Holbăneştii să fie supuşi a plăti cheltuiala Comisiei, iară D-lui Sameşului, care nu s'au mărginit în a sa datorie, pentru paza bunei rândueli, să i se facă reprimandă în Canţelaria Isprăvniciei, care i să va ceti de către d-l dregătorul ţinutului. Deci asemenea hotărâre făcându-i-să cunoscut Isprăvniciei, i să scrie ca pe de o parte să împlinească dela D-lor Holbăneştii 2520 lei, cheltuiala Comisiei pe 12 zile şi progonul a 16 cai, pentru mergerea şi întoarcerea Comisiei, iară pe de alta însuşi d-lui dregătorul chiemând pe d-lui Sameşul în presudsfie, îi va ceti reprimanda hotărâtă; banii, însă, cheltuiala şi progonul cuvenit Comisiei, grabnic îl va trimite departamentului.

II.

Mihalache Holban, spatarul, în 23 April 1853 face o jalbă, către Departament, prin care arată că în ziua de Marţi 21 Aprilie, către sară, au venit jandarmii acasă la el, cu arme, cu ofiţerul Comandir, cu Poliţmaistrul Oraşului şi cu Vahtmaistrul, au intrat în curte şi au ridicat pe fiul său *Grigori*, încă nevârstnic, şi l-au arestuit la Cazarmie. Pentru ce şi cum? — Cere să se elibereze fiul, că el e slăbănog de boală trupească.

Pricina pentru care a fost arestat Grigore Holban era, că după ce Comisiunea cercetătoare a încheiat jurnalul în pricina cu Grigore Holban, acesta, într'o zi eşind pe stradă cu prietenul său Costache Varlaam, l-a atacat pe Comisul Neculai Vasiliu Sameşul, ce era într'o trăsură cu Colonelul Costin Vârnav, dregătorul ţinutului, lovindu-l cu o biciuşcă, în stradă, în faţa lumii trecătoare.

Asupra acestei pricini s'a dat o hotărâre în modul următor:

JURNAL

încheiat în seansa domnească la 28 August 1853, prin asistenţa următoarelor mădulări a sfatului administrativ extraordinar:

D-lui Ministru din Läuntru, Logofăt Cost. Sturza.
„ „ Bisericescu, L. S. Bezede şi Lgft. Neculai Suţu.
„ „ Dreptăţii, Logft. Costache Sturza
„ „ Ostăşesc, Vorn. Neculai Mavrocordat.
„ „ Finanţelor, Vornic Vasile Ghica
„ „ Lucrări publice, Post. Petr. Mavrogheni
Secretarul de stat L. S. Bezede I. Ghica.

Din raportul ds. Colonelului Iancu Raneti, cu No. 9 din 28 April 1853, şi din alăturările primite pe lângă dânsul, s'au văzut că d-lui Grigore Holban s'au abătut la din nou necuviinţi, care cheamă cuvenita pedeapsă cu atât mai mult cu cât cazul sumeţiei să însemnează prin o nepilduită călcare a bunei cuviinţi, şi dar aşa precum d-lui Grigorie Holban prin nerespectarea datoriilor sale către soţietate şi către măsurile guvernului, care ţintesc la paza bunei orânduele,

sau sumeția la apucături neertate, pricinuitoare și de scandal în ochii publicului, năvălind cu lovituri de biciușcă asupra Comisului Neculai Vasiliu, ce să afla în trăsură cu d-lui Colonelul Costin Vărnav, dregătorul de ținut Botoșani, și aceasta cu pornire de răzbunare pentru o pricină hotărâtă de sfat în seansa domnească, faptă pe care însuși d-lui Grigore Holban o mărturisește prin înscrisul său cătră D-lui Colonelul Raneti, sfatul încheie:

a) Că pe d-lui Grigorie Holban să să trimată la mânăstirea Vorona, unde se va ține supt cuvenița pază, spre înțelegere, pe termin de 6 luni, și deosebit, pe lângă răspunderea cheltuelii comisiei ce s'au hotărât mai înainte, să să supuie la un ștraf de șase mii lei în folosul Eforiei orașului Botoșani.

b) Pe d-lui Costachi Varlaam, carele au luat parte la necuviință, părăsind nu mai puțin datoria sa cătră buna, orânduială, să se triimată și să să periorisască, tot cu măsurile hotărâte pentru D-lui Holban, pe termin de trei luni la mănăstirea Neamțul.

Acest jurnal să să împărtășească Departamentului din Năuntru, spre grabnică și potrivită aducere întru împlinire și tot odată această dispoziție să va publica spre obșteasca știință.

In executarea acestei hotărâri, la 4 maiu 1853, Sofronie, Mitropolit Moldovei, face cunoscut stariților mănăstirelor Neamț și Vorona pentru primirea în exil a lui Costache Varlaam și Grigore Holban, și la 11 maiu, Cornetul Iancu Constantinov, cu 2 jandarmi, i-a râdicat din oraș și i-a dus în exil, luând chitanțe de primirea lor, dela Egumenii mânăstirilor.

III.

O icoană interesantă din viața Botoșanilor în veacul XVIII, o zugrăvește d. Andronic Țaranu, într'o frumoasă povestire, publicată în „Universul Literar" dela 29 iulie 1923, și pe care o reproducem în întregime:

O căsătorie în secolul 17-lea în Botoşani

Maria Ţăranu, era bunica mea, care a trăit 97 de ani, şi a murit în anul 1872.

De multe ori stam de vorbă cu bunica şi-mi plăcea mult s'o ascult pentrucă îmi povestea lucruri vechi, interesante, fapte petrecute pe vremuri în Botoşani, care le ştia şi dânsa dela bunicul ei Ion Bolfosu, un bătrân aproape de 100 ani.

Iată ce i-a povestit Ion Bolfosu bunicei mele:

Andrei Tătaru şi soţia sa Măriuca, aveau un băiat mare, pe Ionică, şi vroiau să-l însoare cu orice preţ.

Andrei îşi petrecea viaţa mai mult într'o cafenea, care era situată pe atunci, unde este astăzi strada Unirei. Acolo, se întâlneau mulţi bătrâni şi discutau de negustorii, căsătorii şi alte afaceri d'ale lor. Tinerilor, nu le era permis să viziteze cafeneaua.

Şi bătrânii, nu rare ori făceau chefuri lungi şi late. Mai cu seamă Andrei, care era decanul chefliilor, se plimba prin cafenea, cu paharul de vin în mână, şi lăutarii îi cântau cântecul său obişnuit:

„La fântâna lui Chitic,
N'avem apă nici un pic;
Deaceia eu beu vin,
Vin, vin, vin şi pelin".

Era pe vremuri, în Botoşani, fântâna lui Chitic, cu cea mai bună apă potabilă. Dar Andrei zicea că fântâna a secat, şi neavând apă, de nevoie bea vin! Şi bea atât de mult, că dacă ar fi suflat într'un poloboc cu apă, oţet s'ar fi făcut!..

Andrei, era un tată foarte sever, şi-l ţinea pe Ionică din scurt.

— Ar fi bine să-l însurăm pe Ionică, zicea Andrei către soţia sa Măriuca, că ştii d-ta, băiatul este mare, are 20 ani, şi nu trebuie să-l lăsăm să îmbătrânească, şi ferească D-zeu, să se înbolnăvească.

— Şi cu cine crezi să-l însurăm?

— Eu cred, să-i dăm pe copila lui Lebădă, care-i o fată cinstită şi bună gospodină, şi am auzit că are şi zestre frumoasă; căci tatăl său îi dă o sută de galbeni zimţi austriaci.

— Bine bărbate, vorbeşte cu Lebădă.

Andrei, chiar a doua zi, se îmbrăcă iute în hainele sale obișnuite, cu antereu de citarea, lung până la pământ, cu giubea, cu brâu roș, cu fes roș turcesc, și d'asupra fesului o șapcă cu cozoroc, și pornește spre cafenea, cu ciubucul în mână, unde știa că o să-l găsească pe Lebădă, și aici îl întâlnește.

— Noroc, și o mie de ani pace, jupâne Lebădă, ce mai faci?

— Mulțămesc d-tale, jupâne Andrei, ce să fac, sunt supărat că mi s'a stricat ciubucul cel turcesc, și nu găsesc altul la fel ca acela.

— Nu te supăra jupâne, că eu am două ciubuce acasă, și-ți dăruesc d-tale unul, că de... doar suntem prieteni vechi.

— Iți mulțămesc, jupâne Andrei, dar eu ce să-ți dau d-tale?

— D-ta să-mi dai ce-mi trebuie mie.

— Ce-ți trebuie?

— Imi trebuie pe copila d-tale Mărioara, pentru băiatul meu Ionică, că tare mi-i dragă, și aș vrea s'o am ca noră, pentru că știu că-i fată de treabă, cu purtări bune și bună gospodină. Știu că d-ta îl cunoști pe băiatul meu Ionică, ar fi foarte potriviți, amândoi. Ce zici, jupâne Lebădă?

— Bine, jupâne Andrei, d-ta ai băiat de însurat, și eu am fată de măritat. Așa se fac lucrurile în lume. Iți făgăduesc că ți-o dau pe Mărioara, pentru că îmi place și mie băiatul d-tale.

— Și ce zestre dai fetei?

— Ii dau zestre frumoasă: 100 galbeni zimți, 4 vaci, 20 oi, 2 divanuri, 1 masă, scaune, 4 läicere, cămeși de borangic, veșminte, și altă gospodărie.

— Atunci dă mâna încoace jupâne, ne-am împăcat, și să fie într'un ceas bun și cu noroc. Să trăiască copiii noștri!

Și bătrânii, după ce au bătut palma, au poruncit să li se aducă vin și cafele, ca să cinstească aldămașul. Și amândoi s'au cherchelit rău, căci nici unul din ei nu ducea la ureche!... Apoi s'au despărțit ducându-se fiecare la casele lor, ca vai de ei, căci nu nemereau bine strada!...

Andrei, ajungând acasă, comunică soției sale că l-a logodit pe Ionică cu fata lui Lebădă. Apoi îl chemă pe băiat, ca să-l felicite.

— Ionică, vină încoace!

— Sărut mâna tată, zise acesta stând înaintea bătrânului drept, ca un soldat înaintea superiorului său.

— Să ştii, mă, că te-am logodit cu copila lui jupânu Lebădă, fată cinstită şi gospodină bună, şi cu zestre frumoasă, să trăiţi până la adânci bătrâneţe.

Ionică, sărută mâna tatălui său, dar nu văzuse pe fată niciodată, şi n'a văzut-o până în ziua cununiei, nici n'a îndrăznit să-l întrebe pe bătrân, dacă viitoarea lui soţie este înaltă, scurtă sau frumoasă, pentrucă băiatul avea mare frică de tatăl său, şi cu nici un preţ nu putea să-i calce voinţa, căci pe atunci copiii erau ascultători şi respectuoşi faţă de părinţii lor.

In fine a sosit şi ziua nunţii. Mireasa, era cu faţa înhobotată, căci, cum îmi povestea bunica mea, pe acele vremuri, toate miresele erau acoperite pe faţă în timpul cununiei, cu un voal gros, obiceiu luat dela turci, care îl au astăzi şi evreii. Mirele, când a văzut-o, a rămas încântat de talia ei subţirică, de mânuţele şi picioarele ei delicate.

După cununie, s'au aşezat cu toţii la masa cea mare. Acum e momentul când mireasa trebuie să-şi descopere faţa. Sărmanul Ionică, când şi-a văzut soţia, s'a făcut la faţă, când galben, când roş, şi n'a putut mânca nimic: *Mireasa era urâtă în toată puterea cuvântului!*

Dar sărmanul băiat, ce era să facă? a trebuit să se resemneze, şi de frica tatălui său, îndată după masă, a plecat cu soţia sa la domiciliul său.

După vreo câteva zile, jupâneasa Măriuca, mama lui Ionică, merge să vadă ce fac tinerii însurăţei. Dar ce văzu? tânăra măritată, şedea la o masă, cu capul sprijinit între două mâni şi plângea amar.

Mama soacră o întreabă: de ce plângi noro?

— Cum să nu plâng, dacă Ionică nu vrea să steie cu mine, şi nici nu-mi vorbeşte nimic. Dânsul s'a închis într'o odaie, şi nu ştiu ce face acolo.

Mama lui Ionică, intră în camera sa, şi-l vede tologit pe un divan.

— Ce faci aici, Ionică dragul mamei, de ce nu stai la un loc cu soţia ta?

— N'o pot suferi, nu mi-i dragă, m'aţi nenorocit!

Iată că şi Andrei intră în camera lui Ionică. Băiatul, când a văzut pe tatăl său, nu s'a mai tologit pe divan, ci s'a sculat în picioare, stând înaintea bătrânului într'o poziţiune respectuoasă.

— Bine, măi, ce înseamnă purtarea asta faţă de soţia ta?

— Tată, nu pot, nu pot s'o văd, m'ai nenorocit, şi plângea amar.

— Cum te-am nenorocit, ticălosule? Stai! să-ţi arăt eu ţie nenorocire!

Şi iute, ca un fulger, bătrânul a eşit în ceardac (în balcon) şi a chemat pe doi servitori ai săi: Gheorghe, Vasile, veniţi iute încoace! Luaţi-l pe ticălosul acesta, culcaţi-l la pământ, şi ţineţi-l bine, unul de cap, şi celalt de picioare.

Şi bâtrânul Andrei, care avea ciubucul în mână, i-a aplicat lui Ionică, în mod sălbatec şi fără milă, atâtea lovituri, până şi-a rupt ciubucul în două, iar mama băiatului, a căzut leşinată la pământ. Sărmanul Ionică, a stat în pat multă vreme, până i s'au vindecat rănile de pe corp.

Ion Bolfosu, bunicul bunicei mele, zicea că, în urma acestei lecţiuni severe, băiatul a trăit cu soţia sa 50 de ani, în cea mai mare armonie şi linişte, iar când moartea l-a despărţit de dânsa, Ionică amar a plâns-o şi n'a uitat mult timp pe aceea, care întotdeauna i-a fost credincioasă, şi l-a îngrijit bine la boală.

Manifestaţii cetăţăneşti.

De sigur că influenţii administrative ruseşti se datoreşte obiceiul manifestaţiilor şi a serbărilor populare făcute în cinstea Domnitorului, obiceiu care apare, în Moldova, după punerea în aplicare a Regulamentului Organic.

Se păstrează, în Arhiva Statului din Iaşi, câteva documente interesante, din care se vede în ce chip se făceau, în Botoşani, aceste manifestaţii.

In 1835 Domnitorul Mihai Sturza face o inspecţie în Botoşani, cu ocazia călătoriei în târgul Mihăileni, şi la 30 maiu, Eforia orăşienească raportează astfel Departamentului trebilor din lăuntru: [1])

> La 29 a următoarei luni, întorcându-să Inălţatul Domn de la târgul Mihăileştii, pe la 10 ceasuri evropieneşti, şi eu Prezidentul împreună cu cilenurile, cu câţi-va din orăşăni boieri şi neguţitori călări, cu trăsuri şi pedestri, am ieşit întru întâmpinarea Inălţimei sale, afară de târg cu două ceasuri mai înainte, şi întâmpinându-l l-am adus cu toată rânduiala căzută, la gazdă la dumneaei cucoana Comisoaia Mavromat, unde să afla şi d-lui Spatarul Iordachi Caramfil, Prezidentul Trebunalului giudecătoresc, unde s'au făcut toată pregătirea cuviincioasă. Iară sara s'au luminarisit tot oraşul cu câte două lumânări de său, pe toată noaptea, în numele de bună venire Inălţimei sale între noi, şi apoi pe la un cias de noapte, însuşi Inălţimea sa Domnul au binevoit a eşi şi a să primbla prin toate uliţile şi mahalalele, la care Inălţimea sa au rămas cu toată mulţămirea. Pentru aceasta nu lipsăsc a face cunoscut cinstitului Departament de urmarea ce s'au păzit.

1.— Dosarul Ministerului de Interne, No. 75, fila 16.

Gheorghe Varlaam Spatar.
Vasile Ioan
Grigori Neculau.

No. 251
1835 Mai 30

Amănunte despre primirea făcută Domnitorului, se găsesc în raportul Vorniciei de Botoșani cătră Departament: [1])

La ofiția Ministeriei cu No. 8580 povețuitoare pentru întâmpinarea Inălțimei Sale, cu toată supunere să răspunde. Mai gios iscălitul eu dregătorul de îndată ce s'au luat știință că Inălțime sa are a sosi și în acest oraș, am avut toată îngrijirea de a să face gătirile trebuincioase în asăminea. Inălțimea sa luni la 27 a trecutei, având trecire prin acest oraș, s'au întâmpinat de cătră mine cu un număr mare de slujitori, bine și curați gătiți, la capătul ținutului, unde slovesnoi raportuindu-i de starea ținutului, am înmânat și cuviinciosul report în asăminea. In drumul trecerii de prin sate, lăcuitorii întovărășiți de a lor femei, fete și flăcăi, țiind în mâni stâlpări au înfățoșat prinosul îmbelșugării cu spice de săcăriche, cele de toamnă, ce sunt cât să poate de frumoasă și care dau nădejde de pe acum de a lor hrană, făcând parte la această sătească pompă și preoții lor cu sămnele simbolului credinței noastre, evanghelia și crucea. Apropiindu-se de oraș, s'au întâmpinat în distanție de cătră Eforul cu orășănii neguțitori, de către boeri și de cătră toți acei aflători în slujbă, de cătră nația armenească și de cătră nația evreească, cu 10 poronci supt un acoperemânt înfrumusățat, supt carile au urmat trecirea Inălțimei sale.

La intrare în oraș era ridicat un arc de triumf înverzit cu frunzări, având deasupra lui și aligoria filostorghiei; acole s'au întâmpinat de 12 flecăi cu prinosuri păstorești, berbeci și miei albi, împodobiți cu ghirlande de flori, ținând în mână spice și stâlpări, de 12 fete îmbrăcate în costumul țărănesc, cu părechi de hulubi, asăminea împodobiți, precum

1.— Dosar 75, fila 27, Tr. 797.

şi mai mulţi bătrâni cu barbele albe, îmbrăcaţi toţi în alb precum li erau şi barbile, având pe capite câte o împletită pălărie de znopi de grâu şi cu spice în mână, luând parte la această ţeremonie şi clopotile bisericilor acestui târg. In mijlocul piaţului asăminea arc era ridicat, prin carile trecând au mers la biserica Ospenia, unde au urmat şi o religioasă ţeremonie, de acolo au mers la casile d-sale Spătar Ralet, unde era cvartira gătită pentru Inălţime Sa, şi unde nu s'au lăsat de a să face iarăşi toată încuviinţata priimire fiind pusă şi santineluri de slugitori pe la locuri unde au cerut trebuinţa.

După un puţin răsuflu, apoi au mers Inălţimea sa mai întăiu la canţeleria Vorniciei, făcând cuviincioasa enspecţie şi apoi asăminea şi la celelalte posturi toate.

După prânz au urmat purcederea Inălţimei sale în ţinuturile de sus.

Inturnându-să Inălţimea sa Miercuri la 29, asăminea s'au întâmpinat cu aceeaşi gătire afară de oras, de către mine, precum şi de toţi ceilanţi aflători in slujbă i de un număr de orăşeni, trăgând în cvartiră la d-lui Spatarul Iordachi Caramfil, unde au fost şi masul, iară sara pentru asămine prilej spre sămnul bucuriei ce au simţit orăşănii cu venirea oblăduitorului Domn, au fost înluminarisit tot oraşul toată noaptea, vizitarisindu-l Inălţimea sa, întovărăşit de curtejul cuviincios şi de urăţiile norodului. A doua zi, la 30, au urmat purcederea Inălţimei sale către Flămânzi unde după poroncă, l-am întovărăşit şi eu până ce s'au pornit de acolo către Eşi.

Inălţimea sa au binevoit a-mi arăta deplina mulţămire despre care eu mă cunosc datoriu bunelor povăţuiri şi sistisiri acei nacelstve, pe care plecat rog ca să binevoiască a primi recunoscătoarele mele mulţămiri şi să binevoiască protejarisindă-mă asăminea a mă povăţui pentru totdeauna.

Grigore Carp, Spatar

No. 3241

1835 Iunie 3 zile

La acest raport, Vornicul de Botoşăni alătură şi copia unei hârtii pe care unul din ţăranii cu barbele albe a înmânat-o lui Vodă, şi pe care Vodă a citit-o, apoi a mulţămit bătrânilor şi a stat de vorbă cu ei.

Iată documentul:

> Trâmbiţa vestirii răsunând bucurie venirii voastre în toată ţara, ni-au înoit şi puterile vrâstei noastre, şi cu paşi urieşăşti ni-au făcut să alergăm întru întâmpinarea voastră aceluia care aţi gonit întristare şi mâhniciune ce ni-au întovărăşit până acum şi aţi chiemat în sânul ţării şi a patriei voastre îmbelşugare, dreptate şi veselie, fie numele tău bine cuvântat, fă-ne ca şi de acum să nu simţim niciodată pace şi bucurie fără a ne aduce aminte de Tine, care ni le-ai dat; zideşte în inimele noastre stâlpul pomenirei Tale care va merge dela părinţi la fii şi fă ca nimenea să nu poată a Te videa fără a striga din inimă ca şi noi ; „Iată fiul şi părintele patriei, iată cel povăţuit de pronie pe scaunul oblăduirii, bucuraţi-vă.
>
> *Ogoárele noastre nu vor mai fi udate cu lacrimi şi sarcinile noastre vor fi de znopi săceraţi în bucurii*; bucuraţi-vă, aceste sunt Pre Inălţatule Voevod, cugeturile ce îndeletnicesc duhurile supuşilor Tăi, gustă şi Tu mulţămire de a fi iubit de supuşii Tăi.

Vodă Sturza intrase, în Botoşani, în ziua de 27 maiu 1835, şi Eforia tocmai a doua zi, la 28 maiu, a primit poronca Departamentului pentru a face pregătiri de primirea Domnitorului. Prezidentul Eforiei, însă, fusese mai prudent, şi aflând că Vodă are să viziteze Botoşanii, a început pregătirile cu 2 săptămâni mai înainte, după cum se vede din următorul raport cătră Departament:

> Astăzi la 28 c. s'au primit poronca cinstitului Departament, vestitoare pentru eşirea Prea Inălţatului Domn în ţinut şi că Eforia să-şi aibă pregătirea ei întru toate. Cu supunere să răspunde că eu însuşi Prezidentul cu 2 săptămâni mai înainte îngrijindu-mă am stăruit cu necontenire în toate zilele în curăţănia oraşului, meremetisirea drumurilor şi a podeţelor.

1. Patru podețe din nou cu cheresteaua nouă s'au făcut bune sănătoasă în drumul pe unde era a trece Inălțimea sa, care podeță s'au și boit, puindu-li-să și câte un stâlp cu fânar.,

2. Toate ulițile și drumurile s'au curățit și s'au meremetisit luminarisirea orașului întru toată buna orânduială.

3. Cănțălăria s'au grijit bine, apoi toate lucrurile pojărnicești iar s'au grijit bune sănătoasă și cu oamenii lor au fost neclintiți. Arhiva cănțălăriei regularisită în delle cu opis pe fiiștecare an, cnigile veniturilor și a cheltuielilor, reghisturile regularisite după instrucții și după toată formalitaua.

4. La marginea orașului despre Rădiu s'au făcut 2 porți împodobite cu teiu și o paragramă de pânză boită în mijloc titlu Inălțimei sale cu „Vivat", și altă poartă asăminea iarăși cu o așa rânduială s'au făcut în mijlocul pliațului. Și eri la 27 Maiu pe la 10 ciasuri evropienești s'au înnorocit și târgul nostru cu sosirea Inălțimei sale, unde mai înainte cu 2 ceasuri eu Prezidentul împreună cu mădulările întovărășit atât de obștimea boerească cât și cu toate breslele precum nația *armenească* și *ace jîdovască cu 10 poronci și cu cortul lor,* și cu toți amploianții dicanicești, administrativi și polițienești în uniformele lor cu complect, și am eșit noi tot nărodul întru întâmpinarea Inălțimei sale, cari călări, cari cu trăsuri, cari pe gios, până la Rădiu, și cu taraful de lăutari în frunte, cu Paraschiv starostele. Iară la marginea târgului, unde era poarta, s'au rânduit din partea a toată obștia pe d-lui Stolnicul Mavroeni, cadetul Eforiei, și pe d-lui secretariul eforiei, Neculai Dimitriu, de au întâmpinat pe Inălțimea sa cu 5 pâini, cu sare pe o tabla de argint și cu flori mirositoare, și la poartă pe de o parte zece fetișcane dela satul Cristeștii îmbrăcate cu pânză albă și cu cununi de flori pe cap, și prin mâini la altele câte o păreche de hulughi impodobiți cu cordele și cu flori, iar pe de altă parte 10 ficiori cu cununi de flori și cu doi berbeci albi împodobiți cu cordele și cu flori.

Și cum au agiunsu Inălțime sa la ace poartă, dindată au stătut și s'au închinat pâine și luând o bucățică de pâine

şi au *mulţămit* tuturor de obştie, făcându-să şi urarea cuviincioasă în glas mare „Ura să trăiţi întru mulţi ani Inălţimea Voastră". Şi de acolo cu toată gloata au mers Inălţimea sa în târg şi au întrat la biserica Adormirea Maicii Domnului, unde era toată pregătirea. Iconomii cu tot clirosul lor îmbrăcaţi în veşminte, şi i s'au făcut molebenul cuviincios. Şi de acolo eşind cu toată gloata cu „ura", au mers la gazdă la d-lui Spatarul Alecu Ralet, şi după aceia peste vre-o 2 ciasuri după ce au mers la canţălăria Vorniciei şi a Giudicătoriei, au binevoit o veni şi la canţălăria Eforiei, şi de îndată au cerut bugetul şi au căutat veniturile şi cheltuielile Eforiei, arhiva precum şi toate uneltile pojarniceşti şi întru toate Inălţimea sa au rămas mulţămit, numai pentru vânzarea eraturilor au rămas nemulţămit zicând cum de s'au vândut cu aşa ingiosît preţ, de vreme că timpul să arată bine şi velniţile are să să pornească, şi mai bine ar fi fost a să căuta eratul în credinţă până acum, unde acum să putea vinde cu mult mai folositoriu preţ pentru că totdeodată s'au arătat şi jalobă din partea obştiei că acest otcupcic din 12 ocă ce era vadra de holercă din învechime, el acum prin poronca ce au adus o măsură numai pe 10 ocă, asăminea şi păcura din 15 ocă vadra o dă cu cotul iară pe 10 ocă, şi că târgoveţii pe numitul otcupcic, nu vroesc a-l priimi cu asăminea orânduială, şi peste aceea ce au dat el, ei dau mai mult în folosul Casei 3000 lei, adecă 28.000 lei, şi acele câte 300 lei pe lună dacă să vor deschide velniţele şi tot cu condiţiile de mai înainte să fie precum au urmat şi ceialalţi otcupcici.

Şi după aceasta Inălţimea sa au mers şi au şăzut la masă, şi îndată după masă s'au pornit la târg Mihăleştii şi totdeodată ni-au poroncit ca să facem aiar pâinei, ca cu întoarcerea Inălţimea sale pe Mercuri să facă punere la cale, unde în aceeaşi zi are să facă şi luminaţie, şi pentru toate aceste, nu lipsăsc a face cunoscut cinstitului Departamentu.

Gheorghe Varlaam Spatar
Vasile Ioan
Grigori Nicolau

No. 236
1835 Mai 28 zile
Botăşani.

Mihai Sturza ia măsuri să se serbeze data urcărei pe tron a Sultanului Mahmud, şi onomastica lui Neculai Pavlovici, Ţarul Rusiei. Şi iată cum motivează el această dispoziţie : [1])

Cu mila lui Dumnezeu noi Mihail Grigorie Sturza
Voevod, Domn ţării Moldovei.

Ocărmuitorului Sfat al Domniei Mele

Una din cele mai sfinte datorii a nărodului acestui Prinţipat fiind aceea a recunoştinţei către monarhii cari, dorind întemeiarea fericirii lui, au lucrat cu o părintească plecare întru aşezare aceştii fericiri pe temelii statornice' de care acum mai cu deosebire să folosăşte acest nărod ocărmuit de pravile mântuitoare şi bucurându-să de pronomiile hărăzite, Noi socotim că spre mărturisire acestii recunoştinţe, la care toată fiinţa moldovenească este datoare, ar fi de cuviinţă neapărată ca la 16 Iulie a fieşte cărui an să să serbeze întronizaţia a Măriei sale Sultan Mahmudhan, stăpânitorului suzeran, iar la 6 Decemvrie numele Măririi sale Impăratului a toată Rusiia, Neculai Pavlovici, protectorului, pentru care şi punem înaintea sfatului ca să le publicarisască spre obşteasca ştiinţă şi întocmai urmare.

1853 Noemvrie 30

Intr'un raport a Isprăvniciei de Botoşani, către Departament, din 24 iulie 1839, se arată parada care s'a făcut, în acel oraş, la 15 lulie în cinstea Sultanului : [1]]

Ziua dela 20 a lunei, în urmarea poroncii Cinst. Departament cu No. 46 din 15 Iulie, s'a serbat în cinstea suirei pe tronul a mărirei sale Sultanului *Abdul-Megid-han* cu toată ţeremonia cuvenită, toţi amploianţii giudecătoreşti şi administrativi s'au purtat toată ziua în un complect cu toată uniforma, iară sara au fost o privelişte foarte frumoasă, prin ticsitele lumini ce făcea a înlumina toate uliţele oraşului, pără târziu vreme, şi toţi de obştie orăşănii pătrunşi

1 — Dosarul No. 108 dela Postelnicie.

de simţirile ce au către noul Suzeran, cu cea mai fragedă mulţămire să bucură prin plimbări, din cari mulţi au rânduit şi lăutari, de făcea a răsuna prin toate răspântiile sămnu bucuriei şi a supunerii către înaltul Suzeran, asemenea şi pe la toate celelalte târguri s'au cinstit aceaşi zi prin luminaţii mulţămitoare privitorilor din fiecare târg.

Ispr. Aga Leon
Samis. M. Brănişteanu

Se luase obiceiul de a se sărbători şi onomastica Domnitorului, în ziua de Sf. Neculai (8 noembrie), „ziua universală" precum se zice în raportul Isprăvniciei către Departament:

Ziua universală a prea Inălţat. Domn, dela 8 Noem. s'au serbat de dimineaţă, când s'a săvârşit Dumnezeeasca leturghie la biserica catedrală, de către Prea osfinţitul Mitropolit Inochentie Iliopoleos, cu 2 protoerei şi îndestul sobor de preoţi, şi pe urmă fiind adunaţi toţi funcţionerii politiceşti şi obştime boerilor, s'au făcut molebin cu tragere clopotelor şi cu slobozire de îndestule împuşcături de către slujitorii Isprăvniciei, giudecătoreşti, a Eforiei şi a Poliţiei, carele în toată uniforma au fost adunaţi. Pe lângă aceasta s'au slobozit şi câteva salve, răsunând apoi îndestule strigări de „Mulţi ani să trăiască Domnul nostru stăpânitoriu, Ura".

După aceasta s'au primit hiritizmos la casa suptiscălitului, unde obştimea boerilor s'au fost adunat, făcându-să apoi prânz tuturor slujitorilor, şi în osăbire arestanţilor de la închisoare. Iar sara a fost foarte iluminarisită în tot cuprinsul oraşului, şi mai în osăbi d-lor Staroştii protecţiilor străine au făcut pe la casele lor foarte frumoasă luminaţie, precum şi subsemnatul, nu mai puţin, a făcut o îndestulă luminaţie şi strălucire, şi pe lângă multe salve slobozite am dat şi un bal obştimei boerilor, ca să se desfăteze la o aşa zi mare.

Leon Spatar
Sameş, M. Brănişteanu

1. — Dosar Minist. Interne, No. 419, Tr. 1772.

Grigori Ghica Vodă, în timpul ocupaţiei ruseşti, 1853—1854, părăsire tronul, şi se întoarce în ţară prin noembre 1854. La reîntoarcere, cetăţenii din Botoşani, din Roman şi din Piatra, trimet Domnitorului câte o adresă de mulţămire şi bucurie. Adresa botoşănenilor este aceasta;

Prea Inalţate Doamne,

Obştia oraşului şi a ţinutului Botăşenii, impreună cu amploianţii din toate ramurile, slăvesc fericita sosire a Inălţimei voastre pe pământul patriei. Ne bucurăm cu toţii priivind pe bunul stăpânitoriu şi obştescul părinte, pe care pronia l-au ales vrednic de a împărţi comuna fericire a toată clasa compatrioţilor săi, şi această bucurie care astăzi îndestulează sufleteasca noastră mulţămire, ne face a uita întristarea ce ni-au adus lipsa Inălţimei Voastre, crezând cu asigurare că întoarcerea Voastră pe tronul ţării va restatornici dorita linişte şi, prin agiutorul îngrijitoarei providenţii, ne vom bucura cu o nouă fericire a Patriei, care supt înţăleapta Voastră cârmă pururia va răsuna glasuri de mulţămire.

Noi însă cu neosăbite strigări, chiemăm Dumnezăescul har asupra înţăleptelor voastre mişcări, şi cu neîncetare acelor din suflet bune cuvântări sântem a Inălţimei Voastre prea plecate şi supuse slugi:

Costache Rosset, Vornic; N. Rosset, Logf; A. Ventura; M. Holban, Spatar; D. Ralet; Aga Buzdugan; M. Brănişteanu Paharnic; Ion Radul, Căminar; Alecu Niculescu; Iancu Rosset, Gh. Sinescu; M. Rosett; M. Vasilievici, Sărdar; Costache Căimăcan, Clucer; Rigu, Clucer; Colonel Mavroieni; Gh. Cocotă; Mih. Vladovici; Nec. Sofiian; Costache Bobeica, Sardar; Leitinent Murgul; A. Carale; Ion Cristescu, Clucer; S. Popovici; Teodor Schipor, Sulger; N. Burchi; D. Aronovici; Placa, Sluger; Gheorghiadis; Ciulei; Teodor Pisoschi, Sluger; P. Davidel; Iorgu Eşanu; Cost. Florescu.

Obştia naţiei armeneşti (iscălesc de o parte).

Valerian Misir; Ariton Buiucliu, Stolnic; Gaşpar Goilav, Sardar; Ariton fon Pruncul; Iacob Şahanovici; A. Bolfosu; Ioniţă Riglet; M. Ştefanovici; Ariton Şahanovici; M. Ciomacu; Lohan Grigorovici; T. Matasar; I. A. Ţaranu; Mihail A. Ţaranu; I. Popovici; Burdea; Gh. Mane:

Obştia naţiei Evreeşti (urmează 21 de iscălituri evreeşti).

Inceputuri culturale.

Despre o mişcare culturală, aşa cum se înţelege astăzi, nu putea să fie vorba, în Botoşanii de odinioară. Cunoscătorii de carte erau aproape numai printre boeri şi printre feţele bisericeşti; negustorii armeni şi evrei erau străini de neam, şi nu puteau să aibă nici un interes pentru cultura românească. Boerii erau crescuţi sub influenţa culturei greceşti; din copilărie învăţau limba grecească, şi chiar dacă ar şi voit să citească româneşte, nu erau cărţi româneşti. Afară de ceaslovul şi câteva cărţi bisericeşti, ce alta s'a tipărit la noi, în vremurile vechi? Traducerile din greceşte erau bune pentru acei cari nu puteau ceti originalele.

Ce cultură putea să fie fără de cărţi!

Cu trecerea vremei au început a se înmulţi şi cărţile româneşti, şi s'a născut putinţa de a se înfiripa câte o mică bibliotecă prin casele celor mai cu dare de mână. Astfel, între 1830-40, un botoşănean şi-a însemnat ce cărţi are el, şi avem putinţă să ştim cam ce se citea pe acea vreme.

D-l Iorga publică această: «Insămnare de cărţile, istorii şi altele, ci am, precum mai gios să arată» [1], şi anume:

Dveneventi (*sic*) într'un tom
Don Chişot
Telemah
Aneta şi Liubin
Floarea Darurilor
Jucăria Norocului
Plutarh Nou
Numa Pombilii
Tragodiia lui Orest
Istoriia Rosăi
Anticile Romanilor
Ştiinţile Evropii pi luna Fevr.
Poeziile Moldoromane
Dregătoriul bunei-creştiri
Robinson
Engolpion di aur
Plumper
Stihuri pentru fimei frumoasă
Culegire de înţălepciuni
Halimali, 2
Istoriia Paramidei (*sic*)
Bibliotecă desfătătoare
Petru Maiorul
Abeţădar

1. — Studii şi Documente VII, ,p. 148.

Bordeiu Indienesc
Paraclisul Sv. Haralamb
Calindariul pi anul 1836
Biblii rusască
Mazipa
Triumful virtuţi împrotiva morali
Tragodiia lui Eraclii
Erotohlit
Aprodul Purici
Teiatru Moldovinesc
Istoriia ereticului Luter
Istoriia căp. di corsari
Economiia de casă
Praşcheia pentru jidovi
Reglement, cap. 8-le
Instrucţiile pentru ispravnici
Dracu Schiop
Poezii lui Mihalachi Cuciuranu
Scrieri de Demitrie Ralet
Viiaţa fimeiască
Dovedirea pentru Armeni
Reimont
Ghenoveva de Brabant
Icoana Lumei

După chipul cum ştie să-şi scrie titlul cărţilor ce are, proprietarul lor pare că nu era un mare cărturar.

Muzica nu se cultiva în familii, în trecutul nostru. In afară de muzica bisericească, boerii nu admiteau să cânte altceva odraslele lor. Se făcea o excepţie pentru fete, care învăţau să cânte din chitară. Vioara era un instrument vrednic pentru lăutarii ţigani, pe cari boerii îi ascultau cu plăcere, şi adeseori îi puneau să facă serenade, pe sub feresterele afroditelor, şi să ofteze pentru dânşii.

Cu pictura acelaş lucru. Cuvântul nici nu se cunoştea, şi „zugravii" făceau icoanele, şi tot „zugravi" se numeau şi pictorii străini, cari făceau portretele boerilor.

O descriere suggestivă a mentalităţii aceştia, în lumea botoşăneană de jumătate de veac în urmă, face d. Andronic M. Ţaranu, în nişte amintiri ce a publicat în ziarul „Cultura Poporului" (No. 26, din 22 August 1923] şi pe care le reproducem :

Bătrânî ruginiţi şi puterea voinţii

Incă din frageda mea copilărie, îmi plăcea pictura şi vioara, dar bătrânii mei nu apreciau de loc aceste arte, căci ei le considerau ca lucruri înjositoare pentru un băiat din familie bună.

Bătrânii erau pasionaţi să cânte la biserică, la strană, şi se concurau unii pe alţii, duminica şi în alte zile de sărbători, când era multă lume în biserică, să atragă laudele auditorilor.

Bătrânul Sandulache, venea totdeauua la biserică, cu o batistă găurită, şi cântând, îşi întorcea faţa spre public, şi prefăcându-se că-

şi şterge sudoarea, privea prin gaura batistei, ca să vadă dacă lumea îl admiră!

Eu însă, ca copil eram pasionat pentru pictură şi vioară, şi cu orice preţ doream să le studiez. Dar unchiul meu, care m'a crescut căci la vârsta de zece ani am rămas fără tată — nu mă putea suferi când mă vedea cu vioara în mână, sau lucrând pictură.

Intr'o zi, pe când studiam gamele la vioară, unchiul îmi zice mânios;

„Ascultă-mă măi Andronic, să nu te mai văd cu spurcăciunea asta în mână, că am să ţi-o sfărâm în bucăţi! Asta nu-i pentru cinstea familiei noastre. Nu-i destul că te cheamă „ţaran", apoi vrei să fii şi ţigan?! Dacă-ţi place cântarea, vino la biserică, să cântăm amândoi la strană, şi să vezi cum o să ne laude popa, dascălul şi tot norodul. Iţi mai hotărăsc odată, să nu faci ruşine familiei noastre, că doar nu eşti nici lăutar, nici ursar!.

Cu toată ocara şi ameninţarea unchiului, pasiunea mea pentru vioară nu slăbise de loc! Dar ce să fac? Mi-am ascuns vioara în podul casei, de frica unchiului, ca să nu mi-o strice, şi cântam în pod, când dânsul nu era acasă.

Tot aşa mi s'a întâmplat şi cu pictura. Intr'una din zile, văzându-mă că pictez, unchiul mă întreabă mânios:

— Ce însemnează mâzgălitura asta?

— Pictură, unchiule.

— Ce pictură? ce vorbeşti fleacuri? eu văd că-i zugrăvitură, vrea să zică vrei să te faci şi zugrav? Altă ruşine pe capul nostru! Unde-i tatăl tău, să te vadă cum îţi baţi joc de familia noastră? S'ar înbolnăvi saracul, de supărare. Dar măcar în groapă nu-l ruşina; lasă-l să se odihnească în pace! Iute să arunci afară murdăriile astea, că nu le pot suferi; ai împuţit toată casa cu boielele tale!

Cum am zis, pentru vioară am găsit o soluţiune de a cânta în pod, dar pictura nu o puteam face în pod; căci acolo era întuneric beznă! Şi m'am gândit mult, unde m'aş putea ascunde cu paleta mea ca să nu mă vadă unchiul?

Iată că-mi vine o ideie fericită; în fundul grădinei noastre, era o poiată de găini. In timpul zilei păsările ciupeau prin grădină, şi poiata fiind liberă, acolo mi-am instalat atelierul de pictură!

Mai mult interes a pus, lumea botoșăneană, pentru teatru, care pare să fi avut așa de mare influență asupra boerimei locale, încât, cu vremea s'au urcat și boerii și cucoanele lor pe scena improvizată a unui teatru în Botoșani.

In 1838, directorul școalei domnești din Botoșani, anume Nicolini, s'a asociat cu Costache Caragiali și a început o serie de reprezentații teatrale, în Botoșani, cu o trupă pe care nu știm din cine era compusă.

Incercarea lui Nicolini a reușit. La 27 Noembrie 1838 se juca, în „al patrulea abonament", *Uniforma lui Velington*, comedie în un act, de Kotzebue. Afișul acestei reprezentații se află în Biblioteca Academiei Române; e scris cu mâna, pe o jumătate de hârtie, și în el se anunță că «priveliștea se va sfârși printr'o pantomie în două acte, «*Troa Diup*» și că începutul va fi „punct la 6 jum. ceasuri europenești".

In iarna 1838-39, trupa lui Nicolini, a jucat mai multe piese, atât românești cât și traduse, între care *Ștefan cel mare*, piesă de Gh. Asaki, *Plumper* sau *Amestecătorul în toate*, comedie de I. F. Junger, tradusă din limba germană, de Samoil Botezatu, profesor la gimnazia Vasiliană [1]).

Despre reprezentațiile din Botoșani, gazeta «Albina Românească», No. 94, din 27 noembrie 1838, scrie; „Aflăm dela Botoșani că d-l Nicolini au informat acolo o trupă de actori moldoveni. Această întreprindere națională au aflat la nobleță și public, așa o îmbrățoșare, încât direcția au fost în stare a începe șirul reprezentațiilor abonamentului întăi".

In No. 96, aceiaș gazetă dă această informație: „Scriu dela Botoșani că reprezentațiile teatrului național urmează cu mare plăcere din partea publicului. — D. director Nicolini și d. C. Caragiali câștigă fieșcare dată vii aplaosuri pentru talentul lor și sârguința de a aduce mulțămire privitorilor prin alegerea pieselor și a lor nimerită jucare».

Din o scrisoare adresată prințului Ghica, ministru de Interne, se vede că teatrul lui Nicolini era la el acasă, adică în localul școalei domnești, în sala în care încăpeau numai 40 de scaune. Se mai vede, din scrisoarea aceasta, că Eforia de Botoșani pretindea, dela Nicolini,

1.— Teodor T. Burada: Istoria Teatrului în Moldova, I, p. 205. Iași, 1915.

o plată de 30 sfanţi pentru fiecare reprezentaţie, osebit câte şase locuri gratis, când în toată sala erau numai 40.

Scrisoarea, în franţuzeşte, semnată de Nicolini, are acest cuprins; [1].

A Son Excellence Monseigneur le Prince Ghyka
Ministre de l'Interieur.

Mon Prince.

Le nommè Nicolini, à la demande de présque tous les boyards de Botoschan, veut établir chez lui un petit théatre pour se distraire pendant les longues soirés d'hiver; mais il éprouve des difficultés de la part de l'Ephauri qui a éxigé trente svantziger par soirée et six fauteuils, lorsque toute la salle de spectacle ne peut en contenir que quarante tout au plus.

Il supplie votre Excellence d'ordonner qu'il soit exempt de tout droit, car ce théâtre qui a droit d'être protégé est plutôt une affaire de distraction que d'intêret.

Je suis avec le plus profond respect, Monseigneur, de votre Èxcellence le très humble et très recconnaissant serviteur.

Nicolini.

ce 26 sept. 1838.

Intreprinderea lui Nicolini are o însemnătate deosebită pentrucă odată cu încetarea studiilor şi reprezentaţiilor Conservatorului din Iaşi, teatrul românesc rămăsese într'o complectă amorţire [2]), şi a fost rezervată oraşului Botoşani cinstea de a reîncepe, în Moldova, activitatea culturală a teatrului.

In iarna 1848-49, mai mulţi boeri şi cucoane din Botoşani au jucat teatru, pentru scopuri filantropice.

„Buletinul foaei oficiale", No. 59, din 28 iulie 1849, publică următorul act oficial;

Isprăvnicia ţinutului Botăşanii.
No. 3064.

Domnealor Lascar Stavri, Mihalache Mişoglu, Dimitrie Davidel Dimitrie Soroceanu, Dimitrie Morţun, Clucereasa Elenco Corlăţianu,

1.— Arhiva Statului Iaşi.
2.— T. T. Rurada, loc. cit.

Smaranda Morţun şi Elena Iliade, îndemnaţi de filantropice sentimente, au venit aici de a da trei reprezentaţii de teatru naţional în acest oraş, în carnavalul ernii trecute, şi adunând soma de 1045 lei în folosul saracilor, i-au şi trimis aici de s'au regularisit a lor împărţire, în care isprăvnicia pe de o parte pentru bunele sentimente, ce pragmatic au dovedit în agiutorul scapataţilor, li au şi făcut cuvenita din parte-i mulţămire, iar pe de alta se face obşteşte ştiut.

In stagiunea teatrală din 1857-58, «s'a înfiinţat o trupă teatrală moldovenească, în Botoşani, sub direcţia lui Costache Bălăceanu şi a Pitarului Costache Vasiliu. Trupa era compusă din tineri nobili şi dame, care au jucat o iarnă întreagă spre mulţămirea tuturor cetăţenilor botoşăneni».

Cu privire la această trupă, un număr de 70 de boeri şi negustori din Botoşani, au adresat, la 10 maiu 1858, Ministerului de Interne, următoarea petiţie:

Onoratului Ministru din Năuntru.

Sub iscăliţii considerând silinţa cu care D-lor Costache Bălăceanu şi Pitarul Costache Vasiliu, angajând o trupă de tineri nobili şi dame, au întreprins în acest oraş Teatru naţional, vreme de şase luni de zile, aducând o îndestulă mulţămire publicului, care mai ales au avut toată plăcerea a vizita acest teatru, deşi începătoriu, dar au fost îndestul de bine executat de trupă, necruţîndu-şi silinţa, meritând a fi vrednici de aplausul privitorilor, găsesc de toată cuviinţa a ruga pe Onoratul Minister, că precum prin înfiinţarea unui asăminea Teatru, se aduce chiar oraşului înfrumuseţare, apoi să binevoiască a regula înfiinţarea şi statornicirea lui, şi în viitoriu tot sub a Dumnilor sale derecţie, având noi toată încrederea în Domnialor, că în viitor vor duce mai mare mulţămire publicului ce chear acum ca începători, au dat destulă dovadă.

Cu trecerea vremei, mentalitatea botoşănenilor s'a schimbat, cum s'a întâmplat în toată Moldova, şi din acest oraş s'au ridicat, deasupra mulţimei, oameni cari au însemnat ceva în mişcarea noastră sufletească.

Trei mitropoliţi cu vază sunt fiii Botoşanilor.

Sofronie Miclescu, mitropolit al Moldovei dela 1851 până la 1860, a fost de loc din judeţul Botoşani, născut pe la anul 1790, dar nu se poate afirma, în lipsă de dovezi, că s'a născut chiar în oraşul Botoşani.

Sofronie Miclescu, călugărit la Mănăstirea Neamţului, a fost con-

sacrat la 2 iunie 1826. Fiind episcop la Huşi, a fost ales mitropolit în 1851, şi a păstorit până la 1860, când Cuza Vodă l-a surgunit la Mănăstirea Slatina, din judeţul Sucevei, unde a murit în 1863.

E înmormântat la Neamţ.

Calinic Miclescu, mitropolitul primat al României, este fiul Logofătului *Scarlat Miclescu*, şi al *Mariei*, născută *Beldiman*. S'a născut, la 16 april 1822, în oraşul Suceava, unde se refugiaseră părinţii săi, în vremea eteriei. Povăţuit de unchiul său *Sofronie*, care era episcop la Huşi, Calinic se hotărăşte să intre în tagma călugărească, şi este tuns în ziua de 18 iunie 1842. In 1855 este arhiereu, şi în 1858 ia parte la adunarea adhoc, ca locotenent de episcop al Huşilor. In 1860 demisionează dela Huşi, şi în 1863, Cuza Vodă îi încredinţază locotenenţa mitropoliei Moldovei, şi la 10 maiu 1865 fu numit mitropolit.

Se ştie rolul ce a jucat mitropolitul Calinic, după abdicarea lui Cuza Vodă, în mişcarea din Iaşi, când a fost chiar rănit. Graţiat, de Prinţul Carol, la 9 maiu 1866, a ocupat scaunul mitropolitan de Iaşi până la 31 maiu 1875, când a fost ales mitropolit primat, şi a păstorit până la moarta sa, întâmplată în anul 1886.

Pe timpul mitropolitului Calinic Miclescu, biserica noastră românească şi-a căpătat autocefalia, şi tot în timpul lui s'a înfiinţat facultatea de teologie din Bucureşti.

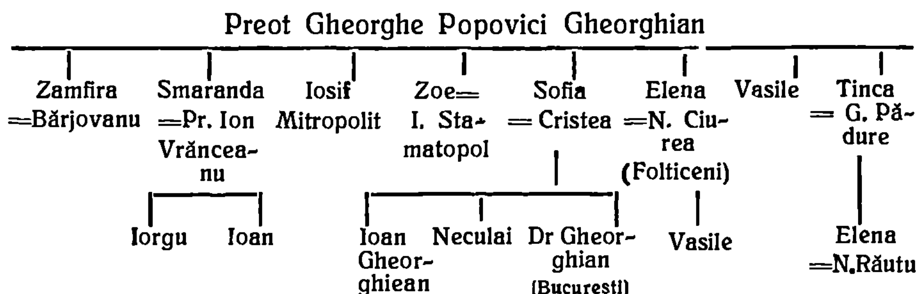
Mitropolitul primat *Iosif Gheorghian*, fiul *preotului Gheorghe Popovici Gheorghian*, parohul bisericei Sfinţii Voevozi, şi al presviterei *Maria*, este născut, în Botoşani, la 20 August 1829. La vârsta de 11 ani este dus la mănăstirea din Burdujeni; face apoi studii la şcoala dela Trei-Ierarhi şi în Academia Mihăileană din Iaşi. E trimis diacon la capela română din Paris, şi urmează cursuri la Sorbona. In 18‾3 este hirotonit preut; în 1865 arhiereu la Iaşi; în 1867 episcop la Huşi până la 1879, când e ales episcop al Dunărei de jos, şi la 1886 mittropolit Primat. Fiind bolnav, prin enciclica din 29 mart 1893, demisionează şi se retrage la mănăstirea Căldăruşani, dar la 5 Decembrie 1896 este ales, din nou, mitropolit primat, şi păstoreşte până la 23 ianuar 1909, când moare.

Un alt fiu al Botoşanilor, *Vasile Gheorghian*, fratele mitropolitului, născut în 1843. a fost ministru de Domenii. în 1883. A învăţat clasele primare la şcoala Marchian; a făcut cursul complect în Academia Mihăileană, şi a studiat dreptul la Torino. Stabilit în Iaşi, a făcut avo-

catură, a fost prefect, deputat de Iaşi şi Suceava. A murit la 21 februar 1901.

In magistratura ţării s'a distins un alt fiu al Botoşanilor: *Ioan Vrănceanu*, fiul *preutului Ioan Vrănceanu*, parohul bisericii Sf. Dumitru. Născut în 1850, a făcut clasele primare la şcoala Marchian, liceul în Iaşi, unde a luat şi licenţa în drept. A fost magistrat la Piatra N., la Fălticeni şi la Iaşi, unde moare ca preşedinte al Curţii de apel la 20 iulie 1905.

Preotul Ioan Vrănceanu a fost căsătorit cu *Smaranda*, sora mitropolitului Iosif Gheorghian:

Despre alţi fii ai Botoşanilor, despre fraţii *Cuciureanu*, despre poetul *Gh. Tăutu*, am vorbit mai în urmă. Dar acel a căruia faimă a trecut peste hotarele ţării, şi al cărui nume va rămânea pe totdeauna, este marele nostru poet şi cugetător *Mihail Eminescu*.

Clişeul alăturat, fotografia unei foi din «Registru pentru naştere şi botez' pe anul 1850», păstrat în arhiva Primăriei de Botoşani, arată că la „cincisprezece ghenari"1850 s'a botezat fiul *Mihail* al „D. Gheorghi Iminovici, Căminar, cu soţia sa Ralu, proprietari". In rubrica «Politia sau satul unde s'au născut pruncul», în acest registru se scrie: *„în Oraşul Botoşani"*.Naş a fost: D. Vasile Ioraşcu, Stolnic. „In rubrica:' Iscăliturile: a Preutului, a Naşului şi a Părinţilor", sunt semnaţi: „Ioan Iconom, Vasile Ioraşcu Stolnic au fost naş. G. Iminovici Căminar, Raluca Iminovici Căminăreasă".

In monografia aceasta vorbim despre cele ce s'au petrecut, în Botoşani, numai până la Unirea Principatelor. Cu toate acestea nu putem să încheiem acest capitol, fără să pomenim că un fiu al Botoşanilor, cu care oraşul acesta se mândreşte, este marele nostru învăţat, d. *N. Iorga*.

РЕГІСТРꙊ ПЕНТРꙊ НАЩЕРЕ ШІ МОРЦІ ПЕ АНꙊЛ 1850

№ Регістрꙋлꙋй	Дата нащерії: Зіоа	Дата нащерії: Лꙋна	Дата ботезꙋлꙋй: Зіоа	Дата ботезꙋлꙋй: Лꙋна	Сексꙋл: Бъет	Сексꙋл: Фетіцъ	Нꙋмеле саꙋ дат прꙋнкꙋлꙋй ла ботез	Нꙋмеле ші пронꙋмеле, старя Мꙋмеі, Тaтълꙋй ші а Прꙋнкꙋлꙋй	Політія саꙋ сатꙋл ꙋнде саꙋ нъскꙋт прꙋнкꙋл	Нꙋмеле ші пронꙋмеле нашꙋлꙋй саꙋ а нашії	Искꙋлітꙋріле: а преотꙋлꙋй, а нашꙋлꙋй, ші а пъринцілор
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		Михаил	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

FOAIE DIN REGISTRUL PENTRU NĂSCUŢI

păstrat în arhiva Primăriei Botoşani, în care este trecută data şi locul naşterei lui Mihail Eminescu.

Bisericile din Botoşani.

Sentimentul religios, care a stăpânit sufletele moldovenilor, în veacurile trecute, s'a concretizat, la oamenii cu dare de mână, prin construire de biserici pentru mântuirea sufletului lor.

Oraşul Botoşani fiind un centru comercial, şi locuitorii oraşului putând, din această cauză, să se îmbogăţească mai lesne, a fost împodobit cu un număr de biserici poate mai mare de cât ar fi fost necesar pentru numărul relativ restrâns de credincioşi, chemaţi să înalţe laude Domnului, în aceste lăcaşuri sfinte.

Bisericile din Botoşani ar putea face obiectul unei monografii speciale. Una din ele, biserica parohială Sf. Necúlai, foastă Mănăstirea Popăuţi, este pe larg, şi cu multă competenţă, studiată în o lucrare conştiincioasă a Iconomului Stavrofor Al. H. Simionescu.

Pentru celelalte biserici se găsesc date interesante în o altă lucrare frumoasă: «Cultul ortodox din judeţul Botoşani 1906" (Tipografia B. Saidman), un album luxos tipărit şi bine ilustrat.

Pe cât permite cadrul monografiei noastre, vom pomeni despre aceste biserici.

Mănăstirea **Păpăuţi** este zidită de Ştefan cel Mare în anul 1496. La început biserică mirenească, a fost mai târziu transformată în mănăstire, şi a încăput pe mâna călugărilor greci, cari au tras toate foloasele din veniturile ei, precum şi domnii fanarioţi au secătuit bogăţia ţării.

Biserica **Uspenia** sau **Ospenia**, catedrala oraşului, zidită în 1552 de doamna Elena a lui Petru Rareş, are o clopotniţă zidită de târgoveţi în 1819.

Biserica **Sfântul Gheorghe**, zidită de aceiaşi Elena Doamna la 1541, reînoită de Mihai Racoviţă şi restaurată în zilele noastre.

Biserica **Roset,** cu hranul *Intâmpinarea Domnului*, zidită, în 1825, de Spatarul Const. Roset.

Biserica **Duminica Mare** (Pogorârea sfântului Duh), zidită în 1838 alături de locul unde fusese o biserică veche de lemn, cu hramul *Sf. Vasile*, despre care nu ştim nimic.

Biserica **Vovidenia** (*Intrarea în Biserică*), zidită în 1834, cu cheltuiala Baronului Cârstia, în locul unei bisericuţi de lemn, durată de Manoli Varlaam.

Biserică **Sfinţii Voevozi**, zidită la 1856, cu cheltuiala lui Turel Pisoschi, nepotul şi moştenitorul Spatarului Teodor Pisoschi, în locul unei biserici de lemn, făcută în 1770 şi strămutată în satul Cotârgaci unde se află şi astăzi.

Biserica **Sfântul Ioan Botezătorul**, zidită la 1750 de Aniţa Chiriceasa.

Biserica **Sf. Ilie**, zidită înainte de 1778, pe locul unei biserici vechi de lemn. A fost, pe vremuri, biserica breslei blanarilor.

Biserica **Sfinţii Trei Ierarhi**, zidită în 1789.

Biserica **Sfântul Nicolai**, zidită înainte de 1808 de Dimitrie Hriste în locul unei biserici de lemn făcută de Sandu Borcilă şi Dumitraş.

Biserica **Sfântul Spiridon**, zidită în 1801, în locul unei biserici de lemn.

Biserica **Sfântul Dimitrie**, zidită în 1833, cu ajutorul Comisului Ioan Mavromati şi osteneala Medelnicului Grigori Racliş.

Biserica **Cuvioasa Paraschiva**, zidită în 1816, în locul unei biserici de lemn.

Afară de aceste biserici mai sunt şi trei capele:

Capela Spitalului Sf. Spiridon.—Sub fereasta dela altar, este această inscripţie: «Ospitalul fondat la anul 1838 Oct. 1, de răposatul comis Ioan Mavromati şi soţia sa Maria, născută Başotă. Iar în anul 1846 s'au început zidirea din nou a acestui institut, cu paraclisul din lăuntru, purtător hramul Sf. Ioan Botezătorul, spre pomenirea fondatorilor, şi s'au desăvârşit în anul 1849 Oct., în ocârmuirea prea Inălţatului Domn stăpânitor Grigore Alexandru Ghica V. V., prin sârguinţa D-sale Gheneralnicilor epitropi a casei Ospitalului central, Logofăt şi Cavaler Gheorghe D. Ghica, Vornic Grigori Crupenschi, şi a celor din urmă sinepitropi, Post. Iacob Veisa şi Post. Ioan Coroi, prin însărcinarea dată asupra localnicului epitrop din acest oraş Botoşani, Spatarul C. Pisoţchi".

Capela dela ţintirimul *Pacea*, cu hramul *Naşterea Maicei Dom-*

nului, e zidită în 1907, iar *capela* dela țintirimul Eternitatea, poartă hramul *Invierea Sf. Lazăr.*

Pentru cultul lor, pașnicii armeni din Botoșani, își vor fi durat biserici de lemn încă din primii ani ai stabilirei lor în acest oraș. Vitregia timpurilor nu a lăsat urme despre existența acestor biserici, dar în locul acestor lăcașuri modeste, bogătașii armeni au ridicat biserici mărețe de piatră, care sunt monumente importante ale orașului.

Biserica *Adormirea Născătoarei de Dumnezeu*, după cercetările lui Gr. Goilav (Bisericile armene de prin țările române. București 1912), este cea mai veche, citată pe la anul 1669, dar nu se știe dacă actuala biserică de piatră este amintită la această dată, sau biserica de lemn, pe locul căreia este zidită cea de astăzi.

A doua biserică armenească, cu hramul *Sf. Treime*, a fost zidită la sfârșitul veacului XVIII, în locul unei alte biserici de lemn, cu hramul Sf. Axinte.

Catolicii din Botoșani au și ei o biserică frumoasă.

Pecetea Târgului.

Cea mai veche pecete a târgului Botoşani, este acea de pe un document din 5 August 1670 (fig. 1), publicată de Al. Papadopol Calimach, în lucrarea menţionată. Această pecete reprezintă un păun cu coada răsfirată, o lucrare primitivă a unui gravor neîndemănatec. Tot aşa de puţin reuşite sunt peceţile cu păunul publicate de d. Iorga (Studii VII) din jumătatea secolului XVIII, şi din 1661, (Studii, V).

Tot un păun reprezintă pecetea de pe un document din 20 Martie 1774 (fig. 2), din colecţia D-lui Norbert Ştefan Dombrowski, ceia ce ar însemna că păunul a continuat să fie marca oraşului Botoşani, măcar în curs de două veacuri.

Peceţile cu păunul au, ca inscripţie, cuvintele: „Pecetea târg Botăş".

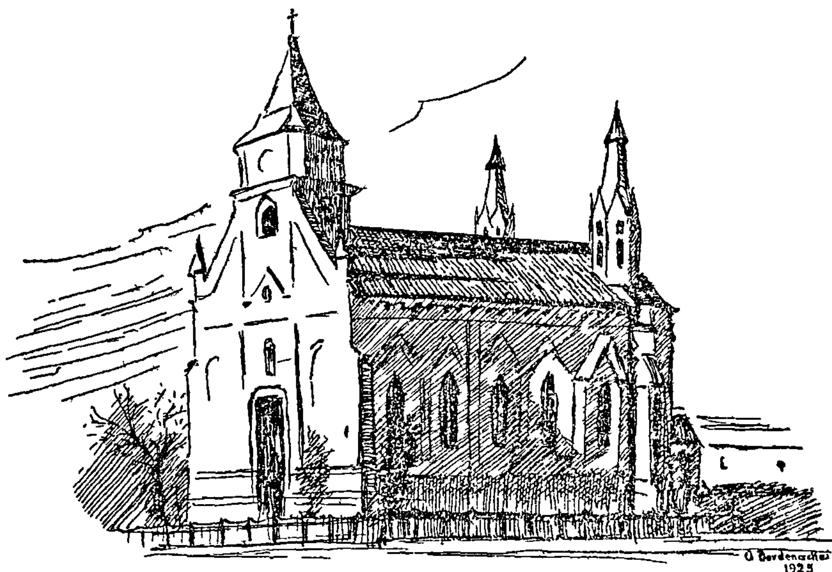
In 1780 apare pecetea cu icoana Sf. Gheorghe, cu inscripţia: „Pecetea târgului Botoşani afierosit la Sf. Gheorghe 1780», (Iorga, Studii, V], pe o jalbă dată domnitorului, de către locuitorii târgului, cari se plâng de supărările ce pătimesc despre arhimandritul grec Ionichentie, egumenul mănăstirei Popăuţi (fig. 3).

Pecetea cu Sf. Gheorghe se menţine până la Regulamentul organic, şi pe un document din 4 Mai 1831 [colecţia Dombrowski] se vede cu oare care surprindere, că în anul 1780 târgul Botoşani avea două peceţi. In adevăr, comparând pecetea din cartea d-lui Iorga, cu acea de pe documentul din 1831, (fig. 4), se constată o deosebire mare între ele. Picioarele calului au poziţii diferite; capul calului, în una este alăturea cu biserica, în alta deasupra bisericei; în una balaurul are un picior, în alta are două picioare; între balaur şi biserică în pecetea d-lui Iorga este un ornament care lipseşte în pecetea din 1831, în fine în aceasta din urmă, cartuşul deasupra capului Sf. Gheorghe, care în cea întâi se întinde dealungul cercului, lipseşte sau are numai un mic crâmpeiu.

Cum se poate explica faptul că, în acelaş an, oraşul Botoşani îşi face două peceţi deosebite? răspunsul nu se poate încă să se deie,

La 1832 apare, pentru prima oară, o *coasă* în pecetea târgului Botoșani. Pe un document din 25 iulie 1832, din arhiva Primăriei Botoșani, pecetea cu coasa are inscripția: «Pecetea sfatului munițipal de Botoșani 1832" (fig. 5).

Coasa o găsim și în pecetea tribunalului de Botoșani, pe un document din 2 Sept. 1832 (colecția autorului), sub cumpăna dreptății, cu inscripția: „Pecete giudecătorie' ținutul Botoșani» (fig. 6), după cum găsim *coasa*, între semilună și o stea, pe o pecete a Vorniciei orașului Botoșani, din 1811 (fig. 7), pe mai multe documente din arhiva Statului din Iași.

Catedrala Catolică

Scurtă privire asupra Botoşanilor de după Unire.

Toate câte au fost expuse, în paginile de până acum, despre oraşul Botoşani, până în anul 1859, când s'a făcut Unirea principatelor, ni dau impresia că oraşul acesta ar fi fost situat într'o ţară mult înapoiată, ai cărui locuitori s'ar fi aflând încă în primele faze ale desvoltărei civilizaţiei.

Şi câtă deosebire între ceea ce era înainte de 1859, şi între starea înfloritoare în care se găseşte oraşul acesta, după urcarea pe vechiul tron al Moldovei, a Domnitorului care a înfăptuit Unirea şi a pus prima temelie a statului român: Cuza Vodă!

Ori cât am fi de pesimişti prin firea noastră, trebue să rămânem uimiţi când, primblându-ne pe stradele pavate ale Botoşanilor şi înveselindu-ne ochii privind clădirile care se profilează, aşa de frumos, sub lumina albă a becurilor electrice, ni aducem aminte că, pe aceleaşi strade, acum câteva decenii în urmă, nu puteau răzbate carăle cu boi, prin băltoacele şi glodăria care deveniseră proverbiale, şi lumânări de său, în felinare primitive, aruncau o lumină tristă şi sfioasă spre căsuţele acoperite cu stuh şi cu ferestrele de o palmă.

In locul odăiţelor cu miros de mucegaiu, în care, într'o vreme nu tocmai îndepărtată, se împărţea dreptatea şi se cărmuia oraşul, astăzi admirăm palate: Primăria, Prefectura, Tribunalul. In locul căsuţei posomorâte din ograda unei biserici, în care dascali improvizaţi întemeiau şcoala Domnească, astăzi se înalţă clădiri măreţe, în care mulţimea de elevi îşi luminează mintea. In locul salei cu abia 40 de scaune, din care Nicolini improvizase un Teatru pentru boerimea doritoare de distracţii, astă-zi se înalţă falnic un teatru frumos, care ar putea să steie, cu cinste în mijlocul oricărui oraş din lumea mare.

E destul să comparăm starea pe care o găsim descrisă în fiecare pagină din această monografie, cu starea de astăzi a acestui oraş, privit din orice punct de vedere, pentru a ne putea mândri cu

generația dela 1859 încoace, care a fost în stare să creieze un oraș modern, dintr'un sat mai mare, cufundat în glod și întuneric.

Conducătorii orașului Botoșani, cari au contribuit să-l aducă în starea de astăzi, adică primarii cari s'au perândat dela 1862 încoace, sunt următorii, după lista alcătuită din dosarele Primăriei:

1862 Gheorghe Cocotă
1867 Dimitrie Cristea
1868 Constantin I. Placa
1869 Ioan Frank
1871 Constantin Dimachi
1872 Constantin I. Placa
1873 Ioan Frank
1875 Teodor Boian
1884 Gheorghe Hasnaș
1888 Al. Enacovici
1890 Luță Ciolac
1891 Neculai Sofian
1893 Eduard Ullé
1895 Teodor Silion
1895 Eduard Ullé
1900 Jlie Văsescu
1901 Eduard Ullè
1905 Teodor Silion
1906 Vasile Isăcescu
1907 V. D. Vasiliu
1908 D. Ursian
1911 Mihaiu Ciulei
1913 Teodor Silion
1915 R. Savinescu
1918 Comisie Interimaiă : D. Ursianu președinte
1919 Comisie Interimară : T. Herescu, preș.
1921 Comisie Interimară : I. P. Darie preș.
1922 Comisie Interimară : O. Lupașcu, preș.
1922 noembre, Comisie Interimară :
Președinte : D. D. Hangan
Vice-președinți : I. Romanescu, Eug. Neculau, Dr. N. Frunzescu
Membrii : Ramiro Savinescu, Pr. Cristofor Manoilescu, Const. Oprescu, Petre Demetrescu, Dr. Emil Tauber, Ioan Manoliu, Ioan Bunea, H. Iosopovici, V. Cornea, Dim. Aranovici, D-na Ema S. Antonescu.

O însemnătate deosebită a avut, în toate timpurile, magistratura. Lista magistraţilor tribunalului Botoşani, întocmită de d. Mircea Gorovei, magistrat, pentru timpul dela 1867 încoace, nu este complectă, pentru primii ani, din pricină că o parte din dosarele tribunalului s'au rătăcit în timpul războiului. Unde a fost cu putinţă, se arată şi data decretului de numire a fiecărui magistrat.

Tribunalul Botoşani a fost astfel compus, în cursul vremii:

Preşedinţi

1867 — A. Juan
1870 — Siriteanu
1876 maiu 16 — Ioan T. Burada
1880 — Christache Pilat
1883 — G. I. Gheorghiu
1884 feb. 8 — Christache Pilat
1888 april 30 — Mihaiu Ciulei
1908 iulie 7 — G. Dumitrescu
1913 iulie 16 — Laurenţiu Pilat
1814 april 20 — C. V. Rugină
1919 iunie 11 — Ciprian Scripcă
1919 oct. 23 — C. Radovici
1926 ian. 1 — C. M. Ciulei

Judecători de Instrucţie

1868 febr. 23 — Mihail Grigoriu
1874 noemb. 16 — Ioan T. Burada
1877 — Titus Istrati
1878 ianuar 18 — N. C. Budu
1880 dec. 16 — Mihai Ciulei
1886 noemb 4 — I. Mănescu
1887 ianuar 2 — Teodor Crivăţ
1888 iunie 13 — N. Teodoru
1890 sept. 19 — G. I. Niculcescu
1912 mart 16 — G. Rangli
1920 decemb. 27 — Bogdan Baroncea
1922 oct. 4 — Mircea Gorovei

Membri de şedinţă

1867 dec. 8 — Mihail Grigoriu [1]).

1. — In lista făcută de d. Traian Ichim, se arată că în 1858 era preşedinte A. Juan, şi Calcăntraur era asesor.

1878 mart. 16 — Const. Milicescu
1880 dec. 16 — T. N. Buzdugan
1885 iulie 8 — Aristide Bontăş
1885 noemb. 11 — Emanoil Cernătescu
1886 ian. 18 — D. Donici
1886 mart. 6 — G. I. Niculcescu
1890 sept. 19 — G. Cerchez
1894 maiu 5 — I. Ivaşcu
1900 ian. 13 — Corneliu Botez
1906 april 1 — Mihai D. Patron, până la 3 Iunie 1909, când schimbându-se numele magistratului în acel de *judecător de şedinţă*, şi fiind doi judecători de şedinţă, la fiecare tribunal, d. Patron funcţionează până la 3 maiu 1911.
1911 maiu 3 — G. C. Ioan
1911 iulie 13 — Mihail Brăileanu
1919 iunie 17 — C. M. Ciulei

In locul de al doilea judecător de şedinţă:

1909 iulie 6 — Laurenţiu Pilat
1913 iulie 6 — C. Radovici
1919 oct. 23 — Vasile Pilat
1924 feb. 19 — Anibal Placa
1924 feb. 26 — N. N. Pelin

Judecător Sindic

1895 iunie 14 — George Nicolau

Supleanţi

1867 — Dumitru Neagu
1867 sept. 19 — Mihail Grigoriu
1875 — Constantin Milicescu
1877 — George Belcic
1878 april 1 — M. Ciulei
1880 — T. N. Buzdugan
1880 maru 1 — Hasnaş
1880 dec. 16 — Vârgolci
1881 febr. 23 — G. I. Neculcescu
1882 mart. 23 — T. Grivăţ
1885 iunie 19 — Al. Frank
1885 iulie 8 — D. Donici
1886 ian. 18 — Ulis Cariadi
1888 april 15 — G. Cerchez

1890 febr. 5 — G. Rangli
1894 iulie 2 — C. Gheuca
1895 maiu 5 — C. S. Crupenski
1895 iunie 26 — Corneliu Botez
1896 iunie 26 — Emil C. Lepadatu
1898 febr. 12 — Al. Prasa
1898 iunie 14 — I. M. Pârvulescu
1901 mart. 29 — I. C. Eustaţiu
1901 maiu 31 — V. Andriescu
2903 sept. 20 — G. E. Vrănceanu
1908 april 30 — Şt. Praporgescu

Magistraţi stagiari

1909 iunie 3 — Şt. Praporgescu
1912 mart 20 — Norbert St. Dombrowski
1912 dec. 22 — C. C. Simionescu

Supleanţi

1913 sept. 1 — C. C. Simionescu
1916 iulie 14 — Vasile Pilat
1918 sept. 13 — I. N. Babic
1920 april 9 — G. C. Liteanu
1920 sept 19 — Norbert St. Dombrowski
1922 oct. 4 — Al. Iacoban
1924 noem. 1 — Petre I. Gherghel
1925 maiu 12 — Const. A. Smelţ

Procurori

1876 — Const. Milicescu
1880 — G. C. Răileanu
1880 mart. 21 — Tigran Buicliu
1880 dec. 16 — Hasnaş
1882 mart. 16 — G. I. Neculcescu
1886 mart. 6 — Teodor Crivăţ
1887 ian. 12 — V. Tataru
1887 april 11 — T. Canari
1887 noem. 28 — G. S. Cristofor
1888 april 30 — D. Emanoil
1889 iunie 30 — Radu Bălescu
1889 dec. 14 — St. Plitos
1890 febr. 5 — Gh. Cerchez

1890 sept. 19 — Oton Placa
1891 iulie 2 — I. V. Niculescu
1892 maiu 15 — Gh. Nicolau
1894 maiu 5 — Gh. Cerchez
1895 ian. 11 — D. Soroceanu
1895 april 25 — Matei C. Costache
1896 ian. 18 — G. M. Moisiu
1898 sept. 21 — Corneliu Botez
1900 ian. 27 — M. D. Patron
1906 Apri 1 — Vasile Tufescu
1906 dec. 14 — George Livaditi
1907 april 5 — Vasile Tufescu
1911 maiu 31 — Mihail Costea
1914 febr. 28 — V. M. Dumitriu
1918 april 12 — C. M. Ciulei
1919 iunie 11 — Al. D. Ionescu
1921 mart 5 — Alois S. Cheriş
1921 april 29 — N. N. Pelin
1924 febr. 26 — I. S. Manea

Substituţi de Procuror

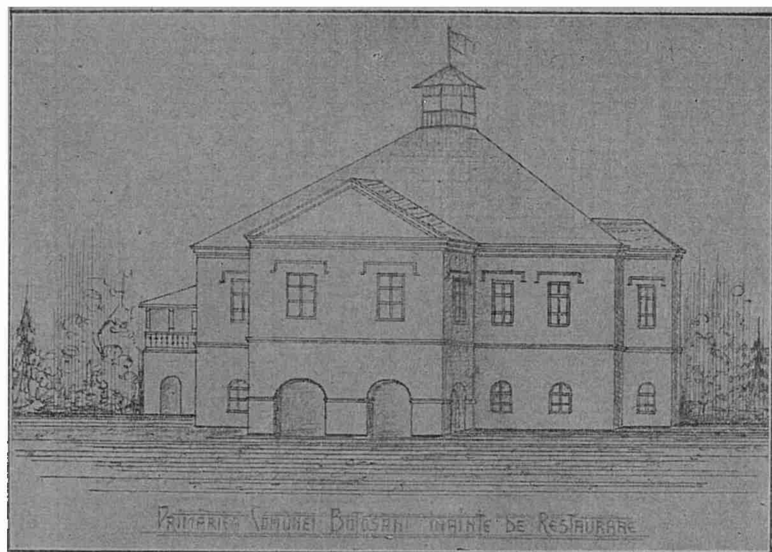
1878 — Tigran Buicliu
1880 — Hasnaş
1880 maiu 1 — G. I. Niculcescu
1881 febr. 23 — D. Cristescu
1882 mart 16 — T. Aronovici
1883 noemb. 28 — A. M. Cantacuzin
1884 feb. 22 — Oton Placa
1885 april 19 — G. Petrovan
1887 febr. 10 — G. Cerchez
1887 dec. 14 — Emanoil Miclescu
1888 april 30 — Sc. Coslovan
1891 iulie 3 — N. N. Botez
1892 sept. 12 — Matei C. Costache
1894 sept. 3 — G. M. Moisiu
1895 maiu 5 — Al. Prasa
1898 febr. 12 — Ramiro Savinescu
1900 oct. 28 — Const. Sc. Romano
1902 ian 31 — Victor I. Stamatopol
1905 april 2 — Laurenţiu Pilat
1907 april 12 — G. Diaconescu
1909 iulie 6 — Mihai Caţichi
1911 mart. 19 — C. M. Ciulei

1918 oct. 13 — I. A. Vasilescu
1920 ian. 28 — N. N. Pelin
1921 april 26 — I. S. Manea
1924 febr. 26 — Petru I. Gherghel
1924 noemb. 1 — Const A. Şmelţ
1925 maiu 12 — N. Tarcinius

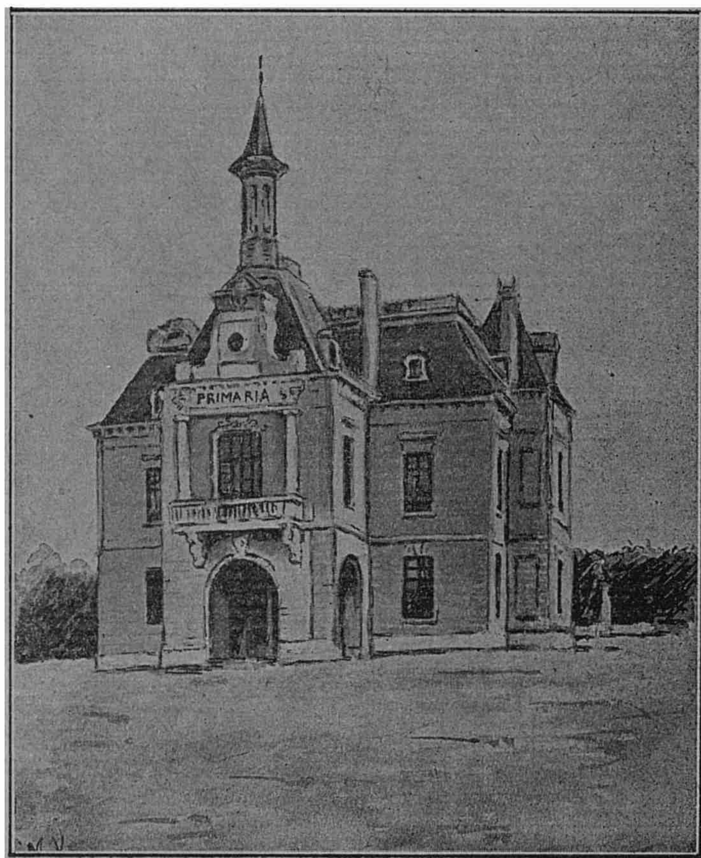
In arhiva Baroului de avocaţi, din Botoşani, nu se găsesc acte, din care să se poată alcătui o listă a avocaţilor înscrişi în primul tablou, după organizarea acestui corp. D. C. I. Mighiu, decanul actual, a, bine voit să ni comunice prima constituire a Corpului, din anul 1868, când în tabloul din acel an, figurează următorii avocaţi: Antipa Vasile, Bazac Anghel, Bobeica Constantin, Boian Teodor, Botez Anastasie, Budachevici Dumitrieş, Cambureanu Adam, Constantinescu Ştefan, Davidel Dimitrie, Ferim Constantin, Goilav Luca, Grecinski Ioan, Grigoriu Mihai, Ioan Vasile, Iorga Emanoil, Iorga Nicu, Miclescu S. Dimitrie, Pilat Cristea, Radu Ioan, Sacară Ioan, Sava Anastasie, Soroceanu Dimitrie, Soroceanu Grigore, Ţaranu Andronic Ioan

Decanii Baroului de Botoşani au fost:

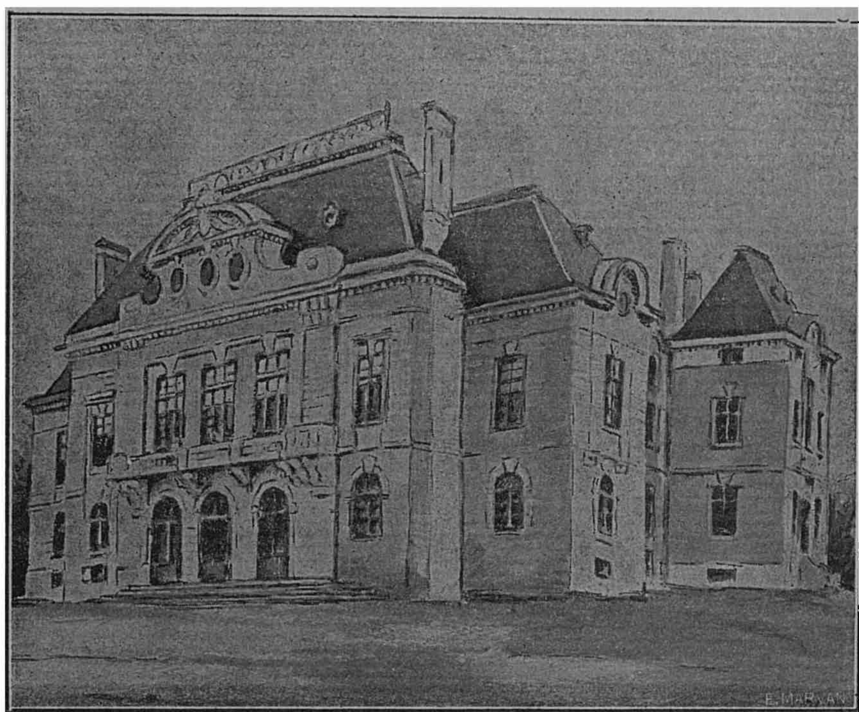
1864 — Constantin Bobeică
? până la 1874 — Dumitru Sc. Miclescu
1874 — 1889 — Alexandru Enacovici
1889 — 1895 — Eduard Ullé
1895 — 1903 — Ioan Nicoleanu
1903-1907 — Ştefan G. Gane
1907-1910 — Ioan Nicoleanu
1910-1912 — Stefan G. Gane
1912-1918 — Ramiro Savinescu
1918-astăzi — C. I. Mighiu

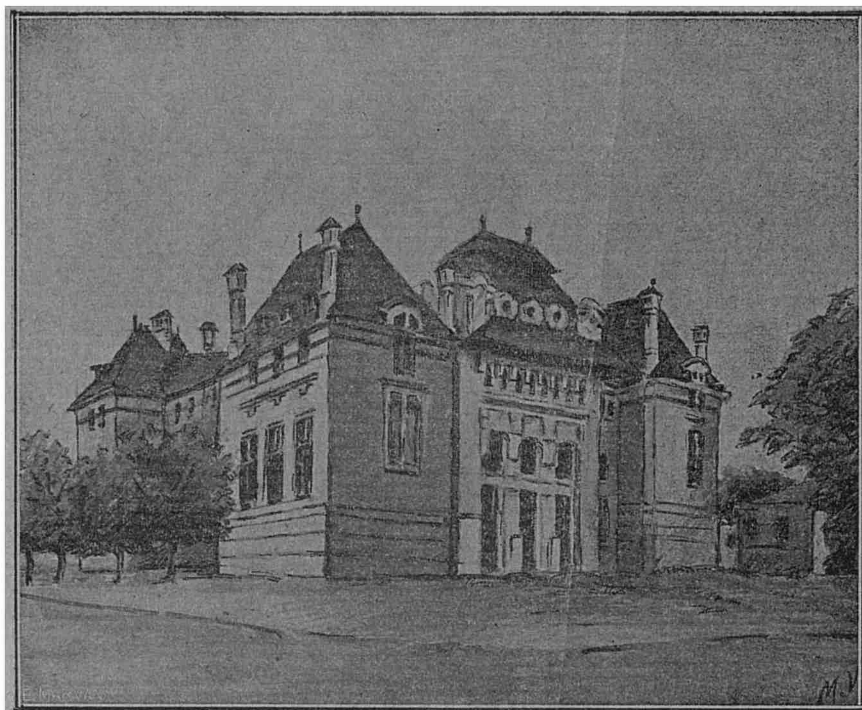
PRIMĂRIA BOTOŞANI
Inainte de restaurare
Desen făcut de Ştefan Emilian, pe planul oraşului Botoşani, întocmit de el.

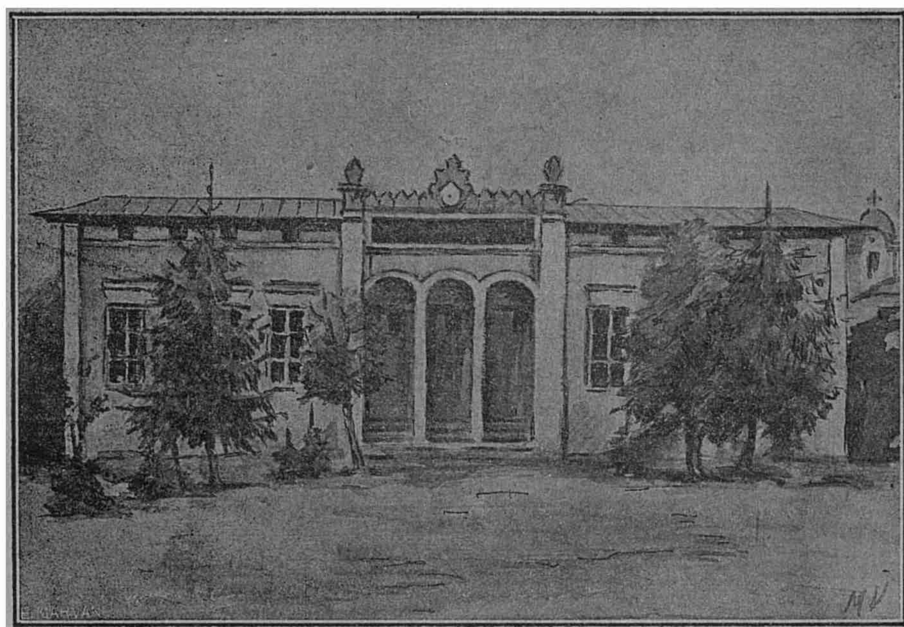
PRIMĂRIA BOTOŞANI
după restaurare

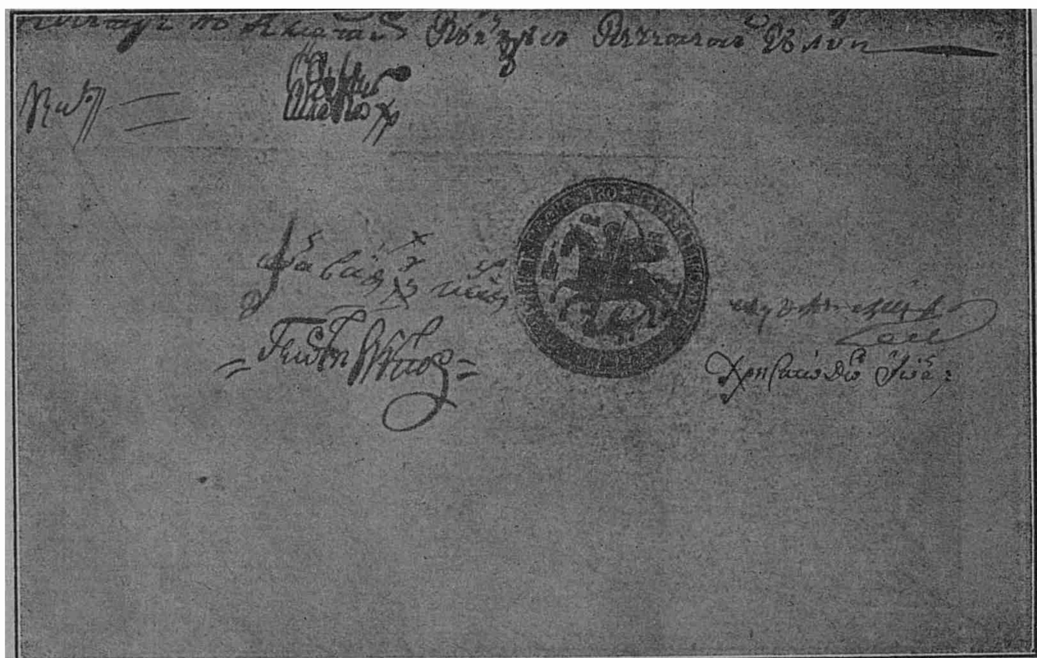
PALATUL ADMINISTRATIV

PALATUL DE JUSTIŢIE

ŞCOALA PRIMARĂ MARCHIAN

PECETA TĂRGULUI BOTOŞANI
Fig. 1

Fig. 2

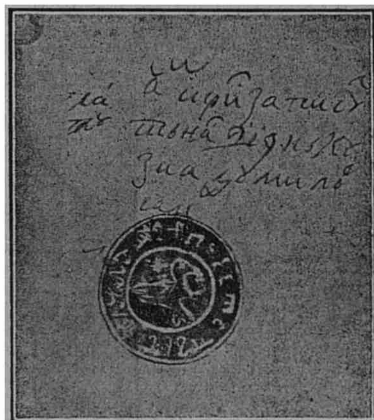

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

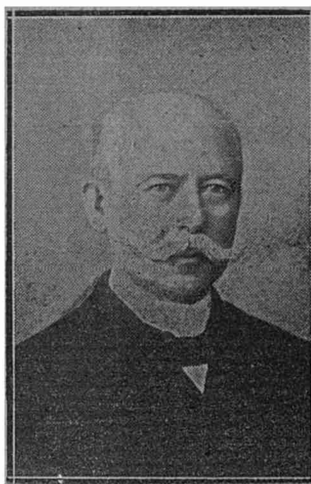
Fig. 7

ICONOMUL GHEORGHE POPOVICI GHEORGHIU
ŞI PRESVITERA MARIA
dela biserica sfinţii Voevozi, părinţii Mitropolitului Iosif Gheorghian

V. GHEORGHIAN

C. S VRANCEANU

Mitropolitul Primat
CALINIC MICLESCU
şi **IOSIF GHEORGHIAN**
Episcop de Galaţi

Mitropolitul
IOSIF GHEORGHIAN

MAGISTRAŢII DIN BOTOŞANI IN DECEMBRIE 1925

Rândul de jos, dela stânga spre dreapta: V. V. TARCINIUS, substitut; N. N. PELIN judecător de şedinţă; C. RĂDOVICI, preşedintele tribunalului; MIRCEA A. GOROVEI, judecător de instrucţie; CONST. A. ŞMELŢ, supleant.
Rândul de sus, dela stânga spre dreapta: EMIL M. COSTINESCU, ajutor la judecătoria de ocol rurală; AL. ROMANESCU, ajutor la judecătoria de ocol urbană; C. M. CIULEI, judecător de şedinţă; I. S. MANE, procuror; NORBERT STEFAN DOMBROWSKI, judecător ocolului rural; GH. VASILOVICI, judecător ocolului urban.

D-l D. D. HANGAN
PRESEDINTELE COMISIEI INTERIMARE DE BOTOSANI

Indice Alfabetic

Abageriu Hristea 358
— Ileana 367
— Mane 358; Neculai 268
Abdul Megid 404
Acsiniei Apostol 212
Acsinte Simon, fon 378
Adâl-Gherei 17
Adam Nec. 278
Adamachi Vas. 41
Adrian Maria 102
Aftanasă preut 154-8
— proin iconom 62
Agache Ioan 225
Agafton mănăstire 129 134
Agapia măn. 135
Alaci Bogdan 226
Albineț Gh. Stol 80 97
— Tudorachi, Iancu, Marghioala, Catinca 97 358
Albotă 182
— Neculai 309
Albrecht Rege 15
Albu Andronic Pelin 86
Alexandrachi Maria Jit 143
Alexandri V. 117
Alexandru cel bun 3
— Pah. 97
— Sard 223
Ana preuteasa 156
Anastasă sin Toader 322
Anastasiu Nec. 224,5 232 305
Anania Calistru 56
— Vornic 183,5
Ancăi Pricop 312
Andriescu V. 424
Andronachi Safta 143
— Vornic 185
Andronic Comisul 182
— Crâste 89
— Hagi 87
— sin Zaharia 177
Anfim Egumen 54
Anghel başceauş 87
— Ion 215 226 232
— Bozac 426
Anglia 75
Antipa Grig. 128
— Vasile 426
Antonaş Simion 89
Antonescu Ema 421
Apostol Gh. Sard 39 41
— Şatrar 231, 5
— Nicola 205 232
— Traistă 2
Apostoleanu Elena 148
Aranovici Dim. 421
Arapu 103
— Alexandra 151
— Balaşa 151
— Lupaşcu 103
— Natalia Ion 106
— Vasile Post 43
— Sard 39 230
Ardeal 7 84
Argenti 122
— Catinca 288
— Gheorghe 263
Arghira Pah. Alexandru 79
Arghiri Sard 372
Argintariu Apostol 90
— Gh. 263
Arhip 97
Arhiri Vasile 314
Ariton 84
— Garabet 225
— Ioniță 233 321
Armag Ban 98
— Catinca 79
Armanu Ioniță 85
Armaşu Ban 77
Aron Rusu 263
Aronovici Dim. Pit 42 234-6 308 406
Asachi Gh. 345,7 362,7
— P. Aga 383,5
Asanachi Com. 356
Asani Spiridon 284
Aslan A. 387
Atanasiu Zamfir 236
Avacum Dascalu 312
Avedic Andrieş 224
Avram Alexie 233
— Const Căm 83 98
— Familia 98
— Catinca Căm. 375
— Grigoraş 340
Avramică Geambaşu 264
Asachi Petru 24, 6 9, 98 186
— Catinca 98
Aslan Anastasia 98
— Iorgu Post 43
— Neculai Med 77 98 185
Aumale Duc de 117
Austria 54

Babic Ioniţă 25 424
Bacalu Panaite 226
— Stefan 263
Băcilă Ioan C. 20
Bădărău dascal 157
Badaşcă vezi **Greceanu**
Bacalbaşa Tudurachi 191,7
Bacău 134 368,9
Bacinski Mihai 372
Băila 2
Balămoaia Catinca 358
Bălăneasa Smaranda 358
Balasan 85
— Cerchez sin Ioniţă 177 220,5
— Ion 304
Bălăceanu Costache 412
Balaşu Căpitan 21
Bălescu Radu 424
Balin Garabet 233
Baltă Ana 46 134
— Gheorghe Ban 42 232 372
— Nadia V. 134
Balş Căminar 186
— Alecu Vist 21 219
— Catinca Vorn 81 98
— Cost. Log 77 98
— — Pah. 103
— — Spat 77
— Ioana Matei 131
— Iordachi Spat 22
— Lupu Log 81 99 110
— Nastasiica 101
— Toedor Vorn 21 160
— Toader Spat 98
— Vasile Căm 77 98
— — Spat 80 99
— — biv vt Log 54
— Catrina V. Spat 146
— Zoiţa Lupu Log 144 152
Băluşăni 43
Banat 84
Banatul Timişan 1
Băneşti 23 43
Bantăş Teodor 130
Bărbieriu I. 233
Bârlad 111,2 368 376
Bârjovanu Zamfira 414
Baronce Avan 329
— Bogdan 422
Baronţi M. Căm 45
Baroţi P. Eugenia 145
Bârsăneşti 41,2
Bârsei ţara 1
Basarabia 22 48 85 98 122 133 144 148,9 160 303,8 384
Başotă Căm 186
— Alex. 99
— Anastasă Log 43 296-8
— Andrieş 99 132
— — Profiriţa 144 152
— — Zoiţa 132
— Ion Bragadir 222 360
— Ioniţă Căm 77 99
— Iordachi Comis 99 223 230
— Ştefanachi 152
— Log 355
Băscăteni 43
Batus-chan 1
Bayer Hieronimus 108
Bazgan Vasile 25
Băznoasa 43
Becker Iohann 123
Bejan Smaranda 376
Belcic Alex. Sard 31 39 42 230 390
— George 423
Beldiman Alecu Aga 44
— G. Safta 147
— Dimitrie Pah. 367 376 390,1
Belgrad 118
Berariu Toader Polcovnic 81 100
Berezinski Grig. 87
Berlin 118
Beşăte Grig. 212 232
— Nec. 312
Beşleaga 78 80
Berthemy General 116
Berza 43
Bibescu Gh. Vodă 117
Bibire Nec. Cam 384
Binder Iohann Sard 13 121 288 355 372
— Ana idem
— Emilia 373
Birnoschi Ilie 261
Biserica Albă 84
Bistriţa 7 8 84 87 122 329
Bivolari 114
Blanariu Serban 225
Blanchin 378
Bobeică Aglaia 106
— Costache Comis 31, Sard 406 426
— — Post 42,4
— Elena 104
— Petru Sard 41
— Const. Stol 386,9 390; Cl 385
Bobuleşti 43
Bodiasa 84
Boerescu 134
Bogdan Vodă 3-5
— Dimitrachi Post 224

— Suzana 365
Bogos Ioniță 225
— Maxim 313
Boian Iord. Post 43
— — Ban 142
— Natalia 46
— Teodor 421,6
Bolboacă Andrei 25
Bolboc Toader 83
Boldescu Alecu 44
Bolfosu Andronic Iacob 42
— Anton 90 406
— Garabet 25 80-7 119
— Iacob 45
— Sava Căm 42,5
— Ioniță 225 232 394
— Mihai 296 321
Bontăș 1
— Aristide 423
Bontea 1
Bontul 1
Borcea Gh. 366
Borcilă Sandu 416
— Teodor 358
Bortă Gh. 323
Borș Iancu Ban 134
— Profira 46 134
Bosie Stef. Camaraș 64
Boșneagu Ion 83
Botăș 1
Botășan 1
Boteanu Vasile 151
Botenița Ilzana 151
Botez Anița 151
— Elvira 106
— Forăscu Alecu 99
— Jean 131
— Lupu, Ioniță 151
— Dumitru Pah 280, 385 6
— Scarlat 307
— Anastasă 426
— Mihalachi Sard. 382
— Corneliu 423,4
— N. N. 425
Botezatu Cost. 100
— Catinca 100
— Samoil 410
Botezatu Smaranda 100
— Neculai 95, 159
— Onofrei 87
— Zima 278
Botoș Petre 2
Botoșănița 87
Boțan Neculai 212
Bou Antohi Md. 100 224
— Dumitrașcu Vorn 184
— Manolachi Sulger 100, 213, 231, 358.
Bozance 83, 9
Brăescu Alecu 38
Brăești 97,8 120
Brăileanu Cristea 6
— Mihail 423
Bran Vasile vezi Radu Dumitrachi
Brăhoae Safta 141
Brănișteanu Elencu 107
— Iancu 48
— Ion Ban 191,9
— Ioan Pah 79 100 192,3 220,3 293 360 383
— Ioniță Pit 77 100
— Iordachi Stol 79 100
— Mihalachi Pah 230,5 386, 405,6
Brânzariu Andrei 315
Brăteni 43
Bratu Ilie 69
Brașov 7 85.7 123 216 256
Brașoveanu Dumitrachi 205
— Grigori 225 232,3
Brody 51,3
Broșteni 41
Brünn 53
Bucecea 365
Buceliu Bogdan Pascalovici 85
Buchner Dr 108
Bucioc Ion 225
Bucovina 17 21 30 51 303
Bucșan Dumitru 100
Bucșănescu Iord. Spat 79 100
— Iord. biv vel Pah 185
Bucur Maria 105
Buda sat 98 127
Budachevici Dumitrieș 426
Budapesta 122
Budenița 132
Budu N. 422
Buhuș Ileana 150
— familia 150
Buicliu Ariton 45 231
Asfadur 84
Avram 45
Bogdan 45
Iacob 46
Anton 406
Tigran 424,5
Buiuc Lupu 178 323,5
— Gheorghe 323,5
— Vasile 322,4
Bulgaria 1
Bulucbașa Stefan 83
Bunea Ioan 421

Buneni 41
Burada I. T. 422
Burcă Ion 233
Burchi familia 100 406
— Const. Pit. 341,4
— Gh. 358
Burdea Bogdan 233 406
Burdujeni 413
Burghele Armaş 184
— Neculai 365
Butmy de Katzmann Lola 122
Buţcovschi Iosef 96
Buţureanu Ion 229 306
— Grigori 306
Buzdugan 24
— Catinca 45
— Eugenia 102
— Toader 31-44,106 133 230,4 185,6
— familia 106
— Aga 406
— T. N. 423
Buzilă Gh. Sard 42; Spat. 230
Maria 104
Teodor Comis 39
— Post 43
Todiraşc 232
Buznea Adela 102
Elencu 102
Tofana 151
Buzneştii 151
Căciuleşti 105
Caimacan Const. Com 42 406
Calcântraur 422
Căldăraru Nec. 89
Căldăruşă 2
Căldăruşani măn. 413
Calimah Alecu Vorn 81 90 186 192 205 220 282 350-61
— Mărioara 80 100
— Marghioala 284, 5, 8
— Ruxanda Pah 77 100
— Dumitraşcu Vorn 185
— Ionachi Vorn 185
Călimănescu Nec. 233
Călin Stefan vel Cap 100
— Clucer 40
— Ioan Sard 231
— Vasile 233
Călinescu I. Sard. 42 376
Călineşti 43 120,7
Calino Ch. 377
Calinov Marghioala 376
Calistru Haralamb 85 159
Calmaş Dumitrachi Vorn 185
Calmuschi Maria 151
Călugăreanu Vasile Pit 224 231
Călugăreni 43
Cambani Neculai 302
Cambureanu Adam 426
Comeniţa 4 5
Câmpulung 8
Câmpul Pârăului 2
Canano Cost. Spat 80 101
— Gh. Pos 36
— Ion 34 Post 193
— Iancu Spat 81
— Neculai Spat 31 40 Post 4
— Petru 35
— Sevastian Vorn 31, 9
— Vasile Post 43
— Veniamin egumen 101
— familia 131-5
Canari T. 424
Canaris Iorgu Aga 229
Caniola Natalia 131
Canta Cost. Vist 81
— Vorn 186
— Iordachi Spat 101 132 190, 9
— Mariuţa Log 80 101
— 355
Cantacuzin 117
— Iancu Log 144
— Alex. Vorn 160
— Lascar Vorn 43
— Safta Aga 152
— familia 144
— A. M. 425
Cantemir Gh. 369
Căpitanu Vasile 96
Caracaş Ioan 82
Caraeni Const. 69 205
— Const. Ion 86 211, 7
Caragea Antohi Vorn 185 336
Carageali Costache 410
Caraiman Gh. 101
Carale Alecu Sulg 38 234 406
— Iordachi 205
— Ion 234
— Dim. 390
Caramfil Iordachi Spat 105 186 229 247 383,4 398 400
Cariadi Ulis 423
Cârmăz Dimitrie 85
Carniol Leiba 252
Carol XII 16
Carol prinţul 413
Carp Catinca Med 151
— Cost. Post 160
— — Spat 247

— Grigori Spat 186 275 295 400
— Gavril Polcovnic 101
— Iordachi Capitan 101 213
— Familia 151
Carpovici Panaite 366
Cârstea Vorn 14 182-5
vezi şi Cristea
— Baron 416
Cârstian Chiriac Sard 141
Caruz Iancu 41 390
— Iorgu Hagi 41
— Ion Aga 44
— Doftor 80
— Smaranda 376
Casandra Sărdăreasa 101
Catargi 30 105
— Iordachi Vorn 81 101
— Catrina Vist 292
Catinca Greaca 146
— Pităreasa 81
— Polcovniceasa 101
Caţichi Săndulachi Stol 101
— C. Comis 383
— Mihai 425
Căuşani 48
Căvăşoaia Dobriţa 25
Cazacliu Enachi 95 159
— Hristofor 224
Cazacu Gh. 278
Cazimir Maria 147
— Panaite Post 43
— fraţii 28
Cekmak Radu 141
Ceplenița 366
Cerbu Vasile 225,6
Cerbureanu Adela 177
Cerchejeni 43 120
Cerchez Alina M. 131
— Cost. Post 42
— — Hatman 21
— David 86
— sin ceauş 177
— Mihai 38
— Neculai Sard 45 389
— Gh. 423-5
Cercheazul Andronic 64
Cernătescu Em. 423
— Ioan 377
Cernăuţi 5 17 51 83,7 98 117 125
Cerneşti 143
Cerneţchi Iancu 212
— Varvara 366
Cerviceşti 132
Cervinschi Vasile 280
Cervinvodali familia 134
Cetăţuia Mănăst. 83
Cheancea Gh. 182
Chebariu Gh. 324
Chelialbă Mihai 86
Cheptănescu N. 366
Chiriş Alois 425
Chetruş Savasta 365
Chiriac din Bucureşti 85
— Zoe 106
— Vornic 184
Chiriceasa Aniţa 416
Chirilă dascal 155
Chistol Zoiţa 358
Chişcariu Petru 178
Chişinău 91 149 303
Chrisoverghi 117
Ciobârzan Gh. 273
Ciceiu 7
Cihak Dr. 110
Ciobanu Stef. 90 177
— Cost Com 376
Ciocalacaua Ovanes 84
Ciogole Const. 184 231
— Sulg 41
Ciolac Cost. Aga 31,9. Căm. 218 230
— Vorn 43
— Iod. Vorn 42 Spat. 230
— Petru Sard. 45
— Luţă 421
— familia 101,2 131
Ciolan Cost. Căp 223
Ciomag 45 87,9 91 177 202 406
Ciordiţă Stef. 225
Ciornei Andrei Căp 80 103
— Cost. 103 205 220,1 360
Ciritel Iord. 233
Ciumuleşti 384
Ciulei Cost. Stol familia 104 223 383 358
— Dim. Clucer 41 224
— Iancu Comis 39 41
— Arsachi Sulg familia 104
— 406
— Mihai 421-3
— C. M. 422-5
Ciurea Teodor Căm. 152
— Casandra Vasile 137
— Elena, Vasile 414
Clement Anghelachi Com. 59 104 190 197,8 383
— Familia 104
Climescu Vasile 31
— I. C. 388
Clopoţel Gh. Pah 39 ; Post 43
Cnipu 377
Cobiceni 41

Cocăneț Gh. 36
Cocea familia 104
Cociu Mihai Sard. 42
Cocorăni 43
Cocotă Ene Sard 81 136
— Gh. 44 232,6 390 406 421
— Nastasia, Zoe 46
— Iancu 42,4 390
— Ion Sard 192 205 220,3,8 383-7
— — Aga 230
— familia 316
Codăcel Al. 316
Codrescu Cost. Post 42 ; Câm 230
— Gh. Post 42; Com 230 dvor 224
— Enachi Stol 296
Cogălniceanu Lucia 147
— Mihai 70
— Safta Stol 77 107 292
— Smaranda 77 81 107
Cojocariu Stef 315
— Tanasă 312
Colăcel Niță 212,311,4
Colomeia 5
Colțariu Neculai 60
Coman Ion Pit 234,4
— Stoian Pit 231 308
Constantinescu Iancu 393
— Stef. 426
Contemir 61
Conțescu 25
— Gh. 233
Copălău 43
Corban Iord. 220 312
Corjescu Elena 147
Cornea Mihai 277
— Vasile 212 226 421
Corni 43
Corlătianu Elena 411
— Alecu 363,4
Corocăești 43
Coroiu Ion Post 416
Corombahion Pavăl 372
Corvin Ion familia 155
Coslovanu Scarlat 425
Cosovei Maria 129
Costachi Anița Vorn 151 186
— Sulg 224
— Iord. Spa. 223 230
— Matei C. 425
Costandachi Nicu Post 151 186
Costea Mihai 425
— Panaite 263
Costin Elencu 155
— 387
Costinești 43
Coșteanu Gh. Clucer 41
Coșula 8
Coșuleni 41
Cotârgaci 43 416
Cotnari 75
Coțovanu Iord, 225
Covrig Dum. Polc 107
Covășel Cost. 233
— Dumitru 225
Covalcic Ionică 225
Covazi Manolachi 366
Cozmulici Grig. 233
— Panaite Pah 230
— Alecu 390
Cracau 5
Crăciun Iacob 178
Crăciuneni 41
Crâm 8
Crasna 94
Crasnaleuca 84
Crasnăș 1
Crasnea 1
Crâste David 90
— Baron 90
— Alex. 387
Creangă Ion 235
Crețu Gh. 84
Cristea 34,9
— Dim. 41 421
— Petru Sard 31; Post 42
— Petrachi 390
— Sofia 414
Cristescu Alecu Post 43
— Elena 147
— Ior. Spat 186; Ban 223; Vorn. 229
— Neculai Cl. 77
— Dimitrie 425
Cristești 43 402
Cristofor G. S. 424
Crivăț Teodor 422-4
Croația 1
Croitoriu Dum. 233
Cron Dr. 289
Crupenski Catinca 118 152 354 372
— Toader, Ioan. Elencu, Profira 118
— Const. Pah. 185
— Grig. Vorn. 43 416
— Mărioara spat 152
— Vasile Com. 81
— Mărioara Spat 152
— Vasile Spat 81 118 196 144
— Const. S. 424
Cucorăni 256
Cuciureanu familia 107
— Enachi 107, 218, 259

— Gheorghe Dr. 107 224
— Miluţă, Ioan, Victor 107 111 117
— Vasile 2'3
Curcan Vasile 212
Culcovţchi 83
Curteşti 43 71 141,2
Cuşu Hristodor 83
Cuza Alecu 41 224 232
— Gh. Vorn. 21 ; Hatm
— Catrina 151
— Catinca 144,5
— Vodă 413
Czengery Olga 122
Dabija Vodă 16
— Mihai Clucer 224 364 383,5 118
Dalina Doamna 16
Dalama Nec. Pit 118
Dalamaci Nec. Pah 80
Damian scripcariu 60
Damianovici Nec. 85 364
Dămideni 43
Danalachi Alex. Sulg 143
Danilan 378
Danu Const. 232
Danzig ' 75
Dărângă Pavăl 224
Darie iconom 80
— I. P. 421
Daru Grig. 232
David Bogdan 81
— nemesnicul 74
Davidel Alecu 365
— Dimitrie 40 388
— Petru 406
— Vasile Pah 364 384
Dejerne Josef 377
Deleni 28 43 303
Deliu Gh. 225 366
Demetrescu Petre 421
Dereclia Sulg. 275
Despot Vodă 15
Diaconescu C. 425
Diaconiţei Vas. 205 212 226 234 264 314
— Panaite 224
Dimachi Grig. Stol 118
— Catinca 365
— Const. 421
— Manoli Vorn 77,9 118 144 185
— — biv vtori Jit 292
— Mariţa Post 144
— Neculai Vorn 68 70
Dimitrachi Vorn 186
Dimitrescu Natalia 131
Dimitriu Aristiţa 137
— Anastasă Căp 302
— Andrei 233
— Const 69 224 364
— — Pitar 77 118
— — Sard 81
— Gheorghe 87 137 232
— Mihalachi Com 41
— Nastasă 3'5
— Neculai 213 242.7 270 300 402
— Paraschiv 220
— Teodorie 86
— Iancu Stol 223 231
— Ioan 372 8
Dinga Armaşu 185
— Hatman 143
Diubsche 22
Divan Efendi 78 81
Dobârceni 43
Dobrovoţchi 2f3
Dobrovolschi Ion Pit 42
Docan Neculai Log 70
Dolhasca 22
Dolina 148 152
Dombrowski Sigismund familia 122
— Norbert 122 424
Doncilă 90
Donici Andronachi Cl 119
— Log 143
— Const. 119
— Iancu Aga 118 196
— Spat 119 186
— Dimitrie 423
— Stefan 118
— Catinca 148
— Ruxanda Ban 81 118
— Smaranda Log 152
— familia 118
Dorohoiu 2 5 17 21 121 372 384
Dorostor 9
Dracşani 43 258
Dracşin Simon 7
Drăghici Iord. Vorn. 194
— Dimitrie Med 349
Drăgoiu Manol. 226 319
Dragoman T. 226 264
Dragomir Ilie 91 212
Dragomireşti 43
Dragoş Enacachi 205
— Cost. 224,8 302
Drăguşeni 331
Dubova 331
Duber Ioan 377
Duca Vodă 16
— Comis 71
Dumbali 81
Dumbrava Roşie 15

Dumitrachi Şoltuz 183
-- Vorn 185
Dumitrescu G. **422**
Dumitriu Andrei 236
-- Toader 233
-- Vasile M. 425
Dumitru Pavăl 372
-- Vorn **184**
-- Iancu 118
-- Nastasă Căpitan 118
-- Neculai 205
Dumitraşcu Vist. Vorn. 2 **184**
Dunăre 17 30
Durneşt **43**
Duşescu Aspasia 99
Dvellinger Ignatius 108
Efstatie Dr. 284
Elena Doamna 8 10
Elisabeta Doamna 46
Elisalta 5
Emanoil Dim. 424
Eminescu 129 414
Eminovici Raluca 129
Enache **Tomachi** 212
Enacovici Alex. 421,6
Ene berarul 87
Enescu Cons. Sard. 42 390
Equator 116
Eremia Movilă 2 182
— Dumitru 205
Erlangen 121
Eşanu Const. 205 224 232 306 312 366
— Iorgu 406
Eustaţiu I. C. 424
Eva frânghieriţa 96
Evlochie Gh. dascal 92
Ezovit Iorgu 390
— familia 119
Fotin Const. 212 372,5
Fotino Antonie Dr. 283
— Maria 137
Frâncu Ioan 44
Frângeier Const. 224
Frangopoli 53
Frank Ioan 421
— Alex. 423
Frânzăloaie 55
Frenţiher Const. 264
Fridrich Gh. 84
Frim C. Spat. 44
Frunzescu N. Dr. 421
Frunzeti Stef. Stol. 41
Furculiţă Gh. 23
— Ioniţă Log. 79 119
Furmagiu Atanasă 358
Führerr Rudolf, Matilda **121**
Fabry 17,8
Facăş Gh. 233
Făclieriu Sard. 79
-- Gh. N. 277
Fandole 178 323,5
Fântânele 23 127
Fâşneaţa Dum. 225 232
Fătu Ioan **44**
— Al. Dr. 115
Feldioara 7
Ferderber 378
Feredieriu 43
Ferim Const. 426
Feştileştii **150**
Fideal arhitect 291
Figa Statachi Sard 119
Filinţi 384
Flămânzi 43 372 6 400
Flondor familia **151**
Floarea Vas. Căm. 230
Florescu Const. Com. 230 377 383 5
Foca Iord. Spat. 220
— Iancu 364 377 383 5
Focşa Lupu 358
Focşani 10 21 51 87 118 122 **216** **237**
Focşăneanu Andrieş 47 9 87 177 **211** **361**
— Neculai, Ştefan 83
Folticeni 99 117,8 122 131,7 **414**
Forăscu familia 99
Formagiu Tanasă 263
Fote Dim. 41
— Costea Hagi post 12
— Iancu Hagi Post 43
— Gh. 367
— Iordachi Spat 119 195,6
— Costică 225
— Familia 119
Galaţi 51 111 122 **216** 237 255 276 **368**
Galgotzy von Galgotz **121**
Gâlcu Căp. 119
Galiţia 15 87 125 376
Gane Dim. Spat 85 220 254 324 426
— Enacache 384,5
Gânscă Udrea 103
Gârbeşti 43
Gavril Dim. 226
Gavrilache Dim. 360
Gavrilaş D. Spat. 39 43
Gellert 121
Gemănuş Ioan **178**
Gemene sat 152
Geofroi farmacist 123
Georgescu 236
Georgulcasa Zoiţa 358

Gerine I. de 372
Germania 117 136
Ghenadiu C. 386
Gheorghe Diiacul 183
— Enachi 178
— Pârcalabul 182
— Ştefan Aga 44
— Vasile Cap. 44
— Vornic 184
Gheorghian Iosif Mitr. 155 413
— familia 413,4
Gheorghiade 406
— Doctor 199 288
Gheorghiaş Ioan Spat. 79
Gheorghiţă Log. 2, 184
Gheorghiu Anastasă 232
— Anton 347-351
— Dimitru 119,224
— Gh. 212 422
— Grig. 226
— Haretu 224
— Ioan 82,4 232 283 4
— Manolachi 205 225
— Scarlat Slg 376
— Toader 233
— Vasile 212,20 26 260 365
Gheragoşovici Mihai 85
Gherghel ispravnic 28-30
— Gavril 97
— Ion Comis 186 274 383
— Ioniţă Ban 223
— Ilie Aga 376
— — Comis 119
— — Post 120 229
— — Vornic 42
— Mihai Căm 120 385
— Neculai 97
— Olga 127
— Ştefan Căm. 21 80 120
— Teodor Comis 120 223 230 366 372,6
— — Spatar 41
— Tobias 127
— Petru I. 424,6
Gheuca 146 153 292 424
Ghica Alecu Log 43 80 120 186 269 357
— Cost. Log 77 120
— Dumitrache Aga 80 120
— — biv V. Căm 103 185
— Dimitrie 148
— Gh. Log. 416
— Grigori Vodă 16 114 292,7
— Ion 392
— Iorgu 28,9
— Maria 148
— Smaranda 148
— Ştefan 122
— Teodor Vorn 43
— Vasile Vorn 392
— Logofăt 306
— Visternic 194
— Prinţ 410
— Comăneşti 105
Ghiţăscu C. Stol 386
Giansus Dum. 311
Gioan Iord. Sard. 77
— — familia 120,1
— — Stolnic 80
Giosan Ioniţă 205
— Tanasă Pah 121 185
Giurăscu familia 107 117 145
Giurge Catinca Căm. 144
Glafira Vadana 358
Gligori Post. Vorn. 184
Gligorovici Garabet 197
Glovaska 378
Gociu Mihai Sard. 231
Gogasievici Ioan 83
Goian Vorn. 225
Goilav Andrieş Căm. 42,5
— Anton 45
— Ariton 45
— Cristea Sard. 42,5 231
— — sin David 177
— David Sulg. 45 160 227
— Garabet 160
— Gaspar Sard. 160 177 228 231 304 406.
— Gh. sin Toader 177
— Hacires 177
— Iacob 45
— Ion Spat. 45 160
— Luca Sard. 42,5 61 84 177 225 231 278 426
— Stefan Pit. 177 191 220,2,9 231 305 323.
— Toader Sard. 45 148 160
— Vasile Căm. 45 160
Gorgias Iohan 53 121 198 221,4,8 287,9
— Enachi 122
— Elencu 372
Gorovei Catrina 81¹
— Catinca 127
— Gheorghe 137
— Grigori 137
— Ilinca 148
— Ioan Sardar 381,2
— Mircea 422
— Miron Cămăraş 50 98
— — Aniţa 98

— Victoria 106 137
Gorschi Iosef bucatar 95
Gosan Ilinca Pah. 77
— Vasile 233
Grasu Vasile 178
Greaca Maria Sulg. 79
— Smaranda 46
Greceanu Aristiţa 101
— Catinca Nec. 144,5
— Neculai Vorn. 186 215
— familia 145 8
Grigoraş Căm. 79 81 127
Grigori Şoltuzul 183
Grigoriu Mihai 422,3,6
Grigorovici Lohan 178 406
Gro Fridrich, Olimpia 377
Grosu Martin 87
— Tanasă 270
— Teodor 87
Guranda 43
Guriţă A. 386
Guşu Vasile 178
Hagi Anastasă Nec. 220
— Arbure Const. 195
Hagienciu Ioan 84
— Enachi 142
Hagiescu Aneta 131
Hagioglu Dum. 57
— Cost. 303
Hagiu Iordache 358
Halco Andronic 91
Halici 5
Hamuzov Gh. Med. 235,6
Hancea 43
Haneş Manea 225
Hangan Dimitrie D. 421
Haret Adam Sulg 42
— Costea Căm. 42 220,2
— Const. Sard 228 230 301 364
— Iancu, Maria, Eliza 127
— Gheorghiu 57 159
— Mihail Sard 42
— Neculai Sard 231
— Sofia 130 306
Hariton Const 220
Hârjoabă Toader 313,4
Hârlău 97
Hârlescu Iorgu, Elena 122
Harnav George 38
Harizan Catinca 127
Hârtie Iftimie 83
Hasnaş I. 423,5
— Aga 39
— Gh. Ban 31,6 41 421
Hasnea 1
Hău Gaspar 84
Haynal Emelina 23 46
— familia 121 288
Hazu Cost. 236 304
— Vasile 236 365
Heidelberg 136
Held Iosef 377,8
Heuţescu 46 147
Herescu Gh. Păh. 127 192 223 230 358
— Ioan Căm. 127 223 230 360 376
— — Spat 44
— Teodor 44
— familia 102,4 127
Hermeziu Elencu 375
— Gh. 44
— Ion 388
Herţa 98 308 372
Herţanu Vasile 83
Hilişeu 146
Hinţin 87
Holban Alex. familia 134
— Grig. Post. 36 44
— Grig 389
— Mihai Căm. 385; Post 42?
— Mihalachi Spat. 230,4 406
— Mihai 390 372,5
— Mihalachi Stol. familia 127
— Ioan 390
— Maria 366
Horodişte V. Căp. familia 128
Hortopan Grig. 205
Hotin 17 148 182
Hotineanu Hristea 233
Holtzschuher preot 126
Holtztreger Emanoil Aga 230
Hrănaci Ioniţă, Casandra 127
Hrâste Căp. 79
Hrisoverghi 89 264
Hriste Dim. 416
— Ion 211,3 222 361
— Stefan 220
Hristodor Ioan 211
Hristofor Iorgu Med. 228,9 231-6 304
Hristovin Iacob 89
Hrişcanu 309
Hudeşti-Mari 118
Hudic Bogdan 178
Hulubei Gh. 232
— Grig. 87 358
Huluţă Gh. 225 232,3 358
Hurmuzachi Camaraş 185
Huşi 363,8 413
Huşu Anastasă 364
Hynek Agripina 102
Iacob Stef. 225

Iacoban Al. 424
Iacobeni 41
Iacobenț Hagi Ohan 84
Iacobovici Anton 45
— Stef. 82
Iacovachi Colonel 389
— Iorgu 38
— Stef. 365
Iamandi Iord. Ban 127 223 230 372
— Lascar 127; Post. 43; Aga 36
— Maria 46
— familia 127 387
Ianachi b. Pah. 185
Iancu sin Iord. Șatr. 58
Iani Dr. 288
Ianina 105
Iași 5 16-18 51 83-8 98 118 121,3 136 198 201 216 249 265 276 295 363 372 413,4
Ibrahim Nazir Pașa 17
Iceștii 85
Ichim Grig. Dominte 360
Iftodi Cost. 128
Iliade Elena 412
Ilie - diverși 56,8
Ilieș Vodă 9 182
Iliopoleos Inocenție 68 251 405
Iminovici Gh. Căm., Ralu 41 230 414
Iacob Stef. 220
Ioan Dănilă 232
— Gh. 82 211,7 221 357 360
— G. C. 423
— Iordachi 56
— Stolnic 84
— Regele 7
— Hriste 59 219 220 243,4 263 323 348
— Stefan 89 220,6
— Teodor 42 128 220,8 231 366
— Vasile 58 69 81 128 200 219-41 376 399 403 426
Ionașcu Enachi Med. 231
— Ioniță Sard. familia 128
— Popa 6
Ionășăni 43 146,8 384
Ionescu Al. D. 425
Ioniță Căm. fam. 128
— Căpitan 56
— sin Zaharia 177
Iorașcu V. Stol. 414
Iordachi Const. 151
— Haralamb 212
— Mih. Ioan Pit. 128
— Polcovnic 128
Iorga Alecu Stol. 23 231 385
— Cost. 224
— Emanoil 426
— Manolache 191
— Nicu 426
— N. 414
Iorguleasa Zoița familia 128
Iosălescu Agap. 87
Iosopovici H. 421
Ipotești 41
Ipsilante Al. 18
Isăcescu Alecu 41
— Gh. Sard 39 41
— Maria 151
— Nec. Vorn 41
— Vasile 421
Ismail 17
Ispirescu Maria 106
Istrati Agachi monah 128
— Gavril Pah. 21,2 80 128
— Neculai 128
— Titus 422
Iștoc Camaraș 16
Italia 90
Iurașcu fam. 129
Ivan Șoltuzul 183
— Vornicul 185
Ivanov 220
Ivanovici Alexe 26
— Iacob Cam 45
Ivașcu Adela 104
— Gh. 366
— I. 423
Izovit Gh. Stol 231
Izmana Ion Sat. Vorn 185
Jăvârteni 43
Jena 121
Jeschki Dr 122
Jianu Al. Aga 36
— Cost. Stol 41
— Ioniță Sard 223
— Doctor 127
Jocu Vas. 225
Joldea Vodă 9
Joldești 22
Jora Vornic 16 184
— Ion Post. 356
Juan A. 387,8 422
— Ban 390
— Iordache 364
— Ioniță Sard 230
— Zaharia 141
— Zoița Med. 141
Kaminețki Hatm. 5
Kapri Barac Iacob 45
Karadja C. 20
Karousos Konte 205

Kerenbach Pavăl 376
Keşcu 105 150
Kiriac Catrina 46
— Toader, Vasile 141
Kiril Arhim. 70
Kokata V. Cocotă
Kuniţki Hatm. 16 47
Kvitniski 378
Lalari Aglae 99
Lazul Iord. Pah. Vorn. 185
Lăpuşneanu Al. 7-9
Larga 17,8
Lascăr Elena 359
— Safta 146
Lătăi 43
Lătoiul 55
Lăţescu Gh. 118
Lazăr Grecu 263
— Stef. 273
Leahu Dum. 225
Lebădă Iacob 177 225 394
Lelter Gh. b. V. Armaş Vorn. 185
Leipzig 51,3 329
Lemberg 376
Lencuţă Gh. 232
Leon Aga 405
— Catinca N. 146
— Enache Pah. 128 230 359
— — Familia 128
— — Spatar 254
— Doctor 128
Leonti Manolache 83
Lepădatu 387
— Emil C 424
Levărda 43
Licachi Mihai 302
Licu Neculai 228
Liov 5 85,7 216
Lipan Cost. Spat. 198
Lippa Iohann 126
Lipţca 84 87
Liteanu G. C. 424
Liteni 147
Livadariu Grig. 314
Livaditi George 425
Lochman Anton 121 284,5
Loiz 23
— Cost. Spat. 80 129
— Gh. Căm. 80 129 296
— Ioan 296
— Maria Căm. 297
Lorhi Iohanos 96
Luca Adam Slug. 152
— Grigoraş fam. 152
— Neculai Cl. 69 201 220,4,8
— Safta 152
Lucinescu Eliza 127
Ludcovţchi Gh. 83
Lunceseu Maria 137
Lupaşcu Ion 17
— Maria 106
— Octav 421
Lupeiu Cost. 232
— Dum. 232
— Ştefan Pit. 129 224
— — familia 129
Macarov Patatie 266
Machedon Olimpiada 152
Macri Vasile Vorn. 185
Maxim Şoltuzul 183
— Hristea 232
— Luca 232 321
Magheruş 122
Maghistan Alecu Com. 42
— Cost. Căm. 42
— Nec. Stol. 42
Mahmud Sultan 4 404
Maican Eufrosina 102
— Mihalache 41
— Petru 42 389
— Teodor 42
Malbaş Grig. 233
Mălinescu Corina 127
Mănăstirea Doamnei 9
Mănăstireni 44 365
Mândrescu Ioan 395
Mândreşti 83 275
Mane Criste 25 42,5 84 177
— Gh. 406
— Grig. 177
— Iacob 45
— Ion 87.9 425,6
— M. 45
— Stefan 89
Mănescu I. 422
Manoilescu Hristofor 421
Manolăchioaia Vorn 150
Manoli 195 331
— Cost. Stol. 77 129
— Clucer Vorn. 185
— Clucereasa 77
— Hagi 128
— Irimia 128
— Rozina M. 131
— Stefan Slg 77 80 129
— Teodose 82
— Tudurachi 225
— Vasile Sard 81
Manoliu Ioan 421
— Tudurachi 232

Mantacaş Profira 129
Manu Alecu 307
— Manoil Hatm. 129 198 256 353
— Savel 148
Maramureş 2
Marcovici Andrieş 25 177 232
— Avedic 321
— Luca 233
Marcu Cost. Stol 231
— Dumitru 212
— Popa 91
Mardare Gh. 83
Mardiros Garabet 90
Mărgărint Petru Sat 390; Com. 42
Mărgineanu 378
Maria dela Hârlău 5
— Sulgeroaia 152
Mârzac Gh. 225
Matasaru Grig. 177 225,8 303
— Hristea 256
— Ion 44
— Teodor 44 406
Mateescu Maria 106
Mătieni sat 85
Matos argintariu 90
Mavrocordat Alecu Post 43
— A. G. 160
— Beizade 77 128
— Cost. Vorn. 80 129 347 355
— Dim. Vorn 43
— Didiţa 118
— Maria Jean 131
— N. Vorn 392
— Nicu Hatm. 43
— Zoe I. 122
Mavrodin Mihai Ban 230
— Mihalachi Stol. 129 223 372
— — familia 129
— Petrachi 391
— Vasile 129
Mavroeni Cost 44 223 390
— Stol 218,9 359 402
— Sard 70 231
— Gh. 225 236
— Petru Post. 392
— Sultana fam 129
— Colonel 406
Mavromati Căm. 294
— Comisoaia 398
— Fotea 42
— Gh. 130
— Ion Com 59 130 352 360 416
— Maria 130
— Neculai 130
Mavru Elena 144
Max Dr. 289
Maximovici Paul 45
— Vartan 45
Maxut 43
— Vornic 185
Mehmed 9
Merăuţ-fântâna lui 177
Meriacre A. Spat. 385
Mervilhia Ţeţilia 378
Metaxa Paulina 130
Metei 378
Metternich 276
Metz familia 102 130
— Dr. 205
Meţu Dr. v. Metz
Mexic 116
Miclescu Alecu 132 232; Vorn 223,9
— Calinic Mitr. 413
— Const. 44 223 423,4
— — Aga 230
— — Ban 77 132
— — Post 43
— — Vorn 196
— Scarlat Dim. 426
— Elencu 148
— Emanoil 425
— Iancu Ban 77 132 186
— — Vorn 81
— Iorgu Spat 43
— Maria I. fam. 106 136
— Scarlat Căm 81
— Aga 101 132 186 193,6,9 222,9 372 413
— Sofronie Mitr 132 412,3
— Zoiţa 69 146
Mighiu C. I. 426
Mihalec Dascal 86
Mihail Dumitru 69 220
— Vasile Pah 132
— Racoviţă 16
— Suţu 21
Mihăileni 28 98 252 302,8 372,5 398 403
Mihăileşti şi Mihăleşti v. **Mihăileni**
Mihăiţă Elena 137
Mihălăşeni 43
Mihl 74
Millo v. Milu
Milu Andrei Post. 131
— Matei Ban 186
— Neculai 38 43
— Familia 99 144,5
Mindirigiu Hacic 225
— Ion 233
Mirăuţă popa 6
Miron sin Antohi 312

Mironescu Mihai, Iancu 376
Misihănescu 387
Missir 45 225 406
Mişoglu Maria 102 131
— Mihalache 411
— Manolache Post 42
Mitescu Simion Polc. Fam. 132
Mitrovici Ion 205
— Gheorghiţă 273
Mocanu Ioan 316
Moza Stefan 205
Moisa Cristea 177
— Stefan 211 224
Moisiu G. M. 425
Moldova 2-4
Moldovanu Maria 132
Molinschi Niţă 220
Montmorency Duc de 117
Morţun Dim. 411
— Ioan Stol. 132 220 231 364
— — fam. 132
— Maria Em. 102
— Profira 102
— Smaranda 421
Moruzi Alex. 43 58
Moscu Dim. 232 366
Moşcovici Cost. Sard 229 303
— Tanasă Slg. 231
Moşorul Grig. 87
Motăş, Motea, Motul 1
Moţoc Alecu 41
— Panaite fam. 233
— Vornic 9 184
Movila ruptă 43
Movruiani Gh. Slg. 231
Munteanu Ilie 225
Murgul Leitenant 406
Murguleţ Elencu Căm. fam. 133
Muscalagiu Ion 325
Mustaca Nec. 358
Mustafa Paşa 17
Mustea Chiriac 212 225
— Gh. 232,3
Musteaţă Teodor Baron 123 340,1
— Vas. Sard. 42
Muteneu Vas. Fam. 133
Muţăş Luiza 378
Müller Henry 108,9
München 107-9
Nacul b. v. Post 185 292
Naghi Petre 85 261
Naihaus 371,7
Naiman Franz Xavier 284
Naingiu Nec. 325
Nanul (poate Nacul) 292
Narzis Avac 90
— Mardiros 90
Nastasă Căp. 201
— Grecul 264
Natanzi Daniil 376
Nazarie Gh. 225 232 241 257 263
Naegşa 2
Neagu Dum. 423
— Vas. 224,6 264
Neala Adam 57
Neamţul măn. 393 412
Nebuneli Nec. D. 228
Necşoi Gh. 232
Necula Vorn 185
Neculau Fotachi 282
— Gh. 314
— Grig. 211 247 258 265 300 399
— Enachi 232,3
— Tanasă 232
— Toader 233
Neculce Ion Spat 79 133
— I. Stol 383
Nedelcu 312
Negel Spat Vorn 186
Negrei Ion 326
Negrescu Gh. Slg 42
Negruţi C. 117
— Cost. Post 389
— Iordachi, fam. 133 192
Nicolau George 423,5
— Eugen 421
— Grig. 403
— Panaite Slg 42
Nicoleanu Ioan 426
Nicolini 410,1
Niculcescu G. I. 422-5
Niculescu Alecu 406
— I. V. 425
— N. 148
— Vas Cl. 234 308,9
— — Post 42
Nistru 5 86
Oberndorfer I. Adamus 109
Obrăştain 87
Obrenovici Natalia 105
Odaia Leheşti 42
Odobeşti 221
Odriţki 376,7
Oghială Iord 233
Ojog Vasile 212 354
Olariu Petrea 225
Olivari G. Profira 365 371,7
Onicescu Anton 83 133 360
Onatu Dum. Slg 79
Oprescu C. 421, Elena 145

Orheiu 149
Orenştein Moritz 372,6
Ouatu Dum. Stol 133 192
-- Iord. Sard 133
Pădure Tinca 414
Paladi 118 135 147
Pălărieriu Iacob 233
Păltiniş 376
Panait popa 55
Panaite Ioniță Stol 231 376 390
Pancul Adam Pit 54
-- Costaşco Vorn 184,5
Pandclea Cost Com. 42
Pantazi Spiru Căp. 21
Pantovici Mih. 312,4
Panu Anastase 100
Pânzariu Cost. 311
-- Ioniță 225 233
Papadopol Const. Zoița 133
Papandopolos Gh 364
Paraschiv Anastasă 212 224 314 325,6
-- Dum. 212
-- Lăutar 402
-- Petrache 324.5
Pârăul Glodului 101 146
Paris 413
Paros 302
Parnaxoi 302
Partenie Morăitul 105
Pârvulescu I M. 424
Patachi tălpălar 178
Pătraşc Enachi 81 101
-- Grig. 35 ; Mihai 423,5
-- Ispravnic 183; Vornic 182,4
Patron Mihai 423,5
Paulini Vas 365
Păun Nec. 225; Pintilie 85
Pavalachi Zmaranda Sărd 133
Pavlescu Dim. 377
Pavlo fam. 98
Pavlov C. 228,303
Pavlovici Şagan 85
Pelin N N. 423,5,6
Pelineşti 56
Pendedeka 21,2
Perieni 376
Perjescu fam. 148
Perju Maria, Catrina 141
Persiceanu Col. 127
Pesenschi Anton 233
Pesta 117,8
Petcu Margareta 131; Gh. 226
Peterson Dr. 84,288
Petia 143 183
Petrachi Post 186 205
Petreanu Axinte 224
Petreşti 41
Petreu Grig. Polc fam 133
Petrograd 118
Petrovanu G. 425
Petrovici Ion 212 224,6 233
— Pastea 366
Petru Vodă 5; Rareş 6-9 ; Şchiopul 329 ; I 16
Piasoski 15
Piatra 46 117 377 414
Pilat Cristea 422,6
— Elena Rusela 131
— Laurențiu 422-5; Nastasia 106
— Todosica 136; Vasile 423,4
Pilug Stef 225
Pisacenski 15
Pisoski Alistar, fam 134 ; Căm. 192
— Catinca 102 ; Cătrina 135
— Cost. 366; Aga 230
— — Stol 80 134 195 223
— — — fam. 134
— — Spat 391 416
— Dum. 135 264 360
— Elena 122
— Ioan 135 358 365 387
— — fam 135
— Nec. 34,9 134; Căm 230; Post 39
— — Colonel, fam 134
— Toma Post 44
— Teodosia 46
— Teodor Com 42; Slg 406; Sard 223 Spat 416
— — Tudurachi 81 134,5 197,8 228
— — Sard. 70 135 220 230
— — fam. 135
— Turei 134 416
— Vasile 134
— — 44; Com. 80; Căm. 135 232
— — fam. 134
— Zenaida 134
Pitali Maria Căp. 81 135
Pitrachi Pit fam. 103
Pitulăşăni 40,3
Placa Anibal 423
— — Const. 224,9 234
— — Slg. 231 305 406
— Const. I. 421
— Neculai 211,3,7 224 228,9 236 243 4 301 348 357 360
— — Sard. 231
— Oton 425
— Vera 138
Pleşănschi Mihai 177
Pleşca Iacob 225,6

Plitos St. 424
Plopeanu Ionică 25
Plopeni 43 82
Poclitaru Teod. 233
Pocuția 4,5
Podolia 5 15
Pogor Vas. Post. 70
Polonia 1 9 16 225
Polonic Ionică 225
Pomir Marghioala 85
Popa 77 135 212 233
Popăscu 86 231 367
Popovici Alecu 69; Anania 233; Cost. 135 192 218 223 231; Cristea 25 225: Dim. 232; Enachi 370; Gh. 231; Grig. 233; Iacob Sava 84; Ioan 314 406; Mihalachi 220; Luca 45; Nechita 226; Sava 177; Simion 45 406; Serban 212 232
Prăjăni 43
Prăjvan Ioniță Polc. 77 135
Praporgescu St. 424
Prasa Al. 424,5
Probota 9
Procopescu 22
Protopopeni 85
Pruncu 45 91 406
Raab consul 276
Răchițanu Toader 314
Răcleanu Andrei 312
Racliș Grig. Med 25-7 135 211-17 243 253 348 357 360 416
— Ștefanachi Sard. 192 213,8 222,3 242 360
Racova 2
Racoviță Maria 151
Rădăuți 87 121
Rădeni 43
Rădiu 402
Rădiul Mare 122
Radovici Const. 422,3
— Virginia 130
Radu Dumitrachi 141.2
Radu Ion 212 304 426; Căm. 42,406; Slg. 228 231 235; Ilinca 141; Vodă 72
Răducanul Vorn. 185
Rafailă Stef. Hagi 178
Rahtivanu Ilinca 77 135
Răileanu G. C. 424
Ralet Alecu Spat. 81,5,6 117 135 186 191,6 200 222,6 348 355 360 383 403
— Dim. 406; Aga 230 385,6; Vorn. 40 368; Iancu Post. 43
Ralu Domnița 10-12, 60
Ranet Iacob 34; Iacovachi 43; Iancu 392
Rangli G. 422,4
Rap 85
Răpiceni 43
Râșca 101
Râșcanu Iord. Căm. 21; Aurel 106
Rattyani Vincenz 51
Rățilă Niță 178
Răutu Elena 414
Rengsels Dr. 108
Resmeriță Elena 137
Riglet Ioniță 406
Rigu Vas. Cl. 234-6 302 406
Rizu Grig. Stol. 21,2
Robovici Neculai 90
Rogalschi Gh. 137
Rohan Rochefort Prince 117
Rolla C. 114
Roma 122
Roman 2 86 111 148 216 302 332 368 376 384 406
Romanescu Catinca 147: Ion 103 421
Romano Enachi Sard. 223
— Eleonora 102
— Iancu 390
— Stefanachi 303
— Costea 425
Romanov Enachi Sard. fam. 135
— Zoița fam. 141
Romașcanu Botez 122 131
Ropce 82
Roset Cost. Spat. Vorn. 39 41 136 153 185 191-8 205 218-29 323 406 415
— Ghenadie Arhim 21
— Ioan (Iancu) Post 42,4 406
— Iord. Vel Vist. 68 344
— Mihalache Cornet 42,4 406
— Neculai Pah. fam 136; Com 223; Aga 229 375 ; Lgf 406
— Răducanu Hatm. 21
— Scarlat Vorn 160
— Vasile Vorn 81 135
— Aspasia 145 ; Frăsinița 118; Ilinca 144; Ileana 152; Maria 134 136 141,8 ; Artur 134
Rosnoveanu Vist 194
Rossignon 107 121
Roșca Dim. Vorn 184
Rozin Maria 129
Rozinel Anton 96
Rudești 331
Rugină C. V. 422
Ruginoasa 28,9
Rusani 98
Rusciuc 85

Rusia 4 160
Russo Alecu 117
Rusu Mihai 225; Todosica 144
Ruşii (moşie) 6
Ruxanda Domniţa 9
Săcălus Ionică 325
Sacară Ioniţă Pah. fam. 136
— Ioan 426
Sâcna 292
Sadagura 87
Sahan Cheri Sultan 72
Saint Antoine Hip, de 116
Saintgeorges Eugenia A. 131
Sait Efendi 335
Salcea 43
Sălceanu Em. Com. 44 232
Sălişcanu 42,3
Saliţchi Stefan 87
Samurcaş Dim. Post Dr. 97 112 205 224 277 288 356 fam. 136
— Iord. Com 136 230
Sandulache 408
Sandul judele 183
Sângiorzu Teod. Med. 224
Sânjiorg Gh. 232 384,5
Sărăcuţu Gh. 322; Ioniţă 178
Sarata 160
Sârbi sat 365
Sârbu Petre Polc 136; Stefan 86
Sârghie Dim. 212; Stefan 45 225
Sârghievici Dim. Com. 192 223 356
Săulescu 363
Săulică Bogdan 232; Gh. 220
Sava Anastasă 426; Dum. 224 264; Grig. 212; Tinca 46
Savinescu Ramiro 421,5,6
Săvoae Lazăr 314
Săvulică Gh. 313 321
Scântee Dum. 212 314
— Stef. Pah. 376
Scârcea Dum. 311
Scheting Iancu Sard. 372
Scheţ Dr. 288
Schiller 117
Schipor Gh. 59 86 220,4,8 303
— Teodor Slg 309 406
Schmidt Dr. 289
Scobihorn Ban 372
— Maria Pah. fam. 136
Scoto Gepar 376; Zacico 96
Scripcă Ciprian 422; N. 236
Sculeni 22
Scurtu Grig. 219
Sekil Aniţa 143
Serbia 1
Sergiu George 35,7
Sevastos Alecu 377
Sgârcea Dim. Cam. 42
Siena 53
Sighet 2
Silezia 1
Silion Catrina 147; Maria 155
— Ştefan Aga 389
— Toader Spat 81 136 186 195,6 421
— — — fam 136
Silişcani 41
Siminicea 43
Simion a Stancăi 40
Simionovici 378; Cost. 233; Gh. 206
— C. C. 424
Sin Gioan Keti 131
Sinescu Gh. Log. fam. 136 365 406
— — Căm 235
Sinihău 98
Sion Alex. Aga 39
Siret 21 240
Siretanovici I. 370
Sireteanu 422; Natalia 46 106
Slatina măn. 413
Smirna 302
Sniatin 5 83
Snizinski Iosef 87
Sobieski Rege 16
Socrujăni 41 103 132 367 378
Sofian N. Stol 231; Sard. 42 44 390 406 421; Ruxanda 45 127
Sofronie Mitr 393
Solta Grig; fam. 102; Alisa 99
Sohaţki Vasile 225 311
Solca 87
Solomon Vorn 184
Soloneţ 113
Soltan Gh. 233
Soponariu Ioniţă; Tanasă 232
Sorbona 413
Soroceanu Al. Căp. 41; Post. 39 43
— Damian Stol 41
— Dim. 387,8 411 425; Spat. 41,4
— Grig. 425; Sard. 39 41
Soroceni 41,4
Soutzo G. 110,3,4; Natalia 118
Spânu Ion 358
Spatăreşti 118
Sprinceana Gh. 83
Sprincenatu Stef. 263
Stamati Post. 16; Stef. 308
Stamatin Maria 46
Stamatopol C. 365; Enacachi 90; Maria 106; Victor 425; Zoe 414
Stâncă 43

Stâncean Mih. 367; Toader 233
Stânceni 43 84 365
Stânceşti 22 44 192 351
Stanciu Vasile 224
Stanislav 83
Stârcea Vasile 213; Post. 43; Stol. 375
Starosilţa 41
Stati Ioan 201
Stavăr Iancu Sard. 21
Stavri Iancu Sard. 39 41
— Lascar 411; Eleonora 102
Stefanovici Aglae 46
Sterie Pah. 80 137
Stihi Alecu 232
— Anania 58 224 264 313
— Catinca 376
— Gh. Cl. fam. 137 220,4'
— Iordache 224.6; Nicu 41
Storeşti 43 366
Străchinaru Nec. 311
Străjescu Alecu 366
Strechie Ilie 220,5 272
Strahotin 41 Iord. 322,5
Stroeşti 43
Stroici Const. 85 Iancu 372
Stroja Alecu 229 232 305
Sturza Alecu Vorn. 186; Vist. 110
— Cost. Log. 28,9 392; Vist. 198
— Elena 146,7
— Grigoraş Spat. 103 185; Vist. 77 137
— Ion Sandu 119 126 192 204
— Ioniţă Vorn. 21
— Mihai Log. 144; Vorn. 151
— Vodă 43 11',7 251,2,8 260 271,8 295 347 398 401
— Petrachi Spat. 21 87
— Sandu Vist. 82 137
— Sandulachi Hatm 81
— Todiraş Hatm. 211 257
— Agripina 118; Aniţa 151; Maria 143,152; Safta 144
Suceava 5 6 16 18 51 82-91 182 303 332 413
Suceveanu Dim. 366; Ioniţă 220; Mane 225 232, 321; Mihai 312; Petrache 312 322
Suedia 116
Suliman Sultanul 2 8 9
Suliţa 43 87
Sulţi Ignat 87
Sunguroff Olga 99
Suţu Mihai Vodă 256 281
— N. Log. 392
Şahan Anton Sard. 45
Şahanovici Ariton 406; Iacob 45,406; Sava 45
Şain Iosefina 377
Şan Anastasă fam. 80 137
Şătrăreni 41 365
Ştelăneşti 375
Şendre Cost. Pah. 137; Elena 137
— Ioniţă Sard. 223
Şendriceni 120
Şeptelici Zo ţa 141
Şipote 9
Şmelţ Elena 104; Const. A. 424,5
Şoldan Todiraşcu Vorn. 184
Şoldăneşti 43 90.9 132 152
Ştefan cel mare 2 3 6 7 15
— Post. 142; Pitar 80
Ştefăneşti 5 38 43 73
Ştefăniţă Vodă 9
Ştefanovici Aglae 106; Iacob 177; M. 406
Tabacul Crâste 89
Tabără Natalia 137
Tabora 106
Talabă Ilie 232
Tălhăreşti 143
Talianu Agram 79 138; Dim. Vist 77 137
Talpă Iord. 103; Mihalachi b. v. Log. 185; Rariţa 80 133
Tâmpeşti 137
Tanta Iacob 233
Tarariu Mariţa 145
Tarasie episcop 8
Tărăşăuţi 5
Tarcinius N. 426
Târgul-Frumos 17 268
— Mureşului 121
Tarnovski Hatman 5
Taşiadin Carolus 378
Tătărăşăni 65
Tătăraşi 64 168; (Iaşi) 86
Tataru Andrei 394; Vas. 424
Tauber Emil Dr. 421
Tăutu Alex. Pah. 230
— Catinca Med. fam 138; Const 331
— Filip Sard., fam. 140 223
— Gheorghe 138 414
— Hurmuzachi 41
— Ioan Com 40 198,9; Pah. 141; Vorn 21; Ionică 102
— Mihai 80 138; Sofia 102
— Stavarachi Med 80 138
— Valachi 138
— Vasile Pah. 197,9; Vas. 102;
— Vasile I. 102
Tecuciu 276

Teodor Dumitrache 69 84
— Ioan Slg 229; Neculai 234,6 422
— — Stol. fam 140 223
— — Satrar 231,5; Petru 229
— Panaite 140 221,4,6,8 232 264
— Vasile 225
Teodorini fam. 137
Teodoros Vorn. 186
Teodorovici Bogdan 177; Criste 90 177 Ioniță 220
Teofan Vorn. 185
Teohari Cost. Pah., fam. 141 192 220 358
Timuș Cost. Stol 34 41
— Gheorghe 141 224
— Grigoraș 103; Vasile 236
— *Zmaranda* fam. 141
Tiron Toader 85
Tismenița 5
Toderașcu Vorn. 184
Toma Vorn. 184
Tomești 41 372,5
Tomșa Stefan 2 15
Toniț Grig. 225
Tonosi Iulius 378
Topan Ilie 225
Torino 413
Toros Ioniță, Pavăl 177
Tott Baron de 47
Trancu Bogdan 25; Gh. 90; Grig. 232; Ioniță 177 225, Isaia 232, Neculai 25, 177; Stefan 25
Transilvania 1
Trestiana 376
Treter Idalia 378
Triest 90
Treisfetitele bis. 78 80
Troscu Nec. 273; Vas. 225
Trumbale 77
Trus 4
Tudor Viorica 104; Catrina 151
Tudora 43 152
Tudurachi b. v. Pit. 54 185
Tufescu Vas. 425; Maria 107
Turcia 7 54
Țaranu Andronic I. Com. 42
— Andronic I. 426
— Gh. Pah. 45; I. A. 45, 406; Mihai 406; Mihai Sard. 45; Maria 358
Tarigrad 17 199
Țigănești 367
Ținta Gh. 226
Țuțora 22
Udrea Gorcea 103; Patrașcu 184
Udritzki 122; Gh. Dr., Smaranda 137
Ullé Eduard 421,6
Ungaria 85 376
Unguraș castelul 7
Ungureanu Andronic 87
Ungureni 41
Unțăni 43
Ureche Marghioala Sulg. 142
— Neculai 150,1
Ursachi Slg. 224; Enachi 225; Gh 302; Nastasă 225 311; Vasile 261
Ursian Dim., Ion 421
Urzică Maria 104
Valea Nebunei 83
Valentinois Duc de 116
Vârgolici 423; Safta 135
Varlaam Cost 360 392
— — Căm. 142 218 355,6
— — Spat. 223
— — Aga 228,9 234
— Gh. Spat. 142 218,9 223 230 247 253,8 262,5 294 300 364 386 399 403
— — familia 142
— Grig. fam. 142
— — Ban 223
— Iordachi Ban 230
— *Manoil* 416
— Nastasiica 142
— Profira 142
Varna 143
Vârnav Alecu Spat. 144; Vorn 148
— Alexandru 147,8
— Andrei, familia 143
— Catinca 127 136 142
— Costache 153
— Const. 145,6 152
— — Căpitan 148
— — *Medelnicer* 153
— — Ban 144 151,2
— — Vornic 144,5
— — Doctor 146
— Costin 3 39 40 144 153 389 392
— Dumitrache Slg 146
— Dum. Colonel 148
— Dimitrie 148
— Enache Ban 77 142,6
— Ernest 148
— Ghedeon Ion 148
— Gheorghe Post 148
— George Liteanu 147
— George 107 147
— Grigori 148
— Iancu 145
— Ilarion ierodiacon 144
— Ioan 144; Post 142 144
— Ioniță Jicn 152; Stol 77,142; Spat.
— 80; Post 152; Ban 151

— Iordachi 146; Căm 153: Comis 142,9 223
— — Ion 144 152
— Iorgu Vorn 147
— — Liteanu 145,7
— Irimia 143
— Machedon 143
— Manolachi Stol 144,8 152
— Mihai Liteanu 147
— Maria 99 142,6,8 152
— — Băneasă 80 142
— — George 118
— — Ion 118
— Neculai 148
— Nicu 144,5 230 385; Post 43
— Nastasia 142
— Natalia 99
— Petrache 227
— — Căminar 77 142
— — Ban 294
— — Post142,4 152 192,8 222 360
— — — familia 142
— Petru 22
— Profira 142
— Safta 151
— Scarlat 146
— Smaranda 152
— Stefan 144,6 152
— Teodor 136 146
— Vasile 143,6; Căm. 153; Stol. 146 Ban 146
Văsescu Elena 122
— Const. Căpitan 122
— Ilie 421
— Maria Alecu 46 134
Vârtan Antonaş 177 197; Garabet 91
Vasilca sin Ion 311
Vasile Lupu 6 8
— Şoltuzul 183
— Polcovnic ot Săveni 79
Vasilescu I. A. 426
Vasilievici M. 386-8; Sard. 406; Manoil Post. 42
Vasiliu 39; Ban 39
— Cost. 34; Pit. 412
— Dimitrie 212; Enuţă 366
— Gh. 36, 8, 314; Spat. 31
Vasiliu Kir Iani 153 200,1 256; fam. 153
— Ion 59 205 263
— Nec. 233; Com. 389 392; Spat. 41
— Teodor 221; V. D. 421
Vaslui 98
Veisa Iacob Post. 416; I. Spat. 110; Vas. Spat. 259
Vele A. 354,5
Velini A. 356 360,3
Velniceriu Vas. 280
Veniamin Mitr. 345,7
Ventura Alecu 95 406; Com. 100 153 391; Aga 372,6 Vorn. 31,9 43
— Gheorghe 387
— Grigore Post. 153
— Maria Post. 100 153
Vercicani 15
Verdiş Căpitan 331
Vicoleni 43
Vicolovici Iftimie 305
Viena 118 122
Vierul Dumitru sin Ioniţă 213
Viforăni 41
Vinograschi Ilie 314
Vişnovieţcki 15
Viţu Vas. 212 225 232 358
Vizanti Const. Com. 230 327 376
Vlădeni 43 182
Vladovici Mih. 406
Vlasăi Petre 316
Vogel Henricus Augustus 109
Voina Dim. 233
Voinov general 25
Volcinscki C. 235 Dim. Med. 308
Vorona 42 43 393
Vorniceni 256 367
Vorotinski Iacob 86
Vrânceanu Ioan 414, Fiorica 104; G. E. 424
Walther A. Dr. 108
Weissbrod Ioan Bapt. 108
Zablău Ioan 314
Zadarovici 277
Zaharia Andronic 225,8 191
— Ioniţă 220
Zăiceşti 40,1
Zama Tudosca 143
Zamfira Pităreasa 81
Zamvel Halek 291
Zapan familia 153
Zareczky de Zarieczsi 122
Zaromet Alecu 360
Zavirska 378
Zbiera Ilie Vorn. 184
Zelinska 378
Zeuean Andronic 86
Zgârcea Gh. 366
Ziegler Iohann Dr. 123
Zodieriu Ion 225 233
Zosin Ion Şatrar 103
Zota Cost 225
Zvoriştea 21
Zugravu Dum. 153

CUPRINSUL

	Pagina
Numirea orașului	1
Năvălirile dușmanilor asupra Botoșanilor	4
Botoșanii reședință domnească	6
Târgul Doamnei	10
Evenimente istorice	15
Eteria din 1821	21
Ocupația rusască	24
Anul 1848	28
Unirea Principatelor	31
Războiul din 1877	45
Aspectul orașului	47
Moșia târgului	64
Populația orașului	73
Boerimea	97
Tagma bisericească	154
Clasul mai de gios	159
Cârmuirea orașului în vremurile vechi	182
Administrația comunală după hrisovul din 1820	187
Bugetul Epitropiei Obștiei Botoșanilor	197
Activitatea Casei obștești	204
Administrația comunală după Regulamentul Organic	207
Bugetele Eforiei	237
Stradele	256
Luminatul orașului	262
Paza contra focului	268
Indestularea orașului cu carne	272
Asistența publică	274
Higiena și salubritatea publică	276
Prima farmacie și primii medici din Botoșani	281

Pagina

Incercări de aducerea apei în Botoşani . . . 291
Piaţa oraşului 292
Clădirile publice ale Eforiei 296
Slujbaşii Eforiei 301
Breslele din Botoşani 310
Breasla blanarilor 317
Breasla lăutarilor 321
Comerţul în trecutul Botoşanilor . . . 329
Târgul Făinei 336
Şcoala Domnească 338
Şcoli particulare 369
Şcoli străine 379
Tribunalul giudecătoresc 381
Moravuri sociale 389
Manifestaţii cetăţăneşti 398
Inceputuri culturale 407
Bisericele din Botoşani 415
Pecetea târgului 418
Scurtă privire asupra Botoşanilor de după Unire . . 420
Indice alfabetic 439

PREȚUL 160 LEI 150

Institutul de Arte Grafice „M. SAIDMAN", Fălticeni

[Lei 15]